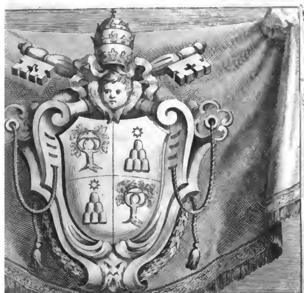
PROSPERI

GNANI

OMMENTARIA

CVNDVM LIBRVM

CRETALIVM.

, Expensis Ioannis Casoni. MDCLXI.

Ex Typographia Vitalis Mascardi.

PRIVILEGIIS, ET SVPERIORVM PERMISSV.

PROSPERI
FAGNANI
COMMENTARIA
IN SECVNDVM LIBRVM
DECRETALIVM.

ROMAE, Expensis Ioannis Casoni. MDCLXI.

Ex Typographia Vitalis Mascardi.

CVM PRIVILEGIIS, ET SVPERIORVM PERMISSV.

RVBRICAE,
ET CAPITVLA
HVIVS SECVNDI LIBRI
DECRETALIVM.

Post

PRO.

PROSPERI FAGNANI COMMENTARIA IN SECVNDVM LIBRVM DECRETALIVM.

DE IVDICIIS.

1 DECERNIMVS. Laici negocia Ecclesię tractare non possunt. Bald. vel non debent. Butr. & Cardin. vel magis perfectè secundum Aretinum: Laicus non intromittat se in negocijs ecclesiasticis, nec eius iudicio, nec præcepto debent Iudices Ecclesiastici iustitiam ministrare. Hoc dicit: & sunt tres partes. Secunda ibi, *sed Episcopi*. Tertia ibi, *Hac propter*.

Pro intelligentia huius textus vide quod scripsi in c. Cum contingit, n. 29. de arbitr.

DE IVDICIIS.

Cap. Cæterum.

SVMMARIVM.

1 *Vassallus paratus coram Domino respondere, coram alio super feudo conueniri non debet.*

2 *Feudi causam inter vasallos cognoscit solus Dominus quandiu potest, vel non negligit exhibere iustitiam. & n.34.*

3 *Vasallus coram Domino feudi conueniendus est.*

Declaratur primò siue feudum proueniat ab Ecclesia siue à laico. n. 5.

Declaratur secundò si quæstio feudalis sit inter duos vasallos confitentes rem esse feudalem. n. 11.

Secus si quæstio sit super Dominio directo inter Dominum, & vasallum negantem feudum. n. 13.

Et quid si quæstio sit super dominio vtili, vel alio iure ad vasallum pertinente. n. 18.

Declaratur tertiò nisi inter Dominum, & vasallum, vel inter vasallos agatur personali actione, quæ non sit de iure feudali. n. 24.

Declaratur quartò nisi quæstio sit inter vasallum, & alium non vasallum actorem. n. 25.

Declaratur quintò vt habeat locum in iudicio petitorio, non autem possessorio. n. 26.

Nisi victoria possessorij adminiculetur proprietati. num. 28.

Declaratur sextò nisi contra Clericum vasallum agatur criminaliter. n. 29.

Declaratur septimò nisi Clericus vasallus fuerit spoliatus. n. 31.

Declaratur octauò dummodo vasallus coram Domino feudi possit iustitiam consequi; aliàs secus. num. 34.

4 *Feudi Dominus habet iurisdictionem ordinariam in vasallos respectu causæ concernentis feudum. & n. 6.*

6 *Clericus habens feudum à Principe laico in quæstione feudali coram eo conueniendus est. Idem in Ecclesia n. 8.*

7 *Feudi Dominus etiam laicus in causa feudali est Iudex ordinarius Clerici.*

9 *Feudales iudices sunt Dominus feudi, Pares Curiæ, & Arbitri, quilibet tamen in suo casu: & in causa appellationis iurisdictio non reuertitur ad istos, sed appellatur ad quem appellaretur à sententia Ordinarij.*

11 *Feudi controuersia si sit inter duos vasallos cognitio spectat ad Dominum.*

12 *Licèt Dominus aliàs iurisdictionem non habeat.*

13 *Feudalis quæstio coram Ordinario rei tractanda est, si Dominus dicat rem esse feudalem, & reus neget. & n. 15.*

14 *Et vbi constiterit rem esse feudalem, causa rei remittitur ad Dominum.*

15 *Feudi Regalis quæstio inter Regem, & Episcopum corā Metropolitano tractari debet, si Rex actor prætendat rem esse feudalem, & Episcopus neget.*

16 *Vasallus negans feudum si conuincatur, eo ipso cadit à iure feudi.*

17 *Nisi negauerit per ignorantiam, vel errorem iuris, vel facti.*

18 *Feudi controuersia inter Dominum, & vasallum super dominio vtili, vel alio iure ad vasallum spectante coram Paribus Curiæ terminari debet & num. 20.*

Et quid si Dominus Pares Curiæ non habeat. n. 22. & 23.

19 *Pares Curiæ qui sint, & vnde dicantur.*

21 *Et à quo eligendi.*

23 *Iurisdictio feudalis tanquam super inducta, & præiudicans iurisdictioni ordinariæ est restringenda.*

24 *Feudalis causa tractari debet coram Ordinario rei, si inter Dominum, & vasallum, vel inter duos vasallos agatur personali actione, quæ non sit de iure feudali.*

26 *Feudalis quæstio in possessorio siue sit inter Dominum, & vasallum, siue inter duos vasallos, siue inter vasallum, & non vasallum tractari debet coram Ordinario, non autem coram Domino feudi.*

Et quid si victoria possessorij adminiculetur proprietati. n. 28.

27 *Possessorij quæstio est facti, non iuris, nec tangit substantiam feudi.*

29 *Vasalli Clerici causa criminalis, vel ciuilis criminaliter intentata non cognoscitur per Dominum feudi, sed per Ordinarium ipsius Clerici.*

30 *Laicus nec directè, nec indirectè potest de crimine Clericorum cognoscere.*

31 *Vasallus Clericus si fuerit spoliatus, non cognoscit Dominus feudi, sed Ordinarius.*

Etiamsi dubium sit de spoliatione. n. 33.

32 *Spoliator violentus Clerici est sacrilegus.*

Sacrilegij crimen est Ecclesiasticum. ibid.

34 *Iurisdictionem à se excutit qui eam denegat exhibere.*

1 CÆTERVM. Vasallus paratus coram
Domino respondere, coram alio super
feudo conueniri non debet. Hoc dicit.
Ioan. Andr. Bald. Bellam. Ancharan.
Imol. & Io. de Anan. vel sic, cognitio feudi in-
ter vasallos principaliter spectat ad Dominum
feudi. Ant. de Butr. vel secundum Aretin. De
causa feudi inter vasallos cognoscit solus Domi-
nus quandiu potest, vel non negligit exhibere
iustitiam, vel aliter, & plenius. Vasallus co-
ram Domino feudi conueniendus est etiamsi
Dominus feudi sit ecclesiastica persona, dummo-
do ibi actor possit suam iustitiam consequi, alias
loci Ordinarius poterit adiri: & secũdum hoc est
casus notabilis Abb. Sicul. Felin. Dec. & Alex.
de Neuo: & tria facit, narrat, prohibet, & mo-
deratur, vt hic per Ioan. Andr.

3 Ex textu, & ex glossa, & ex dictis Innocentij
nota regulam cum quibusdam declarationibus,
ex quibus habebis intellectum Decretalis, & ex-
plicationem materiæ.

4 Regula est, vasallus coram Domino feudi con-
ueniendus est. Abb. Antiq. Cardin. Abb. Sicul. &
Sequaces in sum. tex. nam etsi regulariter Ordi-
narius sit iudex, l. Nemo, C. de iurisd. omn. iudic.
tamen, fallit in feudis propter ipsius rei feudalis
naturam, idest priuilegium Bald. hic nu. 1. quia
Dominus haber iurisdictionem ordinariam in
vasallos respectu causæ concernentis feudum,
cum ei tribuatur à lege, vt cap. Imperialem,
§. Præterea si inter duos, de prohibit. feud. alien.
per Frider. in vsibus feudor. & hic, & in c. Ve-
rum, vbi Abb. num. 5. infra de foro competen.
Lex autem confert iurisdictionem ordinariam,
vt notat Innoc. in c. Cum ab Ecclesiarum, nu. 3.
vers. Et quia lex, supra de offic. Ordin. secundum
Abb. hic in 1. notab. Felin. & Aretin. in princ.
inferentes ex hoc ad prorogationem iurisdictio-
nis feudalis de persona ad personam.

5 Declara primò hanc regulam, vt locum ha-
beat siue feudum proueniat ab Ecclesia, siue à
laico, vt hic per Hostien. num. 10. circa fin. in
ver. Prohibemus, Ioan. Andr. n. 2. in ver. Eccle-
sia sua, Bald. eod. n. Abb. Felin. & Alex. de Næ-
uo in summatio text. & per eundem Abbatem
in dicto cap. Verum, nu. 12. Vnde si duo vasalli
Archiepiscopi Bononiensis litigarent ratione
rerum existentium in diœcesi Mutinen. & vnus
eorum alterum impeteret coram Mutinensi Epi-
scopo, licet alias forus ipsius Episcopi esset com-
petens ratione rei sitæ, tamen in causa feudali
reus non cogetur respondere nisi coram Archi-
episcopo Bononien. Domino feudi: & ita hic for-
6 mat casum Bald. num. 1. vers. Casus, & e con-
uerso si Clericus habeat feudum à Principe sæ-
culari, licet in alijs causis conueniri non possit
nisi coram Ordinario Ecclesiastico, vt c. Si quis
cum Clerico, 11. q. 1. & cap. Cum sit generale,
infra de foro compet. tamen in quæstione feu-
dali tenebitur respondere coram Domino feudi,
vt sunt iura clara in cap. Verum, & in cap. Ex
7 transmissa, eod. tit. & vtrobique tradunt vnani-
miter Doctores, & Innoc. in c. Ex parte B. n. 3.
eod. tit. nam hoc casu Dominus feudi etiam lai-
cus dicitur iudex ordinarius Clerici. Mar. Socin.
in d. cap. Ex transmissa, in 5. limit. Felin. in d.
cap. Verum, n. 3. vers. Et tenent moderni. Cur-
tius iunior. in tract. de feud. in 7. part. reg. 2. in
quæst. Iacobin. eod. tract. in ver. Et dicti vasalli,
num. 3. ex communi Clar. §. Feudum, quæst. 90.
8 num. 8. & idem iuris est si Ecclesia sit feudataria:
nam & ipsa erit conuenienda coram Iudice laico
Domino feudi. Baldus in l. Sed si hac, §. Si Liber-
tus, in fin. ff. de in ius vocan. Paris. de Put. in
tract. de reintegr. feud. c. 198. num. 3. Felin. in
cap. Ecclesia S. Mariæ, n. 6. circa med. de constit.
Afflict. super Constitutionem, Si quis Clericus,
n. 5. rubr. 66 de Cleric. conuenien. lib. 1. Curt.
Iun. tract. de feud. par. 1. in 2. quæst. princ. n. 5.
& alij apud Carol. de Grass. d. effect. 1. n. 719. &
quod dixi, coram Domino feudi, intellige, vel
coram ipsomet Domino in capite, vel coram
Paribus Curiæ, vel coram Arbitris: nam hi tres
sunt Iudices feudales in causa principali, quili-
bet tamen in suo casu, vt hic per Bald. num. 1.
& parebit in sequenti declaratione, sed in causa
appellationis non reuertitur iurisdictio ad istos,
sed appellatur ad eum, ad quem appellaretur à
sententia Iudicis ordinarij secundum Bald. hic
dicto num. 1. post Innoc. eod. num. vers. Hoc
saluo, vbi quod si Pares Curiæ Ecclesiam graua-
rent, posset Ecclesia appellare ad proximum Su-
periorem, vel ad Papam, vt c. Si quis oostrum,
2. quæst. 6. & c. Romana, §. Debet, de appellat.
lib. 6.

De-

11 Declara secundò, propositam regulam dum-
modo quæstio feudalis sit inter duos Vasallos,
quia scilicet vterque se asserit Vasallum, nec re-
uocatur in dubium quominus res sit feudalis, sed
solùm controuertitur quis eorum sit potior in
feudo; tunc enim quæstio agitari, & terminari
debet coram Domino feudi, vt cap. Imperialem,
§. Præterea si inter duos, de prohibit. feud. alienat.
per Frider. vbi ad litteram dicitur: Si inter duos
vasallos de feudo sit controuersia, Domini sit co-
gnitio, & per eum controuersia terminetur, &
hic notant glos. post med. vers. Si verò inter duos
vasallos; Innocent. nu. 2. vers. Si verò inter duos
vasallos, Host. nu. 6. vers. Si ergo inter duos va-
12 sallos, Bald. nu. 14. Etiam si Dominus sit talis,
vt aliàs iurisdictionem non habeat, vt notat Vin-
centius in cap. Nouit, infra eod. Ioan. Andr. hic
num. 3. vers. Etiam si alias, Bald. nu. 2. vers. Se-
cundo oppono, & Bellamer. nu. 4. col. 2. ad finem,
vers. In quarto casu. Et ita intelligas hoc cap. se-
cundum Bernardum, Bald. & Abb. in figuratione
casus, Butr. & Aretin. in Summario textus, &
13 nullus discrepat. Verum si quæstio feudalis sit
inter Dominum, & vasallum; tunc distinguitur se-
cundum Bellam. hic nu. 4. col. 3. ad fin. vers. Cir-
ca quintum casum: Nam aut est dubium, seu
quæstio de iure, seu dominio directo ad Domi-
num spectante, vt quia Actor asserit se Dominum
feudi, & reus negat dicens rem esse allodialem;
& tunc coram loci Ordinario est agendum: non
autem coram illo, qui dicit se Dominum, quia
aliàs esset iudex in causa propria, quod esse non
debet, vt l. Vnica, C. Ne quis in sua causa: nec
quæstio agitari debet hoc casu coram Paribus
Curiæ, quia qui negat Dominum, negat & Pares.
Facit textus in l. Qui iurisdictioni, ff. de iurisdi-
ctione omn. Iudic. & quia negato dominio, cau-
sa desinit esse feudalis, nec debet esse in potesta-
te Domini alterius subditum suæ iurisdictioni
14 subigere: & eo ipso quod reus conuentus negat
rem esse feudalem, hæc quæstio tanquam præiu-
dicialis priùs terminanda est coram loci Ordina-
rio, arg. cap. Tuam, infra de Ordin. cognit. &
§. Præiudiciales, Institut. de Action. qui si cogno-
uerit, rem esse feudalem, causam remittet ad
Dominum feudi. Et ita in hoc primo membro
determinat Innoc. hic nu. 2. circa finem, vers. Et
eodem modo. Hostiens. in princ. & n. 6. vers. Alij
tamen dicunt, Ioan. Andr. nu. 2. & 4. vers. Nam
15 si reus, Bellam. nu. 4. col. 4. post medium, vers. In
secundo casu, & paulò supra, vbi ait certum esse,
quod si de feudo regali esset quæstio cũ Episco-
po, & tertio, Rex esset iudex competens: Sed si
esset quæstio inter Regem, & Episcopum, & Epi-
scopus negaret rem esse feudalem, Rex actor
conueniret Episcopum coram Metropolitano,
Butr. nu. 9. col. 3. in fin. vers. Potest secundo esse
dubium, Abb. num. 20. circa fin. vers. Aut nega-
tur, & alij communiter, Goffredus in Summa
tit. de foro compet. vers. Et nota, Host. in Sum-
ma tit. de feud. §. fin. vers. Et tamen Goffredus,
Angel. in l. 1. in fin. C. Si à non compet. Iudic.
Bero cons. 82. num. 1. & 2. lib. 1.

16 Aduerte tamen quia negans feudum, si con-
uincatur, eo ipso cadit à iure feudi, arg. c. Quo
iure, 8. dist. l. final. ff. de rei vendicat. secundum
Innoc. hic in fin. vers. Et hoc ipso; & est expressum
in cap. Si vasallus feudum, in tit. Si feudum con-
trouersum fuerit, & in c. Si fuerit, in tit. de legat.
17 Corrad. in vsibus feud. secundum Host. hic nu. 1.
Ioan. Andr. num. 2. Abb. num. 21. & Bald. nu. 6.
qui limitat, nisi negauerit per ignorantiam, vel
per errorem iuris, vel facti, quia tunc ei parci-
tur. Et ita debet intelligi, quod solemniter no-
tatur in Authen. de tuent. & semisse, §. penult. in
l. final. ff. de rei vendicat. & in §. Item mixta est
actio contra eos, Instit. de Action. & hoc egre-
giè dicit text. in c. Vasallus feudum. Si de feud.
fuer. controuers. Vbicumque enim in feudis fit
mentio de amissione feudi intelligitur culpa, &
conuicto iudiciario ordine, vt in c. Quicumque
18 aduocatur, de pace tenend. & cum hac limita-
tione concordat Abb. dicto nu. 21. Aut inter Do-
minum, & vasallum non est quæstio super iure,
seu dominio directo feudi spectante ad dominũ,
quia vasallus non negat rem esse feudalem, sed
solùm est quæstio super dominio vtili, vel alio
iure spectante ad vasallum; vt quia inter Domi-
num, & vasallum controuertitur vtrum feudum
sit deuolutum, & vasallus debeat illud perdere,
vel retinere, seu habere; vel vtrum debeat tribu-
tum, vel aliud simile. Et tunc si Dominus habet
Pares Curiæ, huiusmodi quæstio coram illis agi,
ac terminari debet, vt dicto cap. Imperialem,
§. Præterea si inter duos, in secundo responso, de
prohibit. feud. alienat. & de Inuestitura apud Pa-
res Curiæ terminanda. Et de milite vasallo, qui
19 contumax est, cap. 1. Et ita intelligas gloss. hic
vers. Et nota super hoc, dum dicit in hoc casu,
in quo vertitur in dubiũ an vasallus debeat feu-
dum habere, vel non, causam esse terminandam
per alios vasallos, scilicet per Pares Curiæ: nam
vasalli eiusdem Domini Pares Curiæ dicuntur,
vt d. §. Si inter duos, & dicuntur Pares à parita-
te feudorum, quia debent habere consimilia
feuda, secundum Innoc. hic num. 3. in fin. Host.
nu. 10. & Abb. num. 14. vers. Qui autem dicantur
20 Pares. Et ita hic firmat idem Innoc. n. 1. dicens:
[Si quæstio feudi inter Dominum vertitur, & va-
sallum confitentem rem, ad quã agitur, esse feu-
dalem, scilicet vt de ea reddat tributum, vel
aliud simile; coram Paribus Curiæ agitur.] Et est
eo concordant Hostiens. n. 3. vers. Sed & Domi-
nus noster scripsit hic, Io. Andr. n. 3. vers. Scripsit
21 autem, Bellam. num. 4. col. 3. ad fin. vers. Circa
quintum; vbi etiam prosequitur quomodo Pares
Curiæ sint eligendi: post Host. num. 9. vers. Sed
quos intelligimus Pares; & in Summa titulo de
feud. §. final. vers. Pares, de quo etiam gloss. in
d. l. Imperialem, §. Præterea si inter duos, in
22 ver. Per Pares Curiæ, & Abb. hic nu. 14. Si verò
Dominus feudi Pares Curiæ non habeat, eligen-
tur Arbitri ad similitudinem Iudicis suspecti,
cap. Cum speciali, de appellat. cap. Si Clericus
aduersus, 11. quæst. 1. secundum Innoc. hic nu. 3.
vers. Dominus autem, & vasallus, quod verum
putant Host. nu. 9. & Ioan. Andr. nu. 13. quando
Dominus est actor; secus si vasallus, quia tunc
aget coram Ordinario Domini, arg. d. c. Si Cle-
ricus, 11. quæst. 1. Sed glos. præalleg. & Iacob. de
Beluis. in d. §. Præterea inter duos, dicunt agen-
dum coram Ordinario rei indistinctè. Et hanc
opinionem dicit esse veriorem Abb. hic num. 14.
vers. Quid autem si non sunt Pares Curiæ: quia
ex quo modus à lege inductus seruari non po-
test, debet res, & iurisdictio redire ad naturam

23 suam; Et quia hæc iurisdictio tanquam super inducta, & præiudicans iurisdictioni ordinariæ videtur restringenda, vt in Clem.fin. de offic. ordinar. in glos.penult. Idem firmat Aretin. hic no.58. dicens ita tenere communiter Doctores, & hanc quæstionem determinari per textū, quem ipse solus ponderat, in c.1. circa medium. Si de inuestit. fuer. contr. inter Dom. & Vasall. Facit text. in cap. 1. circa med. de controuers. feud. apud Pares terminan. vbi textus dicit, quod inter Dominum, & vasallos cognoscunt Pares, si Pares habeat. Ergo si Pares non habeat, quæstio remittitur ad dispositionem iuris communis, vt per eum.

24 Declara tertiò, supradictam regulam nisi inter Dominum, & vasallum, vel inter vasallos agatur personali actione, quæ non sit de iure feudali, licèt contra rem feudalem agatur, putà pignoratitia, vel depositi, vel alia consimili, quia tunc non coram Domino feudi, sed coram Ordinario rei semper est agendum, secundum Innoc. num.2. vers.Et idem dico, & num.4. Host.nu.10. vers.Quid si ante Dominum, & vasallum.

25 Declara quartò, nisi quæstio sit inter vasallum, & alium non vasallum actorem, quia tunc Dominus non cognoscit, ne sit iudex in sua causa, sed Ordinarius vasalli, vt hic, & in d. cap.Imperialem, §.penult.de prohibit.feud. alienat. c.Ex transmissa, & c.Verum, infra de foro compet. glos.hic in fin. vers.Si verò inter vasallos. Innoc. num.2. circa medium, vers. Alij tamen dicunt, Host. nu.3. vers.Et idem est si non vasallus à vasallo, & nu.6. vers.Alij tamen dicunt, Ioan.Andr. nu.3. col.2. in fin. vers.Alij dicunt, Bellam.n.16. vers.Circa septimum, in secundo membro, ibi, *Aut alter eorum negat:* & probatur in cap. Vnio, in tit.de controuers. inter vasall.& alium col.10. in vsibus feudor.

26 Declara quintò, vt locum habeat si agatur iudicio petitorio, secus si possessorio; quia tunc siue sit quæstio inter Dominum, & vasallum, siue inter duos vasallos, siue inter vasallum, & non vasallum indistinctè cognoscit Ordinarius rei, non autem Dominus feudi, in c.Ex parte 8.infra de foro compet. nam exceptio illa, quod Regina esset feudataria, & ideo agendum esset coram Domino feudi, locū habet in petitorio tantùm, vt ibi dicitur circa finem in vers. Non obstantibus exceptionibus alijs; quæ in petitorio potius quam in possessorio, *&c.* & ibi notat gloss. vlt. sed si agatur iudicio possessorio, tunc cognitio non spectat ad Dominum feudi, sed ad Ordinarium. glos. hic ante medium, vers.Sed in iudicio possessorio, Host. in fin. Bald. ante nu.1. vers.Et

27 quia causa feudi, & num.2. vers.Tertio oppono, ratio est, quia quæstio possessorio non est feudalis. Facit ad hoc Clem.final.de Iudic. nam quæstio nudæ possessionis est quæstio facti, & non iuris, vnde non tangit substantiam feudi, sed quandam superficialem, & materialem possessionem, quæ non tangit ius Domini, vt inquit Bald. hic d. num.2. in 3. opposit. vers. Ex quo nota talem conclusionem. Item causa feudi est in rem; causa possessionis est in personam, vt idem ait ante nu.1. Facit textus in l.Naturaliter, §.Nihil commune, ff.de acquir. possess. Curt.Iun. in tract. de feud. part.7. nu.23. quæst.6. vbi asserit hanc esse communem opinionem, & alij apud Carol. de Grass. de effect. Cleric. effect.1. num.731.

28 Pro concordia sic potest distingui; nam aut ratione possessionis propter dominium, vel iniuriam illatam in sua possessione vasallus agit ad iniuriam, vel ad pœnam, vel ad interesse simpliciter, vel pro possessione, qua est spoliatus, vult agere criminaliter; ex tunc cognoscit iudex Ordinarius, & non feudi, quia hic non vertitur quæstio feudi. Aut agitur possessorio, cuius victoria adminiculatur proprietari, veluti si peto mihi possessionem ablatam restitui, vel si peto te priuari iure, quia propria auctoritate occupasti rem à me possessam, vel si ago interdicto vti possidetis, petens pronunciari me esse possessorem, (hinc enim paratur magnum commodum iudicio proprietatis, vt in §. Commodum, Institut. de interdict. & l.Siculi, §. Sed si quæratur, ff.Si seruitus vendicetur.) & in his casibus cognitio pertinet ad Dominum, quia negari non potest, quin ista quæstio sit de pertinentibus ad causam proprietatis, Bald. in §.Inter Pares, nu.2. de leg. Corrad. in Vsibus feudor. quem sequitur, & pluribus confirmat Aretin. hic num.23. vers. Baldus autem dicens haec esse veritatem.

29 Declara sextò, eamdem regulam vt respectu Clericorum habeat locum si causa feudalis sit merè ciuilis; secus verò si contra Clericum vasallum agatur ad amissionem feudi criminaliter, vel ciuiliter propter crimen, quia tunc non potest de hoc cognoscere Dominus feudi, sed remittenda est cognitio ad Prælatum, ipsius Clerici, etsi feudum sit paternum. Ita Innocent. in cap.Verum, nu.2. ad fin. vers. Licèt dixerimos,

30 infra de fot. compet. & ratio est secundum eum nu.3. quia de crimine Clericum nec directè, nec incidenter potest laicus cognoscere, sicut nec de legitimitate, arg. cap.Ex transmissa, eod. tit. & est simile, in c. Tuam, infra de Ordin. cognit. cap.Lator. Qui fil.sint legit. c.Postulasti, de for. compet. & cum Innocen. concordant in d.c.Verum, Host. nu.2. in fin. vers.Licet autem, Ioan. Andr. nu.4. Bellam.nu.7. in 5.quæst. Butr. n.11. col.4. post med. vers. Si autem causa est criminalis, Imol. nu.6. Abb nu.17. vers.Et procedunt hæc, Alex. de Næuo, nu.15.& 16. & reliqui omnes, Marian.Socin. in cap.Ex transmissa, nu. 32. vers.Hæc tamen conclusio, de for. compet. Paris de Put. in tract. de reintegrat. feud. cap.198. nu.4.& 8. Aufrer, in tract. de potest. Iudic. laic. super person. ecclesiast. reg.2. num.2.

31 Declara septimò, vt non procedat in vasallo Clerico spoliato, quia non cognoscit Dominus feudi, sed statim spoliator per iudicem eccle-

32 siasticum est cogendus restituere Clerico quod rapuit, nam violentus est sacrilegus, quod cri-

33 men ecclesiasticum est, c.In canonibus, 16.qu.1. & patet in c. Conquestus, infra de foro compet. etiam si sit dubium de spoliatione, quia nihilominus cognoscit ecclesia, arg. c.De potentibus, 23.quæst.3.& c.Relatum, vbi de hoc, de iurepatr. secundum Innoc. hic nu.2. vers. Si autem fuerit Clericus spoliatus, Host.nu.4.& 5 & Ioan.Andr. num.3. eodem vers.

34 Declara vltimò, propositam regulam dummodo vasallus corā Domino feudi possit iustitiam, consequi, alids enim Ordinarius rei erit adeundus, vt hic patet in vers. Quandiu parati fuerint; & notant glos. in princ. Abb. Aretin. & se-

qua-

quaces, in Summar. text. & idem Abb.num. 12. Quamobrem si Dominus malitiosè differat procedere, tunc coram Ordinario agetur, Innoc. hic in fin. nam vt inquit Bald. nu. 2. iurisdictionem à se excutit, qui eum denegat exhibere. Et idem est si Dominus feudi sit negligens, quia Ecclesia iustitiam facit, c. Ex transmissa, c. Licet, & c. Ex tenore, infra de foro compet. Host. hic num. 11. Bald. d. num. 2. vers. Concedo, quod propter negligentiam redit iurisdictio ad Ordinarium, Imol. num. 4. & Abb. d. num. 12.

DE IVDICIIS.

Cap. Cum non ab homine.

S V M M A R I V M.

1 *Clericus depositus incorrigibilis per Curiã sæcularem comprimitur. & num. 35. & 29.*

2 *Ecclesia optat hominis salutem, & non interitum; Ideo gradatim emendando procedit, & non fulminat degradando.*

3 *Rex est sæcularis persona.*

4 *Responsio debet congruere interrogationi. & n. 92.*

5 *Alternatiua quando ponitur inter genus, & speciem, stat restrictiuè, & exponitur pro idest.*

6 *Quando statuit plura circa idem factum, ponitur pro coniuncta.*

7 *Laicis quantacunque, & qualicunque fulgeant dignitate, non licet clericos iudicare.*

8 *Dignitas nulla sæcularis sacerdotio adæquatur.*

9 *Rex non vngitur chrismate in capite, sed oleo delinitur in brachio, siue humero, vel in armo.*

10 *Episcopus chrismate consecratur in capite.*

11 *Clerici etiam primæ Tonsuræ non possunt à sæculari potestate iudicari.*

12 *Familia Episcopi gaudet priuilegio fori.*

13 *Clericus etiam minorum Ordinum ratione delicti est deponendus.*

14 *Clericus pro furto, homicidio, vel periurio deponi potest.*

15 *Depositus etiam pro crimine irregularitatem inducente non perdit ipso iure priuilegium fori.*

16 *Degradatus actualiter est ipso facto nudatus omni priuilegio Ecclesiastico, nec requiritur actualis traditio Curiæ sæculari. & num. 90. & 91.*

17 *Irregularis ex homicidio non est depositus ipso iure, sed deponendus.*

18 *Deprehensus in fragranti crimine non potest statim condemnari, nisi etiam sit etiam conuictus, vel confessus.*

19 *Si tamen factum sit notorium, statim condemnari potest.*

20 *Clericus in crimine deprehensus non potest capi à Curia sæculari, nisi auctoritate Prælatorum.*

21 *Excommunicatio, & Anathema an, & in quo differant. & num. 13.*

22 *Excommunicationis verbo maior excommunicatio intelligitur.*

23 *Depositio includit in se suspensionem.*

24 *Anathematis solemnitas quæ sit?*

25 *Clericus depositus, & incorrigibilis an statim efficiatur de foro sæculari ante actualem degradationem, & traditionem, & num. seq.*

Et quid si notoriè constet de incorrigibilitate. n. 27.

26 *Clericus etiam non depositus, qui tertiò monitus ingerit se enormitatibus, perdit ipso iure priuilegium clericale.*

28 *Incorrigibilis an sit clericus, cognosci debet per Iudicem Ecclesiasticum.*

29 *Clericus depositus, & incorrigibilis ita demum comprimendus est per Curiam sæcularem, si Ecclesia de facto non habeat vltra quid faciat. & n. 97.*

Et quis dicatur incorrigibilis. ibidem. & num. 33. & 34. & 96.

30 *Pœnæ canonicæ quæ sint.*

31 *Exilij pœna est canonica.*

32 *Brachij sæcularis auxilium Ecclesiam potest implorare, & iudex laicus illud præstare tenetur.*

34 *Clericus incorrigibilis vt tradi possit Curiæ sæculari, qui gradus sint seruandi quando pœna incipit à crimine.*

35 *Et quid si pœna incipiat à contumacia.*

36 *Clericus an pro crimine atrocissimo, vel pro pluribus criminibus depositione dignis statim sit degradandus, & tradendus Curiæ sæculari, licèt non sit incorrigibilis. & num. seqq. vsque in fin.*

37 *Referuntur Authores, & fundamenta opinionis affirmatiuæ. & num. 38. & seqq. vsque ad nu. 65.*

Item Authores, & fundamenta opinionis negatiuæ. à num. 65. vsque ad num. 104.

Item Authores hoc relinquentes arbitrio Iudicis. num. 104.

Et consulto Romano Pontifice. num. 105.

38 *Intellectus cap. 1. de homicidio. & nu. seqq. vsque ad num. 47.*

39 Moriatur *verbum in dubio intelligitur de morte naturali, & non de ciuili.*

40 *Lex, vel Canon habens plures intellectus allegari non potest ad decisionem Causarum.*

41 *Homicida proditorius non gaudet immunitate Ecclesiastica.*

42 *Depositio habetur instar mortis.*

43 Moriatur *verbum ad Ecclesiam relatum non intelligitur de morte corporali, sed de spirituali.*

44 *Mors duplex.*

45 *Gladius spiritualis Ecclesiæ non est ad mortem, sed ad medelam.*

46 *Ecclesia tradendo Clericum iudici sæculari debet efficaciter intercedere, vt citra mortem sententia moderetur.*

47 *Intellectus cap. Nouimus, de verb. significat.*

48. *Degradatio Clerici, & traditio curiæ sæculari fit pro quolibet flagitio damnabili, & damnoso. & num. seq.*

Declaratur. num. 50.

49 Aliud *dictio est repetitiua similium. & n. seq.*

52 *Delicti ob frequentiam seueriùs aliquid statuitur.*

53 *Lex pœnalis, & exorbitans non extenditur ex identitate, vel maioritate rationis. & n. 81. & 82.*

54 *Lex tribuens potestatem laico super iuribus, & personis Ecclesiasticis, etiam ex maioritate rationis, non extenditur. & num. 82.*

55 *Flagitia quædam sunt, quæ potiùs per iudices sæculares, quàm per ecclesiasticos vindicantur.*

56 *Degradationis pœna, & traditionis curiæ sæculari secundum canones succedit in omnibus delictis, pro quibus secundum leges imponitur pœna mortis naturalis.*

Contrarium. num. 62.

57 *Pœnæ debent commensurari delictis.*

58 *Et augentur ex delicti iteratione.*

59 *Iteratio peccati transit in consuetudine peccandi.*
60 *Carceris perpetui pœna proportionatur pœna mortis naturalis.*
61 *Pœna minor est statim mori, quamdiu affligi, & salutem non sperare.*
63 *Adulterij pœna secundum leges in laico est mors naturalis; secundum canones in Clerico est depositio, & detrusio in monasterium.*
64 *Raptus pœna qua sit secundum Leges, & Canones.*
65 *Clericorum exemptio à saculari potestate non tantum Canonicis sanctionibus, sed etiam diuina ordinatione fuit constituta. & num. 79.*
67 *Et Papa solus potest huiusmodi exemptionem limitare, seu declarare.*
68 *Degradationis pœna imponitur tamen in casibus in iure expressis. n. 79. idest*
69 *Haresis.*
70 *Falsificationis litterarum Apostolicarum.*
71 *Conspirationis in proprium Episcopum.*
Incorrigibilitatis. n. 75.
Vitij nefandi. n. 76.
Missarum celebrationis, & auditionis Confessionis à non ordinato in Presbyterum. n. 77.
Falsificationis moneta. n.
72 *Assassinus absque vlla depositione; vel sententia statim relinquitur Curia saculari.*
73 *Nec requiritur solemnis degradatio.*
74 *Requiritur tamen declaratio Iudicis Ecclesiastici.*
80 *Exceptio non excludit casus similes.*
81 *Ratio vbi est eadem, non dicitur extensio, sed comprehensio.*
82 *Fallit.*
83 *Degradatio non fit extra casus in iure expressos etiam ex identitate, vel maioritate rationis, etiam vbi lex ciuilis imponit aliquam pœnam ex sauissimis. & n. 90.*
84 *Monetam Principis falsantes de iure ciuili igne comburuntur.*
85 *In Gallia in aqua feruente suffocantur.*
86 *Aruspices, & sortilegi de iure canonico deponuntur & detruduntur in monasterium.*
87 *Et quid in laicis de iure ciuili,*
88 *Rebellantes Sedi Apostolica non traduntur curia saculari, nisi sequuta incorrigibilitate.*
89 *Nefandi criminis rei secundum Canones deponuntur, & in monasterium detruduntur.*
90 *Degradandus non exuitur priuilegio fori antequam ab Episcopo fuerit actualiter degradatus, & traditus curia saculari. & num. 102.*
91 *Traditio curia saculari quomodo fieri intelligatur*
93 Quæcunque, *dictio facit venire maiora expressis, non obstante verbo,* alia.
94 *Furtum cum sacrilegio non punitur pœna degradationis.*
95 *Homicidia, vel furta iterata non sufficiunt ad tradendum Clericum curia seculari non data incorrigibilitate. & num. seqq.*
96 *Incorrigibilis quis dicatur.*
93 *Clericus incorrigibilis non est tradendus curia saculari, nisi priùs Ecclesia sit experta omnes modos correctionis.*
99 *Duo vbi copulatiuè requiruntur, non sufficit alterum adimpleri.*
100 *Intellectus cap. Tua, de pœnis.*
101 *Latrocinium est delictum grauius, quàm furtum.*
103 *Intellectus c. Vt famæ, de sentent. excõmunicationis.*
106 *Sacerdos Regularis apostata, qui decem furta qualificata commisit, ex voto Congregationis à Sanctissimo deputata ad triremes in perpetuum transmissus fuit.*

1 CVM NON AB HOMINE. Clericus
depositus incorrigibilis per curiam sæcularem comprimitur. Hoc dicit Abb.
Antiq. Ioan. Andr. Bald. Bellam. Butr.
Cardin. Anchar. Imol. & Io. de Anan. sed communis hæc summatio non placet Abbati Siculo,
quia videtur contra tex. vnde ipse summat sic:
Clericus depositus incorrigibilis excommunicãdus est, & successiuè anathematizandus, & si sic
non resipuerit, per Iudicem sæcularem comprimendus est. Hoc dicit: & concordant Barbat.
Felin. Aretin. & Hipolyt. Riminald. Sed dici
potest Ioan. Andr. & Sequaces habuisse bonum
intellectum; dum enim dixerunt incorrigibilem
esse comprimendum per curiam sæcularem, intellexerũt de incorrigibili secundum gradus hic
præscriptos, & sic non statim post depositionem,
sed post excommunicationem, & anathema, vt
2 fusiùs patebit infra in vltimo notab. Itaque Ecclesia optat hominis salutem, & non interitum;
& ideo gradatim emendando procedit, & non
fulminat degradando: & hoc secundum Bald.
intendit ista Decretalis Communis diuisio ibi,
Consultationi.

3 Nota primò ibi, *Regi, vel alicui saculari persona*, argumentum quod Rex non dicitur sæcularis persona, vt videtur innuere particula disiunctiua, *vel*, ad tex. in c. Inter cæteras, supra
de rescript. in l. Periculis, §. Argento, ff. de aur.
& arg. legat. & in l. Cum quidam, in princ. C. de
verb. significat. & pro hoc facit, quia Rex inungitur, cap. vnico, §. Vnde in veteri, supra de sacr.
Vnction. Oppositum tamen firmant hic Dec n. 1.
& 2. & Hipolyt. Riminald. n. 3. in 3. vol. Repet.
fol. 88. verè enim Reges sunt laici vt probat tex.
in d. §. Vnde in veteri, & ibi notat Abb. & satis
probatur hic in illis verbis, *Per sacularem comprimendus est potestatem*; Cum enim quæstio
proponatur de Rege, & sæculari persona, vt responsum quæstio conueniat, arg. §. Præterea,
Institut. de inutil. stipul. dicendum est prædicta
verba in decisione posita Regem quoque comprehendere; & ita ipsum veluti sæcularem per-
5 sonam censeri. Et ad obiectum respondet Dec.
alternatiuam hic poni inter genus, & speciem:
& malè secundum Hipolyt. Riminald. vbi supr.
quia verum non est illam alternatiuam, *vel*, hic
poni inter genus, & speciem: nam dictio, *Rex*,
specialis est, non autem genus. Sed rectè Dec.
pro genere intellexit sæcularem personam, &
pro specie Regem; ex alio tamen capite Dec.
non videtur benè loqui, quia quando alternatiua ponitur inter genus, & speciem, stat restrictiuè, & exponitur pro, *idest*, vt l. Vbi pactum, &
ibi glos. 2. & Bart. C. de transaction. & l. 2. & ibi
etiam gl. in verb. vel pecudem, ff. ad leg. Aquil.
Quod hic non benè adaptari potest, quia decisio, vt sæcularis persona non iudicet clericos,
6 non restringitur ad Reges; vnde Riminald. loco
citato aliter soluit obiectum, videlicet quod vbi
alternatiua statuit plura circa idem factum, vt in
hoc casu; tunc ponitur pro coniuncta, vt notat
Bart. in l. Si is, qui ducenta, §. Vtrum in 5. oppositione, ff. de reb. dub. Ego verò existimo alterna-

ternatiuam hic stare propriè pro disiuncta, quia
tex. non dicit Regi, vel alicui sæculari personæ:
dictio autem *alicui*, ostendit vt nullus laicorum,
siue sit Rex, siue quæcunque alia persona possit
clericos punire: & est simile quod hic subijcitur,
paulò infra ibi, in furto, vel homicidio, vel per-
8 iurio, seu aliquo crimine; nam dictio, *aliquo*,
habetur in alia compilatione: et propterea vt
benè ex hac Decretali deducunt Abb. Dec. &
Riminal. in 1. notab. laicis quantumcunque, &
qualicunque fulgeant dignitate non licet cleri-
ricos iudicare: & rationem reddunt, quia nulla
Dignitas sæcularis Sacerdotio adæquatur, c. Duo
9 sunt, 96. distin. cap. Solitæ, de maiorit. & obed.
& ideo Rex oleo delinitur in brachio, siue hu-
10 mero, vel in armo: Episcopus verò cuius est cle-
ricos discutere, & iudicare, cap. Si Imperator,
ead. distin. chrismate consecratur in capite, vt
ostendatur quanta sit differentia inter auctori-
tatem Sacerdotalem & Regiam potestatem, vt
legitur in d. c. Vnico, §. Vnde in veteri, de sacr.
Vnction.
11 Secundò nota ibi, *cuiuscunque Ordinis*. Cleri-
cos non posse à sæculari potestate iudicari in
quocunque ordine sint constituti. Et sic etiam si
sint prima tantùm tonsura initiati, per id quod
legitur, & notatur in cap. Cum contingat, supra
de ætat. & qualit. & hic notant Host. in princ.
in verb. Cuiuscunque Ordinis, & num 4. in fin.
12 in verb. Et ab ecclesiastico. Ioan. Andr. n. 1. in
fin. in verb. Ordinis. Imol. in 1. notab. & pleri-
que alij. Quinimo verb. *Clericos*, hic sumitur
largè pro quacunque persona ecclesiastica, quæ
eodem priuilegio gaudet, cap. Si quis suadente,
17. q. 4. cap. Porrò, de sent. excomm. vnde idem
dicendum de familia Episcopi, arg. c. fin. §. 1. in
fin. supr. de offic. Archid. secundum Host. hic
in princ. in verb. Clericos, & Ioan. Andr. nu. 2.
sed certè hæc conclusio licèt sit in se vera, tamen
non benè probatur hic, quia verba illa, *qui si de-
positus*: non conueniunt nisi habenti Ordinem,
vt accuratè obseruat Abb. hic in 2. not. Nec ob-
stat tex. in cap. Si quis Episcopus, 16. q. 7. quem
Andreas Barbatia dicit esse contra Abbatem.
Quoniam verba illa: *omnesque qui illi communi-
cant*: non referuntur ad verbum, *deponatur*, cui
non adaptantur, sed ad verbum *segregetur*, vt
patet in cap. Omnis electio, ibi, *& segregentur
ab ecclesijs omnes, qui illi communicant*, 63. distin-
ctione.
13 Tertiò nota in eisdem verbis, *cuiuscunque
Ordinis*. Ratione delicti esse deponendum cleri-
cum non modo in sacris constitutum, sed etiam-
si sit inferioris gradus, secundum Host. hic n. 3.
Card. num. 2. & Abb. in 3. notab. facit secundum
eos cap. 2. & quod ibi notatur, infra de Cler.
excomm. ministr. Adde tu etiam in Clerico pri-
mæ tonsuræ hoc apertius probari in cap. Degra-
datio, de pœn lib. 6. inducendo illud vt scripsi
in dicto cap. Cum contingit, à num. 62. de ætat.
& qual. vbi etiam num. 64. adduxi Pontificale
Romanum in tit. de degradatione à prima ton-
sura.
14 Quartò nota ibi, *siue in furto, &c.* textum
expressum quod pro furto, homicidio, vel per-
iurio potest Clericus deponi. Abb. Antiq. hic in
verb. Periurio, qui licet loquatur de degrada-
tione, tamen intelligi debet de degradatione
verbali, iuxta tex. in d. c. Degradatio, in princ.
de pœn. lib. 6. & concordant hic Host. num. 1.
Ioan. Andr. n. 3. Butr. eod. num. Abb. Siculus in
4. notab. & alij communiter.
15 Quintò nota ibi, *vel homicidio*; Clericum
depositum etiam pro crimine irregularitatem
inducente, quale est homicidium, non perdere
ipso iure priuilegium fori, sed adhuc remanere
sub iurisdictione ecclesiæ, cap. Sacerdos, cum
multis seqq. 81. distinct. Butr. hic num. 13. Imol.
n. 4. vers. Item nota quod licèt Abb. in 5. notab.
16 & alij communiter: secus etsi fuerit actualiter
degradatus, quia ipso facto nudatus est omni
priuilegio ecclesiastico, vt in d. c. Degradatio,
de pœn. lib. 6. Ioan. Andr. hic num. 10. Abb. vbi
supra, neque hoc casu requiritur traditio curiæ
sæculari: & est communis opinio, vt hic testatur
Alciat. num. 108. prout illum refert Villalob. in
sua Collect. comm. opinion. littera C, nu. 71. &
Iul. Clar. in pract. crim. §. fin. quæst. 3. vers. Scias
autem: nam traditio intelligitur fieri in actu
ipsius degradationis, iuxta formam cap. No-
nimus, in fin. de verb. significat. & sic non requi-
ritur traditio manualis, sed benè requiritur ver-
balis, vt ibi dixi n. 5. & 6 post Ioan. Andr. n. 3. &
Abbatem num. 7. & tangam infra num. 91.
17 Sexto nota in eodem verb. *homicidio*, iuncto
verbo, *deponendus est*. Clericum irregularem
etiam ex homicidio voluntario non esse deposi-
tum ipso iure, sed deponendum, nec pro tali
crimine esse actualiter degradandum, nisi sit in-
corrigibilis, vt hic patet aperte secundum Ant.
de Butr. n. 15. Imol. n. 5.
18 Septimò nota ibi, *fuerit deprehensus legitimè,
atque conuictus*; ad deponendum clericum non
sufficere, vt fuerit deprehensus in crimine, nisi
cum hoc concurrat vt aliter de crimine conuin-
catur, glos. in cap. Tuæ infra de pœn. & hic no-
tant Abb. Antiq. in verb. Atque conuictus. Gof-
fred. & Host. n. 4. in eodem verb. Dicens non
sufficere solam deprehensionem, nisi quoad in-
famiam inducendam, vt l. Palam, §. Quæ in
adulterio, ff. De ritu nuptiar. Imo exigitur, vt
hoc confiteatur, vel inde conuincatur, vt in
cap. Si quis Diaconus, 50. distinct. Ioan. Andr.
hic num. 4. Butr. in 3. notab. & Imol. num. 2. in
fin. ad hoc leg. Capite quinta, ff. de adulter. &
l. Quomodo, §. fin. ff. de edilit. edict.
19 Hoc tamen declara nisi factum sit notorium
per euidentiam facti, quia tunc deprehensus in
crimine statim condemnari potest, l. Defenso-
res, C. de defens. ciuitat. & arg. cap. vltimi inf.
de cohabitat. clericor. & mulier. & cap. De ma-
nifest, 2. q. 1. & notat præcitata glos. 1. in c. Tuæ,
de pœn. de quo dic plenius vt hic per Imol. n. 6.
vers. Et secundum hoc non est necesse, & Abb.
20 num. 19. exigitur tamen, vt deprehensio Clerici
sit legitima, vt hic in glos. 2. nec fiat à ministris
laicis; nisi auctoritate Prælatorum, ne vltra se
extendat violentia, quàm exegerit defensio cle-
ricorum, cap. Et famæ, infra de sent. excommu-
nicat. alias essent excommunicati, vt ibi, & fir-
mat d. glos. 2. hic & in d. cap. Tuæ, quod latiùs
prosequere, vt per Abb. hic à n. 10. & Aretin. à
num. 9. vsque ad num. 19. maxime num. 15. vbi
concludit.
21 Octauo nota ibi, *excommunicari debet, deinde
contumacia crescente anathematis mucrone feriri*.
Aliud

Aliud esse excommunicationē aliud anathema:
22 excōmunicatio enim hic non sumitur pro mino-
ri, vt voluerunt Goffred. & Innoc. in fin. quia
ex communicationis verbo maior excommuni-
catio intelligitur, cap. Si quem, infra, de sent.
23 excommun. nec debet exponi pro suspensione,
prout exposuit glos. hic in verb. Excommunica-
ri: nam quomodo suspendi posset iam deposi-
tus, cum depositio includat in se suspensionem?
cap. At si clerici, supra eod. Abb. hic num. 23.
sed debet intelligi de maiori excommunicatio-
ne, quæ fertur sine solemnitate: Anathema verò
de illa, quæ fertur cum solemnitate, de qua in
cap. Debent, 11. q. 3. Ad hoc Clem. Si quis sua-
dente, vers. Et quia, de pœn. De anathemate
enim loquitur Apostolus ad Galatas 1. & ad
Corinth. vltim. & habetur in §. fin. 13. qu. 4. &
dicunt Deriuatores anathema diriuari ab Ana,
quod est sursum & Thera, quæ est quædam fi-
gura ad formam litteræ E, cum tractu, quæ fron-
tibus damnatorum imprimebatur. Itaque ana-
thema dicitur quasi Anathera idest superna ma-
24 ledictio, de qua in c. Guilisarius, 23. q. 4. solem-
nitas autem talis anathematis est, quia hanc ful-
minat Episcopus cum duobus presbyteris præ-
sentibus, cum candelis accensis, quas debent in
fine anathematizationis in terram proijcere, &
pedibus conculcare, vt memoria est Romani Pon-
tificis in publicatione Bullæ in die Cœnæ Do-
mini: & hanc differentiam inter excommuni-
cationem, & Anathema, reiectis aliorum expo-
sitionibus, constituunt hic Abb. Antiq. in verb.
Excommunicari. Host. num. 6. in eodem verb.
Ioan. Andr. num. 6. in verb. Anathematis. Butr.
num. 32. Card. num. 3. circa fin. vers. In gloss. &
Abb. num. 23. Quomodo autem fiat absolutio
ab anathemate, vide in cap. Cum aliquia, 11.
quæst. 3.
25 Nonò nota ibi, *postmodum verò si in profun-
dum malorum, &c.* Clericum depositum, etiamsi
sit incorrigibilis, secundum vnum intellectum
non esse sub potestate sæculari, nec perdere
priuilegium clericale ante actualem traditio-
nem glos. vltim. hic Host. num. 8. Butr. num. 7.
& 17. idque securius esse dicit Henric. Boich.
num. 8. vers. Sed securiùs. Sed secundum alium
intellectum clericus quando est depositus, & in-
corrigibilis, sine alia degradatione, & traditione
statim efficitur de foro sæculari: & ita hic est
casus singularis secundum Cardinalem num. 2.
26 vers. Item ibi comprimendus. Intellige secun-
dum intellectum, quem sequitur Ioan. Andr.
num. 10. & 11. rationem reddit à fortiori, quia
si absque depositione clericus tertiò monitus in-
gerens se enormitatibus perdit priuilegium cle-
ricale, vt cap. Contingit, il secondo, cap. In au-
dientia, & cap. Perpendimus, infra de senten.
excommun. multò magis perdet iam depositus,
qui tertiò monitus postea se non correxit. Neq;
hic dicitur quod tradatur sæculari potestati, sed
quod sæcularis potestas eum cōprimit. Hoc tamē
27 intelligūt Card. n. 6. vers. Hoc tamen, Imol. eod. n.
vers. Et secundū hoc: quando de incorrigibilitate
notoriè cōstat, vt quia incedit armatus, & spernit
monitiones Episcopi: tunc enim non est necesse
vt cognoscatur ordine iudiciario seruato, cùm
in notorio talis probatio non requiratur, cap. Ad
nostram, il terzo, infra de iureiur. cap. Manife-
28 sta, & cap. De manifesta, 2. q. 1. alioquin si non
constaret de incorrigibilitate, & iudex laicus
eum comprehenderet, & clericus negaret se
esse incorrigibilem, de huiusmodi articulo an
esset incorrigibilis prius cognoscendum esset per
Iudicem ecclesiasticum, arg. c. Si Iudex laicus,
de sent. excomm. lib. 6.
29 Decimò nota ibi, *Cum Ecclesia non habeat vl-
tra quid faciat.* Ita demum Clericum depositum
incorrigibilem esse comprimendum per curiam
sæcularem, si Ecclesia non habeat vltra quid
faciat, scilicet de facto, prout intelligunt Do-
30 ctores, non autem de iure, quia certum est Ec-
clesiam de iure vltra pœnas depositionis excom-
municationis, & anathematis, habere etiam
alias pœnas, cum multæ sint, vt notat glos. 2.
in cap. Ad reprimendam, de offic. Ordinar. &
Ioan. Andr. in cap. Pro humani, num. 4. col. 3.
circa finem in verb. Excommunicationis, de ho-
micid. lib. 6. & fusius in cap. Qualiter, & quan-
do, il secondo, num. 18. vers. Secundum Cano-
nes autem, infra, de accusat. Potest enim omnia
bona temporalia confiscare, vt ibi, & in c. Ex-
communicamus, §. Damnati, ios. de hæret. Item
habet pœnam verberum citra sanguinis effusio-
nem, vt c. In Archiepiscopatu, de raptor. Item
imprimit characterem etiam in facie, licèt non
ita profundè, vt sanguis eliciatur, sed cutis su-
perficiea deformetur in signum maleficij, vt
cap. Ad audientiam iuncta glos. vlt. de crimin.
fals. Item inducit seruitutem, cap. Ita quorum-
dam, de Iudæ. vbi Christiani deferentes merces
prohibitas ad Saracenos capientium serui effi-
ciuntur. Item potest diffidare Clericum cum
omnibus bonis suis, vt à quocumque possit im-
pune offendi, vt in præalleg. cap. Pro humani.
Item potest detrudere in Monasterium ad tem-
pus, vel in perpetuum, cap. De lapsis, 16. qu. 6.
31 cap. Nouimus, §. 1 de verb. significat. & in spe-
cie habet pœnam exilij, vt cap. Accusatoribus,
3. qu. 5. cap. Probinum, & ibi glos. fin 16. qu. 6.
c. Accedens, 50. distinct. cap. primo, de calum-
niator. cap. vlt. de pœn. idque per omnes exilij
species, de quibus notat glos. in Extrauag. Ad
nostri Ioannis XXII. in verb. Banniti, de priuil.
Cum ergo hic text. dicat Clericum incorrigibi-
lem post depositionem, excommunicationem,
& anathema esse comprimendum per sæcularem
potestatem, itavt ei pœna exilij deputetur, eo
quod ecclesia non habeat vltra quid faciat; &
tamen ecclesia possit eandem quoque pœnam
exilij infligere per omnes eius species: vtique
cogimur fateri ea verba non esse intelligenda de
iure, ita vt ecclesia non habeat vltra quid faciat
ex defectu pœnarum, vel ex defectu potestatis,
sed de facto propter potentiam istius criminosi,
qui ab ecclesia corrigi, & comprimi non potest;
& ita hunc tex. intelligit Abb. Antiq. ante nu. 1.
in verb. Vltra quid faciat, dicens hoc cap. Intelli-
gi, de nobilibus, & potentibus, ad quorum
correctionem non sufficit Episcopus, vel Præla-
tus: & cum eo concordant Ioan. Andr. num. 8.
in verb. Vltra, Bald. num. 2. in verb. Quid faciat,
Bellam. num. 3. in verb. Vltra, Butr. num. 18.
Cardin. num. 5. vers. Secus si incorrigibilis, &
Anchar. num. 6. vers. Aduerte tamen, ex quibus
patet hanc esse communem lecturam ad istum
tex. prout etiam testatur Abb. Siculus, num. 24.

Nec

32 Nec refragatur, quod ecclesia possit inuocare Iudicis sæcularis auxilium, isque teneatur illud præstare tanquam ecclesiæ minister, c. Administratores, 23. quæst. 5. cap. 2. de offic. Ordinar. cap. Petimus, 11. quæst. 1. Et eo inuocato possit ecclesia imponere pœnam exilij, vel aliam canonicam, vt in c. Vt famæ, de sent. excommunicat. vbi clericos incorrigibiles ecclesiasticus Iudex
33 detrudit in arctam custodiam. Quoniam, vt benè respondet Abb. hic nu. 25. circa med. vers. Et ad contrarium, forte de facili capere non poterat per familiam Potestatis fortasse ad hoc sæpè ac sæpiùs adhibitam; Vnde ecclesia non vult amplius habere curam ipsius, sed dimittit eum Iudici sæculari, qui poterit habere maiorem solertiam in capiendo eum, cùm agnouerit illum esse de foro suo; vel forte vt sæpe de facto contingit, iste clericus captus multoties capturam illusit effringendo carceres, & deteriora committendo; & ita ecclesia non potuit eum condignè castigare, cùm pœnam mortis non habeat; Quare ipsum relinquit Curiæ sæculari, quæ legitimam pœnam infligat. Et dic legitimam, idest à legibus sæcularibus impositam, & sic mortis, vel mutilationis membri, secundum qualitatem delicti, vt hic per Abb. Antiq. in verb. Legitima; & hunc dicit esse verum intellectum Abb. Sicul. vbi supra, quem etiam posuit Archid. in cap. Si quis Sacerdotum, nu. 5. 6. & 7. 11. quæst. 1. relatus à Bellam. hic num. 3. in verb. Vltra, vbi ait tunc demum clericum tradendum esse Curiæ sæculari, idest permittendum esse; imò præcipiendum Iudici sæculari vt eum capiat, & coerceat, si per ecclesiam corrigi non possit propter illius potentiam, vel malitiam, vel quia detentus vtendo arte necromantiæ illudit carcerem, & ibi in pace esse non vult. Et concordat Cardin. hic num. 5. circa med. vers. Secus si incorrigibilis, dum ait clericum esse incorrigibilem cùm non vult pœnitere, nec potest capi per Iudicem ecclesiasticũ, & tunc esse coercendum per Iudicem sęcularem, cum ecclesia non habeat vltra quid faciat. Et ex hoc intellectu notabiliter collige clericum depositum, & incorrigibilem quandiu, vt vulgò dicitur, est in fortijs Curiæ ecclesiasticæ, nullatenus esse tradendum Curiæ sæculari, cùm ecclesia possit eum punire pœnis Canonicis, de quibus supra. Quod singulariter nota, quia multi in hoc decipiuntur.

34 Vltimò nota ex hoc textu, & memoriæ commenda practicam procedendi contra clericum criminosum. Seruandi sunt enim quatuor gradus, vt hic per Host. nu. 5. & 9. in verb. Potestatem, Ioann. Andr. à num. 6. ad 9. Bald. num. 2. Imol. nu. 3. & alios communiter. Constito enim de delicto, si delictum est depositione dignum, clericus deponitur. Et hic est primus gradus pœnæ infligendæ: & si se corrigat, quia non iterat, nec continuat delicta, & depositionem seruat, & pœnam, & pœnitentiam iniunctam adimplet, non proceditur vlterius: sed si sit incorrigibilis prædicta non seruando, & similia, vel deteriora crimina perpetrando, excommunicatur: & hic est secundus gradus. Crescente verò contumacia anathematizatur: & hic est tertius gradus. Demum si non resipuerit, quin potius in profundum malorum deuenerit, ne sit perditio plurimorum, scilicet per malum exemplum, vel etiam plurimos damnificando, mutilando, vel occidendo: Tunc demum cum ecclesia non habeat vltra quid faciat, non ex defectu pœnarum, vel potestatis, sed quia propter illius potentiam de facto non potest eum comprimere, & coercere, relinquet eum comprimendum per sæcularem potestatem: qui est quartus gradus pœnæ infligendæ, & est simile in c. Dictum, 81. distinct. cap. Clericus, 3. quæst. 4. cap. Si quis Sacerdotum, 11. quæst. 1. cap. At si clerici supra eodem.

35 Cæterum aduerte, quia hæc procedendi forma locum habet quando pœna incipit à crimine, seu quando proceditur propter crimen: Tunc enim clericus criminosus primò deponitur, secundo excomunicatur, tertiò anathematizatur, & quarto loco per Curiam sęcularem comprimitur, vt dictum est. Secus verò si pœna incipiat à contumacia, quia tunc procedendum est ordine inuerso: nam primò, clericus contumax suspenditur, secundò excommunicatur, tertiò deponitur, quartò, & vltimò traditur Curiæ sæculari. Et hunc ordinem respiciunt iura pro, & contra hic allegata, videlicet cap. Fortè, 23. q. 4. cap. Quorumdam, 23. dist. c. Honoratus, 74. dist. cap. Quoniam, §. fin. infra vt lit. non contestat. Et hic declarant glos. vltim. Innoc. num. 1. Host. num. 9. vers. Et hoc verum est quando pœna incipit à crimine, & num. 12. vers. Vbi verò pœna incipit à contumacia, Bald. nu. 2. Henric. Boich. in fine, vers. Si pœna incipiat à contumacia, Butr. num. 33. & reliqui omnes.

36 Expeditis notabilibus, venio ad celebrem quæstionem An clericus non seruatis gradibus pœnarum hic præscriptis statim sit degradandus, & tradendus Curiæ sæculari quando commisit crimen aliquod atrocissimum, puta homicidium cum proditione, vel paricidium, vel homicidium cum latrocinio, seu spoliatione, vel homicidium cum sacrilegio, vt in eo, qui occidit Presbyterum, vel personam sacram, vel aliud simile, propter quod de iure ciuili laico esset imponenda aliqua pœna ex atrocissimis, verbi gratia pœna ignis, pœna discerptionis, quæ infligitur, cum reus secatur in plura frustra, & pœna traditionis ad bestias, vel aliæ; de quibus in l. Pœna paricidij, ff. ad leg. Pompe. de Paricid. in l. Sacrilegij, ff. ad leg. Iul. Pecula. & in l. Capitalium per totam, ff. de pœn. & quid si clericus commiserit plura homicidia, plures falsitates, vel plura latrocinia, ex quorum singulis esset depositione dignus?

37 Petrus de Ancharano hic à n. 10. vers. Et quia super illa materia vsque ad num. 16. vers. Tertiò opponitur, & in repetitione c. Ea quæ, sub n. 22. vers. Decimonono quæro, de reg. iuris, lib. 6 & in cons. 158. ex narratis in facto à num. 5. in publica disputatione, quam habuit Bononiæ, & Abb. Siculus, qui tunc erat illius Scholaris repetita disputatione in cap. At si clerici, à num. 39. vsque in fin. supra eod. concluserunt hunc text. qui pro homicidio, vel furto imponit tantùm pœna depositionis; non autem degradationis, & traditionis Curiæ sæculari, debere intelligi, & restringi ad homicidium, vel furtum non qualificatum, quod non transeat in aliam speciem criminis grauiorem. Item debere intelligi de vno homicidio, vel falsitate, vel furto, non au-

tem de pluribus diù frequentatis, quorum vnumquodque esset dignum depositione. His enim casibus putarunt non vendicare sibi locum hoc cap Nec cómunes theoricas DD. Sed tales statim esse per episcopum degradandos, & tradendos Curiæ sæculari, vt luant pœnam vltimi supplicij. Et hanc opinionem Ancharani, & Abbatis postea probarunt Io. de Anan. in cap. 1. nu. 5. post med. vers. Sed in foro contentioso etiam secundum Canones, infr. de ijs qui fil. occider. & in cap. 1. num. 4. & 5. de homicid Felin. in cap. 1. nu. 49. ante med. vers. Et quid etiam emergentia casus, de Constitution. & in cap. Inquisitionis, num. 5. de accusat. Dec. in d. cap. At si clerici, num. 251. vers Postremò, Abbas vsque in fin. qui licèt hanc opinionem non sequatur; tamen concludit eam habere magnam æquitatem, vt delicta puniantur debita pœna, & se vidisse illam seruari Florentiæ per vnum Commissarium. Quam pariter Syluester Aldroband. in addit. ibi littera E. verb. Enormi, fatetur veriorem, ac latè tuentur Mantica nu. 64. & Hippolyth. de Marsil. in Repetit. à n. 336. vers. Et refert, vsque ad n. 342. vers. Mihi autem, vbi dixit sibi placere dicta Abbatis per iura, & rationes, quas ipse adducit, & in consil. 9. num 17. Guiliel. de Benedict. in cap. Raynutius, part. 3. quæstione, de homicidio, à n. 40. vers. Item & per consequens, vsque in fin. de testam. dicens eam communiorem prope fin. dicti num. 40. vers. Et per consequens, Alciat. hic à nu. 22. ad 26. qui non solum putat hanc opinionem veriorem esse in puncto iuris, sed amplius inquit seruari de facto in pluribus locis, Brunell. in reper. d. cap. 1. de homicid. part. 5. num. 6. vers. Ego sequor. & in tract. de concilijs lib. 9. art. 12. nu 3. Alex. de Neuo cons. 59. n. 21. vers. Ad hoc facit, Andr. Barbat. sibi contrarius cons. 64. nu. 8. in fin. vers. Sed iura, & n. 9. vol. 1. Angel. de malefic. verb. Et ibi caput à spatulis amputetur, n. 38. vers. Adde quod notat Abbas, subdens se eam vidisse de facto seruari Ferrariæ, & ibi Augustinus, num. 43. vers. Et in quantum, dicens communem, & ita vidisse practicari, Soccin. Sen. de reg iur, littera C. reg. 16. vers. Quintò fallit, Bossius tit. de foro competen. nu. 135. vers. Et in certis alijs delictis qualificatis, & n. 141. vers. Scias quod in qualificatis, Tiraquell. de pœn. temperand. cap. 49. nu. 36 & 37. Diaz in pratic. criminal. canonica cap. 90. aliàs 96. referens duos casus, alterum Parisijs 1530. in Sacerdote, qui animo depredandi necauerat Rectorem cuiusdã Oppidi: alterum Hispali anno 1536. in quatuor Religiosis, qui Prouincialem laqueo suffocatum in lecto interfecerant, Decian. tract. crimin. lib. 6. cap. 28. nu. 14. dicens communem, & lib. 9. cap. 56. num. 35. vers. Tamen fallit, vbi loquitur de clerico paricida, & lib. 7. cap. 38. num. 15. vbi de reo læsæ maiestatis, Franch. decis. 571. Qui non solum nu. 4. vers. Pro fisco refert Neapoli subijsse pœnam vltimi supplicij clericum, qui furtum commiserat in monte Pietatis, cum fuerit degradatus per Curiam ecclesiasticam, & traditus Curiæ sæculari: sed nu. 5. testatur etiã pœna mortis animaduersum fuisse in clericum in sacris constitutum, qui vna cum alijs decem furibus ingressus cum armis domum honestę mulieris sitam in Suburbio Sancti Antonij, accepta ab eadem claue vnius capsæ, illa, & filiabus inclusis in quadam camera inferiori, subripuit ducatos septingentos, & quædam mobilia: nam præuia consultatione Sac. Congregationis Cardinalium negocijs Episcoporum propositæ degradatus fuit, & traditus magnæ Curiæ. Et sequuntur plerique ex Iunioribus. Et videtur ex mente Innocentij hic in verb. Deponendus est, dum ait: [Vbi clericus deponitur pro crimine sufficit depositio, nisi enormitas criminis aliud inducat.] & Bald. ante nu. 1. vers. Secus alternatiuè, vbi similiter limitat hunc text. Nisi enormitas causæ aliud inducat.

38 Pro hac opnione Anchar. & Abb. inducitur
primò text. in c. 1. de homicid. vbi refertur illud
Exodi c. 21. *Si quis per industriam occiderit proxi-
mum suum, & per insidias, ab altari meo euelles
eum vt moriatur.* Nam dicendo, *euelles eum ab
altari*, ostendit se intelligere de clerico homici-
da per insidias; & sic qualificato, qui seruit
altari, non autem de laico, qui non seruit, imò
stare debet ab altari remotus, vt cap. 1. de vit. &
honest. clericor. nam priuatio, sicut est euellere,
præsupponit habitum, cap. Ad dissoluendum, de
desponsat. Impuber. l. Decem, ff. de verb. obligat.
Et euelli propriè dicitur quod est impressum, &
infixum, sicut est clericus respectu seruitij alta-
ris, cap. Cùm secundum, de prębend. Intelligit
ergo, *euelles*, scilicet per depositionem, seu de-
gradationem Iudicis ecclesiastici, ita vt moriatur
per executionem Iudicis sæcularis: Idcirco enim
littera dicit, *moriatur*, in tertia persona quasi nõ
per episcopum, qui euellit ab altari, cum eccle-
sia non proferat sententiam sanguinis, cap. Sen-
tentiam, ne cler. vel monach. sed per alium pœ-
39 na mortis sit imponenda, quia verbum, *moriatur*,
in dubio intelligitur de morte naturali, & non
ciuili, in cap. Suscepti, de rescript. lib. 6. & in
l. Ex ea parte, §. In insulam, ff. de verbor. oblig.
Et aliæ expositiones ibi positæ per Io. Andr. n. 1.
in verb. Moriatur: videntur contra mentem le-
gis Exodi, quæ homicida simpliciter morte pu-
niebat, & modo redacta est illa lex inter eccle-
siasticas constitutiones, vt seruetur, non vt fru-
stra membranas, occupet, cap. Si Romanorum,
19. distin. Et eo magis hæc interpretatio videtur
recipienda, quia concordat cum iure ciuili, vt in
auth. Vt clerici apud propr. episcop. ante fin. &
in auth. Clericus, C. de episcopis, & Cleric.

40 Cæterum aduertendum est d. c. 1. de homicid.
habere varios intellectus; ac proinde allegari
non posse ad decisionem causarum, vt not. Bart.
in l. In ambiguo, nu. 2. ff. de reb. dub. Alex. l. 1.
col. 2. ff. sol. matrim. Felin. in cap. 1. circa fin. de
Constitution. præsertim ad limitandam clerico-
41 rum exemptionem ex ijs, quæ dicam infr. n. 66.
& 79. Multi enim intelligunt illum text. in laicos
qui proditoriè homicidium commisit; & hoc
magis consonat Scripturæ sacræ, quæ ibi poni-
tur: & sensus est, vt si occidens confugiat ad
ecclesiam, & teneat altare, debeat tamen inde
euelli, quia proditoriè occidit, nec gaudet im-
munitate, de qua in c. Inter alia, de Immunitat.
ecclesiast. Verbum enim, *euelles*, ibi significat
abstractionem facti, non autem separationem
clerici ligati ecclesiæ. Et hunc intellectum po-
nit ibi glos. in verb. Per insidias, & Hostiens. in
princip. in verb. Altari meo, Alex. cons. 145. Viso
Themate, num. 5. lib. 7. & Aretin. hic num. 59.

&

& videtur hodie approbatus in Conſtitutione 7.
Gregorij XIV. de inmunit. accleſiaſt. vt diai in
42 dicto cap. Iuter alia, n.31. & 51. Plerique autem
exponunt verbum, *moriatur*, ibi poſitum, ideſt
deponatur, quod habetur inſtar mortis, §. Quia
ergo 11. quæſt. 7. Et hæc eſt communis ſententia,
43 vt atteſtatur Aretin. dicto nu.59. Quamuis enim
verbum, *moriatur*, regulariter ſit intelligendum
de morte naturali, tamen boc fallit quando, re-
fertur ad accleſiam, quæ banc pœnam non inflit-
git, cùm non babeat vindictam ſanguinis, vt
44 dictum eſt. Et eſt ſimile in cap. Per venerabilem,
Ratiouibus, infr. qui fil. ſint legit. vbi verba illa
Deuteronomij, *decreto Iudicis morietur*, quæ in
veteri teſtamēto intelligebantur de morte natu-
rali, in lege noua ab accleſia ſic exponuutur,
mori præcipitur, ideſt per eacommunicationis
ſententiam vrlut mortuus à communione fide-
lium ſeparari: nam vt inquit Hoſt. ibi num.35.
duplex eſt mors, ſcilicet corporalis, quam exer-
cet Iudex ſæcularis cum gladio materiali, per
quem animaduertit in facinoroſos homines, l.3.
ff. de iuriſdict. omn. Iudic. c. Ille gladium, 24. q.4.
ideſt fundendo ſanguinem, animam, quæ dat vi-
tam corpori, extra corpus vertit, & ſic anima
ſeparata à corpore remanet ipſum corpus mor-
tuum. Alia eſt mors ſpiritualis, quam exercet
Princeps accleſiaſticus gladio ſpirituali cap. Vi-
ſis, 16. quæſt 2. quo animaduertit in facinoroſos,
ſcilicet expellendo, & ſeparando gratiam Dei,
quæ eſt vita, ſiue ſpiritualis anima animæ huma-
næ. Et hac anima ſpirituali ab anima humaua
ſeparata, temanet anima humana mortua, vt
cap. Si quis Presbyterorum, de reb. accleſ. non
alien. cap. Corripiantur, 24. qu.3. cap. Si quis, de
maior. & obed. vnde Auguſtinus tom. 9. tract. 49.
in Ioannem [Eſt mors, quam homines timent,
ſcilicet ſeparatio animæ à corpore; & eſt mors,
quam non timent, ſcilicet ſeparatio Dei ab ani-
ma, quī eſt vera vita animarum.] Et de morte
ſpirituali ſcilicet depoſitionis cōmuniter intel-
ligitur illa Decretalis primo de homicid. vt præ-
45 dixi. Et quamuis lea Exodi ibi poſita loquere-
tur de morte naturali, tamen illud præceptum,
cum ſit judiciale, fuit euacuatum per Aduentum
Chriſti, vt docet S. Thom. in 1. 2. qu 103. art. 4.
& quæſt. 104 art. 3. & cum ſit hodie redacta inter
conſtitutiones Canonicas, non debet intelligi
ſecundum rigorem, quo intelligebatur in lege
veteri, ſed ſecundum manſuetudiuem accleſiæ in
lege euangelica, quæ vtitur gladio ſpirituali non
ad mortem, ſed ad medelam, c. Multi, in princ.
46 2. quæſt. 1. cap. Audi, 11. quæſt. 3. & cap. Cum me-
dicinalis, de ſentent. excomm. lib 6. Nec ſatisfa-
cit ponderatio Ancharani, & Abbatis, quod ver-
bum, *moriatur*, ibi ponatur in tertia perſona,
ſcilicet per eaecutionem Iudicis ſæcularis: quia
accleſia dum tradit reum ſæculari poteſtati, non
debet adijeere, vt moriatur: Imò debet efficaci-
ter intercedere vt citra mortis periculū circa eum
ſententia moderetur, quæ ſunt verba text, in
cap. Nouimus, de verb. Significat. & hic notant
Hoſt. num.8. in verb. Comprimendus, & Ioann.
Andr. nu.9. in eod. verb. Nec refragatur, text. in
c. Delatori, 4. quæſt. vlt. quia intelligitur myſti-
cè, vt ibi notaut Archid. & Turrecrem. & ſcripſi
plenius in d. cap. 1. num.4. de homicid.
47 Secundò igitur loco pro opinione Ancharani,
& Abbatis inducitur, tex. in dicto cap. Nouimus,
de verb. Significat. vbi Papa occaſione explican-
di contenta in Canonibus antiquis, & in ſuo De-
creto contra falſarios promulgato ſuper forma
degradatiouis, & traditiouis faciendæ ſæculari
poteſtati, ſic ait: [Vt clericus propter hoc, vel
48 aliud flagitium graue non ſolum damnabile, ſed
damnoſum fuerit degradatus, tanquam exutus
priuilegio clericali ſæculari foro per conſequen-
tiam applicetur; nam ius alternatiuæ oſtendit
regulam degradationis, & traditionis clerici fa-
ciuoroſi non eſſe reſtringendam ad ſolum cri-
men falſi, ſed generaliter infligendam pro quo-
libet crimine graui damnabili in ſe, & damno-
ſo quoad exemplum aliorum.] Nec ſatisfacit re-
ſponſio Aretin. hic nu.59. verſ. Noo obſtat text.
in cap. Nouimus, & aliorum dicentium delictum
graue, & damnoſum intelligi quando delinquens
eſt incorrigibilis propter ſcandalum, ſeu malum
exemplum. Quoniam huic interpretationi obſtat
natura dictæ alternatiuæ: nam ſicut qualitas in-
corrigibilitatis non requiritur in prima parte
alternatiuæ pro crimine falſi, ita nec in altera
ſuper alio flagitio graui, quia res dubia in vna
parte alternatiuæ declaratur habito reſpectu ad
poſitam in alia, ſecundum Bart. in l.1. num.1. &
49 Socin. Sen. eod. nu 1. ff. de reb. dub. Tum quia
dictio, *aliud*, oſtendit Summum Pontificem in-
tellexiſſe de ſimili graui quidem, ſed citra requi-
ſitum incorrigibilitatis ſicut in falſo, quia puni-
tur comparatiuè ad illud, ſecundum gloſ. in
l. Si fugitiui, in ver. Alia pœna, C. de ſeru. fugitiu.
& Bald. in l. fin. num. 1. C. de his qui non domin.
Et ita præallegatum cap Nouimus, intellexit
Innoc. ibi num. 1. dum generaliter ait: [Nota
quod pro quolibet crimine, dummodo ſit dam-
nabile, & damnoſum, poteſt aliquis tradi Curiæ
ſæculari.]
50 Sed ad textū in dicto c. Nouimus, ego reſpon-
dro, verba illa, *vel aliud flagitium graue*, eſſe in-
telligenda de criminibus, pro quibus eſt expreſ-
ſum in iure clericum eſſe degradandum, & tra-
dendum Curiæ ſæculari: nam cum prima pars
alternatiuæ loquatūr de falſario litterarum Apo-
ſtolicarum, de quo eſt in iure expreſſum, vt de-
beat degradari, *&c.* vt in cap. Ad falſariorum,
de crim. falſ. vtique dum tea. dicit propter hoc,
ſcilicet crimen falſi, & poſtea ſubiungit, vel aliud
flagitium graue, debet intelligi de alio flagitio
ſimiliter in iure expreſſo, ponderando dictionem
aliud, quæ eſt repetitiua ſimilium iuata præcita-
tam gloſ. in d. l. Si fugitiui. Inter caſus autem in
iure expreſſos non reperitur homicidium quali-
ficatum, nec homicidium, vel furtum iteratia
iuribus repetitum, vt latiùs dicetur infra nu.68.
& ſeqq & num. 83. Innocentius verò in dicto
cap. Nouimus, num.1. non reſidet in illa opi-
nione, quod pro quolibet crimine damnabili, &
damnoſo poſſit quis degradari, ſed ſubiungit,
vel aliter, vt dicimus in cap. Excommunicamus,
ſupra de hæret. ibi autem num.1. tenet pro tri-
bus tantum criminibus in iure expreſſis poſſe
fieri degradationem, & traditionem Curiæ ſæcu-
lari. Et ita Innocent. potius allegari poteſt pro
contraria ſententia: & ſimiliter dum dicit huuc
teatū non procedere ſi enormitas criminis aliud
inducat, allegat teatum in d. c. Ad falſariorum.
Et ſic loquitur in caſibus exceptis in iure.

51 Tertiò, Pro eadem opinione Abb. in d. c. Ac si clerici num. 41. col. penult. ante med. ver. Allegb etiam textum, supra eodem inducit tex. in cap. Pro humani, de homicid. lib. 6. vbi cum clerici mandantes, seu facientes hominem Christianum interfici per assassinum, & receptantes, defendentes, seu occultantes assassinum habeantur ab omnibus diffidati: ex hac perpetua diffidatione ex verisimili mente innuitur Ecclesiam nolle grauiter delinquentes in suo foro retinere, sed iuxta delicti qualitatem puniendos dimittere Curiæ sæculari.

52 Verum vt respondet Aretin. hic num. 59. circa fin. ille casus specialis habuit causam, & occasionem à frequentissimis cædibus, & magnis periculis, quæ imminebant: propter illos assassinos; vnde in alijs delictis quantumcunque enormibus non videtur militare eadem ratio: nam propter delicti frequentiam aliquid seuerius statuitur, vt l. Aut facta in fin. ff. de pœnis, & nihilominus

53 etiamsi vigeret eadem ratio; quia tamen lex ista est pœnalis, & exorbitans, non deberet fieri extensio; tex. est notabilis in l. Sed sciendum, ff. ad leg. Pompe. de Paricid. & benè facit gl. notab. in Clem. Vt sic, qui in verb. Eisdem, de ætat. & qualit. nec obstat text. in c. De multa, de præb. quia dici potest ibi fieri extensionem propter

54 fauorem publicum ecclesiarum; vel dicas, licèt alias fieret extensio, non tamen fieri posse vbicunque potestas conceditur laico super iuribus, vel personis spiritualibus, quia cùm hæc sit odiosa, non extenditur etiam per maioritatem rationis, vt in cap. Tua, il primo, infra de decimis, iuncto cap. Cum in tua, eodem tit. secundum Aretin. hic num. 60. & 61.

55 Quartò, Pro hac parte allegatur text. in c. Sunt quædam, 25. qu. 5. vbi dicitur: sunt quædam enormia flagitia, quæ potiùs per mundi iudices, quam per Antistites, & Rectores ecclesiarum vindicantur: & in fine subiungitur, illos maximè constitutos esse propter latrones, homicidas raptores, & vt illos damnent, & alios suo timore compescant.

Sed ille textus non loquitur de clericis, sed de laicis, qui, vt ibi dicitur, interficiunt Pontificem Apostolicum, Episcopum, Presbyterum, siue Diaconum. Tales enim vindicantur à sæcularibus potestatibus, licèt puniri possint etiam per Ecclesiam, cùm crimen sacrilegij sit mixti fori, vt notatur in cap. Cum sit generale, infra, de foro competent. alioquin si textum de clericis intelligeremus, & de omnibus delictis ibi expressis, sequeretur, vt clerici pro quolibet homicidio, furto, vel raptu puniendi essent per iudicem sæcularem, quod est de directo contra hoc capitul. & c. Tuæ, inf. de pœn.

Quintò, Ad idem inducitur tex. in cap. At si clerici in fine sup. eod. ibi: [Non debet quemlibet pro suis excessibus iudici tradere sæculari.] Quæ verba innuunt Episcopum posse hoc facere etiam non data incorrigibilitate, licèt facere non debeat indifferenter, & quandocunque, sed tantummodo cum delictum hoc exigit, vel ob sui grauitatem, vel frequentationem secundum Abb. ibi d. col. pen. post medium, vers. Item iuduco.

Verum hic intellectus desumitur ex illis verbis, *non debet quemlibet*, exponendo *non quemlibet*, idest *nullum*, sed alij meliùs exponunt *quemlibet*, idest depositum: & hoc modo ille tex. potius facit pro hac parte secundum Aretin. hic d. num. 61.

56 Sextò, & vltimò (quod est præcipuum fundamentum pro hac opinione) in huiusmodi delictis atrocissimis, quæ requirunt pœnam excessiuam, non inuenitur aliqua pœna Canonica, qua reus possit condignè puniri, ex Theorica Innocentij in cap. Qualiter & quando, il secondo, num. 6. vers. Secundum Canones autem, & ibi etiam Ioan. Andr. num. 38. eodem vers. infra de accusat. vbi æquiparando per modum regularum pœnas Canonicas legalibus pœnis tradunt regulam quod in omnibus delictis, in quibus per leges sæculi imponitur pœna mortis naturalis, secundum Canones succedit pœna degradationis, & traditionis Curiæ sæculari: ergo contra clericum, qui homicidium qualificatum perpetrauit, vel plura homicidia, falsitates, vel latrocinia, Ecclesia vti poterit hac pœna degradationis, & traditionis Curiæ sæculari; quia non habent vltra quid faciat, vt hic dicitur, cùm secundum Canones nunquam imponatur pœna mortis corporalis, cap. Clericis, & cap. Sententiam, infra ne Clerici vel Monach. cap. 5. & 2. 51. distinct. Cum enim pro simplici homicidio, vel furto procedat ad depositionem, & detrusionem in Monasterium, vt hic, & in cap. Tuæ, de pœnis, vtique pro qualificato, vel iterato, cum grauior pœna ei condigna non reperiatur inter Canones recurrendum erit ad vindictam secundum leges sæculi mediante degradatione, & traditione iudici sæculari, vt plenius ratiocinatur Abb. vt supra n. 39. vers. Item præmittendum cum duob. seqq.

57 Et confirmatur, quia pœnæ ita debent adæquari, & commensurari delictis, vt quod scelerarius est commissum, grauiùs vindicetur, c. Non afferamus, 24. qu. 1. cap. Quæsiuit, de his quæ fiunt à maior. par. Cap. exp. fin. in fin. de excess.

58 Prælat. & ex iteratione delicti pœnæ augeantur secundum gloss. in l. Quicunque, in verb. Vel tertiò, in fin. C. De seru. fugitiu. & in l. Seruos, in verb. Sæpius, C. ad leg. Iul. de vi publ. vel

59 priuat. quia iteratio transit in consuetudinem peccandi, l. 3. in fin. C. de Episcopal. audient. At si homicidium, & furtum qualificatum, vel iteratum citra incorrigibilitatem puniretur eadem pœna Canonica depositionis, seu detrusionis in Monasterium, qua punitur simplex, & vnicum, non seruaretur iustitia adæquationis: ergo pro illius obseruatione dicendum est in qualificato, seu iterato locum esse degradationi, & traditioni Curiæ sæculari. Quod primo loco animaduertit Abb. d. nu. 39 vers. Et prima & Anchar. d. cons. 158. n. 2.

60 Cæterum hoc fundamentum principale destruitur manifestè ex eo, quia pro atrocissimis delictis, pro quibus secundum leges imponenda esset pœna mortis, Ecclesia habet pœnam carceris perpetui, quæ proportionatur pœnæ mortis naturalis, saltem quando sic detrusus debet sustentari pane, & aqua: nam, vt inquit Cardin. hic num. 4. vers. Oppono eo casu, quo clericus detruditur in Monasterium ad agendam perpetuam pœnitentiam, vt sustentetur pane doloris, & aqua angustiæ iuxta tex. in cap. Nouimus,

oimus, §. Pro illo vero falſario ſcelerato, infra
de verb. ſignificat. huiuſmodi pœna eſt loco vl-
61 timi ſupplicij: ſic ergo non eſt clericus delin-
quens impunitus, imo acriùs affligitur, quia
minor pœna eſt ſtatim mori, quàm diu affligi,
& ſalutem non ſperare. Ita Cardinal. cum quo
concordat Aretin. hic num. 53. & facit text. in
cap. Nihil enim, il ſecondo, de conſecration.
diſtinct. 5.
62 Nec aduerſatur doctrina Innocentij in dicto
cap. Qualiter & quando num. 6. verſ. Secundum
Canones autem, de accuſat. quia non dicit id,
ad quod Anchar. eum allegat: eius enim verba
hæc ſunt; [Secundum Canones autem nunquam
imponitur pœna corporalis mortis, ſed eſt quæ-
dam, quæ quaſi ſimilis ei habetur, ſcilicet quia
relinquitur ſæculari iudici puniendus.] Allegat
cap. Ad falſariorum, de crimin. falſ. & alia iura,
in quibus expreſſum eſt clericum eſſe compri-
mendum à ſæculari poteſtate; atque ita Innoc.
non conſtituit illam regulam, quam ex eo elicit
Anchar. quod in omnibus caſibus, in quibus lex
ciuilis imponit pœnam mortis naturalis, ſecun-
dum canones ſuccedat pœna degradationis, &
traditionis Curiæ ſæculari: Hoc enim eſt mani-
feſtè falſum, quia lex ciuilis in multis caſibus
pro magnis flagitijs imponit laico pœnam vlti-
mi ſupplicij: & tamen lex canonica non impo-
nit pœnam degradationis actualis, nec tradi-
tionis Curiæ ſæculari, vt in cap. Tuæ, infra, de
pœnis. Et hic ponderat Aretin. nu. 61. verſ. Nec
eſt verum quod ſemper Canon imponat pœnam
clerico, quæ poſſit proportionari pœnæ ciuili,
63 quæ imponitur laico. Ideoque lex ciuilis pro
adulterio impònit laico pœnam mortis corpo-
ralis, vt in l. Quamuis, la ſeconda, C. de adult.
de communi Alex. conſ. 13. poſt num. 3. lib. 7.
& tamen clericus pro adulterio ſecundũ cano-
nes non degradatur, ſed deponitur & in Mona-
ſterium detruditur ad agendam perpetuam pœ-
nitentiam cap. Si quis Epiſcopus, 81. diſtin. gl. 1.
in cap. Lator, 5. qu. 7. de communi Clarus in
64 §. Adulterium, verſ. Sed quæro. Item pro raptu
lex ciuilis imponit laico pœnam vltimi ſuppli-
cij, l. vnic. C. de rapt. virgin. & tamen lex Cano-
nica non imponit Clerico pœnam actualis de-
gradationis, nec traditionis Curiæ ſæculari, ſed
depoſitionis, vt cap. De puellis, 36. q. 2. & notat
Archid. in cap. Lex illa in fine, 36. q. 1. & idem
in raptu monialis, vt l. Si quis non dicam rape-
re, C. de Epiſcop. & Cleric. iuncto cap. Nullus
36. qu. 2. Quinimo in pluribus delictis atrociſſi-
mis, pro quibus lex ciuilis imponit pœnam ex-
ceſſiuam, ſecundum Canones non fit degrada-
tio, vt dicam infra n. 83. & ſeqq.
65 Deſtructis igitur fundamentis opinionis An-
char. & Abb. magis placet contraria opinio, quæ
proculdubio validioribus fulcitur rationibus, &
magnis eſt authoritatibus roborata: nam pro
illa allegari poſſunt antiqui ferè omnes, qui te-
nuerunt non eſſe locum degradationi, nec tra-
ditioni Curiæ ſæculari, niſi in caſibus in iure
expreſſis, de quibus dicam infr. num. 68. & ſeqq.
eamque tuetur in ſpecie, & communem dicit
Aretin. hic à num. 51. ad 62. Barbatia in c. At ſi
clerici, à num. 550. vſque ad nu. 158. præſertim
num. 138. in fin. & ſeqq. ſupra eod. & ibi etiam
Dec. num. 258. verſ. Alia tamen opinio, dicens
hanc veriorem de iure Bero, num. 181. & 182. &
Anton. Burgoſ. nu. 106. verſ. Tu autem cum tri-
bus ſeqq. Arnold. Albaſ. in repetit cap. Quoniam
quæſt. 11. à n. 37. vſque ad 75 de hæretic. lib. 6.
Riminald. Iun. conſ. 685. num. 30. & ſeqq vol. 6.
Berrett. conſ. 76. n. 12. Plaza in Epitom. delict.
lib. 1. cap. 25. num. 7. & 13. & cap. 22. num. 43.
Villalob. commun. opinion. littera C, num. 83.
& littera I, num. 8. Bonacoſſ. commun. opinion.
crim. lib. 1. in verb. Clerici ſi per inſidias: & alij
recentiores. Et eam tenuit apertè Hoſt. in c. 1.
num. 2. de homic. vbi firmat Clericum pro ho-
micidio ex inſidijs, ſeu cum proditione, etſi qua-
lificato, de quo loquitur illud cap. Ita demum
eſſe tradendum Curiæ ſæculari, ſi ſit incorrigi-
bilis, & non aliàs iuxta tex. hic. Item Clericum
pro homicidio depoſitum ſi poſtea committat
alia homicidia, non tamen eſſe tradendum Cu-
riæ ſæculari, niſi ſit incorrigibilis ſecundum gra-
dus hic præſcriptos, ſenſit clarè Cardin. hic n. 4.
verſ. Oppono.
66 Principale fundamentum huius opinionis eſt,
quia Eccleſiaſtica libertas, & Clericorũ exemptio
à ſæculari poteſtate non tantùm Canonicis ſan-
ctionibus, ſed etiam diuina ordinatione fuit
conſtituta cap. Si Imperator, & ibi glo. in verb.
Et diſcuti. Turrecrem. & Præpoſ. n. 1. 96. diſt. in
Concil. Trident. ſeſſ. 25. de reformat. cap. 20. &
ſcripſi plenius in c. Eccleſia ſancta Mariæ, n. 10.
& ſeqq. ſupra de conſtitut. & eſt communis opi-
67 nio, vt dixit Rota inferiùs citanda nu. 79. ergo
ſolus Papa poteſt huiuſmodi exemptionem limi-
tare, ſeu declarare præſcribendo in quibus ca-
ſibus clerici ſint per Eccleſiam degradandi, &
comprimendi per Curiam ſæcularem, quia cum
non puri hominis, ſed veri Dei vice fungatur in
terris, ius diuinum non humana, ſed diuina
potius auctoritate diſtinguit, ſeu declarat, vt in
cap. Quanto, ſupra de tranſlat. Epiſcop. & plenè
declarant Hoſt. in ſumma de reſcript. §. Quas
vires, verſ. Poteſt autem, & ſeq. Ioan. Andr. in
cap. Actus legitimi, num. 50. in fin. verſ. In con-
trarium allegatur in Euangelio, de regul. iur.
lib. 6. Anchar. conſ. 373. Reuocatur in dubium,
& conſ. 239. Parum dubitationis, Præpoſitus in
c. Latorem, n. 17. 1. q. 1.
68 Certi autem ſunt caſus, in quibus Romani
Pontifices per Conſtitutiones ſuas vel in corpo-
re iuris inſertas, vel extrauagantes ordinauerunt
69 Clericos eſſe degradandos, & tradendos Curiæ
ſæculari, quorum primus eſt in crimine hæreſis,
cap. Excommunicamus, §. damnati, & cap. Ad
abolendam, §. 5. de hæret. c. 1. & c. Super eo, eod.
70 tit. lib. 6. Secũdus eſt in crimine falſificationis lit-
terarum Apoſtolicarum, cap. Ad falſariorum,
71 de crimin. falſ. Tertius in crimine inſidiarum,
& conſpirationis contra proprium Epiſcopum,
cap. Si quis Sacerdotum, 11. qu. 1. De quo dic
plenius, vt ſcripſi in d. cap. Ad abolendam, n. 44.
de hæretic. Et pro his tribus criminibus dunta-
xat de iure communi clericum poſſe degradari,
& tradi Curiæ ſæculari, aliàs verò tuendum eſſe
per Eccleſiam determinat Innoc. in dicto c. Ex-
communicamus, num. 5. gloſſ. in d. cap. Ad
abolendam, in ver. Relinquatur: cum qua con-
cordant ibi Hoſt. num. 5. verſ. Ab hac regula
excipiuntur caſus. Ioan. Andr. n. 5. verſ. In gloſ-
ſa tribus. Henric. Boic. num. 21. verſ. Fallit vbi
etiam

etiam Ioannem,& Tancredum in hanc sententiam citat. Butr. num.20,vers. Fallit in tribus casibus, Cardin. num. 7. & Abb. num.11, vers. Sed fallit primò, Glossa in d. c. Si quis Sacerdotum, in ver. Mox depositus, 11. qu.1. vbi etiam Archid. num.1. Turrecrem. num. 5. vers. Ad secundam quæstionem. Gemin. num.4. & Præposit. num.5. gloss. in cap. Nouimus, in verb. Tradatur, de verb. significat. & ibi etiam Innocent. num. 12 dum se remittit ad ea, quæ dixit in d. c. Excommunicamus, Hostiens. num.1. in verb. Sæculari traditur.Curiæ: & Cardin. num. 4. & hic notat idem Hostiens. num. 11. Ex quibus patet hanc esse vnanimem Canonistarum sententiam: & ita hanc esse communem theoricam Doctorum affirmat Golielm. de Benedict. post tertiam partem repet. cap. Raynutius de testam.in quæstione de homicid. num. 3. & seq. quem refert Foller. in practic. crimin. cannonic. fol. 272.n.27. & Iul.Clar. in praxi crimin.§.fin. quæst.36. vers. Scias etiam: in alijs autem criminibus vtrumque atrocissimis sufficit sola depositio, nec debet actualiter degradari, si paratus sit se corrigere, sed debet detrudi in perpetuum carcerem, vt tenent omnes supracitati, & hanc dicit esse communem opinionem Boss.in tit.de foro com-

72 petent. num. 136. Quartus casus est in clerico assassino, qui tanquam publicè diffidatus absque vlla depositione; vel sententia ipso iure,& facto relinquitur Curiæ sæculari, vt in cap. Pro humani, de homicid. lib.6.Vnde tradendus est Curiæ sæculari non expectata incorrigibilitate. Et est communis opinio, vt attestatur Guliel. de Benedict. in d. quæst. de homicid. quam posuit post repetit, cap. Raynutius, fol. 41. in fin. & Clar. dicta quæst.36. vers. Quæro etiam. Neque in hoc crimine assassinij requiritur solemnis de-

73 gradatio, vt dicit Cassane.in consuet. Burgund. in tit. *des rustiques* rubr. 1. in verb. *Si aucun*, fol.193. in 2. fallent. & alij apud Clar. d. qu.36.

74 vers. Sed quæro; Tu scis, Franch. decis.571.n.7. requiritur tamen declaratio Iudicis ecclesiastici, qua pronunciet ipsum esse assassinum: & hæc est communis opinio vt dicit Capic. decis.112.n.2.

75 & alij apud eundem Clar. loc. cit. Quintus casus est in clerico incorrigibili, qui seruatis gradibus pœnarum præscriptis in hoc cap. Cum Ecclesia non habet vltra quid faciat, præuia degradatione traditur Curiæ sæculari secundum vnum intellectum, vel secundum alium per Curiam sæcularem comprimitur, vt dixi supra num. 25.

76 Sextus est in Presbyteris,& Clericis sæcularibus, & regularibus crimen nefandum contra naturã ex euentibus: nam ex Constitutione 72. Pij V. incipien. Horrendum illud scelus, in Bullar.to.2. pag. 269. omni priuilegio clericali omnique officio, dignitate, & beneficio ecclesiastico illius Canonis auctoritate priuantur, itaut per iudicem ecclesiasticum degradati potestati statim sæculati tradantur, quæ de eis illud idem capiat supplicium, quod in laicos hoc in exitio demolutos legitimis reperitur sanctionibus constitutum. Quod etiam de perpetrantibus hoc scelus idem Pontifex priùs statuerat in Constitutione 5. incip. Cum primum, §. 11. eod. tom. pag.180. de cuius Bullæ intellectu vide quid scripsi in c.Ad falsariorum, in 5. not. infra de crimine falsi.

77 Septimus & octauus est in his qui ad Ordinem Presbyteratus minimè promoti, Missarum celebrationem reperti fuerint vsurpasse, vel sacramentalem confessionem audiuisse. Ab Inquisitoribus enim,& locorum Ordinarijs ab Ordinibus, si quos habuerint, degradati, statim Curiæ sæculari traduntur debitis pœnis plectendi ex Bulla 81. Clementis VIII. incip. Etsi aliàs: in

78 Bullar. tom.3. pag. 128. Nonus & vltimus est in personis ecclesiasticis tam sæcularibus, quàm regularibus, quæ in prouincijs, regnis, ciuitatibus, & locis, in Italia dumtaxat existentibus, aureas, vel argenteas monetas tondent, fabricant, colorant, vel aliàs adulterant, aut adulteratas scienter erogant, vel exponunt: nam quia degradatione Curiæ sæculari puniendæ traduntur ex Constitutione Vrbani VIII. incipien. In suprema edita idibus Nouembris anno 1627.

79 Cùm igitur regula stet pro exemptione clericorum à sæculari potestate ante omnem humanam Constitutionem à iure diuino inductam, vt dicit præcitata glos.in cap.Si Imperator, 96. dist. & Bald. in auth. Statuimus in princip. Cod. de Episcopis, & clericis, & a prædicta regula certi tantùm casus reperiantur excepti, vt dictum est; vtique in alijs non exceptis firmatur regula in contrarium, vt non sit locus huic pœnæ degradationis, nec traditionis Curiæ sæculari, l. Quæsitum, §.Denique, ff.de fund. instruct. l. Nam quod liquidè, §.final. ff.de pen. legat. cap.2. de coniug. lepros. Et notat Dyn. in rubr. de regul. iur. lib.6. & ita in proprijs terminis ratiocinatur Rota in Lucana Iurispatronatus 4. Iunij 1607. coram Coccin. impressa post Consil.Prosp.Farinac. decis.241. vbi nom.3. dicit clericos iure diuino exemptos esse à iurisdictione laicorum ex præcitata glos. quam Doctores communiter sequuntur, & num.7. firmat episcopum non posse deuenire ad actualem degradationem clerici, neque eum tradere Curiæ sæculari nisi in casibus à iure canonico, & ex iure nouo vt supra expressis, quos singillatim commemorat, licèt mentionem nõ faciat de vltimo casu clerici monetarij, quia tunc temporis non dum edita fuerat Constitutio Vrbani VIII.

80 Neque obstat, quod exceptio non excludat casus similes,imo similia,& æquiparata exceptis censeantur exceptuata, vt notat glos. in l.1. in verb.Iudicati, C.de condict. indebit. & Abb. in cap.Quoniam frequenter, nu.6. vers. Si ergo ea-

81 dem ratio, vt lit. non contestat. Et quando in vno casu est per omnia eadem ratio non possit dici ampliatio, vel extensio, sed inclusio, seu cõprehensio sub eodem casu dispositio,vt in his terminis aduertit Anchar. hic num.13. vers. Non

82 obstat si dicatur, & post eum Franch.decis.370. nu.2. Quoniam vt ex Aretin.dixi supra num.53. hoc non procedit quando lex est simul pœnalis, & exorbitans,quia tunc non proceditur de similibus ad similia ex identitate, vel maioritate rationis. Item non procedit quando agitur de limitanda exemptione clericorum à iurisdictione laicali, vt per eum.

83 Et quod non sit deueniendum ad actualem clerici degradationem extra casus in iure expressos, etiamsi in alijs sit eadem, vel maior ra-

84 tio, sic ostendo apertissimè. Nam laici cudentes falsam monetam committunt crimen læsæ ma-

maiestatis, & per leges ciuiles imponitur pœna excessiua; quia traduntur flammis exurendi, & eorum bona publicantur l. 2. C. de fals. moneta secundum interpretationem, quam dicit esse communem Viuius comm. opinion. in verb. Monetam falsam Imperatoris, Couarr. Veterum collatio Numismatum, cap. 8. nu. 3. & in Gallia
85 falsificantes monetam Regis in aqua feruente, siue bulliente suffocantur, vt refert Igne. in repet. §. Non alias, nu. 597. ff. ad Sillanian. & Iul. Clar. in prax. crimin. §. Falsum, vers. Dixi etiam; & tamen clerici monetarij ante dictam Bullam Vrbani VIII. non tradebantur Curiæ sæculari, vt in Extrauag. vnic. de crimin. fal. inter communes: cum hoc esset speciale in falsarijs litterarum Apostolicarum, vt in d. c. Ad falsariorum, de crimin. fals. nec post Bullam traduntur nisi in
86 Italia. Similiter clerici Idolorum cultores, Aruspices, & Sortilegi de iure canonico deponuntur, & detruduntur in monasterium, vt cap. Si quis episcopus, cum cap. seqq. vsque in fin. 26. qu. 5.
87 Et tamen de iure Ciuili laici concremantur; & eorum bona publicantur, saltem in casu l. 3. C. de malefic. & mathemat. Item episcopi, & Clerici
88 rebellantes Sedi Apostolicæ non traduntur Curiæ sæculari nisi sequuta incorrigibilitate, c. De Liguribus, 23. quæst. 5. & tamen committunt crimen atrocissimum læsæ maiestatis in primo capite, vt l. 1. in princ. & quod ibi notatur, ff. ad leg. Iul. maiestat. & in Clem. Pastoralis, de re iudicat. Aretin. hic num. 58. & seruatur vbique vt scindantur in frustra, teste Iullo Claro in §. Læsæ maiestatis, vers. Sed quæro quæ sit pœna. Et
89 eodem modo clerici contra naturam incontinentes, secundum Canones non traduntur Curiæ sæculari, sed deponuntur, & in monasterium detruduntur, vt cap. Clerici, de excess. Prælat. licet hoc crimen sit atrocissimum, & Bulla Pij V. restringitur ad exercentes, vt dictum est supra n. 76.
90 Ex quibus patet verum non esse quod tradit Abb. in cap. At si clerici num. 41. supra eod. vbi ait posse circa hoc dari nouam doctrinam, quod vbicunque per leges imponitur pro crimine atrocissimo aliqua pœna ex sæuissimis, puta vt reus damnetur ad bestias, vel igne comburatur, aut in frusta scindatur, contra clericum talia committentem possit iudex laicus procedere super tali crimine atrocissimo, & episcopum in sententia, & processu præuenire, & eo degradato legali pœna afficere: patet enim ex prædictis etiam vbi lex imponit aliquam ex prædictis pœnis sæuissimis, & excessiuis, nihilominus non esse locum degradationi: & multò minus præuentioni Iudicis laici, quia etiam in casibus, in quibus expressum est in iure, vt Clericus degradetur, nihilominus non efficitur de foro sæculari, nisi postquam degradatio fuerit celebrata sæculari potestate præsente, ac pronunciatum eidem cum fuerit celebrata, vt in suum forum
91 recipiat degradatum: & sic intelligitur tradi Curiæ sæculari, vt est expressum in cap. Nouimus, de verb. signific. & ibi dixi num. 5. & 6. facit cap. Degradatio, in fin. de pœn. lib. 6. Cauendum est igitur ab hac noua Doctrina secundum illud Apostoli: 13. ad Hebræos 9. *Doctrinis varijs, & peregrinis nolite abduci*. Ad hoc cap. Qui nesciat, 11. distinct. & quod notat glos. vltim. in cap. Cum consuetudinis supra de consuetudin.

92 Secundò principaliter pro hac opinione inducitur multipliciter hoc cap. Nam Papa hic fuit consultus an Regibus liceat clericos iudicare, siue in furto, siue in homicidio vel periurio, seu quibuscunque fuerint criminibus deprehensi: & quamuis in responsione simpliciter dicat pro furto, vel homicidio, vel periurio, seu alio crimine, tamen illa dictio, *quibuscunque*, censeri debet repetita, vt responsio congruat interrogationi, l. Vt responsum, C. de transaction. §. Præterea Institut. de inutil. stipulat. Et ita intelligit hunc text. glos. in figuratione casus, dum dicit: Papa respondet quod si clericus in furto, vel alio quo-
93 cunque crimine deprehensus fuerit, *&c.* Dictio autem *quæcunque*, facit venire maiora nō obstante verbo, *alia*, ad notat. per Aretin. in l. Quicunque, per illum text. C. Qui admitt. & glos. iuncto text. in c. Si sibi absenti, in vers. Quicunque alius, de præben. lib. 6. & firmauit Rota coram Crescentio decis. 1. aliàs 32. de priuileg.
94 Præterea hic text. comprehendit homicidium & furtum sub vnica verborum structura, & determinatione: ergo debet vtrunque casum æqualiter determinare l. Iam hoc iure, §. Si autem, & ibi Bare nu. 1. ff. de vulgar. & l. fin. C. de senten. cum simil. Sed pro furto qualificato scilicet rei sacræ, & cum sacrilegio Canones non imponunt hanc pœnam traditionis Curiæ sæculari, vt cap. fin. de furt. ergo nec pro homicidio cum sacrilegio, vel aliàs qualificato.
95 Vlterius quod plura furta, vel plura homicidia non sufficiant ad tradendum clericum Curiæ sæculari non data incorrigibilitate secundum gradus hic præscriptos, probatur hic euidenter: Nam dicit text. depositum pro homicidio, vel furto, seu periurio nō statim esse comprimendū per sæcularem potestatem, sed si sit incorrigibilis, priùs esse excommunicandum, & crescente
96 contumacia anathematizandum. Dicitur autem incorrigibilis qui similia, vel deteriora crimina committit, nec vult pœnitere, secundum Anton. de Butr. hic num. 22. Ergo iteratio delictorum non sufficit ad tradendum Curiæ sæculari, nisi deueniat in profundum malorum, & sic sequatur vltima incorrigibilitas, quæ succedit post anathema. Tunc enim Ecclesia non habet vltra quid faciat, & ideo ne ille sit perditio plurimorum, relinquit eum sæculari potestati puniendum. Quod benè obseruat Host. hic prope fin. & Dec. in dicto cap. At si clerici, num. 258. supra eodem, & latius dictum est supra in vltimo notabili.
97 Ad hæc Clericus non est tradendus Curiæ sæculari nisi quando ecclesia non habet vltra quid faciat, idest quando de facto propter illius potentiam non potest eum comprimere, vt ostensum est supra in decimo notabili. Ergo non debet attendi ad effectum traditionis quale sit delictum, quod clericus commisit, sed an pro illo delicto possit per ecclesiam coerceri de facto; & consequenter nec pro homicidio qualificato, vel iterato erit locus huic pœnæ quandiu ecclesia de facto non impeditur pœnis canonicis in eum animaduertere.
98 Sed esto illa verba essent intelligenda de iure, & non de facto: nihilominus vt benè considerat Aretin. hic num. 52. quod hic dicitur, non tantùm respicit pœnam criminis, sed etiam reme-
dium

dium corrigibilitatis, & conuersionis; & intendit Pontifex, vt quando ecclesia est experta omnes modos conuersionis, & non prosunt, tunc demum clericus comprimatur per sæcularem potestatem. Quamuis ergo contra clericum, qui homicidium qualificatum, vel iteratum commisit, Ecclesia non habeat vltra quid faciat ad puniendum habet tamen vltra quid facit ad corrigendum: & hoc ponderat text. noster, qui fortissimè facit contra opinionem Ancharani, & sequacium: Nam vt vides clericus non traditur Curiæ sæculari nisi his duobus concurrentibus, videlicet vt ecclesia nõ habeat vltra quid faciat, & clericus sit incorrigibilis, quod perinde est ac dicere, vt quoad pœnam, & quoad correctionem ecclesia, non habeat vltra quid faciat ad conuersionem, maximè si clericus sit paratus culpam fateri, & pœnitere, vel non neget se velle pœnitentiam subire. Igitur cùm hæc duo copu-
99 latiuè requirantur, non sufficit alterum ad inducendum hunc effectum, vt l. Si hæredi plures, ff. de condit. instit. & notatur in cap. 2. supra de rescript.

100 Tertiò principaliter pro hac opinione est textus in cap. Tuæ, infra de pœnis: vbi Pontifex requisitus qualiter puniri debeant clerici in latrocinijs, vel alijs magnis sceleribus deprehensi, respondet eos à suis Ordinibus degradatos esse detrudendos in arcta monasteria ad pœniten-
101 tiam peragendam: nam latrocinium est delictũ grauius, quàm furtum, cap. 1. in tit. de homicid. vnde secundum Host. in d. cap. Tuæ, in princip. & Ioan. Andr. nu. 1. ille text. loquitur de ijs, qui se immiscent enormitatibus, iuxta cap. Perpendimus, de sentent. excommunicat. Et sic loquitur de furibus qualificatis, & non de simplicibus, qui tamen & ipsi à suis Ordinibus sunt deponendi, vt hic patet, & degradatio de qua in d. c. Tuæ, intelligitur de verbali, scilicet depositione non de actuali, secundum Ioan. Andr. ibi nu. 2. aliàs non congruerent quæ ibi sequuntur de pœna de-
102 trusionis in monasterium: nam actualiter degradatus exuitur omni priuilegio clericali, & statim efficitur de foro sęculari, vt c. Degradatio, de pœnis lib. 6. & c. Nouimus, de verb. Signific. & latiùs dictum est supra n. 16. 90. & 91. Item verba illa, in latrocinijs, vel alijs magnis sceleribus apta sunt comprehendere etiam plura latrocinia, vel magna scelera: ergo est ibi textus expressus, quod pro furto etiam qualificato, vel iterato ecclesia non imponit pœnam actualis degradationis.

103 Quartò, & vltimò alijs omissis ad idem est textus apertus in cap. Vt famæ, infra de sentent. excommunic. vbi deciditur, vt Clerici, qui grauiter excedentes à Prælatis suis in monasterium detrusi carcerem claustri effugiunt, & prioribus se sceleribus scelestiùs immiscent, ab ijsdem Pręlatis possint, ac debeant arctæ custodiæ mancipari, ne aliter ad similia, vel deteriora labantur; nec Curia sęcularis possit illos capere nisi de mãdato eorumdem Pręlatorum, quia tunc non sua, sed illorum auhtoritate id facere videntur. Pondera illa verba, *grauiter excedentes*, iunctis verbis, *prioribus sceleribus*: quæ ostendunt hos Clericos grauia, seu magna scelera commisisse; & sic homicida, vel furra, & similia de quibus loquitur hoc cap. & d. cap. Tuæ, de poenis. Item pondera verba, *prioribus se sceleribus scelestiùs immiscentes*: nec non illa, *ad priora*: quæ demonstrant eos deinde iterata, & grauiora scelera commisisse. Et nihilominus à suis iudicibus ecclesiasticis sunt comprimendi vel per seipsos, vel si necesse fuerit, inuocato brachij sæcularis auxilio. Ergo est ibi casus expressus, quod pro magnis sceleribus iteratis, & scientiam pro homicidio qualificato, vel iterato Clericus non traditur Curiæ sæculari non data incorrigibilitate. Ex quibus puto hanc opinionem verissimam, & non esse tutum ab ea recedere in iudicando, vel consulendo.

104 Porrò in hac opinionum contrarietate alij cõsiderantes etiam cessante incorrigibilitate à Clericis perpetrari posse talia flagitia, quæ non valeant condignè puniri sola depositione; vel detrusione in monasterium, cuius loco successit transmissio ad triremes, nunc verò in ergastulum existimarunt hoc relinquendũ esse arbitrio iudicis ecclesiastici, qui iuxta qualitatem facti, & personarum decernat an delinquens sit degradandus, & Curiæ sæculari tradendus, nec ne: Inter quos Couarr. practic. quæst. lib. 2. qu. 20. num. 7. vbi ait: [Nec tamen inficior posse contingere homicidium, aliudue crimen ita perniciosum Reipublicæ inspectis loci, temporis, & personarum qualitatibus, quod arbitrio discretorum iudicum hanc traditionem iustissimè patiatur. Et ex illo idem repetunt Plaza in Epitom. delictor. lib. 1. cap. 21. nu. 13. vers. Nec me latet, Didac. Perez tom. 3. comm. in ordin. regul. Castell. lib. 8. tit. 4. l. 3. Sub vers. Vtrum autem degradatus, Clar. in §. fin. dicta quæst. 36. vers. Pariter etiam, vbi postquam dixit opinionem Anchar. & Abb. seruari in practica, vt scilicet propter homicidium proditorium, vel aliud enorme, & grauissimum delictum Clericus degradatus tradatur Curiæ sæculari non expectata incorrigibilitate, seque etiam vidisse aliquando ita obseruari: concludit in huiusmodi casibus enormibus hoc relinquendum esse arbitrio ipsius iudicis ecclesiastici degradantis, qui secundum qualitatem facti, & personarum decernat an sit tradendus Curiæ sæculari, vel non subdit tamen in dubio non esse facendam traditionem Clerici delinquentis, qui non est incorrigibilis, nisi natura rei, & circunstantiæ criminis aliud suadeant: & idem dicunt Scaccia de Iudic. lib. 1. cap. 11. num. 66. vers. Alij tamen sunt, & 67. Farinac. quæst. 8. n. 85. vers. Ego, & alij recentiores.
105 Addunt nonnulli huiusmodi arbitrium non aliter explicandum esse, quàm consulto prius Summo Pontifice, secundum ea, quæ tradit Episcopus Scradensis in tract. de censur. & irregularit. tit. de deposit. & degradat. c. 14. Qui pluribus exemplis ostendit in multis mundi partibus sæpiùs seruatam fuisse dictam opinionem Anchar. & Abb. accedente tamen Summi Pontificis auctoritate, & non aliàs. Quod etiam admittit Greg. Lopez in leg. Partit. Hispan. l. 61. verb. Homicidio, tit. 6. par. 1. & Farinac. d. quęst. 8. n. 81. circa fin. ibi: & tamen semper Pontifice consulto, qui propterea cons. 143. num. 1. in fin. vol. 2. respondit Presbyterum, qui occidit Præpositum villæ Cerenaschi, & bonis expoliauit, de iure protuisse etiam non expectara incorrigibilitate, præuia reali degradatione tradi Curiæ sæculari, saltem Papa consulto: & hoc similiter tutiua esse dixit Martinus de Rio disquisit. magicar. lib. 5. sect. 16. sub vers. Si quæras,

Sed

Sed quicquid dicant isti cùm iura in hoc articulo sint clara, non relinquitur locus arbitrio iudicis, cap. De causis, supra de offic. deleg. & ideo tenendum quod primò dixi.

106 Et ita die 16. Nouembris 1650. in Congregatione à Sanctissimo specialiter deputata actum fuit de causa cuiusdam Marij Capponetti Siculi solemniter professi in Religione Fratrum Capuccinorum Sancti Francisci, qui in eadem commiserat furtum excedens summam scutorum centum, & loco triremium, ad quas damnatus fuerat, septenninm mansérat in carcere; ac deinde ad sacerdotium promotus, habitu religionis temerè dimisso, apostatauit, & per annum extra Religionem vagatus in habitu clericali, tandem Romæ anno Iubilei patrauit decem magna furta in palatijs diuersorum Magnatum cum portarũ, & scriniorum fractura, in quorum vltimo deprehensus, & carceribus mancipatus omnia singillatim confessus fuit; & cum dubitaretur an propterea esset degradandus, & tradendus Curiæ sæculari, vt lueret poenam vltimi supplicij: articulo de mandato Sanctissimi accuratè discusso, resolutum fuit contra opinionem Ancharani, & Abbatis non esse locum huic poenæ degradationis, nec traditionis Curiæ sæculari, sed tantùm detrusioni in perpetuum carcerem, vel ad triremes. Quam Congregationis sententiam Sanctitas Sua ad se relatam approbauit. Et ita prædictus reus in effectu ad triremes in perpetuum fuit transmissus, &c.

DE IVDICIIS.

Cap. Cum venissent.

SVMMARIVM.

1 *Concilij Tridentini decreta an, & quibus liceat interpretari. & num. 9. vsque in finem.*
Interpretationum quatuor sunt species, Principis, Consuetudinis, Iudicis, & Magistrorum; & in quibus differant. ibid. & num. seq.
2 *Interpretatio, quam Princeps facit non vt Legislator, sed vt Magister, probabilis est, non necessaria.*
3 *Interpretatio traslatiua quæ sit.*
4 *Interpretatio argumentalis, & extrinseca propriè non inest legi.*
5 *Interpretatio impropria quotuplex sit.*
6 *Interpretatio quid sit.*
7 *Verba legis cum exponimus, legem non interpretamur, sed declaramus.*
8 *Interpretatio alia est litteralis, alia quæ in obscuritate sensus, seu dubietate verborum consistit.*
9 *Bulla Pij IV. circa prohibitionem interpretationis Concilij Tridentini refertur.*
10 *Bulla Pij IV. prohibens Tridentini Concilij interpretationem, de qua interpretationis specie sit intelligenda.*
11 *Concilij Tridentini Canones, & Decreta nemo potest per modum legis vniuersalis interpretari nisi solus Papa. & num. seqq.*
12 *Canones, & Leges interpretari is potest tantum, qui potest condere.*

Prosp. Fagn. in 2. Decretal. C

13 *Declaratio dubiorum emergentium ex decretis generalium Conciliorum à Sede Apostolica petenda est.*
Cognitio, quæ tendit ad destructionem, vel confirmationem actus, debet ab eo procedere, qui potest actum celebrare. ibid. vers. Quæ conclusio.
14 *Papa potest Tridentinum Concilium interpretari tam per seipsum, quàm per eos, quibus id munus specialiter demandauerit.*
15 *Legatus non modò suam constitutionem, sed etiam rescriptum Papæ potest interpretari.*
16 *Interpretatio Papæ, vel habentis authoritatem ab ipso habet vim generalis Constitutionis, etiam in aliquo speciali casu ad consultationem alicuius edita fuerit.*
17 *Congregationis Concilij declarationes sigillo, & subscriptione munita, etiamsi editæ fuerint in aliquo speciali casu, faciunt ius quoad omnes, perinde ac si à Papa editæ essent.*
18 *Congregatio Episcoporum, & Regularium non habet ius Tridentini Concilij decreta interpretandi. & num. seqq.*
Iurisdictio Papæ reseruata non comprehenditur in concessione iurisdictionis quantumcunque generali. ibidem.
19 *Interpretandi potestas cohæret personæ, & in alium non transit.*
20 *Legatus de Latere Tridentini Concilij decreta interpretari non potest absque speciali facultate.*
21 *Episcopi in suis Decretis, & Constitutionibus, & Iudices in suis sententijs, & interlocutionibus interpretari non possunt decreta Concilij Tridentini. & num. seqq. vsque ad num. 32.*
22 *Iudicibus an, & quomodo liceat iura interpretari, & num. seq. vsque ad nu. 25. & num. 38. vsque ad num. 44.*
23 *Episcopi prohibentur generalium Conciliorum dubia interpretari.*
24 *Intellectus l. fin. C. de legib. l. 2. §. Si quid verò, C. de veter. Iur. enucl. & l. Non possunt, ff. de legib.*
25 *Bulla Pij IV. dum prohibet ne quis audeat statuere super decretis Concilij Tridentini, intelligitur de statutis declaratorijs. & num. seqq.*
26 *Episcopis tanquam executoribus Concilij Tridentini in sua diœcesi licet pro huiusmodi executione edicta proponere.*
27 *Reges efficere debent vt custodiantur leges, & præcepta Dei.*
28 *Prætextus, seu color quid sit.*
29 *Verbum, statuere, necessitatem inducit, & in materia declaratoria non importat nisi interpretationem authoritatiuam.*
30 *Congregatio Concilij à Pio IV. ad Concilium Tridentinum non interpretandum, sed exequendum, assumpta hæsitauit, an ab initio ei licuisset Concilium interpretari.*
31 *Rota Romanæ decisiones sunt Magistrales, & probabiles tantùm, licèt magnum habeant pondus authoritatis.*
32 *Rotæ Romanæ decisiones præualent communi opinioni.*
33 *Item faciunt ius in Curia ad instar styli, saltem si secundum eas fuerit sæpius iudicatum.*
34 *Rotæ Romanæ in suis decisionibus non licet Tridentini Concilij decreta interpretari absque speciali facultate. & num. seq.*
35 *Signatura Iustitiæ cùm in genere, & confusè petitur commissio causæ, debet in cõmissione addere clau-*

clausulam, dummodo non agatur de interpretatione Decretorum Concilij Tridentini.

36 Iudex delegatus in causa sibi commissa fungitur vice Papæ, & est maior Ordinario.

37 Episcopis si in suis diœcesibus, & Iudicibus in causis pendentibus liceret Concilium Tridentinum interpretari, quæ incommoda sequerentur.

38 Iudicem oportet Legum, & Canonum sensus, & mentem scrutari, etiam postbabita verborum proprietate, quod sine interpretatione fieri non potest.

30 Iudex super paucis tantùm, quæ iuridica sententia decidi non possunt, debet Principem consulere. Declaratur. num. 51.

40 Interpretationis prohibitio non afficit vbi copia Principis haberi non potest.

41 Iudices super dubijs litterarum Apostolicarum nullatenus possunt iudicare, seu pronunciare, sed tantùm cognoscere incidenter.

42 Index de dubio arduo, & inexplicabili super litteris Apostolicis etiam incidenter cognoscere non potest sed debet Papam consulere.

43 Interpretatio dubiorum super litteris Apostolicis emergentium indistinctè petenda est à Papa si sit præsens in loco.

44 Iudex cùm incidit dubium concernens interpretationem Concilij Tridentini quomodo se gerere debeat in cognitione, & expeditione causæ.

45 Interpretationi locus non est vbi verba sunt clara.

46 Iudex cum directè, & principaliter vertitur dubium super intellectu alicuius decreti Concilij Tridentini, omnino abstinere debet ab interpretatione.

47 Iudex etiam incidenter de dubijs super decretis Concilij Tridentini cognoscere non potest, si commodè pateat aditus ad Congregationem.

48 Iudices, qui ob locorum distantiam, vel aliud legitimum impedimentum nequeunt ad Congregationem Concilij recurrere, possunt si periculum sit in mora, de dubijs non arduis decretorum Concilij incidenter cognoscere, & super negocio principali pronunciare.

49 Impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, quod oritur ex matrimonio contra formam Concilij contracto per verba de præsenti, & non consummato, non fuit à Concilio sublatum, & durat vsque ad quartum gradum.

50 Episcopi, & Iudices etiamsi difficilis sit recessus ad Sedem Apostolicam, dubium arduum, & difficile super decretis Concilij Tridentini etiam incidenter decidere non debent.

51 Index in dubijs decidendis quem ordinem seruare teneatur.

52 Doctores, & Magistri prohibentur glossas, commentarios, adnotationes, & scholia super decretis Concilij Tridentini typis mandare, atque impressa edere. & n. seq. vsque ad n. 63.

53 Bulla Pij V. prohibens ne quis edat vllum genus interpretationis super decretis Concilij Tridentini, includit etiam interpretationem probabilem. & n. seqq.

54 Iudices sæculares minimè possunt leges Canonicas, & Conciliares interpretari.

55 Verba vniuersalia includunt etiam ea, quæ aliàs in dispositione generali non includerentur.

56 Canonum statuta Principum Constitutionibus adiuuantur.

57 Iurisperitus, qui edidit glossam impressam Hispano idiomate super Concilio Tridentino declaratur excommunicatus à S. Congregatione.

58 Remissiones Augustini Barbosæ Indici librorum probibitorum adiecta ex sententia S. Congregationis Concilij.

59 Legum latores ferè omnes suarum legum interpretationem probibuerunt.

60 Consuetudo contra Constitutionem Apostolicam habentem decretum irritans, & infligens pœnam excommunicationis validè introduci non potest.

61 Septimi libri Decretalium compilatio sub Gregorio XIII. incboata, & sub Clemente VIII. absoluta, cur publicata non fuerit. & num. sequent.

62 Decretalium quot compilationes fuerint, & qui illarum glossatores.

63 Doctoribus, & Magistris non licet glossas, commentarios, adnotationes, aut scholia super Decreto Concilij Tridentini manuscripta euulgare. & n. seqq.
Declaratur num. 71. & 76.

64 Verbum, edere, quid importet propriè.

65 Typographiæ vsus quo tempore incœpit.

66 Librorum impressio, & euulgatio etiam in materia pœnali pari passu ambulant.

67 Communis vsus loquendi præualet verborum proprietati.

68 Declaratur.

69 Statutum imponens pœnam pro homicidio quocunque patrato an comprehendat etiam homicidium casuale, & sine dolo.

70 Dictio, quocunque modo, extendit dispositionem etiam ad impropria, & aliàs non comprehensa in dispositione generali.

72 Opera etiam manuscripta consueuerunt allegari, licèt minùs frequenter, quàm impressa, & cur. & n. seqq.

73 Vincentius profundissima scientia pater dictus à Ioanne Andrea.

74 Doctores antiqui mittebant sibi inuicem libros manuscriptos propter illorum penuriam.

75 Rationis finalis reliquiæ satis sunt ad sustinendam dispositionem.

76 Doctores, qui glossas, & commentarios manuscriptos super decretis Concilij Tridentini non euulgant, sed ad vsum suum sibi reseruant, non incidunt in pœnas Constitutionis Pij IV.

77 Glossæ Cardinalis Antonij Carafæ, & Episcopi Theani super decretis Concilij Tridentini.

78 Congregationis Concilij Ministri an includantur in Bulla Pij IV. de non interpretandis decretis Concilij Tridentini.

79 Ratio expressa per gerundium censetur finalis.

80 Doctores, & Aduocati, qui aliquod Tridentini Concilij decretum incidenter interpretantur, eamque interpretationem scriptam, aut impressam edunt, excusantur à censuris Bullæ Pij IV.

81 Verba, quocunque modo, includunt omnem modum tam principalem, & directum, quàm incidentem.

82 Nauarri consilia multa contra declarationes Sac. Congregationis Concilij.

83 Bulla Pij IV. accepit interpretationem ex communi obseruantia, vt non comprehendat editiones interpretationum, quas faciunt obiter Magistri, & Doctores super aliquo decreto Concilij Tridentini.

Ver-

84 *Verba vniuersalia* quocunque modo, *restringuntur ad subiectam materiam.*

85 *Verba obscura propter eorum generalitatem ex obseruantia veniunt declaranda.*

86 *Constitutio tollens consuetudinem, non tollit interpretatiuam.*

87 *Consuetudo in legibus interpretandis primo loco spectanda est, deinde propria significatio verborum.*

88 *Interpretatione probibita, non censetur probibita interpretatio, qua fit obiter, & incidenter.*

89 *Magistri, & Lectores licitè possunt in scholis Tridentini Concilij decreta oretenus interpretari. & n. seq. in fin.*

90 *Concilium Tridentinum in Graecam, Arabicam, Caldaeam, aliasque exteras linguas versum.*

91 *Litteralis expositio absolutè necessaria est ad intelligentiam legum.*

92 *Doctores, & Magistri de iure communi facultatem babent Leges, & Canones interpretandi.*

93 *Interpretandi licentia, qua in Doctoratu confertur quid operetur.*

94 *Bulla Pij IV. non sustulit facultatem, quam Doctores babent publicè interpretandi Concilium Tridentinum. & n. seq. vsq. in fin.*

95 *Extensio in pœnalibus non est facienda de casu ad casum.*

96 *Interpretatio legum naturaliter necessaria est, & idea per Constitutionem, vel Statutum tolli non potest.*

97 *Statutum probibens interpretationem, intelligitur de extrinseca.*

98 *Argumentis frequenter, & collationibus latens veritas aperitur.*

99 *Concilij Tridentini decretum in cap. 2. sess. 25. de reform. expenditur.*

100 *Interpretatio Canonum ad dogmata pertinentium aliter fieri debet à lectoribus Theologia, atque à Professoribus Iuris Pontificij.*

101 *Canonum disciplina est Theologia subalternata.*

102 *Indulta ad maiorem confirmationem actus, non debent eius infirmationem operari.*

103 *Intellectus l. Nemo Clericus, C. de Summ. Trinit. & fide Cathol. & c. 2. §. Inhibemus, de haretic. in 6.*

Disputare publicè, vel occultè de articulis Fidei an liceat Clericis, vel Laicis, ibid.

104 *Doctoribus, & Magistris an liceat interpretationes super decretis Concilij scholaribus scribentibus publicè dictare.*

CVM VENISSENT. De dubijs priuilegiorum Apostolicæ Sedis solus Papa cognoscit, & non inferior. Hoc dicit secundum Ant. de Butr. & Abbat. Vel secundum Bald. & Cardinal. De priuilegijs Apostolicis non iudicat alius à Papa. Vel sic secundum Aretin. Interpretatio priuilegij pertinet ad conditorem, non ad alium. In hoc habes iura concordantia infra, num. 12. & seqq. Breue est, & non diuiditur; & est pars Decretalis, quæ habetur supra in cap. Cum venissent, de in integr. restitut. secundum. Goffred. Host. & Ioan. Andr. quod plenius explicat Abb. Antiq.

QVÆRO, An & quibus liceat Tridentini Concilij decreta interpretari.

Ad euidentiam præmittendum est primò respectu efficientis, seu interpretantis quatuor esse species interpretationum, quas recenset glossa in cap. 1. in ver. Interpretatus, & ibi etiam Doctores, supra de postulat. Prælator. Item gloss. fin. in c. Sicut, §. Ex his, 11. q. 1. glo. in l. Si de interpretatione, ff. de legib. & in l. 1. in ver. Iusque, C. eod.

1 Prima interpretationis species est generalis, necessaria, & in scriptis redigenda, vt Principis, cap. Inter alia, insr. de sent. excomm. & c. fin. de concess. Præb. lib. 6. cum concord. de quibus infra in prima conclusione: quam interpretationem appellat authoritatiuam Card. Iacob. in tract. de Concil. c. 16.

Secunda species est generalis, & necessaria, sed non in scriptis redigenda, vt consuetudinis, l. Minimè, ff. de legib. & d. l. Si de interpretatione.

Tertia species est quidem necessaria, & in scriptis redigenda, sed non generalis, vt Iudicis, l. Non possunt, & l. Nam vt ait, ff. de legib. not. Innoc. in d. c. 1. n. 6. in fin. de postul. Prælat. & Syluest. in ver. Opinio, num. 1. vers. Quia Iudex potest interpretari. Et hæc interpretatio inter partes similiter dici potest authoritatiua, quia res iudicata pro veritate habetur, l. Ingenuum, ff. de stat. homin. & iudicium redditur in inuitum, l. Inter stipulantem, §. 1. ff. de verb. oblig. Quamuis generalis dici non possit, quia iura litigatorum non egreditur, vt declarat Innocent. in cap. Cum speciali, num. 4. in fin. de appellat.

Quarta species interpretationis est, quæ nec generalis, nec in scriptis redigenda, nec necessaria est, sed probabilis tantùm, quam nonnulli doctrinalem appellant, sicut est interpretatio Glossarum, & Magistrorum l. Vnica, C. de Profes. qui in vrb. Constantin. lib. 12. cum alijs, de qui-
2 bus infra in 6. conclus. num. 92. Quod habet locum etiamsi hanc interpretationem faciat Princeps, seu Legislator, sed vt Magister, seu Doctor, vt de apparatu Innocentij IV. not. Io. Andr. in addit. ad Specul. in rubr. ne Sede vacan. Felin. in cap. 2. de rescript. Ias. in l. 1. ff. si cert. pet. & docet idem met Innoc. in c. Per tuas, il secondo, sub num. 4. vers. Si tu dicas, de Simon. & Nauarr. cons. 11. incip. Quibus signis cognoscitur, de Constit.

3 Præmittendum secundò respectu formæ, seu naturæ ipsius interpretationis secundum Card. in c. Cum dilectus, num. 18. vers. Octauo quæro, de consuet. interpretationem duplicem esse, quædam enim est translatiua, per quam scilicet vnũ idioma in aliud transfertur, iuxta tex. in l. 1. in fin. ff. de verb. oblig. Et sic dicuntur Septuaginta Interpretes S. Bibliæ. Et Hieronymus itidem dicitur Interpres. Et hos etiam Mediatores appellamus vt per Card. vbi supra.

4 Quædam verò est interpretatio, quæ non fit per translationem vnius idiomatis ad aliud, sed circa idem idioma. Et hæc rursus subdiuiditur: alia enim interpretatio est argumentalis, & extrinseca, quæ propriè non inest legi, vt inquit
5 Bald. in c. 1. n. 52. de Constit. Et hanc dicit triplicem esse Cardin. loco cit. videlicet abrogatiuam, extensiuam, & restrictiuam. Quæ diuisio colligitur ex gloss. 2. in l. 1. ff. de orig. iur. dum dicit interpretationem largius poni pro corre-

ctione, pro actatione, & prorogatione. Ad idem est gl. in l 1. §. Qui operas, in ver. Interpretatione, ff. ad Tertill. & not. Paul de Castr. cons. 338. Quia exceptiones, num. 2. lib. 1. dicens interpretationem sumi posse etiam pro omnimoda correctione, & pro modificatione, quæ in argumento, vel diminutione consistit. Nec dissentit Bartol. in leg. Gallus, §. Etiamsi, ff. de liber. & Posthum. corruptè enim legitur ibi interpretationem quandoque sumi pro declaratione; & legendum videtur pro correctione, cùm Bartolus ad hoc alleget tex. in d. §. Qui operas, qui loquitur de interpretatione illa, quæ dicitur correctio, vt ibi per gloss. in ver. Interpretatio, nisi largè; & impropriè secundum gloss. præalleg. in d. l. 1. de orig. iur. sed potius correctio, vel modificatio; vt per Paul. de Castr. d. cons. 338. n. 2. lib. 1. Et de hac vide latè per Card. in d. c. Cum dilectus à n. 14. vsque in fin. de consuet.

Alia verò interpretatio, vt idem Bald. ait in d. cap. 1. n. 52. de Constit. est substantialis & intrinseca, & inseparabilis à lege. Et hoc modo accipitur interpretatio propriè pro congrua verbi dubij declaratione, secundum Paul. de Castr. vbi supra de qua scripserunt Bartol. in l. Omnes populi, in 3. quæst. sextæ quæstionis principalis, num. 56. ff. de iust. & iur. Salyc. in l. 2. in 1. C. de noxal. action. Ludouic. Roman. in repet. l. Si verò, §. De viro, circa princip. ff. solu. matrim. & Petr. de Anchar. in repet. c. Canonum statuta, in decimaquarta quæstione principali de Constitut.

6 Præmittenda est tertiò diffinitio interpretationis propriè sumptæ, quæ secundum Bald. in proœm. Decretal. num. 95. est sermonum difficilium, vel perplexorum expositio, vel secundũ Syluest. in ver. Interpretatio, in princ. est vnius verbi per aliud, vel vnius sententiæ per aliam
7 declaratio: propterea tamen cum verba legis exponimus, legem non interpretamur, sed declaramus, vt scripsit Bartol. in dicta l. Gallus, §. Etiamsi, num. 1. ff. de liber. & posthum. licèt Interpretationis verbum sæpè accipiatur pro declaratione, vt in leg. 1. ff. si cert. pet. & alibi passim.

8 Præmittendum quartò interpretationem, seu declarationem vt proponitur diffinitam iterum subdiuidi secundum Abb. in c. Super quæstionum, num. 8. vers. Et dic clarius, de off. deleg. Alia enim est litteralis, per quam scilicet verbum, vel verbi sensus, seu constructio quasi grammaticaliter ad litteram exponitur, iuxta text. in cap. Exijt qui seminat, §. Itaque sub pœna, de verbor. signific. lib. 6. in l. 1. §. fin. ff. de verbor. obligat & in l. Prospexit, ff. Qui, & à quibus. Et hanc appellat Corium litteræ Oldrad. cons. 9. Posito sine præiudicio num. 4. vers. Præterea. Item verborum corticem, Clem. vn. §. Verum, de iureiur. Item superficiem, & sermonum folia Hieron. in Epist. ad Galat. c. 1. vt refertur in c. Marcion, 1. q. 1. Item verbum ex verbo Greg. in cap. Propterea, de verbor. signif. Item interpretationem linguarum, vt cum dicimus Eucharistia, idest, bona gratia. Abb. loc. cit. & grossum modum intelligendi Bald. in l. Lege, nu. 7. C. de legit. hæred. Alia est interpretatio, vt inquit ibidem Abb. quæ in obscuritate sensus, seu dubietate verborum consistit, quæ scilicet non nudam litteram, & verborum corticem explicat, sed verba, & sensum simul iuxta tex. in d. l. Nominis & rei, §. Verbum ex legibus, iuncta gloss. ff. de leg. aut certè sensum, seu intellectum, qui legi intrinsecè, & essentialiter inest, vt in c. Intelligentia, de verbor. signif. in l. Contra legem, vers. In fraudem, & in l. Scire leges, ff. de legib. cum concord. de quibus per Oldrad. loco citat. Et hanc Iura, & sacri Canones appellant legis rationem, intellectum, sententiam, mentem, animam, vim, robur, spiritum, medullam, radicem, &c. vt in d. Clem. 1. §. Verum, de iureiur. & in d. c. Marcion, 1. q. 1. cum simil. de quibus ibi per glos. in ver. Sed in sensu, Feder. de Sen. cons. 4. Testator, nu. 7 vers. Multum est & Abb. cons. 75. Primò est videndum, n. 6. vers. Nam mens legis, lib. 1.

9 Vltimò præmittenda sunt verba Bullæ Concilij à Pio IV. editæ 7. Calend. Februar. 1564. incipien. Benedictus Deus, in fin. Concilij, quæ sic se habent; [Ad vitandum præterea peruersionem, & confusionem, quæ oriri posset, si vnicuique liceret, prout ei liberet, in decreta Concilij Commentarios, & interpretationes suas edere; Apostolica authoritate inhibemus omnibus tam Ecclesiasticis personis cuiuscumque sint ordinis, conditionis, & gradus, quàm laicis, quocunque honore ac potestate præditis; Prælatis quidem sub interdicto ingressus Ecclesiæ; alijs verò quicunque fuerint sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis ne quis sine authoritate nostra audeat vllos commentarios, glossas, annotationes, scholia, vllumue omnino interpretationis genus super ipsius Concilij decretis quocunque modo edere, aut quidquam quocunque nomine, etiam sub pretextu maioris corroborationis, aut executionis, alioue quæsito colore statuere. Si cui verò aliquid in eis obscurius dictum, & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere visum fuerit; ascendat ad locum, quem Dominus elegit, ad Sedem videlicet Apostolicam omnium fidelium magistram, cuius authoritatem, etiam ipsa S. Synodus tam reuerenter agnouit. Nos enim difficultates, & controuersias, si quæ ex eis decretis ortæ fuerint, nobis declarandas, & decidendas, quemadmodum ipsa quoque Sanct. Synodus decreuit, reseruamus]

10 His præcognitis, quidam opinati sunt in Constitutione Pij IV. non prohiberi nisi interpretationem generalem, & necessariam, seu authoritatiuam, quæ in scriptis redigitur; & sic primæ speciei, de qua in principio primi suppositi num. 1. vt Salas de legib. tract. 14. qu. 97. disp. 21. sect. 11. vers. Neque obstant prioris partis fundamenta, & vers. Quantum ad primam, post Henriq. lib. 7. de Indulg. c. 29. num. 4. Et Eman. Rodrig. tom. 1. Regul. quæst. in 11. quæst. art. 3. §. Ad vitandum, sed hæc sententia est nimis laxa, & reddit Constitutionem Pij IV. prorsus inanem, & frustratoriam: nam cum interpretatio hæc authoritatiua, & generalis decretorum Conciliorum fieri non possit nisi à summo Pontifice, vt patebit infra in prima conclusione; ineptè Pius IV. illam tam distinctè prohibuisset omnibus tam ecclesiasticis personis, quàm laicis. Et verba Bullæ vniuersalia, & præ-

prægnantia, & tam crebrò inculcata, violentam hanc reſtrictionem non pariuntur, vt ſimiliter patebit infra in 4. concluſ. n.54. verſ. Quintò expendenda ſunt verba.

Alij è conuerſo fortè religioſius quàm par eſt, exiſtimarunt Pium IV. interdixiſſe generaliter, & indiſtinctè quamcunque interpretationem etiam probabilem decretorum Concilij Tridentini. Sed hæc opinio eſt nimis rigida, & facilè poteſt inijcere laqueum conſcientijs ob Cenſuras in prædicta Conſtitutinne inflictas, eaſque patitur difficultates, quæ inferius ſubijciuntur in quinta, & ſexta concluſione.

Quamobrem pro veritate ſtatuẽdæ ſunt Concluſiones infraſcriptæ.

11 Prima concluſio eſt Decreta, & Canones Concilij Tridentini nemo poteſt authoritatiuè, ac per modum legis vniuerſalis interpretari, niſi Romauns Pontifex. Hæc Concluſio eſt manifeſta.

12 Primò quia generaliter ille ſolus habet ius interpretandi Canones, qui habet poteſtatem condendi eos, quæ ſunt verba text. in §.Ex his omnibus. 11.quæſt.1. Et vnde ius prodijt, interpretatio quoque debet procedere, c.Inter alia, infra de ſentent. excomm. cap.Conſtitutionem, eod. tit.in 6. cap.Cum veniſſent, de Iudic. l.a. l.Leges Sacratiſſimæ, & l. fin. C. de leg. ibi [Si enim leges condere ſoli Imperatori conceſſum eſt, & leges interpretari ſolo dignum Imperio eſſe oportet.] Et infra. [Quis legum ænigmata ſoluere, & omnibus aperire idoneus eſſe videbitur, niſi is, cui ſoli Legiſlatorem eſſe conceſſum eſt?] Quæ iura, vt vides, loquuntur taxatiuè, ita vt excludãt omnem poteſtatem inferiorem à Principe. Et à gloſ. & DD. communiter intelliguntur de interpretatione primæ ſpeciei, quæ ſcilicet in ſcriptis redigitur ad differẽtiam iuris non ſcripti, quæue generalis, & neceſſaria eſt, & facit ius quoad omnes, iuxta text. in cap.final. de Conſtitut.

13 Deinde patet hæc concluſio, quia interpretatio Generalium Conciliorum, quæ per Romanę Eccleſiæ authoritatem & fiunt, & robur accipiunt, cap.1.& ſeq. 17.diſt. cap.Ideo, 2.quæſt.6. & 22.diſt. per tot. c.Significaſti, de elect. omnino pertinet ad Summum Pontificem, cap. Nec licuit, 17.diſt. ibi: [Sed quoties aliqua de vniuerſali Synodo aliquibus dubitatio naſcitur, ad recipiendam de eo, quod non intelligunt, rationem ad Apoſtolicam Sedem conueniant] c. Dilectus, de conceſſ. præben. in 6. & vtrobique gloſ. & DD. not. gloſ. in extrauagan. Cum inter nonnullos, in ver. Declaramus, de verbor. Signif. Præpoſ. in cap.Sicut, num.1. 15.diſt. Turrecrem. in Summ. de Eccleſia, lib.3 cap.53. Card. Iacob. de Conc. cap 10. Ideoque in Conſtitutione Sixti V. edita 11.Calend. Februar. 1587. quæ incipit Immenſa, in §. Deum autem Patri, ſuper Inſtitutione S.Congregationis Concilij, dicitur; Ad ſingularem tantummodo Summi Pontificis authoritatem ſpectare, Generalia Concilia indicere, confirmare, interpretari.

Ac demum quia in indiuiduo ipſummet Concilium Tridentinum in decreto de recipiend. decret. Concil. ſeſſ.25. de reform. declarationem eorum, quæ in eodem Concilio ſtatuta, ac diffinita fuerunt, remiſit ad Romanum Pontificem; Et Pius V. in antedicta Conſtitutione decretorum Concilij Tridentini interpretationem ſibi, ac Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſeruauit, ac cæteris omnibus interdixit. Quæ concluſio maximè procedit quoad interpretationem correctiuam, ſeu modificatiuam, de qua ſupra in ſecundo ſuppoſito nu.5. Explorati enim iuris eſt inferiores à Summo Pontifice nequaquam poſſe decreta vniuerſalium Conciliorum abrogare, vel modificare, cap.Inferior, 21.diſt. cap.Cum inferior, de maior. & obed. Clement. Ne Romani, de elect. & habetur expreſſius in Extrauagan. Ioannis XXII. Sancta Romana, §.Quædam autem, de Relig. domib. vbi id notat glo. in ver. Cõcilij. Item gloſſ. in cap.Cum dilectus, in ver. In ætate, & ibi etiam Abb. col.5. de elect. gloſſ. in cap.Nec licuit, in ver. Particularem, 17.diſtinct. Felin. in cap.1. de Sponſal. Naturalem rationem reddit hic Petr. de Anchar. in 2. notab. nu.1. quia cognitio, quæ tendit ad deſtructionem, vel confirmationem actus, debet ab eo procedere, qui poteſt actum celebrare, vt in regula, Nihil tam naturale, ff. de regul. Iur.

14 Secunda concluſio. Quemadmodum Romanus Pontifex poteſt decreta Tridentini Concilij per ſeipſum authoritatiuè interpretari, ita & per eos, quibus id munus interpretandi ſpecialiter demandauerit, eorumque interpretatio habebit legis authoritatem perinde ac interpretatio Papæ, l.Non ambigitur, ff. de legib. l.1. §.fin. ff. A quib. appell. non lic. §.Lex eſt, Inſtit. de iure natural. & l.Formam, ff. de Offic. Præfect. Prætor. Quæ iura ad hoc propoſitũ adducit gloſ. Magna in l.1. in fin. gloſſæ, verſ. Item contra, ff. de legib. Sed melior text. eſt in l.1. §.His itaque collectis, iuncto §. Sed neque, C. de veter. iur. enuclean. ponderando eum vt diximus in cap.Quoniam, num.8. verſ. Ad idem eſt textus formalis, ſupra de Conſtitut.

15 Si Legatus non modo ſuam Conſtitutionem, vt in cap.Ex parte, il terzo, de verbor. ſignif. Sed etiam reſcriptum Papæ poteſt interpretari, c.1. de poſtul. Prælat. gloſſ. in d. cap.Ex parte, in ver. Interpretatione, & gloſ. fin. in c. Sicut, §.Ex his omnibus, 11.quæſt.1. Et in Prætorijs ſtipulationibus ſi ambiguus ſermo acciderit, Prætoris eſt interpretatio, l. In Prætorijs, ff. de Prætor. ſtipul.

16 Porrò interpretatio, quam facit Papa, vel generalem authoritatẽ habens ab ipſo, habet vim generalis Conſtitutionis, & facit ius quoad omnes, etiam ſi non generaliter, & per modum legis, ſed in aliquo ſpeciali caſu, & ad conſultationem alicuius edita fuerit. Hic eſt textus in l.fin. in princ. C. de leg. cuius hæc ſunt verba: [Si Imperialis Maieſtas cauſam cognitionaliter examinauerit; & partibus cominus conſtitutis ſententiam dixerit, omnes omnino iudices ſciant hanc eſſe legem non ſolùm illi cauſæ, pro qua producta eſt, ſed & omnibus ſimilibus. Quem textum ad hoc ponderat ibi Bald. n.1. Ad idem eſt caſus in cap. Ex multa, de Voto. Per quem textum ita tenet gloſ. in c.Ex tua, in ver. Conſultationem, de fil. Presbyt. & Felin. qui alios adducit in cap.1. num.17. de Conſtit.

17 Ex duabus concluſionibus vt ſupra firmatis, infertur primò, vt ſacra Congregatio Concilij poſſit decreta Tridentini Concilij ita interpretari,

tati, vt illius declarationes sigillo, & subscriptione munitæ, etiamsi editæ fuerint in aliquo particulari casu habeant vim Constitutionis generalis, earumque vt ipsamet Congregatio declarauit, eadem habenda sit ratio, ac si à Papa editæ essent, cum authoritatem interpretandi Concilium habeat ex Constitutione Sixti V. proximè relata: quam propositionem latissimè probauimus in d. c. Quoniam, sup. de Constit. à n. 6. vsque ad n. 69.

18 Infertur secundò vt Sacra Congregatio Episcoporum, ac Regularium, quamuis habeat à Papa authoritatem respondendi illorum consultationibus, proindeque eius responsa etiam in casibus particularibus edita faciant in similibus casibus ius generale quoad omnes ad instar declarationum Sacræ Congregationis Concilij; tamen facultatem non habeat Tridentini Concilij decreta interpretandi: Tum quia in generali commissione respondendi ad dubia Episcoporum, & Regularium non comprehenditur facultas interpretandi Concilium, quæ ex Bulla Pij IV. est Romano Pontifici specialiter reseruata, c. 2. de pœnit. & remiss. in 6. c. vlt. de off. Vicar. cod. lib. cap. Nuper, vers. Quia tamen conditor Canonis, de senten. excomm. in antiq. Et in specie in concessione iurisdictionis quantumcunque generali non comprehendi iurisdictionem reseruatam Summo Pontifici est casus in cap. Quod translationem, & ibi glos. & DD. not. de off. leg. Dec. cons. 197. In casu inquisitionis, num. 1. Rota decis. 119. Legatus, vel Nuncius, in nouis, & decis. 36. Nota Legatus, in antiq. vbi propterea decidit in concessione conferendi beneficia qualitercunque vacantia facta Legato non venire beneficia Papæ reseruata.

19 Potestas autem interpretandi cohæret personæ, adeo vt non transeat in alium, vt inquit Innoc. in c. fin. de success. ab intest. & not. gloss. in l. Idem Pomponius, in ver. Appareat, ff. de rei vendic. Idemque Greg. XIII. dixit nunquam suæ intentionis fuisse committere Episcoporum Congregationi vt de ijs, quæ ad interpretationem Concilij pertinerent, aut de ipsis Congregationis Concilij decretis cognosceret. Illud autem se rectè meminisse ait Sanctitas Sua commisisse Congregationi Concilij ea omnia, quæ ad Concilium interpretandum pertinent, vt est adnotatum in libris publicis eiusdẽ Cõgregationis Concilij tom. 10. fol. 557. Tum quia, & multo clarius in præallegata Bulla Sixti V. incipien. Immensa, in §. Et nos quidem, super Institutione S. Congregationis Episcoporum; dum eidem Congregationi facultas tribuitur Episcoporum, aliorumque Prælatorum, & Ordinariorum petitiones audiendi, eorumque consultationibus respondendi; causas item, & Controuersias inter Prælatos de iurisdictione; aliasue de causa eaortas. Item inter Capitula, aut obtinentes dignitates, ac inter quascunque singulares personas, & vniuersitates, aut locorum in temporalibus Dominos examinandi; expressè interseritur exceptio illa: *præter eas, quæ Tridentini Concilij interpretationem exigunt*. Et similiter in eadem Bulla in §. Nec sanè minus, super Institutione S. Congregationis regularium. Disertis verbis statuitur, vt Cardinales huius Congregationis cum inter Episcopos, & Regulares dubitationes inciderint, quæ sub decretorum Concilij dispositione, aut interpretatione comprehendantur, eas ad eandem Congregationem Concilij remittant. Et ex hac secunda illatione satis clarè subinfertur nec Legatum de latere posse interpretari decreta Concilij Tridentini, cùm hæc facultas sit Papæ specialiter reseruata; ideoque non includatur in facultatibus legati quantumcunque generalibus, iuxta text. in d. cap. Quod translationem, de off. leg. & prædictam decisionem Rotæ 119. in nouis.

20

21 Tertia conclusio. Archiepiscopis, & Episcopis, cæterisque locorum Ordinarijs in suis decretis, & Constitutionibus tam in Concilijs prouincialibus, vel diœcesanis, quàm extra. Item iudicibus quibuscunque in eorum sententijs, & interlocutionibus prohibitum est Trident. Concilij decreta interpretari.

22 Probatio autem huius conclusionis si petenda esset à iure communi, esset satis dubia; non enim constat apud omnes, an, & quomodo liceat

23 Ordinarijs, & Iudicibus iura interpretari: nam in c. Nec licuit, 16. dist. prohibetur Episcopis generalium Conciliorum interpretatio, dum eis præcipitur vt quoties de vniuersali Synodo dubitatio nascitur, pro decisione conueniant ad Sedem Apostolicam. Qui textus in Policarpo citatur ex Gregorio, & in margine est additum ad Episcopos Mauritaniæ. Item de iudicibus loquuntur verba illa Deuteronomij c. 17 *si difficilè, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem*, &c. *& iudicium tuum inter portas videris variari, venias ad iudicem, qui fuerit illo tempore*, idest ad Papam,

24 vt exponit Innocentius III. in c. Per venerabilem, §. Rationibus. Qui fil. sint legit. Ad idem sunt text. in l. fin. C. de legib. ibi [Et quare omnes ambiguitates iudicum, quas ex legibus oriri euenit aures accipiunt nostræ, si non à nobis interpretatio procedit] & in l. 2 col. vlt. C. de veter. iur. enucl. ibi [Si quid vero ambiguum visum fuerit, hoc ad Imperiale culmen per Iudices referatur] Nec dicamus ea iura procedere in interpretatione generali, quæ facit ius quoad omnes, quoniam id verum quidem est in ea parte, in qua decidunt solum Principem legis conditorem posse iura interpretari. At dum prohibent ne iudices interpretentur leges, sed Principem consulant, intelligi non debent, nisi de interpretatione in causis particularibus. Indubitatum est enim iudices, quorum iurisdictio ad certos limites territorij, vel personarum restricta est, nequaquam posse interpretationem facere per modum legis vniuersalis, l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. Et lex non fertur nisi in casu dubio, l. Labeo, ff. de Carboniao. edicto: & in proposito not. hic Dec. n. 1.

Non obstat textus in l. Non possunt, ff. de legib. quia habet locum quando dubium est super negocio, non autem super verbis legis, vt ibi glos. & DD. notant. Nun enim eodem loco haberi debet quæstio facti, & quæstio iuris. Quia vt dicitur in l. Nun statim, ff. ad l. Flauiam, de plagiar. cum incidit quæstio facti non Principem consultare de ea re oportet, sed quod verissimum in re præsenti cognoscitur, sequi iudicem oportet.

Non obstat l. Neque leges, & l. Nam vt ait Pa-

Pædius, ff. eod. quia procedunt in interpretatione Iurisconsulti, seu Principis, vt in d. l. Neque leges, declarat glos. in ver. Scribe possunt.

Non obstat cap. 1. de postulat Prælat. quia habet locum in Legato, qui mandatum Apostolicum interpretatur ex commissione Papæ, vt notant DD. hic.

Innocentius tamen in eodem cap. 1. de postul. Prælat. in 6. in fin. simpliciter dicit quemlibet Iudicem posse in causa legem interpretari. Et idem Innocentius in cap. Cum speciali, sub n. 4. de appellat. posteaquam dixit inferioribus Iudicibus non licere iura condere, neque interpretari, nec etiam inter ius scriptum, & æquitatem, cum id solùm Principibus liceat; fatetur tamen in causis, quas coram se habent inferiores iudices, benè posse quantum ad ius litigatoris pertinet super iuribus, & interrogationibus etiam inter ius, & æquitatem interpretari. Et dictum Innoc. sequitur ibi Io. Andr. col. 3. vers. Quidam dicunt: dicens inferiores Iudices in causis, quas habent coram se, in præiudicium litigantis posse interpretari ius scriptum, & æquitatem; sed talem interpretationem ius non facere, nisi inter partes, Anton. de Butr. nu. 11. vers. Dicit tamen Innocentius, & Petr. de Anchar in repet. Canonum statuta, sub num. 35. vers. Et vide quod notat Ioann. Andreas, de Constitutionib.

Communiter tenetur iudicem super dubij legum, & Canonum non posse directè, & principaliter iudicare, sed tantùm posse cognoscere indirectè, & incidenter, ita vt super illis non pronunciet, sed super negocio principali dumtaxat, vt patebit infra in hac ipsa conclusione nu. 41. & seqq. Et hoc intelligunt Innocentius, & Io. Andr. supracitati dum dicunt iudicem posse interpretare leges in præiudicium litigatoris.

25 Cæterum quicquid sit de iure communi, quod pertinet ad decreta Concilij Tridentini has altercationes omnes diremit Constitutio Pij IV. ad cuius veritatis euidentiam, quia Eman. Rodrig. tom. 1. Regular. quæst. in 11. quæst. art. 3. §. Ad vitandum, Henriq. lib. 7. de Indulgent. cap. 29. nu. 4. Et Salas de legib. tract. 14. qu. 97. disp. 21. sect. 11. vers. Ad secudum respondet perperam opinati sunt Constitutionem Pij IV. non procedere quoad Iudices in tribunalibus; supponendum est dum Pius IV. in s. part. §. Ad vitandum, inhibet ne quis audeat super decretis Concilij Tridentini quidquam quocunque nomine, etiam sub prætextu maioris corroborationis, aut executionis statuere, verbum illum, *statuere*, esse intelligendum de statutis declaratorijs tantùm. Patet tum ex clausula, quæ immediatè subsequitur ibi [Si cui vero aliquid in eis obscurius dictum, & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere visum fuerit, ascendat ad Sedem Apostolicam] nam aduersatiua illa, *verò*, & singula verba huius clausulæ congruerent, nisi prius egisset de statutis declaratorijs; Tum ex ratione proœmiali eiusdem §. Vitandæ scilicet peruersionis, & confusionis, quæ oriri posset, si vnicuique liceret in decreta Concilij interpretationes suas edere, quæ indicant se inferius agere nolle, nisi de materia interpretationis. Ad Clem. 1. cum ibi not. de offic. Ordin. Lap. alleg. 101. In ciuitate, n. 24. vers. Circa secundum statutum. Tum denique quia illud verbum, *statuere*, intelligi non potest de statutis Correctorijs Concilij; quia illis non conueniunt, imò aduersantur illa verba Constitutionis *etiam sub prætextu maioris corroborationis*.

26 Nec intelligi potest de statutis, & edictis merè executorijs; absurdum enim esset vt locorum Ordinarijs nō liceret edicta proponere pro obseruatione, & executione Concilij. Cum in eadem Constitutione Pij IV. in §. Mandamus, distinctè eis præcipiatur, vt eiusdem Concilij decreta, & statuta in ecclesijs suis, ciuitatibus, & diœcesibus in iudicio, & extra iudicium diligenter obseruent, & à subditis quisque suis inuiolabiliter faciant obseruari. Contradictores, &c. Et propterea passim videmus in Synodis prouincialibus à S. Congregatione recognitis, & emendatis, & in Synodis diœcesanis inferi statuta, & ordinationes pro executione decretorum Concilij Tridentini; prorsus tamen absque vlla illorum

27 interpretatione. Quinimò in decreto de recip. & obseru. decret. Concil. sess. 25. de reform. admouētur etiā Principes omnes ad operam suam ita præstandam, vt quæ à S. Synodo decreta sunt, ab omnibus recipiantur, & obseruentur. Ad Reges enim spectat, vt custodiri faciant leges, & præcepta Dei, & Ecclesiæ, vt Augustinus docet epist. 48. 50. & 156. Et fecerunt pij Imperatores Constantinus, Theodosius, Martianus, & alij, vt obseruat Card. Bellarm. tom. 1. lib. 1. de Concil cap. 20. & constat ex l. Cunctos populos, C. de Summ. Trinit. & fid. Cathol. cum concord.

Cum igitur verbum, *statuere*, positum in Constitutione Pij IV. nec referre possit ad statuta correctoria, neque ad executoria, superest, vt referri debeat ad declaratoria, ita vt sensus Constitutionis sit, ne sub prætextu maioris corroborationis, vel executionis quisquam audeat super decretis Concilij quidquam statuere, idest statuendo declarare quod est authoritatiuè inter-

28 pretari: nam prætextus, seu color est simulatio quæsita ad faciendum id, quod alia via prohibetur, cap. Auaritiæ, de elect. lib 6. cap. Eos qui, de temp. ordin. l. Sub prætextu, C. de transact. & not. in l. Illicita, ff de offic. Præsid.

29 Atque hoc pro constanti supposito, tertia hæc conclusio probatur primò, quia illud verbum, *statuere*, nullatenus referri potest ad interpretationem probabilem Iurisperitorum, sed ad necessariam, & authoritatiuam duntaxat. Verbum enim, *statuere*, necessitatem inducit, cap. Is his, de verborum signific. glos. in extrauag. Execrabilis Ioannis XXI. in ver. Statuimus, & in materia, declaratoria non importat nisi interpretationem authoritatiuam, vt de verbo, *decernere*, quod idem est ac statuere, l. 1. ff. Quod quisque iuris est text. in cap. Constitutionem, ibi, *declarantes decernimus*, de sentent. excomm. in 6. & in c. 1. & ibi Gemin. in 2 not. de Clerico ægrot. eod. lib. Rursus illud verbum, *statuere*, referri non debet ad interpretationem authoritatiuam primæ speciei, idest generalem, quæ facit ius quoad omnes: hanc enim indubitatum est super decretis cōciliaribus facere non posse nisi solum Papam, neque in hoc erat opus prohibitione Pij IV. alioquin Constitutio esset super casu indubitabili, quod esse non debet, l. Labeo, ff. de Carbon. edict. Reliquum est igitur vt referri debeat solummodo ad interpretationem authoritatiuam.

catiuam, quam circumscripta prohibitione facere potuissent Episcopi in suis diœcesibus, & Iudices in causis in eorum tribunali pendentibus.

Secundò loco idipsum probatur, quia interpretationem probabilem quartæ speciei iam Pius IV. prohibuerat in prima parte illius, §. Ad vitandum, vt dicemus infra in quarta conclusione num. 53. vsque ad 63. Vnde nisi postea egisset de interpretatione necessaria, & speciali; Secunda pars illius §. abundaret, & esset omnino superflua, quod non esset dicendum, vt ibidem patebit.

Tertiò Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium authoritatem non habet interpretandi Concilium, vt ostensum est supra in secun-
30 da conclusione, vers. Infertur secundò, num. 18. & seqq. Quinimmo in eadem Bulla Pij IV. confirmationis Concilij ibi, *vllumue omnino interpretationis genus*, propter ea verba fuit dubitatum à Sacra Congregatione Concilij; An ex quo Pius IV. in erectione dictæ Congregationis videtur tantùm deputasse eam ad executionem decretorum Concilij, non autem ad interpretationem, & amplius ibi mandauit, vt si aliqua dubietas emergeret, ad Sanctitatem suam referret, Et in hac Bulla hanc facultatem interpretandi etiam sibi reseruauit: An Congregatio ipsa inciderit in illam censuram decidendo multos casus propositos ad interpretationem Concilij pertinentes absque eo quod vllam relationem Sanctissimo fecerit. Et cum Congregatio hac de re consuluisset Pium V. Sanctitas Sua dixit se non credere Congregationem incidisse in huiusmodi censuras, quoniam opinabatur hanc prohibitionem eos tantùm comprehendere, qui proprio ausu interpretari præsumpsissent, vt indicant illa verba, *audeant interpretari*; tamen pro futuro dixit se tribuere facultatem Congregationi, vt absque alia delegatione posset decidere casus quos Congregatio tanquam claros putaret decidendos; quos verò tanquam dubios putaret referendos, Sanctitati Suæ referret, prout postea fecit, vt disertis verbis est adnotatum in libris publicis S. Congregationis manu Cardinalis Carafæ. Si igitur supremis Vrbis tribunalibus fas non est decreta ipsius Concilij interpretari, idque ne ipsi quidem Congregationi Concilij licuit ab initio, nisi quoad casus, quos tanquam claros putasset decidendos, pro quibus etiam opus fuit speciali Sanctissimi facultate, quanto minus id licebit Ordinarijs, & Iudicibus inferioribus?

31 Quartò quamuis Rotæ Romanæ decisiones sint probabiles tantùm, seu Magistrales secundum Gemin. in cap. Duobus, col. 5. nu. 9. & ibi etiam Franc. num. 10. de rescript. in 6. & fatentur quatuor insignes Rotæ Auditores, nempè Felin. in c. Pastoralis, col. fin. num. 10. vers. Et idem est de decisionibus Rotæ: de fide instrum. Præpos. in cap. Neque, 9. dist. dicens decisiones nostræ non sunt iura, & ideo possunt reprobari. Bellam. decis. 42. si in causa de lite contestata Cassad. decis. 17. n. 7. de præbend. magnum tamen habent pondus authoritatis, vt per Christophor.
32 Castill. cons. 7. Visis prius, col. fin. nu. 20. & 21. at præualent communi opinioni secundum Imolam in c. 1. de lit. contest. quicquid ibi contra
33 scripserit Barbat. col. 15. Quinimo Ioan. Franc. Paninus similiter Rotæ Auditor in præludijs extrauagantis Ioan. XXII. col. 3. vers. Decisiones Rotæ affirmat eas facere ius in Curia ad instar styli, saltem si secundum eas fuerit sæpius iudicatum, cum ad Rotam spectet interpretari verba, & mentem Papæ in rescriptis, & in hac quasi possessione existat sciente, & patiente, imò volente, & mandante Summo Pontifice, allegat c. Sicut, de re iudic. & notata per Ioan. Andr. post Hostien. in c. 1. de postul. Prælat. Extra Curiam verò dicit eas fidem facere sicut responsa Prudentum, & redarguit Gemin. & Petr. de Ancbar.
34 qui contra Rotam consuluerunt. Quamobrem Rotæ interpretatio in suis decisionibus videtur authoritatiua, & consequenter prohibita est quoad Concilium Tridentinum in Constitutione Pij IV. Hinc Gregor. XIII. die 4. Aprilis 1581. dixit esse admonendam Rotam super decisionibus, quas facit in materia Concilij. Et propterea in causa Gadicen. adiunctorum die 14. Februar. 1582. Rota dixit se tractasse de ordine Sanctissimi de intellectu duorum decretorum Concilij Tridentini, vt habetur in impressis decis. 143. par. 1. diuers. & die 21. Iunij 1602. In Rota propositum fuit dubium ad eam transmissum à Sac. Congregatione Concilij super intellectu cap. 15. sess. 25. ex ordine Sanctissimi, vt apud Seraph. decis. 1442. Et quod magis est in Calaguritan. & Calciaten. Iurisdictionis 27. Maij 1680. coram Bubalo, sic legitur: [Proposui dubium an Episcopus possit visitare suas Cathedrales Ecclesias Calaguritan, & Calciaten iuxta decretum Sacrosancti Concilij Tridentini sess. 6. cap. 4. & sess. 25. cap. 6. Pro cuius interpretatione in hac causa sufficiens facultas mihi attributa erat vigore specialis commissionis, vt in impressis decis. 328. par. 2. diuers. Et ferè vsu receptum est vt si quando in Rota incidat quæstio concernens interpretationem Concilij, & casus sit dubius, & à sacra Congregatione non decisus, vel Rota ipsa Congregationem consulat, vel significet partibus vt adeant Congregationem, à qua vbi declarationem obtinuerint, redeant cum ipsa ad Rotam, quæ deinde procedit ad causæ expeditionem iuxta decisionem S. Congregationis, vt in specie colligitur ex decisione 482. & decis. 750. par. 1. & decis. 325. part. 2. diuers.

35 Quinimmo idem Gregorius XIII. die 7. Iunij 1574. audita Congregatione iussit significari Cardinali Aquauiuæ, vt quando in supplicationibus non exprimitur articulus certus iuris, super quo cognoscendum est, sed in genere, & confusè petitur commissio causæ, addatur semper hæc clausula: *dummodo non agatur de interpretatione decretorum Concilij*: vt idem Cardinalis Carafa adnotauit. Habemus ergo expressam declarationem intentionis Papæ nolentis vt Iudices, quibus causæ committuntur, se vllatenus immisceant in interpretatione Concilij. Quod
36 si id non licet Iudicibus delegatis à Sede Apostolica, longè minus licebit Ordinarijs, quia delegatus in causa sibi vt præfertur commissa fungitur vice Papæ, & est maior Ordinario, c. Sanè, de off. deleg. glos. a. in c. Pastoralis, §. Præterea, de off. ordin.

37 Quintò, & vltimò si Episcopis, Ordinarijs, Iudicibus Ecclesiasticis liceret Concilium Tridentinum authoritatiuè in eorum diœcesibus,

vel

vel in cauſis pendentibus interpretari, reſeruatio interpretationis, quam ſibi, & Sedi Apoſtolicæ fecit Pius IV. redderetur omnino eluſoria: nam quoties incideret, quæſtio ſpectans ad intelligentiam Concilij, ſatis eſſet vt partes adirent Epiſcopum, aut Iudicem cauſæ pro interpretatione obtinenda, nec oporteret aſcendere ad locum, quem Dominus elegit, vt in Conſtitutione Pij IV. præcipitur. Præterea inanis eſſet inſtitutio S. Congregationis Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum ſi quilibet Epiſcopus poſſet interpretari Concilium in ſua diœceſi: nemo enim ferè conſueuit S. Congregationem conſulere ea intentione, vt obtineat declarationem per modum legis vniuerſalis, ſed tantùm vt ea vti poſſit in aliquo ſuo particulari caſu, vel controuerſia tunc pendente. Pro cuius declaratione ſi pateret aditus ad Iudices, & Ordinarios, quid opus eſſet ad ſacram Congregationem confugere? Præterea multoties contingeret vt vnus Epiſcopus interpretaretur Concilium vno modo, & alius alio; vnde ſequerentur grauiſſima incommoda. Finge enim virum contraxiſſe matrimonium in Parochia mulieris alterius diœceſis, & Epiſcopum Ordinariū viri declaraſſe matrimonium eſſe nullum, veluti contractū in aliena Parochia, vel coram Parocho contradicente: & è conuerſo Epiſcopum diœceſanum mulieris pronunciaſſe matrimonium validum, eo quòd ſola præſentia Parochi, viri, vel mulieris vbique locorum ſufficiat ad validitatem matrimonij, nec requiratur conſenſus; vtique hæc mulier in ſua Parochia habebitur pro legitima vxori, & in Parochia viri habebitur pro concubina. Qui ſanè caſus atque alij cōſimiles, qui frequenter acciderent propter naturalem hominum ad diſſentiendum facilitatem, vt Vlpianus ait in l. Item ſi vnus, §. Principaliter, ff. de arbitr. vix eſſe poſſent ſine ſcandalo. Sæpè etiam contingeret vt Epiſcoporum interpretationes aduerſarentur declarationibus S. Congregationis; atque ita vndique oriretur peruerſio illa, & cōfuſio, quam Pius IV. ſua Conſtitutione vitare voluit. Quin varietas interpretationum poſſet accidere etiam circa Canones pertinentes ad dogmata, contra id, quod habetur ad Corinth. 1. *Id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata*, in cap. Loquitur Dominus, & per totam, 24. quæſt. 1. & in extrauagan. Bonifacij VIII. Vnam Sanctam, de maior. & obed.

38 Sed prædictis obijcies; Oportet Iudicem ſcire leges, & ſtatuta Canonum, cum teneatur ad illorum præſcriptum ſententiam ferre; cap. Iudices, 3. quæſt. 7. cap. 1. de Conſtitut. cum multis ſimilibus. Et de decretis Concilij Tridentini patet ex eadem Conſtitutione Pij IV. Confirmationis ipſius Concilij. Id autem ſine interpretatione fieri non poteſt, quia ſcire leges non eſt verba earum tenere, ſed vim, ac poteſtatem habere, l. Scire leges, ff. de leg. Quinimo verba legis, & Conſtitutionis offendere licet vt mens ſeruetur, cap. Sedulo, 38. diſt. gloſ. in extrauag. Quorundam Ioann. XXII. in ver. Conuertens, quia dum plerunque attenditur verborum proprietas, veritatis ſenſus amittitur, cap. Ia autem, 22. qu. 2. Vnde Hieronym. in cap. Marcion, 1. quæſt. 1. [Nec putemus, inquit, in verbis Scripturarum eſſe euangelium, ſed in ſenſu; non in ſuperficie, ſed in medulla; non in ſermonum folijs, ſed in radice rationis] Hinc dici ſolet verba Scripturarum non eſſe Iudaicè intelligenda; *littera enim occidit; ſpiritus autem viuificat*, 2. ad Corinth. 3. Feder. de Sen. conſ. 4. num. 7. verſ. Multum eſt. Ergo cum legum interpretatio abſolutè ſit neceſſaria, vt etiam patebit infra in 6. & vltima concluſione nu. 96. Quomodo Ordinarij, ac Iudices poterunt controuerſias, & lites dirimere ad præſcriptum decretorum Concilij Tridentini, ſi eis non liceat etiam poſthabita verborum proprietate illius mentem, ac ſenſum ſcrutari, & partibus aperire, atque vti interpretatione illa, quæ tantopere ad legum intelligentiam conducit, & veritatis manifeſtationem,
39 vt in extrauag. Quia nonnunquam, de verbor. ſignif. Præterea Conſtantinus Imperator Plotiano reſcripſit in l. 1. C. de relat. in Codice Theodoſiano [Super paucis, quæ iuridica ſententia decidi non poſſunt, noſtram debes conſulere Maieſtatem, ne occupationes noſtras interrumpas, cum litigatoribus legitimum maneat arbitrium à ſententia prouocandi.] Et plura in hanc rem
40 cumulat Briſon lib. 3. de form. à pag. 342. Et ſanè vix ad praxim reduci poteſt, vt Ordinarij, ac Iudices ſaltem ex remotioribus regionibus conſulant Sedem Apoſtolicam ſuper omnibus dubijs emergentibus circa intelligentiam Concilij. Et cum cauſarum inſtantia ex eiuſdem Concilij decreto cap. 20. ſeſſ. 24. ad annum, & ex cauſa ad biennium reſtricta ſit, quomodo fieri poterit vt Iudices in Indijs expectent reſponſum ab Vrbe in cauſis vertentibus coram eis. Hinc etſi legum interpretatio etiam de iure communi Iudicibus ſit interdicta; tamen prohibitio hæc non afficit eos, vbi copia Principis haberi non poteſt, gloſ. vnic. & DD. in l. Non poſſunt, ff. de legib.

41 Verùm ad hæc reſpondet gloſſ. ſingularis hic in ver. Iudicari, nam cum hæc Decretalis diſponat vt ſola Papa cognoſcat de dubijs priuilegiorum Apoſtolicæ Sedis, non autem Inferior; quærit gloſſ; ſed nunquid incidenter poteſt alius cognoſcere, quàm Papa? Videtur quòd ſic. C. de Iud. l. Quoties, & de in integr. reſtit. c. Cauſa, in fin. inſpiciendum priuilegium. Et ſi verba ſunt manifeſta, Iudex poteſt dicere, non obſtat priuilegium, arg. infr. de fid. Inſtrum cap. Accepimus. Deinde ſubdit. gloſ. non obſtare l. Quos prohibet, ff. de poſtul. cap. Exceptionem, in fin. de except. & cap. Lator, qui fil. ſint legitimi, quia habent locum, cum verba obſcura ſunt, & ambigua; quia tunc eius eſt interpretari, cuius eſt condere; vbi verò aperta ſunt, & clara, poteſt iudex dicere, obſtat priuilegium, non obſtat priuilegium; arg. prædictæ Decretalis accepimus. Similiter Innocentius ibi in ver. Iudicari. dicit iudicem poſſe cognoſcere incidenter an priuilegia iuuent cauſam, & ijs non obſtantibus iudicare ſuper quæſtione ſibi propoſita, ita tamen vt priuilegij non faciat mentionem. Item dicit iudicem non poſſe iudicare de priuilegijs Sedis Apoſtolicæ quando agitur de illorum interpretatione tantùm, ſcilicet cum de ipſorum verbis dubitatur; & ſequitur totidem verbis Hoſt. n. 1. Sed & Ioan. Andr. in ver. Priuilegijs affirmat iudicem non poſſe de priuilegijs cognoſcere, cùm agitur de interpretatione dubiorum in eis contentorum, Anton. de Butr. num. 3. [Si verba,

inquit, priuilegijs sint aperta, & clara, ita vt
nulla ibi cadat dubitatio probabilis, cognoscit
inferior, & dicere potest, obstat, vel non obstat,
quia hoc non est cognoscere, aut examinare, seu
interpretari, cum talia cadant super dubio. Si
enim priuilegium dicat, *sub protectione recipi-
mus*, clarum est quod non inducit exemptionem;
& sic poterit iudicare. Secus si priuilegij verba
sunt dubia.] Et infra. [Si vertitur dubium de
priuilegij intentu, si dubium non est probabile,
quia apparet casus apertus, vel tale dubium est
per glossas communes, vel communes opiniones
decidibile, satis puto inferiorem de hoc posse
cognoscere, sicut videmus quotidie Iudices de
talibus iudicare, quando incidenter venit. Secus
si principaliter super hoc adeatur, quia tunc Pa-
pa est adeundus, vt dicit hic Innocentius. At si
ibi cadat probabilis dubitatio, quia non potest
per regulas benè decidi, ita quod omnino sensus
priuilegij est obscurus, & dubitatio sit solùm
circa verba priuilegij, tunc solus Papa interpre-
tatur, maximè si quæritur de interpretatione
generali, quæ omnibus præiudicet; Inferior au-
tem non, nisi fiat de mandato Papæ.] Hæc Bu-
trius. Henric. Boich. post med. vers. Aut quæri
an alius. Similiter dicit Inferiorem non posse
principaliter, & directè cognoscere de priuile-
gijs Papæ, si sit dubium de interpretatione du-
biorum in eis contentorum, sed indirectè, & in-
cidenter, vt si quæratur an iuuent causam, de
qua agitur, posse cognoscere, & eis non obstan-
tibus iudicare super causa principali pendente
coram eo, ita vt de priuilegijs non faciat men-
tionem; & sic de incidenti cognoscat, & de prin-
cipali pronunciet secundum Innocentium, &
Hostiensem.

Habes ex prædictis secundum communem
Canonistarum sententiam Inferiores à Summo
Pontifice super dubijs litterarum Sedis Apostoli-
cæ nullatenus posse iudicare, seu pronunciare,
sed cognoscere tantùm posse incidenter, præter-
quam in duobus casibus, in quibus etiã inciden-
ter de dubijs priuilegij cognoscere non possunt.
42 Primus est si dubium esset arduum, & inexpli-
cabile, vt not. Abb. in cap. 1. in 1. notab. de Iu-
ram. calumn. & Dec. hic nu. 20. Et docuit Bart.
in l. Omnes populi, in 3. quæst. 6 quæst. princi-
palis num. 56. vers. Vbi verò statutum, ff. de Iust.
43 & Iur. Secundus est, cùm Papa est præsens in
loco; quia tunc etiam in illis casibus, in quibus
iudex potest interpretari, recurrendum est ad
ipsum Apostolicum pro interpretatione. Ita
post Bald. in l. Cum de nouo, in fin. C. de legib.
declarat hic Felin. num. 6.

44 Itaque applicando prædicta ad propositum
nostrum, quoties in negocijs, & causis insurgit
quæstio super intelligentia alicuius decreti Con-
cilij Tridentini, si verba sint clara, Ordinarius,
& Iudex procedat iuxta illorum tenorem ad ex-
peditionem negocij, vel causæ; omnino autem
abstineat ab interpretatione, vt notat Bart. in
l. Cum ab executore, in princip. col. penult. de
45 appellat. & alij apud Dec. hic nu. 19. Vbi enim
verba sunt clara, non est interpretationi locus,
l. Ille, aut ille, §. Cum in verbis, ff. de legat. 3.
l. Continuus, §. 1. ff. de verb. obligat.

46 Quòd si verba Concilij sint dubia; tunc duo
casus sunt distinguendi. Primus est cum directè,
ac principaliter vertitur quæstio super intellectu
alicuius decreti Concilij. Et hoc primo casu
oportet Ordinarios, & Iudices omnino abstine-
re ab interpretatione tam in cognoscẽdo, quàm
in pronunciando, & Sedem Apostolicam consu-
lere, & in hoc Iura, & DD. omnes conueniunt
hic, & passim alibi. Neque verò tunc subest
vllum inconueniens expectandi responsum ab
Vrbe etiam ex longinquis partibus, cum dubi-
tatio non oriatur occasione alicuius negocij, vel
causæ pendentis, quæ celerem expeditionem re-
quirat, sed principaliter, & in genere quæratur
de intelligentia Concilij pro futuris casibus. Et
mos Episcoporum est de pluribus dubijs sacram
Congregationem consulere; præsertim occasio-
ne visitationis liminum, vt illorum decisione
postea opportunè vti possint pro Ecclesiarum
suarum regimine; memini inter alios Archie-
piscopum Goanum in Indijs Occidentalibus in
Visitatione liminum pro quarto decennio consu-
luisse sacram Congregationem super dubijs ferè
ducentis, & super plerisque responsum obtinuisse
per litteras sacræ Congregationis.

47 Secundus casus est cum occasione alicuius ne-
gocij, vel causæ pendentis, obiter, & indirectè
incidit dubitatio super aliquo Concilij decreto;
& tunc si cõmodè pateat aditus ad sacram Con-
gregationem; illa omnino est consulenda, &
interim abstinendum à decisione secundum do-
ctrinam Baldi, & Felini, quos retuli supra n. 43.
Sin autem non sit facilis aditus ad S. Congrega-
tionem ob locorum distantiam, vel aliud legiti-
mum impedimentum, & periculum sit in mora,
48 tunc subdistinguendi sunt alij duo casus. Primus
est cum dubium, de quo incidenter dubitatur,
non est admodum difficile, & arduum, sed vt ait
Butr. hic sub num. 3. decidibile per communes
glossas, vel communes opiniones; & hoc casu
Iudex poterit super eo dubio cognoscere, &
iuxta intellectum, quem veriorem iudicauerit,
super negocio principali sententiam ferre; dum-
modo tamen super intellectu Concilij non pro-
nunciet; & sic cognoscat super incidenti, & pro-
nunciet super principali, secundum Innoc. Host.
& Boich. supracitatos nu. 41. Vt si quæstio prin-
cipalis sit An Matrimonium sit validum, nec ne,
& incidenter, & per modum exceptionis obij-
ciatur nullitas ex eo quod celebratum fuerit co-
ram Parocho non Sacerdote, Iudex poterit stan-
te difficultate recurrendi ad Vrbem pro decla-
ratione, cognoscere, & examinare An decretum
Concilij cap. 1. sess. 24. de reform. Matrim. quà
parte statuit vt Matrimonium non aliter valeat,
quàm si celebratum fuerit coram Parocho, vel
alio Sacerdote de ipsius Parochi licentia, requi-
rat necessariò vt Parochus sit Sacerdos; sed post
huiusmodi cognitionem non debebit pronun-
ciare super intellectu Concilij; declarando de-
cretum illud non requirere vt Parochus sit Sa-
cerdos; sed simpliciter super negocio principali
49 decidendo matrimonium esse validum. Simili-
ter si pro validitate matrimonij obiter incidat
dubitatio an decretum cap. 3. sess. 24. de reform.
Matrim. dum publicæ honestatis impedimentum
ex sponsalibus nullis prorsus tollit, ex validis
verò restringit ad primum gradum, vendicet sibi
locum in impedimento publicæ honestatis, quod
oritur ex matrimonio contra formam Concilij
Tri-

Tridentini contracto per verba de præſenti, & non conſummato; iudex ſtante difficultate recurſus poterit de huiuſmodi incidenti cognoſcere, & pronunciare matrimonium eſſe nullum, ſed non poterit in ſententia declarare decretum d. c. 3. non habere locum in matrimonio nulliter contracto; quia hæc declaratio quamuis in ſe vera ſit, & ad mentem S. Congregationis, ramen ad iudices inferiores non pertinet, ſed tantùm ad Summum Pontificem, vel ad Cardinales Tridentini Concilij Sanctitatis Suæ authoritate interpretes.

50 Secundus verò caſus eſt, cum dubium eſt arduum, & difficile; & tunc etiamſi de eo incidenter agatur, & non ſit facilis recurſus ad Sedem Apoſtolicam, nihilominus oportet Epiſcopos, ac Iudices abſtinere ab illius deciſione, & ſacram Congregationem conſulere; quia, vt dictum eſt ſupra num. 42. etiam in illis caſibus, in quibus iudex poteſt litteras Apoſtolicas interpretari; hoc tamen non habet locum ſi agatur de dubio arduo, & inexplicabili. Et hoc conſilium dedit Iudicibus Matth. Mattheſil. in ſuo
51 opuſcul. elect. verior. opin. vt ſcilicet vbi res eſt prorſus ambigua, & omnia vtrinque ſunt paria, omnino abſtineant à iudicio, & Principem conſulant. Hæc etiam eſt theorica gloſſæ vnicæ in l. Non poſſunt, ff. de legib. vbi docet Iudicem in cauſis dubijs legum primò recurrere debere ad interpretationem conſuetudinis; Secundò ad verborum propriam ſignificationem; Tertiò ad partem benigniorem; Quartò ad ſimilia; Quintò quando omnia ſunt dubia, ad conditorem Legum, & Canonum. Et ſequuntur in c. 1. de Conſtit. Petr. de Anchar. nu. 34. verſ. Quædam autem ſunt commiſſa, & Abb. nu. 54. Et in his terminis loquitur text. in d. l. 1. C. de relat. in Codice Theodos, in illis verbis [Super paucis, quæ iuridica ſententia decidi non poſſunt, noſtram debes conſulere Maieſtatem.] Et in cap. Per venerabilem, §. Rationibus, verſ. Si difficile, & ambiguum, qui fil. ſint legit. Quæ omnia ſi procedunt de iure communi, multo magis vendicant ſibi locum in terminis Concilij, ſtante diſtricta prohibitione cuiuſuis generis interpretationum, de qua in antedicta Conſtitut. Pij I V.

52 Quarta concluſio. Magiſtri, & DD. prohibentur gloſſas, commentarios, adnotationes, & ſcholia ſuper decretis Concilij Tridentini typis mandare, atque impreſſa edere. Nec excuſantur à cenſuris, ex eo quod eorum interpretatio probabilis ſit, & non neceſſaria, ſeu authoritatiua.

53 Pro cuius concluſionis euidentia obſeruanda ſunt verba Conſtitutionis Pij I V. quæ in §. Ad vitandum tres habet partes. In prima inhibet ne quis audeat vllos commentarios, gloſſas, adnotationes, ſcholia, vllumue omnino interpretationis genus ſuper ipſius Concilij decretis quocumque modo edere. In ſecunda, quæ incipit ibi; *Aut quidquam*. Similiter inhibet ne quis audeat ſuper iiſdem decretis quidquam quocunque nomine etiam ſub pretextu maioris corroborationis, aut executionis, alioue quæſito colore ſtatuere. In tertia quæ incipit ibi, *Si cui verò*. Pius I V. Interpretationem dubiorum ſuper decretis Concilij emergentium ſibi, ac Sedi Apoſtolicæ reſeruat.

Quibus ſuppoſitis, in 1. par. eiuſdem §. Prohiberi editionem interpretationis probabilis Doctorum, ac Magiſtrorum, clarè probatur ex infraſcriptis.

Et primò cum in 2. par. d. §. Prohibita ſit interpretatio neceſſaria & authoritatiua, vt probatum eſt ſupra in præcedenti concluſione n. 25. verſ. Cæterùm quidquid ſit, ſi prima pars non includeret interpretationem probabilem, abundaret, & verba adeo prægnantia, & inculcata nihil operarentur. Et tamen in lege, vel conſtitutione nec ſyllaba debet eſſe ſuperflua, & ſine myſterio aliquid operandi vt dicit gloſ. in l. 1. ff. Quod met. cau. & Alex. conſ. 52. Circa hanc, nu. 22. lib. 4. Etiam ad correctionem iuris communis. Crauett. conſ. 95. n. 5.

Secundò in eadem prima parte prohibetur editio gloſſarum, & commentariorum: At hæc verba referri non poſſunt ad Principem, vel Iudices, qui non edunt commentarios ad leges, vel conſtitutiones: ergo neceſſariò referri debent ad Iuriſperitos, & Gloſſatores, quorum interpretatio probabilis eſt ſecundum gloſſas initio citatas in 1. ſuppoſito ſub n. 1.

Tertiò Conſtitutio in prima parte eiuſdem §. Ad vitandum, prohibet ne quis edat quodcunque interpretationis genus ſuper decretis Concilij. Ergo comprehendit etiam interpretationem probabilem Magiſtrorum, quæ eſt vna ex quatuor ſpeciebus interpretationum, vt conſtat ex dictis in eodem primo ſuppoſito; quia ſub prohibitione generis, verè & propriè includitur quælibet eius ſpecies l. Semper in generalibus, ff. de regul. iur. & not. Bald in l. 2. C. de iur. ant. annull. ſicut in toto propriè & pars continetur, l. Si quis cum totum, in princ. & ibi Soc. ff. de except. rei iudic. notat Dec. in reg. In toto, in princ. ff. de regul. iur.

Quartò prohibitio editionis huiuſmodi ſit in eo §. Pariformiter perſonis tam eccleſiaſticis, quàm laicis. At certum eſt reſpectu laicorum prohibitionem non eſſe intelligendam de Interpretatione neceſſaria authoritatiua, ſed de pro-
54 babili tantùm: Superuacaneum enim fuiſſet, & præter intentionem Pontificis in ea Conſtitutione probibere iudicibus laicis interpretationem authoritatiuam decretorum Concilij, cùm indubitati iuris ſit iudices ſæculares non poſſe leges Canonicas, & Conciliares authoritatiuè interpretari, gloſ. 1. in cap. Nec licuit. 18. diſtin. Hinc cum monaſterium quoſdam hæredes Moniales coram ſæculari conueniſſet, & ageretur de Interpretatione Concilij; Sacra Congregatio rem ad ſe perlatam ad Sanctiſſimum retulit, qui dixit ſcribendum Nuncio vt ſciſciretur à Iudicibus ſæcularibus, de quo dubitent ſuper interpretatione Concilij, & Congregationem conſulant, illiſque ſuggerentibus ſcribat dubitationem ad Congregationem. Ergo etiam reſpectu Eccleſiaſticorum ea prohibitio intelligenda eſt de interpretatione probabili. Quia vna determinatio reſpiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare, l. Iam hoc iure, §. fin. ff. de vulgar. c. Maiores, de Baptiſ. cum ſimil. Et ea quæ reguntur ab eodem verbo, eandem recipiunt qualitatem. Bart. & alij in l. Talis ſcriptum, ff. de legat. 1. DD. in cap. Secundò requiris, de appell. Seraph. deciſ. 559. n. 5.

D 2 Quintò

Quintò expendenda sunt verba prohibitionis vniuersalia, ac multoties repetita tam respectu personarum, quibus fit prohibitio, quàm respectu interpretationis inhibitæ. Et quidem respectu personarum ibi, *sic cuiuisque licereti*& ibi, *omnibus ecclesiasticis personis cuiuscunque sint ordinis, &c. quàm laicis quorunque honore, &c.* Respectu verò interpretationis ibi, *vllumue omnino interpretationis genus, &c.* Quæ quidem verba restringi non possunt ad iudicea tantùm, & ad
55 solam interpretationem necessariam absque eo quod vis manifesta inferatur litteræ; cum de natura verborum vniuersalium sit potiùs omnia includere, & comprehendere etiam ea, quæ aliàs in generali dispositione non comprehenderentur, vt de dictione *quodcunque*, est tex. in c. Solitæ, vers. Quodcunque ligaueris: & ibi Abb. in vlt. notab. de maior. & obed cum concord. de quibus per Roman. cons 31. Visis his, num. 2. & notat glo. in c. Pastoralis, in ver. Temporaliter, de donat. Dec. in c. Sedes, col. penult. in fine de rescript. Seraph. decis. 980 num. 8. Et de verbis illis, *cuiuscunque sint conditionis, &c.* est tex. in c. Quamuis, & ibi not. Archid. de off. Ordin. lib. 6. & eo magis quia hoc casu verba non solùm sunt vniuersalia, sed etiam geminata, & sæpius inculcata. Crauett. cons. 294. Verba transact. n. 1. & seqq.

56 Sextò ad hoc ponderandus est textus in l. 1. §. Nostram autem consummationem, C. de veter. iur. enucl. nam quemadmodum Pius IV. ad vitandam peruersionem, & confusionem inhibuit ne quis ederet commentarios super decretis Concilij Tridentini; ita & Iustinianus ob eandem rationem confusionis inhibuit ne ad suum Codicem applicarentur commentarij, sed prohibitio Iustiniani habet locum præcipuè in interpretatione probabili iurisperitorum, vt patet ibi: *nullis Iurisperitis*, nec non ibi; *cum per contrarias interpretationum sententias totum penè ius conturbatum est*. Ergo idem dicendum de prohibitione Pij IV. quia verba Constitutionum ad intellectum iuris communis sunt referenda, cap. Cum adeò, & c. Causam quæ, de rescript. Anchar. cons. 253. Pro fratribus, num. 3. sicut enim leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adiuuantur, c. Intelleximus. & ibi glos. & Io. Andr. in ver. Adiuuantur, de noui oper. nunciat. nam Leges, & Canones ex vno vtero, vel fonte diuino processerunt, vt ald. inquit in cons schismatis posito post rube. Cod. de Edict. D. Hadrian. tollen, nu. 3. Ad hoc c. 1. de iuram calumn.

57 Septimò, & vltimò corroborantur prædicta ex obseruantia subsecuta: nam cùm olim quidam Iurisperitus edidisset glossam typis excusam Hispano idiomate ad integrum corpus Concilij Tridentini, S. Congregatio declarauit eum incidisse in excommunicationem in Constitutione Pij IV. inflictam.

58 Et meo tempore cum in sacra Congregatione examinarum esset quid agendum de remissionibus, quas typis impressas edidit Augustinus Barbosa ad vniuersa decreta Concilij Tridentini; quamuis propriè remissiones illæ Concilium non interpretentur, sed simpliciter referant suo quemque loco Authores, qui singula decreta interpretati sunt; tamen cum relatum sit in referente, & negari non possit quin hæc sit implicita interpretatio ex aliorum sententia, & species quædam adnotationum ad Concilij decreta; Sac. Congregatio die 27. Aprilis 16 . de mandato Gregorij XV. decreuit huiusmodi remissiones Indici librorum prohibitorum esse adijciendas, prout fuerunt adiectæ.

59 Atque ita non obstat quod omnes ferè legum latores suarum legum interpretationem, & commentationem prohibuerint, Deuter. 4. in princ. & cap. 5. in fin l. 1. §. Nostram autem consummationem, & l. 2. §. Hoc autem, prope finem, C. de veter. iur. enucl. l. 14. tit. 1. partit. 1. l. 4. tit. 4. lib. 1. ordinamen. & tamen contrarium postea obtinuerit.

60 Nam præterquam quod contra Constitutionem Pij IV. quæ habet decretum irritans inficiens possessionem, & imponit ipso facto pœnam excommunicationis, non potest validè introduci consuetudo, quia contrafacientes statim incidunt in pœnam, & in factum damnatum, cap. Audiuimus, 24. q. 1 Host. in c. 1. n. 7. de treg. & pac. Alphon. à Castro de potestate legis pœnalis lib. 2. c 12 post princip. conclusionem. Certè hoc casu obiectum tollitur ex facto; quia huiusmodi consuetudo applicandi Commentarios, & Glossas ad decreta Concilij Tridentini minimè viget. Nemo enim hactenus id attentare præsumpsit præter vnum Hispanum, qui propterea fuit denunciatus excommunicatus, & Authorem adnotationum, quæ Indici librorum prohibitorum adiectæ fuerunt, vt supra proximè dictum est.

61 Imò quod est memoria dignissimum, cum Gregorius XIII. commisisset prius Flauio Vrsino, Francisco Alciaro, & Antonio Carafæ, S. R. E. Cardinalibus prouinciam compilandi septimum librum Decretalium, multaque ipse manu sua exarasset, ac monuisset, sed è viuis ereptus inchoatum opus dimisisset: Sixtus V. eius successor eam curam imposuit Dominico Cardinali Pinello anno 1587. eisque collegas adiunxit Cardinales Aldobrandinum, Mattheium, Columnam; Ex quibus Cardinali Aldobrandino post obitum Sixti ad Pontificatum assumpto, & creatis Cardinalibus ex Prælatis ipsius Congregationis Lucio Saxo, Laurentio Blanchetto, & Pompeio Arrigonio; extremo anno 1593. factus est finis ea vndequaque seligendi, & recognoscendi, quæ inserenda in Canonum corpus erant.

62 Magnoperè autem hæsitatum est num in extrema hac compilatione inseri deberent œcumenicorum Conciliorum Florentini, ac Tridentini Canones etiam ad dogmata pertinentes: & tandem optimis rationibus in eam itum est sententiam, vt insererentur, licet Collectiones eam Gregorij IX. Bonifacij VIII. & Clementis V. quàm in antiquioribus Isidori, Burchardi, Anselmi, Photij, & aliorum paucissimis dogmatibus sint respersæ. Itaque volumen Pontificia iura, & Conciliorum decreta trecentorum propè annorum in quinque libros disposita, suis proprijs distributa titulis compendiaria quadam summa complectens, extremam manum accepit die 25. Iulij anno 1598. sed cum typis iam excussum sub nomine septimi libri Decretalium Clementis VIII. propterea esset publicao-

candum, grauis emersit difficultas, quòd cum decreta fere omnia Cōcilij Tridentini in eo inserta iam in corpus Iuris Canonici redacta essent, negandum non erat, quin Iurisperitis liceret eis applicare glossas, & Commentarios: ita enim in præcedentibus Compilationibus factum videmus: nam vt missas faciamus veteres Grecorum collectiones, quibus suas addiderunt interpretationes, non modò Alexius Aristenus, Ioannes Zonaras, & Theodorus Balsamon, verum etiam Ioannes Scholasticus, & Photius ambo Constantinopolitani Antistites, & Matthæus Bastens Monachus, Constantinusque Harmenopolus, atque Arsenius. Apud Latinos prima Decretalium compilatio, quam tempore Alexandri III. ex decretis antiquorum Conciliorum, & Summorum Pontificum Constitutionibus a Gratiano omissis fecit Bernardus Præpositus Papiensis: mox Fauentinus Episcopus, & Breuiariū Extrauagantium inscripsit, licet priuato eius nomine edita fuerit; Glossatores tamen habuit Vincentium, Alanum, Tancredum, Laurentium, & Rogerium. Similiter ad secundam priuatam compilationem Gilberti, & Alani, quam suo nomine edidit Ioannes Gallensis eorum discipulus, glossemata fecerunt idem Ioannes, Hugo Ferrariensis Episcopus, & Bernardus maior Cōpostellanus. Quemadmodum & ad tertiam, quæ à Bernardo Archidiacono Compostellano propria authoritate Romæ confecta, & ideo Romana appellata, ac deinde omnium prima Liber Decretalium conscripta fuit, glossas fecerunt idem Vincentius, Alanus, Rogerius, Iacobus, & omnium copiosissimè Tancredus, vt constat ex vetusto Codice antiquarum compilationum ab Anagnia ciuitate in Bibliothecam Vaticanam delato; licèt Io. Andr. putauerit glossas ad hanc compilationem cōposuisse Paulum Hungarum. Quartæ itidem compilationi, cui addita fuerunt capita septuaginta, & unum Generalis Concilij Lateranensis paulò ante celebrati, glossæ fuerunt applicatæ, licèt de Authoribus variæ sint opiniones. Alij enim illas tribuunt Ioanni, alij Roberto, siue Rogerio. Et prætermissa quinta, quam idem Tancredus compaginauit ex Constitutionibus Honorij III. Ad sextam itidem compilationem quam Gregorius IX. ex quinque compilationibus præcedentibus in quinque Libris Decretalium disposuit, opera scilicet Raymundi tunc eius Cappellani, & Pœnitentiarij, mox Tertij Ordinis Prædicatorum Magistri Generalis; glossas edidit Bernardus de Botono Parmensis, & Canonicus Bononiæ. Sed & ad sextum Librum Decretalium Bonifacij VIII. quæ septima fuit compilatio, Io. Andr. Bononiensis applicuit glossas, quæ in hoc præualuerunt glossis Ioann. Monachi Cardinalis; fuerunt enim concurrentes, vt idemmet Io. Andr. testatur in præfatione eius libri. Ac demum ad compilationem Clementinarum Clementis V. à Ioanne XXII. publicatam glossas confecit idem Io. Andr. Et ad Extrauagantes, quæ vna cum Decretalibus Gregorij IX. Sexto, Clementinis corpus Iuris Canonici cōstituunt, vt declarauit Gregor. XIII. in Constitutione, quæ incipit: Cum pro munere. Zenzelinus de Cassanis, & Guilielmus de Monte Lauduno glossas applicauerunt, & Apostillas Ioannes Franciscus de Pauinis Rotæ Auditor, itidem veterum Canonū Expositores, Ruffinum Syluestrum, Io. Hispanū, Ioannem Fauentinum, Goffredum, Melendum, Bartholomæum Brixien. Ioannem de Deo, & alios quamplures recenset Guilielmus Durand. in proœm. Spec. nu. 14. & ibi fusius Io. Andr. in additione incipien. B. Parm. littera M.

Quod igitur ad veteres Canonum Collectiones factum est, nulla ratio suadebat cur non idem esset permittendum ad extremam hanc compilationem septimi libri Decretalium. Id vero ex diametro aduersabatur Constitutioni Pij IV. prohibentis ne super decretis Concilij Tridentini edantur glossæ, & Commentarij, vllumue omnino interpretationis genus. Tanti autem huiusmodi prohibitio habita fuit, vt hanc vnam ob causam substiterit huius voluminis publicatio miris elucubrata laboribus, ac vigilijs, & Præsulum, Gymnasiorum, totiusque Ecclesiæ vocibus efflagitata. Ita vt propterea nullus restet dubitandi locus, quin Constitutio Pij IV. interdicat etiam probabilem Glossatorum Interpretationem.

63 Sed hic quæritur an conclusio vt supra firmata procedat etiam in his, qui glossas, & commentarios ad vniuersa Concilij decreta non typis excusos, sed scriptis euulgant.

64 Et quidem cum Pius IV. in 2. part. d. §. Ad vitandum, prohibeat ne quis audeat super decretis Concilij glossas, & commentarios *edere*; expendenda est propria huius verbi, *edere*, significatio. Cum enim glossæ super decretis Concilij, nec scripto euulgari conuenerint, ideoque recurri non possit ad consuetudinem interpretatiuam, secundum ea, quæ dicentur infra in sequenti conclusione, nu. 83. spectanda est primo loco propria verbi significatio iuxta theoricam glossæ in l. Non possunt, ff. de legib. & Abb. in cap. 1 num. 14 de Constitut.

65 Inspecta vero iuris communis dispositione, verbum *edere* referri non posse ad impressionem typographorum, qua nunc vtimur, conuincitur hoc vno argumento quod typographiæ vsuatestе Polydoro Virgilio de Inuentor. rer. lib. 2. cap. 7. initium duxit Maguntiæ anno salutis 1542. vel vt alij maluerunt, 1451. à Ioanne Cuthembergo nobili Alemanno, qui etiam inuentor fuit atramenti, quo ad hæc vsque tempora vtuntur typographi; indeque post annos sexdecim delata est in Italiam, & primi libri Romæ typis excusi, vt refert Volaterranus, fuerunt Augustinus de Ciuitate Dei, & diuinæ Institutiones Lactantij Firmiani.

Igitur ex Iuris veteris significatione edere, est copiam scribendi facere, vel dictare, vt alter scribendo excipiat, vel proferre scriptum vt legatur, l. 1. in princ. & l. Si quis ex argentarijs, §. Si initium, ff. de edeo. & ibi Budæus, & Simon Sipardus in Lexico Iuris in verbo, Edere. Et secundum hoc prohibitio Pij IV. complectitur etiam
66 eos, qui glossas manuscriptas euulgant. Præterea in hunc sensum accipitur verbum, *edere*, etiam postquam libri cœperunt prælo committi, vt patet ex decreto Concilij Tridentini de editione, & vs. sacr. libr. sess. 4. nam rubrica simpliciter ibi inscribitur, De editione librorum. Et deinde in corpore S. Synodus quasi explicans significationem illius verbi, *Editione*, statuit vt

qui

qui scripto sacræ Scripturæ libros cõmunicant,
vel euulgant, nisi antea examinati, probatique
fuerint, eisdem pœnis subiaceant quibus impres-
sores. Et probatio in fronte libri, vel scripti,
vel impressi authenticè appareat. Ex quo con-
textu duo colliguntur. Primum editionis verbo
contineri non solùm impressionem, verum etiam
euulgationem, seu cõmunicationem in scriptis;
& sic nigrum declarat rubricam, vt per Alexan.
cons. 13. Circa primum, num. 8. vers. Et sicut per
rubricam, lib. 3. Secundum in materia prohibi-
tionis etiam pœnalis impressionem, & euulga-
tionem huiusmodi pari passo procedere. Atque
ita non obstat quod materia sit pœnalis, & stri-
ctè accipienda propter Censuras Constitutionis
Pij IV. Etenim in materia etiam pœnali, & odio-
sa fit lata interpretatio quatenus patitur verbo-
rum proprietas, l. Cum lege, & ibi Aretin. ff. de
testamen. cum alijs adductis per Cagnol. in l. 1.
67 nu. 41. C. Qui adm. Quemadmodum nec obstat
quod vbi agitur de librorum editione de im-
pressis, & non de alijs sit intelligendum ex com-
muni vsu loquendi, qui præualet verborum pro-
prietati, l. Librorũ, §. Quod autem Cassius, ff. de
leg. 3. Auchar. in reper. Canonum statuta, nu. 64.
in fin. de Constit, cum vulgari vsui non solùm
verba, sed & mentem accomodare Legislato-
tes semper in dubio præsumantur, Alciat. præ-
sumpt. 4. Duenn. reg. 56. Couarr. lib. 3. variar.
resol. cap. 5. num. 1.
68 Cessat enim obiectum tum ex decreto Conci-
lij superiùs ponderato; Tum quia quod dicitur,
communem vsum loquendi præualere proprieta-
ti verborum, non habet locum in verbis legis,
Bart. in l. Ita vulneratus, vers. Item nota quòd
verba legis, ff. Quod met. cau. Tum quia Consti-
tutio non loquitur nominatim de editione libro-
rum, sed glossarum, & cuiusuis generis inter-
pretationis. Tum denique quia Pius IV. ibi non
prohibet simpliciter ne quis audeat edere, sed
adiectis verbis vniuersalibus *Quocũque modo &c.*
quæ extendunt dispositionem ad editionem, quæ
fit in scriptis, etiamsi huiusmodi editio aliàs sub
simplici editionis verbo non comprehenderetur,
69 ex singulari doctrina Salyc. in l. 2. C. de noxal.
vbi determinat statutum imponens pœnam pro
homicidio quocunque modo patrato habere lo-
cum etiam in homicidio casuali, & sine dolo;
Et eum sequuntur Ias. in l. 1. num. 19. & seq. &
præsertim n. 55. ff. de legib. Socin. Iun. cons. 113.
num. 29. lib. 1. Ruin. cons. 87. nu. 8. lib. 2. Alios
citat Menoch. de recuperan. poss. remed. 5. n. 63.
Et quicquid sit de doctrina Salyceti, de qua ple-
70 nè per Crauettam consil. 294. num. 2. certè pro-
positio illa, quòd dictio, *quocunque modo*, seu
quouis modo, vel *quomodocunque*, extendat di-
spositionem etiam ad impropria, & non com-
prehensa in dispositione generali, verissima est,
vt ibi per Crauet. & eam pluribus exemplis con-
firmant Ruin. cons. 32. nu. 5. & seqq. lib. 2. Alex.
cons. 95. num. 3. & seqq. lib. 7. & fusius Mandos.
ad Rom. 31. num. 2.
71 Concludendo, aut quis Glossas, seu Commen-
tarios super decretis Concilij scripto ita alijs
communicat, seu euulgat, vt ad omnium ma-
nus peruenire possint; & non videtur excusan-
dus à censuris Constitutionis Pij IV. Tum quia
hoc casu verificatur propria, & gemina illius
verbi, *edere*, significatio, vt patet ex dictis n. 64.
vers. Igitur ex Iuris veteris: tum quia in huius-
modi euulgatione viget eadem ratio peruersio-
nis, & confusionis in Bulla consideratæ, atque
in impressione.
72 Nec refragatur quòd libri impressi duntaxat
consueuerint allegari, non autem manuscripti,
vt obseruat Salas de legib. tractat. 14. quæst. 97.
disput. 21. sess. 11. vers. Nec obstat si dictà nodo.
Quandoquidem in prohibitione Pij IV. non
consideratur allegatio, siue citatio Authorum,
sed editio, seu euulgatio Interpretationum.
Ac præterea verum non est libros non impres-
sos non allegari; nam ante vsum impressionis
Authores omnes allegabantur. Et etiam nunc
allegamus multos, quos impressos non habe-
mus, vt in specie Vincentium testimonio Ioann.
73 Andr. in procem. Decretal. profundissimæ scien-
tiæ patrem, cuius glossa super Decretalibus in
insignem Bibliothecã Francisci Cardinalis Bar-
berini nuper delata, speratur in publicam vtili-
tatem propediem impressum iri. Item ex ma-
nuscriptis nondum impressis hodie sæpenumero
allegamus Dynum super Digesto Veteri, Infort.
& Digesto Nouo, Iacobum de Beluis. super Di-
gesto Veteri, Raynerium de Forliuio super In-
fort. Signorollum de Homodæis super Cod. An-
gelum Aretinum super Digesto Nouo, Baldum
Nouellum super Infort. Paulum de Eleazaris su-
per Clement. & alios plures. Et ante impressio-
nem solebat allegari Lapus Abbas S. Miniati su-
per 6 lib. Decretal. cuius Glossam manuscriptam
nostris temporibus commisit prælo Dominicus
Cardinalis Tuschus, vt legitur in eius epistola in
princip. operis. Idemque seruabatur de volu-
mine manuscripto consiliorum Cardinalis Za-
barellæ: quæ triginta annos latuerunt apud Fe-
linum Sandeum Rotæ Auditorem, eiusque stu-
dio fuerunt excusa, vt ipsemet testatur eiusdem
voluminis initio. Ita etiam sæpè adducimus Co-
dices manuscriptos Bibliothecæ Vaticanæ, &
aliarum celebriorum Bibliothecarum.
Quod verò id minus frequenter fiat duplicem
habet rationem. Altera est quia Codices Ma-
nuscripti non ita facile multiplicantur, sicut im-
74 pressi; ideoque propter librorum penuriam
antiqui Doctores nonnunquam mittebãt libros,
quos allegabant, vt patet ex Feder. de Sen. con-
sil. 166. 255 & 265. & Bald. consil. 122. Verba
testamenti, circa princip. lib. 1. vbi de lectura
Odoffredi, & cons. 477. Punctus quæstionis, n. 6,
in fin. & num. 7 lib. 4 vbi ait [Si mihi non cre-
dis, crede Iacobo de Beluisio, qui hoc dicit, &
si vis illius disputationem, mittam illam tibi, &
crede etiam Bartolo hoc dicenti; scio tamen
quòd tanta est sapientia tua, quòd non cures de
illis Doctorellis]
Altera ratio cur opera manuscripta minus fre-
quenter allegẽtur, est quia in manuscriptis adhuc
retinetur antiquus mos, vt non citentur nisi ope-
ra clariorum Scriptorum. Vtinam idem mos
seruaretur etiam in impressis: mirum enim est
quam paruo delectu hoc sæculo allegentur au-
thores quotquot typis fuerunt excusi etiam ad
decisionem causarum; quasi imprimendi licen-
tia æqualem infundat omnibus authoritatem.
75 Maior verò, vel minor frequentia librorum,
& hic maior, vel minor ratio peruersionis, &
con-

confuſionis, diuerſitatem diſpoſitionis hoc caſu non inducit. Imò ſatis eſt ad ſuſtinendam diſpoſitionem, vt remaneant reliquiæ rationis finalis, l. Vnius, §. Seruus, ff. de quæſt. l. fin. ff. de decur. & l. 5. & 3. ff. rer. amotar. Bart. in l. 2. §. fin. ff. de donat. Et habetur magiſtraliter per Dynum in regula Decet, & per Ioan. Andr. in Mercurial.

76 Aut quis Gloſſas, & Commentarios ſuper decretis Concilij ſcripto compoſitos ſibi reſeruat ad vſum, & commoditatem ſuam duntaxat, & non videtur incidere in pœnas Conſtitutionis, quia nec illius ratio, nec verba huic caſui applicari poſſunt, non enim propriè dici poteſt edidiſſe, qui nec typis mandauit, nec alijs communicauit.

77 Atque ita his non aduerſantur duæ gloſſæ ſuper Concilio Tridentino compoſitæ. Altera à Cardinali Antonio Carafa olim Præfecto Sac. Congregationis Concilij; Altera à Marineola Epiſcopo Theaui, tum quia credendum eſt eos non compoſuiſſe huiuſmodi gloſſas vt euulgarentur, & per manus omnium deferrentur; ſed vt aſſeruarentur ad vſum ipſorum, vel ipſius S. Congregat. tum quia quatenus fuiſſet opus; veriſimile eſt eos id egiſſe ex ſpeciali licentia, & faculta-

78 te. Tum denique quia ipſi tanquam Congregationis Miniſtri non videntur comprehenſi in prohibitione Pij IV. Neque enim in eis, qui veros, & germanos ſenſus S. Synodi ex ipſius Congregationis oraculis percepérunt viget ratio illa prohibitionis, vitandi ſcilicet peruerſionem, & confuſionem, quæ oriri poſſet, ſi vnicuique liceret pro ut liberet ſuper decretis Concilij interpretationes ſuas edere. Neq; illis conueniunt verba illa: *Interpretationes ſuas prout ei liberet*; neque illa *proprio auſu*, quæ ad hoc propoſitum olim ponderauit Pius V. vt dictum eſt ſupra nu. 30. Quin potiùs optandum eſſet, & ad mentem Conſtitutionis propiùs accederet, vt quæ ipſi hauſerunt ex proprijs ſacræ Congregationis fontibus, cæteris quoque communicarent: inde enim præberetur occaſio reijciendi interpretationes illas, quæ aduerſus ſententiam S. Congregationis apud ſcriptores aliquando irrepſerunt, vt dicam infra n. 85.

79 Ratio autem illa Conſtitutionis cum ſit expreſſa per illud gerundium, *Ad vitandum*, cenſetur finalis. Bartol. in Extrauag. Ad reprimendum, verſ. Nec ex eorum abſentia, num. 13. & num. 14. verſ. Et hoc apparet, ac proinde ea ceſſante, ceſſet diſpoſitio c. Etſi Chriſtus, §. Quædam, & ibi gloſ. in ver. Ceſſat, de iureiur. cum multis ſimilibus.

80 Quinta concluſio, Magiſtri, Doctores, & Aduocati, qui aliquod Tridentini Concilij decretum non principaliter, & directè, ſed occaſione ſolutionis, ſeu dilucidationis alicuius quæſtionis, aut cauſæ expeditionis obiter, & indirectè interpretantur, atque huiuſmodi interpretationes ſcriptas, vt typis excuſas edunt, non incidunt in cenſuras, & pœnas Conſtitutionis Pij IV.

Hæc concluſio prima fronte videtur ſatis dubia. Primò quia prohibitio Pij IV. includit etiam quartam ſpeciem interpretationis probabilis Magiſtrorum, vt oſtenſum eſt ſupra in 1. concl. à num. 53. ad n. 63. Quod cum ſit indubitatum quoad gloſſas, & commentarios, qui non fiunt niſi à Doctoribus, & Magiſtris: idem videtur dicendum quoad aliud quodcumque Interpretationis genus; quia in §. Ad vitandum, hæc omnia indifferenter prohibentur ſub eadem clauſula, & verborum ſtructura; ideoque eodem iure cenſeri debent, vt patet ex dictis n. 53. verſ. Quarto prohibitio editionis. Nec videtur afferri poſſe ſufficiens ratio diuerſitatis inter interpretationem neceſſariam iudicum, & probabilem iuriſperitorum; imò magis digni excuſatione videntur iudices, qui neceſſitate expeditionis cauſæ quaſi coacti interpretantur Concilium, quàm Magiſtri, & Doctores, qui interpretationes edunt ex mera voluntate. Ex his quæ latè cumulat Felin. in c. Querelam, in glo. in ver. Neceſſitate, de iureiur. præſertim ad vitandum pœnam excommunicationis cap. Inter alia de ſenten. excommunicationis. Sed iudicibus non licet interpretationis ſuas edere ſuper decretis Concilij, vt patet ex dictis à n. 21. vſque ad 52. Ergo nec Magiſtris.

Secundò quia Bulla Pij IV. prohibet ne quis ſuper decretis Concilij edat vllam omnino interpretationis genus. At negari non poteſt quin Magiſtri, & Doctores hoc caſu edant aliquod genus interpretationis ſuper decretis Concilij, licèt non ſuper vniuerſis, nec primo, & per ſe principaliter, ſed incidenter tantùm ponderando negatiuam vniuerſalem, *nec vllum omnino, &c.* quæ omnia negat poſſibilia. Rom. conſ. 199. præſens in princ. ou. 2. verſ. Secundò quia, cum multis congeſtis per Crauett. conſ. 481. in princ. & excludit etiam ea, quæ ſub latiſſima vocabuli negatiui ſignificatione continentur. Dec. conſ. 12. n. 12. & ſeq. lib. 1.

81 Tertiò quia Bulla prohibet non ſolùm ne quis edat vllum interpretationis genus, ſed adijcit etiam verba, *quocunque modo, &c.* quæ includunt omnem modum tam principalem, & directum quàm incidentem, & indirectum, vt ſcripſit Gemin. conſ. 59. num. 2. verſ. Item addit quouis modo, & num. 3. Plura cumulat Alex. conſ. 95. Requiſitus, n. 5. & ſeq. verſ. Præterea eſſet violare, lib. 7.

Quartò ratio expreſſa in Bulla Ad vitandam peruerſionem, & confuſionem, *&c.* æquè viget in Interpretationibus quæ fiunt obiter, atque in his, quæ fiunt principaliter: vtroque enim caſu decreta Concilij peruertuntur, quod etiam docuit experientia, & non multorum annorum ſpatio experti ſumus multos in errores graues fuiſſe prolapſos ex prauis interpretationibus,

82 quas hauſerunt ex libris impreſſis: videmus enim Nauarrum virum alioquin doctum, & pium, & verſatum in Curia; ſæpè tamen conſuluiſſe in caſibus contingentibus & decreta Concilij expoſuiſſe contra declarationes S. Congregationis, licèt ignoranter, & fortè rariùs, quàm alij, vt in calce plurium illius Conſiliorum eſt adnotatum, & præſertim conſ. 42. de tempor. ord. conſ. 9. De ijs qui vi met. cau. conſ. 11. de iureiur. conſ. 15. de Cler. non reſid. conſ. 20. de præb. conſ. 8. de regul. conſ. 6. & 14. de ſtat. Monach. conſ. 9. de conſang. & affin. & ſæpè alibi. Itaque cum editioni harum interpretationum, quæ obiter fiunt conueniant verba & mens Conſtitutionis Pij IV. Dicas quoque diſpoſitio con-

conuenire debet, l. Hominis, & rei, §. Verbum ex legibus, ff. de verb. signific. l. 4. §. Toties, ff. de damn. infect. cum vulg.

Neque verò huic casui applicari possunt rationes, quod interpretatio legum sit necessaria, & per legem, vel statutum tolli non possit; quod Doctores possint, imò debeant Tridentini Concilij Canones, & Decreta interpretari; atque aliæ huiusmodi, de quibus in proximè sequenti conclusione. Siquidem illæ vigent in interpretatione; nulla enim necessitas, vel naturalis ratio impellit Magistros, & Doctores, ad impressionem earum interpretationum, quas faciunt in Scholis seu Academijs.

83 Sed in oppositum vrget communis vsus & obseruantia, quæ dicitur optima legum interpres, cap. Cum dilectus, de Consuet. l. Si de Interpretatione, ff. de legib. Et est secunda interpretationis species, de qua supra in princip. primi suppositi, n. 1. Plena enim sunt volumina harum interpretationum Concilij Tridentini obiter factarum in operibus impressis tam Theologorũ, quàm Iurisperitorum. Et durum videtur condemnare, aut censuris irretitos iudicare tot pios & religiosos viros, qui de materijs moralibus scripserunt; cum præsertim huiusmodi editiones non solùm processerint scientibus, & patientibus Superioribus; sed aliquando ijsdem consentientibus, & approbantibus: nam videmus multos ex huiusmodi libris fuisse impressos in Vrbe præuio examine, & approbatione Magistri Sacri Palatij Apostolici. Et in Sac. Congregatione sæpiùs vidi obseruatum, vt in aliquo articulo allegata fuerit sententia Nauarri, Medinæ, vel alterius Scriptoris aliquod decretum Concilij Tridentini interpretantis, & Congregationem non solùm non redarguisse Authores, quòd ausi fuerint huiusmodi interpretationes typis, excusas edere; sed illorum etiam sententiæ adhæsisse, ita vt aliquando etiam de illorum authoritate mentionem fecerit in ipsismet decisionibus, non quidem ijs, quæ eduntur in forma authentica, sed quæ in libris publicis ad vsum ipsius Congregationis asseruantur. Et tamen si existimasset huiusmodi interpretationes inhiberi in Constitutione Pij IV. illas potiùs reiecisset vna cum earum Authoribus tanquam excommunicatis ex facto notorio, & permanenti, sicut fecit de Glossa edita Hispano idiomate vt dictum est supra num. 57.

Quæ quidem obseruantia vsque adeo inoleuit, vt propterea nonnulli ex recentioribus Theologis, & in specie Salas d. sect. 11. vers. Ad secundum respondet; non dubitauerint affirmare Bullam Pij IV. hac in parte aut non fuisse vsu receptam, aut per contrarium vsum fuisse abrogatam Papa sciente, & tolerante.

Sed hæc assertio multiplices, & inextricabiles habet difficultates. Vnde verius dicendum est consuetudinem hoc casu non derogasse Constitutioni Pij IV. sed tantùm interpretatam fuisse illa verba, *Vllumue omnino interpretationis genus, super decretis Concilij quocunque modo edere*, vt intelligantur de illa tantùm editione, quæ fit super Corpus Concilij per modum Glossæ, aut Scholij, seu adnotationum, vt contingeret, si quis imprimeret Concilium cum adnotationibus in margine ad singula Decreta, aut commenta-
rios eis applicaret secundum ea quæ dicta sunt
84 in quarta Conclusione num. 52. Ita enim intelli-
gendo non infertur vis literæ; Quia verba vni-
uersalia *vllum omnino interpretationis genus*, re-
tinent propriam naturã; ita vt includant quam-
cunque formam interpretandi. Et similiter ver-
ba, *quocunque modo*, retinent proprium signifi-
catum, ita vt comprehendant quemcunque mo-
dum editionis, siue fiat per diuulgationem in
scriptis, siue per impressionem; sed tamen om-
nia restringuntur ad limites illorum verborum,
super decretis Concilij, & ad subiectam mate-
riam, vt de hac ipsa dictione, *quocunque modo*,
seu *quouis modo*, declarat Gemin. cons. 29 nu. 3.
in fin. vers. Nec obstant, & Areg. cons 288. nu. 3.
85 vers. Hoc etiam coadiuuatur. Cum autem ea
verba, *super decretis Concilij*, referri possint tam
ad aliquot decreta distributiuè, quàm collectiuè
ad vniuersa, secundum ea, quæ notantur in
l. Qui filiabus, §. 1. de leg. 1. & dubitari possit an
indefinita æquipolleat vniuersali, vt in cap. In
Genesi, cum ibi not. de elect. glos. in cap. Vene-
rabili, in ver. Vices, de offic. deleg & an pluralis
locutio resoluatur in singularitate, secundum ea,
quæ notantur in cap. Omnis, in glos 1. dist. 5. &
in Clem. 1. in gloss. in ver. Alios, de Renunciat.
benè potuerunt ea verba interpretationem acci-
pere à consuetudine, vt non includant interpre-
tationem obiter factam extra Corpus Concilij.
Verba enim obscura propter eorum generalita-
tem ex obseruantia veniunt declaranda, Abb.
cons. 27. in fin. num. 4. lib. 2. Seraph. decis. 964.
86 num. 4. Bulla enim Pij IV. esto tollat consuetu-
dinem, non tamen tollit interpretatiuam, De-
cian. cons. 24. nu. 28. lib. 3. Dec. in cap. Cum M.
87 num. 7. de Constit. Deinde quatenus huic inter-
pretationi repugnaret verborum proprietas; ta-
men in legibus interpretandis primo locò recur-
rendum est ad consuetudinem, deinde ad verbo-
rũ propriam significationem, vt dicit glos. vnic.
in l. Non possunt, ff. de legib. est communis Do-
ctorum theorica in cap. 1. de Constit. vbi in spe-
cie Anchar. num. 34. vers. Quædam autem sunt
commissa, & Abb. n. 14. Matthæsil. in suo opusc.
elect. verior. opin. Syluest. in ver. Opinio, num. 2.
Non enim ex opinionibus singulorum, sed ex
communi vsu nomina exaudiri debent l. Labeo,
ff. de suppellect. legata; vnde magis statur vsui
quàm significationi vocis l. Vxori, in princip.
ff. eod. glos. in ver. Vltra duas dietas, & Hostien.
num. 10. in cap. Nonnulli, & ibi dixi nu. 18. supra
de rescriptis.

88 Quæ quidem interpretatio hoc casu eò rationabilior videtur, quòd regulariter prohibita interpretatione, non censetur prohibita interpretatio, quæ fit obiter, & incidenter, vt hic per gloss. Innoc. Host. Ioan. Andr. Butr. & DD. de quo latius dictum est supra nu. 41. & seqq.

Et per hæc cessat ratio superius considerata à num. 83. quia quoad Iudices non viget vsus, & obseruantia, vt in eorum sententijs interpretentur verba Concilij Tridentini. Sicut viget quoad Magistros, & Doctores in eorum disputationibus, & consilijs. Præterea non licet inferre ab interpretatione Iudicis, quæ inducit parendi necessitatem, ad interpretationem Magistrorum, quæ tantùm probabilis est, vt in primo supposito. Ac demum in Iudicibus vigent aliæ considerationes,

ratio-

tationes, de quibus supra à num. 21. vsque ad
num. 52.
89 Sexta, & vltima conclusio Lectores, & Magi-
stri licitè possunt in scholis Tridentini Concilij
decreta oretenus interpretari. Et quidem quoad
interpretationem translatiuam, de qua supra in
secundo supposito, num. 3. Hæc conclusio pro-
cedit absque difficultate; quia interpretatio
huiusmodi ad Concilij intelligentiam omnino
90 est necessaria saltem rudibus, & illiteratis. Hinc
iampridem curatum fuit, vt idem Concilium in
Græcam, Arabicam, Caldæam, aliasque exteras
linguas verteretur. Et in Constitutione Clemen-
tis VIII. edita 31. Augusti 1595. super aliquibus
ritibus Græcorum pro Episcopis Latinis, in quo-
rum diœcesibus Græci, vel Albanenses Græco
ritu viuentes degunt Ordinarij locorum iuben-
tur curare, vt ipsius Concilij decretum de refor.
matrim. vertatur in linguam Græcam vulgarem,
& in locis, & Parochijs Græcorum, & Albanen-
sium euulgetur, & publicetur, vt in Bullar. to. 3.
pag. 48. Alioquin sequerètur vt cum Episcopi in
examine promouendorum ad ordines, & bene-
ficia iniungunt, vt Tridentini Concilij decreta
materno idiomate exponantur. Et cum Magistri
grammatices in scholis eadem decreta explicãt,
aut à scholaribus explicari iubent alia, lingua
iuxta tex. in l. 1. §. fin. ff. de verbor. oblig. omnes
in pœnas Constitutionis inciderent, quod absur-
dum esset asserere.

Generaliter tamen, Proposito articulo de
ordine Sanctissimi Domini Nostri à Congrega-
tione de Propag. fide remisso, An translationes
S. Concilij Tridentini in alias linguas sint per-
missæ, an potius comprehendantur in Constitu-
tione Fel. rec. Pij IV. prohibente illius interpre-
tationes, & glossas die 2. Iunij 1629. S. Congre-
gatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpre-
tum censuit translationes eiusdem sacri Concilij
Tridentini de lingua Latina in Gallicam, vel
alias linguas esse prohibitas: Ideoque significan-
dum S. Congregationi Indicis, vt omnino pro-
hibeat trãslationes huiusmodi factas, quæ absq;
auctoritate huius Sanctæ Sedis Apostolicæ im-
pressæ sint. Et eadem S. Congregatio Indicis
illas prohibuit 5. Nouembris eiusdẽ anni 1629.
specialis tamen versio alicuius decreti sine im-
pressione non videtur prohibita, vt superius di-
ctum est.
91 Er idem concludendum de interpretatione,
seu declaratione litterali, de qua supra in quar-
to supposito, num. 8. nam hæc quoque declara-
tio, & expositio litteræ absolutè necessaria est
ad intelligentiam Concilij. Ideoque Pius IV.
non est censendus huiusmodi interpretationes,
seu declarationes voluisse prohibere; quemad-
modum nec Nicolaus IV. prohibuit, imò ex-
expresse præseruauit in cap. Exijt qui seminat,
§. Itaque sub pœna, de verb. signif. lib 6. ibi:
[Super ipsa Constitutione non fiant, nisi forsan
per quas verbum, vel verbi sensus, seu constru-
ctio, vel ipsa constructio quasi grammaticaliter
ad litteram, vel intelligibilius exponatur]
92 Probatur quia circumscripta Principis reser-
uatione, seu prohibitione Lectores, & Magistri
facultatem habent leges interpretandi, cap. 2.
vers. At verò, & ibi glos. in vers. Magistrorum,
de Decim. l. 1. ff. de orig. iur. l. Si negocium ibi,
Ita accepi: vbi glos. exponit, idest à Præceptori-
bus, ff. de priuil. Cred. l. 1. & ibi glos. ff. si cert.
pet. & habetur in procem. Decreti Sexti, & Clem.
Propterea enim publicæ vniuersitates fuerunt in-
stitutæ, l. vnic. C. de studijs liberal. Vrb. Roman.
lib. 11. cap. 2. de priuil. in 6. Ideoque inter alias
qualitates, quas habere debent Lectores, iura
recensent interpretandi subtilitatem, vt in l. vn.
C. de Profess. qui in Vrb. Constantin. lib. 12. &
93 notat Abb. in c. 1. n. 5. de Magistr. Et mos est in
publicis Vniuersitatibus, vt in Doctoratu confe-
ratur authoritas, seu licentia legendi, & inter-
pretandi; quæ quidem licentia operatur, vt hæc
possint publicè fieri, quod alias non liceret, vt
dicit gl. in §. responsa Prudentum in ver. Publi-
cè Instit. de iure natural.
94 Hanc autem interpretandi facultatem non
fuisse à Pio IV. sublatam, ex infrascriptis suade-
ri potest. Et primò quia in 1. part. §. Ad vitan-
dum, inhibetur tantummodo interpretationis
editio necessaria; & in secunda non interdicitur
nisi interpretatio necessaria, & athoritatiua, vt
ostensum est supra in quinta conclusione n. 25. &
seqq. At Magistri, & Lectores, qui Concilium
in scholis oretenus interpretantur, neque id fa-
ciunt authoritatiuè, cum nemo sit adstrictus sta-
re verbis Magistri, l. 2. C. de Profess. lib. 10. glo.
in l. 1. in ver. Iusque, de legib. Nec interpreta-
tiones suas edunt. Ad hoc l. Lex Cornelia, §. Si
quis librum, ff. de iniur. & patet ex dictis supra
in quarta conclusione, vers. Sed & hic quæritur,
num. 3. & seqq. Ergo verba Constitutionis eos
non comprehendunt, & consequenter nec eius
dispositio vulgata l. 4. §. Toties, ff de damn.
infect. Quod enim quis verbo non expressit, men-
te non videtur cogitasse Oldrad. cons 266. Quo-
95 ad autem, num. 10. Et cum versemur in materia
pœnali, & correctoria iuris communis, vt mox
dicemus; non est facienda extensio de casu ad
casum, c. Pœnæ, de pœn. dist. 1. c. Statutum, de
el ect. lib 6. c. Odia, cum concor. de quibus ibi per
gloss. & Dyn. de regul. iur. eod. lib. Oldrad. d.
cons. 266.
96 Secundò id ipsum suaderi potest; quia legum
interpretatio naturaliter necessaria est, vt est tex.
in l. 2. §. His legibus, ff. de orig. iur. & ibi præ-
ter ordinarios adnotarunt Zass. & Cuiac. Sed il-
lud quod est naturaliter necessarium per leges
ciuiles tolli non potest, §. Sed naturalia, Instit.
de iur. natur. & alioquin ex ista generali probi-
bitione multæ sequerentur absurditates, vt ibi
per eum. Et consequenter per Constitutionem,
seu statutum tolli non potest, arg. d. §. Sed na-
turalia, quod tenet expressè Bald. in d. §. His
legibus, num. 3. & sequuntur Cuiac. & Zass. ibi-
97 dem, & Dec. hic nom. 27. inferens propterea
statutum prohibens interpretationem esse intel-
ligendum de extrinseca, & non de intrinseca ad
quod allegat eundem Bald. in l. 3. circa fin. C. de
lib. præterit.

Idem docuit Bart. in l. Omnes populi, in vlti-
ma quæst. sextæ quæstionis principalis, num. 65.
ff. de iust. & iur. vbi dicit statutum prohibens
interpretationem, glossationem, vel extraneum
intellectum statutorum, nihil, aut modicum
operari; nam per dicta verba solùm friuola in-
terpretatio videtur remota, l. 1 §. fin C. de veter.
iur enucl. At iusta interpretatio benè debet, &

potest fieri, l. 1. C. de leg. Item huiusmodi interpretationes sunt necessariæ naturaliter, d. §. His legibus.

98 Tertiò ad idem affertur tex. in Extrauag. Quia nonnunquam, de verb. signif. vbi Constitutionem cap. Exijt, in qua Nicolaus IV. sub certis pœnis interdixit, ne concordantiæ, seu contrarietates, seu aduersæ, vel diuersæ opiniones ab ipsius Constitutionibus Lectoribus, seu Expositoribus aliquatenus inducerentur, nec super ea glossæ fierent, nec intellectus ipsius distorqueretur ad aliud, quàm littera ipsa sonat, Ioannes XXII. ea ratione suspendit, quia argumentis frequenter, & collationibus latens veritas aperitur, ac sub eadem littera sæpè latet multiplex intellectus; & quia difficile est volentibus Constitutionem prædictam perfectè legere & intelligere pœnas adiectas in Constitutione huiusmodi deuitare; Et propterea voluit per suspensionem dictæ prohibitionis viam veritatis aperire, & periculis, possent litteratæ personæ, & præcipuè scholasticæ incurrere, salubriter obuiare. Ergo ob easdem rationes Pius IV. præsumi non debet voluisse hanc interpretationem Lectoribus interdicere & eo magis, quòd censuræ, & pœnæ in eius Constitutio inflictæ sunt latæ sententiæ; quæ tamen appositæ in Constitutione Nicolai IV. sint comminatoriæ tantùm.

99 Quartò, & vltimò pro prædictis adducitur decretum ipsiusmet Concilij Tridentini in cap. 2. sess. 25. de reform. in §. Ad hæc, ibi [præcipitur vt omnes ij, ad quos vniuersitatum, & studiorum generalium cura pertinet, diligenter curent vt ab ijsdem vniuersitatibus Canones, & decreta Concilij integrè recipiantur, ad eorumque normam Magistri, & Doctores ea, quæ Catholicæ fidei sunt doceant, & interpretentur, seque ad hoc institutum initio cuiuslibet anni solemni iuramento obstringant.] Et quamuis Concilium non dicat expressè vt Magistri, & Doctores interpretentur Canones; & Decreta Concilij, sed tantummodo vt interpretentur ea, quæ Catholicæ fidei sunt, tamen cum id iubeat fieri ad normam Canonum, & Decretorum S. Synodi, sub hoc præcepto videtur saltem implicitè contineri hu-
100 iusmodi interpretatio. Quæ tamen aliter fieri debet à Theologis, atque à Canonistis, vt olim perpendit S. Congregatio septimi libri Decretalium sub Clemente VIII. Nam iuris Pontificij Professoribus non proponuntur ista dogmata vt ea speculatiuè, vel ex professo in scholis legant, aut de illis tanquam de suis axiomatibus disputent; quia cum ex articulis fidei deducantur, vt talia ad Theologum pertinent. Iurisperitus verò debet ea scire, & præsupponere tanquam certa, & ex purissimis sacræ Theologiæ fontibus
101 emanata, cum sacrorum Canonum disciplina sit subalternata sacræ Theologiæ, & illam præsupponere debeat, vt Medicina præsupponit Philosophiam naturalem, & Musica Arithmeticam. Quapropter sicut iuris Canonici Professor, qui in gymnasijs librum Decretalium legit non interpretatur titulum de Summ. Trinit. & fid. Cathol. prout obiectum est fidei, & principium à Theologo acceptum; ita cum inciderit in materias de Iustificatione, Prædestinatione, libero Arbitrio, & alias id genus in Canonibus S. Synodi diffinitas, non sumet eas explicandas secundum propria principia, sed relinquet Theologis declarandas.

102 Hanc autem facultatem, seu potiùs obligationem, quam habent sacræ Theologiæ, ac Iuris Pontificij Lectores interpretandi vt supra Canones Concilij ad finem pertinentes, absurdum videtur vt Pius IV. voluerit eis adimere: est enim inuerisimile, & ab illius mente prorsus alienum, vt in ipsamet Constitutione in qua omnia, & singula Oecumenici Concilij decreta confirmauit, & ab omnibus suscipienda, ac seruanda esse decreuit, voluerit primus Concilium vulnerare, & decretum d. c. 2. sess. 25. sua Constitutione abrogare facit regula l. Legata inutiliter, ff. de adimen. legat. l. Si Index, ff. de minor. l. Quod fauore, C. de leg. & quod not. Alex. cons. 79. Circa primum, num. 8 vers. Circa septimum, lib. 1. dum dixit inducta ad maiorem confirmationem non debere infirmationem operari.

103 Sed prædictis videtur obstare textus, in l. Nemo Clericus, C. de Summ. Trinit. & fid. Cathol. vbi districtè interdicitur ne quis de fide Christiana publicè turbis coadunatis, & audientibus tractare conetur in posterum. Et mox subnectitur ratio; quia & iniuriam facit iudicio Synodi si quis semel iudicata, ac rectè disposita reuoluere, & publicè disputare contenderit.

At respondetur ibi non prohiberi nisi disputationem illam, quæ publicè suscipitur ad errores disseminandos, & excitandos tumultus, vt indicant illa verba, *turbis coadunatis*; & clarius illa, *perfidiæ, & tumultus occasionem requirens*: non autem illam, quæ fit gratia addiscendi in scholis, vel ad errores confutandos, vt declarat ibi gloss. in ver. Requirens. Innoc. in cap. 1. de Summ. Trinit. & fid. Cathol. Et Franciscus Penia in Director. Inquisit. part. 1. schol. 5. & in effectu consentit D. Thom. in 2. 2. q. 10. art. 7. ad 2. dum dicit d. l. Martiani Augusti per Canones confirmatam prohibere publicam disputationem de fide, quæ procedit ex dubitatione fidei, non autem illam, quæ est ad fidei confirmationem.

Fortius obstat tex. in c. 2. §. Inhibemus, de hæret. lib. 6. vbi Alexander IV. prohibet, ne cuiquam laicæ personæ liceat publicè, vel priuatim de fide Catholica disputare; qui verò contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Glossa in figuratione casus, & in ver. Laicæ personæ recenset duas opiniones. Prima est eorum, qui pro laicis intelligunt illiteratos, iuxta vulgare Gallicorum, qui hominem litteratum appellant magnum Clericum absurdum enim videtur vt Clericus ruralis disputando de fide non incidat in hanc pœnam, & laicus Decretorum Doctor incidat; vt ibi per gloss. Vnde Caietanus in 2. 2. d. q. 10. art. 7. dicit, ideo disputare de fide laicis prohiberi, quoniam vt plurimum sunt illiterati, & leges de illis feruntur, quæ communiter contingere solent, l. Nam ad ea, ff. de legib. si tamen reperirentur laici litterati, possent de fide disputare. Sed hanc opinionem reprobat glo. prælleg. & Franc. nu. 1. quia infert vim litteræ illius Decretalis. Et Albert. in tractat. de agnoscen. assert. qu. 13. n. 5. & seqq. tenet indistinctè laicos prohiberi de fide disputare, non quia illiterati sunt; sed quia laici sunt

ad

ad eum modum, quo laicis vniuersis interdicitur prædicationis officiũ in c. Cum ex iniuncto, & in c. Sicut, il secundo, de hæret. Et huic sententiæ adhæret Penia in Direct. Inquisit. part. 2. Schol.23.col.4.in fin. vers.Sed illud est hic inquirendũ ex rationibus per eum adductis, nisi quando disputatio de fide susciperetur honoris, & exercitationis causa, vt ibi per eum in 5. colum. vers.Secundo potest, post Caiet. d.art.7. id enim laudabile est, vt ait ibidem D.Thomas, & Emeric. in Director. part.1. quæst.10.

Et quicquid sit de alijs generibus disputationum, certè quod pertinet ad propositum nostrũ, nulli prohibetur disputatio illa quæ fit ad maiorem Scripturarum intelligentiam, glos. in extrauag. Cum inter nonnullos, Ioannis XXII. in ver. Scripturæ, de verbor. significat. per text. in Can. Satis euidenter, 96.distin. nam vt legitur in d.cap.Cum ex iniuncto, de hæret. desiderium intelligendi diuinas Scripturas, & secundum eas studium adhortandi reprehendendum non est, sed potiùs commendandum.

Ex quibus hæsitandum non videtur, quin Magistris, & Lectoribus liceat decreta, & Canones Concilij Tridentini verbo tenus interpretari.

104 Sed QVÆRES, An liceat eis dictare has interpretationes Scholaribus scribentibus. Respondeo licere si id fiat obiter pro explicatione alicuius difficultatis; quia hoc casu nedum dictatio, & euulgatio interpretationis, sed ipsa quoque impressio permissa est, vt abundè ostensum est supra in precedenti conclusione, nu.83. Secus verò si id fiat principaliter, & directè per modum glossæ, vel scholij, seu commentarij; quia cum ex propria significatione vocabuli, *edere*, fit etiam dictare, vt alter scribendo excipiat, l.1.§.Edere, ff.de eden.qui eiusmodi glossas dictat, offendit verba, & mentem Constitutionis Pij IV. vt patet ex dictis in quarta Conclus.n.63. Facit enim id, quod Constitutio prohibet, & sententiam eius circumuenit, l.Contra legem, ff.de legib.

DE IVDICIIS.

Cap. Venerabilis.

SVMMARIVM.

1 *Instantia iudicij non perit per lapsum triennij de iure Canonico: Secus de iure Ciuili. & num. seq.*
Et quæ sit ratio diuersitatis. nu.3. & seqq.
2 *Differentia vt inducatur inter ius Ciuile, & ius Canonicum satis est, vt in foro Canonico ius Ciuile non fuerit vsu receptum.*
3 *Sopitum perfectè non est quod reiterari, & recidiuari potest.*
Litiũ breuitati magis consulitur per Canones, quàm per leges, & cur. ibid.
4 *Instantia per empta omnia acta pereunt, datur nouus libellus, lis iterum conte statur, & omnia fiunt de nouo. & num.13.*
5 *Appellatio non datur secundum leges nisi à diffinitiua, sed secundum Canones appellatur à quocunque grauamine.*
Et quid ex Concilio Tridentino. num.12.
6 *Instantia non perit triennio secundum Canones in causis tam ordinarijs, quàm delegatis.*
Delegatus lapsu triennij non obstante potest in causa procedere. ibid.
7 *Nisi Princeps delegans præfixisset instantiam triennio minorem.*
8 *Instantia in causa appellationis tam secundum leges, quàm secundum Canones perit lapsu vnius anni, vel ex causa, biennij.*
9 *Criminalium causarum instantia an de iure Canonico pereat per lapsum biennij, sicut perit de iure Ciuili.*
10 *Instantia perit etiam de iure Canonico quando reus absoluitur propter irreptum iudicium.*
11 *Causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes ex Concilio Tridentino infra biennium terminari debent, quo elapso liberum est partibus Iudices superiores adire.*
13 *Tridentinum Concilium in quo discrepet à iure Ciuili in præfixione instantiæ. & num. seqq.*
Instantia de iure Ciuili perit biennio, sed non perit iurisdictio Iudicis. ibid.
14 *Instantia ex Concilio Tridentino per lapsum biennij perit iudici, cuius iurisdictio expirat, sed non perit partibus, nec pereunt acta.*
15 *Causæ tam ciuiles, quàm criminales ex Concilio Tridentino coram Ordinario infra biennium sunt terminandæ.*
16 *Quod non procedit in Ordinario Commissario.*
17 *Et quid si causa Ordinario fuerit delegata ad iurisdictionem excitandam.*
18 *Conseruatores Religionum an ex Concilio Tridentino teneantur infra biennium causas terminare.*
19 *Instantia ex Concilio Tridentino an currat cum non stat per Iudicem quo minus causa infra biennium terminetur, sed vel ob qualitatem causæ, vel ob p. ·tium cauillationes. & num. seqq. vsque in fin.*
20 *Instantia non currit si lis protrahatur vltra præfixum tempus ob causæ magnitudinem.*
21 *Iudex non impartitur officium suum nisi volenti, & petenti. & num.26.*
22 *Instantia non currit cum causa protrahitur partium cauillationibus.*
Contrarium. num.27.
23 *Iudex debet litium breuitati studere, & artibus litigatorum occurrere.*
24 *Sententia lata post instantiam peremptam nulla est.*
25 *Dictio omnino importat necessitatem præcisam.*

VENERABILIS. Legitur sex modis, vt hic per Abbatem à num. 2. post medium, vers.Oppono expediendo glossam. Et ideo summatur variè pro varietate

1 lecturarum, vt per Bero. in princ. Communiter tamen sic summatur: Instantia iudicij non perit per lapsum triennij. Hoc dicit: Ioann. Andr. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. Ioan. de Anan. Aretin.& Berous. Et ita ex textu colligε differentiam esse quoad peremptionem instantiæ inter ius Ciuile, & ius Canonicum. nam de iure Ciuili instantia iudicij perit lapsu triennij post litem contestatam, vt l. Properandum, C.de Iudicijs, & tenent communiter Doctores,

vt attestatur Ioan. Andr. in Addit. ad Speculat. in
titul. De Iudic. Deleg. §. Restat, in ver. Triennij
littera D. De iure Canonico secus, vt probatur
in cap. final. de probat. nam lis illa fuit mota
tempore Celestini Papæ, vt ibi obseruat Host.
num. 1, & tamen durabat tempore Gregorij Au-
thoris illius Decretalis, & consequenter instan-
tia per lapsum triennij non perierat cũ ab obitu
Celestini III. vsque ad Gregorium IX. anni vi-
gintinouem intercessissent; & ita illum textum
ad hoc ponderat Henric. Boich. num 3. in fin.
vers. Quæ opinio, Felin. in princ. Idem proba-
tur in cap. Tum ex litteris, de in integrum restit.
nam vt ibi notat glossa secũda à tempore Euge-
nij, quo lis fuit introducta, vsque ad tempus
Celestini, effluxerant 45. anni. Ad idem indu-
citur textus in cap. Cum olim, §. Iudices, de pri-
uileg. vbi fuit facta condemnatio in expensis
factis per quadriennium, quo durauit iudicium,
& sic instantia ibi non perierat per lapsum trien-
nij. Ad quod etiam facit hoc cap. vbi Commu-
nicas Ceruiensis asserebat instantiam, iudicij pe-
rijsse per lapsum triennij; & ideo recusabat sub
Iudicis examine respondere: & nihilominus Pa-
pa, huiusmodi exceptione reiecta, mandat iudi-
cibus, vt in negocio ad vlteriora procedant; &
2 ita innuit instantiam non perijsse. Et quamuis
neque hæc Decretalis, nec præallegata capitula
per modum nouæ Constitutionis decernant in-
stantiam durare etiam lapso triennio, pro vt vi-
debatur necessariũ ad hoc, vt induceretur diffe-
rentia inter leges, & Canones, vt cap 1. de nou.
oper. nunc. & ibi notant Abb. Antiq nu. 2. Ioan.
Andr. nu. 5. & alij communiter, tamen satis est,
vt iura in casibus contingentibus passim suppo-
nant, & admittant instantiam causarum dura-
re etiam post triennium, licèt super hoc nullum
ius reperiatur expresè conditum: id enim po-
tuit contingere, quia ius Ciuile, de quo in præ-
dicta lege Properandum, C. de Iudicijs non fuit
in foro Ecclesiastico receptum moribus, vt clarè
innuitur in iuribus superius allegatis, arg. c. In
istis, §. Leges, 4. distin. & considerat Abbas hic
num 6 circa finem, vers. Sed dubium est, Tene
igitur conclusionem superiùs firmatam, videli-
cet instantiam de iure Canonico non perire per
lapsum triennij, quam tenet hic glossa vnica, &
apertius glos. 1. in cap. final. de dolo, & contum.
quæ expresè dicit vsque ad triennium restringi
lites secundum leges, ne immortales existant,
sed secundum iura Canonica non finiri instan-
tiam iudicij elapso triennio: & cum illa glossa
concordat ibi Hostiens. nu. 1. dicens secundum
leges spacio triennij periri instantiam iudicij,
sed secundum Canones lites esse immortales,
quia & inuitis iudicibus protelantur, Ioan. Andr.
num. 11. Bald. num. 1. Butr. num. 15. vers. Glossa
prima est clara, & alij communiter. Glossa in
cap. Anteriorum, §. Ad hæc, in ver. Imperator,
ad fin. 2. quæst. 6. Item glos. iuris Ciuilis in dicta
l. Properandum, in princ. in ver. Triennij, in fin.
C. de Iudicijs, & ibi Bart. num. 1. dicens illam
legem fuisse correctam de iure Canonico, quia
instantia litis non perit triennio, & ideo eam
non seruari in terris Ecclesiæ, sed in terris Im-
perij dumtaxat, Innoc. in cap. Consuluit, num. 2.
in fin. vers. Alio etiam modo, de offic. Delegat.
licet hic vacillauerit, Speculat. in titul. de Iud.
Deleg. §. Restat, num. 10. vers. Item si instantia,
& vers. Sed secundum Canones. Et hic firmant
Host. nu. 3. vers. Sed non placent hæ solutiones.
Abb. Antiq. nu. 1. in fin. dicens hanc opinionem
esse inter omnes probabiliorem: & communiter
DD. moderni, vt inquit Abb. Siculus hic num. 5.
Hanc etiam dicit esse communem conclusionem
Felin. in princ. Alex. consil. 23. Visis scripturis,
num. 2. lib. 3. Ias. in d. l. Properandum, num. 27.
3 & Roman. cons. 220. num. 11. Et quamuis ipse
putet cõmunem opinionem esse falsam, eo quod
nullibi reperiatur cautum de iure Canonico, vt
instantia causarum sit perpetua; & Papa nihil
magis cordi habeat, quàm vt lites abbreuientur,
vt cap. Finem litibus, de dolo, & contumac. &
cap. Venerabilis, de Appellat. & idem conetur
hic tueri Andr. Siculus aduersus id, quod consu-
luerat inter consilia Alex. cons. 64. Circa presen-
tem, nu. 3. vers. Modo in proposito, lib. 4. tamen
hæc ratio parum stringit, quia, vt inquit Bald.
in cap. fin. num. 1. de dolo, & contum. relatus à
Felin. hic num. 1. quamuis imponendus sit finis
litibus, ne immortales existant, & hæc sit ratio
quare secundum leges pereat instantia, vt in d.
l. Properandum, tamen secundum Canones ideo
non perit, quia esset potius instantiam reiterare,
quam finem imponere litibus terminalem: non
enim est perfectè sopitum quod iterari, & recidi-
uari potest, vt l. Maritus, ff. Locati, & l. Quod ita
seruatur, ff. de edilit. edic Et ideo vt subdit Fe-
lin. per ius Canonicũ melius consulitur immor-
talitati litium, quàm per leges, cum per illas li-
tes efficiantur prolixiores propter tempus in
4 reiterando consumptum, vt per eum. Perempta
enim instantia omnia acta pereunt, datur nouus
libellus, lis iterum contestatur, & omnia fiunt
de nouo, vt in d. l. Properandum, §. 1. & §. Ple-
rumque, & notat glos. 1. hic in princ. Innoc. n. 1.
& Abb. nu. 2. in fin. vers. Secunda lectura, & n. 8.
vers. Venio nunc. Speculat. in tit. de Iudic. Deleg.
§ Restat, num. 10. vers. Sed numquid omnia acta
5 pereunt? Adde quod cum secundum leges regu-
lariter non appelletur ante sententiam diffiniti-
uam, l. Ante sententiæ tempus, C. Quor. appell.
non recipiuntur. & l. Si Clericus, C. de Episcop.
aud. diligentia Iudicis benè potest infra trienniũ
causa finiri, cum eius iurisdictio per appellatio-
nem non impediatur, & nullus ipso inuito possit
causam vltra triennium protelare, vt dicitur in
dicta l. Properandum, in primo responso. Sed se-
cundum Canones potest à qualibet interlocuto-
ria, & à quolibet grauamine appellari, & causa
durare per annum, & quandoque per biennium,
cap. Super eo, il secondo, de Appellat. Vnde
quemadmodum ipsa vi Iudice inuito appellatur,
ita & ipso inuito instantia prorogatur, quia pro-
pter frequentes appellationes non potest Iudex
infra præscriptum tempus causam terminare:
quare secundum leges perit instantia decursu
triennij, secundum Canones non, & hanc ratio-
nem diuersitatis inter leges, & Canones assignãt
hic Petr. de Sampsone, & Abb. Antiquus num. 2.
vers. Sed quæ est ratio, Hostien. num. 3. vers. Et si
quæras rationem, Ioan. Andr. nu. 8. vers. Sed quæ
erit ratio, Henric. Boich. nu. 4. Abb. Sicul. nu. 6.
in fin. & plerique alij.
6 Procedit autem communis conclusio superius
firmata in causis tam Ordinarijs, quam Delega-
tis,

tis, in quibus secundum Canones non perit in-
stantia per lapsum triennij, vt in iuribus supraci-
tatis num. 1. & in hoc textu, quem sic summat
Abbas Siculus: Lapsu triennij non obstante po-
test delegatus in causa sibi commissa procedere,
& hic tenet glos. 1. & idem Abb. num. 8. vers. Ve-
nio nunc ad secundam lecturam, & Felin. nu. 3.
licet secus sit secundum leges, vt in d. l. Prope-
randum in princ. vers. Sed omnes Iudices, C. de
Iudic. quæ promiscuè loqoitur de iudicibus tam
7 ordinarijs, quàm delegatis. Si tamen Princeps
delegans præfixisset instantiam ipsi iudici, & illa
esset minor triennali, tunc benè periret Iudici,
licet non partibus; & ideo ex eisdem actis factis
coram ipso posset causa illa expediri. Ita Bald.
in d. l. Properandum, in princ. C. de Iudicijs, &
Felinus hic num. 3.
8 Fallit primò, communis conclusio in causa
appellationis, in qua tam secundum Canones,
quàm secundum leges ex lapsu vnius anni, vel
ex causa biennij instantia finitur, & perit, &
appellans cadit à causa, vt cap. Cum sit Romana,
infr. de appellat. & in Auth. Ei, qui, C. de tempor.
appellat. cum similib. Felin. hic num. 1. in fin.
vers. Fallit autem, & Bero. eod. num. & dicetur
infra in proxima fallen.
9 Fallit secundò, in causis criminalibus, in qui-
bus secundum aliquos instantia iudicij perit per
lapsum biennij à tempore litis contestatæ tam
de iure Ciuili, vt l. 2. C. Vt intra certum temp.
quam de iure Canonico, Et in hac opinione fuit
Henric. Boich. nu. 4. Et potest esse ratio, quia
cum dicta l. 2. non reperiatur per ius Canonicum
correcta, vel immutata, seruari debet etiam in
foro Canonico, arg. cap. 1. cum ibi notat. de nou.
oper. nunciat. l. Præcipimus, in fin. C. de Appellat.
& l. Sancimus, C. de testam. Sed certè contrarium
probat hæc Decretalis, in qua Archiepiscopus
crimen sacrilegij Ciuibus opponebat; & tamen
nec per lapsum triennij instantia perijt iuxta cō-
munem intellectum, vt benè hic per Bero. nu. 2.
Item si dicta ratio valeret, etiam lex Properan-
dum, in foro Canonico seruanda esset, cum nul-
libi reperiatur expresè correcta per ius Cano-
nicum: & tamen oppositum est verius, & com-
munius, vt ostensum est supra num. 2. & 3.
10 Fallit tertiò, vbi reus absoluitur propter irre-
ptum iudicium, iuxta cap Examinata, cum ibi
traditis, supra eodem, Felin. hic nu. 3. vers. Fal-
lit secundò.
11 Fallit quartò, notabiliter in omnibus causis
ad forum Ecclesiasticum quomodolibet perti-
nentibus, quæ in prima instantia ex iure nouissi-
mo Concilij Tridentini omnino infra biennium
sunt terminandæ; ita vt post id spatium liberum
sit partibus, vel alteri illarum iudices superio-
res adire, qui causam in statu, quo fuerit, assu-
mere debent, & quam primum terminare, vt
12 sess. 24. de reformat. c. 20. in princ. Quippe post
Concilium Tridentinum cessat ratio a Doctori-
bus considerata, cur secundum Canones instan-
tia iudicij non pereat per lapsum triennij, vide-
licet quod cùm liceat appellare ab interlocuto-
ria, & quocumque grauamine, appellationum
frequentia sæpe sæpius impedit iudices quomi-
nus possint infra id spatiū causas definire, quod
non contingit de iure Ciuili, secundum quod
ante sententiam diffinitiuam non appellatur, vt
dictum est supra nu. 5. Etenim ex decretis Con-
cilij in appellationibus recipiendis ius Canoni-
cum exæquatum est iuri Ciuili: nam S. Synodus
aduertens reos criminis plerumque ad euitan-
das pœnas, & subterfugienda iudicia Episcopo-
rum grauamina simulare, & appellationis diffu-
gio iudicis processum impedire, in cap. 1. sess. 13.
statuit, vt in causis visitationis, & correctionis,
siue habilitatis, & inhabilitatis, nec non crimi-
nalibus ab Episcopo, seu illius Vicario ante diffi-
nitiuam sententiam ab interlocutoria, vel alio
quocumque grauamine non appelletur, nisi gra-
uamen huiusmodi per diffinitiuam sententiam
reparari, vel ab ipsa diffinitiua appellari non
possit. Et postea hoc decretum extendendo ad
causas omnes ad forum Ecclesiasticū pertinen-
tes, in d. c. 20. vers. Neque appellationes, sess. 24.
decreuit, vt appellationes per Superiores quos-
cumque non recipiantur, nisi à diffinitiua, vel
diffinitiuæ vim habente, & cuius grauamen per
appellationem à diffinitiua reparari nequeat.
Quamobrem cum appellationum diffugium iam
nullum præstet iudicibus impedimentum, iure
optimo sancta Synodus causis expediendis bien-
nium præbuit, sicut ius Ciuile ob eam causam
præfixerat triennium, vt scripsi latius in cap. Su-
per eo, il secondo, nu. 3. & 29. cum multis seqq.
13 vsque ad num. 51. infra de appellation. In hoc
tamen discrepat Concilium à iure Ciuili, quod
instantia iudicij secundum leges perit omnino
per lapsum triennij, sed non perit iurisdictio iu-
dicis, quia est perpetua, vt d. l. Properandum,
C. de Iudic. l. 2. C de Constitut. pecun. l. vlt. C. de
præscript. 30. vel 40. annorum, l. Falsa, C. de
diuers. rescript. & hic notat Innocentius num. 1.
Host. nu. 6. circa finem, in ver. In negocio ipso,
Ioan. Andr. nu 5. & Abb. nu. 8. vers. Venio nunc
ad secundam lecturam. Et ideo iterantur acta,
& omnia fiunt de nouo; indeque prouenit, vt li-
tes fiant prolixiores, vt ex Bald. & Felin. superius
14 ostendimus, n. 3. At ex Concilio instantia perit
quidem iudici, cuius iurisdictio expirat per la-
psum biennij, arg. l. Cum non eo. dic, C. Quan-
do prouocat. non est necess. & constat ex dictis
supra nu. 7. & ex notatis per Ioan. Andr. in addit.
ad Specula. in tit. de Iudic. Deleg. § Restat, in
magna addit. in ver. de Fano, littera K. Sed non
perit partibus; Imo liberum est eis, vel alteri
illarum adire Superiores iudices, qui causam
quam primum terminare debent, nec pereunt
acta, cùm ijdem iudices Superiores debeant cau-
sam reassumere in statu, in quo reperitur, vt di-
sertis verbis cauetur in d. cap. 20. in princip. vbi
etiam in §. Præterea disponitur, [vt si quis ob
lapsum biennij ad alium iudicem recurrerit, te-
neatur acta omnia coram primo iudice gesta
ad iudicem ad quem expensis suis transferre]
Et sic acta ipsa non pereunt per lapsum biennij,
sicut pereunt de iure Ciuili perempta instantia
triennali. Et cessat illud inconueniens conside-
ratum à Baldo, quod per reiterationem actorū
coram eodem iudice lites efficiantur recidiuæ,
& immortales.
15 Complectitur autem decretum Concilij in d.
cap. 20. sess. 24. tam causas ciuiles, quàm crimi-
nales, cum vtatur verbis vniuersalibus, & gemi-
natis, ibi, [Causæ omnes ad forum Ecclesiasti-
cum quomodolibet pertinentes] vt sæpius fuit
reso-

resolutum, & in hoc se confirmauit cum iure ciuili, quod similiter causis criminalibus terminandis præfixit biennium, vt in l. vlt. C. Si infra certum tempus, & ita æquauit causas ciuiles, & criminales, cum tamen ius ciuile causis ciuilibus triennium, criminalibus biennium præfixerit, vt in d. l. Properandum, in princip. C. de iudic.

16 Porrò cum dubitatum esset in S. Congregatione An cap 20. sess. 24. disponens causas in prima instantia coram locorum Ordinarijs biennio terminandas, habeat locum in Ordinario etiam

17 Commissario: S. Congregatio censuit non habere. Quid tamen si esset causa, quæ aliàs iure ordinario potuisset cognosci, & delegatio videatur tantùm facta causa excitandæ iurisdictionis S. Congregatio nihil decidit.

18 Rursus propositio dubio an idem c. 20. sess. 24. in princ. locum habeat in Iudicibus conseruatoribus Religionum, vt lapso coram ipso biennio liberum sit partibus adire Iudices superiores: Sac. Congregatio dissensit: nam quatuor ex septem Cardinalibus affirmarunt comprehendi; tres negarunt. Itaque res ad Sanctissimum delata est, Sanctissimus respondit non comprehendi, cùm decretum sit editum in fauorem iurisdictionis ordinariæ.

19 Sed quæritur An cap. 20. sess. 24. Concilij Tridentini disponens causas à locorum Ordinarijs intra biennium terminari debere, alioquin liberum sit partibus, vel alteri illarum Iudices superiores adire, habeat locum cum non stetit per iudicem quominus intra d. tempus causam definiret, sed vel ob qualitatem causæ, vel partium cauillationes.

De iure ciuili causæ debent terminari intra tempus statutum in l. Properandum C. de iudicijs; sed de iure Canonico causæ non habent instantiam limitatam, & possunt decidi quandocunque; vt latè ostensum est supra num. 1. & seqq. Concilium Tridentinum occurrere volens immortalitati litium tempus decidendi causas intra biennium conclusit statuere post illud tempus liberum esse partibus, vel alteri illorum iudices superiores adire, vt in decreto d. c. 20. Cuius capitis dispositio non videtur habere locum quoad primam partem dubij, nempe cum causæ qualitas impedimento fuit, ne intra biennium

20 decideretur. Ita clarè sentit Abb. hic num. 10. & in cons. 16. In præsenti quæstione, nu. 2. lib. 2. Vbi vult, vt si lis protrahatur vltra terminum statutum à iure communi, vel municipali non ob impedimentum alicuius, sed ob causæ magnitudinem, possit etiam post terminum expediri, exemplificans in casu, quo statutum præfigit terminum duorum mensium ad lites finiendas, & Actor petit remissorias ad testes vltra mare examinandos cum dilatione longiori, quàm sit terminus totius instantiæ. Idem tradit post Dynum, & Cynum Baldus in l. Si cum ipse, nu. 2. motus eo textu iuncta l. Præcedenti, ff. de excus. tutor. Ias. in d. l. Properandum, num. 2. C. de Iudic. Maranta in Praxi in vers. Et omnia fiant durante instantia, num. 18. Et ratio est, quam reddit Abbas vbi supra, quia cum non possit imputari partibus, vel Iudici dilatio decisionis causæ, terminus a Constitutione præfixus est intelligendus si causa intra illum terminum potuerit expediri:

ad hoc bonus textus in l. final. in fin. C. de adult. in d. l. Si cum ipse, iuncta l. Præcedenti, ff. de excusat. tutor. facit tex. in l. Ita autem, ff. de administ. tutor.

21 Dubitari magis potest de secunda parte dubij, cum iudex partium subterfugijs impedientibus intra biennium finem liti imponere nequiuit, an ipsis partibus liberum sit iudices superiores adire.

Pro ratione dubitandi primò adducitur, quod iudex non impartitur officium suum nisi volenti, & petenti, l. 4. §. Hoc autem iudicium, ff. de damn. infect. vbi Ripa num. 6. dicit statutum mandans iudici, vt litem finiat intra sex menses, esse intelligendum si fuerit petitum; vnde cum Iudex à partibus non requisitus, vt terminet causam, potuerit eam terminare, non est dicendus suæ iurisdictioni præiudicium fecisse.

22 Secundò quia cum subterfugijs, & cauillationibus partium causa in longum protrahitur, instantia non currit, sensit glos. 1. hic. Item glos. in l. Intra vtiles, in ver. Intra ætatem, ff. de minoribus, & fuit opinio Philippi, qui ita hoc cap. Interpretatur, vt hic referunt Ioan. Andr. n. 7. & Abb. nu. 9. In qua videtur etiam resedere Innoc. hic in fin. cum eam recitet vltimo loco.

23 Contrarium videtur esse verius: nam iudex partium subterfugia, & dilationes restringere debet, vt intra tempus à Concilio statutum causa possit finem accipere. Innoc. in c. De causis, in princ. & ibi etiam Abb. num. 6. de off. Deleg. & idem Innoc. in c. In causis, num. 3. & 6. de appellat. nullus enim tam audax inuenitur, qui possit inuito iudice causam protelare, .. l. Pro-

24 perandum, in fin. princ. Vnde index, qui huiusmodi cauillationibus indulgendo finit labi tēpus instantiæ est in culpa, & aspernatur Concilium, quod cap. 10. sess. 25. in fin. ipsum iudicem cohortatur, vt causis terminandis quanta fieri potest breuitate studeant, & litigatorum artibus modis omnibus occurrere: meritò igitur adeundus est iudex superior, arg. c. Nullus, de iurepatr.

25 Confirmantur prædicta, quia tempus à Concilio præfigitur instantiæ, non iudici, cum loquatur in rem, in illis verbis, *causæ omnes, &c. omnino saltem infra biennium à die motæ litis terminentur*, vt hic per Felin. num. 19. & quamuis instantia non pereat partibus, perit tamen ipsi iudici, vt supra ostendimus num. 14. Ergo quicquid geritur à iudice post instantiam sibi peremptam, nullius est roboris, vel momenti. Abb. d. cons. 16. num. 7. post med. vers. Non obstant alia motiua, lib. 2. & Felin. hic num. 15. vers. De sententia lata post instantiam, dicens post Paulum de Castro in hoc Doctores omnes concurdare. Quod multò magis apparet ex illa dictione, *omnino*, posita in d. c. 20. ibi: *Atque omnino saltem biennium, &c.* quæ inducit necessitatem præcisam, c. Cum ex eo, ibi, *omnino adstringi volumus*: cum ibi notatis per Archid. & Ioan. Andr. de elect. lib. 6. Alex. cons. 88. In causa, in princ. lib. 4. Dec. cons. 582. Pro fundamento num. 2. Grammat. in terminis nostris, vot. 31. n. 3. cum seqq.

26 Non obstant adducta in contrarium. Ad primum enim respondetur: imo iudicem cùm videt propè esse finem instantiæ, posse ex officio suo per-

peruenire ad sententiam. Bart. in leg. Seius, & Agerius, ff. ad l. falcid. prope fin. vers. Quæro an illud pactum.

27 Ad secundum respondetur si subterfugia partis in causa sint, ne causa decidatur, verius esse instantiam currere, licèt contra partem subterfugientem competat actio de dolo, l. Arbitrio, §. Dolo, ff. De dolo. Alex. cons. 72. Videtur prima consideratione, num. 16. lib. 3. dicens glossam, quæ hic tenuit oppositum, à Doctoribus reprehendi. Abbas hic num. 9. gloss. & Bart. d. §. Dolo, vbi ait nec etiam competere restitutionem in integrum aduersus lapsum instantiæ: & Roman. ex communi in cons. 210. Circa primum nu. 9. alioquin eluderetur decretum Concilij, quod emanauit fauore publicæ vtilitatis, sicut in terminis l. Properandum considerat Abbas vbi supra. Secundò respondetur quatenus verum sit instantiam ob partis cauillationem non currere, id tamen procedere in fauorem partis, quæ non est in culpa, vt intelligunt Doctores in locis supra citatis. At nos loquimur respectu iudicis, qui semper est in culpa non resecando dilationes inutiles, vt dictum est, quo casu parti nullum infertur præiudicium si ab eo ad superiorem deuoluitur iurisdictio, vt declarat Innoc. in c. De causis, n. 5. de off. iudic. deleg. vbi etiam Abb. n. 6.

Et ita proposito in S. Congregatione Concilij suprascripto dubio, videlicet, An cap. 20. sess. 24. quo cauetur, causas à locorum Ordinarijs esse intra biennium terminandas; alioquin post id spatium liberum esse partibus, vel alteri illarum iudices superiores adire: habeat locum si non stetit per iudicem quominus intra dictum tempus causam definiret, sed vel ob qualitatem causæ, vel partium cauillationes: S. Congregatio censuit non habere locum quando non stetit per iudicem, sed ob qualitatem causæ, quod ab ipso iudice docendum est; secus si per cauillationes & subterfugia partium.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Si quis.

S V M M A R I V M.

1 *CLericus coram suo Episcopo conueniri debet. & n. 9.*
2 *Negocij appellatione venit causa tam ciuilis, quam criminalis.*
3 Actionis *verbum quandoque refertur ad simplicem petitionem in iudicio factam.*
4 *Clericus non potest prorogare iurisdictionem alterius iudicis etiam ordinarij absque consensu Episcopi proprij. & n. 7.*
5 *Concilium accipitur pro consensu quandò exigitur ab eo, de cuius superioritatis præiudicio agitur.*
6 *Et prolatum à iure importat necessitatem.*
7 *Iudex an dari debeat de partium consensu.*
8 *Et quid seruet Curia.*
9 *Clericum an generaliter, & indistinctè coram proprio Episcopo sit conueniendus. & num. seqq. vsque ad n. 27.*
10 *Episcopus proprius quis dicatur quoad hoc vt Clericus coram ipso conueniri debeat.*
Forus domicilij cum cæteris omnibus concurrit. ibidem.
11 *Forum qualiter sortiatur Clericus ratione beneficij.*
12 *In Foro originis propria, vel paterna Clericus conueniri possit, dummodo ibi sit præsens, licet alibi domicilium habeat.*
13 *Forum an Clericus sortiatur ratione Ordinis collati.*
14 *Prælatus inferior habens in loco iurisdictionem quasi Episcopalem venit appellatione Episcopi proprij quoad hoc vt Clericus coram ipso sit conueniendus.*
15 *Clericus conueniendus est coram proprio Episcopo siue conueniatur à Clerico, siue à laico.*
16 *Et in causis tam ciuilibus, quam criminalibus.*
17 *Etiamsi sit Clericus primæ tonsuræ. & n. 19.*
18 *Vel suspensus, excommunicatus, interdictus, depositus, aut irregularis.*
19 *Clericus vt fori priuilegio gaudeat quæ requirantur ex Concilio Tridentino.*
20 *Clericus si habitum à se gestari solitum aliqua occasione ad breue tempus deposuerit, non ideo fori priuilegium amittit.*
21 *Habitus an sit clericalis, iudex ecclesiasticus cognoscit.*
Monitio non requiritur vt Clericus carens qualitatibus à Concilio Tridentino requisitis fori priuilegium amittat. ibid.
22 *Clericus in minoribus habitum, & tonsuram deferens, & ecclesiæ inseruiens, licet sine mandato Episcopi gaudet fori priuilegio. & n. seqq.*
23 *Idem si inseruiat alteri ecclesiæ, quam cui Episcopus mandauit.*
24 *Clericus beneficio priuatus ex Bulla Sixti V. eo quod habitum, & tonsuram non detulerit, fori priuilegium non amittit ante latam à iudice ecclesiastico declaratoriam super facto. & num. sequent.*
25 *Declaratoria facti semper requiritur quantumcunque lex imponat pœnam ipso iure.*
26 *Clericus beneficiatus solitus incedere in habitu, & tonsura, licet aliquando talem gestationem intermiserit, non incidit in pœnam priuationis beneficij ex Bulla Sixti V.*
27 *Clericus primæ Tonsuræ de Capella Sacerdotali institutus an gaudeat priuilegio fori; licet illius possessionem ob litem sibi motam non acquisierit. & num. seq. vsque ad num. 46.*
29 *ad Beneficium Ecclesiasticum constituendum quæ requirantur.*
28 *Beneficium nullius redditus obtinens non dicitur beneficium habere.*
30 *Beneficij sola collatio, aut institutio ius tribuit etiã sine possessione.*
31 *Beneficia æquiparantur vltimis voluntatibus.*
32 *Beneficium vacat per obitum prouisi, licet solam supplicationem signatam habeat.*
33 *Verba cum effectu sunt intelligenda.*
34 *Verbum, habere, quid importet. & num. 37.*
35 *Episcopi Titulares, & Comites Palatini non dicuntur propriè tales, sed abusiuè.*
Declaratur. num 39.
36 *Verba sunt accipienda in potentiori significatu.*
38 *Intitulatus plenè non dicitur in beneficio si alius percipit fructus.*

Pos-

39 *Possessor beneficij habetur qui titulū obtinet quoad honorem, & ministerium, licèt beneficium ab alio possideatur.*

40 *Clerici ante Concilium Tridentinum an deberent esse in Ecclesia intitulati, aut illius seruitio adscripti adhoc vt fori priuilegio gauderent. & num. seq. & num. 60.*

41 *Milites olim non gaudebant priuilegijs militaribus nisi in numeros essent relati.*

42 *Clericus Ecclesiæ deputatus, qui ad Sacrificium quotidianum non accesserit, pro Clerico non habetur ex Concilio Toletano.*

43 *Impetrans certo modo, qui litem infra præscriptum tempus non monit, tamquam beneficio priuatus ex vi regulæ de annali non gaudet fori priuilegio. & num. seq.*

44 *Beneficiati duo in eodem beneficio simul esse non possunt.*

45 *Clericus non beneficiatus solitus Ecclesiæ inseruire, & in habitu, & tonsura incedere, si noctu, vel interdiu in habitu laicali deprehendatur cum armis, an fori priuilegio gaudeat. & nu. seq. vsque ad num. 59.*

46 *Clericus beneficiatus ex Concilio Tridentino fruitur fori priuilegio licet habitum, & tonsuram non deferat.*

47 *Clerici cælibes de iure communi etiam non beneficiati ante monitionem gaudent priuilegio fori, licet in habitu non incedant; Clerici coniugati secus.*

48 *Sed hæc differentia sublata est à Concilio Tridentino.*

49 *Clericis non habentibus requisita Concilij Tridentini non adimitur perpetuò priuilegium fori, sed suspenditur ad tempus.*

50 *Animi iudicium ex perseuerantia dijudicatur.*

51 *Habitus Clericalis non prodest ei, qui antea publicè se gerebat pro laico.*

52 *Verba legis ciuiliter, & non amarè sunt intelligenda.*

53 *Continuè habitare in ciuitate quis dicitur etiamsi tempore messium non permaneat.*

54 *Vnitas orationis regulata ab eodem, verbo operatur vt æqualis sit determinatio quoad omnes.*

55 *Religiosus, qui iocosa leuitate ad horam dimittit habitum, & alium assumit, non incidit in pœnam Apostasiæ.*

56 *Clericus deferens ad breue tempus vestes virgatas, & partitas non incidit in pœnam Clemen. Quoniam, de vita, & honest. Cleric.*

57 *Tempus delicti attenditur quoad pœnam imponendam, non quoad competentiam Iudicis.*

58 *Iudex laicus retinens in carcere Clericum deprehensum in habitu laicali an, & quando excusetur à censuris.*

59 *Consuetudo, qua Clerici habitum, vel tonsuram deferentes fori priuilegio gaudent, licet beneficiū non habeant, nec alicui Ecclesiæ inseruiant, an sit obseruanda. & num. seq. vsque ad num. 72.*

60 *Clerici incidentes in habitu, vel tonsura de iure communi gaudebant priuilegio fori, licet Ecclesiæ non inseruirent.*

61 *Consuetudo iuri communi conformis sublata intelligitur eodem iure sublato.*

62 *Consuetudo cur fuerit sublata à Concilio Tridentino sess. 23. cap. 6. quoad Clericos coniugatos tantum.*

63 *Consuetudo quod Clerici coniugati gaudeant priuilegio fori, licet habitum, & tonsuram non deferant an valeat de iure communi.*

64 *Consuetudo disponens idem, quod ius antiquum correctum, præsumitur rationabilis. & nu. 68. & 73.*

65 *Consuetudo contra Concilia generalia non potest validè introduci. & num. seqq.*

66 *Concilia generalia censentur habere clausulam derogatoriam ad sequentes dispositiones contrarias.*

67 *Et quid in Concilio Tridentino.*

69 *Constitutiones Papales censentur effectum sortita cum primum sunt promulgatæ.*

70 *Et quando censeantur abrogata per contrarium vsum.*

71 *Exceptio quod non fuerint vsu receptæ, non admittitur.*

72 *Canonis priuilegium an fuerit ademptum Clericis non habentibus qualitates, cap. 6. sess. 23. Concilij Tridentini. & num. seq. vsque in fin.*

73 *Fori priuilegium quas ob causas à Concilio Tridentino fuerit limitatum.*

74 *Canonis priuilegium facilius amittitur de iure communi, quam priuilegium fori.*

75 *Clerici quamuis fori priuilegio non gaudeant, tamen puniri possunt ab Episcopo præueniente si pro Clericis adhuc publicè se gerant.*

1 SI QVIS. Clericus coram suo Episcopo conueniri debet. Hoc dicit. Et ponit duo dicta alternatiuè. Secundum ibi, vel consilio.

Nota primò ex textu Clericum esse conueniendum coram proprio Episcopo. Dicitur autem Episcopus proprius, vel tuus, vt habent aliæ editiones, relatæ ab Antonio Augustino in notis ad primam Collectionem Decretal. lib. 2. tit. 2. c. 1. tum ad exclusionem Episcopi alieni, qui non debet falcem mittere in alienam messem. c. Scriptum, 6. quæst. 3. c. 3. infra de Paroch. & 9. qu. 2. per totam: tum ad exclusionem Iudicis sæcularis, vt cap. Inolita, & cap. Placuit, 11. quæst. 1. cap. prox. & cap. Si diligenti, infr. eod. tum denique ad exclusionem inferioris Prælati: nam de iure communi Episcopus solus fundat intentionem super iurisdictione ordinaria in tota diœcesi, c. Cum episcopus, & ibi glos. in ver. Habere, & Doctores notant. de offic. Ordin. lib. 6. cum concord. De quo tamen pleniùs dicam infra in prima quæstione, in qua explicabo in specie quibus modis dicatur proprius Episcopus.

2 Secundo nota ibi, *negocium*, appellatione negocij venire causam, seu quæstionem secundum Innocent. & Abb. Antiq. hic in princip. Host. in ver. Negocium, & Ioann. Andr. num. 2. Vnde & differt à negociatione, quia negocium in causis negociatio in commercijs dicitur, vt legitur in cap. Forus, §. Negocium, infr. de verbor. signific. suis Codex habet, si quis Clericus cum Clerico causam habuerit, vt refert Anton. Augustin. loco citato.

3 Tertiò nota ibi, *actio ventiletur*, actionis nomen quãdoque referri ad simplicem petitionem in iudicio factam: nam secundū Canones Clericus non tenetur actionem proponere, sed satis est vt quoquo modo de sua petitione in libello appareat, cap. Dilecti, & cap. Examinata, supra

de

de Iudic. & hic per glos. in ver. Actio, Host. in eod. ver. & Butr. num. 4. Licet secundum Abb. oum. 3. & Marian. Socin. nnm. 2. verbum, *actio*, ster propriè, quia textus non praecipit vt actio proponatur, sed vt ventiletur, scilicet ipsum ius competens: nam actio est ius prosequendi in iudicio quod sibi debetur, vt Iustitut. de act. in princic. & ideò dicimus sine actione neminem experiri, l. Si pupilli, §. Videamus, ff. de negot. gest. Sed magis placet prima expositio glossae, quia illud ius non ventilatur in iudicio sub formalitate actionis, sed tamquam simplex, & nuda petitio. Et quamuis sine actione de iure Ciuili nemo experiatur, tamen de iure Cannnico non est necesse vt hoc faciat per modum actionis, vt in iuribus praeallegatis. In prima compilatione Decretalium non habetur illud verbum, *actio*, sed legitur, *accusatio ventiletur*, vt refertur ab Antonio Augustino in cap. 1. hoc tit.

4 Quartò nota ibi, *vel consilio*, Clericum non posse prorogare iurisdictionem alterius Iudicis etiam ordinarij absque consensu Episcopi pro-
5 prij, & ita consilium, hic accipitur pro consensu, seu licentia: nam solum consilium non sufficit, cap. proximo, infr. eod. & cap. Romana, eod. tit. lib. 6. secundum gloss. tertiam, hic Host. in princ. in ver. Vel consilio, Ioan. Andr. num 3. & Butr. n. 2. & 3. Qui inde infert consilium accipi pro consensu vbi exigitur consilium ab eo, de cuius superioritatis praeiudicio agitur; vnde non sufficit illud petere, & expectare, sed oportet obtinere, vt notat glos. & DD. in cap. Si pro debilitate, de offic. deleg. licèt aliàs ex proprietate vocabuli aliud sit consilium, & aliud consensus, vt notatur in cap. Cùm olim, supra de arbitr. Sed hic impropriatur consilij verbum proptes subiectam materiam, secundum Hostiens. vbi
6 supra, & Abb. n. 3. vers. Nota ex glossa. Vel dic secundum Petr. de Anchar. in 3. notab. consilium includere consensum, & prolatum à iure importare necessitatem, ita vt Clericus necessariò teneatur illud sequi, iuxta materiam l. 1. §. Si plures, ff. de exercit. act. & d. c. Cum olim, de arbitr.

7 Vltimo nota ibi, *apud alios, quos vtraque pars voluerit*: ad hoc vt prorogari possit iurisdictio iudicis non sui prçter licentiam proprij Episcopi requiri etiam consensum vtriusque partis: iustum enim, & honestum est vt iudex communiter eligatur, vt hic, & in cap. Placuit, 2. qu 6. Hoc declara primò, dummodo prorogatio fiat in iudicem ecclesiasticum, cap. Significasti, infr. eod. nam iudicem laicum Clericus sibi constituere non potest, etiamsi Episcopi, & aduersarij consensus accedat, nec prorogatio firmatur iuramento, cap. Si diligenti, infr. eod. Sed ad hoc requirirur auctoritas Papae, cap. Mennam, 2. q. 5. & cap. Cum deuotissimam, 12. quaest. 2. & tenent in cap. prox. infr. eod. Host. num. 1. in ver. Pontificis, Ioan. Andr. nu. 3. in eod. ver. & Butr. n. 7. Declara secundò, dommodo procedatur per viã prorogationis: ad hoc enim formalis delegatio non requiritur, secundum Innoc in fin. Secus si per viam delegationis, quia tunc non exigitur consensus partium, sed Episcopus solus dat iudices: & quod hic dicitur, quos vtraque pars voluerit, est de consilio ne iudex possit recusari, sed tamen commissio valet, etiam partibus non consentientibus; dummodo fiat saluo iure recu-

sationis, & ita procedit textus in cap. Super quaestionum, §. Quem verò, & §. fin. de offic. deleg. vt hic declarat Ioan. Andr. in fin. cum quo Butr. num. 6. & alij transeunt. Sed an hoc procedat post Concilium Tridentinum, plenè dicam in
8 cap. Significasti, infra eod. Declara tertiò dummodo vtraque pars sit praesens; tunc enim secundum consuetudinem Curiae sit conuenientia iudicum: & si concordent, dantur iudices de communi consensu, vt l. Obseruandum, ff de Iudic. Si discordent, quaelibet pars nominat vnum, & Curia dat tertium ex officio. Si verò altera pars sit absens, obtinet praesens iudices ad voluntatem suam saluo iure recusationis; & in hoc casu potest intelligi textus in cap. Cum R, de offic. deleg. vbi datur iudex ad voluntatem vnius partis. Et de hoc stylo Curiae Romanae attestantur hic glos. vlt. Io. Andr. in fin. Butr. d. n. 6. Abb. n. 4. & Marian. Socin. nu. 2. vers. In ea glossa.

9 QVAERO, An generaliter, & indistinctè Clericus sit coram suo Episcopo conueniendus.

Communis regula est Clericum conueniri debere coram proprio Episcopo, vt hic est casus secundum omnes, concordat cap. Si Clericus, ibi, *suum Episcopum*: nec non ibi, *proprium Episcopum*, 11. quaest. 1. cap. Si quis contra Clericum: ibi, *Episcopum ipsius adeat*, infr. eod. & in Auth. Vt Cler. apud propr. Episc. tollat 6. cum
10 simil. Et proprius Episcopus dicitur primò, in cuius dioecesi Clericus conueniendus domiciliũ habet: forus enim domicilij dicitur verus, & naturalis forus, vt notatur in cap. fin. & ibi dixi num. 9. post Innocent. Host. & alios infr. eod. & cum caeteris omnibus concurrit, vt est textus in in cap. Dilecti, & ibi glos. in ver. Vbi domicilium, infr. eod. l. Si fideicõmissum, §. Sed & rescriptum,
11 ff. de Iudic. cum simil. Deinde dicitur Episcopus proprius, in cuius dioecesi Clericus beneficium obtinet ecclesiasticũ, licèt sit alterius dioecesis, textus est in cap. Cum nullus, de tempor. ordin. lib. 6. Et quamuis loquatur respectu ordinis, tamen idem dicendum respectu iurisdictionis: nam qui potest ordinare, potest & iudicare, cap. Nullus Primas, 9. quaest. 2. & cap. 3. de Paroch. Aduerte tamen, quia aut beneficium personalem residentiam non requirit; & tunc potest Clericus in loco beneficij conueniri quoad agitur de illo beneficio tantùm, & non aliàs; arg. cap. Sanè, infr. eod. l. fin. C. Vbi in rem act. & cap. Dilectus, il secondo, supra de rescript. Aut requirit personalem residentiam, & tunc cũ rector beneficij, ibi domicilium contrahat, c. Postulasti, infr. eod. & notat Innocent. in cap. Ex ore, de priuileg. idem dicendum, quod superius dictum est de Episcopo domicilij, vt scilicet ibi conueniri possit etiam de alibi gestis, secundum Abb. hic num. 6. de quo vide plenè per Marian. Socin. in cap. final. nom. 22. infr. eodem. Adhoc Concilium Tridentinum in cap. 11. in fin. sess. 24. vbi priuilegia, quae competunt residentibus in Curia Romana ratione Eugenianae Constitutionis, aut familiaritatis Cardinalium, non suffragantur beneficia obtinentibus quominus ratione dictorum beneficiorum Ordinarij iurisdictioni subiecti permaneant; & ita ratione beneficij personalem residentiam non requirentis sortitur quis forum Ordinarij, vbi beneficium obtinet, ratione illius beneficij dumtaxat non obstanti-

12 bus priuilegijs. Rursus dicitur proprius Epi-
scopus, in cuius diœcesi Clericus originem
propriam, vel paternam, licèt alibi domicilium
habeat, vt probatur in d. cap. Cum nullus, de
tempor. ordinat. lib. 6. inducendo illud, vt dixi
n. præcedenti, & in l. Assumptio, cum ibi notat.
ff. ad municipal. & in l. 1. & in l. Origine, C. de
municip. & origin. lib. 10. Quod tamen ita tem-
pera, vt in loco originis ita demum possit con-
ueniri si ibi sit præsens, aliàs secus, secundum
Abb. hic num. 6. & notat Bart. in d. l Assumptio
§. 1. num. 5. vers. Quarto casu, per textum in
l. Hæres absens, in 1. respon. ff de iudic. & in
l. Relegatorum, §. Dubitatum est, ff. de interdict.
13 & relegat. Præterea dici potest Episcopus pro-
prius ratione ordinis collati, vt notat glos. in
d. l. Hæres absens, §. Proinde in ver. Debebit,
vers. Item ratione ordinis & illam glos. dicit sin-
gularem Abb. num. 6. Item potest dici proprius,
qui tamen eam intelligit procedere quando Epi-
scopus ordinauit nomine proprio; secus si ex
commissione alterius, quia tunc ordinatio tri-
buitur illi cuius nomine fit, arg. c. Si Episcopus,
de præben. lib. 6. Sed certè quando Episcopus
ordinat nomine proprio, iam est Episcopus pro-
prius ante ordinationem, cum alias ordinare
non possit, vt est textus in d. c. Cum nullus, &
9. q. 2. per totam: ergo non apparet quomodo
efficiatur proprius ratione ordinis collati. Fortè
glossa habuit alium intellectum, videlicet vt ra-
tione ordinis forum quis sortiatur, quia laicus
effectus Clericus mutat forum, ac genus fori, &
efficitur de foro ecclesiæ, cap. 1. 53. dist. c. Duo
sunt, 12. qu. 1. Sed hoc non prouenit propter
ordinis characterem: nam & ordinatus ab alie-
no sine licentia Episcopi proprij, licèt sit suspen-
sus, tamen est effectus de foro ecclesiæ cap. 1. &
seq. de tempor. ordinat. libr. 6. Concilium Tri-
dentinum c. 8. sess. 23. Demum ad effectum præ-
dictum dicitur Episcopus proprius etiam ratio-
ne contractus initi, delicti commissi, aut rei si-
tæ, vt in d. c. fin. infr. eod. & generaliter om-
nibus alijs modis, quibus forum quis sortitur,
quos enumerat gloss. præalleg. in d. §. Proinde,
& ibi Doctores, & latissimè Marian. Socin. in
14 eod. c. fin. & ibi dixi num. 28. Episcopi autem
appellatione in casu huius cap. venit etiam in-
ferior Prælatus habens in loco iurisdictionem
quasi episcopalem ex priuilegio, vel consuetu-
dine, c. Cum contingat, in fine, & ibi Doctores,
præsertim Abb. n. 18. infr. eod. c. Auditis, de
præscript. & hoc non obstante decreto Concilij
Tridentini sess. 24. cap. 11. §. Ad hæc vt scripsi
latissimè in c. Accedentibus, à num. 50. vsque in
fin. de excess. Prælat. Itaque secundum has om-
nes acceptiones stat regula, vt Clericus coram
proprio Episcopo conueniri debeat.

15 Extenditur primò hæc regula vt locum ha-
beat siue Clericus conueniatur à Clerico, vt hic,
siue à laico, vt c. Si quis contra Clericum infr.
eod. actor enim sequitur forum rei, c. Experien-
tiæ, 11. q. 1. cum simil. secundum Marian. Socin.
hic in 1. notab. & tenent Hostiens. Ioan. Andr.
Cardin. & alij, qui verba *Si quis Clericus*, sup-
plent, *vel laicus*.

16 Extenditur secundò ad causas tam ciuiles,
quàm criminales, c. Inclita, 11. q. 1. Auth. Sta-
tuimus, C. de Episc. & Cler. & in Authen. Vt Cler.
apud propr. Episc. collat. 6. & probatur hic in
ver. *Negocium*, quod ab Innocentio & alijs ex-
ponitur pro *causa*, siue *quæstione*, vt dixi supra,
in 2. notab.

Extenditur tertiò etiam ad Clericum primæ
tonsuræ, vt probatur in c. Cum non ab homine,
supra de iudic. ibi, *in quocunque ordine constitu-
tus*, iuncto c. Cum contingat, de ætat. & qual.
& in c. prox. infra eod. ibi, *Clericum vllum*,
& ibi dixi in 2. notab. post Hostiens. Butr. &
alios.

17 Extenditur quartò etiam ad Clericos coniu-
gatos non bigamos habitum, & tonsuram defe-
rentes, c. vnico, de Cler. coniug. lib. 6. Io. Andr.
in c. prox. num. 5. & ibi etiam Abb. num. 2. & 3.
infra eod. Henric. Boich. in c. Ex litteris, n. 18.
de vita, & honest. Cleric. Vitalin. in Clem. 1.
num. 55. & 57. eod. tit. de quo tamen hodie
dic vt scripsi in c. Proposuisti, n. 27. & 28. infra
eodem.

18 Extenditur quintò ad Clericum etiam suspen-
sum, excommunicatum, interdictum, vel depo-
situm etiam pro crimine irregularitatem indu-
cente: nam ante actualem degradationem re-
manet sub iurisdictione Episcopi vt probant iura
in c. Dictum, 81. dist. in c. Cum non ab homine,
& ibi Dec. num. 6. de iudic. & in c. Degradatio,
de pœn. lib. 6. Marian. Soc. in c. Ad abolendam,
n. 25. de hæret.

Extenditur sextò ad omnes personas ecclesia-
sticas, & ad complures alios, qui sunt de foro
ecclesiæ, licèt Clerici non sint, de quibus scripsi
latissimè in c. prox. infr. eod. à num. 16. vsque
in fin. post Marian. Socin. hic à num. 4. vsque
ad num. 24. qui fusè materiam explicat viginti
quinque declarationibus.

Extenditur denique centum & sex modis,
quos vberrimè cumulant Moderni in tract. de
effect. Clericat. effec. primo à num. 1. vsque ad
num. 668.

19 Recipit tamen supradicta regula quamplures
declarationes, vt dixi in c. prox. num. 3. infra
eod. inter quas illa est præcipua, & vsu forensi
admodum frequens, quam iuri communi adie-
cit Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 6. vbi
statuit, vt [prima Tonsura initiatus, aut etiam
in minoribus Ordinibus constitutus fori priui-
legio non gaudeat, nisi beneficium ecclesiasti-
cum habeat, aut clericalem habitum, & tonsu-
ram deferens alicui ecclesiæ ex mandato Episco-
pi inseruiat, vel in Seminario Clericorum, aut in
aliqua schola, vel vniuersitate de licentia Epi-
scopi quasi in via ad maiores ordines suscipien-
dos versetur.] Hæc ibi, & S. Congregatio Car-
dinalium eiusdem Concilij Interpretum decla-
rauit [ad hoc vt fori priuilegio gaudeat, requi-
ri, & sufficere ea, quæ aliquo ex infrascriptis ca-
pitibus sigillatim sunt adnotata. Vt obtineat be-
neficium ecclesiasticum, vt clericalem habitum,
& tonsuram deferens in aliquo Seminario de li-
centia Episcopi degat, vt in habitu, & tonsura
incedens in aliqua schola de licentia Episcopi
versetur, vt habitum & tonsuram gestans in ali-
qua vniuersitate de licentia Episcopi moretur.
20 Si verò quæ in aliquo ex his capitibus compre-
hensa sunt, in Clerico concurrant, sed aliqua
occasione habitum à se gestari solitum ad breue
tempus deposuerit, non ideò fori priuilegium
amit-

ss amittere. An verò habitus sit Clericalis ad Iudicis ecclesiastici cognitionem pertinere. Quibus autem casibus Clericus ex decreto Concilij fori priuilegio non gaudet nullam requiri monitio-
22 nem vel aliud amittat.] Hactenus S. Congregatio. Aduerte tamen ad illa verba Concilij, *de mandato Episcopi, & de licentia Episcopi*; quia ex ipsius Congregationis sententia non sunt substantialia, vt in subiecta declaratione.

Ioannes Cuperchinus Clericus Romanus, qui prima tonsura in Vrbe initiatus quatuor Ordines minores Panormi cum dimissorijs Domini Cardinalis Vrbis Vicarij suscepit, Romam reuersus, & in habitu Clericali incedens studijs incumbens frequentauit Collegium S. Thomæ, vbi Fratrem Donatum publicè Logicam tradentem quotidie audiuit prout in fide, quæ datur eiusdem Fratris Donati; & licèt nulli esset adscriptus ecclesiæ, tamen non destitit diebus præcipuè festiuis, & alijs inseruire sacrificio Missæ in ecclesia S. Iacobi Incurabilium, & alibi, prout in fide Sacristæ, quæ similiter datur. Mox sororis infamia commotus, & stimulis incensus honoris eam pluribus vulneribus confodit, & rem omnem sine difficultate confessus est. Cumque inter alia pro ipsius defensione dicatur eum vti Clericum pro tali homicidio non posse tradi Curiæ sæculari, nec affici vltimo supplicio; opponitur à fisco eum non gaudere priuilegio fori, quia neque beneficium habet, neque est adscriptus ecclesiæ, neque versatur in scholis de licentia Episcopi vt requirit Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 6. vnde quæritur quid iuris. Die 20. Iunij 1609. S. Congregatio Concilij perpendit secundum ea, quæ proponuntur, in hoc casu cócurrere omnia requisita, vt hic Clericus gaudeat priuilegio fori: est enim initiatus prima Tonsura, incedebat in habitu, & tonsura clericali, & ecclesiæ inseruiebat; imò etiam in schola versabatur, quia publicam Dialectices lectionem in ædibus S. Mariæ supra Mineruam audiebat. Vnus tamen superest scrupulus, quod nec ad inseruiendum, nec ad versandum in schola vlla præcessit licentia, nullumque mandatum Vicarij Vrbis, vt requirit Concilium, dum cap. 6. sess. 23. statuit huiusmodi Clericum priuilegio fori potiri si inseruiat ecclesiæ de mandato Episcopi, vel in schola versetur de Episcopi licentia: sed hanc difficultatem sustulerunt duæ antiquæ decisiones Congregationis, quarum altera declarauit priuilegio fori gaudere Clericum minorum Ordinum in habitu, & tonsura incedentem, inseruientemque ecclesiæ, tametsi absque vllo epis-
23 copi mandato. Altera determinauit talem Clericum inseruientem alteri ecclesiæ quam ei, cui mandauerat Episcopus vt inseruiret, nihilominus gaudere priuilegio fori, nimirum quia qualitas mandati, vel licentiæ est leuis, satisque est concurrere quæ potiora sunt, nempe tonsuram, delationem ipsius cum habitu clericali, seruitium ecclesiæ, vel commorationem in schola aliqua. Ita enim etiam cessante Episcopi mandato, vel licentia satisfit menti Concilij eò tendentis, vt solus Clericus, qui quasi in via ad maiores Ordines suscipiendos versabatur, nec causa effugiendi sæculare forum vagus huc illuc discurrebat, sed ecclesiastico seruitio insistebat, fori priuilegio se iuuare posset, quæ qualitates in hoc Clerico cum fine Concilij concurrunt; quamuis non afferatur mandatum, vel licentia Episcopi. Itaque pro certo habentes hunc Clericum foro priuilegio gaudere, Patres mandarunt Secretario vt eorum nomine alloqueretur Gubernatorem Vrbis, vt suspenderet in causa donec res posset referri ad Sanctissimum.

24 Secundò QVÆRO, Posita Constitutione sanc. mem. Sixti V. de habitu, & tonsura Clericorum, *&c.* quæ incipit, Sacrosanctam. An Clericus primæ Tonsuræ, vel minorum Ordinum obtinens beneficium ecclesiasticum, & habitum ac tonsuram nequaquam deferens tamquam propterea beneficio vigore dictæ Constitutionis ipso facto priuatus, intelligatur amisisse fori priuilegium, adeo vt etiam ante latam à iudice ecclesiastico declaratoriam super facto, videlicet quod tonsuram, & habitum clericalem non gestauerit, fori priuilegio minimè debeat gaudere.

25 Certum est priuatum beneficio ipso iure, & sic per sententiam iuris, non posse amoueri à beneficio, quo priuatus est, antequam crimen sit probatum, & declaratum per sententiam hominis: alioquin priuatus posset agere spolio; vt pluribus probat Oldrad. cons. 227. De toto themate, num. 4. vers. Secundò obijcit, & Petr. de Anchar. cons. 189. Tribus de causis, num. 3. & 4. Quantumcunque enim lex imponat pœnam ipso iure, semper tamen requiritur declaratoria iudicis super facto priusquam pœna ipsa possit executioni demandari: casus est apertus in c. Cum secundum, §. Confiscationis, & ibi omnes notant præsertim Gemin. & Franc. de hæret. lib. 6. Ioan. Andr. post Archid. in c. Felicis, n. 2. de pœnis, eod. lib. Bald. in c. 1. in fin. quib. mod. feud. amitt. Calderin. cons. 95. nu. 3. in fin. vers. Est etiam iustum aliàs 1. de treug. & pac. Rom. cons. 211. Allegationes, num. 4. vers. Secundò moueor. & passim Doctores. Quamobrem die 6. Octobris 1612. in S. Congregatione Concilij cui interfuerunt S. R. E. Cardinales S. Cæciliæ, de Monte, Plattus, Mantica, Arigonius, Millinus, & Lancellotus, proposito suprascripto dubio omnes absque vlla discussione censuerunt huiusmodi Clericum nullo pacto excludi à fori priuilegio nisi post latam à iudice ecclesiastico declaratoriam super facto, seu delicto, idest quod habitum, & tonsuram clericalem minimè gesta-
26 uerit. Et subinde orta dubitatione an Clericus beneficiatus non inseruiens alicui ecclesiæ, qui habitum, & tonsuram gestare consueuit, licet aliquoties huiusmodi gestationé intermiserit, incidat in pœnam amissionis beneficij Constitutione Sixti V. sanc. mem. hac de re edita impositam, ita vt lata postea declaratoria super facto, fori priuilegio gaudere non debeat: omnes vno ore censuerunt respondendum, huiusmodi Clericum habitum, & tonsuram gestare solitum, tametsi aliquando talem gestationem intermiserit, nequaquam incidisse in pœnam priuationis dicta Sixti V. Constitutione imposita, & ex consequenti non amisisse fori priuilegium, sed eo tamquam beneficiatum debere potiri ad præscriptum decreti eiusdem Concilij cap. 6. sess. 23.

e7 Tertiò QVÆRO, An Clericus primæ tonsuræ præsentatus à Patrono ad Capellam Sacer-

dotalem, & à Summo Pontifice vigore præsen-
tationis institutus gaudeat priuilegio fori, licèt
tertio in possessione Capellæ intruso possessio-
nem eius, super qua litem mouit, & introduxit,
acquirere non potuerit.
28 Cum Concilium Tridentinum d. c. 6. sess. 23.
addendo iuri antiquo statuat, vt prima tonsura
initiatus non gaudeat priuilegio fori, nisi bene-
ficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem
habitum, *&c.* atque ita alternatiuè requirat vt
habeat saltem beneficium ecclesiasticum, c. Inter
cæteras, de rescript. Pro solutione quæstionis
supponendum est dictam capellam habere illa
quatuor requisita, vt constituat beneficium ec-
clesiasticum, quæ adnotauit Petr. de Anchar. in
cap. Beneficium, num. 2. de regul. in 6. quem
sequutus fuit Dec. in rubr. de rescript. num. 8.
29 Item supponendum capellam, de qua agitur, esse
alicuius redditus; cùm aliàs si nullius esset redditus,
illam obtinens non esset iudicandus beneficium
habere, arg. cap. Si quis obiecerit, 1. quæst. 3. &
notat Collectar. in cap. 2. in 2. col. de concess.
præben. & in cap. De multa, vbi etiam Abb. de
præben. Sarnen. in reg. de Annali, quæst. 47. n. 3.
& tenet Rota decis. 445. aliàs 26. tit. de præben.
ibi, *reali commodo*, in nouis. Licèt ex ijs, quæ
subnectētur inferius, in terminis Concilij quoad
fori priuilegium aliud videatur dicendum.
30 Atque his suppositis, non videtur ambigen-
dum quin hic Clericus ad effectum prædictum
obtineat beneficium ecclesiasticum: ex sola enim
collatione, seu institutione sine alia traditione,
vel adeptione possessionis ius in beneficio tribui-
tur, cap. Si tibi absenti, de præben. lib. 6. & notat
glos. in Extrauag. Ioann. XXII. Execrabilis, in
31 §. Porrò, in ver. Competat ius, beneficia enim
æquiparantur vltimis voluntatibus, glos. in c. 1.
in ver. In vltimis voluntatibus, de concess. præb.
in 6. & est textus in cap. Authoritate, eodem tit.
& lib. Sed in vltimis voluntatibus dominia, ac
iura recta via, ipsoque iure sine traditione aliqua
transferuntur, l. A Titio, in fin. ff. de furt. l. Si ti-
bi homo, §. Cum seruus, ff. de legat. 1. l. vlt. C. de
Sacros. Eccles. Ias. in l. 1. num. 13. ff. de legat. 1.
Ergo & in beneficijs ecclesiasticis. Ad quod fa-
cit text. in cap. fin. §. Sanè, vbi etiam Gemin. hoc
32 adnotauit, de concess. præben. lib. 6. Quinimò
vsque adeò dicitur beneficium illius esse, qui so-
lam collationem obtinuit, licèt alius possessio-
nem occupet, vt beneficium dicatur vacare per
obitum ipsius, & non possessoris, quamuis tan-
tùm supplicationem signatam habuerit, vt deci-
dit Rota decis. vlt. in antiq. sub tit. de rescript.
Collectar. in cap. Constitutus, vers. Sed quid de
quæstione, de concess. præben. & Sarnen. super
regul. Cancell. de impetran. benefic. vacan. per
obit. familiat. Cardin. quæst. 23. & est casus ex-
pressus in d. cap. Si tibi absenti, de præben. in 6.
33 Sed obijcies. Verba illa Concilij, *nisi benefi-
cium ecclesiasticum habeat*, sunt cum effectu in-
telligenda, l. 1. §. Hæc verba, ff. Quod quisque iur.
ibi, *Cum effectu*, non verbo tenus intelligenda,
& in cap. Relatum, de Cler. non residen. rebus
enim, & non verbis iura sunt imposita, c. Com-
34 missa, de elect. in 6. Et ideò verbum, *habere*, pro-
prium effectū habendi significat, Bald. in l. Da-
ta opera, num. 31. C. de ijs, qui accus. non poss.
allegat textum in l. Fideicommissa, §. Si filio, de
legat. 3. Facit quod deesse videtur id, quod inu-
tile est, cap. Fraternitatis, de frigid. & malefic.
35 Et in simili dicetur de Episcopis Nullatenensibus
seu Titularibus, & Comitibus Palatinis, qui non
dicuntur propriè tales, sed abusiuè tantum, vt
tradit Ias. in l. Id quod, num. 25. de legat. 1. post
Bald. in Auth. Licentiam, C. de Episc. & Cleric.
vbi tenet illius Authenticæ dispositionem non
habere locum in Episcopis, qui habent Ecclesias
apud Saracenos, quarum nullos capiunt fructus,
qui enim re priuatur, nec nomen habere mere-
tur, glos. in cap. Corepiscopi, 68. dist. vt de Car-
dinalibus Ecclesiæ Rauennaten. & Compostella-
næ, dicit Cardin. post gloss. in Clem. 2. in princ.
de celebr. missar. Abb. in cap. Bonæ, il primo,
36 num. 3. col. 2. de postul. Prælat. Verba enim in
potentiori significata sunt semper intelligenda,
Abb. in cap. Ex publico, de Conuers. Coniug.
Præpos. in cap. Rursus, in 1. notab. Qui Cler. vel
vouen. [illegible]
37 Verùm hæc obiectio tollitur, quia verbum,
habere, dum simpliciter profertur à iure, verifi-
catur non solum in eo, qui plenum dominium
rei habet, vel proprietatem nudam, sed etiam in
eo, qui habet tenutam. Casus est expressus in
l. Stipulatio ista, §. Hæc quoque, vers. Habere,
ff. de verbor. obligat. & in l. Habere, ff. de verbor.
signific. & in l. Id apud se, eod. tit. Id enim quis
apud se habere videtur, de quo actionem habet,
habetur enim quod peti potest: l. Qui actionem,
ff. de reg. iur. dum enim iura tantùm simpliciter
de verbo, *habere*, loquuntur, sufficit dicto mo-
38 do, vel altero ipsorum habere. Sed vbi requi-
runt vt plenè vel pacificè quis habeat, tunc aliud
est dicendum, vt est casus in cap. Si tibi concesso,
de præben. in 6. vbi glos. in ver. Vacare, intitula-
tus enim in beneficio plenè non habetur, si alius
percipit fructus beneficij, vt ibi per gloss. Idem
procedit in verbis *pacificè obtinere, vel possidere
beneficium*, quia requiritur actualis possessio ma-
ioris partis bonorum, vel liberum exercitium
animarum, vel alia, quæ notata sunt in decisio-
ne Rotæ in nouis, nu. 3. sub tit. de concess. præb.
in cap. Gratia, de rescript. in 6. in Clem. Gratiæ,
eod. tit. & in cap. Commissa, de elect. lib. 6. vbi
sunt casus diuersi congruentes supradictæ inter-
pretationi. Dum igitur decretum Concilij d. c. 6.
sess. 23. simpliciter requirit vt habeat; satis est
vt titulum ex institutione obtinuerit.
39 Nec verum est Episcopos Ecclesiarum, quæ
sunt apud Saracenos, abusiuè dici Episcopos,
quia quamuis iurisdictionem actu non habeant
tamquam Clero, & Populo, carentes, habent ta-
men habitu, cap. Pastoralis, 7. quæst. 1. cap. 2.
sess. 14. Concilij Tridentini, & verè sunt Episco-
pi, & pro talibus iudicandi quoad honorem, &
ministerium, textus est expressus in cap. Si quis
Episcopus ordinatus ad Parochiam, 92. dist. iunct.
vbi videtur casus notabilis pro decisione dubij
propositi: & ad hoc ponderat illum textum
accuratè Cardinal. in Clem. Vt hi, §. Illi verò, de
ætat. & qual. post num. 10. dicens pro possessore
haberi eum, qui obtinuit beneficium, licèt ab
alio possideatur, quoad honorem, & ministe-
rium, & dictum Baldi procedit non ex ratione,
quia non possidet, sed quia fructus non percipit
ab Ecclesia, quam perceptionem requirit textus
illius Authenticæ, vt hodie dicimus de disposi-
tione

tiune d. cap. Si tibi; vnde ibi non requirebatur
simplex habere, sed plenum, vt Ecclesia succe-
deret Episcopo.

40 Præterea quamuis d. cap. 6. sess. 23. restrinxe-
rint priuilegium, quod habebant Clerici vel ha-
bitum, vel tonsuram deferentes ad exemplum
Clementis V. in Concilio Viennensi in Clericis,
qui sordida officia publicè, ac personaliter exer-
cent, vt in Clem. Vnica, de vita, & honest. Cleric.
nec non Clementis VII. in quadam Extraua-
ganti edita anno 1533. qua ademit fori priuile-
gium Clericis non incedentibus in habitu, nec
tonsuram clericalem deferentibus, vt scripsi in
cap. Ad audientiam, il secondò, num. 122. de
41 rescript. tamen considerandum est Concilium
dum ad fori priuilegium requirit vel beneficium
ecclesiasticum, hoc est intitulationem, vel serui-
tium ecclesiæ, videri aliquo modo consentire
cum iuris antiqui dispositione. Id enim est ad
instar armatæ militiæ. Quamuis enim quis de-
scriptus esset, & inter tyrones deputatus, & alia
impleuisset etiam nota publica, & stigmate mi-
litiæ, quibus milites insigniri erant soliti vt di-
gnoscerentur, l. Stigmata, C. de fabric. lib. 11. &
alia præstitisset, quæ notantur per glos. in l. pe-
nult. ff. ex quib. cau. maior tamen priuilegio mi-
litari non gaudebat, & præsertim exemptione
ab ordinarijs iudicibus, nisi in numeros esset re-
latus, & assignatus sub certo iure, vexillo, &
loco, à quo nusquàm recedere poterat sine com-
meatu: textus est in l. Ex eo tempore, ff. de milit.
testam. ibi, *in numeros relatus est*, & in l. seq. ibi,
in comitatu Principum retentus. Quando autem
hæc relatio in numeros facta intelligeretur, col-
ligi potest ex textu l. 1. cum seqq. vsque in fin.
C. de offic. magistr. milit. Sic à simili frui non
debet Clericus priuilegio quoad forum, quam-
uis per ordinationē in cælesti militia sit adscri-
ptus, cap. Cleros, 21. dist. habeatque clericalem
coronam, quæ est eiusdem militiæ stigma, iuxta
notata per glos. in Clem. Quoniam, §. Idem in
ver. Et tonsura, de vit. & honest. Cleric. nisi etiam
sit relatus in numeros per assignationem benefi-
cij, quo redditur intitulatus illi ecclesiæ, & cen-
setur stipendium habere, & sub stipendio (pro-
pter officium enim datur beneficium, cap. final.
de rescript. lib. 6.) & nisi militet, vel referatur
in numeros, vt quia Ecclesiæ seruitio deputere-
tur, in qua seruiat in diuinis, ad quod fuit ordi-
natus, & delectus, vt scilicet militet Deo, cuius
42 militiæ fuit adscriptus. De beneficiato, & de
deputato curæ Ecclesiæ, vt omittantur iura im-
perialia, quæ habentur in libro Authen. in tit. Vt
sit determin. numer. Cleric. & in tit. de Sanctiss.
Episc. in quibus hæc eadem fuerunt ordinata:
Reperi in Cōcilio Martini Papæ idem tunc tem-
poris ab Ecclesia obseruari. Ad quod videatur
textus in cap. fin. 92. dist. & quæ ibi notat glos.
in ver. Deputatus; illic enim habetur deputatio
certæ ecclesiæ per institutionem, vt de beneficio,
& alio modo per assignationem in numerum
Clericorum deseruientium; & statuitur, vt qui
non inseruit ad quotidianum psallendi officium,
deponatur à Clero; & sic per Concilium videtur
aliquo modo potius innouatum ius antiquum,
quam nouum Statutum; licèt hunc, & alios simi-
les canones, qui à Gratiano tribuuntur Conci-
lio Martini Papæ, collectos fuisse à Martino Bra-
charensi ex Synodis sub Honorio I. adnotauit
Couarr. in relect. cap. 1. nu. 1. de testam. Illud
caput habetur ex Concilio Toletano I. sub Ana-
stasio Papa anno Domini 400. cap. 5. in hæc ver-
ba [Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus,
vel quilibet Ecclesiæ deputatus Clericus, si intra
Ciuitatem fuerit, vel in loco, in quo Ecclesia
est, aut Castello, aut vico, aut villa, & ad Ec-
clesiam ad Sacrificium quotidianum non acces-
serit, Clericus non habeatur, si castigatus per
satisfactionem veniā ab Episcopo noluerit pro-
mereri] refertur Burchardo lib. 2. c. 152. Decret.
ab Iuo, par. 6. cap. 243. & Conciliorum tom. 1.
pag. 597. littera F.

43 Rursus obijcies. Si ad fori priuilegium suffi-
ceret solus titulus beneficij absque possessione,
sequeretur vt esset in facultate cuiusque impetra-
re beneficium certo modo & tenere vt dicitur in
manica supplicationem signatam ad hoc vt tam-
quam intitulatus se tueretur aduersus iurisdi-
ctionem Iudicis sæcularis, licèt ecclesiæ non in-
seruiret; quo nimis læderetur iustitia, & esset
contra mentem Concilij.

Cæterum ad hanc obiectionem tollendam
consultò in dubio superius proposito adiecta
sunt verba illa, *super quo litem mouit*: nam
alioquin si prouisus litem non intentasset intra
44 præscriptum tempus, possessor esset tutus regula
de annali, vel de triennali, & titulus prouisi re-
dactus esset ad non titulum, cum duos in eadem
re eodem tempore in solidum ius habere leges
non permittant, l. Si vt certo, §. Si duobus vehi-
culum, ff. Commod. l. 3. §. Ex contrario, & ibi
Doctores, ff. de acquir. possess. Bald. in l. Non
solum, post med. vers. Non obstat, ff. sol. matrim.
& duos veros beneficiatos in eodem beneficio
esse non posse probat text. in c. Dilecto, vers. Pro-
curator tuus, & vers. Vno indiuiduo iure vacante,
de præben. & scripsit Paris. cons. 101. Si quæri-
mus, num. 18. vers. Non obstat, & consil. 117. Si
quærimus, post num. 31. vers. Vnde si ponamus,
& n. 33. vol. 4. Quem refert, & sequitur Mandos.
in reg. de annal. quæst. 48. num. 7. vers. Et in ter-
minis nostris. Quamobrem impetrans, qui litem
infra præscriptum tempus contra possessorem
non mouit, cum beneficio sit ipso iure priuatus
ex vi regulæ, non potest amplius tamquam be-
neficiatus fori priuilegio gaudere.

Ad extremum proposito dubio an Clericus
primæ tonsuræ prouisus de beneficio possit gau-
dere priuilegio fori, quamuis possessionem be-
neficij non habeat propter intrusum, cōtra quem
litem mouit: Sac. Congregatio censuit, posse.

45 Quartò QVÆRO. Posito decreto Triden-
tini Concilij cap. 6. sess. 23. An Clericus non be-
neficiatus solitus tamen Ecclesiæ inseruire, & in
habitu, & tonsura incedere, si noctu, vel interdiù
in habitu laicali deprehendatur cum armis, gau-
deat priuilegio fori, nec ne.

46 Pro solutione quæstionis præmittendum est
primò ad priuilegium fori alterutrum sufficere,
idest vt Clericus vel beneficium ecclesiasticum
habeat, vel habitum, & tonsuram deferens ali-
cui ecclesiæ inseruiat, vt iam resoluit Sac. Con-
gregatio. Si quidem consulta an Clericus bene-
ficiatus, qui non deferens habitum, & tonsuram
immiscuit se enormitatibus, possit à Iudice lai-
co puniri non præcedente monitione: respondit

ex

ex c. 6. sess. 23. [Clericum beneficiarum frui pri-
uilegio fori, licèt clericalem habitum, & tonsu-
ram non deferat; quia cap. 6. dat priuilegium
alternariuè vel beneficiatis, vel deferentibus ha-
bitum.] Hactenus verba declarationis: & idcir-
cò in dubio adiecta sunt illa verba, *non benefi-
ciatus*: nam si Clericus beneficiatus esset ex hoc
solo fori priuilegio gauderet quod spectat ad
Concilij dispositionem, & circumscripta Bulla
Sixti V. hac de re edita anno 1589. de qua di-
ctum est supra in secunda quæstione, vnde fru-
stra dubitaretur an fori priuilegium amisisset
ex eo quod sine habitu Clericali deprehensus
fuisset.

47 Præmittendum est secundò de iure veteri Cle-
ricos in minoribus non coniugatos, & non be-
neficiatos, nec in habitu incedentes ante moni-
tionem gaudere fori priuilegio secundum com-
munem opinionem, de qua testatur Clar. in §. fin.
quæst. 36. vers. Hæc autem, licèt secus statutum
esset Clericis coniugatis per c. Vnicum, de Cler.
coniug. lib. 6. vbi ita tradunt Anchar. Franch. &
48 alij. Hanc differentiam quoad hoc sustulit Con-
cilium d. c. 16. nam Clericus in minoribus non
coniugatus, nec beneficiatus etiam ante moni-
tionem, nisi deferens habitum, & tonsuram in-
seruiat ecclesiæ, non gaudet priuilegio fori, vt
S. Congregatio declarauit.

49 Præmittendum tertiò Concilium ita voluisse
occurrere Episcoporum conniuentiæ erga Cle-
ricos delinquentes, & Clericos incitare ad de-
lationem habitus clericalis, vt tamen noluerit
Clericos plus æquo laicorum potestati subijce-
re; proindeque Clericis non habentibus requi-
sita fori priuilegium non ademit perpetuò, sed
suspendit ad tempus, ad ea, quæ de Clerico
coniugato tradunt Archid. Ioan. Andr. Anchar.
& Franc. in d. c. Vnico, quos sequuta fuit Sac.
Congregatio respōdens Clericum coniugatum,
qui post dimissum habitum clericalem deliquit;
quamuis pro eodem delicto in Curia laicali ci-
tatus, & condemnatus fuerit; si deinde (modo
non in fraudem) resumpto habitu, & tonsura
ecclesiæ deseruiat, non posse à iudice laico pro
eodem delicto personaliter distingui.

Ex his infertur, vt cùm versemur in materia
correctoria iuris veteris, etiam inspecta mente
ipsius Concilij in fauorem ordinis Clericalis sit
pronunciandum, & inhærendum antiquorum
Canonum dispositioni nisi quatenus expressè
sint correcti, cap. Cum expediat, de elect. lib 6.
c. Ecclesia vestra, il secondo, eod. tit. l. Præce-
50 pimus, in fin. C. de appell. cum simil. Quibus
præmissis, ad dubium videtur respondendum,
Clericum, de quo agitur, gaudere fori priuile-
gio ex infrascriptis. Et primò quia animi iudi-
cium apparet ex perseuerantia; ideoque breui
reuersa vxor nec diuertisse videtur, l. Diuortium,
ff. de diuort. l. Quidquid calore, ff. de reg. iur. &
non dicitur venisse qui non stetit, c. Si postquam
& ibi glos. in ver. Mente, & cap. Cupientes §. Si
per viginti, vbi glos. in ver. Compareant, de
elect. lib. 6. Item non videtur possessionem ade-
ptus qui eam statim amisit, l. Non videtur, ff. de
acquir. possess. glos. in cap. Quærenti, in ver. Ad
integrum, de offic. deleg. nec dicitur versum
quod versum non durat, l. Si pro patre, §. Ver-
sum, ff. De in rem verso. Sic qui habitum cleri-
calem dimisit illum statim reassumpturus cense-
bitur non dimisisse, confert cap. Ad nostram,
ibi, *statim pœnituit quod habitum induisset*: & ibi
glos. de regul. cap. Constat, & ibi etiam glos.
in ver. Statim, 2. q. 1. & quod notat Abb. cons. 69.
Videtur, nu. 2. lib. 1. Roman. cons. 236. Vt præ-
missa, num. 4. vers. Primò, & eò magis, quia
cùm versemur in materia pœnali, & odiosa
amissionis priuilegij fori, factum non dicitur
quod factum non durat, cap. Nam & ego, de
verbor. signific. cum concord. de quibus ibi per
gl. in ver. Quasi numquam esset. Abb. d. cons. 69.
num. 2. col. 1. vers. Sed his non obstantibus. Ani-
mus autem reassumendi colligitur ex ipsa con-
suetudine habitum ingiter deferendi, ex notatis
per glos. in c. 1. in ver. Non timore, supra. Quod
met. cau. & per Menoch. libr. 6. præsumpt. 57.
num. 28. facit textus in §. Pauonum. Instit. de
rer. diuis. & mutatio voluntatis non præsumi-
tur nisi probetur, leg. Qui voluntatem, ff. de
probat.

51 Secundò habitus Clericalis non prodest ei,
qui paulò ante capturam publicè se gerebat pro
laico, cap. Si iudex laicus, vbi Doctores hoc
notant de sent. excomm. lib. 6. ergo multò mi-
nus habitus laicalis nocebit ei, qui antea se
gerebat pro Clerico; cum in primò casu laicus
agat de priuilegio acquirendo; in secundo au-
tem Clericus de priuilegio iam quæsito non
amittendo, ac proinde potior sit causa Clerici,
l. fin. C. de iur. dot. l. vlt. C. de Codic. Fedric.
de Sen. cons. 112. Amice carissime, n. 3 vers. Sed
quæritur, & Roman. cons. 179. Amplissime Do-
ctor, n. 17.

52 Tertiò verba legis intelligi debent ciuili mo-
do, non amarè, vt de continuo commensali,
continua residentia, vel continuo seruitio respon-
dit Calderin. cons. 88. An sit legatus, alias 8. de
offic. leg. vbi allegat illud [Numquam de manu
tua exeat psalterium, hoc est horis congruis.]
Card. post glos. in Clem. 1. in 12. quæst. de foro
compet. Ergo quod dicitur de habitus delatio-
ne, sicut & de tonsura, non ita accipi debet, vt
cum primum Clericus ex quauis occasione illū
exuit, vel negligentia passus est crescentes ca-
pillos tonsuram abscondere, eo ipso fori priui-
legium amiserit: vtrumque enim satis absurdum
videtur Facit textus in cap. Is qui, de sepultur.
lib. 6. & quod notat Imol. cons 9 in fin. vbi te-
net priuilegium concessum illis de comitatu,
qui per decem annos continuè habitauerint in
ciuitate, intelligi etiamsi habitantes ciuitatem
tempore messium, & vindemiarum iuerint in
comitatum cum familia ad colligendos fructus;
quia ex quo reuersi sunt ad ciuitatem, dicuntur
53 continuè habitasse. Et quod notat Barr. in l. 4.
§. Prætor, ff. de damn. insec. vbi quod habitare
quis dicitur in ciuitate, licèt tres menses ruri
permaneat, & sequitur Felin. in cap. Quoniam,
num. 2. de obed. offic. cum simil. adductis per
Apostill. ad Roman. cons. 264. Vt is Nursinus
in ver. Requiruntur, vers. Circa secundum. Ad
quod confert etiam decretum Concilij Tridenti-
ni cap. 1. sess. 23. ibi, *qui aliquantisper tantum
absunt ex veterum Canonum sententia non viden-
tur abesse, quia statim reuersuri sunt.*

54 Quartò hæc verba Concilij c. 6 *nisi habitum,
& tonsuram deferens ecclesiæ inseruiat*, resoluun-
tur,

tur, nisi habitum, & tonsuram deferat, & inseruiat: sed ex defectu seruitij vno, aut altero die Clericum intelligi suspensum à priuilegio fori, nemo æquus iudex dixerit. Ergo neque ex prima, aut altera breui habitus dimissione, ex reg. l. Iam hoc iure, §. Sed si, & ibi Bart. n. t. ff. de vulg. & pupill. Vnitas enim orationis de pluribus loquens regulata ab eodem verbo operatur vt æqualis sit determinatio quoad omnes, l. Hæreditatem, & l. Quamuis, C. de impub. & alijs substit. Bonus textus in l. fin. C. de sent. & interlocut. omn. iud. & notat Bald. in l. In testamento, C. de milit. testam. Quod pluribus exemplis confirmat Florian. à S. Petro cons. 14. n. 9. & seq. per tot.

55 Quintò habitus regularis adeò est annexus ossibus Monachorum, vt in quocunque loco consistentes, siue in lecto quiescentes constanter eo vti debeant, cap. Vidua, 20. q. 1. & cap. Sanctimonialis, 23. dist. adeo vt temerè dimittentes ipso facto excommunicentur in c. Vt periculosa. ne Cler. vel Monach. lib. 6. & nihilominus religiosus, qui iocosa leuitate ad horam dimittit habitum vt currat, & lapidem proijciat, in excommunicationem non incidit, nec tanquam apostata amittit priuilegia ordinis secundum Petrum de Palude. Cuius sententiam dicit rationabilem Syluest. in ver. Excommunicatio 9. num. 5. vers. Vigesimaquarta, subdens non censeri Religiosum dimittere habitum si illum dimittat non dolosè, & cum assumptione alterius ad vtendum eo, sed ad horam voluptuosè nullo alio assumpto, vel assumpto quidem, sed ad solatium ex leuitate iocosa, non autem ad vtendum. Et fuit opinio Zenzelini asserentis professum non incidere in pœnas si habitum dimittat cum assumptione alterius ad horam, non ad notabile tempus iudicis, aut boni viri arbitrio limitandum, quia non dicitur quis assumpsisse quod statim est dimissurus: Ergo longè minus ex dimissione habitus ad breue tempus incidere debet in pœnam amissionis priuilegij fori Clericus sæcularis, qui non est adeo adstrictus ad continuam, & numquam interruptam habitus
56 delationem, sicut regularis: & propterea idem Zenzelinus in Clem. Quoniam, de vit. & honest. Cleric. tenet Clericum sæcularem, qui non continuè defert vestem virgatam, vel partitam, nec proprij vsus causa, sed ob festum Socij, qui vxorem duxit, vel militiam, aut doctoratam assumsit non incidere in pœnam illius Decretalis; quia talia rarò occurrunt, & iura coaptantur his, quæ sæpe accidunt, leg. Ex ijs, cum duabus ll. seqq. ff. de legib. & sequitur Syluest. loco citato. Vltimò si aliter responderetur, consequens esset vt Clericus in minoribus numquã ferè in causa criminali gauderet priuilegio fori; quia commissurus delictum regulariter non incedit in habitu; atque ita Concilium statuisset de casu minus frequenti contra iura proximè citata.

57 Non obstat, quod regulariter attenditur tempus delicti, l. 1. ff. de pœn. quia procedit quoad pœnam imponendam à suo iudice, non quoad iudicis competentiam, vt declarat Dyn. in l. Idem Vlpianus, ff. de excus. tutor. quem refert Ioan. Andr. in c. Vnico, n. 19. vers. Quanti dicunt, de oblig. ad ratioc.

Item non obstat dictum Alex. cons. 8. lib. 1. ex Bald. in l. Affinitati, C. commun. de success. Quod attendi debeat tempus delicti ad cognoscendum ad quem forum spectet cognitio; quia negatur Clericum, de quo agitur, deprehensum sine habitu fuisse etiam pro illo tempore extra iurisdictionem iudicis ecclesiastici, ex prædictis. Deinde respondetur hoc dictum procedere in fauorem fori ecclesiastici, vt scilicet is, qui tempore commissi delicti reassumpsit habitum, licet eumdem postea dimiserit, non possit à iudice laico condemnari pro eo delicto: & in his terminis loquitur Alex. post DD. ibidem citatos. Quod si acciperetur in alium sensum, aduersaretur decisioni Sac. Congregationis in causa Nuscana, quam retuli in d. c. Vnico, num. 73. de oblig. ad ratioc. Sicut non obstat quod de Clerico coniugato videntur sentire Doctores in d. c. vn. de Cler. coniug. lib. 6. tum quia non loquuntur in terminis illius qui solitus est habitum deferre; tum quia de Clerico coniugato ad non coniugatum non infertur ad diminutionem priuilegiorum, quæ fortius inhærent non coniugato; tum quia in iudicio præiudiciali status attenditur tempus, quod est magis fauorabile arg. §. Sed & si quis. Instit. de Ingen. Ergo præualebit consuetudo deferendi habitum huic momento, quo deprehensus est, attenta consuetudine, circumscripta alia consideratione quod Clericorum grauitas nocturnis vagationibus inepta est neque enim tunc viget ratio illa, ne Clerici vrgentur inuerecundè non agniti per habitum proprium, quam in Clericis regularibus considerat textus in d. cap. Vt periculosa. Ne Cleric. vel Monach. lib. 6. vt per Syluestr. vbi supra, num. 43. in fin. ac magis dedecens est vagatio ipsa.

58 Cæterum si talis Clericus noctu, aut interdiu sine habitu repertus à iudice sæculari ignoranter comprehensus, & in carcerem coniectus esset, excusaretur iudex secundum terminos c. Si iudex laicus, de sent. excomm. lib. 6. à sententia excommunicationis, habitus enim facit præsumptionem vt quis iudicetur talis, qualem habitus, quem defert, demonstrat, vt ibi, & in l. Item apud, §. Si quis, ff. de iniur. Federic. de Senis, cons. 83. num. 9. vers. Talis namque: & qualis actus apparet in sui figura, talis præsumitur in sui essentia. Paul. de Castro cons. 161. Visis, & consideratis, in princ. lib. 2. Ac propterea Clerici incedentes in habitu sæculari præsumuntur laici, & offendens eos, & interficiens non est excommunicatus, quia ignorantia non ligat animam: vt inquit Hieronym. Tort. cons. suo post. cons. Anton. de Butr. num. 20. vbi plura ad hoc allegat, & præcipuè textum, quem dicit meliorem de mundo, in l. Si ignorans, ff. Locati. Atque si posteaquam cognouit illum esse Clericum vellet eum inuitum retinere, aut recusaret ad iudicem ecclesiasticum remittere sub prætextu quod talis Clericus gaudere non posset priuilegio fori; non euitaret censuras d. cap. Si iudex laicus, & c. Si quis suadente, 17. quæst. 4. Porrò an Clerici reperti cum armis prohibitis ex forma proclamationum Principis sæcularis possint à iudice laico puniri, & quo modo facienda sit contra eos executio, quærit, & soluit Clar. in §. fin. qu. 36. & Couarr. Practicar. quæst. quæst. 33. num. 7. & Vatiar. resol. lib. 2. cap. 20.

Sed

Sed in hoc dubio, de quo ad præsens non agitur, non videtur immorandum, cùm præsertim de eo satis dictum fuerit supra in c. Ecclesia S. Mariæ. de Constit.

59 Quinto QVÆRO, vtrum consuetudo, secundum quam Clerici habitum, vel tonsuram deferentes fori priuilegio gaudent, licèt beneficium ecclesiasticum non habeant, nec alicui ecclesiæ inseruiant, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, vel Vniuersitate de licentia Episcopi versentur, iuxta cap. 6. sess. 23. Concilij Tridentini, sit necne obseruanda.

Nuper Sac. Congregatio Concilij declarauit Clericum constitutum in carceribus Curiæ Archiepiscopalis Mediolanen. secundum ea, quæ proponebantur, eo quod qualitates à Concilio requisitas non haberet, priuilegio fori minimè gaudere. Sed cùm postea compertum esset in eadem facti specie enunciari, ac supponi consuetudinem Mediolani existentem, vt Clerici non beneficiati hoc priuilegio fruantur etiamsi Ecclesiæ non inseruiant. Cuius tamen consuetudinis S. Congregatio nullam habuit rationem; ideò iterum quæsitum est an prædicta consuetudine supposita dictus Clericus fori priuilegio gaudere debeat.

60 Hæc quæstio potest referri tam ad consuetudinem ante Concilium introductam, quàm ad eam, quæ postea inoleuit: Si referatur ad consuetudinem introductam ante Concilim verius videtur illam fuisse sublatam decreto d. cap. 6.
sess. 23. nam cùm de iure communi Clerici habitum, vel tonsuram deferentes gauderent priuilegio fori etiam si alicui Ecclesiæ non inseruirent, cap. Si iudex laicus, de sent. excomm. lib. 6.
Cardin. post Ioan. Andr. in cap. Contingit, il secondo, in 2. oppos. eod. tit. Cepol. cons. 11. n. 42.
Capra concl. 97. nu. 87. vers. Aut incedit in habi-
61 tu clericali. Si quæ vigebat consuetudo vt Clerici priuilegio clericali gauderent, illa erat conformis dispositioni iuris cõmunis. Ac propterea cum decretum d. cap. 6. ius commune sustulerit, eodem modo sustulit consuetudinem illi conformem. Sic docet Ioan. Andr. in cap. Vnico, n. 2. in ver. Nolumus, de Cler. coniug. lib. 6. vbi probat consuetudinem, secundum quam Clerici coniugati gaudebant fori priuilegio etiamsi carerent qualitatibus ibi requisitis, esse sublatam per illam Decretalem, licèt ibi nulla fiat mentio consuetudinis, eo quod cum de iure communi Clericus gauderet priuilegio fori absque illis qualitatibus, consuetudo conformis iuri communi abrogatur sublato iure cõmuni, quo cuentes non videntur voluisse nouam consuetudinem inducere: & opinionem Ioann. Andr. sequuntur ibi Anchar. Gemin. & alij, Fulgos. consil. 123. Præsuppositis, nu. 2. Syluest. in ver. Clericus primo, in 7. quæst. num. 6. Ratio est, quia vbi noua constitutio sustulit veterem legem, censetur etiã sustulisse consuetudinem tamquam ipsius legis effectum: non enim illa dicenda erat propriè consuetudo, sed legis obseruantia, quæ extinguitur per legis abrogationem, vt animaduertit Alex. in l. De quibus, in princip. ff. de legib. & Roch. de Consuet. num. 11. nam, vt ait Io. Andr. loco citato super iure non super consuetudine fundabantur actus præteriti; atque ita deficiebat animus consuetudinis introducendæ. Quod alia etiam ratione probatur; quia si Concilium quoad Clericos non coniugatos sustulisset ius commune, sed non illius obseruantiam, nihil fecisset; sustulisset enim ius, quod in vsu non erat, & quod tollere non oportebat vtpote iam sublatum ex non vsu. Atque hanc rationem vti euidentissimam ponit glos. singularis in cap. 1. in ver. Facti, vers. Item probo id euidentissima ratione, de Constit. lib. 6. & sequuntur in materia, de qua agitur, ibidem Gemin. col. 1. in 2. oppos. & Franc. col. 7. vers. In ea glos. ibi, esset absurdum.

62 Neque obstat huic conclusioni, quod cum decretũ d. cap. 6. sustulerit consuetudinem quoad Clericos coniugatos tantùm, vt innuunt illa verba, *quoad hoc*; videatur illã præseruasse quoad alios Clericos: nam ideò Concilium sustulit cõsuetudinem quoad Clericos coniugatos tantùm, quia illa erat contraria iuri communi, nempe Constitutioni Bonifacij VIII. in d. cap Vnico, de Cler. coniug. lib. 6. Quamobrem dum Concilium ibi innouauit dictam cõstitutionem, necesse fuit vt derogaret contrariæ consuetudini, cum alioquin per innouationem veteris legis non fuisset sublata consuetudo contraria, nisi eidem consuetudini expressè derogatum fuisset, secundum opinionem Ioan. Monach. Ioan. de Lign. & Prob. in d. cap. Vnico. At verò quoad Clericos non coniugatos non fuit opus derogare consuetudini, quia cum illa esset iuri conformis, fuit sufficienter sublata per iuris abrogationem, & hæc quoad consuetudinem ante Concilium.

63 Quo verò ad consuetudinem, quæ postea Introducta est, Roch. de Curte in tract. de Statut. sect. 6. nu. 11. in terminis d. cap. vn. putat valere consuetudinem, quod Clerici gaudeant priuilegio clericali etiamsi habitum, & tonsuram non deferant: & in hanc sententiam citat Fulgos. dicto consil. 123. in 1. dub. idemque supponit Bartholom. Thegeus in tractat. de crimin. part. 15.
64 num. 19. inter Tractat. commun. tom. 11. par. 1. & idem Roch. in tract. de consuet. nu. 207. asserit consuetudinem disponentem idem, quod ius antiquum correctum, qualis est hæc, secundum quam Clerici habitum, & tonsuram deferentes gaudent priuilegio fori, licèt non inseruiant alicui Ecclesiæ, præsumi rationabilem. Quod ipsum sentit Gemin. in cap. Accidens, in fin. 50. distinct.

65 Sed his non obstantibus verius videtur propositam consuetudinem Ecclesiæ Mediolanen. non esse obseruandam, quia contra Concilia generalia consuetudo validè, ac legitimè introduci non potest, vt firmant Host. & Ioan. Andr. in cap. Cum laicis, prope fin. de reb. eccl. non alienan. vbi per textum in c. Canones, & c. Sicut sancti Euangelij, 15. dist. asserunt Concilium generale esse obseruandum sicuti Euangelium, ac propterea contra ipsum non posse consuetudinem validè introduci, & sequitur Bald. in tit. de pace Constantiæ, col. 4. § Imperialis clementiæ, in ver. Mos Romanorum, sub nu. 22. in fin. Ias. in l. De quibus, col. 13. num. 54. vers. Addo quod eodem modo, nihil valet consuetudo aliquid introducens contra Concilia generalia, ff. de legib. Roch. in eod. tractat. de consuet. num. 546.
66 vers. Secundò limita. Mouetur etiam, quia lex edita in Concilio generali censetur habere clausulam

sulam derogatoriam ad sequentes contrarias dispositiones, cap. Ex parte, de Capell. Monach. & tradit Archid. in cap. 1. in ver. Nos ceatur, de Constit. lib. 6. Bald. in l. Humanum, C. de legib. Oldrad. cons. 326. & cons. 328. Gemin. cons. 36. num. 2. latè Felin. in cap. Nonnulli, nu. 2. & ibi dixi, num. 21. supra de rescript.

67 Neque obstat quod Concilium Tridentinum non videatur habere huiusmodi clausulam derogatoriam, cum sæpius S. Congregatio declarauerit non esse opus vt Tridentino Concilio specialiter derogetur, sed satis esse vt Pontifex statuat contrarium, eius, quod Concilium disponit: nam respondetur id procedere si Pontifex expressè statuat contra Concilium, non autem si simpliciter permittat, vel tacitè consentiat, vt in consuetudine: non enim vt ait optimè Oldrad. d. cons. 326. sub num. 1. [Papa præsumi potest nedum iuri publico, sed quasi diuino cum solemnitate, videlicet in factie generalibus Concilijs promulgato sub tali taciturnitate voluisse derogare] Hæc ille: & requiri consensum expressum probat doctrina Franc. in cap. Cum de beneficio, sub num. 2. vers. Secundò quæro, de præb. lib. 6. quam sequuta est Ruta coram Caualerio in causa Romana Concordiæ Sancti Petri 12. Februarij 1610.

68 Rursus non obstat, quod per hanc consuetudinem reducamur ad ius commune, & quod ea fit in fauorem fori ecclesiastici; Nam vere iuris communis dispositionem Concilium non sustulisset, nisi censuisset hoc in maius Ecclesiæ bonum, & Christianæ reipublicæ vtilitatem redundare, arg. cap Non debet, de consang. & affinit. nimirum vt Clerici Ecclesiæ promptius inseruirent, nec incertis vagarentur sedibus, aut negocijs laicalibus se immiscerent in opprobrium Ordinis Clericalis, arg. cap. Neminem, & c. Sanctorum, 70. dist. & cap. 16. sess. 23. eiusdem Concilij, & alias ab causas, de quibus infra num. 73. Ad hoc textus optimus in c. fin. 92. dist. & quod dixi supra in 3. quæst. num. 41. & 45.

69 Non obstat postremò quod afferunt Aduocati pro dicto Clerico, quod non versetur in consuetudine, sed in non vsu, eo quod Concilium in parte, non fuerit Mediolani receptū; & quod lex etiam lata in Concilio generali non obliget nisi recepta fuerit, secundum Abb. in cap. Cùm olim, de Cleric. coniug. & in terminis Concilij Tridentini extat cons. Nauarri primum de Constit. nam respondetur Constitutiones Papæ præsertim latas in Concilio generali censeri effectū sortitas cum primùm sunt promulgatæ, & omnes ligare, cap. 1. de Constit. gloss. magna in procem. Clemen. & Cardin. ibidem. Nec potest controuerti quoniam Concilium Tridentinum quoad omnes sui partes receptum fuerit Mediolani. Sed si quid ibi contra Concilium factum est, potius dici potest consuetudo contra Concilium, quàm non acceptatio Concilij. Ao præ-

70 terea lex ita demùm desinit per cōtrarium vsum obligare, si Pontifex sciat, & non contradicat, tunc enim videtur illi contrauentioni, & inobedientiæ acquiescere; & mores contrarios approbare, gloss. in cap. De libellis, in fin. 20. dist. & Abb. in d. cap. Cum olim, num. 3. Felin. post alios in cap. 1. sub nu. 6. vers. Lex noua, de treug. & pac. vbi testatur de communi opinione; Co-

Prosp. Fagn. in 2. Decretal.

uarr. variar. resol. lib. 2. cap. 16. nu. 6. vers. Quinto sunt, Put. decis. 2. in fin. lib. 1. Quinimò nec sufficit tacitus consensus Papæ, sed requiritur expressus, secundum Franc. in cap. Cum de beneficio, nu. 4. de præb. in 6. Caputaq. decis. 204. num. 2. part. 3. & Rota in dicta Causa Romana Concordiæ S. Petri, 12. Februarij 1610. De hac autem scientia, & approbatione Pontificis minimè constat in casu præsenti, Verum exceptio

71 illa quod lex vsu recepta non fuerit, cum Constitutiones Papæ non pendeant à populi voluntate, sed à potestate Summo Pontifici à Deo attributa, numquam debet admitti, vt determinat post alios Cardin. in procem. Clementin. §. Vniuersitati. nu. 2. Itaque videtur respondendum propositam consuetudinem nequaquam esse obseruandam, & ita Sac. Congregatio respondit.

72 Sextò QVÆRO, An Clericus non incedens in habitu, & tonsura, vel aliàs non habens qualitates cap. 6. sess. 23. Concilij Tridentini sicut amittit priuilegium fori ex dicto Concilij decreto, ita etiam priuilegium Canonis amittere censeatur.

Nostrum non est legem, vel canonem vltra casum suum extendere, arg. l. Si verò, §. De viro, ff. sol. matrim. Si enim Concilium voluisset in casu cap. 6. sess. 23. comprehendere etiam priuilegium Canonis; sicut statuit de priuilegio fori, statuere potuisset de priuilegio canonis, vt dicitur in simili in cap. Ad audientiam, de decim. vel saltem communi vocabulo de priuilegio clericali dixisset, iuxta cap. Vnicum, de Cler. coniug. lib. 6. Quod igitur non est Sanctorum Patrum decreto sancitum, superstitiosis non est adinuentionibus præsumendum, cap. Consuluisti, 2. qu. 5. & cap. Inter corporalia, de translat. Episc.

73 Videtur etiam considerandum limitationem quoad fori priuilegium rationabilem esse cum propter querelas officialium sæcularium, ad nota per Ioan. Andr. in d. cap. vn. tum vt Clerici in officio contineantur, illorumque malitijs obuietur, cap. Ex parte, l. virim, de priuileg. tum propter Episcopos, qui meritò excludentur ne possint repetere Clericos incertis sedibus vagantes: nam cùm debuerint illos alicuius Ecclesiæ seruitio adscribere, iuxta d. cap. 16. sess. 23. patiuntur etiā habitu dimisso incedere; tum denique quia ex hoc quod foro sæculari supponuntur Clerici, nulla irrogatur iniuria neque Ordini clericali, cum authoritate Canonum supponantur, neque ipsis personis, quæ iure meritò iustitiæ subijciuntur. At priuilegium Canonis nullius iurisdictionem lædit, refrenat laicos ab iniurijs inferendis Clericis, quibus infensi sunt, gloss. in cap. Si quis suadente, 17. quæst. 4. Si illo priuarentur, id contingeret interdum absque illorum culpa: nam etiamsi in habitu, & tonsura incederent, honestamque vitam ducerent; quia tamen fortè alterius culpa, vel impedimento beneficia non obtinerent, vel Ecclesiæ de mandato Episcopi non inseruirent; destituerentur priuilegio Canonis in fauorem Cleri concesso, exponerentur non quidem iudicum iudicijs, sed priuatorum iniurijs, ac violentijs.

Accedit quod Iudex laicus procedens contra Clericum, si modo violentia abstineat, de iure non est ipso facto excommunicatus, textus est

G in

in cap. prox. & ibi dixi num.13. infr. eod. Nec facit actum, qui reparari non possit vbi cognouerit illum esse talem, qui iudici ecclesiastico remitti debeat, iuxta cap. Si iudex laicus, de sent. excomm. lib.6. At percutiens eum, quem scit, vel scire debet esse Clericum, incidit ipso facto in excommunicationem; & tamen si limitatio Concilij haberet locum in priuilegio Canonis, pœna excommunicationis, etiamsi Clericus in habitu, & tonsura apertè incidens percussus esset, non censetur irrogata, nisi idem beneficium obtineret, vel Ecclesiæ vt supra inseruiret; quod latere facilè potest percutientem, & interim iniuriam percusso illatam non aufert vltrò Canonica. Cùm igitur vrgentes rationes adsint cur priuilegium fori limitari debuerit, priuilegium canonis minimè; non est recedendum à verbis, & mente verisimili ipsius Concilij vulg. l. Non aliter, ff. de legat.3.

74 Nec mouere debet, quod faciliùs priuilegium Canonis de iure amitteretur, quàm fori priuilegium, c. Perpendimus, cum ibi notat. de sent. excomm. Quia ex hoc ipso dici potest particulariter prouidendum fuisse circa priuilegium fori, & quoad priuilegium Canonis satis prouisum antea fuisse. Nec est omittendum communiter Doctores in d. c. Perpendimus, ex eo moueri, quod in textu ibi, & in d. cap. Cum non ab homine, fit mentio solum de priuilegio Canonis; vnde inferunt non censeri idem dispositum de priuilegio fori.

Considerandum etiam de iure communi in multis casibus Clericos supponi foro laicali, vt in casu reconuentionis, & alijs consimilibus, in quibus non gaudent priuilegio fori, vt scripsi in cap. prox. num.3. infra eod. & tamen gaudent priuilegio Canonis. Ex quo apparet ad priuationem priuilegij fori non sequi alterius priuilegij priuationem; & quidquid esset de iure communi, cum in lege noua specialiter disponatur de vno priuilegio ad aliud non est facienda illatio, præsertim in conclusionibus, seu limitationibus pœnalibus, cap. Pœnæ, de pœnit. distin. 1. cum concord. de quibus ibi per glos. in ver. Non excedunt.

75 Rursus Clerici hoc casu, quo supponuntur foro sæculari, non videntur eximi omninò à foro spirituali, sed solummodo tunc non gaudent illo priuilegio; vnde hinc licet tantummodò inferre vt ipsi priuilegium exemptionis allegare nequeant ad declinandam iudicis secularis iurisdictionem. Sed non licet inferre quin Episcopus non præuentus possit illos iudicare, si pro clericis adhuc publicè se gerant; iam enim S. Congregatio consulta an decretum Concilij c.6. vers. Is etiam, sess. 23. obstet Episcopo quominus iure suo animaduertere possit in delinquentem, qui alioquin ex eodem decreto fori priuilegio non gaudeat: respondit Clericos in minoribus Ordinibus constitutos, nisi beneficium ecclesiasticum habeant, aut Clericalem habitum, & tonsuram deferentes Ecclesiæ deseruiant, vel in Seminario, aut aliqua schola, vel Vniuersitate de licentia Episcopi versentur iuxta c.6. sess.23. forum iudicis laici declinare non posse non tamen idem decretũ obstare Episcopo quominus iure suo in huiusmodi Clericos delinquentes, si Clerici adhuc permaneãt, possit animaduertere.

Neque obstat; quod aliàs Concilium eluderetur; Episcopus enim hanc iurisdictionem sibi semper vindicaret, & sic per indirectum huiusmodi Clerici gauderent fori priuilegio: & quod in causa Maceraten. decisum fuerit Clericum, qui non incedebat in habitu, & tonsura comprehensum, & detentum in carceribus Curiæ sæcularis non fore remittendum ad Episcopum, qui tamquam suum Clericũ repetebat: nam respondetur eo casu inter iudicem ecclesiasticum, & sæcularem esse locum præuentioni, quemadmodum postea resoluit Sac. Congregatio. Atque ita saluatur decisio Maceraten. vbi reus reperiebatur in carcere, eratque præuenta executio in personam, iuxta decisionem Rotæ 3 de sentent. excomm. in nou. saluatur iurisdictio Episcopi, qui ob culpam Clerici dimittentis habitum non amittit omnino ius in eum; Reipublicæ magis consulitur, quia minus periculi est vt delicta remaneant impunita; & fraus in fraudulenti caput retorquetur: neque enim tamquam laicus euitabit iudicem ecclesiasticum, neque vt Clericus iudicem laicum, nec dispositio Concilij contradicit, quia emanauit in odium dimittentis habitum, non autem in odium Episcopi; & verba diriguntur ad ipsum Clericum vt non gaudeat priuilegio fori, non ad iudicem ecclesiasticum vt illum habeat tamquam exemptum, & alienum à sua iurisdictione, neque mens, neque verba Concilij violantur. Ex quibus patet eo rationabiliùs Concilium ademisse Clericis tantummodo priuilegium fori, quod eo sublato nullum præiudicium infertur iurisdictioni Ecclesiæ præuenientis, & in eo militant rationes, quæ nullatenus considerari possunt in priuilegio Canonis. Demum hanc sententiam olim probauit eadem Sac. Congregatio: nam proposito dubio, an Clerici, qui decreto Concilij cap. 6. sess. 23. priuilegio fori priuantur, intelligantur etiã priuati priuilegio Canonis: Die 16 Octobris 1582. S. Congregatio censuit non intelligi priuatos.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Nullus.

SVMMARIVM.

1 *IVdex sæcularis si clericum per se distringit, aut condemnat, excommunicari debet.*

2 *Clerici res spirituales sunt, & ante quamcumque humanam constitutionem exempti à iurisdictione Imperatoris, & num.4.*

3 *Clericus in quatuor casibus hic expressis, & in alijs pluribus coram iudice sæculari conueniri potest.*

5 *Minores, seu iuniores Ecclesiæ qui dicantur, & num.16. & seqq.*

6 *Argumentum à contrario sensu quamuis fortissimum in iure, tamen aliquando vacat, & n. seqq.*

7 *Iudex laicus non potest clericum iudicare etiam ex delegatione Episcopi.*

8 *Iudex ecclesiasticus, qui sine permissu Episcopi distringit clericum alterius iurisdictionis, excommunicatus est.*

9 *Papa an possit generaliter concedere vt iudex laicus*

eus clericum distringat, vel condemnet.

10 *Iudex laicus non prohibetur ex delegatione Episcopi cognoscere causam Clerici merè ciuilem.*

11 *Iudices laici, qui clericos coercent, aut iudicant, dicuntur Ecclesiæ Dei iniuriam irrogare.*

12 *Excommunicatus potest iterum excommunicari. & num. seqq.*

13 *Iudex laicus, qui sine personali districtione Clericum condemnat, non est excommunicatus, licèt excommunicari debeat.*

14 *Hodie secus ex Bulla Cœnæ.*

15 *Excommunicatus non debet absolui nisi priùs de iniuria satisfaciat.*

16 *Fori priuilegio quanam personæ præter clericos gaudere debeant, latissimè differitur vsque in finem.*

17 *Serui Ecclesiarum sunt de foro Ecclesiæ.*

18 *Si perpetuò Ecclesiæ seruitio sunt adstricti, secus si conductitij.*

19 *Diaconi scolastici quot in singulis Ecclesijs deputari possint, & quibus priuilegijs fruantur ex decreto iussu Gregor. XV. hac de re edito.*

20 *Famuli clericorum an gaudeant priuilegio fori. & num. seqq.*

21 *Familiæ appellatione qui contineantur.*

22 *Familiaris perpetuus habet priuilegium perpetuum sicut Dominus, temporalis autem non nisi durante familiaritate.*

23 *Familia Episcopi exempta est à sæculari iurisdictione.*

24 *Intellectus cap. fin. de Offic. Archid.*

25 *Concubina Clerici an ipsius clerici forum sortiatur & num. seq. vsque ad num. 33.*

26 *Concubina Clerici dicitur committere sacrilegium.*

27 *Sacrilegij crimen est mixti fori.*

28 *Statuta laicorum pœnalia contra concubinas Clericorum an valeant. & num. 32.*

29 *Intellectus cap. Eos, 32 dist.*

30 *Forum priuilegiati sortitur non priuilegiatus in causa indiuidua.*

31 *Iudex laicus instituendo processum contra mulierem super delicto commisso cum tali clerico incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ.*

33 *Vxor Clerici an gaudeat priuilegio fori. & n. seqq. vsque ad num. 46.*
Quid in vxore clerici in sacris Ordinibus constituti, num. 37.
Quid in vxore clerici minorum Ordinum. nu. 39.
Et quid in causis ciuilibus. ibid. & num. 40.
Et quid in criminalibus. num. 41.

34 *Vxores coruscant radijs maritorum, & ex eorum persona forum sortiuntur. & n. 42.*

35 *Coniugium non repugnat substantiæ Ordinis sacri, & prohibitio inducta ex constitutione Ecclesiæ.*

36 *Fori priuilegium concessum est Clerico propter characterem, qui extra personam non egreditur. & num. 41.*

37 *Vxores sacerdotum in Ecclesia Orientali gaudent priuilegio fori etiam in ciuilibus.*

38 *Vxorem potest clericus alere ex fructibus beneficij.*

53 *Vxores clericorum maioribus priuilegijs potiuntur, quàm vxores laicorum.*

44 *Priuilegium competens vxori ex persona viri expirat eo mortuo.*

45 *Canonis priuilegium non extenditur ad vxores clericorum, nec ad alias personas non ecclesiasticas fori priuilegio gaudentes. & num. 58. & 61.*

46 *Rustici, & Coloni Ecclesiæ an, & quibus casibus sint exempti à iurisdictione sæculari.*

47 *Emphyteutæ laici si contendant de dominio vtili, quod habent ab Ecclesia, causa coram Iudice ecclesiastico agi debet.*
Consuetudo dat iurisdictionem. ibid. & n. 64.

48 *Oblati alicuius Religionis an sint de foro Ecclesiæ.*

49 *Religiosi omnes approbatam regulam profitentes, & eorum conuersi, & Nouitij fori priuilegio gaudent. & n. 54.*

50 *Eremitæ an sint personæ Ecclesiasticæ, & exemptæ à sæculari potestate. & num. seqq. vsque ad num. 65.*

51 *Eremitæ quamuis non abrenuncient proprijs, tamen annexum habent votum continentiæ, nec debent esse acephali. & n. 53. & 59.*

52 *Non sunt tamen verè Religiosi, nisi dent se alicui ex religionibus approbatis. & n. seq.*

53 *Eremitæ sunt sicut locustæ sine rege.*
Declaratur. n. 63.

54 *Eremitarum quatuor sunt species.*

55 *Eremitæ viuentes in Congregatione, & habentes modum viuendi ab Episcopo approbatum non prohibentur testari.*

56 *Beguinæ, & Canonicæ sæculares sunt sub iurisdictione Ecclesiæ licèt earum status non sit approbatus. & n. 59.*

57 *Eremiticam vitam ducentes de Superiorum licentia in habitaculis eremi non includuntur in prohibitione de nouis domibus non recipiendis.*

59 *Mulieres canonicè intrantes monasteria in quibus Religio non est approbata, gaudent priuilegio Canonis ex sententia Rotæ.*

60 *Concilium Constantinopolitanum de Eremitis cogendis ad solitudines reijciendis expenditur.*

61 *Eremitæ, & alij existentes in statu Pœnitentium, & habitantes in Oratorijs authoritate Prælati, dicuntur personæ ecclesiasticæ, & eorum caput est Christus.*

62 *Eremitæ an gaudeant priuilegio Canonis.*

65 *Tertiarij, seu fratres de Pœnitentia, & milites Gaudentes an sint personæ ecclesiasticæ, & fori priuilegio gaudeant. & num. seqq. vsque ad num. 72.*

66 *Tertiarij ex Concilio Lateranensi non potiuntur priuilegijs Ordinis, & exemptione ab Ordinario nisi collegialiter viuant, seu cum claustralibus habitent. Nisi aliter se habeat consuetudo. num. 70.*

67 *Tertiaria domi suæ, vel consanguineorum habitantes nulla exemptione fruuntur nisi emiserint expressum votum castitatis, vel cœlibatus. & num. 69.*
Sed etsi id votum emiserint, tamen seruari debet consuetudo, qua Ordinarius ius administrandi Sacramenta, vel aliam in eas iurisdictionem acquisiuit. n. 69.

68 *Bulla Pij V. qua Tertiariæ ad clausuram adstringuntur, non comprehendit eas, quæ in suis, vel consanguineorum domibus habitant.*

71 *Seruientes Militijs, Monasterijs, Hospitalibus, vel Collegijs an, & quando fori priuilegio gaudeant.*

72 *Hospitalarij, Leprosarij, & huiusmodi an sint de foro Ecclesiæ. & n. seq.*

73 *Templariorum Ordo extinctus à Clemente V. in*

Concilio Viennensi.

74 *Pœnitentes disciplinati, & consimiles an sint exempti à iurisdictione sæculari.*

75 *Iesuatorum status fuit approbatus à Martino V. & hodie profitentur regulam S. Augustini, & gaudent priuilegijs Mendicantium.*

1 NVLLVS. Iudex sæcularis si clericum per se distringit, aut condemnat, excommunicari debet. Hoc dicit: & duo facit. Primò prohibet. Secundò adijcit pœnam: ibi, *Quod si.*

Nota primò ex textu regulam vniuersalem negatiuam, videlicet Nullum iudicem sæcularem posse Clericum personaliter distringere, aut condemnare, vnde complectitur hæc regula Iudices, & Magistratus omnes, ac Principes etiam supremos, c. Si Imperator, 96. distinct. & arg. eorum, quæ notat Archid. in c. Nemo, in princ. de elect. lib. 6. & hodie est expressum in Bulla Cœnæ, vt patebit infr. num. 14. Clerici enim
2 res spirituales sunt, ex quo ex toto corpus, & animam deputauerunt, & dederunt se in seruitium, & sortem Christi, c. Cui portio, 12. qu. 2. & hac ratione exempti sunt à iurisdictione imperatoris; & sic cuiuscunque iudicis sæcularis, vt notat Innoc. in c. 2. de maior. & obed & in cap. Significantibus, de offic. delegat. cuius dictum sequitur Abb. hic num 6 & Marian. Socin. In cap. Proximo, num. 3. supra eod. plenè Alex. cons. 8. incip. videtur super primo dubio, lib. 1. plenè Domini de Rota decis. 10. de consuet. in
3 antiq. Fallit primò hæc regula in causa feudali, cap. Cæterum, supr. de iudic. c. Verum, & c. Ex transmissa, infra eod. Secundò in causa ciuili reconuentionis, cap. Cuius in agendo, 3. q. 8. & notatur in cap. 1. & 2. infr. de mut. petit. Tertiò in Clerico incorrigibili, vt in c. Cum non ab homine, supra de iudic. Quartò cum inuocat Episcopus brachij sæcularis auxilium, vt hic: & hos quatuor casus hic ponunt Hostiens. num. 2. Ioan. Andr. num. 7. & plerique alij: complures alios casus recenset idem Hostien. in Summ. de senten. excomm. §. Quis possit excommunicare, sub §. Super illo autem canone. Alios ponit glo. in c. fin. in ver. De iure, de except. lib. 6. Et casus octodecim, in quibus iudex sæcularis potest manus in personas Clericorum inijcere sine metu excommunicationis, enumerat Bernardus Laurentus in tractatu hac de re edito inter tractat. comm. tom. 14. pag. 406. Et casum vnum & viginti, in quibus iudex laicus potest procedere contra personas ecclesiasticas in causis criminalibus, & triginta tres in causis ciuilibus latè prosequitur Stephanus Aufrer. in suo tract. de potest. sæcular. super person. Eccles. in 1. & 2. reg. eod. tom. 14 pag. 391. & seqq. Triginta duas limitationes ad eamdem regulam ponit Marian. Soc. in c. proxim. à num. 25. vsque in fin. supra eod. Et sexaginta septem cumulant Moderni in tract. de effect. clericat. effectu primo à nu. 668. vsque ad num. 1257. Inter quas omnium frequentissima est quæ habetur ex iure nouissimo Concilij Tridentini cap. 6. sess. 23. & plenè scripsi supra in cap. proxim. à num. 19. vsque ad finem num. 72.

4 Secundò nota ibi, *Clericum vllum*, etiam Clericum prima tonsura initiatum gaudere fori priuilegio, prout ex hac littera colligunt Host. Ioan. Andr. ambo in princ. & Butr. n. 5. vers. Per litteram, Dec. in c. Ecclesia S. Mariæ, num. 21. & 22. de constit. Franc. March. decis. 175. nu. 5. lib. 1. Couarr. Pract. quæst. c. 32. num. 1. vbi testatur hanc opinionem esse communem, & latè comprobat Alex. d. cons. 8. num. 1. libr. 1. vbi pluribus respondit, Clericos etiam primæ tonsuræ ante omnem humanam Cõstitutionem esse exemptos à iurisdictione Imperatoris: cõcordat tex. in c. 2. 11 q. 1. vbi dicitur: Clericum cuiuslibet Ordinis absque Põtificis sui permissu nullus præsumat ad sæcularem iudicem attrahere, & in cap. Cum non ab homine, supra de iudic. ibi, in quocunque Ordine constitutus, iuncto c. Cum contingat, de ætat. & qualit. Hodie hoc est expressum in præallegat. decr. Concil. Trid. cap. 6. sess. 23. Vnde Episcopus post collatam tonsuram dicit Clerico ordinato [Hodie de foro Ecclesiæ factus es, & priuilegia clericalia sortitus es] vt in Pontificali Romano in tit. de Cleric. facien. & scripsi pleniùs in prædicta Decret. Cum contingat, n. 128.

5 Tertio nota ibi, *minores Ecclesiæ*, præter Clericos extare alias personas illis minores, quæ fori priuilegio gaudent. Petr. de Anchar. in 1. not. exemplificat hanc litteram in Clericis primæ tonsuræ, sed non benè; quia tales iam erant comprehensi in verbis vniuersalibus immediatè præcedentibus ibi, *Clericum vllum*; nam Clericorum appellatione certum est venire etiam Clericos prima tonsura initiatos, vt cap. Cleros, 21. dist. & c. Duo sunt, 12. q. 1. & notat glos. in Clem. 2. in ver. Clericus, de vit. & honest. Cleric. Vnde qui veniant appellatione minorum de quibus loquitur hæc littera, latissimè dicam inf. in 1. quæst. à n. 16.

6 Quartò nota ibi, *sine permissu Pontificis*: iuncta gloss. 3. aliquando vacare argumentum à contrario sensu: nam ex eo quod sine permissu Episcopi iudex laicus non possit Clericum coercere, & iudicare, vt hic dicitur; non licet ar-
7 guere; Ergo id potest Episcopo permittente. Certum est namque iudicem sæcularem non posse Clericum iudicare etiam ex delegatione Episcopi, vt c. Significasti, cum ibi not. infr. & hic notant glos. præalleg. Host. num. 1. in ver. Pontificis, & Ioan. Andr. num. 3. in eod. ver. Nisi in certis casibus, vt notatur in c. Vt famæ, §. Laici, de sent. excomm. & in c. Cum non ab homine, de Iudic. Vnde Innoc. & Host. ambo in ver. Sine permissu Episcopi, supplent aduerbium *maximè*: & quamuis argumentum à contrario sensu sit fortissimum in iure, vt l. 1. §. Huius rei, ff. de offic. eius, cui mandata est iurisdictio: tamen non procedit in hoc speciali casu; quia huius argumenti contrarium reperitur in iure statutum, nempe in d. c. Significasti; & est simile in c. Quos constiterit, 1. q. 1. cum suis concordantijs: & quod notatur in c. Si qui à simoniacis, in vlt. glos. ead. caus. & quæstione, & declarat Ioan. Andr. in c. Publicato, num. 18. supr. de elect. Qui tamen primus intellectus locum habet si exponamus litteram ibi, *nullus Iudicum*,
8 idest sæcularium, prout exponit gloss. 1. & Abb. Antiq. in princ. Verum si exponamus ead. verba, *nullus Iudicum*, idest sæcularium, vel etiam eccle-

eccle fiafticorum extraneorum, iuxta fecundam
expofitionem Innocentij, & Hoftienfis; argu-
mentum à contrario fenfu non vacat refpectu
ecclefiafticorum; quia in illos poteft prorogari
iurifdictio de Epifcopi confenfu, vt patet in
prædicta Decretali, fignificafti. Sed Epifcopo
non confentiente iudex ecclefiafticus Clericos
alienos iudicare non poteft, c.Scriptum, 6.qu.3.
cap.3. infr. de Paroch. & 9.quæft.3. per totam:
& iuxta hunc fecundum intellectum etiam Iu-
dex ecclefiafticus diftringens, aut condemnans
Clericos iurifdictionis alterius, eft excommuni-
catus, vel ipfo facto fi perfonaliter diftringit, vel
debet excommunicari fi fimpliciter condemnat.
Quod eft fingulare, & notatu dignum fecundum
Marianum Socin. num. 6. verf. Ex quo fingula-
9 riter nota: & Felin. in princ. Vel tertiò vt faluc-
tur argumentum à contrario fenfu, & verba illa,
fine permiffu Pontificis, non fint fuperuacua, ex-
poni poteft verbum, *Pontificis*, ideft Papæ, qui
folus poteft concedere, vt iudex laicus clericum
diftringat, vel condemnet, c. Mennam, 2.qu.5.
c. Cum deuotiffimam, 12. q. 2. etiam generali-
ter, vt notatur in c. Contingit, fupra de arbitr.
& hic tenet Hoftienf. num. 1. in ver. Pontificis,
Ioan. Andr. num.3. in eod. ver. & Butr. num.7.
Quod tamen intellige vt declarat Cardinalis in
c. Perpendimus, in 7. oppofit. de fent. excomm.
vbi probat fummum Pōtificem non poffe tollere
Clericorum exemptionem à fæculari poteftate
quoad omnes clericos, & quoad omnes caufas
in vniuerfum, licet poffit quoad aliquos Cleri-
cos, & quoad aliquas caufas: & hanc puto fuif-
fe mentem Hoftien.& Ioan.Andr. dum dixerunt
Papam id poffe generaliter, ideft concedendo ex
caufa vni Principi laico poteftatem iudicandi
de Clericis certi loci, vel territorij. Quam de-
clarationem Cardinalis fequuntur, &, vt fupra,
interpretantur Felin. in c. 2. col. 1. de maior. &
obed. Stephan. Aufr. in Clem. s. de offic. Ordin.
feu in tract. de poteftat. fæculari fuper perfon.
ecclefiaft. in 1. reg. num.1. in 1. fall. & Couar.
pract. quæftion. cap.31. num.4. latè Modern. de
Effect. Clericat. effect. 1. num. 59. & feqq. Vel
quartò faluando idem argumentum intellige
illa verba, *fine permiffu Pontificis*, refpectu mi-
norum, feu iuniorum Ecclefiæ, qui Clerici non
funt: hi enim poffunt iudicem fæcularem adire
de Epifcopi confenfu, fecundum Ioann. Andr.
num. 4. in ver. Condemnare, & Butr. num. 7.
Quod ego intelligo fi verbum, *minores* accipia-
tur pro feruientibus Ecclefiæ; fecus fi pro Mo-
nachis, quia tales etiam de confenfu Superio-
rum priuilegijs Ordinis renunciare non poffunt,
aut alterius iudicis iurifdictionem prorogare,
10 vt fcripfi latiffimè in cap. Quod fuper his; de
maior. & obed. Vel denique intellige verbum,
condemnare, in caufa merè ciuili, quam iudex
laicus non prohibetur cognofcere, ac diffinire
ex delegatione Epifcopi, fecundum ea, quæ no-
tatur in cap. Bene quidem, 96.dift. & in cap.De-
cernimus, fupra titul. prox. & hic tradunt Ioan.
Andr. num. 6. In glof. hic vacat, & Butr.num.7.
in fin.
11 Quintò nota ibi, *Iniuriam*. Iudices fæculares,
qui Clericos coercent, aut iudicant, Ecclefiæ
Dei iniuriam irrogare: Iniuria enim clericorum
ad Chriftum pertinet, cuius legatione fungun-
tur, c. Accufatio, il primo, in fin. 2. q. 6. Ioan.
Andr. hic num. 5. Imol. in primo not. Abb.
Marianus Socin. & Alex. de Neuo omnes in
2. not.
12 Sextò nota ibi, *fequeftratus fit*, excommuni-
catum poffe iterum excommunicari, fecundum
Abb.num.3. nam iudex laicus Clericum diftrin-
gens eft ipfo iure excommunicatus, cap. Si quis
fuadente, 17. q. 4. & tamen hic iubetur excom-
municari: hoc enim important illa verba, *à
communione Ecclefiæ fequeftratus fit*, quæ non
funt latæ fententiæ, fed ferendæ, fecundum glof.
fin. & eft communis intellectus Ioan. Andr. &
13 DD. in fumma huius textus. Sed certè vt aduer-
tit Marianus Socin. dictum Abbatis non proba-
tur hic; quia verba illa, *fequeftratus fit*, licèt
refpectu iudicis perfonaliter diftringentis im-
portent excommunicationem ipfo iure; tamen
fecus eft refpectu condemnantis, qui non eft ipfo
iure excommunicatus, fed excommunicandus,
nifi in cafu c. Quoniam, de Immunitat. Ecclef.
lib. 6. Nec eft nouum in iure, aut inconueniens
vt vnum, & idem verbum ad diuerfa relatum
ratione diuerfæ fubiectæ materiæ diuerfimodè
capiatur, vt eft glof. notab. in c. Capitulum
Sanctæ Crucis, in ver. Relaxetis, fupra de refer.
& glof. fin. in c. Si Papa, de priuil. lib.6. dixi in
c. Recolentes, infr. de ftat. Monachor. dictum
tamen Abb. eft in fe verum, vt patet in cap. En-
geltruda, 3. qu. 4. vbi hoc tenet plena glof. in
ver. Anathemate, & fimilis glof. in c. Ita quo-
rundam, in ver. Crebra, & folemnis, infr. de
Iudæis. Quid autem operetur fecunda excom-
municatio, & quos habeat effectus, declarant
14 gloffæ prællegatæ. Verum hodie fublata eft
hæc differentia inter diftringentes perfonaliter,
& condemnantes per fententiam: vtroque enim
cafu iudices fæculares procedentes contra per-
fonas ecclefiafticas excommunicantur in Bulla,
quæ in die Cœnæ Domini legi confueuit, vt pa-
tet in Bulla Gregorij XIII. Confueuerunt, in
Bullar. tom.2. pag.464. & in Bulla Pauli V. Pa-
ftoralis, tom. 3. pag. 251. Idque tam in caufis
ciuilibus, quàm criminalibus: nam in ciuilibus
§. XV. fertur excommunicatio in hæc verba
[Quiue ex eorum prætenfo officio, vel ad in-
ftantiam partis, aut aliorum quorumcumque
perfonas ecclefiafticas, Capitula, Conuentus,
Collegia Ecclefiarum quarumcunque coram fe
ad fuum tribunal, audientiam, cancellariam,
confilium, vel Parlamentum præter Iuris Cano-
nici difpofitionem trahunt, vel trahi faciunt,
vel procurant, directè, vel indirectè quouis quæ-
fito colore] Hoc caput paucis immutatis ha-
betur etiam in Bulla Pauli III. Confueuerunt,
§ 51. in Bullar. tom.1. pag.630. fed non legitur
in Bullis præcedentibus Vrbani V.& Iulij II.quę
habentur eod. tom. pag. 219. & 445. In crimi-
nalibus verò fertur excommunicatio his verbis
[Item excommunicamus, & anathematizamus
omnes, & quofcunque Magiftratus, & Iudices,
Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores
quomodolibet fe interponentes in caufis capi-
talibus, feu criminalibus contra perfonas eccle-
fiafticas illas proceffando, banniendo, capiendo,
feu fententias contra illas proferendo, vel exe-
quendo fine fpeciali, fpecifica, & expreffa huius
Sanctæ Sedis Apoftolicæ licentia, quique eiuf-
modi

modi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel aliàs illa perperam abutuntur, etiamsi talia cômittentes fuerint. Consiliarij, Senatores, Præsidentes, Cancellarij, aut quouis alio nomine nuncupati, vt in prædictis Bullis Gregorij XIII. & Pauli V. §.19.]

25 Vltimò nota ibi, *emendet*, excommunicatum non esse absoluendum nisi priùs de iniuria satisfaciat, vt hic, & in cap. Ex parte, il primo, & in cap. Cum olim, de ver. signific. de quo dic latè vt per Marian. Socin. in cap. Venerabilis, in 25. articulo principali, de sentent. excomm.

26 QVÆRO, cùm textus dicat exemptos esse à iudicibus sęcularibus non tantùm Presbyteros, Diaconos, & Clericos; sed etiam minores Ecclesiæ; qui sint isti, qui Clerici non sunt, & tamen de iurisdictione Ecclesiæ existunt, & fori priuilegio gaudent. Præmitto hunc textum legi multipliciter; nam littera in præsenti habet *minores Ecclesiæ*, alia littera habet *iuniores Ecclesiæ*, vt apud Burchar. seu *Ecclesiæ iuniores*, vt in cap. 2. 11. quæst. 1. quod olim habebatur pro palea. Vnus ex veteribus Gratiani libris habet: *Minores Ecclesiæ cultores*, & alter *iuniores Ecclesiæ cultores*, vt refert Anton. Augustinus in notis ad primam collect. Decretal. lib. 2. tit. 2. cap. 3.

Quibus præmissis inuestigandum est qui veniant appellatione istorum, qui non possunt distringi à iudice sæculari.

27 Et primò glossa hic in ver. Minores exemplificat textum in scholaribus, seu seruientibus Ecclesiæ ad eius obsequium deputatis, qui eodem priuilegio gaudere debent, arg. c. Ecclesiarum seruos, 11. quæst. 2. cap. fin. §. Petijt, vbi de hoc. supra de Offic. Archid. & cap. Cùm contingat, infr. eod. Et in quantum glossa dixit de scholaribus, fortè habuit respectum ad nonnullas Ecclesias, maximè in Alemania, vbi sunt scholares seruientes Ecclesiæ, & addiscentes vt Clerici, prout hic obseruant Cardinalis nu. 2. Abb. nu. 5. Marian. Socin. & Alexand. de Neuo vterque nu. 6. & idem Socin. supra in cap. proximo, nu. 8. Facit cap. 1. infra de celeb. Missar. Itaque Ecclesiarum serui sunt de foro Ecclesiæ, & gaudent priuilegio exemptionis à potestate sæculari, secundum intellectum glossæ, quem hic sequuntur Host. num. 1. Butr. num. 6. Cardinal. & Anchar. ambo num. 2. Abb. num. 5. & alij communiter, Speculat. in tit. de compet. iurisdict. §. 1. vers. Vigesimus septimus, Marian. Socin. loco proximè cit. Idem sentit Vincent. dum exemplificat textum in ianitoribus Ecclesiæ, & videtur intelligere de illis minoribus, qui Ecclesiæ obsequio sunt sub custodia Seniorum, vt adueniente ætate promoueantur ad Ordines, dum allegat c. Omnis ætas, 12. quæst. 1. & Vincentium sequuntur hic Ioan. Andr. num. 2. Butr. num 6. & Abb. num. 5.

28 Verùm hanc conclusionem notabiliter declarat Archid. in cap. 2. 11. quæst. 1. & post eum Feder. de Sen. cons. 111. incipien. Quæstio talis est, n. 10. vt procedat in his, qui seruitio Ecclesiæ perpetuò sunt adstricti, seu in familia perpetua Ecclesiarum, ita intelligentes iura in dict. c. Ecclesiarum seruos, in cap. Iudicatum, 86. dist. & in l. 2. C. de Episcop. & Cleric. non autem in seruis conducititijs; quia licèt incedant in habitu clericali, & inseruiant Ecclesiæ in celebratione Missarum, & alijs Diuinis Officijs; tamen cùm non sint Clerici, non gaudent priuilegio fori. Et hæc videtur fuisse mens glossæ secundæ hic dum dicit, Deputatos Ecclesiæ, & facit text. in Clem. 2. de decim. in cap. Per exceptionem, in ver. Perpetuò oblati, de priuil. lib. 6. Et hanc declarationem probant hic Collect. nu. 5. Cardinal. num. 2. vers. Dic idem de non conuersis, Abb. nu. 5. Marian. Socin. in cap. proximo, n. 8. supra eod. & Stephan. Aufrer. in tract. de potest. sæcular. super person. eccles. in 2. reg. num. 36.

19 Hodie in istis seruientibus, qui in Regno Neapolitano appellantur Diaconi seluatici, seruari debet decretum tenoris infrascripti videlicet: Sacra Cardinalium Congregatio negocijs Regni Neapolitani Præpositorum certior reddita, in nonnullis eiusdem Regni Diœcesibus Diaconos, quos vocant Seluaticos in maximum numerum citra Ecclesiarum necessitatem, aut vtilitatem excreuisse; volens eorumdem exemptionis causam declarare, & fraudibus quibuscunque occurrere, de SS. D. N. Gregorij XV. mandato viuæ vocis oraculo desuper habito, Diaconos Seluaticos huiusmodi, pro Ecclesiarum, & Episcoporum seruitio retineri, vel in locum quoquomodo deficientium assumi posse in Cathedralibus, seu superioribus Ecclesijs ad summum quatuor; & Collegiatis, vel Parochialibus duos; in alijs verò Ecclesijs, in quibus Diuina celebrantur, si Episcopo videbitur, vnum: quos quidem Episcopi prorsus gratis, & tales, qui omnino per se ipsos, non autem per interpositam personam seruitium debitum præstent; nec vllo modo criminosos, aut malæ conditionis, & famæ eligere debeant; aliàs & hi nullo gaudeant priuilegio, & eligentes iudicium Sedis Apostolicæ seuerum experientur: eos verò priuilegio Canonis nō gaudere; fori autem priuilegio in criminalibus omnino, in ciuilibus quoad corporis districtionem tantùm, & immunitate ab oneribus personalibus, non autem durante seruitio frui debere? Sed si alicubi maioribus vtantur priuilegijs, & immunitatibus ex legitima consuetudine, cuius cognitionem, & declarationem in casu controuersiæ eadem S. Congregatio sibi reseruat, illam debere attendi; cognitionem verò aliorum præmissorum ad Ordinarios pertinere, hoc præsenti Decreto statuit, præcepit, & declarauit. Romæ 10. Calen. Iulij 1623.

20 Secundò gaudent fori priuilegio serui, seu famuli Clericorum, in quibus ponit exemplum Host. hic num. 1. & tenet gloss. 1. in cap. Clericum, vers Idem dico de seruientibus, & mancipijs Clericorum, 11. quæst. 1. Item gloss. 1. in cap. Eos, vers Ad hoc potest dici quod cùm sit de familia Sacerdotis, est de foro Ecclesiæ, 32. dist. & glos. in cap. Generaliter, § Iuxta, in ver. Mancipia, 16. quæst. 1. Gemin. in cap. vn. de Cler. coniug. lib. 6. & in d. cap. Eos, Abbas consil. 53. incipien. Quidam, Andr. nu. 3. lib. 1. sed ibi tantùm recitat opiniones, & nihil firmat. Sed pro hac parte in facti côtingentia consuluit Calcan. cons. 71. vbi post num. 3. dicit hanc esse conclusionem secundum omnes, vt famuli Clericorũ laici gaudeant ipsorum priuilegio, quoad fori declinationem. Hanc etiam esse communem opinionem Legistarum testatur hic Alex. de Neuo n. 9. Pro qua inducuntur primo textus

in

in l.1. & 2. C. de Episcop. & Cleric. vbi famuli clericorum in rebus suis collectari non possunt. Ergo si res sunt exemptæ, fortius personæ, quibus res accedunt, cap. Præcipimus, 12. quæst. 2. Cardinal. in Clem. 1. num. 9. vers. Item ad hoc, de præben. Sed illa iura iotelliguntur de mancipijs, vt in d. l. 1. & sic de perpetuis secundum Felin. hic num. 1. Secundo inducitur cap. final. §. Petijt, de Offic. Archid. vbi non dicitur esse speciale in Episcopo vt eius familia sit de foro Ecclesiæ; nec vlla ratio specialitatis apparet; At respondetur textus loqui in Episcopo, & cum materia sit stricta, ad alios extendi non debet: multa enim conceduntur Episcopo propter dignitatis prærogatiuam, quæ non alijs, cap. fin. de re iudic. lib 6. & cap. Quia periculosum, de sent. excomm. eod. lib. cum simil. Tertio glossæ præallegatæ inducunt cap. Indicatum, 86. dist. & cap. Ecclesiarum seruos, 12. quæst. 2. Sed illa iura intelliguntur de seruis Ecclesiarum perpetuis, non autem de temporalibus, & mercede conductis, secundum Archid. & Feder. de Sen. vt dixi supra nu. 18. Vel aliter responde, vt notat gloss. in d. cap. Indicatum, in ver. Inter eos, Quartò Clericorum Concobinæ illorum forum sortiuntur, gloss. 1. in cap. Eos, 32. distin. Ergo multò magis famuli, qui cum Clerico non delinquunt. Sed nego assumptum, vt dicam infr. num. 29. Tantùm enim subsunt Episcopo, vt ab ipso puniantur, vt dicit textus ibi, sed non priuatiuè ad iudices sæculares. Quintò bona patrimonialia Clericorum gaudent priuilegio fori, cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, supra de Constitut. Ergo fortiùs famulantes: Sed similiter negari potest assumptum, vt per Butr. in cap. Si diligenti, nu. 18. de præscript. & Felin. hic n. 1. vers. Tertiò bona Clericorum. Contrariam opinionem in seruis Clericorum mercede conductis probant Archid. & Feder. de Sen. loc. supra citatis num 18. & idem Archid. in d. cap. Ecclesiarum seruos, num. 1. 12. quæst. 2. Et eam amplectitur hic Abb. num. 6. Alex. de Næuo nu. 11. & Felin. d. num. 1. dicens opinionem Abb. esse tutiorem. Idem dicit Stephan. Aufr. supra citatus num. 18. qui etiam testatur eadem de facto seruari, & secundum eam fuisse plurica iudicatum in Senatu Taurinensi testatur Thesaur. decis. 22. vers. Verum in Vrbe, & communem dicunt Capic. decis. 12. nu. 2. in fin. & Iulius Clarus. in praxi criminali lib. 5. §. fin. quæst. 35. vers. Quæro nunquid familiares. Pro hac parte inducitur cap. penult. vers. Non sic autem, de priuileg. lib. 6. vbi priuilegium datum Conuentui non prodest familiaribus. Item inducitur cap. Per exemptionem, eod. tit. & lib. vbi Oblati, quamuis eorum vita habeat aliquid spiritualitatis; tamen non sunt exempti à potestate sæculari, nisi habeant qualitatem perpetuitatis. Ergo multò minus exempti erunt famuli temporales, & pretio conducti ni-
21 hil spiritualitatis habentes: facit quod notat Innoc. in cap. Cum olim, in princ. de arbitr. vbi intelligit illum textum in familia perpetua, & religiosa; licèt aliàs nomine familiæ non solum serui proprij, sed etiam alieni, nec non liberti, qui in seruitio, & ministerio sunt; sicut etiam mercenarij, & similes contineantur, vt l. 1. §. Familiæ, ff. de publican. & vectigal. l. 1. §. Familiæ,
22 ff. de vi, & vi armat. secundum Innocent. ibi, & Host. num. 1. Item facit quod notat Bald. in l. 1. num. 5. C. de Episcop. & Cler. vbi quod familiaris perpetuus habet priuilegiū perpetuum sicut Dominus, temporalis autem non nisi durante familiaritate. In hac varietate Albericus de Rosat. l. 1. C. de Episc. & Cler. conciliando opiniones dicit primam procedere in his, qui Clericis seruiunt mercede dietim pro aliquo paruo tempore, & hos affirmat non gaudere fori priuilegio: Secundum verò in his, qui seruiunt ad annum, vel ad longius tempus, & hoc placet Marian. Socin. supra in cap. prox. nu. 21. qui ita intelligit dictum Baldi de familiari temporali, vt scilicet ita demum durāte familiaritate gaudeat priuilegio Domini, si sit conductus ad annum, vel ad longius tempus; non autem si dietim seruiat. Sequitur Decianus in tractat. criminal. part. 1. lib. 4. cap. 9. nu. 47. Sed certè hæc distinctio est potius imaginaria, quàm vera: nullibi enim reperitur iure cautum vt familia debeat saltem esse annalis ad hoc vt gaudeat priuilegio Domini. Quin potius iura videntur requirere qualitatem perpetuitatis, vt in d. c. Per exemptionem. Et Concilium Tridentinum voluit familiares esse triennales in casu speciali cap. 9. sess. 23. Vnde non discesserim ab opinione Archidiaconi, quæ communior, & verior videtur, & vbique seruatur in praxi. Et est ratio diuersitatis inter mancipia, seu seruos proprios ipsius Clerici, & famulos conductitios, secundum Alex. de Næuo hic num. 12. vers. Et si dicis; quia quando est seruus proprius, & perpetuus ipsius Clerici, quicquid acquirit, ipsi Clerico acquirit, sicut seruus ipsius Clerici. Vnde potius dicitur conueniri ipse Clericus, ad quem commodum, vel incommodum pertinet, l. 1. §. In propria, ff. Quando appellan. sit, & cap. Biduum, vers. In propria, 2. quæst. 6. secus in seruo conductitio; quia non est ipsius Clerici, nec illi acquirit. Quod tamen limitabis, nisi aliàs Dominus non posset commode vti suo priuilegio, nisi includeretur famulus; quia tunc etiam mercede conductus includeretur, cap. penult. §. Cum conceditur, de priuil. lib. 6. Ita Felin. hic nu. 2. vers. Tene istam conclusionem, Ioan. Anton. de Nigr. in Extrauag. vn. num. 9. vers. Aduerte, de vit. & honest. Cler. Menoch. alios adducens de Arbitr. Iudic. centur. 6. casu 562. num. 11.
23 Tertiò gaudet fori priuilegio familia Episcopi, vt est textus in c. fin. §. Petijt, supra de Offic. Archid. vbi hoc tenent omnes, & de communi opinione testantur Abbas hic num. 6. Ioann. de Monte Sperello inter cons. Calcan. cons. 72. quod est subscriptio præcedentis consilij, Capic. decis. 12. nu. 1. Thesaur. decis. Pedemont. 22. n. 6. Boss. in titul. de for. compet. post num. 127. & Clar. in d. §. fin. quæst. 15. vers. Ab hac tamen conclusione. Quam etiam seruat Curia, vt scripsi in cap. Ecclesia S. Mariæ, à num. 43. supra de Constitutionibus, & in familia Episcopi intelligi possunt glossæ præalleg. in casu præcedenti num. 20. secundum Felin. hic num. 1. in fin. Et
24 quamuis Alex. de Næuo hic num. 9. dicat communem opinionem veram non videri in puncto iuris, quia text. in d. cap. final. loquitur de consuetudine, quæ ibi allegabatur præscripta: tamen iudicio meo fallitur in intellectu illius Decretalis; nam ille Archidiaconus Senonen. quamuis alle-

allegaret consuetudinem esse vt omnes de ditione Senonen. conuenirentur prius coram se, quàm coram Officiali Archiepiscopi; tamen ab hac regula excipiebat causas Archiepiscopi, & familiæ suæ; atque ita textus fundat se super consuetudine respectu iurisdictionis dumtaxat, quã Archidiaconus præscripserat: sed non fundat se super consuetudine in exceptione familiarium Archiepiscopi, qui conueniebantur coram illius Officiali: quin potiùs admittit eos remansisse sub iurisdictione Archiepiscopi ex iuris communis dispositione, cum contra eos nihil præscripsisset Archidiaconus, vt c. Cum olim, de præscript. vnde à communi opinione non est recedendum. De familiaribus Papæ, & Cardinalium dic vt scripsi in cap. Ex parte, il secondo, à n. 2. vsque in fin. inf. de priuil.

25 Quartò forum Clericorum sortiuntur clericorum concubinæ, vt innuit tex. in c. Eos, 32. dist. vbi indulgetur licentia Principibus sæcularibus vt nisi clerici se correxerint, illorum concubinas mancipent seruituti, vbi glos. 1. tenet vxorem non legitimam, seu concubinam Sacerdotis esse de foro Ecclesiæ; tum quia est de illius familia; tum quia delinquit in persona ecclesiæ, & ratione delicti efficitur quis de foro alterius, c. Placuit, 6. q. 3. Idem tenent ibi Archid. & Gemin. præsertim in concubina clerici in sacris constituti, prout loquitur ille textus: & sequuntur Abb. in cap. 2. de cohabitatione Clericorum, & Mulier: & in cap. Cum sit generale, infra eod. Roman. in singular. 665. num. 2. in ver. Concubina. Ioan. de Plat. in l. 1. C. de Mulier. & in quo
26 loco, lib. 10. Alij verò dicunt concubinam Clerici committere sacrilegium, c. Qui Christo, & cap. Virginibus, 27. q. 1. & notat Hostiens. in Summ. de cohabit. Cler. & Mulier. §. Quam pœnam. Henr. Boich. & Abb. in c. 2. eod. tit. &
27 idem Abb. in c. Vt clericorum, de vit. & honest. clericor. Crimen autem sacrilegij est mixti fori; vnde contra concubinas Clericorum potest procedere tam iudex ecclesiasticus, vt c. Quis quis, 17. q. 4. & cap. Cum sit generale, infra eodem quàm iudex sæcularis; & ita in crimine sacrilegij concludunt omnes, vt testatur Mantica cons.
28 266. num. 8. Vnde Petr. de Anchar. in cap. Ea quæ, in vigesimaquarta quæst. de reg. iur. lib. 6. & in cons. suo 197. vers. Super secundo dubio, firmat Principem sæcularem posse facere statuta pœnalia contra prædictas concubinas Clericorum manifestas, & notorias: nec tunc secundum eum honestas Ecclesiæ maculatur, sed potius defensatur, & sacri Canones melius custodiuntur; licèt contra occultas putet non posse iudicem laicum ex officio procedere, ne detegat crimen clericorum. Ad hoc quod ait Constantinus in c. In scripturis, 96 dist. & opinionem Ancharani sequuntur Ioan. de Anan. in rubr. de adulter. col. vlt. Felin. in d. c. Cum sit generale, nu. 14. infr. eod. Eamque dicit fouere maximam æquitatem Stephan. Aufr. in tract. de potest. sæcular. super person. eccles. in 2. reg. num. 34. in fin. inter Tract. comm. tom. 14. pag. 396. Itaque contra concubinas Clericorum, cùm crimen hoc sit commune inter iudicem ecclesiasticum, & sæcularem, erit locus præuentioni, prout concludit Marian. Socin. in c. proxim. n. 21. vers. Et prædicta, supra eod. & in d. c. Cum sit generale, Felin. & Aufr. loc. citatis.

29 Conclude veritatem. Aut quæritur quis iudex possit procedere contra concubinam pro crimine commisso cum persona ipsius Clerici; & potest procedere solus iudex ecclesiasticus: & in hoc casu intellige textum in d. c. Eos, 32. dist. Tribuit enim facultatem Principibus laicis coercendi concubinas pro ipso delicto concubinatus cum Clericis perpetrato vbi Clerici sunt incorrigibiles: & hoc intendit glos. 1. dum dicit, Non legitimam propterea clerici forum sortiri, quia delinquit in persona Ecclesiæ. Et ita procedat
30 prima opinio Archid. & sequacium. Ratio est, quia cùm causa concubinatus sit indiuidua inter concubinam, & Clericum, non potest contra ipsam institui processus quin tangatur persona ipsius Clerici, quæ exempta est à sæculari potestate. Vnde ratione indiuiduitatis causæ concubina forum Clerici sortitur; quia si non priuilegiatus in materia indiuidua concurrat cum priuilegiato, illius priuilegio vtitur, l. Si communem, ff. Quemadmodum seruitus amittatur, & c. Per tuas, de arbitr. quam regulam constituit glos. in cap. vnic. in ver. Ecclesiasticus, de iurepatr. lib. 6. & pluribus confirmant Alexand. cons. 122. num. 16. & seq. lib. 4. & Ias. in l. Si emancipari, à num. 5. C. de collat. Vnde cum causa est communis inter clericum, & laicum, propter adiunctionem clerici agi debet coram ecclesiastico, vt decidit Bart. in l. Præcipimus, §. eod. obseruando, num. 2. per illum textum, C. de appellat. & in l. Solet, ad fin. ff. de alim. legat. & in d. l. Si communem, sequitur Petr. de de Anchar. in c. Romana, num. 7. de appellat. lib. 6. Alex. vbi supra, & Ias. in d. l. Si emanci-
31 pari, num. 13. Quamobrem si iudex sæcularis institueret processum contra mulierem in causa fornicationis cum Clerico perpetratæ in diuiduando personam ipsius Clerici, eo ipso incideret in excommunicationem, quæ in Bulla Cœnæ fertur in iudices, qui se interponunt in causis criminalibus contra personas ecclesiasticas eas processando, vt dictum est supra num. 14.
32 Et ex his valde dubito de doctrina Ancharani in d. cons. 197. nam cum concubinæ clericorum pro delictis cum eis commissis non sortiantur forum sæcularem, vt ostensum est supra, consequenter nec ligantur statutis illius fori; quia forum sortiri, & statutis ligari à pari procedunt c. fin. de const. lib. 6. Archid. in cap. Quæ contra num. 9. 8. dist. Specul. in tit. de const. §. 1. Butr. in Rubr. de consuetud. num. 7. & Decius in c. Decernimus, num. 197. de iudic. Præterquam quod cederet in ignominiam, & infamiam Ordinis Clericalis, vt in Edictis, & Legibus publicis Principum sæcularium notarentur, licèt obiter, & per indirectum, crimina clericorum, arg. c. In scripturis, 96. dist.

Aut quæritur quis sit iudex competens contra concubinas Clericorum in delictis per eas commissis cum laicis, vel in causis ciuilibus ipsarũ; 33
& hoc casu si delicta non sint ecclesiastica, vel mixti fori secundum ea, quæ notantur in c. Cum sit generale, inf. eod. solus iudex laicus est competens: Non enim hoc casu concubinæ gaudent priuilegio fori; quia non debent ex earum delicto commodum reportare, vt finaliter concludit Marian. Socin. supra in c. proxim. num. 22. in fin.

fin. Vnde nec releuat quod sint de familia Clerici, vt dicit glos. in d. c. Eos, quoniam hæc familiaritas prodesse non debet cùm sit turpis, & à iure damnata. c. 1. & per tot. infra de cohabit. Cleric. & Mulier. Illud est indubitatum, videlicet contra concubinas etiam laicorum non obstante præuentione iudicis sæcularis solum Episcopum posse procedere ad pœnam excommunicationis ex decreto Concilij Tridentini cap. 8. sess. 24. de reform. matrim. vt scripsi plenè in cap. Perniciosam, à num. 18. supra de offic. Ordinarij.

33 Quintò fori priuilegio gaudent vxores Clericorum, secundum vnam opinionem, quam tenet glos. 1. in c. Ens, 32. dist. & glos. 1. in cap. Clericum, 11. q. 1. Ioan. de Imol. & Gemin. in c. vn. de cleric. coniug. lib. 6. Abb. hic n. 6. vers. Quid de vxore clerici Marian. Socin. in cap. proxim. num. 20. supra eod. Angelus in ver. Excommunicatio 7. §. 8. & hanc esse communem opinionem fatetur hic Alex. de Næuo, num. 21. Pro qua allegatur primò textus in l. 2. C. de Episc. & Cleric. vbi vxor, & filius clerici gaudent illius priuilegio. Licèt ille textus non loquatur de priuilegio fori, sed immunitatis a collectis, & im-
34 positionibus laicalibus. Secundò allegantur iura, quæ dicunt vxorem sortiri forum ex persona viri, vt l. fin. §. Item rescripserunt, & ibi Bart. ff. ad municipal. l. Cum quædam puella, ff. de iurisdict. omn. Iudic. l. Exigere, ff. de Iudic. & l. fin. C. de Incol. lib. 10. Demum allegatur textus in l. Fœminæ, ff. de Senator. vbi vxores coruscant radijs maritorum, & eorum dignitate, &
35 priuilegio gaudent. Et procedit hæc opinio siue matrimonium fuerit contractum ante clericatum, prout loquitur textus in d. l. 2. & ibi notat glos. in ver. Coniugia, siue contractum fuerit post clericatum, secundum Abb. hic num. 7. vers. Et licèt loquatur: nam coniugium non repugnat substantiæ Ordinis etiam sacri, sed prohibitio inducta est ex constitutione Ecclesiæ, vt notatur in c. Cum olim, infr. de Cleric. coniugat. in c. Quæ ad perpetuam, 25. q. 1. & per Innoc. in c. Placet, de conuers. coniug. Non obstat quod vxor non habeat characterem Ordinis, quoniam plures alij gaudent fori priuilegio, quibus tamen character non est impressus, vt patet in Monialibus, & Conuersis, c. De Monialibus, & c. Non dubium, & c. Parochianos, infr. de senten. excomm. in familia Episcopi, & consimilibus.

36 Contrarium tenet Ioan. Andr. in d. cap. vnic. nu. 3. de Cler. coniug. lib. 6. vbi dicit nunquam fuisse vsu receptum vt vxor clerici gaudeat priuilegio Canonis, & fori: absurdum enim esset vt fœmina, quæ in ciuilibus est fori sæcularis, in criminalibus à sæculari iudice puniri non posset. Nec obstat secundum eum quod hoc contingat in Clerico coniugato, qui in criminalibus gaudet priuilegio fori, & non in ciuilibus, vt in d. c. vn. quia hoc operatur character, qui personam clerici non egreditur. Idem tenet ibi Ioan. de S. Georgio, & quamuis refellat rationem Ioan. Andr. dicens hoc priuilegium non esse concessum characteri Ordinis Clericalis, cum & Conuersi non habentes Ordinem, & Moniales eod. priuilegio gaudeant, d. c. Non dubium, cap. De Monialibus, & c. Parochianos, de sent. excomm. & c. Religioso, in 2. respon. eod. tit. lib. 6. Verè tamen Ioan. Andr. non negat quin personæ ecclesiasticæ carentes Ordine gaudeant priuilegio fori, & Canonis. Sed tamen asserit hoc priuilegium in Clerico descendere à charactere clericali, cùm ei competat ratione Ordinis. Vnde malè reprehenditur à Io. de S. Georgio, & Abbate hic nu. 8. Eamdem opinionem sequitur, & veriorem putat Alex. de Næuo hic num. 21. cum qua etiam transit Butr. num. 6. vers. Gaudet etiam vxor clerici; eamque seruari de facto testatur Stephanus Aufrer. in tract. de potest. sæcular. super personis ecclesiast. in 2. reg. num. 35.

37 His in vtramque partem adductis, pro solutione quæstionis videntur mihi statuendæ conclusiones infrascriptæ.

Prima conclusio est. Vxor clerici in sacris Ordinibus constituti in omnibus sortitur forum ex persona mariti. Hanc conclusionem sequuntur omnes supracitati num. 33. & est communis opinio, vt testatur hic Alex. de Næuo num. 22. Et quamuis subdat contrarium tenere Ioan Andr. & cum eo transire Anton. de Butr. tamen in hoc videtur falli; quia Butrius loco citato loquitur simpliciter de vxore Clerici, & Ioan. Andr. si sedulò expendatur potius tenet vxorem Sacerdotis gaudere fori priuilegio, considerat enim illud inconueniens quod vxor Clerici, quæ in ciuilibus est fori sæcularis, in criminalibus sit fori ecclesiastici, Quæ ratio viget tantummodo in vxore Clerici in minoribus constituti, qui cùm gandeat priuilegio fori in criminalibus tantùm, & non in ciuibus, vt in d. c. vn. de Cler. coniug. lib. 6. si vxor sortiretur illius forum, eodem modo ganderet in criminalibus, & non in ciuilibus, quod esset absurdum secundum Ioan. Andr. sed hæc ratio non viget in vxore Clerici in sacris, quia is gaudet priuilegio fori tam in ciuilibus, quàm in criminalibus. Vnde cessat inconueniens, quod vxor esset duplicis fori; quia erit tantùm de foro Ecclesiæ. Potest autem hic casus dupliciter contingere, Primò scilicet in Ecclesia Orientali, quia clerici in minoribus contrahunt, & in maioribus vtuntur matrimonio iam contracto, vt cap. Cum olim, de cleric. coniug. Vnde vxores Græcorum gaudent priuilegio fori, etiam in ciuilibus secundum Ioan. de Imol. hic num. 3. vers. Et per hoc videtur, & Stephan. Aufrer. in d. tract. de potest. sæcular. in 2. reg.
38 num. 35. vers. Vxores verò clericorum in sacris. Secundò hic casus potest contingere in Ecclesia Occidentali in coniugato, qui ad sacros Ordines promouetur vxore consentiente, & cootinentiam vouente, iuxta textum in c. Coniugatus, cum ibi notatis, de conuers. coniugat. nam & illarum cura non est negligenda: imo clericus de fructibus beneficij sui potest vxorem alere, sicut Apostoli faciebant, vt in c. Omnino, 31. dist. vbi bonus textus cum glos. & in c. 1. de cohabit. clericor. & mulier. secundum Abb. hic num. 9. & idem est si Maritus Religionem profiteatur vxore in sæculo remanente, & castitatem promittente, c. Cum sis, & c. Sanè, de conuers. coniug. secundum Marian. Socin. supra in cap. proxim. num. 20.

39 Secunda conclusio. Vxor clerici in minoribus Ordinibus constituti, qui in habitu, & tonsura non

non incedit, vel inseruit ecclesiæ, nec in ciuilibus,
nec in criminalibus gaudet fori priuilegio: nam
cùm talis Clericus hoc priuilegio non gaudeat,
vt in d. cap.vn. iuncto Decreto Concilij Triden-
tini c.6. sess.2. longè minus gaudere debet illius
vxor, quæ non ex persona propria, sed ex perso-
na mariti sortitur forum: & hoc esse indubita-
rum affirmat Ioan. Andr. in d. cap vn. nu.3. Abb.
num.7. vers. Primo casu, & Alexand. de Næuo
num.16.
40 Tertia conclusio. Vxor Clerici in minoribus
etiam deferentis habitum, & tonsuram clerica-
lem, & inseruientis ecclesię ad præscriptum d.c.6.
non gaudet priuilegio fori in ciuilibus: vbi non
agitur de personali districtione: nam cùm tali
priuilegio non gaudeat Clericus illius maritus,
vt est text. in d.cap.vn. & ex sententia S.Congre-
gationis Concilij dixi in cap.Proposuisti, nu.28.
infr. eod. consequenter nec illius vxor gaudere
debet, ex Theotica Ioan. Andr. de qua in præ-
cedenti conclusione.
41 Quarta conclusio. Vxor Clerici in minoribus
incedentis in habitu, & tonsura clericali, & in-
seruientis ecclesiæ gaudet priuilegio fori in cri-
minalibus etiam ciuiliter intentatis, & hoc se-
cundum vnam opinionem, quæ communis est,
vt patet ex dictis supra num.33. & mihi videtur
etiam de iure verior: nam & si Alex. de Næuo
hic num.18. affirmet contrarium posse defendi
probabiliter, & magnam vim faciat in eo, quod
priuilegium fori in clerico descendat à characte-
re clericali, cùm sit de iure Diuino, cap.Si Impe-
rator, 96.dist. qui quidem character cum inhæ-
reat personæ ipsius clerici, ad alios extendi non
potest: hoc tamen parum videtur vrgere, quia
priuilegiũ fori in vxore non prouenit ab exten-
sione characteris, sed ex eo, quia vxor sortitur
42 forum mariti. Dicit enim Imperator in l.final.
C de Incol. lib.10. Mulieres honore maritorum
erigimus, & genere nobilitamus, & forum
43 ex eorum persona statuimus; & dictum est supra
num.34. Quod si hoc procedit indifferenter in
Vxoribus sæculariũ virorum, longè magis obti-
nere debet in vxoribus Clericorum, quæ maio-
ribus priuilegijs decorantur, quàm vxores alio-
rum, vt patet in l.1. & 2. C.de Episcop. & Cleric.
& considerat Abb. hic nu.7. Neque enim ex eo,
quod maritus sit clericus, vxor illius debet esse
deterioris conditionis; imo melioris, vt d. l.2.
ne alioquin dignitas mariti in dedecus vxóris
retorqueatur contra textum in d. l.fin. & l. Fœ-
minæ, ff de Senator. Item si est ita in vxoribus
militum armatæ militiæ, vt forum viri sortian-
tur d. l.fin. C. de incol. lib.10. cur non idem di-
cendum sit in vxoribus clericorum, qui sunt mi-
lites cælestis militiæ, cap.Christianis, 11.quæst.1.
cap.Nullus episcoporum, 53.dist. & cap.Degra-
datio, ibi, *Cælestis militiæ milites*, de pœn. lib.6.
Et huic fundamento, quod mihi videtur irrefra-
gabile, non respondent Alex. de Næuo, & alij
44 sequaces alterius opinionis. In oppositum ta-
men stat authoritas Io. Andr. & cõmunis obser-
uantia. Sed tenendo supradictam opinionem,
eam limitabis, vt procedat quandiu viuit Cleri-
cus coniugatus; secus postquam obierit, vt hic
per eundem Alex. de Næuo nu.22. Porrò S.Con-
gregatio Cardinalium Cõcilij Tridentini Inter-
pretum noluit decidere hunc articulum, fortè
quia ad interpretationem Concilij non pertinet.
Nam consulta ab Episcopo Nuscano an vxor
coniugati clerici gaudeat priuilegio fori, prout
eius maritus: Respondit non esse Congregatio-
nis id decidere, sed quæstionem esse soluendam
ex dispositione iuris communis.
45 De priuilegio Canonis, cum sit annexum
clericali characteri, nusquam fuit vsu receptum
vt extendatur ad vxores, secundum Ioan. Andr.
in d. cap.vn. num.3. quem ibi sequuntur Gemi-
nianus, Franc. & alij communiter Cardin. in
Clem. Per litteras, in 12.qu. de præben. & Alex.
de Næuo hic num.21.
46 Sextò, Rustici ecclesiæ gaudent fori priuile-
gio, secundum Hostiens. in Summ. hoc tit. §.2.
vers Ex præmissis, qui ad hoc allegat cap.Indi-
catum, 86 dist. cap.ecclesiarum seruos, 12.qu.1.
l.2. C.de Episc. Clerici & l.Si quis, C.Vbi caus.
Fiscal. Verum hoc procedit in duobus casibus,
quos notat glos.1. in d.cap.Indicatum, & Ioan.
Andr. hic nu.6. in glos.2. Primus est cùm eccle-
sia ex priuilegio Imperatoris habet iurisdictio-
nem super eos, arg. cap.Si duobus, de appellat.
Secundus est quando rustici habent generalem
bonorum administrationem ab ecclesia, arg.
cap Ei qui, §.Nulli quoque, 2.quæst.6. Tertium
casum addit Speculator in tit. de compet. Iudic.
§.1, vers. Vigesimo septimo, & Collect. hic nu.5.
videlicet quando conueniuntur super re, quam
47 tenent ab ecclesia. Quod locum habet etiamsi
duo emphyteutę laici contendant inter se de do-
minio vtili, quod habent ab ecclesia: nam causa
agi debet coram iudice ecclesiastico, vt pluribus
decidunt Domini de Rota decis.42. part.6. Re-
centior. Sed his casibus exceptis rustici ecclesiæ
generaliter in foro sæculari conueniuntur secun-
dum gloss. & Ioan. Andr. vbi supra, & sequuntur
hic Butr. nu.6. Alex. de Næuo nu.13. & Marian.
Socin. In cap prox. supra eod. in 5.declaratione,
num.8. qui prædictis addit quartum casum vide-
licet si extaret consuetudo vt conuenirentur in
foro ecclesiæ. Consuetudo enim dat iurisdictio-
nem, l.Viros, C. de diuers. offic. lib.12. c. Cum
contingat, infra eod. & ibi latius Doctores.
48 Septimò gaudent priuilegio fori Oblati alicu-
ius Religionis, in quibus exemplificant hic ver-
bum, *Minores*, Innoc. Ioan. And. & alij. ..d de
his dic vt scripsi latissimè in cap, Vt priuilegia,
à num.1. vsque in fin. infr. de priuileg.
49 Octauò eodem priuilegio, gaudent Monachi,
& Conuersi, vt cap.A Subdiacono, 93.dist. c. In
olita, 11.quæst.1. cap.Parochianos, & cap.Cum
illorum, infr. de sent. excom. & in his exponunt
hanc litteram in ver. Minores, Host. Ioan. Andr.
& Butr. nu.6. & idem dicendum de monialibus,
vt d. c.De monialibus, eod. tit. Et de Religiosis
omnibus approbatam regulam profitentibus
tradit Marian. Socin. in cap.prox. supra eod. in
7.declarat. num.10.
Nonò, hoc priuilegio gaudent Nouitij, arg.
cap.Religioso, §.Quamuis, de sentent. excomm.
lib.6. quamuis enim cum effectu non sint Reli-
giosi, sunt tamen personæ ecclesiasticæ, gau-
dent priuilegio Canonis, vt ibi dicitur, & sunt
de foro Ecclesiæ, vt per Cardinal. in Clement.2.
num.9. vers. Item Nouitius, de præben. & scripsi
post Host. & alios in cap.Statuimus, nu.45. infr.
de regular.

De-

50 Decimò, Eremitæ quoque dicuntur hoc priuilegio gaudere, vt notat glos. vlt. in cap. Nulla ratione, 93. distinct. & gloss. in cap. Qui verè, in ver. Verò, 16. qu. 1. vbi dicunt Eremitas subesse
51 episcopo, in cuius territorio degunt. Idem voluit Innoc. in c. Cum monasterium, nu. 1. supra de elect. vbi concludit Eremitas, quamuis possint habere proprium, quia non abrenunciant; tamen esse personas ecclesiasticas, & debere continentiam promittere, & seruare, c. Scripsit, §. Ecce, 27. quæst. 2. & cum eo transeunt ibi Host. nu. 3. & Io. Andr. nu. 12. Idem tenet Arebidiac. in d. cap. Qui verè, nu. 3. 16. quæst. 1. & in cap. 1. nu. 1. in ver. Eremiticam, de excess. Prælat. lib. 6. vbi asserit Eremitas, quamuis non tenuncient proprijs, tamen habere anneaum votum continentiæ, gaudere priuilegijs Clericorū, & subesse Episcopo, in cuius territorio consistunt; quia non debent esse acephali, d. cap. Nulla ratione,
52 93. dist. Licèt subdat eos non esse verè Religiosos, nisi dent se alicui ex Religionibus approbatis, secundum ea, quæ notantur in cap. De Viduis, 27. quæst. 2. sequitur Abb. in d. cap. Cum monasterium, num. 2. de elect. & Butr. hic num. 6. qui simpliciter ait tales gaudere fori priuilegio; & hanc partem conatur hic tueri, & veriorem putat Alex. de Neuo, nu. 27. vbi concludit Eremitas esse personas ecclesiasticas, & gaudere fori priuilegio. Mouetur primò per text. in c. Item cum Ioannes Baptista, 2. quæst. 7. vbi S. Ioannes Baptista dicitur vitam aremiticam duxisse; Ergo talis non est vita laicalis, sed ecclesiastica, ad idem, §. Ecce, 27. quæst. 2. vbi S. Macarius, & S. Alexius post contracta sponsalia de præsenti elegerunt vitam eremiticam, vt Deo seruirent, & sic suas sponsas reliquerunt. Ergo sequitur secundum eum vt non sit vita secularis, sed ecclesiastica, facit d. cap. Qui verè, 16. quæst. 1. vbi vita aremitica laudatur. Deinde mouetur per textum in c. Duo sunt, 12. quæst. 1. vbi textus ponderat personas ecclesiasticas esse, ne dum clericos, sed etiam personas Deo Deuotas, quæ sunt deditæ orationi, & contemplationi, quæ ab omni strepitu temporalium debent cessare. Sed eremitæ sunt tales. Ergo sunt personæ ecclesiasticæ. Idem firmat Felin. hic num. 5. vers. Eremitæ sunt de foro Ecclesiæ, vbi alios adducit, & allegat textum, quem dicit esse nouum, in cap. fin. §. Item vitas Patrum, 15. dist. vbi textus dicit: Vitam eremitarum cum honore suscipimus, & quamuis restringatur ad vitas, quas scripsit Hieronymus; tamen vt inquit Felin. hoc verum quo ad hoc vt illi dicantur sancti: sed non restat quin ille text. probet vitam illorum religiosam esse. Vnde ab Ecclesia inuocantur Sancti Monachi, & Eremitæ. Demum hanc dicit esse communem conclusionem, & sequendam fauore animæ, Aretin. hic num. 9. & Boer. in tract. de stat. & vit. eremit. num. 13. & 14.

Contrariam opinionem amplectuntur Laud. & Ioann. de Lignano in Clemen. 2. de Præben. Quia tales ex vtero matris exierunt laici, nec postea superuenit aliquis actus eripiens eos à iurisdictione Imperatoris, qualis est Ordinis receptio, & conuersio ad aliquam ex Religionibus approbatis, vt in c. Si quis suadente, 17. q. 4. in cap. fin. de relig. domib. & in c. Non dubium,
53 de sent. excomm. Idem firmat Abb. hic nu. 10. vbi ait primam opinionem æquiorem esse; sed hanc posteriorem esse veriorem de iure; quia eremitæ non habent certam regulam, sed viuunt sola voluntate, & sunt sicut locustæ sine rege, secundum Guiliel. Nasonem, & notat gloss. in d. c. Qui verè, 16. quæst. 1. Et dictum Innocentij quod teneantur continentiam promittere, non probatur iure, vt idem Abb. affirmat in d. cap. Cum monasterium, nu. 2. & sequitur Marian. Socin. in cap. proximo, nu. 11. supra eod. vbi dicit hanc opinionem sibi magis placere; eamque tenere Guil. de Monte Lauduno in d. Clem. 2. & in Clemen. Cum ex eo, de sentent. excomm. quia propriè loquendo isti non sunt personæ ecclesiasticæ: non enim sunt clerici, & hoc clarum, nec sunt religiosi alicuius religionis approbatæ, nec Conuersi, nec Oblati. Facit cap. Duo sunt, 12. quæst. 2. sed sunt meri laici, & recedunt ad libitum, nec deputati reperiuntur ad aliquem ecclesiasticum pium vsum authoritate ecclesiæ, vel alicuius Prælati, & allegat Petr. de Ancbar. idem tenentem in d. Clem. 2. de præben. & in repet. cap. Ea quæ, qu. 7 de reg. iur. lib. 6. qui vtrobique refert ita consuluisse Ioan. de Caldet. habetur eius consil. in tit. de Iudic. consil. 7. quod incipit, An fratres de Pœnitentia. Et hanc opinionem dicit esse de iure veriorem, quæ etiā seruaretur in practica, Stephanus Aufret. in tract. de potest. secular. super person. ecclesiast. in 2. reg. num. 37. vbi etiam refert ita iudicatum fuisse in Curia Parlamenti in quodam aremita, qui propter egregia furta, & rapinas, vltimo fuit affectus supplicio; licèt ipse quoque subdat primam opinionem esse æquiorem fauore Religionis; pro qua in dubio est iudicandum, l. Sunt personæ, ff. de Religios. & sumptib. funer.

Ego verò in hoc articulo conciliando opiniones existimo distinguendas esse quatuor species eremitarum.

54 Quidam enim sunt eremitæ, qui emittunt tria vota substantialia in aliqua ex religionibus approbatis, quales sunt aremitæ Camaldulenses, Montis Coronæ, Montis Senarij, & consimiles, & hos eorumque nouitios indubitatum est gaudere non tantū priuilegio fori ecclesiastici, idest exemptionis à sæculari potestate, cùm sint verè, & propriè Religiosi, vt cap. 1. in fin. de excess. Prælat. lib. 6. secundum vnum intellectum, & cap. Priuilegium, ibi, *In cellis ad monasterium spectantibus*, de ver. signific. eod. lib. & hic notat Felin. nu. 6. vers. Et aduerte. Et de religiosis omnibus, & nouitijs dictum est supra num. 49. Sed etiam priuilegio exemptionis à iurisdictione episcopi, etiam ratione delicti perpetrati, contractus initi, vel rei sitæ extra locum exemptum, vt scripsi latissimè in cap. Tuarum, infra de priuileg. & hoc planum.

55 Quidam sunt Eremitæ viuentes in Congregatione, & habentes modum viuendi ab Episcopo approbatum: & tales licèt non sint verè, & propriè Religiosi, quia non profitentur aliquam ex religionibus approbatis; ideoque nec testari prohibeantur secundum Archid. in cap. vn. nu. 1. in ver. Eremiticam, de excess. Prælat. lib. 6. Abb. in Rubric. de testam. nu. 6. Præposit. in c. Nulli dubium, nu. 21. 12. quæst. 1. Albet. in Auth. Ingressi, num. 32. C. de Sacrosanct. Eccles. Nauarr.
56 comment. 2. nu. 44. de regular. Existimo tamen

esse personas ecclesiasticas,& subesse iurisdictio-
ni Episcopi diœcesani. Moueor primò per tex.
in cap. Indemnitatibus. §. penult. de elect. lib.6.
vbi patet mulieres viuentes in Congregatione,
licèt non renuncient proprijs, nec professionem
faciant; nihilominus instar Monialium esse sub
iurisdictione Ecclesiæ; & tamen illarum status,
seu regula non approbatur,vt ibi dicitur.Idemq;
patet de Beguinis in extrauag. Ratio, Io. XXII.
de religios. domib. Et in mulieribus, quæ vulgò
dicuntur Canonicæ sæculares, vt est text. in
Clem. 2. §. Illas quoque mulieres, de stat. Monac.
chor. vnde illas esse conueniendas coram iudice
ecclesiastico tenent Domini de Rota decis. 8. de
iurepatr. in antiq. quam sequitur Felin. in c.Di-
lecta, num. 2. de maior. & obed. Idem Butr. hic
num.6. Ergo idem dicendum de Eremitis colle-
57 gialiter viuentibus. Moueor secundò per tex. in
d. c. 1. de excess. Prælator. lib. 6. vbi à prohibi-
tione Mendicantibus facta de nouis domibus
non recipiendis excipiuntur ducentes vitam
Eremiticam in cellis, seu habitaculis Eremi de
maiorum suorum licentia. Quæ exceptio esset
inepta nisi Eremitæ saltem largè essent Religio-
si, leg. Nam quod liquidè, §. penult. ff. de penu
legat. Moueor tertiò exemplo virorum Tertia-
riorum, qui si collegialiter viuant gaudent pri-
uilegio exemptionis, vt dicam infra nu.6. Mo-
ueor quartò, quia in his Eremitis viuentibus in
communi authoritate Prælati non militant ra-
tiones, & inconuenientia, quæ considerantur
ab authoribus contrariæ sententiæ, & de his in-
telligo glos. in l. 2. in ver. Non possunt, ff. de
in ius vocan. quæ exemplificat illum textum
in Monachis, & Eremitis, idest collegialiter vi-
58 uentibus. Et de his etiam videtur intelligenda,
authoritas Innocentij in d. c.Cum Monasterium
num. 1. de elect. dum dicit hos teneri continen-
tiam seruare, & promittere, & subesse Episcopo
diœcesano per §. Ecce,27.q.1. Demum hoc vi-
detur ex mente D.Thomæ in 4. sent. dist. 27. in
expositione litteræ, vbi sic ait: [Eremitæ etiam
quamuis obedientiam non promittant, tamen
votum continentiæ habent annexum, & ex mo-
ra secundum determinatum tempus eorum
votum solemnizatur.] & in 2. 2.q.186. art.5. ad 3.
docet eos non excusari ab obedientia Episcopi.
59 Et expressè hoc tenet Syluest. in ver. Eremita,
quæst.1. n. 2. & in ver. Ecclesia, n. dicto 6. nu. 6.
vbi concludit hos Eremitas gaudere priuilegio
non solum fori,sed etiam Canonis: & contraria
dicit procedere in vagis, & profugis nulli Supe-
riori, vel regulæ adstrictis: nam, vt ipse ait, si
laicum viuentem in turba prædicta districtio fa-
cit gaudere hoc priuilegio, cur non Eremitas
vacantes Deo penitus in solitudine? & eum re-
fert, & sequitur Nauar. in manual. c. 27. nu.74.
& alij recentiores. Facit quod dicunt Domini
de Rota decis.1.de regul. in Antiq. Vbi contra
opinionem Ioan. Andr. in c. Dilecta, de maior.
& obed. tenet mulieres alias canonicè intrantes
Monasteria, in quibus Religio nō est approbata,
quandiu sunt in Ecclesia, vel Diuino seruitio,
vel habent habitum religiosum, potiri debere
priuilegio immunitatis, vt illas percutiens lige-
tur sententia Canonis; quia cùm de præsenti re-
ligiosè viuant, censentur personæ ecclesiasticæ,
& gaudere debent hoc priuilegio sicut clerici
simplices aliquo voto non ligati, & hoc tenet
Rota de quo tamen vide, quæ dicta sunt supra
num.19. & num.45. & quod dicam infra n.61. &
60 de talibus Eremitis intelligo authoritatem sex-
tæ Synodi Constantinopolitanæ can. 41. Concil.
tom. 3. pag. 242. cuius DD. nostri mentionem
non faciunt: ibi enim sic legitur. [Eos, qui di-
cuntur Eremitæ, qui quidem nigris vestibus in-
duti, & capite comati vrbes obeunt, & cum
viris sæcularibus, ac mulieribus versantur, &
propriæ professioni faciunt iniuriam; Statuimus
si elegerint quidem tonsis comis reliquorum
Monachorum amictum suscipere, eos in mona-
sterio constitui, & inter fratres referri. Quod si
hoc non elegerint, ex vrbibus expelli, & solitu-
dines habitare, ex quibus sibi etiam denomina-
tiones confinxere.] Hæc ibi. Quæ verba non
obscurè insinuant hos Eremitas, quamuis non
sint propriè Religiosi, tamen profiteri aliquem
viuendi modum ab Ecclesia permissum, & esse
personas ecclesiasticas: alias enim si esset profes-
sionis merè laicalis, Concilium non improbaret
vt versarentur cum viris sæcularibus in iniuriam
professionis, arg. c. In nona, 16. qu.7. & c. Cum
causam, de elect. cum simil. neque in eos statue-
ret, nisi essent de foro Ecclesiæ, quia forum sor-
tiri, & statutis ligari à pari procedunt, c.2. de
constit. lib. 6. Butr. in rubr. de consuet. num.7.
nec merè laicos distringit Concilium citra mate-
riam peccati, vt notat Innoc. in c. Correctam,
num. 3. vers. Nec sunt istæ personæ de foro Ec-
clesiæ, de regul. & DD. in cap. Nouit, de
Iudic.
61 Quidam verò sunt Eremitæ, qui quamuis nec
sint professi alicuius Religionis, nec viuant in
communi, tamen sunt authoritate Episcopi de-
putati seruitio alicuius Ecclesiæ, vel Oratorij,
& de Episcopi manibus suscipiunt habitum Ere-
miticum, & sub illius obedientia viuunt, pro vt
multos vidi in statu ecclesiastico & alibi, & in
his sequor opinionem Cardinalis in Clem. Per
litteras, num.9. vers. Verius tamen dic. de præb.
vbi dicit Eremitas dummodo authoritate Præla-
ti habentis potestatem, vt Episcopi, sint depu-
tati ad aliquem vsum perpetuum ecclesiasticum,
vel pium, censeri personas ecclesiasticas, & pri-
uilegio ecclesiastico gaudere: allegat Clem. 1.
de decim. & cap. Per exemptionem, de priuileg.
lib. 6. Et ita ex facto consuluit Anton. de Butr.
cons.19. nu.19. vers. Vnde ex hoc satis. Vbi con-
cludit Eremitas, & alios existentes in statu peni-
tentium,& habitantes in Oratorijs etiam priua-
tis; esse suppositos Episcopo, & haberi pro ec-
clesiasticis personis, & gaudere priuilegio fori
ecclesiastici, quia eorum caput est Christus; &
ideo superiorem non habent nisi Papam, Epi-
scopum, & Parochum: & est ex mente Abbatis,
Mar. Socin. & aliorum, quos citaui supra n.53.
62 Subdit tamen Cardinalis loco proximè citato,
tales non gaudere priuilegio, c. Si quis suaden-
te; quia locum habet in percutiente Clericum,
vel Monachum, vt ibi dicitur, & sic non in alijs,
nisi quatenus inuenimus iure expressum, sicut
exprimitur de Conuersis in cap. Non dubium, &
cap. Parochianos, de sent. excomm. quia & ipsi
sunt Religiosi; & de Nouitijs in religione, qui in-
terim Religiosi censentur, vt cap. Religioso,
§. Quamuis, eod. tit. libr. 6. sed extra casus ex-
pressos

pressos in iure non est locus d. c. Si quis suaden-
te, secundum eum, quod etiam tenent Io. Andr.
Alex. de Neuo: & alij sopracitati num. 45. &
Marian. Socin. in c. prox. num. 12. vers. Et hoc
casu, supra eod. De hoc tamen priuilegio Cano-
nis vide quod dixi supra proximè in Eremitis
viuentibus in communi num. 59. & de Diaconia
Seluaticis num. 19. & de vxoribus Clericorum,
num. 45.
63 Quidam denique sunt Eremitæ, qui non sunt
deputati Ecclesiæ seruitio authoritate alicuius
Prælati ecclesiastici, sed voluntariè suscipiunt,
& ad sui libitum deferunt habitum Eremiticum;
& in his Doctores videntur conuenire vt non
sint personæ ecclesiasticæ, nec vllo modo gau-
deant priuilegio clericali: ita Cardinal. in dict.
Clem. Per litteras, num. 9. in fin. vers. Si verò à
nemine est facta talis deputatio: nam, vt ipse
ait; absonum foret vt censerentur ecclesiasticæ
personæ, cùm sint meri laici, & recedant ad sui
libitum, & ad nullum vsum ecclesiasticum, vel
pioni authoritate Ecclesiæ, idest Prælati autho-
thoritatem habentis, sint deputati: & dicit in
hoc vltimo casu procedere opinionem Laudunij
& in his verificatur illius dictum, quod sint sicut
locustæ sine rege. Præterea absurdum esset vt ta-
les pro sola voluntate possent se eximere à iu-
risdictione Imperatoris, vt considerat Abb. hic
num. 10. & Marian. Socin. in c. prox. n. 11. supr.
eod. & Stephan. Aufrer. in d. tract. de potestat.
sæcular, &c. in 2. reg. n. 37. Facit optimè secun-
64 dum eos, cap. Duo sunt genera, 12. q. 1. Verum-
tamen si vigeret consuetudo vt Eremitæ huius-
modi potirentur priuilegio fori, talis consuetu-
do esset vtique obseruanda, secundum Marian.
Socin. d. num. 11. in fin. vers. Sed retenta, con-
ferunt quæ dixi supra num. 47. & quæ dicam
infra n. 70.
65 Vndecimò, sunt personæ ecclesiasticæ, & gau-
dent priuilegio fori Fratres, & Sorores, de Pœni-
tentia, seu Tertij Ordinis, & Milites S. Mariæ, qui
dicuntur fratres Gaudentes, secundum Bart. in
l. 1. in fin. ff. de pœn. & fusius in l. Semper, in fin.
num. 2. ff. de iur. immunit. vbi dicit ita consu-
luisse multos Aduocatos de Curia, & in specie
Guidon. Archid. Bononiensem, & Dynum quo-
rum tamen consilia solum loquebantur in fra-
tribus Gaudentibus; sed idem dicendum esse
in fratribus de Pœnitentia, seu Tertij Ordinis: &
consentiunt hic Butr. num. 26. & Alex. de Neuo,
nu. 31. Paulus in Clem. Cum eo, de sent. excom.
dicens ita consuluisse Ioann. de Lignano. Idem
firmant Butr. in c. vnic. num. 13. vers. Hoc putat
Bartholus, de oblig. ad ratioc. Marian. Socin.
in c. prox. nu. 12. vers. Ego vero pro concordia,
supra eod. dummodo habitum, & modum vi-
uendi sine fraude assumant, & authoritate Su-
perioris, & Angel. in ver. excommun. 7. §. 8. Et
hanc opinionem dicunt esse tutiorem, æquio-
rem, & fauorabiliorem Mar. Socin. in d. c. prox.
nu. 12. vers. Et hanc opinionem. Alex. de Neuo
hic num. 31 in fin. & Stephanus Aufrer. in dict.
tract. de potestat. sæcular. in 2. reg. nu. 39. Pro
qua facit glos. 3. In d. Clem. Cum ex eo, vbi re-
fert eiusmodi Ordinem fuisse approbatum per
Nicolaum Papam. Quod patet ex Constitutione
Nicolai IV. quæ incipit, Supra montem: & ha-
betur in Bullar. tom. 1. pag. 116. & per illam
glossam dicit se ita pronunciasse. Cardinalis in
c. Si diligenti, infra eod. refert etiam Aufrerius
loco citato hodie hoc esse decisum in Extrauag.
Sixti IV. quæ incipit, Sancta Romana, vbi reci-
tatur, Multos solemnissimos Doctores ita con-
suluisse. Item testatur sic obseruari in Ciuitate
Tholosana.
Contrarium, idest Fratres Tertij Ordinis non
esse de foro Ecclesiæ pluribus consuluit Io. Cal-
derinus consil. 7. de foro compet. quod incipit,
Quæsitum est à me an Fratres de Pœnitentia,
Federic. de Sen. cons. 150. incipien. Cum aliqui
boni viri, in princ. Cardin. cons. 13. In Ciuita-
te, in fin. Abb. cons. 31. Ad claram decisionem,
per totum, lib. 1. & idem Abb hic n. 21. vers. Item
pro istis Fratribus: quia tales licèt habeant mo-
dum viuendi à Sede Apostolica approbatum;
non tamen sunt verè Religiosi, cùm non profi-
teantur tria substantialia Regulæ, nec sunt Cle-
rici, nec vxores dimittunt. Idem tenent Guil.
de Monte Laud. & Petr. de Anchar. in d. Cle-
ment. Cum ex eo, nu. 6. de sent. excomm. & ibi
etiam Cardinalis, & pleniùs in Clem. Per litte-
ras, in 12. quæst. de præben. Bald. in l. Placet,
num. 13. C. de Sacros. Eccles. Et hanc partem
profitentur esse veriorem Abbas, Marian. Socin.
Alex. de Neuo, & Aufrer. locis citatis, quia si
rectè consideretur illorum status, magis ad lai-
calem, quàm ecclesiasticam vitam accedunt;
nam cùm tria sint cuiuslibet approbatæ Relio-
nis substantialia, videlicet castitas, paupertas, &
obedientia, cap. Cum ad monasterium, infra de
stat. Monachor. ipsi nec continentiam seruant,
cùm vxores habeant; nec paupertatem, cùm
proprium possideant; nec etiam possunt omni-
modam seruare obedientiam; quia cùm sint
coniugati, non habent integram sui corporis
potestatem, vt in cap Non debet, infra de con-
sanguin. & affin. & ibi eis obijcitur. Quod non
bene concordat cithara cum psalterio, hoc est
vita actiua malè concordat cum contemplatiua,
vt dicit text. in cap. Diuersis, de Cler. coniugat.
Quare cùm ipsi magis accedant ad statum lai-
calem quàm ad ecclesiasticum, debent censeri
laici; quia mixtum debet iudicari secundum
illud simplex, in quo magis incalescit, vt l. Quæ-
ritur, ff. de stat. homin. & cap. Si testes, §. Her-
maphroditus, 4. quæst. 3. Bene facit textus in
cap. Duo sunt, 12. quæst. 1. & ita seruatur Perusij,
vbi Fratres Tertij Ordinis soluunt collectas, &
conueniuntur coram iudice sæculari, vt de suo
tempore testatur Bart. in d. l. Semper, ff. de Iur.
immunit.
66 Hodie tam ingens controuersia inter Prima-
rios vtriusque iuris Interpretes sopita est ex Cō-
cilio Lateranensi Nouissimo sess. 11. in fin. Con-
cilior. tom. 4. part. 2. pag. 123. & Constitutione
Leonis X. vt in decreto S. Congregationis Con-
cilij tenoris infrascripti, videlicet [Sacra Con-
gregatio censuit Tertiarios, Mantellatos, Cor-
rigiatos, aliosque similes ita demum Ordinis,
cuius tertiæ regulæ habitum assumpserunt, pri-
uilegijs potiri, & ab Ordinarij iurisdictione
exemptos esse, si viri collegialiter viuant, seu
67 cum claustralibus habitent: & mulieres Virgina-
lem, seu cœlibem, aut castam vidualem ex-
presso voto, & sub dicto habitu vitam traduxe-
rint] quemadmodum cauetur Constitutione
Con-

Concilij Lateranensis sub Leone X. quæ habetur sess. 1 1. in fin. Hoc autem voto Mulierum alia duo, scilicet paupertatis, & obedientiæ nequaquam includi: Quinimò huiusmodi mulieres, si vitam virginalem, aut cœlibem simpliciter, expresséque vouerint, etiam in consanguineorum, & affinium suorum, aut proprijs domibus, vel seorsim habitantes supradictis priuilegijs Ordinis, cuius regulæ habitum deferunt; exemptionemque ab Ordinarij iurisdione frui debere, quemadmodum idem Leo postea declarauit die prima Martij 1518. Constitutionem

68 autem san.mem. Pij V. qua Sorores Tertij Ordinis ad perpetuam clausurã obstringuntur, vtpotè loquentem de his, quæ in communi, & in Congregatione viuunt, ad supradictas Sorores in consanguineorum, vel proprijs domibus habitantes, votumque vnicum expressum virginalis, aut cœlibis. vel castæ vidualis vitæ emittentes, de quibus cauetur in dicto Concilio Lateranensi, nihil pertinere; & propterea quoad illas dictam Constitutionem, nec Concilium Lateranense correxisse, aut immutasse, nec quicquam noui iuris induxisse. Et aliàs censuit Tertiarias domi suæ, vel suorum consanguineorum habitantes, & habitum Religionis gestantes nulla exemptione potiri, nisi emiserint expressum votum Castitatis, vel Cœlibatus iuxta Decretũ Concilij Lateranensis sub Leone X. sess. 11.

69 Cæterum etiamsi id votum emiserint, si tamen Ordinarij, vel Parochi ius illi administrandi Sacramenta etiam tempore Paschatis, vel aliàs in eis iurisdictionem acquisierint; non posse ipsas de cætero aduersus Ordinarios, vel Parochos exemptione vti, sed obseruandam esse consuetudinem. Circa hoc vide quod scripsi in c. Omnis vtriusque, num. 64. infr. de pœnit. & remiss.

70 Amplius cum oblatus fuisset S. Congregationi supplex libellus sequentis tenoris, videlicet [Baro terræ Aprocinæ Leccrinæ Diœcesis habet nonnullos vasallos Tertiarios nuncupatos Religionis Sancti Francisci vxoratos tamen: & extra claustra vti alios sæculares in proprijs ædibus, & de suis artificijs viuentes, qui à iurisdictione Oratoris se fore exemptos, nec ad seruitia Baronalia, & ad onera vniuersitatis subtinenda compelli posse prætendunt; supplicat igitur Baro præfatus S. Congregationi vt dignetur declarare, & rescribere loci Ordinario prædictos Tertiarios laicos taliter viuentes non debere gaudere priuilegio fori ecclesiastici, sed illos posse per Oratorem, eiusque Officiales ad seruitia prædicta, & vniuersitatis onera sustinenda compelli, Sac. Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum respondit huiusmodi viros Tertiarios in Congregatione non viuentes priuilegijs Ordinis, cuius habitum gestant non potiri, quemadmodum disertè cauetur decreto Generalis Concilij Lateranensis. Sed ex consuetudine aliquid iuris in hoc acquisiuerint, consuetudinem esse seruandam.

71 Duodecimò, gaudent priuilegio fori ecclesiastici seruientes, seu quocunque alio titulo addicti Militijs, seu Monasterijs, Hospitalibus, vel Collegijs ecclesiasticis, dummodo tamen tria copulatiuè concurrant. Primum est vt supradictis locis, aut militijs actu seruiant. Secundum vt intra eorum septa, ac domos resideant. Tertium vt sub eorum obedientia viuant, vt expressè statuitur Decreto Concilij Tridentini, cap. 11. vers. Exceptis, sess. 24. & in specie de seruientibus Militiæ S. Ioan. Hierosolymitani cautum est Cõstitutione Greg. XIII. quæ incipit, Circumspecta, in Bullar. tom. 2. pag. 448. Facit cap. 11. sess. 25. de regular. ibi, præter eas, quæ sunt de illorum Monasteriorum, seu locorum familia personæ:

72 Decimotertiò olim cõtrouertebatur an essent de foro Ecclesiæ Rectores priorum locorum, videlicet Hospitalarij, Leprosarij, & huiusmodi.

73 Et quidem de Templarijs nulla dubium, quia profitebantur regulã S. Augustini, vt notat Petr. de Anchar. in Clem. Cum ex eo, nu. 6. vers. Non obstat, de sentent. excomm. Sed hic Ordo fuit extinctus à Clemente V. in Concilio Viennensi, vt patet to. 3. Concilior. par. 2. pag. 776. & idem dicendum de Hospitalarijs S. Ioan. Hierosolymitani, vt notat glos. 1. in cap. Mulier, 25. distin. & Felin. hic num. 8. De Hospitalarijs S. Spiritus in Saxia, B. Ioannis de Deo, & consimilibus tria vota substantialia emittentibus. Sed de alijs Hospitalarijs, qui vtuntur coniugio, nec renunciant proprio, & aliquod signum deferunt in veste, puta Crucem, vel quid simile, olim non leuis erat controuersia: nam Ioan. de Lignano, & Guilielm. de Monte Laud. in Clem. Per litteras, de præbendis, tenuerunt tales non gaudere priuilegio fori ecclesiastici, neque in persona, neque in bonis, nisi pro bonis, quæ Hospitali obtulissent; quia tales non sunt Clerici, nec Conuersi alicuius approbatæ Religionis, de quibus in cap. Duo sunt genera, 12. quæst. 1. sequitur simpliciter Petr. de Anchar. in repet. cap. Ea quæ, 25. quæst. de reg. iur. lib. 6. & in d. Clemen. Cum ex eo, num. 6. & ita obseruari de consuetudine testatur Stephan. Aufr. in tract. de potest. sæcular. super person. ecclesi. in 2. reg. num. 38. Verum Host. in Summa de regul. §. 1. vers. Quid de rusticis, videtur distinguere, an ædificauerint Hospitalia propria authoritate, & non gaudeant, aliquo priuilegio; an verò authoritate Episcopi, & tunc gaudeant, quia videntur Religiosæ personæ. Similem distinctionem facit Cardinalis in d. Clem. Per litteras, in 12. quæst. num. 9. de præben. videlicet, aut Hospitalarij sunt perpetuò deputati ad aliquem ecclesiasticũ, vel pium vsum authoritate Episcopi; & tunc gaudeant forã priuilegio; aliàs secus: Hostiensis tamen videtur postea limitare, & restringere suam conclusionem; dummodo in manibus Episcopi promiserint castè viuere, & vxore mortua aliam non ducere: & hæc opinio placet Abbati hic nu. 14. & Marian. Socin. in cap. prox. nu. 19. supra eod. quasi tunc videantur Conuersi, sed istis non concurrentibus sequuntur primam opinionem Ioan. de Lignano, & Lauduni. Hodie si Rectores Hospitalium residéant intra illorum domos, hæc quæstio parum, videtur habere difficultatis propter decretum Concilij Tridentini c. 11. sess. 24. nam si actu inseruientes Hospitalibus, qui intra illorum septa, & sub eorum obedientia viuunt priuilegio exemptionis potiuntur, vt ibi cauetur, & fusiùs dictum est supra num. 71. Fortius potiri debent eorumdem Hospitalium Rectores. Si verò degant extra septa, tunc teneri potest distinctio Cardinalis, nisi Consuetudo sit in contrarium.

Præ-

74 Præter suprascriptos sunt & alij, de quibus cõtrouertitur an sint de foro Ecclesiæ, & exempti à iurisdictione iudicis sæcularis; & in specie ambigitur de Pœnitentibus, qui scilicet ob aliquod crimen à iudice ecclesiastico damnati sunt ad agendam solemnem, vel publicam pœnitentiam, per text. in cap. Aliud, 11. quæst. 1. qui duplicatur in cap. Aliud, de pœnit. dist. 1. & de his consule Marian. Soc. in cap. proximo supra eod. in 10. declaratione, num. 13. & Couarr. latè de hoc articulo differentem Pract. quæst. cap. 34. à nu. 3. Communis opinio videtur esse vt tales sint sub protectione Ecclesiæ, tamquam miserabiles personæ, sed non sint exempti à sæculari potestate. Similiter dubitari solet de Disciplinatis, seu societatibus disciplinatorum. Et de his vide eundem Marianum Socin. loc. citat. in 12. declaratione, num. 15. & Alex. de Næuo hic nu. 36. post Bart. in l. Sub prætextu, C. de Sacrosanct. Eccles.

75 A nonnullis idem controuertitur de Iesuatis, an scilicet sint personæ ecclesiasticæ, & de foro Ecclesiæ, vt per Abb. nu. 11. vers. Et ex his concludo, Alex. de Næuo num. 33. & alios hic, & Marian. Soc. vbi supra in 11. declaratione, n. 14. Sed malè, quia illorum status fuit approbatus à Martino V. & tunc conueniri non poterant nisi coram Papa, vel eius Delegatis, aut Ordinarijs locorum, vt in eius Constitutione quæ incipit, Piæ postulatio voluntatis, in Bullar. to. 1. pag. 262. Sed postea obtinuerunt à Iulio II. facultatem emittendi tria vota substantialia, & solemniter profitendi regulam S. Augustini. Vnde hodie sunt verè, & propriè Religiosi, & gaudent priuilegijs Ordinum Mendicantium, vt patet in Bulla Clementis VII. incipien. Sacræ, eod. to. 1. pag. 604. & in alia Pij V. Romanus Pontifex, tom. 2. pag. 245.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Si Clericus:

S V M M A R I V M.

1 *Laicus an, & quando pro rebus Ecclesiæ, vel Clerici conueniri possit coram iudice ecclesiastico.*

2 *Litis contestatio an, & quando inducatur per negationem rei conuenti.*

3 *Negatio facit rem dubiam.*

4 *Si sit verisimilis, aliàs secus.*

5 *Notorium non inficitur ex sola negatione. & num. seq.*

6 *Clericus pro possessione Præbendæ potest Laicum conuenire coram iudice ecclesiastico.*

7 *Qualitatem non sufficit in libello allegare ad fundandam iudicis iurisdictionem, si probabiliter negetur. & num. seqq.*

Declaratur. num. 10. & num. 15.

8 *Iudex, vbi negatur qualitas iurisdictionẽ tribuens, potest de qualitate illa Summariè cognoscere, vt videat an sua sit iurisdictio. & num. 10.*

Declaratur. num. 15.

9 *Opinio Bartoli, & Iacobi de Arena, quod sufficiat sola allegatio qualitatis tribuentis iurisdictionem etiamsi negetur ab aduersario, refellitur.*

10 *Negatio qualitatis, in qua iurisdictio fundatur, non excludit funditus iurisdictionem, sed tamen impedit processum super principali, donec iudex de qualitate illa summariè cognouerit.*

Declaratur. num. 16.

11 *Iudex, cuius iurisdictio negatur, cognoscere potest an sua sit iurisdictio.*

12 *Res si negetur feudalis, de hoc ante omnia cognosce debet.*

13 *Iudex debet priùs cognoscere, an quis contraxerit, vel deliquerit in suo territorio, si hoc negetur ad eius Iurisdictione declinandam.*

14 *Conseruator, si offensa negetur notoria, debet super hoc priùs probationes recipere ad suam iurisdictionem fundandam.*

15 *Negatio qualitatis iurisdictionem tribuentis quid operetur.*

16 *Iurisdictio, si fundetur super sola dubietate qualitatis iurisdictionem tribuentis negatio qualitatis nihil operatur, sed satis est illã in libello allegare.*

17 *Vt si negetur Clericatus, vel contractus vsurarius, aut matrimonialis.*

18 *Iudex ecclesiasticus cognoscit, si Laicus neget raptum, vel inuasum in bonis Ecclesiæ.*

19 *Clericus, si alleget oppressionem, vel fraudem, aut contractum minus legitimum, vel spolium, & Laicus neget, procedit Iudex ecclesiasticus.*

20 *Actor sequitur forum rei.*

21 *Clericus agens contra Laicum potest, & debet litigare coram iudice sæculari, & potest ab eo condemnari in expensis.*

22 *Regulares conuenire debent Laicum coram iudice sæculari, non autem coram suis Conseruatoribus, nisi hoc habeant ex indulto Sedis Apostolicæ.*

23 *Accusator in criminalibus forum Rei sequi debet.*

24 *Reus, si vigore suæ exceptionis agat præueniendo actorem, vel imploret officium iudicis, sequi debet forum actoris.*

25 *Laicus pro rebus Clerici, vel Ecclesiæ, si id non neget, conueniri potest coram iudice ecclesiastico.*

26 *Laici detinentes res Ecclesiæ, vel Clerici dicuntur quasi sacrilegi, & malefactores Ecclesiarum.*

27 *Clericus agens rei vendicatione pro rebus suis, vel Ecclesiæ potest conuenire laicum in foro ecclesiastico, etiam cessante allegatione sacrilegij.*

28 *Et quid si agatur actione personali, vt ex legato, vel locato.*

29 *Actio ex locato, quamuis non sit in rem scripta, tamen propter concursum realis trahitur ad eius naturam.*

30 *Clericus in causa merè ciuili potest conuenire laicum coram iudice ecclesiastico, si ita se habeat consuetudo.*

31 *Consuetudo in ordine iudiciorum potest disponere contra Ius commune.*

32 *Consuetudo trahendi Laicos ad forum ecclesiasticum ex qua causa fuerit introducta.*

33 *Clerico ex stylo Curiæ indistinctè dantur litteræ contra laicum super quacunque quæstione, siue iudices sæculares sint negligentes, siue non.*

34 *Et Laico opponenti declinatoriam fori, & appellanti non dantur litteræ in causa appellationis.*

35 *Nec iudex sæcularis potest inhibere laico, ne respondeat coram ecclesiastico.*

36 *Religiosi Societatis Iesu, & eorum familiares Clerici obtinuerunt litteras Conseruatorias in omnibus*

mini

nibus causis. siue actores, siue rei forent.

37 *Laico contra Laicum Papa non concedit litteras: nisi in certis casibus.*

38 *Regularibus an liceat in eorum causis ciuilibus petere iudices, vel Conseruatores à magistratu saeculari.*

39 *Constitutio Clementis VIII. de Conseruatoribus an sit innouanda, & cum quibus additionibus, & clausulis.*

40 *Iudices in causis ciuilibus, vt deputari possint Regularibus Magistratu saeculari, quae debeant concurrere. & num.45.*

41 *Regularium obiecta ad Constitutionem Clementis VIII. de Conseruatoribus.*

42 *Conseruatores an possint vices suas alteri committere.*

43 *Constitutio de Conseruatoribus compilatus in sacra Congregatione Concilij.*

44 *Regulares agentes contra Laicum an, & quando teneantur sequi forum iudici laici.*

45 *Regulares quibus concurrentibus possint petere iudices in suis causis ciuilibus à Magistratu saeculari.*

46 *Vniuersitates generales an sint comprehendendae in Bulla de Conseruatoribus.*

47 *Conseruatores Regularium an possint procedere per censuras contra Ordinarium.*

48 *Et an possint exercere iurisdictionem extra locum, in quo sunt deputati.*

49 *Post Bullam de Conseruatoribus an sint iterum eligendi.*

50 *Et eorum mutatio qualiter sit permittenda.*

51 *Regulares, Conseruatoribus ab officio suspensis: coram quo conueniri debeant.*

52 *Episcopi, & eorum Vicarij an possint eligi in Conseruatores Regularium.*

53 *Constitutio Clementis VIII. de Conseruatoribus an sit contra Concilium Tridentinum.*

54 *Regularia loca in quibus censeantur excepta à Cõcilio Tridentino in materia Conseruatorum.*

55 *Conseruatores Regularium an debeant esse iudices Synodales.*

56 *Canonici Cathedralium de iure communi non possunt eligi Conseruatores, secus post Constitutionem de Conseruatoribus.*

57 *Conseruatores, vbi non extant iudices Synodales, quomodo eligendi. & num.59.*

58 *Matrimonia vbi non extant Parochi, qualiter sint contrahenda.*

SI CLERICVS. Laicus, à quo Clericus, vel Ecclesia rem vendicat, debet coram suo iudice laico conueniri. Sic summatur secundum Ioan. Andr. & DD. communiter sed secundum Abbat. cui subscribunt Alexand. de Naeuo, & Felin. hoc intendit. Super re Ecclesiae, vel Clerici potest Laicus coram ecclesiastico iudice conueniri; sed si probabiliter rem neget esse Clerici, vel Ecclesiae ad iurisdictionem ecclesiasticam declinandam conuenitur coram suo iudice. Ponit dictum, rationem dicti, & contrariam localem consuetudinem, & partes patent.

1 Nota primò, Laicum conueniri posse coram iudice Ecclesiastico, vbi agitur de rebus Ecclesiae, vel Clerici, & pondera quatuor casus, quos in hoc decidit haec Decretalis secundum Antonium de Butr. num.1. Imol. num.2. & Alex. de Naeuo num.1.

Primus est quando Clericus agit super re propria, vel ecclesiastica, & constat rem esse ecclesiae, vel propriam ipsius Clerici, & cognoscit iudex ecclesiasticus. Et colligitur hic primus casus ex hac Decretali; quia si Iudex ecclesiasticus cognoscit, quando laicus non negat rem esse Clerici, vel Ecclesiae, à fortiori cognoscere debet quando de hoc constat: & hoc tenet Innocent. hic in princip. Secundus casus est quando Laicus non negat rem esse Ecclesiae, vel Clerici, sed praetendit se aliter non teneri restituere: & eodem modo cognoscit Iudex ecclesiasticus: & hic casus deciditur hic à contrario sensu: nam si iudex saecularis cognoscit, quando Laicus negat rem esse Clerici, vel Ecclesiae, vt hic deciditur: ergo à contrario, si id non neget, iurisdictio ad iudicem ecclesiasticum pertinebit. Tertius casus est primo oppositus, quando constat rem non esse Ecclesiae, vel Clerici; & tunc cognoscit iudex saecularis, & habet locum regula; Actor sequitur forum Rei. Et hic casus deciditur in hoc Capitulo ex maioritate rationis, & à fortiori: nam si iurisdictio est iudicis laici quãdo dubium est, an res sit Ecclesiae, vel Clerici, multò magis idem erit dicendum, quando apparet rem non esse ecclesiasticam, aut propriam ipsius Clerici, Quartus denique casus est, quando dubium est an res sit Ecclesiae, vel Clerici, & Laicus conuentus asseueret rem esse suam: & adhuc cognoscit iudex saecularis. Et hic est propriè casus huius Decretalis. Quod tamen intellige vt dicam infra in 3. notab. vers. Tertia principalis
2 opinio num.10. & num. 15. Item intellige hoc verum, dummodo laicus, qui negat rem esse Clerici, vel Ecclesiae coram iudice ecclesiastico protestetur, se per hoc non intendere in eius iurisdictionem consentire, nec litem contestari, vt in cap. Inter monasterium, infr. de sent. & re iudicat. alias enim si Laicus respondendo exciperet res petitas à Clerico non esse Ecclesiae, sed suas, & hoc sine protestatione, facta esset litis contestatio, & oporteret eum coram ecclesiastico iudice respondere. Cap. Insinuante, supra de offic. deleg. secundum Petrum de Sampsone, & Abb. Antiq. hic in ver. Asseueret, vel certè, & melius, vt hic dicebat Goffred. Laicus asseuerabat res esse suas ad fori exclusionem, non ad iudicij ordinationem. Et idem dixerunt Petr. & Abb. proximè citati, & post eos Hostiens. n.1. in verb. Asseueret, Ioan. Andr. n.2. in eodem verb. Butr. n.5. Alex. de Naeuo num.9. & Abb. Siculus, qui propterea in Summa huius textus cautè apposuit verba illa: *Ad Iurisdictionem ecclesiasticam declinandam*. Vnde notabiliter concluditur, per negationem non induci litis cõtestationem, quando negatio cõcernit non solum negocium principale, sed etiam iurisdictionem, & competentiam iudicis, vt post Petr. de Anchar. hic notat Ioan. de Anan. num.4.

3 Secundò nota ex negatione rem fieri dubiam, cap. Pisanis, cum ibi not. de restit. spoliat. l. 3. C. Quibus ad libert. proclam. non lic. not. gloss. in c. Veniens, de renunciat. gloss. magna in c. 1. de officio Deleg. lib.6. & gloss.4. in l. Plures, C. de fid. instrument. Hostien. hic num.1. in verb. Non Ecclesiae, Io. Andr. nu.2. in eod. verb. Abb. nu.4.

&

& Felin. num. 1. Et colligitur, ex hac Decretali, quia dum decidit cognitionem ad iudicem secularem spectare si Laicus neget rem esse ecclesiæ, vel Clerici; satis innuit ex huiusmodi negatione rem dubiam reddi: alias enim si certum esset, rem esse ecclesiæ, vel Clerici, non cognosceret Iudex secularis, sed ecclesiasticus, vt di-
4 ctum est supra in 2. notab. num. 1. Quod tamen intellige, dummodo negatio sit verisimilis, seu probabilis, vt per Abb. dicto nu. 4. & Felin. qui
5 alios citat nu. 1. vers. Quinto fallit. Secus si notorium esset rem esse Clerici, vel ecclesiæ; quia tunc non prodesset Laico talis negatio, quin teneretur in foro ecclesiastico respondere, vt dicunt hic Anton. de Butrius in examinatione materiæ, Abb. num. 4. & Alex. de Nauo num. 5.
6 inferentes propterea, vt si petatur possessio Præbendæ, quia non potest esse non notorium in loco, quia possessiones sint præbendales, huiusmodi negatio non sufficit ex notatis per Innocent. in cap. Venerabilis, de censib. & in cap. Tua, de Cohabit. Clericor. & in c. Nouit, de Iudic. in fin. Et generaliter notorium non infici per negationem, probat textus in cap. Super eo, de testib. cogen. quem ad hoc ibi notat Abb. & in dicto c. Tua, vbi similiter Abb. in princ. glos. & Bart. in l. Post rem, ff. de transactionn. Felin. hic nu. 1. vers. Fallit primo.
7 Tertiò nota quod quando in libello proponitur certa qualitas, in qua cōsistit fundamentum Iurisdictionis, puta quod res sint Clerici, vel ecclesiæ; non sufficit ad fundandam iurisdictionem sola allegatio illius qualitatis, si probabiliter negetur, vt per Butr. hic num. 3. Imo quod plus est secundum Abb. nu. 6. & Alex. de Nævo num. 8. in vltimo notab. non sufficit sola allegatio sequuta negatione, etiamsi illa qualitas veniat postea probanda, & examinanda ad merita causæ, vt hic clarè probatur: nam ad merita causæ, & ad effectum ferendi sententiam venit hoc examinandum, an res petita sit ecclesiæ, vel Clerici. Et tamen hoc non sufficit ad fundandam iurisdictionem ecclesiastici, si hæc negatur. Quod est contra Bartol. in l. 2. ff. Si quis in ius, voc.
8 Sed huic Theoricæ videtur obstare, quod vbi negatur qualitas, vel causa iurisdictionem tribuens, potest iudex ad fundandam suam iurisdictionem de causa illa, vel qualitate cognoscere, vt videat an sua sit iurisdictio, vt probatur in c. Super litteris, de rescript. & in cap. Cum personæ, de priuil. lib. 6. & not. in l. Si quis ex aliena, ff. de Iudic. & in d. l. 2. ff. Si quis in ius voc.
9 Pro solutione DD. multum se torquent, & in specie Anton. de Butr. materiam latissimè examinat à num. 5. sed vt dicit Abb. num. 9. procedit stylo intricato, & obscuro. Tu dic clarius. In hoc articulo sunt tres principales opiniones. Prima opinio est vt sufficiat sola allegatio illius qualitatis, seu causæ deferentis iurisdictionem, licèt illa vera non sit; dummodo de hoc non constet, quia id, quod exprimitur in libello, habetur pro vero ad fundandam iurisdictionem, Ad quod facit l. Cum quædam puella, in fin. ff. de Iurisdict. omn. Iudic. & hæc fuit aperta opinio Bart. in d. l. 2. ff. Si quis in ius voc. non ter. vbi decidit, vt si quis citatus in alieno territorio neget se ibi contraxisse, vel deliquisse, non propterea excludatur iurisdictio iudicis, ne sit opus vt de hoc summariè cognoscatur. Idemque sensit Guido de Suza in Authen. Qua in Prouincia, C. Vbi de crimin. agi oporteat, vbi dicit sufficere allegare commissum fuisse crimen in certo loco ad fundandam iurisdictionem iudicis loci absque eo, quod aliter probetur, vel cognoscatur. Quod si postea apparuerit in processu causæ delictum non fuisse inibi commissum, processus non valebit, vt C. Si à non competen. Iudic. per tot.

Secunda principalis opinio fuit Iacobi de Arena, quam ponit Lapus sua alleg. 58. incip. Prælatus; dicit enim sufficere, vt causa, vel qualitas iurisdictionem tribuens allegetur, & postea probetur. Et aduersarius, si illam neget, grauatur onere probandi, quia ex productione libelli fundata est intentio, vt dicta l. Cum quædam puella, in fin. Verum hæ duæ opiniones apertè pugnant cum hac Decretali, vbi non fundatur iurisdictio iudicis ecclesiastici ex sola allegatione, quod res sit Clerici, vel ecclesiæ si aduersarius hoc neget, nec negans aggrauatur onere probandi suã exceptionem qualitatis negatiuam.

Præterea hoc modo esset in facultate actoris allegando causam, vel qualitatem concludentem iurisdictionem, subijcere reum iurisdictioni iudicis non sui, vel eum aggrauare onere probandi defectum qualitatis, seu causæ iurisdictionem concludentis, quod esset absurdum. Vnde meritò huiusmodi opiniones hic refellunt Butr. nu. 5. vers. Non placet mihi opinio, & Abb. n. 9. vers. Vnde istæ opiniones non placent, & communiter DD. & contrarium scripsit idemmet Bart. in l. Præscriptiones, C. Si contra ius, vel vtil. publ. vbi tenet de hac qualitate debere priùs summariè cognosci. Et ad text. in l. Cum quædam puella, in fin. de Iurisdict. omn. Iudic. resp. onde, vt per Butr. & Abb. loc. citat.
10 Tertia igitur principalis opinio est, vt sola negatio non excludat funditus iurisdictionem iudicis, sed tantùm impediat processum super principali, adeo vt non teneatur reus respondere ad libellum, nisi priùs summariè cognoscatur de illa qualitate iurisdictionem tribuente, puta quod res sit Clerici, vel ecclesiæ secundum terminos huius Decretalis. Hæc tertia opinio originaliter fuit Goffredi, quam hic post multa sequuntur Butr. & Abb. loc. citat. & idem Butr. Imol. & Gemin. in dicto cap. Super litteris, de rescript. & alij citati à Felin. hic num. 2. in 2. li-
11 mitatione vbi dicit hanc esse communem opinionem, pro qua optimè faciunt iura, quæ generaliter dicunt, iudicem, cuius iurisdictio negatur, cognoscere posse an sua sit iurisdictio, vt in dicto cap. Super litteris, cum alijs supra allegat.
12 Quemadmodum res si negetur esse feudalis, de hoc primò cognosci debet an sit feudalis secundum Innocent. in cap. Cæterum, supra eodem.
13 Item si quis alienæ iurisdictionis citatus compareat, & dicat se non contraxisse, vel non deliquisse in loco, vel territorio, vbi citatur, debet ante omnia discuti summariè; an ibi contraxerit, vel deliquerit sine præiudicio principalis quæstionis; & si constiterit ipsum inibi contraxisse, vel deliquisse, procedetur postea in principali, vt dicunt Innoc. in d cap. Super litteris, Archid. & Ioan. Andr in c. Romana, §. Contra-

hentes, eod. tit. lib. 6. Ioan Calder. in cap. 1. de
raptor. & Cyn. in l. Praescript. C. Si contra ius,
vel vtil. publ. Et est communis opinio, vt testa-
tur Marian. Socin. in cap. fin. post nu. 9. vers. Cir-
ca decimumquartum, infr. eod. & Iul. Clar. in
praxi §. fin. qu. 38. num. 12. vers. Vlterius quaero.
14 Et eodem modo si coram Conseruatore Apo-
stolicae Sedis, qui potest tantùm cognoscere de
manifestis iniurijs, vt in cap. 1. & cap. final. de
offic. deleg. lib. 6. negetur offensa notoria; pro-
bationes recipiet Conseruator, an factum sit no-
torium, vt sic videat an sua sit iurisdictio, vt dicit
glos. in dicto c. 1. in ver. Conseruatores, vers. Sed
quid si negetur. Et idem voluit Archid. in c. Ro-
mana, §. Notoria, de censibus, lib. 6. Ibi enim
decidit textus Archiepiscopum in visitatione
Prouinciae posse puniri notoria crimina subdito-
rum suorum suffraganeorum; Quaerit Archid.
quid si crimina negentur notoria: & resoluit
Archiepiscopum posse de hoc summariè cogno-
scere ad iurisdictionem suam fundandam per
iura generalia supra allegata. Ita ergo dicen-
15 dum in proposito; vnde quod deciditur in hac
Decretali vt iudex saecularis cognoscat rem esse
Clerici, vel ecclesiae, intelligi debet procedere,
nisi Clericus, qui allegat qualitatem iurisdictio-
nem, offerat se illa probaturum; tunc enim iu-
dex ecclesiasticus summariè cognoscet de qua-
litate illa, vt videat an sua sit iurisdictio. Et si
cōstiterit rem esse ecclesiae, vel Clerici, procedet
super principali; sin minus remittet partes ad
iudicem saecularem. Et ita denegatio qualitatis
iurisdictionem deferentis, cùm de ea notorie non
constat, hoc tantùm operatur, vt Laicus interim
non teneatur in foro ecclesiastico respondere,
donec iudex ecclesiasticus qualitatem illam
summatim examinauerit, & pronunciauerit
suam esse iurisdictionem. Et ita intellige hunc
textum secundum communem, & veriorem opi-
nionem.
16 Declara modò hanc conclusionem, vt proce-
dat si iurisdictio fundetur super vera existentia
qualitatis; tunc enim negatio impedit proces-
sum in principali, donec iudex cognouerit an
sua sit iurisdictio: secus si iurisdictio fundetur
super sola dubietate qualitatis iurisdictionē tri-
buentis; quia tunc negatio nihil operatur, sed
sufficit qualitatem illam in libello allegare, se-
cundum distinctionem Anton. de Butr. hic sub
num. 6. vers. Dic quod si qualitas allegatur; &
Abb. sub num. 12. vers. Aut enim fundatur iu-
risdictio Roman. cons. 208. incip. Haec impetra-
tio, in fin. exemplum si negetur Clericatus, vel
res Spiritualis, vt in cap. Si iudex laicus, de
sent. excomm. lib. 6. Couarr. de communi. Pra-
cticarum quaestionum cap. 33. num. 1. vel con-
tractus esse vsurarius, & in cap. Illo vos, de
pignor. & in c. Ad nostram, de empt. & vendit.
aut contractus matrimonij, vt in cap. Tuam,
de ordin. cognit. cap. Lator, & cap. Causam,
il secondo, Qui fil. sint legitim. cap. In Canoni-
bus, 16. q. 1. Concil. Trident. sess. 24. de sacram.
matrim. can. vltim. In his enim casibus, & alijs
consimilibus, in quibus sola dubietas fundat iu-
risdictionem iudicis ecclesiastici negatio quali-
tatis nihil prodest laico, quominus statim tenea-
18 tur in foro Ecclesia respondere. Et idem in casu
sacrilegij, secundum Butr. & Abb. in 2. membro
principali: & ita procedit quod not. Vincent in
cap. Conquestus, infr. eodem: nam secundum
eum si laicus neget raptum, vel inuasum in bo-
nis ecclesiae, iudex ecclesiasticus cognoscet do-
nec constet suam non esse iurisdictionem; & tunc
condemnabit Clericum in expensis, & remittet
ad iudicem suum cap. Vt debitus, & c. Cum
19 speciali, de appell. Et sic etiam procedit quod
not. Innocent. in cap. Cum sit, infra eodem: nam
vt ipse dicit, Clericus agens contra laicum co-
ram iudice ecclesiastico super oppressione, vel
fraude, vel illicito contractu in quibus casibus
in dubio fundatur iurisdictio iudicis ecclesiasti-
ci, vt ibi not. debet in petitione mentionem fa-
cere de oppressione, vel fraude, aut minus legi-
timo contractu, & super illa causa fundare
suam intentionem, etsi pars aduersa neget, ni-
hilominus procedetur in causa principali. Et si
non probauerit fraudem, vel illicitum contra-
ctum, absoluetur reus ex illa causa, sed iterum
poterit agere ex alia, vt l. Et an eadem, ff. de
except. rei iudic. Quod ipsum sentit idem Inno-
cent. in cap. Caeterum, supra tit. prox. quando
Clericus dicit se spoliatum, & Laicus negat, vt
si est dubium, cognoscat iudex etiam de prin-
cipali, sequitur Lapus alleg. 58. Praelatus nu. 4.
vers. In contrarium, & num. 5. Ita etiam circa
immunitatem ecclesiae, si dubitetur an sit locus
remissioni, nec ne, ad iudicem ecclesiasticum
spectat cognitio, vt deciditur nouissimè in Con-
stitutione Gregorii XIV. quae incipit, Cum alias
nonnulli, aedita 9. Kalen. Iun. 1591. quicquid
ante Bullam dixerit Iulius Clar. in §. fin. qu. 32.
nu. 20. In his planè casibus negatio rei non pro-
ficit, quia sola dubietas fundat iurisdictionem
ecclesiastici.
20 Quartò nota regulam generalem quod actor
sequitur forum rei, vt hic, & in cap. Cum sit ge-
nerale, infr. eodem, & in l. vltim. C. Vbi in rem
actio, cum multis concordant: de quibus hic
21 per glos. in verb. Actor. Et consequenter Cleri-
cus cùm agit contra Laicum, potest, & debet
litigare coram iudice saeculari, vt est text. hic,
& iudex Laicus, hoc casu poterit condemnare
Clericum in expensis, si in causa succubuerit,
vel contumax fuerit, secundum Petrum de An-
char. num. 2. in 2. notab.
22 Et procedit haec regula etiam in Regularibus,
qui si agant contra Laicum, tenetur eum con-
uenire coram iudice saeculari, non autem coram
suis Conseruatoribus, cap. 1. & cap. fin. vers. Vt
autem Conseruatores, de offic. deleg. lib. 6. nisi
hoc habeant ex speciali Indulto Sedis Apostoli-
cae, sicuti habent Religiosi Societatis Iesu per
Conseruatoriam, quam super hoc impetrarunt
à Pio V. 8. Kalen. Iunij Pont. anno 3. vt in litte-
ris expeditis in forma, Rationi congruit, à Gre-
gorio XIII. in Constitutione, quae incipit:
Aequum reputantes, itidem 8. Kalen. Iun. 1572.
in Bullar. pag. 361. to. 2. Quae tamen litterae ho-
die redactae sunt ad formam Constitutionis Gre-
23 gorij XV. de Conseruatoribus vt inferius pate-
bit. Item procedit regula supradicta non solum
in ciuilibus causis, sed etiam in criminalibus,
vt in l. In criminali, C. de Iurisd. omn. Iudic. vbi
dicitur: in criminali negocio rei forū accusator
sequatur, gloss. hic in verb. Actor, dum allegat
illum text. & Ioan. Andr. num. 5. in glos. s.

Rursus

24 Rursus procedit eadem regula, etiam si reus, cui competit exceptio vigore suæ exceptionis agat præueniendo Actorem, vel imploret officium iudicis, vt not. Bart. in l. Societatem, §. Arbitrorum, ff. Pro Socio, Feder. de Sen. consil. 237. factum tale est. Quidam nomine Thomeus in fin. Ioan. de Anan. hic num. 1. Roman. cons. 412. pro habenda in princ.

25 Quintò nota limitationem eiusdem regulæ, vt non procedat quando Clericus agit contra Laicum pro rebus ecclesiæ, vel suis, idest patrimonialibus, seu peculiaribus ipsius Clerici, vt infr. de pecul. Cleric. per tot. secundum Hostiens. Ioan. Andr. & Bellam. hic omnes in princip. in verb. Suis: nam si Laicus id non neget, trahi potest à Clerico agente ad iudicem ecclesiasticum,
26 vt hic deciditur secundum omnes. Rationem huius limitationis assignat Abb. hic in 1. not. n. 2. quia ex mala detentione, quæ in dubio præsumitur, cùm res sit Ecclesiæ, arg. c. Nulli, & c. Qui abstulerit, 12. quæst. 2. & cap. Episcopi, cum ibi not. per Innocent. de reb. Ecclesiæ non alienand. causatur quoddam sacrilegium, cuius ratione etiã Ecclesia sibi vendicat iurisdictionem, c. Cum sit, & cap. Conquestus, infr. eod. cum similib. Item possunt tales dici male actores ecclesiarum ex iniusta detentione istarum rerum; & ideo est in optione actoris coram quo iudice velit illos conuenire, vt in d. cap. Cum sit. Similiter detentores rerum ipsius Clerici, idcirco conueniri possunt in foro ecclesiastico, quia quasi sacrilegi
27 sunt censendi. Ad quod Abbas allegat quod not. Innoc. in cap. Cæterum, supra de Iudic. vbi dicit Clericum spoliatum conuenire posse suum spoliatorem coram iudice ecclesiastico, quia sacrilegium est quoddam crimen ecclesiasticum, cap. In Canonibus, 16. quæst. 1. & ita secundum Abbatem laicus in casu huius cap. Non trahitur ad iudicem ecclesiasticum præcisè ratione veri sacrilegij, sed quasi sacrilegij, & læsionis, quæ infertur ecclesiæ ex iniusta detentione rerum ecclesiasticarum. Et idem concludit sub nu. 12. in fin. vers. Ideò puto, & sequitur totidem verbis Alex. de Næuo nu. 2. & Felin. num. 4. vers. Secunda Conclusio, vbi similiter tenet etiam cessante allegatione sacrilegij posse Laicum à Clerico agente rei vendicatione pro re propria, vel ecclesiæ coram Episcopo conueniri.

28 Quinimo procedit hæc conclusio qualitercunque agatur de rebus Ecclesiæ, vel Clerici, etiam si agatur actione personali, vt ex locato, vel legato, vt tenet Innoc. hic in princip. ait enim si cõstat rem esse ecclesiæ, etiamsi laicus possideat, coram iudice ecclesiastico agi debet, puta si agatur ex locato, vel legato, & similibus. Et sic secundum eum laicus trahi potest ad iudicem ecclesiasticum non solùm quãdo agitur rei vendicatione, sed etiamsi agatur alia actione personali occasione rei ecclesiasticæ: secus si ageretur actione personali, & non de re ecclesiastica, quia tunc secularis cognosceret. Et ita potest intelligi Innoc. & in cap. Cum sit generale, infr. eod. vbi videtur contrariari dicto suo hic, prout expressè declarat illum Abb. num. 12. vers. Ideo puta, & ita etiam illum intelligit Cardin. nu. 4. vbi saluando Innoc. ab impugnationibus Host. & Ioan. Andr. dicit illius dictum procedere in actione locati, quam intentat Clericus contra Laicùm de rebus ecclesiæ, vel Clerici, & Laicus id fatetur; tunc enim actio locati licèt personalis, tamen quia in rem scripta (idest ad rem intentatur, quia reuera est merè personalis, vt hic per Imol.) quoad sortiendum forum censetur realis, cap. Ex parte, infr. eod. Cùm autem igitur reali de re ecclesiæ, cognoscit ecclesiasticus, vt clarè hic probatur. In legato autem minor subest difficultas, quia pro eo competit etiã rei vendicatio, vt l. 1. C. comm. de leg. & sic si non negatur legatum, potest agi coram ecclesiastico. Ita Cardin. subdens se ita in facto consuluisse post longas altercationes, & sequitur Fe-
29 lin. hic n. 4. vers. Amplia etiam, vbi dicit, quando laicus fatetur rem esse ecclesiæ, concurrere rei vendicationem cum illa actione personali, adeo vt actio ex legato, quamuis non sit in rem scripta, tamen propter concursum realis trahatur ad eius naturam, vt in l. Qui fundum, § Si eu ex parte, ff. ad l. Falcidiam, & ibi Dyn. & Bart. & hoc secundum Felin. intendit Cardin. dum requirit, vt agatur ne dum ad mercedem, sed etiam ad rem: nam si ad mercedem tantùm ageretur, actio esset merè personalis, & laicus conueniendus esset in suo foro, iuxta regulam huius Decretalis.

30 Sexto nota aliam limitationem eiusdem regulæ, quæ habetur hic in fin. videlicet, quando obtinet cõsuetudo, vt reus sequatur forum actoris, & laicus in causa merè ciuili per iudicem
31 ecclesiasticum indicetur; Et sic nota consuetudinem posse in ordinem iudiciorum disponère contra ius commune: de quo in cap. Cum contingat, infr. eod. Et not. hic Ioan. de Anan. n. 3. vers. Nota istam regulam. Quæquidem consuetudo, vt hic dicitur, plerisque in partibus obtinuit, vt Parisijs. cap. Quod Clericis, infr. eod. secundum Ioan. Andr. hic n. 4. In verb. Partibus.
32 Et causa introductionis secundum glos. fin. hic fuit negligentia iudicum secularium in administranda Clericis iustitia, vt in iuribus citatis in gloss. sequitur Abbas num. 7. vers. Vnde habuit ortum hæc consuetudo, suadit tamen notabili-
33 ter glos. per allegata, siue iudices sæculares sint negligentes, siue non, Papam concedere quotidie litteras Clerico contra Laicum super quacunque quæstione. Et patet in cap. fin. supr. de alien. Iud. mut. caus. fact. & in cap. Constitutus, de restit. in integr. secundum Hostiens. qui similiter dicit Papam cõcedere litteras Clerico contra Laicum tota die: Romana enim Ecclesia in concessione litterarum contra Laicum præscripsit hanc consuetudinem, vt dicit Bellam. hic num. 2. vers. Et nedum Romana Ecclesia. Et ita indistinctè seruari ex generali stylo Curiæ testatur Abb. nu. 7. vers. Dicit tamen vnum notabile verbum, de quo stylo meminit etiam Butr
34 num. 12. Idem not. Archid. in cap. Iudicatum, 89. dist. vbi refert se vidisse hoc de facto in quadam causa: additque notabiliter hoc adeo verum esse, vt si reus exciperet causam esse prius tractandam in suo foro, & appellaret, non darentur litteræ in causa appellationis, vt dicit se expertum. Et huic stylo suffragatur cap. fin. de Iudic. secundum Abb. & idem not. Specul. in tit. de competen. Iudic. §. Regulariter, in princ. & clariùs in vers. 30. & vers. seq. qui similiter ampliat hoc procedere etiamsi iudex sæcularis,

& laicus conuentus se paratos offerrent ad exhi-
35 bendam iustitiam; nam per hoc non impediretur iurisdictio delegati Papæ, nec potest hoc casu iudex sæcularis inhibere laico, ne respondeat coram ecclesiastico, vt ibi notatur. Idemque tradit Host. in Summ. huius titul. §. 3. vers. Ex præmissis, & sequitur Abb. hic d. nu.7. & Felin. num.1. vers. Dixeram olim.

36 Quinimo Papa non solum dat litteras Clerico in particulari contra Laicum per modum rescripti, sed aliquando etiam concedit litteras in genere per modum priuilegij perpetui, vt patet in litteris Pij V. quarum superius meminimus, num.22. in quibus dantur Conseruatores, & Iudices ordinarij Societati Iesu, & eorum familiaribus Clerici in quibuscunque causis tam ciuilibus, quàm criminalibus, ac mixtis etiam in eis, in quibus actores, vel conuenti rei forent.

37 Quid in causa feudali? vide hic per Abb. nu.7. vers. Hoc commune dictum limito: Laico autem contra laicum, Papa non concedit litteras, nisi in casibus notat. in cap. Cum sit, cap. Licet, & cap. Ex tenore, infra eod. secundum Abb. eod. nu.7. vers. Et nota benè hanc glos. de quo Host. hic in sin. in verb. De consuetudine, vers. Et nunquid laico, remittit aduor. in cap. Innotuit, de arbitr.

38 QVÆRO an regularibus liceat in eorum causis ciuilibus petere Iudices, vel Conseruatores à Magistratu sæculari; & an expediat innouare Constitutionem Clem. VIII. de Conseruatoribus, & cum quibus additionibus, & clausulis.

Huic quæstioni causam præbuit Senatus, N. qui nuper cœpit deputare Regularibus Conseruatores in omnibus causis tam actiuè, quàm passiuè. Hoc autem habet difficultates infrascriptas, & Primò, Magistratus sæcularis dat huiusmodi Conseruatores, qui non nisi a Sede Apostolica concedi consueuerunt, c. 1. & cap. fin. de offic. deleg. lib. 6. Secundo Senatores laici inhibent Ordinario ecclesiastico ne in causis Regularium ad eius forum pertinentibus procedat, contra c. Sæculares iudices, de for. comp. lib 6. cap. Si quis, cap. Omnes, & cap. Solitæ, supra de maior. & obedien. & c. Monachi, infr. de sent. excomm. vnde crebra oriuntur dissidia, & contentiones inter Ordinarium ecclesiasticum, & Iudices sæculares.

Tertio Regulares confugiunt ad iudices Laicos contra Bullam Cœnæ.

Quartò præbetur illis occasio vagandi in Curijs, & Tribunalibus sæcularibus, contra c. Sed nec procurationes, ne Cleric. vel Monach. cum concord.

Quintò dantur Conseruatores siue regulares sint actores, siue rei; cùm tamen neque ex iuris communis dispositione, vt in d. cap. 1. & fin. nec in vim generalium priuilegiorum eis liceat alios conuenire coram suis Conseruatoribus.

Sextò Conseruatores a laicis deputati procedunt etiam in causis spiritualibus, contra c. Decernimus. de Iud. & cap. fin. de for. compet. lib. 6. Et inter personas ecclesiasticas, contra c. Nullus iudicum, supr. eod.

Ac denique alijs omissis actus omnes coram dictis Conseruatoribus gesti ex defectu iurisdictionis sunt nulli, d. c. fin. in fin. de off. deleg. lib. 6.

39 Quamobrem vt huic malo occurratur antequam latiùs serpat proposui deliberandum in Sac. Congregatione Concilij, An expediat innouare Constitutionem, seu decretum Clem. VIII. editum 19 Martij 1591. quo priùs reuocantur, atque irritæ declarantur, & subreptitiæ quæcunque Iudicum, seu Conseruatorum deputationes, qui qualitates non habent requisitas, & descriptas in Constitutione Bonifacij VIII. quæ incipit, Statutum. Quique etiam in Concilijs prouincialibus, aut diœcesanis iuxta decretum Concilij Tridentini electi, & designati non sunt; præterquà quoad negocia iam cœpta, vel quoad ea, in quibus huiusmodi deputationes suum sunt sortitæ effectum: Ac deinde statuitur, vt deinceps dictæ litteræ conseruatoriæ non alijs dirigantur, quàm habentibus qualitates suprascriptas, alioquin nullius sint roboris, vel momenti.

Rursus deliberandum an expediat addere Constitutioni Clementis, sequentia Capita.

Primum, vt Regulares, qui litteras conseruatorias aliter, quàm iuxta formam superiùs præscriptam impetrant, vel Conseruatores deputant, ipso facto censeantur priuati voce actiua, & passiua, & eorum conuentus careant Conseruatore ad tempus à S. Congregatione præscribendum, ita vt interea coram locorum Ordinarijs conueniantur.

Secundo, vt infra mensem à die intimationis Religiones omnes in Italia debeant sibi eligere Conseruatores secundum formam superiùs propositam; alioquin elapso mense, conueniri possint coram Ordinarijs iuxta decretum Gregorij XIII. hac de re editum.

Tertiò, vt Conseruator semel legitimè deputatus infra quinquennium mutari, seu amoueri non possit, vt etiam statuitur in eodem decreto Gregorij. Hic considerandum an excipiendæ sint mutationes, seu remotiones Conseruatorũ, quæ fiunt ex rationabili causa diuturnæ absentiæ, infirmitatis, & similium: & coram quo Regulares de huiusmodi impedimentis docere debeant.

Quartò, vt Regulares possint quidem, ac debeant conueniri coram suis Conseruatoribus, sed non possint alios conuenire; atque ita vt Conseruatores iurisdictionem non habeant nisi in causis, in quibus Regulares sunt rei.

Quintò, vt Conseruator, qui suos limites excesserit, sit per annum ab officio suspensus, & pars, quæ hoc fieri procurauerit, excommunicationem incurrat, sicut disertis verbis statuitur, in dicto cap. fin. vers. Vt autem Conseruatores, de offic. deleg. lib. 6.

Sextò, quia Regulares actores tenentur sequi forùm rei, & si reus sit laicus, coguntur coram iudice laico litem agere, vt hic: non videtur incongruum, vt in causis actiuis petant à Se-
40 natu iudicem non suspectum; ideoque deliberandum videtur, An expediat in eadem Constitutione præscribere Regularibus ius petendi in dictis causis iudices cum infrascriptis conditionibus, & non alias.

Prima Conditio, vt hæc iudicis deputatio fieri non possit à sæculari Magistratu, nisi cum Regularis agit contra Laicum, iuxta textum hic; non autem vbi agit contra personam ecclesiasticam, aut aliàs exemptam à sæculari iurisdictione,

ne, cap. Clericis, de Iudic. & cap. Si diligenti, infra eodem.

Secunda conditio, vt causa, pro qua iudex deputatur, non sit spiritualis, sed talis, in qua laicus sit iudex competens, vt in cap. Cùm sit generale, infr. eodem.

Tertia, vt deputatio non fiat ad vniuersitatem causarum, quia hac generali deputatione Regulares abuti possent etiam in causis spiritualibus, vel in quibus ipsi aut non agerent, sed conuenirentur, aut certè agerent contra personam ecclesiasticã, vel exemptam. Vel saltem si sit eis permittenda impetratio iudicis, etiam ad vniuersitatem causarum, videtur addenda declaratio, dummodo tamen Regulares non sint rei, neque agant contra personam ecclesiasticam, neque causa alioqui sit spiritualis.

Vltima Conditio, vt iudex sic deputandus, non Conseruator, sed Iudex simpliciter appellari debeat.

41 Plura fuerunt aliàs opposita à Regularibus eidem Constitutioni Clementis VIII.

Primo, quod esset regula Cancellariæ, & ideo expirasset per mortem Pontificis.

Secundò, quod nunquam fuisset vsu recepta.

Tertiò, quod non sustinuerit contrariam Regularium consuetudinem.

Quartò, quod fuerit abrogata ex confirmationibus priuilegiorum, quas post illam Regulares à Sede Apostolica obtinuerunt.

Quintò, quod verba illa Cõstitutionis *Quique etiam in Concilijs electi, & designati non sunt*, essent intelligenda disiunctiuè, non autem copulatiuè.

Sextò, quod non haberet locum nisi in Conseruatoribus deputatis ad præscriptum iuris cõmunis, non autem iis, quos eligunt sibi Regulares in vim priuilegiorum.

Septimò, quod multa contineat absurda, & in specie quod nec Episcopi, nec Cardinales possint eligi in Conseruatores cùm ipsi non eligantur, aut designentur in Synodis.

Vltimò, quod sit nimis onerosa Regularibus, cum in Synodis non designentur nisi ab Episcopis dependentes, qui propterea Regularium priuilegia vix conseruabunt.

Prima oppositio tollitur condendo Constitutionem perpetuam.

Secunda innouando Constitutionem Clementis VIII.

Tertia derogando contrariæ Consuetudini.

Quarta derogando contrarijs priuilegijs.

Quinta declarando illa verba esse intelligenda copulatiuè, cùm verè alio modo intelligi non possint.

Sexta declarando Constitutionem habere locum in Conseruatoribus electis, seu eligendis tam ex præscripto iuris communis, quàm in vim priuilegiorum, cum re vera alio modo vix possit intelligi.

Septima excipiendo nominatim Episcopos, vel illis maiores sicuti sunt excepti in decreto Concilij cap. 10. sess. 25. ibi: *vt præter Ordinarios locorum*. Ad quod quidem decretum dicta Constitutio habet relationem.

Vltima oppositio non videtur obstare, quia ita lex scripta est, & expedit vt Conseruatores tanquam legales, & idonei sint ab vniuersa Synodo approbati.

42 Rursus quia præter abusus iam expressos dicitur irrepsisse etiam alius, vt quamuis Regulares initio Conseruatorem deputauerint cum qualitatibus requisitis; tamen Conseruatores sic deputati alios subdelegent ijsdem qualitatibus carentes: deliberandum an expediat addere hanc subdelegationem fieri non posse, nisi etiã subdelegati habeant qualitates expressas in Constitutione, ne fiat fraus Constitutioni; Quemadmodum S. Congregatio aliàs consulta an iudices designati in Synodo, si aliquo impedimento causas terminare non possint, teneantur eas subdelegare personis itidem in Synodo deputatis: respondit non posse subdelegare alijs, quàm designatis in Synodo. Verum quia in dicto cap. fin. Conseruatores prohibentur vices suas committere exceptis citationibus, & sententiarum denunciationibus, Si statuatur eos non posse subdelegare nisi cum qualitatibus præscriptis: facilè hinc elicient indistinctè licere sibi subdelegare. Vnde cogitandum quibus verbis hæc clausula concipi debeat.

Cum de his postea actum esset cum SS. D. N. Gregorio XV. placuit Sanctitati Suæ vt Constitutio in S. Congregatione compilaretur. Ideoque iniunctum est mihi, vt minutam conficerem, ac per manus transmiterem.

43 Quæ pertinent ad Constitutionem edendam de Conseruatoribus.

44 Cum Regulares actores teneantur sequi forum rei, ac si reus sit laicus, cogantur, circunscripta consuetudine, coram sæculari iudice litem agere, iuxta text. hic, in quadam Prouincia obseruatum est, vt petant eo casu iudicem non suspectum à sæculari Magistratu. Quæ quidem deputatio etsi hoc modo sit vtilis Religionibus, nec repugnet sacris Canonibus tamen Senatus N. hinc sũpta occasione, cœpit ab aliquot annis deputare Regularibus Conseruatores; in qua quidem deputatione multipliciter excedit limites suę iurisdictionis: & alijs omissis quamuis iudices deputandi pro Regularibus in casibus à iure permissis iurisdictionem non habeant, nisi cum Regulares agunt contra laicum: è contra vero Conseruatorum iurisdictio non extendatur nisi ad causas, in quibus Regulares sunt rei: Magistratus tamen vtraque potestate sibi vendicata, deputat Regularibus Conseruatores in omnibus causis tam actiuis, quàm passiuis.

45 Deinde quamuis, vt dictum est, liceat magistratui laico deputare Regularibus iudices quoties ipsi conueniunt laicum; id tamen intelligitur in causis profanis tantùm, non autem in ecclesiasticis, in quibus siue Regularis conueniatur, siue conueniat laicum, solus ecclesiasticus est iudex competens, cap. Decernimus, supra de Iudic. & cap. fin. de for. comp. lib. 6. Et idem est cum lis agitur inter personas ecclesiasticas, cap. Nullus iudicum supra eodem. Et tamen Magistratus consueuit deputare Regularibus hos iudices ad vniuersitatem causarum, & postea iudices sic deputati cognoscunt etiam causas spirituales, & inter personas ecclesiasticas. Quinimo sæpiùs audent inhibere Ordinario ecclesiastico, vt constitit ex pluribus inhibitionibus exhibitis. Hinc autem plura oriuntur inconuenientia, quæ aliàs considerata fuerunt in sac. Congregatione: vt patet ex dictis supra num. 38. Quibus videtur oppor-

opportunè occurri posse per minutam Constitutionis de Conseruatoribus per manus delatam: nam cùm grauibus pœnis ordinetur, vt Regulares infra duos menses eligant Conseruatores, qui non modo sint in ecclesiastica dignitate constituti, vel habeant qualitates Constitutionis Bonifacij VIII. quæ incipit Statutum. Sed etiam vt sint iudices Synodales, neue semel electum possint infra quinquennium amouere, aut alium substituere: Hinc certè adimitur omnis facultas petendi Conseruatores à sæcularibus magistratibus.

Præterea, quæ in eadem minuta per manus transmissa explicantur, videntur adhuc deliberandum de infrascriptis.

Primò An expediat præseruare Regularibus facultatem, quam habent petendi iudices à magistratu sæculari in casu, in quo ipsi sunt actores, & agunt contra laicum in causis profanis: An verò hæc facultas sit relinquenda iuris communis dispositioni. Quod si placeat illam præseruare, erit expressè declarandum eiusmodi iudices deputari non posse nisi tribus concurrentibus. Primò vt Regulares sint actores, non autem rei: Deinde vt agant contra laicum, non autem contra clericum, vel aliàs exemptum à sæculari iurisdictione: vltimò vt causa, in qua iudex deputatur, non sit spiritualis, sed talis, in qua laicus aliàs sit iudex competens.

46 Secundò, Cùm vniuersitates generales amplissimis gaudeant priuilegijs, nec tamen in ijs vigeant fortasse abusus, qui vigent in Conseruatoribus Regularium: deliberandum erit an de illis sit facienda mentio in hac Constitutione, sicuti fit in Constitutione Clementis VIII. An verò potiùs Vniuersitates sint silentio prætereundæ, aut excipiendæ, quemadmodum illas excipit Tridentinum Concilium cap. 5. in fin. sess. 14.

47 Tertiò, Tametsi Conseruatores de iure facultatem habeant procedendi per censuras ecclesiasticas etiam contra Ordinarios, vt cap. 2. de off. deleg. lib. 6. & nonnulli Regulares specialibus super hoc Sedis Apostolicæ priuilegijs sint muniti, vt Religiosi Societatis Iesu ex Constitutione s. Gregorij XIII. Æquum reputamus, §. 3. in Bull. tom. 2. pag. 361. tamen quia in his coactionibus, & pœnis Pontificali dignitati plurimum deferendum est, cap. Sane, il secondo, & cap. Pastoralis eodem tit. & cap. Quia periculosum, de sent. excomm. lib. 6. & seruandus ordo præscriptus in d. cap. 2. Ipsi vero Conseruatores suæ facultatis habenas sæpe sæpius eò vsque laxarunt, vt Episcopos statim excommunicare sint ausi: deliberandum an sit eis prohibendum ne similia deinceps moliantur. Satiùs erit, vt loco huius prohibitionis ponatur remedium arbitrorum, qui ex Concilio in d. cap. 5. sess. 14. iubentur eligi quoties contentio aliqua inter Conseruatores, & Ordinarios exorta fuerit, & interea supersedeatur in causa.

48 Quartò, Accidit sæpe, vt Conseruatores in vna diœcesi deputati ad aliam euocentur ad cognoscendas Regularium causas: vnde maxima confusio, & plura incommoda oriri solent. Quamobrem videtur hac quoque in parte innouanda Constitutio Bonifacij VIII. relata in cap. fin. de off. deleg. lib. 6. qua statutum est, vt Conseruatores intra ciuitates, seu diœceses, in quibus fuerunt deputati, contra quoscunque procedere, aut aliquis vltra vnam dietam à fine diœcesum eorumdem trahere non præsumant.

49 Quintò, Quia in hac Constitutione reuocantur omnes deputationes Conseruatorum, qui non habent qualitates requisitas in cap. Statutum, quique iudices Synodales non sunt: ne detur occasio disputandi, an Conseruatores hactenus deputati habeant dictas qualitates, necne: Considerandum an expediat absolutè reuocare omnes, & quascunque Conseruatorum deputationes, & statuere vt infra præscriptum terminum rursus eligantur cum qualitatibus superiùs expressis: Anue è re sit nominatim dictas qualitates exprimere.

50 Sextò Examinandum, An cum in hac Constitutione Regulares prohibeantur infra quinquennium mutare Conseruatorem semel electum, an è re sit addere clausulam, *nisi ex causa à Sede Apostolica, aut à locorum Ordinarijs, prout ipsis Regularibus libuerit approbanda.*

51 Septimò, In Constitutione statuitur, vt Conseruatores, qui suos limites excesserint, sint per annum ab officio suspensi. Deliberandum in hoc casu, in quo Regulares forte nihil peccant, an expediat statuere, vt ipsi coram locorum Ordinarijs conueniantur: an verò hic casus sit relinquendus dispositioni iuris communis, ac priuilegiorum Regularium.

52 Vltimò cum Episcopi, illorumque Vicarij generales, atque horum Superiores non sint iudices Synodales, & tamen absurdum videatur, vt non possint eligi in Conseruatores: considerandum est, an de illis expressa mentio facienda sit ad omnem dubitationem submouendam.

Porrò pro publicatione Constitutionis adhuc duo puncta supersunt examinanda.

Primum est an Constitutio Clementis sit contra Tridentinum Concilium.

Secundum An expediat illam innouare in ea parte in qua decernit, vt Conseruatores præter alias qualitates debeant esse iudices Synodales.

53 Quoad primum Constitutio statuit, vt non modo Cōseruatores habeant qualitates requisitas, & descriptas in Cōstitutione Bonifacij VIII. quæ incipit Statutum; sed etiam in Concilijs Prouincialibus, aut Diœcesanis, iuxta decretum Concilij Tridentini electi, & designati sint. Putarunt quidam hoc loco Constitutionem supponere in Concilio Tridentino statutum esse, vt Conseruatores eligantur, & designentur in Synodis, dum iubet, vt Conseruatores debeant in Synodis eligi, & deputari, iuxta decretum Concilij; dicuntque Constitutionem hac in parte continere manifestum errorem, quia Concilium nullibi statuit, vt Conseruatores eligi debeant in Synodis prouincialibus, aut diœcesanis.

Sed certè alius est sensus Constitutionis: nam dum præcipit Conseruatores habere hanc qualitatem, vt sint designati in Synodis iuxta decretum Concilij: vbique Constitutio intellexit tantùm de illo Concilij decreto, quod loquitur de iudicibus Synodalibus, idest de cap. 10. sess. 25. Nam Pontifex animaduertens aliquos minus idoneos sæpe in Conseruatores deputari, vt pa-

ret.

tet ex procemio Constitutionis, atque huic malo facile occurri posse, si nullus deputari possit Conseruator nisi etiam sit iudex Synodalis: ideo statuit, in Conseruatores non modo habere debeant qualitates cap. Statutum: sed etiam esse electi, & designati in Synodis, iuxta decretum Concilij, id est esse debeant ex Iudicibus, quos Concilium præcipit in Synodis designari. Atque hic intellectus satis apertè colligitur, tum quia Cōstitutio exorditur ijsdem verbis, quibus exorditur Concilium d. cap. 10. vbi de Iudicibus, non de Conseruatoribus loquitur: Tum quia statuit, vt Conseruatores habeant qualitates d. cap. Statutum, quod similiter non loquitur de Conseruatoribus, sed de Iudicibus. Atque ita Constitutio nullum continet errorem.

54 Alij censent ideo Constitutionem Clementis esse contra Concilium, quia in decreto cap. 5. sess. 14. quod de Conseruatoribus loquitur, præseruantur Regularia loca his verbis: *Vniuersitates autem generales, & regularia loca* &c. *in præsenti Canone minimè comprehensa, sed exempta omnino sint, & esse censeantur.*

Sed aduertendum est decretum d. cap. quatuor præstare.

Primò enim statuit vt litteræ conseruatoriæ nulli suffragentur, quominus in criminalibus, & mixtis causis coram Ordinario conueniatur. Et quoad hoc sicuti Concilium præseruat Regulares, ita & Constitutio per manus delata, per quam Regulares conueniri possunt coram suis Conseruatoribus, non autem coram Ordinarijs.

Secundò Concilium statuit, vt in ciuilibus actores non possint alium trahere coram Conseruatoribus: & in hoc quamuis postea excipiat Regularia loca: non tamen sequitur, Regulares sunt excepti à Concilio: ergo possunt alios trahere coram suis Conseruatoribus; sed solum sequitur; sunt excepti à Concilio: ergo remanent in dispositione iuris communis, & priuilegiorum Apostolicorum. At neque ex iuris dispositione neque ex priuilegijs Regulares, exceptis Iesuitis, possunt alios coram Conseruatoribus conuenire: ergo dum hoc ipsum statuitur in noua Constitutione, certè non solum nihil contra Concilium statuitur, sed neque contra ius commune, aut Sedis Apostolicæ priuilegia. Tertio statuitur Concilium, ne quis litterarum Conseruatoriarum beneficio vltra quinquennium gaudere possit. Circa quod nihil decernitur in præsenti Constitutione. Quartò denique statuit, ne liceat Cōseruatoribus Iudicibus habere Tribunal erectum. De quo similiter nihil cauetur in Constitutione. Vnde sequitur, vt præsens Constitutio in nihilo pugnet cum decretis Concilij.

55 Quoad secundam experientia docuit tot scandala, & controuersias, quæ in dies nascuntur inter Conseruatores, & Ordinarios, vt plurimum procedere ex Conseruatorum imperitia. Vnde sicut valde expedit, vt Conseruatores sint habiles, & idonei ad eiusmodi munus obeundum, ita etiam videtur valde expedire; vt sint ex Iudicibus Synodalibus; In Synodo enim consueuerunt in Iudices deputari quotquot magis idonei reperiuntur ad causas cognoscendas. Vnde qui supersunt absurdum videtur, vt in Conseruatores eligantur. Atque ita non obstat quod Regularium facultas restringatur. Imo etiam potiùs videtur aliqua ex parte ampliari: nam de

56 iure communi Canonici Cathedralium nō possunt esse Conseruatores, cap. fin. vbi not. glos. in verb. Conseruator, de off. deleg. lib. 6. At possunt esse Iudices ad præscriptum d. cap. Statutum, de rescript. eod. lib. vt ibi statuitur. Cùm autem in multis Diœcesibus non in vniuersum, nisi duæ, aut tres dignitates, at multo plures Canonici, qui possunt in iudices Synodales deputari: vtique per hanc Constitutionem, quæ tribuit facultatem eligendi Conseruatores dummodo habeant qualitates d. cap. Statutum, & sint Iudices Synodales, potiùs videtur extendi, quàm restringi Regularium facultas; & quatenus etiam restringeretur, restringeretur tamen ad personas habiles, & inhabiles excluderentur. Et quamuis in multis Synodis pauci admodum iudices designētur, id tamen accidit, quia alicubi pauci sunt, qui habeant qualitates d. cap. Statutum, quique alioquin apti sint ad hoc officium exercendum; vnde quamuis pauci deputentur, expedit tamen potius ex his paucis Conseruatorem eligere, quàm ex alijs non idoneis. Quod si Regulares id recto iudicio considerarent, nihil damni, imò multum vtilitatis ex hac Constitutione sibi futurum cognoscerent, cùm plurimū obsit Religionibus esse sub tutela imperitorum, ac rudium Conseruatorum.

Denique statuere, vt Conseruatores debeant esse Iudices Synodales, non est legem nouam condere, sed iam conditæ inherere; Iam enim sic statuit Clem. VIII. in prædicta Constitutione. Quod si velimus statuere, vt Conseruatores debeant solum habere qualitates, d. cap. Statutum, siue d. cap. fin. vtique erit opus expressè derogare dictæ Constitutioni Clem. VIII. Quodquidem erit absurdum, quia inconuenientia, quæ nuper irrepserunt, quæque alibi in dies oriuntur, iustum est, vt præbeant potius causam restringendi hanc materiam Conseruatorum, quam dilatandi, sicuti dilatabitur, si Constitutio Clementis reducatur ad terminos Constitutionis Bonifacij.

Neque obstat quod nonnunquam Clem. VIII. dispensauerit, vt Conseruatores possent eligi, licet non fuerint deputati in Synodo: nam non sequitur vt propterea Constitutio ipsa sit pœnitus abroganda, cùm sit valde vtilis, nec difficilis obseruatu; opportunum tamen erit si in Constitutione promulganda Ordinarij locorum admoneantur, vt procurent in Synodis designari quamplures poterunt ex habentibus qualitates d. cap. Statutum, atque aliàs ad id idoneos, vt latiùs pateat facultas eligendi Conseruatores.

57 Postremò deliberandum esset quid agendum vbi non extant Iudices Synodales, vel quia mortui sunt, vel quia Concilia non celebrantur. Licet in hoc veriùs videatur Regulares non esse obnoxios eo casu ad eligendos Conseruatores ex iudicibus Synodalibus, sed posse obseruare dispositionem Constitutionis Bonifacij in dicto cap. fin. de offic. deleg. lib. 6. itaut Conseruatores vel esse debeant in dignitate ecclesiastica constituti, vel personatum habentes; quia nulla est obligatio obseruandi formam, quæ sit im-

58 possibilis obseruatu, sicut in simili obligatus eligere de gremio certi monasterij, vel ecclesiæ,

potest

potest eligere aliunde, si nullus ibi reperiatur cum qualitatibus requisitis, cap. Abbate, in fin. & ibi glos. in verb. Persona idonea, & glos. fin. vers. Sed pone quod nullus reperiatur idoneus, de verb. signific. cap. In nomine Domini, & ibi etiam glos. in verb. Reperiatur, 23. distin. Hinc Sac. Congregatio Concilij cùm in quadam Diœcesi non esset nisi vnicus Doctor rudis, & imperitus, declarauit posse deputari in Vicarium Capituli Sede Vacante etiam non Doctores, vel Licentiatum in iure Canonico non obstante Cōcilij decreto in cap. 15. sess. 24. sic etiam in partibus infidelium, vbi electo ab Infidelibus Parocho seruari non potest forma in matrimonijs contrahendis ab eodem Concilio præscripta in cap. 1. sess. 24. de reform. matrim. Sanctissimus audita relatione Congregationis dixit, si alius Parochus, vel Sacerdos Catholicus in propinquo loco sit, coram ipso, & testibus contrahatur. Quod si id commodè fieri nequeat, contrahatur coram testibus, & si fieri poterit etiam coram Notario; Factis tamen priùs vtroque casu denunciationibus, & alijs seruatis ex Concilio seruandis. Ita ergo dicendum in proposito.

Tandem singulis articulis maturè perpensis, atque à Sanctissimo approbatis, edita fuit à Sanctitate Sua Constitutio tenoris infrascripti videlicet,

Sanctissimus in Christo Pater & D. N. D. Gregorius diuina Prouidentia Papa XV. Ex certis rationabilibus causis animum suum mouentibus & de voto Ven. Fratrum suorum S. R. E. Cardinalium Cōcilij Tridentini Interpretum, partim fæl. recor. Clem. Papæ VIII. prædecessoris sui vestigijs inhærendo reuocauit, ac nullas & inualidas decreuit omnes, & quascunque Iudicum Conseruatorum electiones, nominationes, seu deputationes tam in vim litterarum conseruatoriarum iuxta formam in Quinterno Cancellariæ descriptam, quàm in vim quorumcunque priuilegiorum perpetuò vel ad tempus nondum elapsum Apostolica authoritate concessorum, seu aliàs quocunque iure, vel titulo hactenus factas pro quibuscunque Conuentibus, Capitulis, Militijs, etiã Sancti Ioannis Hierosolymitani, Congregationibus, Collegijs, Ordinibus, Monasterijs, Hospitalibus, aut alijs quibusuis pijs tam sæcularibus, quam cuiusuis Ordinis etiam Mendicantium, seu Instituti, vel Societatis regularibus locis quantumuis exemptis etiam de necessitate exprimendis, seu illorum personis cuiusuis qualitatis, seu conditionis existant. In futurum verò Sanctitas Sua hac generali, & perpetuo valitura Constitutione statuit, & decreuit, vt Iudices Conseruatores huiusmodi siue sint principales, siue subrogati eligi nominari, aut deputari non possint, nisi non solum habeant qualitates requisitas, & descriptas in Constitutione similis rec. Bonifacij Papæ VIII. etiam Predecessoris sui, quæ incipit statutũ: ita vt vel dignitate ecclesiastica præditi, vel personatibus obtinentes, vel Ecclesiarum Cathedralium Canonici existant; sed etiam in Concilijs prouincialibus, aut diœcesanis iuxta decretũ Concilij prædicti Iudices electi, seu designati sint. Quodque deinceps litteræ conseruatoriæ per Sedem Apostolicam concedendæ suprascriptis tantùm dirigantur, etsi quæ litteræ aliter expediantur, illæ, ac deputationes huiusmodi omniaque ex inde sequenda nullius sint roboris, vel momenti. Et nihilominus qui secus, quàm iuxta formam superius præscriptam Conseruatores huiusmodi cum effectu eligere, nominare, seu deputare, aut electis nominatis, seu deputatis vti ausi fuerint, Regulares quidem voce actiua, & passiua sint ipso iure priuati, adeo vt habilitationem à nemine præterquam à Romano Pontifice consequi valeant; reliqui vero alijs pœnis arbitriò Sanctitatis suæ coerceant, & prædictorum omnium conuentus, monasteria, ac loca huiusmodi, eorumque personæ & bona careant Conseruatore ad annum, ita vt illorum causæ interea coram locorum Ordinarijs dumtaxat cognosci, ac diffiniri debeant. Cæterùm vt latius pateat Conseruatorum huiusmodi deligendorum facultas: Sanctitas sua admonitos voluit omnes locorum Ordinarios, vt in Synodis prouincialibus, aut diœcesanis quamplures personas ex habentibus qualitates in prædicta Constitutione eiusdem Bonifacij Prædecessoris contentas, alioquin ad id aptas designari procurent, etsi aliquem interim ex designatis mori contigerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli alium in eius locum vsque ad futuram prouincialem, aut diœcesanam Synodum. Insuper Sanctitas sua inhærendo hac in parte decreto similis rec. Gregorij Papæ XIII. etiam Predecessoris sui statuit, & ordinauit, vt Regulares, ac personæ huiusmodi in Italia infra duos, extra Italiam verò infra sex menses à die publicationis in Vrbe præsentis Constitutionis inchoandos debeant sibi eligere, seu assumere Conseruatores iuxta formam superiùs propositam, eiusque electionis, seu assumptionis documentum infra tempus huiusmodi penes acta Curiæ Ordinariorum exhibere, & dimittere teneantur; alioquin eo termino elapso quamdiu Conseruatores secundum formam præsentis Constitutionis non elegerint, coram eisdem Ordinarijs conueniantur: quodque Conseruatores huiusmodi semel legitimè deputati nisi ex legitima causa à Sede Apostolica: aut locorum Ordinarijs, prout iisdem Regularibus, & alijs supradictis libuerit approbanda durante quinquennio à die deputationis amoueri, aut mutari nullatenus possint, aut valeant. Ad hæc statuit Sanctitas sua, vt coram ipsis Conseruatoribus regulares, ac personæ suprascriptæ conueniri quidem, aut trahi debeant, sed alios conuenire, aut trahere non possint, ita vt memorati Conseruatores in causis, in quibus Regulares, & alij actores fuerint nullam prorsus iurisdictionem habeant, sed in ijs tantùm, in quibus rei extiterint neque extra ciuitates seu diœceses in quibus fuerint deputati contra quoscumque procedere præsumant. Si qua verò inter Iudices Conseruatores huiusmodi, & locorum Ordinarios controuersia super competentia Iurisdictionis orta fuerit, nequaquam in causa procedatur donec per arbitros in forma iuris electos super iurisdictionis competentia fuerit iudicatũ. Quod si qui Conseruatores, siue in hac parte siue aliàs quomodolibet suos limites excesserint, per annum ab officio Conseruatoris huiusmodi suspẽsi sint, & pars, quæ hoc fieri procurauerit, sententiã excommunicationis incurrat iuxta forma alterius Constitutionis eiusdem Bonifacij prædecessoris,

quæ incipit: Hac Constitutione, quam Sanctitas Sua in his omnibus, quæ præsenti Constitutioni non aduersantur, innouauit, & innouat. Per hoc tamen non intendit Sanctitas Sua prohibere quominus Regulares, & alij supradicti in casibus à iure permissis petant iudicem non suspectum à Principibus, seu Magistratibus sæcularibus, dum tamen hæc tria copulatiuè concurrant, videlicet, vt Regulares, & alij prædicti sint actores, non autem rei, vtque agant contra laicum, non autem contra ecclesiasticum, vel aliàs à iurisdictione sæculari exemptum, atque vt causa, in qua index deputatur, fuerit prophana, non autem ecclesiastica, & in ea iuxta sacrorum Canonum dispositionem laicus vt præferrur eligendus iudex competens existat. Quæ omnia, & singula in præsenti Constitutione contenta Sanctitas Sua voluit inuiolabili obseruari, decernens sic in ijs, cæterisque omnibus præmissis per quoscunque, &c. etiam sacri Palatij Apostolici Auditores, &c. nec non S. R. E. Cardinales sublata, &c. iudicari, &c. necnon irritum, & inane, &c. non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac litteris Conseruatorijs, quas omnes ad formam præsentis Constitutionis reduxit in fauorem quorumcumque Ordinum tam Mendicantium, quàm non Mendicantium, Militiarum etiam S. Ioannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, aut cuiusuis alterius Instituti etiam necessariò exprimendi, Collegiorum, Capitulorum, Ecclesiarum, Monasteriorum, ac Priorum quorumcunque tam sæcularium, quàm Regularium locorum, nec non illorum etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus, priuilegijs quoque etiam ex causa, & titulo oneroso, indultis, & litteris Apostolicis, etiam mari magno, seu Bulla aurea, aut aliàs nuncupatis sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cumquibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsque efficacioribus & insolitis clausulis, necnon irritantibus etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innouatis etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque tenoribus, & formis specialis, & indiuidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma seruanda esset, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, & forma in illis tradita obseruata inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus aduersantur, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogauit cæterisque contrarijs quibuscunque. Cæterum vt præsens Constitutio facilius omnibus innotescat, Sanctitas Sua voluit, & mandauit vt non solum in Cancellaria Apostolica, sed etiam ad Valuas Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe & in Acie Campi Floræ publicetur, illiusque exempla in ijsdem locis affixa dimittantur, ac in quinterno Cancellariæ inter Constitutiones perpetuas describatur, & annotetur. Placet, Publicetur, & describatur A.

Lecta, & publicata fuit supradicta Constitutio in Cancellaria Apostolica ab altero ex RR. PP. DD. maioris Præsidentiæ Abbreuiatoribus die 20. mensis Septembris anno Incarnationis Dominicæ 1621. Pontificatus verò prælibati Sanctissimi D. N. D. Gregorij Papæ XV. anno primo.

Et postmodum die, & anno supradictis in quinterno einsdem Cancellariæ inter alias Constitutiones Apostolicas descripta, & annotata fuit.

Nicolaus Orsinus Procustos.

In Dei nomine Amen. Anno à natiuitate D. N. Iesu Christi 1621. indictione quarta, die verò 20. Septembris Pontificatus Sanctissimi in Christo P. D. N. D. Gregorij diuina Prouidentia Papæ XV. Pontificatus sui anno primo retroscripta Constitutio Apostolica affixa, ac publicata fuit in valuis Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe, & in acie Campi Floræ per me Augustinum Braccherium Apostolicum Cursorem. Octauius Spada Magist. Cursorum.

59 Post editam Constitutionem emanauit in sacra Congregatione declaratio infrascripti tenoris videlicet.

Illustrissimi. & Reuerendissimi DD.

GRegorius Papa XV. fœl. recor. in sua Constitutione de Conseruatoribus statuit, & decreuit, vt in futurum à Regularibus eligi non possint in Conseruatores nisi Indices in Concilijs prouincialibus, seu diœcesanis designatis sub pœnis & censuris in dicta Constitutione contentis.

Quibus stantibus Patres Societatis Iesu, qui in Indijs, & alijs locis degunt, in quibus Archiepiscopi, seu Episcopi Synodum congregare non curant, vel si congregant, Iudices Synodales non eligunt, supplicant humiliter DD. VV. Illustrissimis vt dignentur declarare, si in tali casu possint vti priuilegijs à sancta Sede Apostolica ante dictam Constitutionem concessis.

Die 17. Augusti 1626. Sacra Congregatio Illustr. Cardinalium Concil. Trident. interpretum censuit Episcopos quam primum diœcesanam Synodum omnino celebrare teneri, & interim in ciuitatibus & diœcesibus, in quibus nulli Iudices extant in Concilio prouinciali aut diœcesano designati, licere Regularibus seruata in reliquis forma Constitutionis fæl. rec. Gregorij XV. hac de re editæ Conseruatores nominare habentes qualitates à iure requisitas. Quorum tamen Conseruatorum facultas eo ipso expiret, cum primum huiusmodi Synodus celebrata in eaque iudices designati extiterint.

Prosp. Fagn. in 2. Decretal.

K DE

nibus causis, siue actores, siue rei forent.
57 *Laico contra Laicum Papa non concedit litteras; nisi in certis casibus.*
38 *Regularibus an liceat in eorum causis ciuilibus petere iudices, vel Conseruatores à magistratu saeculari.*
39 *Constitutio Clementis VIII. de Conseruatoribus an sit innouanda, & cum quibus additionibus, & clausulis.*
40 *Iudices in causis ciuilibus, vt deputari possint Regularibus Magistratu saeculari, quae debeant concurrere. & num.45.*
41 *Regularium obiecta ad Constitutionem Clementis VIII. de Conseruatoribus.*
42 *Conseruatores an possint vices suas alteri committere.*
43 *Constitutio de Conseruatoribus compilatus in sacra Congregatione Concilij.*
44 *Regulares agentes contra Laicum an, & quando teneantur sequi forum iudicis laici.*
45 *Regulares quibus concurrentibus possint petere iudices in suis causis ciuilibus à Magistratu saeculari.*
46 *Vniuersitates generales an sint comprehendendae in Bulla de Conseruatoribus.*
47 *Conseruatores Regularium an possint procedere per censuras contra Ordinarium.*
48 *Et an possint exercere iurisdictionem extra locum, in quo sunt deputati.*
49 *Post Bullam de Conseruatoribus an sint iterum eligendi.*
50 *Et eorum mutatio qualiter sit permittenda.*
51 *Regulares, Conseruatoribus ab officio suspensis, coram quo conueniri debeant.*
52 *Episcopi, & eorum Vicarij an possint eligi in Conseruatores Regularium.*
53 *Constitutio Clementis VIII. de Conseruatoribus an sit contra Concilium Tridentinum.*
54 *Regularia loca in quibus censeantur excepta à Concilio Tridentino in materia Conseruatorum.*
55 *Conseruatores Regularium an debeant esse iudices Synodales.*
56 *Canonici Cathedralium de iure communi non possunt eligi Conseruatores, secus post Constitutionem de Conseruatoribus.*
57 *Conseruatores, vbi non extant iudices Synodales, quomodo eligendi. & num.59.*
58 *Matrimonia vbi non extant Parochi, qualiter sint contrahenda.*

SI CLERICVS. Laicus, à quo Clericus, vel Ecclesia rem vendicat, debet coram suo iudice laico conueniri. Sic summatur secundum Ioan.Andr.& DD. communiter sed secundum Abbat. cui subscribunt Alexand. de Næuo, & Felin. hoc intendit. Super re Ecclesiæ, vel Clerici potest Laicus coram ecclesiastico iudice conueniri; sed si probabiliter rem neget esse Clerici, vel Ecclesiæ ad iurisdictionem ecclesiasticam declinandam conueniri coram suo iudice. Ponit dictum, rationem dicti,& contrariam localem consuetudinem, & partes patent.

1 Nota primò, Laicum conueniri posse coram iudice Ecclesiastico, vbi agitur de rebus Ecclesiæ, vel Clerici, & pondera quatuor casus, quos in hoc decidit hæc Decretalis secundum Antonium de Butr. num.1. Imol. num.2. & Alex. de Næuo num.1.

Primus est quando Clericus agit super re propria, vel ecclesiastica, & constat rem esse ecclesiæ, vel propriam ipsius Clerici, & cognoscit iudex ecclesiasticus. Et colligitur hic primus casus ex hac Decretali; quia si Iudex ecclesiasticus cognoscit, quando laicus non negat rem esse Clerici, vel Ecclesiæ, à fortiori cognoscere debet quando de hoc constat:& hoc tenet Innocent. hic in princip. Secundus casus est quando Laicus non negat rem esse Ecclesiæ, vel Clerici, sed prætendit se aliter non teneri restituere: & eodem modo cognoscit Iudex ecclesiasticus: & hic casus deciditur hic à contrario sensu: nam si iudex sæcularis cognoscit, quando Laicus negat rem esse Clerici, vel Ecclesiæ, vt hic deciditur: ergo à contrario, si id non neget, iurisdictio ad iudicem ecclesiasticum pertinebit. Tertius casus est primo oppositus, quando constat rem non esse Ecclesiæ, vel Clerici; & tunc cognoscit iudex sæcularis, & habet locum regula; Actor sequitur forum Rei. Et hic casus deciditur in hoc Capitulo ex maioritate rationis, & à fortiori: nam si iurisdictio est iudicis laici quãdo dubium est, an res sit Ecclesiæ, vel Clerici, multò magis idem erit dicendum, quando apparet rem non esse ecclesiasticam,aut propriam ipsius Clerici. Quartus denique casus est, quando dubium est an res sit Ecclesiæ, vel Clerici, & Laicus conuentus asseuerat rem esse suam:& adhuc cognoscit iudex sæcularis. Et hic est propriè casus huius Decretalis. Quod tamen intellige vt dicam infra in 3.notab. vers. Tertia principalis
2 opinio nom.10. & num. 15. Item intellige hoc verum, dummodo laicus,qui negat rem esse Clerici, vel Ecclesiæ coram iudice ecclesiastico protestetur, se per hoc non intendere in eius iurisdictionem consentire, nec litem contestari, vt in cap.Inter monasterium, infr. de sent. & re iudicat. aliàs enim si Laicus respondendo exciperet res petitas à Clerico non esse Ecclesiæ, sed suas, & hoc sine protestatione, facta esset litis contestatio, & oporteret eum coram ecclesiastico iudice respondere. Cap.Insinuante, supra de offic. deleg. secundum Petrum de Sampsone, & Abb. Antiq. hic in ver.Asseueret, vel certè, & melius, vt hic dicebat Goffred.Laicus asseuerabat res esse suas ad fori exclusionem, non ad iudicij ordinationem. Et idem dixerunt Petr. & Abb. proximè citati, & post eos Hostiens. n.1. in verb.Asseueret, Ioan.Andr.n.2. in eodem verb. Butr. n.5. Alex. de Næuo num.9. & Abb. Siculus, qui propterea in Summa huius textus cautè apposuit verba illa: *Ad iurisdictionem ecclesiasticam declinandam.* Vnde notabiliter concluditur, per negationem non induci litis cõtestationem, quando negatio cõcernit non solum negocium principale, sed etiam iurisdictionem, & competentiam iudicis, vt post Petr. de Anchar. hic notat Ioan. de Anan. num.4.

3 Secundò nota ex negatione rem fieri dubiam, cap. Pisanis, cum ibi not. de restit. spoliat. l. 3. C.Quibus ad libert. proclam. non lic. not. gloss. in c.Veniens,de renunciat.glos.magna in c.1.de officio Deleg. lib.6. & gloss.4. in l.Plures, C.de fid. instrument. Hostien.hic num.1. in verb.Non Ecclesiæ, Io.Andr.no.2. in eod. verb. Abb.nu.4.

&

& Felin. num. 1. Et colligitur, ex hac Decretali,
quia dum decidit cognitionem ad iudicem sęcu-
larem spectare si Laicus neget rem esse Ecclesiæ,
vel Clerici; satis innuit ex huiusmodi negatio-
ne rem dubiam reddi: aliàs enim si certum
esset, rem esse ecclesiæ, vel Clerici, non cogno-
sceret Iudex sæcularis, sed ecclesiasticus, vt di-
4 ctum est supra in 2. notab. num. 1. Quod tamen
intellige, dummodo negatio sit verisimilis, seu
probabilis, vt per Abb. dicto nu. 4. & Felin. qui
5 alios citat nu. 1. vers. Quintò fallit. Secus si no-
torium esset rem esse Clerici, vel ecclesiæ, quia
tunc non prodesset Laico talis negatio, quin te-
neretur in foro ecclesiastico respondere, vt di-
cunt hic Anton. de Butrius in examinatione
materiæ, Abb. num. 4. & Alex. de Neuo num. 5.
6 inferentes propterea, vt si petatur possessio Præ-
bendæ, quia non potest esse non notorium in lo-
co, quin possessiones sint præbendales, huiusmo-
di negatio non sufficit ex notatis per Innocent.
in cap. Venerabili, de censib. & in cap. Tua, de
Cohabit. Clericor. & in c. Nouit, de Iudic. in fin.
Et generaliter notorium non infici per negatio-
nem, probat textus in cap. Super eo, de testib.
cogen. quem ad hoc ibi notat Abb. & in dicto
c. Tua, vbi similiter Abb. in princ. glos. & Bart.
in l. Post rem, ff. de transaction. Felin. hic nu. 1.
vers. Fallit primo.

7 Tertiò nota quod quando in libello proponi-
tur certa qualitas, in qua cõsistit fundamentum
Iurisdictionis, puta quod res sint Clerici, vel
ecclesiæ, non sufficit ad fundandam iurisdictio-
nem sola allegatio illius qualitatis, si probabili-
ter negetur, vt per Butr. hic num. 3. Imo quod
plus est secundum Abb. nu. 6. & Alex. de Neuo
num. 8. in vltimo notab. non sufficit sola allega-
tio sequuta negatione, etiamsi illa qualitas ve-
niat postea probanda, & examinanda ad meri-
ta causæ, vt hic claré probatur: nam ad meri-
ta causæ, & ad effectum ferendi sententiam ve-
nit hoc examinandum, an res petita sit ecclesiæ,
vel Clerici. Et tamen hoc non sufficit ad fun-
dandam iurisdictionem ecclesiastici, si hæc ne-
gatur. Quod est contra Bartol. in l. 2. ff. Si quis
in ius, voc.

8 Sed huic Theoricæ videtur obstare, quod vbi
negatur qualitas, vel causa iurisdictionem tri-
buens, potest iudex ad fundandam suam iurisdi-
ctionem de causa illa, vel qualitate cognoscere,
vt videat an sua sit iurisdictio, vt probatur in
c. Super litteris, de rescript. & in cap. Cum per-
sonæ, de priuil. lib. 6. & not. in l. Si quis ex alie-
na, ff. de Iudic. & in d. l. 2. ff. Si quis in ius voc.

9 Pro solutione DD. multum se torquent, & in
specie Anton. de Butr. materiam latissimè exa-
minat à num. 5. sed vt dicit Abb. num. 9. proce-
dit stylo intricato, & obscuro. Tu dic clarius.
In hoc articulo sunt tres principales opiniones.
Prima opinio est vt sufficiat sola allegatio illius
qualitatis, seu causæ deferentis iurisdictionem,
licèt illa vera non sit, dummodo de hoc non
constet, quia id, quod exprimitur in libello, ha-
betur pro vero ad fundandam iurisdictionem. Ad
quod facit l. Cum quædam puella, in fin. ff. de
Iurisdict. omn. Iudic. & hæc fuit aperta opinio
Bart. in d. l. 2. ff. Si quis in ius voc. non ter. vbi
decidit, vt si quis citatus in alieno territorio ne-
get se ibi contraxisse, vel deliquisse, non pro-
pterea excludatur iurisdictio iudicis, ne sit opus
vt de hoc summariè cognoscatur. Idemque
sensit Guido de Suza in Authen. Qua in Prouin-
cia, C. Vbi de crimin. agi oporteat, vbi dicit
sufficere allegare commissum fuisse crimen in
certo loco ad fundandam iurisdictionem iudi-
cis loci absque eo, quod aliter probetur, vel co-
gnoscatur. Quod si postea appareret in pro-
cessu causæ delictum non fuisse inibi cõmissum,
processus non valebit, vt C. Si à non competen.
Iudic. per tot.

Secunda principalis opinio fuit Iacobi de Are-
na, quam ponit Lapus sua alleg. 58. incip. Præla-
tus; dicit enim sufficere, vt causa, vel qualitas
iurisdictionem tribuens allegetur, & postea pro-
betur. Et aduersarius, si illam neget, grauatur
onere probandi, quia ex productione libelli fun-
data est intentio, vt dicta l. Cum quædam puella,
in fin. Verum hæ duæ opiniones apertè pugnant
cum hac Decretali, vbi non fundatur iurisdictio
iudicis ecclesiastici ex sola allegatione, quod
res sit Clerici, vel ecclesiæ si aduersarius hoc ne-
get, nec negans aggrauatur onere probandi suã
exceptionem qualitatis negatiuam.

Præterea hoc modo esset in facultate actoris
allegando causam, vel qualitatem cohæredem
tem iurisdictionem, subijcere reum iurisdictioni
iudicis non sui, vel eum aggrauare onere pro-
bandi defectum qualitatis, seu causæ iurisdictio-
nem concludentis, quod esset absurdum. Vnde
meritò huiusmodi opiniones hic refellunt Butr.
nu. 5. vers. Non placet mihi opinio, & Abb. n. 9.
vers. Vnde istæ opiniones non placent, & com-
muniter DD. & contrarium scripsit idem met
Bart. in l. Præscriptiones, C. Si contra ius, vel
vtil. publ. vbi tenet de hac qualitate debere
priùs summariè cognosci. Et ad text. in l. Cum
quædam puella, in fin. de Iurisdict. omn. Iudic.
respondet, vt per Butr. & Abb. loc. citat.

10 Tertia igitur principalis opinio est, vt sola
negatio non excludat funditus iurisdictionem
iudicis, sed tantùm impediat processum super
principali, adeo vt non teneatur reus responde-
re ad libellum, nisi priùs summariè cognosca-
tur de illa qualitate iurisdictionem tribuente,
puta quod res sit Clerici, vel ecclesiæ secundum
terminos huius Decretalis. Hæc tertia opinio
originaliter fuit Goffredi, quam hic post multa
sequuntur Butr. & Abb. loc. citat. & idem Butr.
Imol. & Gemin. in dicto cap. Super litteris, de
rescript. & alij citati à Felin. hic num. 2. in 2. li-
11 mitatione vbi dicit hanc esse communem opi-
nionem, pro qua optimè faciunt iura, quæ gene-
raliter dicunt, iudicem, cuius iurisdictio nega-
tur, cognoscere posse an sua sit iurisdictio, vt in
dicto cap. Super litteris, cum alijs supra allegat.
12 Quemadmodum res si negetur esse feudalis, de
hoc primò cognosci debet an sit feudalis, secun-
dum Innocent. in cap. Cæterum, supra eodem.
13 Item si quis alienæ iurisdictionis citatus com-
pareat, & dicat se non contraxisse, vel non de-
liquisse in loco, vel territorio, vbi citatur, debet
ante omnia discuti summariè; an ibi contraxe-
rit, vel deliquerit sine præiudicio principalis
quæstionis; & si constiterit ipsum inibi contra-
xisse, vel deliquisse, procedetur postea in prin-
cipali, vt dicunt Innoc. in d. cap. Super litteris,
Archid. & Ioan. Andr. in c. Romana, §. Contra-

hentes, eod. tit. lib.6. Ioañ Calder. in cap.1. de raptor. & Cyn. in l. Præscript. C. Si contra ius, vel vtil. publ. Et est communis opinio, vt testatur Marian.Socin. in cap.fin. post nu.9. vers.Circa decimumquartum, infr. eod. & Iul. Clar. in praxi §.fin. qu.38. num.12. vers.Vlterius quæro.

14 Et eodem modo si coram Conseruatore Apostolicæ Sedis, qui potest tantùm cognoscere de manifestis iniurijs, vt in cap.1. & cap. final. de offic. deleg. lib.6. negetur offensa notoria; probationes recipiet Conseruator, an factum sit notorium, vt sic videat an sua sit iurisdictio, vt dicit glos. in dicto c.1. in ver. Conseruatores, vers. Sed quid si negetur. Et idem voluit Archid. in c. Romana, §. Notoria, de censibus, lib.6. Ibi enim decidit textus Archiepiscopum in visitatione Prouinciæ posse puniri notoria crimina subditorum suorum suffraganeorum; Quærit Archid. quid si crimina negentur notoria: & resoluit Archiepiscopum posse de hoc summariè cognoscere ad iurisdictionem suam fundandam per iura generalia supra allegata. Ita ergo dicen-
15 dùm in proposito; vnde quod deciditur in hac Decretali vt iudex sæcularis cognoscat rem esse Clerici, vel ecclesiæ, intelligi debet procedere, nisi Clericus, qui allegat qualitatem iurisdictionem, offerat se illa probaturum; tunc enim iudex ecclesiasticus summariè cognoscet de qualitate illa, vt videat an sua sit iurisdictio. Et si cõstiterit rem esse ecclesiæ, vel Clerici, procedet super principali; sin minus remittet partes ad iudicem sæcularem. Et ita denegatio qualitatis iurisdictionem deferentis, cùm de ea notorie non constat, hoc tantùm operatur, vt Laicus interim non teneatur in foro ecclesiastico respondere, donec iudex ecclesiasticus qualitatem illam summatim examinauerit, & pronunciauerit suam esse iurisdictionem. Et ita intellige hunc textum secundum communem, & veriorem opinionem.

16 Declara modò hanc conclusionem, vt procedat si iurisdictio fundetur super vera existentia qualitatis; tunc enim negatio impedit processum in principali, donec iudex cognouerit an sua sit iurisdictio: secus si iurisdictio fundetur super sola dubietate qualitatis iurisdictionẽ tribuentis; quia tunc negatio nihil operatur, sed sufficit qualitatem illam in libello allegare, secundum distinctionem Anton. de Butr. hic sub num. 6. vers. Dic quod si qualitas allegatur; & Abb. sub num. 12. vers. Aut enim fundatur iurisdictio Roman. cons.208. incip. Hæc impetratio, in fin. exemplum si negetur Clericatus, vel res Spiritualis, vt in cap. Si iudex laicus, de sent. excomm. lib.6. Couarr. de communi. Practicarum quæstionum cap. 33. num. 1. vel contractus esse vsurarius, & in cap. Illo vos, de pignor. & in c. Ad nostram, de empt. & vendit. aut contractus matrimonij, vt in cap. Tuam, de ordin. cognit. cap. Lator, & cap. Causam, il secondo, Qui fil. sint legitim. cap. In Canonibus, 16.q.1. Concil. Trident. sess.24. de sacram. matrim. can. vltim. In his enim casibus, & alijs consimilibus, in quibus sola dubietas fundat iurisdictionem iudicis ecclesiastici negatio qualitatis nihil prodest laico, quominus statim tenea-
18 tur in foro Ecclesia respondere. Et idem in casu sacrilegij, secundum Butr. & Abb. in 2. membro principali: & ita procedit quod not. Vincent in cap. Conquestus, infr. eodem: nam secundum eum si laicus neget raptum, vel inuasum in bonis ecclesiæ, iudex ecclesiasticus cognoscet donec constet suam non esse iurisdictionem; & tunc condemnabit Clericum in expensis, & remittet ad iudicem suum cap. Vt debitus, & c. Cum
19 speciali, de appell. Et sic etiam procedit quod not. Innocent. in cap. Cum sit, infra eodem: nam vt ipse dicit, Clericus agens contra laicum coram iudice ecclesiastico super oppressione, vel fraude, vel illicito contractu in quibus casibus in dubio fundatur iurisdictio iudicis ecclesiastici, vt ibi not. debet in petitione mentionem facere de oppressione, vel fraude, aut minus legitimo contractu, & super illa causa fundare suam intentionem, etsi pars aduersa neget, nihilominus procedetur in causa principali. Et si non probauerit fraudem, vel illicitum contractum, absoluetur reus ex illa causa, sed iterum poterit agere ex alia, vt l. Et an eadem, ff. de except. rei iudic. Quod ipsum sensit idem Innocent. in cap. Cæterum, supra tit. prox. quando Clericus dicit se spoliatum, & Laicus negat, vt si est dubium, cognoscat iudex etiam de principali, sequitur Lapus alleg. 58. Prælatus nu.4. vers. In contrarium, & num.5. Ita etiam circa immunitatem ecclesiæ, si dubitetur an sit locus remisioni, nec ne, ad iudicem ecclesiasticum spectat cognitio, vt deciditur nouissimè in Constitutione Gregorij XIV. quæ incipit, Cum alias nonnulli, ædita 9. Kalen. Iun. 1591. quicquid ante Bullam dixerit Iulius Clar. in §. fin. qu.32. nu.20. In his planè casibus negatio rei non proficit, quia sola dubietas fundat iurisdictionem ecclesiastici.

20 Quartò nota regulam generalem quod actor sequitur forum rei, vt hic, & in cap. Cum sit generale, infr. eodem, & in l. vltim. C. Vbi in rem actio, cum multis concordant: de quibus hic
21 per glos. in verb. Actor. Et consequenter Clericus cùm agit contra Laicum, potest, & debet litigare coram iudice sæculari, vt est text. hic, & iudex Laicus, hoc casu poterit condemnare Clericum in expensis, si in causa succubuerit, vel contumax fuerit, secundum Petrum de Anchar. num.2. in 2. notab.

22 Et procedit hæc regula etiam in Regularibus, qui si agant contra Laicum, tenetur eum conuenire coram iudice sæculari, non autem coram suis Conseruatoribus, cap.1. & cap. fin. vers. Vt autem Conseruatores, de offic. deleg. lib.6. nisi hoc habeant ex speciali Indulto Sedis Apostolicæ, sicuti habent Religiosi Societatis Iesu per Conseruatoriam, quam super hoc impetrarunt à Pio V. 8. Kalen. Iunij Pont. anno 3. vt in litteris expeditis in forma, Rationi congruit, à Gregorio XIII. in Constitutione, quæ incipit: Æquum reputantes, itidem 8. Kalen. Iun. 1572. in Bullar. pag.361. to.2. Quæ tamen litteræ hodie redactæ sunt ad formam Constitutionis Gre-
23 gorij XV. de Conseruatoribus vt inferius patebit. Item procedit regula supradicta non solum in ciuilibus causis, sed etiam in criminalibus, vt in l. In criminali, C. de Iurisd. omn. Iudic. vbi dicitur: in criminali negocio rei forũ accusator sequatur, glos. hic in verb. Actor., dum allegat illum text. & Ioan. Andr. num.5. in glos.1.

Rursus

24 Rursus procedit eadem regula, etiam si reus,
cui competit exceptio vigore suæ exceptionis
agat præueniendo Actorem, vel imploret offi-
cium Iudicis, vt not. Bart. in l. Societatem,
§. Arbitrorum, ff. Pro Socio, Feder. de Sen. con-
sil. 237. factum tale est. Quidam nomine Tho-
meus in fin. Ioan. de Anan. hic num. 1. Roman.
cons. 412. pro habenda in princ.
25 Quintò nota limitationem eiusdem regulæ,
vt non procedat quando Clericus agit contra
Laicum pro rebus ecclesiæ, vel suis, idest patri-
monialibus, seu peculiaribus ipsius Clerici, vt
infr. de pecul. Cleric. per tot. secundum Hostiens.
Ioan. Andr. & Bellam. hic omnes in princip. in
verb. Suis: nam si Laicus id non neget, trahi po-
test à Clerico agente ad iudicem ecclesiasticum,
26 vt hic deciditur secundum omnes. Rationem
huius limitationis assignat Abb. hic in 1. not. n. 2.
quia ex mala detentione, quæ in dubio præsumi-
tur, cùm res sit Ecclesiæ, arg. c. Nulli, & c. Qui
abstulerit, 12. quæst. 2. & cap. Episcopi, cum ibi
not. per Innocent. de reb. Ecclesiæ non alienand.
causatur quoddam sacrilegium, cuius ratione
etiã Ecclesia sibi vendicat iurisdictionem, c. Cum
sit, & cap. Conquestus, infr. eod. cum similib.
Item possunt tales dici malæ actores ecclesiarum
ex iniusta detentione istarum rerum; & ideo est
in optione actoris coram quo iudice velit illos
conuenire, vt in d. cap. Cum sit. Similiter de-
tentores rerum ipsius Clerici, idcirco conueniri
possunt in foro ecclesiastico, quia quasi sacrilegi
27 sunt censendi. Ad quod Abbas allegat quod not.
Innoc. in cap. Cæterum, supra de Iudic. vbi dicit
Clericum spoliatum conuenire posse suum
spoliatorem coram iudice ecclesiastico, quia
sacrilegium est quoddam crimen ecclesiasticum,
cap. In Canonibus, 16. quæst. 1. & ita secundum
Abbatem laicus in casu huius cap. Non trahitur
ad iudicem ecclesiasticum præcisè ratione veri
sacrilegij, sed quasi sacrilegij, & læsionis, quæ
infertur ecclesiæ ex iniusta detentione rerum
ecclesiasticarum. Et idem concludit sub nu. 12.
in fin. vers. Ideò puto, & sequitur totidem verbis
Alex. de Næuo nu. 2. & Felin. num. 4. vers. Secun-
da Conclusio, vbi similiter tenet etiam cessante
allegatione sacrilegij posse Laicum à Clerico
agente rei vendicatione pro re propria, vel eccle-
siæ coram Episcopo conueniri.
28 Quinimo procedit hæc conclusio qualitercun-
que agatur de rebus Ecclesiæ, vel Clerici, etiam
si agatur actione personali, vt ex locato, vel le-
gato, vt tenet Innoc. hic in princip. ait enim si
cõstat rem esse ecclesiæ, etiamsi laicus possideat,
coram iudice ecclesiastico agi debet, puta si
agatur ex locato, vel legato, & similibus. Et sic
secundum eum laicus trahi potest ad iudicem
ecclesiasticum non solùm quãdo agitur rei ven-
dicatione, sed etiamsi agatur alia actione perso-
nali occasione rei ecclesiasticæ: secus si agere-
tur actione personali, & non de re ecclesiastica,
quia tunc secularis cognosceret. Et ita potest
intelligi Innoc. & in cap. Cum sit generale, infr.
eod. vbi videtur contrariari dicto suo hic, prout
expressè declarat illum Abb. num. 12. vers. Ideo
puta, & ita etiam illum intelligit Cardin. nu. 4.
vbi saluando Innoc. ab impugnationibus Host.
& Ioan. Andr. dicit illius dictum procedere in
actione locati, quam intentat Clericus contra
Laicùm de rebus ecclesiæ; vel Clerici, & Laicus
id fatetur; tunc enim actio locati licèt persona-
lis, tamen quia in rem scripta (idest ad rem
intentatur, quia reuera est merè personalis, vt
hic per Imol.) quoad sortiendum forum cense-
tur realis, cap. Ex parte, infr. eod. Cùm autem
igitur reali de re ecclesiæ, cognoscit ecclesiasti-
cus, vt clarè hic probatur. In legato autem mi-
nor subest difficultas, quia pro eo competit etiã
rei vendicatio, vt l. 1. C. comm. de leg. & sic si
non negatur legatum, potest agi coram eccle-
siastico. Ita Cardin. subdens se ita in facto con-
suluisse post longas altercationes, & sequitur Fe-
29 lin. hic n. 4. vers. Amplia etiam, vbi dicit, quan-
do laicus fatetur rem esse ecclesiæ, concurrere
rei vendicationem cum illa actione personali,
adeo vt actio ex legato, quamuis non sit in rem
scripta, tamen propter concursum realis traha-
tur ad eius naturam, vt in l. Qui fundum, § Si in
ex parte, ff. ad l. Falcidiam, & ibi Dyn. & Bart.
& hoc secundum Felin. intendit Cardin. dum
requirit, vt agatur ne dum ad mercedem, sed
etiam ad rem: nam si ad mercedem tantùm age-
retur, actio esset merè personalis, & laicus con-
ueniendus esset in suo foro, iuxta regulam hu-
ius Decretalis.
30 Sexto nota aliam limitationem eiusdem re-
gulæ, quæ habetur hic in fin. videlicet, quando
obtinet cõsuetudo, vt reus sequatur forum acto-
ris, & laicus in causa merè ciuili per iudicem
31 ecclesiasticum iudicetur; Et sic nota consuetu-
dinem posse in ordinem iudiciorum disponere
contra ius commune: de quo in cap. Cum con-
tingat, infr. eod. Et not. hic Ioan. de Anan. n. 3.
vers. Nota istam regulam. Quæquidem consue-
tudo, vt hic dicitur, plerisque in partibus obti-
nuit, vt Parisijs. cap. Quod Clericis, infr. eod.
secundum Ioan. Andr. hic n. 4. in verb. Partibus.
32 Et causa introductionis secundum gloss. fin. hic
fuit negligentia iudicum secularium in admini-
stranda Clericis iustitia, vt in iuribus citatis in
gloss. sequitur Abbas num. 7. vers. Vnde habuit
ortum hæc consuetudo, suadit tamen notabili-
33 ter gloss. per allegata, siue iudices seculares sint
negligentes, siue non, Papam concedere quoti-
die litteras Clerico contra Laicum super qua-
cunque quæstione. Et patet in cap. fin. supr. de
alien. Iud. mut. caus. fact. & in cap. Constitutus,
de restit. in integr. secundum Hostiens. qui simi-
liter dicit Papam cõcedere litteras Clerico con-
tra Laicum tota die: Romana enim Ecclesia
In concessione litterarum contra Laicum præ-
scripsit hanc consuetudinem, vt dicit Bellam.
hic num. 2. vers. Et nedum Romana Ecclesia.
Et ita indistinctè seruari ex generali stylo Curiæ
testatur Abb. nu. 7. vers. Dicit tamen vnum no-
tabile verbum, de quo stylo meminit etiam Butr
34 num. 12. Idem not. Archid. in cap. Iudicatum,
89. dist. vbi refert se vidisse hoc de facto in qua-
dam causa: additque notabiliter hoc adeo ve-
rum esse, vt si reus exciperet causam esse prius
tractandam in suo foro, & appellaret, non da-
rentur litteræ in causa appellationis, vt dicit se
expertum. Et huic stylo suffragatur cap. fin. de
Iudic. secundum Abb. & idem not. Specul. in
tit. de competen. Iudic. §. Regulariter, in princ.
& clariùs in vers. 30. & vers. seq. qui similiter
ampliat hoc procedere etiamsi iudex secularis,

& laicus conuentus se paratos offerrent ad exhi-
35 bendam iustitiam; nam per hoc non impeditur iurisdictio delegati Papæ, nec potest hoc casu iudex sæcularis inhibere laico, ne respondeat coram ecclesiastico, vt ibi notatur. Idemque tradit Host. in Summ. huius titul. §. 3. vers. Ex præmissis, & sequitur Abb. hic d. nu. 7. & Felin. num. 3. vers. Dixeram olim.

36 Quinimo Papa non solum dat litteras Clerico in particulari contra Laicum per modum rescripti, sed aliquando etiam concedit litteras in genere per modum priuilegij perpetui, vt patet in litteris Pij V. quarum superius meminimus, num. 22. in quibus dantur Conseruatores, & Iudices ordinarij Societati Iesu, & eorum familiaribus Clerici in quibuscunque causis tam ciuilibus, quàm criminalibus, ac mixtis etiam in eis, in quibus actores, vel conuenti rei forent.

37 Quid in causa feudali? vide hic per Abb. nu. 7. vers. Hoc commune dictum limito: Laico autem contra laicum, Papa non concedit litteras, nisi in casibus notat. in cap. Cum sit, cap. Licet, & cap. Ex tenore, infra eod. secundum Abb. eod. nu. 7. vers. Et nota benè hanc glos. de quo Host. hic in fin. in verb. De consuetudine, vers. Et nunquid laico, remittit adnot. in cap. Innotuit, de arbitr.

38 QVÆRO an regularibus liceat in eorum causis ciuilibus petere iudices, vel Conseruatores à Magistratu sæculari; & an expediat innouare Constitutionem Clem. VIII. de Conseruatoribus, & cum quibus additionibus, & clausulis.

Huic quæstioni causam præbuit Senatus, N. qui nuper cœpit deputare Regularibus Conseruatores in omnibus causis tam actiuè, quàm passiuè. Hoc autem habet difficultates infrascriptas, & Primo, Magistratus sæcularis dat huiusmodi Conseruatores, qui non nisi a Sede Apostolica concedi consueuerunt, c. 1. & cap. fin. de offic. deleg. lib. 6. Secundo Senatores laici inhibent Ordinario ecclesiastico ne in causis Regularium ad eius forum pertinentibus procedat, contra c. Sæculares iudices, de for. comp. lib. 6. cap. Si quis, cap. Omnes, & cap. Solitæ, supra de maior. & obedien. & c. Monachi, infr. de sent. excomm. vnde crebra oriuntur dissidia, & contentiones inter Ordinarium ecclesiasticum, & Iudices sæculares.

Tertio Regulares confugiunt ad iudices Laicos contra Bullam Cœnæ.

Quartò præbetur illis occasio vagandi in Curijs, & Tribunalibus sæcularibus, contra c. Sed nec procurationes, ne Cleric. vel Monach. cum concord.

Quintò dantur Conseruatores siue regulares sint actores, siue rei; cùm tamen neque ex iuris communis dispositione, vt in d. cap. 1. & fin. nec in vim generalium priuilegiorum eis liceat alios conuenire coram suis Conseruatoribus.

Sextò Conseruatores a laicis deputati procedunt etiam in causis spiritualibus, contra c. Decernimus. de Iud. & cap. fin. de for. compet. lib. 6. Et inter personas ecclesiasticas, contra c. Nullus iudicum, supr. eod.

Ac denique alijs omissis actus omnes coram dictis Conseruatoribus gesti ex defectu iurisdictionis sunt nulli, d. c. fin. in fin. de off. deleg. lib. 6.

39 Quamobrem vt huic malo occurratur antequam latiùs serpat proposui deliberandum in Sac. Congregatione Concilij, An expediat innouare Constitutionem, seu decretum Clem. VIII. editum 19 Martij 1591. quo priùs reuocantur, atque irritæ declarantur, & subreptitiæ quæcunque Iudicum, seu Conseruatorum deputationes, qui qualitates non habent requisitas, & descriptas in Constitutione Bonifacij VIII. quæ incipit, Statutum, Quique etiam in Concilijs prouincialibus, aut diœcesanis iuxta decretum Concilij Tridentini electi, & designati non sunt; præterquã quoad negocia iam cœpta, vel quoad ea, in quibus huiusmodi deputationes suum sunt sortitæ effectum: Ac deinde statuitur, vt deinceps dictæ litteræ conseruatoriæ non alijs dirigantur, quàm habentibus qualitates suprascriptas, alioquin nullius sint roboris, vel momenti.

Rursus deliberandum an expediat addere Constitutioni Clementis, sequentia Capita.

Primum, vt Regulares, qui litteras conseruatorias aliter, quàm iuxta formam superiùs præscriptam impetrant, vel Conseruatores deputant, ipso facto censeantur priuari voce actiua, & passiua, & eorum conuentus careant Conseruatore ad tempus à S. Congregatione præscribendum, ita vt interea coram locorum Ordinarijs conueniantur.

Secundo, vt infra mensem à die intimationis Religiones omnes in Italia debeant sibi eligere Conseruatores secundum formam superiùs propositam; alioquin elapso mense, conueniri possint coram Ordinarijs iuxta decretum Gregorij XIII. hac de re editum.

Tertiò, vt Conseruator semel legitimè deputatus infra quinquennium mutari, seu amoueri non possit, vt etiam statuitur in eodem decreto Gregorij. Hic considerandum an excipiendæ sint mutationes, seu remotiones Conseruatorũ, quæ fiunt ex rationabili causa diuturnæ absentiæ, infirmitatis, & similium: & coram quo Regulares de huiusmodi impedimentis docere debeant.

Quartò, vt Regulares possint quidem, ac debeant conueniri coram suis Conseruatoribus, sed non possint alios conuenire; atque ita vt Conseruatores iurisdictionem non habeant nisi in causis, in quibus Regulares sunt rei.

Quintò, vt Conseruator, qui suos limites excesserit, sit per annum ab officio suspensus, & pars, quæ hoc fieri procurauerit, excommunicationem incurrat, sicuti disertis verbis statuitur, in dicto cap. fin. vers. Vt autem Conseruatores, de offic. deleg. lib. 6.

Sextò, quia Regulares actores tenentur sequi forum rei, & si reus sit laicus, coguntur coram iudice laico litem agere, vt hic: non videtur incongruum, vt in causis actiuis petant à Se-
40 natu iudicem non suspectum; ideoque deliberandum videtur, An expediat in eadem Constitutione præseruare Regularibus ius petendi in dictis causis iudices cum infrascriptis conditionibus, & non alias.

Prima Conditio, vt hæc iudicis deputatio fieri non possit à sæculari Magistratu, nisi cum Regularis agit contra Laicum, iuxta textum hic; non autem vbi agit contra personam ecclesiasticam, aut aliàs exemptam à sæculari iurisdictio-

ne,

ne, cap. Clericis, de Iudic. & cap. Si diligenti, infra eodem.

Secunda conditio, vt causa, pro qua iudex deputatur, non sit spiritualis, sed talis, in qua laicus sit iudex competens, vt in cap. Cùm sit generale, insr. eodem.

Tertia, vt deputatio non fiat ad vniuersitatem causarum, quia hac generali deputatione Regulares abuti possent etiam in causis spiritualibus, vel in quibus ipsi aut non agerent, sed conuenirentur, aut certè agerent contra personam ecclesiasticã, vel exemptam. Vel saltem si sit eis permittenda impetratio iudicis, etiam ad vniuersitatem causarum, videtur addenda declaratio, dummodo tamen Regulares non sint rei, neque agant contra personam ecclesiasticam, neque causa alioqui sit spiritualis.

Vltima Conditio, vt iudex sic deputandus, non Conseruator, sed Iudex simpliciter appellari debeat.

41 Plura fuerunt aliàs opposita à Regularibus eidem Constitutioni Clementis VIII.

Primo, quod esset regula Cancellariæ, & ideo expirasset per mortem Pontificis.

Secundò, quod nunquam fuisset vsu recepta.

Tertiò, quod non sustulerit contrariam Regularium consuetudinem.

Quartò, quod fuerit abrogata ex confirmationibus priuilegiorum, quas post illam Regulares à Sede Apostolica obtinuerunt.

Quintò, quod verba illa Cõstitutionis *Quique etiam in Concilijs electi, & designati non sunt*, essent intelligenda disiunctiuè, non autem copulatiuè.

Sextò, quod non haberet locum nisi in Conseruatoribus deputatis ad præscriptum iuris cõmunis, non autem ijs, quos eligunt sibi Regulares in vim priuilegiorum.

Septimò, quod multa contineat absurda, & in specie quod nec Episcopi, nec Cardinales possint eligi in Conseruatores cùm ipsi non eligantur, aut designentur in Synodis.

Vltimò, quod sit nimis onerosa Regularibus, cum in Synodis non designentur nisi ab Episcopis dependentes, qui propterea Regularium priuilegia vix conseruabunt.

Prima oppositio tollitur condendo Constitutionem perpetuam.

Secunda innouando Constitutionem Clementis VIII.

Tertia derogando contrariæ Consuetudini.

Quarta derogando contrarijs priuilegijs.

Quinta declarando illa verba esse intelligenda copulatiuè, cùm verè alio modo intelligi non possint.

Sesta declarando Constitutionem habere locum in Conseruatoribus electis, seu eligendis tam ex præscripto iuris communis, quàm in vim priuilegiorum, cum re vera alio modo vix possit intelligi.

Septima excipiendo nominatim Episcopos, vel illis maiores sicuti sunt excepti in decreto Concilij cap. 10. sess. 25. ibi: *et præter Ordinarios locorum*. Ad quod quidem decretum dicta Constitutio habet relationem.

Vltima oppositio non videtur obstare, quia ita lex scripta est, & expedit vt Conseruatores tanquam legales, & idonei sint ab vniuersa Synodo approbati.

42 Rursus quia præter abusus iam expressos dicitur irrepsisse etiam alius, vt quamuis Regulares initio Conseruatorem deputauerint cum qualitatibus requisitis; tamen Conseruatores sic deputati alios subdelegent ijsdem qualitatibus carentes: deliberandum an expediat addere hanc subdelegationem fieri non posse, nisi etiã subdelegati habeant qualitates expressas in Constitutione, ne fiat fraus Constitutioni; Quemadmodum S. Congregatio aliàs consulta an iudices designati in Synodo, si aliquo impedimento causas terminare non possint, teneantur eas subdelegare personis itidem in Synodo deputatis: respondit non posse subdelegare alijs, quàm designatis in Synodo. Verum quia in dicto cap. fin. Conseruatores prohibentur vices suas committere exceptis citationibus, & sententiarum denunciationibus, Si statuatur eos non posse subdelegare nisi cum qualitatibus præscriptis: facilè hinc elicient indistinctè licere sibi subdelegare. Vnde cogitandum quibus verbis hæc clausula concipi debeat.

Cum de his postea actum esset cum SS. D. N. Gregorio XV. placuit Sanctitati Suæ vt Constitutio in S. Congregatione compilaretur, Ideoque iniunctam est mihi, vt minutam conficerem, ac per manus transmiterem.

43 Quæ pertinent ad Constitutionem edendam de Conseruatoribus.

44 Cum Regulares actores teneantur sequi forum rei, ac si reus sit laicus, cogantur, circunscripta consuetudine, coram sæculari iudice litem agere, iuxta text. hic, in quadam Prouincia obseruatum est, vt petant eo casu iudicem non suspectum à sæculari Magistratu. Quæ quidem deputatio etsi hoc modo sit vtilis Religionibus, nec repugnet sacris Canonibus tamen Senatus N. hinc sũpta occasione, cœpit ab aliquot annis deputare Regularibus Conseruatores; in qua quidem deputatione multipliciter excedit limites suę iurisdictionis: & alijs omissis quamuis iudices deputandi pro Regularibus in casibus à iure permissis iurisdictionem non habeant, nisi cum Regulares agunt contra laicum: è contra vero Conseruatorum iurisdictio non extendatur nisi ad causas, in quibus Regulares sunt rei: Magistratus tamen vtraque potestate sibi vendicata, deputat Regularibus Conseruatores in omnibus causis tam actiuis, quàm passiuis.

45 Deinde quamuis, vt dictum est, liceat magistratui laico deputare Regularibus iudices quoties ipsi conueniunt laicum; id tamen intelligitur in causis profanis tantùm, non autem in ecclesiasticis, in quibus siue Regularis conueniatur, siue conueniat laicum, solus ecclesiasticus est iudex competens, cap. Decernimus, supra de Iudic. & cap. fin. de for. comp. lib. 6. Et idem est cum lis agitur inter personas ecclesiasticas, cap. Nullus iudicum supra eodem. Et tamen Magistratus consueuit deputare Regularibus hos iudices ad vniuersitatem causarum, & postea iudices sic deputati cognoscunt etiam causas spirituales, & inter personas ecclesiasticas. Quinimo sæpiùs auserunt inhibere Ordinario ecclesiastico, vt constitit ex pluribus inhibitionibus exhibitis. Hinc autem plura oriuntur inconuenientia, quæ aliàs considerata fuerunt in sac. Congregatione: vt patet ex dictis supra num. 38. Quibus videtur oppor-

opportunè occurri posse per minutam Constitutionis de Conseruatoribus per manus delatam: nam cùm grauibus pœnis ordinetur, vt Regulares infra duos menses eligant Conseruatores, qui non modo sint in ecclesiastica dignitate constituti, vel habeant qualitates Constitutionis Bonifacij VIII. quæ incipit Statutum. Sed etiam vt sint iudices Synodales, neue semel electum possint infra quinquennium amouere, aut alium substituere: Hinc certè adimitur omnis facultas petendi Conseruatores à sæcularibus magistratibus.

Præterea, quæ in eadem minuta per manus transmissa explicantur, videtur adhuc deliberandum de infrascriptis.

Primò An expediat præseruare Regularibus facultatem, quam habent petendi iudices à magistratu sæculari in casu, in quo ipsi sunt actores, & agunt contra laicum in causis profanis: An verò hæc facultas sit relinquenda iuris communis dispositioni. Quod si placeat illam præseruare, erit expressè declarandum eiusmodi iudices deputari non posse nisi tribus concurrentibus. Primò vt Regulares sint actores, non autem rei: Deinde vt agant contra laicum, non autem contra clericum, vel aliàs exemptum à sæculari iurisdictione: vltimò vt causa, in qua iudex deputatur, non sit spiritualis, sed talis, in qua laisus aliàs sit iudex competens.

46 Secundò, Cùm vniuersitates generales amplissimis gaudeant priuilegijs, nec tamen in ijs vigeant fortasse abusus, qui vigent in Conseruatoribus Regularium: deliberandum erit an de illis sit facienda mentio in hac Constitutione, sicuti fit in Constitutione Clementis VIII. An verò potiùs Vniuersitates sint silentio prætereundæ, aut excipiendæ, quemadmodum illas excipit Tridentinum Concilium cap. 5. in fin. sess. 14.

47 Tertiò, Tametsi Conseruatores de iure facultatem habeant procedēdi per censuras ecclesiasticas etiam contra Ordinarios, vt cap. 2. de off. deleg. lib. 6. & nonnulli Regulares specialibus super hoc Sedis Apostolicæ priuilegijs sint muniti, vt Religiosi Societatis Iesu ex Constitutione 1. Gregorij XIII. Æquum reputamus, §. 3. in Bull. tom. 2. pag. 361. tamen quia in his coactionibus, & pœnis Pontificali dignitati plurimum deferendum est, cap. Sane, il secondo, & cap. Pastoralis eodem tit. & cap. Quia periculosum, de sent. excomm. lib. 6. & seruandus ordo præscriptus in d. cap. 2. Ipsi vero Conseruatores suæ facultatis habenas sæpe sæpius eò vsque laxarunt, vt Episcopos statim excommunicate sint ausi: deliberandum an sit eis prohibendum ne similia deinceps moliantur. Satiùs erit, vt loco huius prohibitionis ponatur remedium arbitrorum, qui ex Concilio in d. cap. 5. sess. 14. iubentur eligi quoties contentio aliqua inter Conseruatores, & Ordinarios exorta fuerit, & interea supersedeatur in causa.

48 Quartò, Accidit sæpe, vt Conseruatores in vna diœcesi deputati ad aliam euocentur ad cognoscendas Regularium causas: vnde maxima confusio, & plura incommoda oriri solent. Quamobrem videtur hac quoque in parte innouanda Constitutio Bonifacij VIII. relata in cap. fin. de off. deleg. lib. 6. qua statutum est, vt Conseruatores intra ciuitates, seu diœceses, in quibus fuerunt deputati, contra quoscunque procedere, aut aliquis vltra vnam dietam à fine diœcesum eorumdem trahere non præsumant.

49 Quintò, Quia in hac Constitutione reuocantur omnes deputationes Conseruatorum, qui non habent qualitates requisitas in cap. Statutum, quique iudices Synodales non sunt: ne detur occasio disputandi, an Conseruatores hactenus deputati habeant dictas qualitates, necne: Considerandum an expediat absolutè reuocare omnes, & quascunque Conseruatorum deputationes, & statuere vt infra præscriptum terminum rursus eligantur cum qualitatibus superiùs expressis: Anue è re sit nominatim dictas qualitates exprimere.

50 Sextò Examinandum, An cum in hac Constitutione Regulares prohibeantur infra quinquennium mutare Conseruatorem semel electum, an è re sit addere clausulam, *nisi ex causa à Sede Apostolica, aut à locorum Ordinarijs, prout ipsis Regularibus libuerit approbanda.*

51 Septimò, In Constitutione statuitur, vt Conseruatores, qui suos limites excesserint, sint per annum ab officio suspensi. Deliberandum in hoc casu, in quo Regulares forte nihil peccant, an expediat statuere, vt ipsi coram locorum Ordinarijs conueniantur: an verò hic casus sit relinquendus dispositioni iuris communis, ac priuilegiorum Regularium.

52 Vltimò cum Episcopi, illorumque Vicarij generales, atque horum Superiores non sint iudices Synodales, & tamen absurdum videatur, vt non possint eligi in Conseruatores: considerandum est, an de illis expressa mentio facienda sit ad omnem dubitationem submouendam.

Porrò pro publicatione Constitutionis adhuc duo puncta supersunt examinanda.

Primum est an Constitutio Clementis sit contra Tridentinum Concilium.

Secundum An expediat illam innouare in ea parte in qua decernit, vt Conseruatores præter alias qualitates debeant esse iudices Synodales.

53 Quoad primum Constitutio statuit, vt non modo Cōseruatores habeant qualitates requisitas, & descriptas in Cōstitutione Bonifacij VIII. quæ incipit Statutum; sed etiam in Concilijs Prouincialibus, aut Diœcesanis, iuxta decretum Concilij Tridentini electi, & designati sint. Putarunt quidam hoc loco Constitutionem supponere in Concilio Tridentino statutum esse, vt Conseruatores eligantur, & designentur in Synodis, dum iubet, vt Conseruatores debeant in Synodis eligi, & deputari, iuxta decretum Concilij: dicuntque Constitutionem hac in parte continere manifestum errorem, quia Concilium nullibi statuit, vt Conseruatores eligi debeant in Synodis prouincialibus, aut diœcesanis.

Sed certè alius est sensus Constitutionis: nam dum præcipit Conseruatores habere hanc qualitatem, vt sint designati in Synodis iuxta decretum Concilij: vbique Constitutio intellexit tantùm de illo Concilij decreto, quod loquitur de iudicibus Synodalibus, idest de cap. 10. sess. 25. Nam Pontifex animaduertens aliquos minus idoneos sæpe in Conseruatores deputari, vt pa-

ter

tet ex proœmio Constitutionis, atque huic malo facile occurri posse, si nullus iudex deputari possit Conseruator nisi etiam sit iudex Synodalis: ideo statuit, in Conseruatores non modo habere debeant qualitates cap. Statutum: sed etiam esse electi, & designati in Synodis, iuxta decretum Concilij, id est esse debeant ex Iudicibus, quos Concilium præcipit in Synodis designari. Atque hic intellectus satis apertè colligitur, tum quia Cōstitutio exorditur ijsdem verbis, quibus exorditur Concilium d. cap. 10. vbi de Iudicibus, non de Conseruatoribus loquitur: Tum quia statuit, vt Conseruatores habeant qualitates d. cap. Statutum, quod similiter non loquitur de Conseruatoribus, sed de Iudicibus. Atque ita Constitutio nullum continet errorem.

54 Alij censent ideo Constitutionem Clementis esse contra Concilium, quia in decreto cap. 5. sess. 14. quod de Conseruatoribus loquitur, præseruantur Regularia loca his verbis: *Vniuersitates autem generales, & regularia loca* &c. *in præsenti Canone minimè comprehensa, sed exempta omnino sint, & esse censeantur.*

Sed aduertendum est decretum d. cap. quatuor præstare.

Primò enim statuit vt litteræ conseruatoriæ nulli suffragentur, quominus in criminalibus, & mixtis causis coram Ordinario conueniatur. Et quoad hoc sicuti Concilium præseruat Regulares, ita & Constitutio per manus delata, per quam Regulares conueniri possunt coram suis Conseruatoribus, non autem coram Ordinarijs.

Secundò Concilium statuit, vt in ciuilibus actores non possint alium trahere coram Conseruatoribus: & in hoc quamuis postea excipiat Regularia loca: non tamen sequitur, Regulares sunt excepti à Concilio: ergo possunt alios trahere coram suis Conseruatoribus; sed solum sequitur; sunt excepti à Concilio: ergo remanent in dispositione iuris communis, & priuilegiorum Apostolicorum. At neque ex iuris dispositione neque ex priuilegijs Regulares, exceptis Iesuitis, possunt alios coram Conseruatoribus conuenire: ergo dum hoc ipsum statuitur in noua Constitutione, certè non solum nihil contra Concilium statuitur, sed neque contra ius commune, aut Sedis Apostolicæ priuilegia. Tertio statuitur Concilium, ne quis litterarum Conseruatoriarum beneficio vltra quinquenniū gaudere possit. Circa quod nihil decernitur in præsenti Constitutione. Quartò denique statuit, ne liceat Cōseruatoribus Iudicibus habere Tribunal erectum. De quo similiter nihil cauetur in Constitutione. Vnde sequitur, vt præsens Constitutio in nihilo pugnet cum decretis Concilij.

55 Quoad secundam experientia docuit tot scandala, & controuersias, quæ in dies nascuntur inter Conseruatores, & Ordinarios, vt plurimum procedere ex Conseruatorum imperitia. Vnde sicut valde expedit, vt Conseruatores sint habiles, & idonei ad eiusmodi munus obeundum, ita etiam videtur valde expedire; vt sint ex Iudicibus Synodalibus; In Synodo enim consueuit in Iudices deputari quotquot magis idonei reperiuntur ad causas cognoscendas. Vnde qui supersunt absurdum videtur, vt in Conseruatores eligantur. Atque ita non obstat quod Regularium facultas restringatur. Imo etiam potiùs videtur aliqua ex parte ampliari: nam de

56 iure communi Canonici Cathedralium nō possunt esse Conseruatores, cap. fin. vbi not. glos. in verb. Conseruator, de off. deleg. lib. 6. At possunt esse Iudices ad præscriptum d. cap. Statutum, de rescript. eod. lib. vt ibi statuitur. Cùm autem in multis Diœcesibus non in vniuersum, nisi duæ, aut tres dignitates, at multo plures Canonici, qui possunt in iudices Synodales deputari: vtique per hanc Constitutionem, quæ tribuit facultatem eligendi Conseruatores dummodo habeant qualitates d. cap. Statutum, & sint Iudices Synodales, potiùs videtur extendi, quàm restringi Regularium facultas; & quatenus etiam restringeretur, restringeretur tamen ad personas habiles, & inhabiles excluderentur. Et quamuis in multis Synodis pauci admodum iudices designētur, id tamen accidit, quia alicubi pauci sunt, qui habeant qualitates d. cap. Statutum, quique alioquin apti sint ad hoc officium exercendum; vnde quamuis pauci deputentur, expedit tamen potius ex his paucis Conseruatorem eligere, quàm ex alijs non idoneis. Quod si Regulares id recto iudicio considerarent, nihil damni, imò multum vtilitatis ex hac Constitutione sibi futurum cognoscerent, cùm plurimū obsit Religionibus esse sub tutela imperitorum, ac tudium Conseruatorum.

Denique statuere, vt Conseruatores debeant esse Iudices Synodales, non est legem nouam condere, sed iam conditæ inhærere; Iam enim sic statuit Clem. VIII. in prædicta Constitutione. Quod si velimus statuere, vt Conseruatores debeant solum habere qualitates, d. cap. Statutum, siue d. cap. fin. vtique erit opus expressè derogare dictæ Constitutioni Clem. VIII. Quodquidem erit absurdum, quiā inconuenientia, quæ nuper irrepserunt, quæque alibi in dies oriuntur, iustum est, vt præbeant potius causam restringendi hanc materiam Conseruatorum, quam dilatandi, sicuti dilatabitur, si Constitutio Clementis reducatur ad terminos Constitutionis Bonifacij.

Neque obstat quod nonnunquam Clem. VIII. dispensauerit, vt Conseruatores possent eligi, licèt non fuerint deputati in Synodo: nam non sequitur vt propterea Constitutio ipsa sit pœnitus abroganda, cùm sit valde vtilis, nec difficilis obseruatu; opportunum tamen erit si in Constitutione promulganda Ordinarij locorum admoneantur, vt procurent in Synodis designati quamplures poterunt ex habentibus qualitates d. cap. Statutum, atque aliàs ad id idoneos, vt latiùs pateat facultas eligendi Conseruatores.

57 Postremò deliberandum esse quid agendum vbi non extant Iudices Synodales, vel quia mortui sunt, vel quia Concilia non celebrantur. Licèt in hoc veriùs videatur Regulares non esse obnoxios eo casu ad eligendos Conseruatores ex iudicibus Synodalibus, sed posse obseruare dispositionem Constitutionis Bonifacij in dicto cap. fin. de offic. deleg. lib. 6. itaut Conseruatores vel esse debeant in dignitate ecclesiastica constituti, vel personatum habentes; quia nulla est obligatio obseruandi formam, quæ sit im-

58 possibilis obseruatu, sicut in simili obligatus eligere de gremio certi monasterij, vel ecclesiæ, potest

potest eligere aliunde, si nullus ibi reperiatur cum qualitatibus requisitis, cap. Abbate, in fin. & ibi gloss. in verb. Persona idonea, & gloss. fin. vers. Sed pone quod nullus reperiatur idoneus, de verb. signific. cap. In nomine Domini, & ibi etiam gloss. in verb. Repetatur, 23. distin. Hinc Sac. Congregatio Concilij cùm in quadam Diœcesi non esset nisi vnicus Doctor rudis, & imperitus, declarauit posse deputari in Vicarium Capituli Sede Vacante etiam non Doctores, vel Licentiatum in iure Canonico non obstante Cōcilij decreto in cap. 15. sess. 24. sic etiam in partibus infidelium, vbi electo ab Infidelibus Parocho seruari non potest forma in matrimonijs contrahendis ab eodem Concilio præscripta in cap. 1. sess. 24. de reform. matrim. Sanctissimus audita relatione Congregationis dixit, si alius Parochus, vel Sacerdos Catholicus in propinquo loco sit, coram ipso, & testibus contrahatur; Quod si id commodè fieri nequeat, contrahatur coram testibus, & si fieri poterit etiam coram Notario; Factis tamen priùs vtroque casu denunciationibus, & alijs seruatis ex Concilio seruandis. Ita ergo dicendum in proposito.

Tandem singulis articulis maturè perpensis, atque à Sanctissimo approbatis, edita fuit à Sanctitate Sua Constitutio tenoris infrascripti videlicet,

Sanctissimus in Christo Pater & D. N. D. Gregorius diuina Prouidentia Papa XV. Ex certis rationabilibus causis animum suum mouentibus & de voto Ven. Fratrum suorum S. R. E. Cardinalium Cōcilij Tridentini Interpretum, partim fæl. recor. Clem. Papæ VIII. prædecessoris sui vestigijs inhærendo reuocauit, ac nullas & inualidas decreuit omnes, & quascunque Iudicum Conseruatorum electiones, nominationes, seu deputationes tam in vim litterarum conseruatoriarum iuxta formam in Quinterno Cancellariæ descriptam, quàm in vim quorumcunque priuilegiorum perpetuò vel ad tempus nondum elapsum Apostolica authoritate concessorum, seu aliàs quocunque iure, vel titulo hactenus factas pro quibuscunque Conuentibus, Capitulis, Militijs, etiā Sancti Ioannis Hierosolymitani, Congregationibus, Collegijs, Ordinibus, Monasterijs, Hospitalibus, aut alijs quibusuis pijs tam sæcularibus, quam cuiusuis Ordinis etiam Mendicantium, seu Instituti, vel Societatis regularibus locis quantumuis exemptis etiam de necessitate exprimendis, seu illorum personis cuiusuis qualitatis, seu conditionis existant. In futurum verò Sanctitas Sua hac generali, & perpetuo valitura Constitutione statuit, & decreuit, vt Iudices Conseruatores huiusmodi siue sint principales, siue subrogati eligi nominari, aut deputari non possint, nisi non solum habeant qualitates requisitas, & descriptas in Constitutione similis rec. Bonifacij Papæ VIII. etiam Predecessoris sui. quæ incipit statutū: ita vt vel dignitate ecclesiastica præditi, vel personatibus obtinentes, vel Ecclesiarum Cathedralium Canonici existant; sed etiam in Concilijs prouincialibus, aut diœcesanis iuxta decretū Concilij prædicti Iudices electi, seu designati sint. Quodque deinceps literæ conseruatoriæ per Sedem Apostolicam concedendæ suprascriptis tantùm dirigantur, etsi quæ litteræ aliter expedientur, illæ, ac deputationes huiusmodi omniaque ex inde sequenda nullius sint roboris, vel momenti. Et nihilominus qui secus, quàm iuxta formam superius præscriptam Conseruatores huiusmodi cum effectu eligere, nominare, seu deputare, aut electis nominatis, seu deputatis vti ausi fuerint, Regulares quidem voce actiua, & passiua sint ipso iure priuati, adeo vt habilitationem à nemine præterquam à Romano Pontifice consequi valeant; reliqui vero alijs pœnis arbitrio Sanctitatis suæ coerceant, & prædictorum omnium conuentus, monasteria, ac loca huiusmodi, eorumque personæ & bona careant Conseruatore ad annum, itavt illorum causæ interea coram locorum Ordinarijs dumtaxat cognosci, ac diffiniri debeant. Cæterùm vt latiùs pateat Conseruatorum huiusmodi deligendorum facultas: Sanctitas sua admonitos voluit omnes locorum Ordinarios, vt in Synodis prouincialibus, aut diœcesanis quamplures personas ex habentibus qualitates in prædicta Constitutione eiusdem Bonifacij Prædecessoris contentas, alioquin ad id aptas designari procurent, etsi aliquem interim ex designatis mori contigerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli alium in eius locum vsque ad futuram prouincialem, aut diœcesanam Synodum. Insuper Sanctitas sua inhærendo hac in parte decreto similis rec. Gregorij Papæ XIII. etiam Predecessoris sui statuit, & ordinauit, vt Regulares, ac personæ huiusmodi in Italia infra duos, extra Italiam verò infra sex menses à die publicationis in Vrbe præsentis Constitutionis inchoandos debeant sibi eligere, seu assumere Conseruatores iuxta formam superiùs propositam, eiusque electionis, seu assumptionis documentum infra tempus huiusmodi penes acta Curiæ Ordinariorum exhibere, & dimittere teneantur; alioquin eo termino elapso quamdiu Conseruatores secundum formam præsentis Constitutionis non elegerint, coram eisdem Ordinarijs conueniantur: quodque Conseruatores huiusmodi semel legitime deputati nisi ex legitima causa à Sede Apostolica: aut locorum Ordinarijs, prout ijsdem Regularibus, & alijs supradictis libuerit approbanda durante quinquennio à die deputationis amoueri, aut mutari nullatenus possint, aut valeant. Ad hæc statuit Sanctitas sua, vt coram ipsis Conseruatoribus regulares, ac personæ suprascriptæ conueniri quidem, aut trahi debeant, sed alios conuenire, aut trahere non possint, ita vt memorati Conseruatores in causis, in quibus Regulares, & alij actores fuerint nullam prorsus iurisdictionem habeant, sed in ijs tantùm, in quibus rei existerint neque extra ciuitates seu diœceses in quibus fuerint deputati contra quoscumque procedere præsumant. Si qua verò inter Iudices Conseruatores huiusmodi, & locorum Ordinarios controuersia super competentia iurisdictionis orta fuerit, nequaquam in causa procedatur donec per arbitros in forma iuris electos super iurisdictionis competentia fuerit iudicatū. Quod si qui Conseruatores, siue in hac parte siue aliàs quomodolibet suos limites excesserint, per annum ab officio Conseruatoris huiusmodi suspēsi sint, & pars, quæ hoc fieri procurauerit, sententiā excommunicationis incurrat iuxta forma alterius Constitutionis eiusdem Bonifacij prædecessoris,

quæ

quæ incipit: Hac Constitutione, quam Sanctitas Sua in his omnibus, quæ præsenti Constitutioni non aduersantur, innouauit, & innouat. Per hoc tamen non intendit Sanctitas Sua prohibere quominus Regulares, & alij supradicti in casibus à iure permissis petant iudicem non suspectum à Principibus, seu Magistratibus sæcularibus, dum tamen hæc tria copulatiuè concurrant, videlicet, vt Regulares, & alij prædicti sint actores, non autem rei, vtque agant contra laicum, non autem contra ecclesiasticum, vel aliàs à iurisdictione sæculari exemptum, atque vt causa, in qua iudex deputatur, fuerit prophana, non autem ecclesiastica, & in ea iuxta sacrorum Canonum dispositionem laicus vt præfertur eligendus iudex competens existat. Quæ omnia, & singula in præsenti Constitutione contenta Sanctitas Sua voluit inuiolabili obseruari, decernens sic in ijs, cæterisque omnibus præmissis per quoscunque, &c. etiam sacri Palatij Apostolici Auditores, &c. nec non S. R. E. Cardinales sublata, &c. iudicari, &c. necnon irritum, & inane, &c. non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac litteris Conseruatorijs, quas omnes ad formam præsentis Constitutionis reduxit in fauorem quorumcumque Ordinum tam Mendicantium, quàm non Mendicantium, Militiarum etiam S. Ioannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, aut cuiusuis alterius Instituti etiam necessariò exprimendi, Collegiorum, Capitulorum, Ecclesiarum, Monasteriorum, ac Priorum quorumcunque tam sæcularium, quàm Regularium locorum, nec non illorum etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus, priuilegijs quoque etiam ex causa, & titulo oneroso, indultis, & litteris Apostolicis, etiam mari magno, seu Bulla aurea, aut aliàs nuncupatis sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsque efficacioribus & insolitis clausulis, necnon irritantibus etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innouatis etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque tenoribus, & formis specialis, & indiuidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma seruanda esset, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, & forma in illis tradita obseruata inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus aduersantur, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogauit cæterisque contrarijs quibuscunque. Cæterum vt præsens Constitutio facilius omnibus innotescat, Sanctitas Sua voluit, & mandauit vt non solum in Cancellaria Apostolica, sed etiam ad Valuas Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe & in Acie Campi Floræ publicetur, illiusque exempla in ijsdem locis affixa dimittantur, ac in quinterno Cancellariæ inter Constitutiones perpetuas describatur, & annotetur. Placet, Publicetur, & describatur A.

Lecta, & publicata fuit supradicta Constitutio in Cancellaria Apostolica ab altero ex RR. PP. DD. maioris Præsidentiæ Abbreuiatoribus die 20. mensis Septembris anno Incarnationis Dominicæ 1621. Pontificatus verò prælibati Sanctissimi D. N. D. Gregorij Papæ XV. anno primo.

Et postmodum die, & anno supradictis in quinterno eiusdem Cancellariæ inter alias Constitutiones Apostolicas descripta, & annotata fuit.

Nicolaus Orsinus Procustos.

In Dei nomine Amen. Anno à natiuitate D. N. Iesu Christi 1621. indictione quarta, die verò 20. Septembris Pontificatus Sanctissimi in Christo P. D. N. D. Gregorij diuina Prouidentia Papæ XV. Pontificatus sui anno primo retroscripta Constitutio Apostolica affixa, ac publicata fuit in valuis Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe, & in acie Campi Floræ per me Augustinum Braccherium Apostolicum Cursorem. Octauius Spada Magist. Cursorum.

59 Post editam Constitutionem emanauit in sacra Congregatione declaratio infrascripti tenoris videlicet.

Illustrissimi. & Reuerendissimi DD.

Gregorius Papa XV. fœl. recor. in sua Constitutione de Conseruatoribus statuit, & decreuit, vt in futurum à Regularibus eligi non possint in Conseruatores nisi Iudices in Concilijs prouincialibus, seu diœcesanis designaris sub pœnis & censuris in dicta Constitutione contentis.

Quibus stantibus Patres Societatis Iesu, qui in Indijs, & alijs locis degunt, in quibus Archiepiscopi, seu Episcopi Synodum congregare non curant, vel si congregant, Iudices Synodales non eligunt, supplicant humiliter DD. VV. Illustrissimis vt dignentur declarare, si in tali casu possint vti priuilegijs à sancta Sede Apostolica ante dictam Constitutionem concessis.

Die 17. Augusti 1626. Sacra Congregatio Illustr. Cardinalium Concil. Trident. interpretum censuit Episcopos quam primum diœcesanam Synodum omnino celebrare teneri, & interim in ciuitatibus & diœcesibus, in quibus nulli Iudices extant in Concilio prouinciali aut diœcesano designati, licere Regularibus seruata in reliquis forma Constitutionis fæl. rec. Gregorij XV. hac de re editæ Conseruatores nominare habentes qualitates à iure requisitas. Quorum tamen Conseruatorum facultas eo ipso expiret, cum primum huiusmodi Synodus celebrata in eaque iudices designati extiterint.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Verum.

SVMMARIVM.

1 *Feudi Dominus siue ecclesiasticus, siue secularis causam feudalem cognoscit etiam si vasalli sint Clerici. & num. 10. & 12.*

2 *Etsi plures pratendantur Domini, non potest vnus cognoscere, maximè alio absente.*

3 *Clericus potest esse vasallus ne dum Ecclesia, sed etiam laici ratione feudi obtenti.*

4 *Capitulum Sede vacante non succedit in iurisdictione Episcopo competente ratione feudi, nisi feudum esset commune Episcopo, & Capitolo n. 8.*

5 *Succedit in his, qua competunt de iure communi, non autem in his, qua competunt de iure speciali, nisi hac communiter spectent tam ad Episcopū, quàm ad Capitulum. num. 7.*

6 *Potestas deuoluitur ab Episcopo ad Capitulum in ijs, qua ad Episcopum pertinent proprio iure, secus verò si ex quodam iure accidentali, puta, iure deuoluto propter negligentiam Clericorum.*

9 *Cap. Vnicum, Ne Sede vacante. lib. 6. locum habet non modo in collatione beneficiorum, sed etiam in alijs, qua spectant communiter ad Episcopum, & Capitulum.*

10 *Feudi Dominus, licèt secularis, iurisdictionem habet in vasallos suos, etiam si sint Clerici.*

11 *Prepositi quandoque sunt merè laici.*

12 *Baronia si concedantur in feudum, de his Dominus feudi etiam laicus quantumcunque vilis, & rusticus cognoscit inter vasallos etiam Clericos.*
Secus si donentur Ecclesia simpliciter. num. 16.

13 *Feudi Dominus est iudex ordinarius in causis feudalibus.*

14 *Et quamuis sit laicus, potest sententiam exequi etiam contra Clericum vasallum sine metu excommunicationis.*
Dummodo tamen in personam Clerici manus non iniiciat. num. 15.

15 *Executio sententia feudalis per Laicum cōtra Clericum resistentem fieri potest realiter, non personaliter.*

16 *Baronia si donentur Ecclesia simpliciter, Princeps donator laicus nullum habet in Ecclesiam iurisdictionem.*

17 *Et Ecclesia in nullo tenetur donatori, nec etiam ad munera, qua priùs habebat Baronia.*

18 *Sed tantùm ad munera, que donator sibi retinuit in donatione, dummodo sint honesta.*

19 *Donans simpliciter, omnia iura sibi competentia concessisse videtur.*

20 *Res Ecclesia donata Sanctum est Sanctorum Domino, nec subest nisi auctoritati iudicis ecclesiastici, & in ea sacrilegium committitur.*

21 *Fiscus Regius Ducatus Mediolani nihil potest pratendere, nec Magistratus extraordinarius vllam iurisdictionem sibi vindicare in bonis à Ioanne Galeatio donatis Monasterio Carthusia Papien. & num. seqq. vsque in finem.*

22 *Carthusia Papien. habet dominium, non nudam administrationem bonorum sibi donatorum à Io. Galeatio Duce Mediolani, cum onere tamen distribuendi in pauperes annuos florenos decem mille auri. & num. seq.*

23 *Et eorum augumentum spectat ad Carthusiam, non ad pauperes, vel quoscunque alios.*

24 *Feudalis quastio eo ipso, quod reus negat rem esse feudalem, coram Ordinario ipsius rei terminanda est.*

25 *Causa semel effecta Curialis nunquam exibit de Curia nisi Papa illam deleget, vel ad Ordinarium remittat.*

26 *Delegatus à Papa si est mortuus, Ordinarius se intromittere non potest.*

27 *Delegatus à Papa etiam si nulliter procedat causa reuertitur ad Delegantem.*

28 *Causa ciuiles, & criminales ad Ecclesiam Cathedralem spectantes ratione dominij, quod habet in bonis ab ea in feudum concessis; an comprehendantur decreto Concilij Tridentini c. 20. sess. 24. & num. seqq vsque in fin.*

29 *Feudum an sit ecclesiasticum, vel saculare, attenditur prima causa concessionis feudalis.*

30 Quomodolibet *dictio quid importet. & num. 32.*

31 *Iurisdictio cumulatiua Episcopi, & inferioris, pertinet ad vtrunque in prima instantia, & est locus praeuentioni.*

1 VERVM. Dominus feudi siue ecclesiasticus sit, siue secularis causam feudalem cognoscit. Sic summat Ioan. Andr. Bellam. Butr. & communiter DD. sed secundum Abb. Marian. Socin. & Felin. magis euacuando substantiam Cap. & clarificando literam hoc intendit. Per Dominum feudi secularem, siue Ecclesiasticum quæstio feudalis terminari debet, etiam si vasalli sint Clerici. Et si
2 plures prætendantur Domini, non potest vnus cognoscere, maximè alio absente, an feudum ad se pertineat. Primo ponitur factum. Secundò determinatio in certum casum, ibi, *statuimus*. Tertio in alium casum, ibi, *alioquin*.

3 Nota primò, ibi, *aduersus Præpositum*, secundum vnum intellectum, secundum quem iste Præpositus erat Clericus, & erat Præpositus cuiusdam Ecclesiæ Cathedralis, vt voluit Host. hic num. 5. in ver. Præpositum, quod Clericus potest esse vasallus nedum Ecclesiæ, sed etiam laici ratione feudi obtenti, ad quod facit cap. Solitæ supra de maior. & obedient. Abb. hic num. 2. & Marian. Socin. in 1. notab.

4 Secundò nota ibi, *Ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia consecratus*. Capitulum Sede vacante non succedere in iurisdictione Episcopo competente ratione feudi, vt hic notat Bernard. post casum. Quod singulariter menti commenda ad limitationem eorum quæ habentur in cap. Cum olim, & c. His quæ, supra de maior. & obedient. nam vt dicunt Hostiens. hic nu. 5. in ver. Episcopus, & Ioan. Andr. num. 9. licet Capitulum succedat in iurisdictione generaliter, vt in dictis iuribus, non tamen succedit in iurisdictione feudali, ne Episcopus vasallum habeat, quem habere nollet, sicut nec in beneficiorum collatio-
5 ne, vt cap. Illa, infra, Ne Sede vacan. & sic iura præallegata locum habent in his omnibus, quæ competunt Episcopo de iure communi, non autem in his, quæ competunt ei de iure speciali,

vt

6 vt hic per Abb. num.9. Et facit secundum eum,
quod notat Innoc. in cap.Cum in cunctis, nu.7.
supra de elect. vbi dicit potestatem deuolui ab
Episcopo ad Capitulum in ijs tantùm, quæ ad
Episcopum pertinent proprio iure, secus verò si
ex quodam iure accidentali, puta iure deuoluto
propter negligentiam Clericorum; quia tunc
non ad Capitulum, sed ad proximum Superiorem deuoluitur hæc potestas, arg. cap. Ne pro
defectu, de elect. & secundum Innoc. ratio diuersitatis est, quia in his, quæ ad eos pertinent
proprio iure, maior est inter ipsos coniunctio,
quàm in alijs, quæ aliunde obueniunt, arg. c.Requisisti, §.Secus, infra de testam.& eum sequitur
Ioan.Andr. in cap.Quamquam, nu.1. vers.Item
deuolutis, de elect. lib.6. Et idem notat Archid.
in cap. 1. num.3. Ne Sede vacante eodem lib.
7 Cæterum hæc non procedunt quando ea, quæ
competunt Episcopo de iure speciali, spectant
communiter tam ad Episcopum, quàm ad Ca-
8 pitulum. Vnde si feudum non esset de mensa
solius Prælati, sed esset commune Episcopo, &
Capitulo, tunc Capitulum cognosceret Sede vacante, cap Vnico, Ne Sede vacante lib.6. secundum Ioan.Andr. hic d. num.6. vers.Puto tamen
9 quod si feudum esset commune, Abb. num.8.& 9.
vers.Et nota ex dictis, qui ex hoc notabiliter deducit, vt dispositio d.cap.vnici Ne Sede vacant.
lib.6. non sit specialis in collatione beneficiorũ,
sed locum habeat etiam in alijs spectantibus pariter ad Episcopum, & Capitulum, quod semper nota.

10 Tertiò nota ibi, *Imperiali beneplacito, sicut iustum fuerit, relinquatur*, Dominum feudi licèt
sæcularem habere in vasallos suos ratione feudi
iurisdictionem ordinariam, etiamsi vasalli sint
Clerici, vt hic per Abbatem, num.5. quod clarè
probat hæc Decretalis intelligendo quod ille
Præpositus erat Clericus, & habebat dignitatem
Præposituræ in quadam Cathedrali, vt in cap.1.
supra de ætate, & qualitate, iuxta intellectum
11 Host. hic nu.5. Contrarium tamen tenet Archid.
in c.1. in 2. col. post medium in ver.Condemnari, de Cleric.coniug. lib.6. vbi sequutus opinionem Hugonis mordicus defendit laicum feudi
Dominum non esse iudicem competentem in
quæstione feudali contra Clericum vasallum, &
contrarijs respondet, & intelligit Præpositum,
de quo loquitur hoc cap. fuisse merè laicum, vt
quandoque contingit in quibusdam locis, vt est
Ianuæ, vbi vocatur Abbas, & est purus laicus;
& potest etiam figurari exemplum in Præpositis
Florentinis, qui assumuntur ex eorum Prioribus, qui similiter sunt puri laici. Idem sentiunt
Goffred. in c.1. infra, Ne Sede vacante, & Abb.
Antiquus hic in princip. dum dicunt hunc Præpositum fuisse Officialem Ecclesiæ, & vasallum,
non tamen Clericum. Sed intellectus Hostiens.
est communior, vt inquit Cardin. hic num.1. in
1. oppositione, & Butr. num.11. vers. Hostiensis
tenet primum, quem etiam dicunt esse magis
notabilem, & communiter approbari Imol.n.2.
12 & Mar. Soc. in 1.notab. Itaque, vt dicit Innoc.
hic num.2. Si Principatus, vel Comitatus, vel
Castellania, vel alia huiusmodi concedantur in
feudum, de his Dominus feudi etiam laicus, quãtumcunque vilis, & rusticus cognoscit inter va-
13 sallos, etiam Clericos, cùm sit iudex ordinarius
in causis feudalibus, per legẽ Federici, vt in c.Imperialem, de prohib. feud. alienat. per Federic.
14 in vsibus feudor. Quinimo secundum Innoc. hic
in princip. Laicus potest etiam contra Clericos
vasallos suam sententiam exequi, nec propterea
incidit in excommunicationem, si eos resistentes
compellat, arg. cap.Olim, il primo, infra de re-
15 stitut. spoliat. Sed, vt inquit Ioan.Andr. hic n.1.
hoc dictum Innoc. cõmuniter non approbatur,
quod in personam Clerici iurisdictionem habeat priuatus, vel rusticus, qui in causis feudalibus iurisdictionem habet, vt sine pœna excommunicationis, possit manus mittere in Clericum
contra Regulã Canonis, Si quis suadente, 17.q.4.
& pro opinione Ioan. Andr. facit quod Can. Si
quis suadente, non interpretatur per leges feudorum, sed per alios canones, vt inquit Martinus de Selua hic relatus à Bellam. nu.2. in 1.qu.
subdens quod ita tenebatur cõmuniter per omnes lectores. Similiter Abb. hic num.24. dicit
se tenere opinionem Ioan.Andr. tanquam tùtiorem, & veriorem, vt non possit laicus exequi vim
inferendo in personam, sed sicut cognitio de crimine fit per iudicem ecclesiasticum ita & compulsio. Et eodem modo Felin. nu.5. dicit veriorem esse opinionem, quod in executione sententiæ feudalis Clericus violentari nequeat. Verum
tamen secundum Anton.de Butr. hic n.11. col.5.
post principium, saluari potest dictum Innocentij, vt Laicus possit quidem Clericos vasallos repellere, non tamen tangendo personam, sed terrendo armis, vel colonos tenentes pro eis
repellendo à possessione feudi, quia per hoc non
venit contra Canonem, Si quis suadente, quasi
Innocentius velit, vt laicus possit contra Clericum vasallũ facere executionem realem, sed non
personalem. Pro qua distinctione vide quod
scripsi in cap. Vnico, num.65. & 71. supra de
obligat.ad ratiocin. vel aliter distingue vt hic per
Bellam. in 1.quæst. cum quo concordat Petr.de
Ancharan. num.7.

16 Sed quid si Baroniæ, prædictæ, idest Principatus, Comitatus, Castellania, & alia huiusmodi à
principe concedantur Ecclesiæ non in feudum,
sed simpliciter, numquid Princeps donator Laicus, & temporalis habebit iurisdictionem in
Ecclesiã ratione bonorũ sic donatorum? Innoc.
17 hic num. 2. sentit non habere. Sic enim ait [Si
Baroniæ prædictæ non concedantur in feudum,
sed simpliciter, tunc Ecclesia in nullo tenetur donatori, nec etiam de alijs muneribus, quæ priùs
habebat Baronia] allegat cap.Cum dilecti, infra
18 de donat. Ad hoc c.Pastoralis, eod.tit. & cap.1.
de censib Subdit tamen, quod si in donatione
Baroniæ donator aliqua munera retinuit, illa
præstabuntur dummodo sint honesta, vt notatur
in cap Non minus, infra de immunit. ecclesiast.
19 Sed donando simpliciter, omnia iura ipsum tan-
20 gentia concessisse, & remisisse videtur. Et paulò infra in vers.Sed nos contra credimus, Cum,
inquit, rerum istarum dominiũ sit Ecclesiæ quæsitum, Sanctum Sanctorum est Domino, & ideo
non subest, nisi auctoritati Iudicis ecclesiastici,
quia sacrilegium in eis committitur, cap Nulli
liceat, & cap.seq. 12.qu.2.& notatur in cap.Cum
sit generale, infra eodem, & cum Innoc. concordant hic Host. num.1. circa fin. vers.Sin autem
dictæ Baroniæ, Io.Andr.n.3. Collectar.eod.num.

Butr. n. 11. in fin. vers. Hæc omnia procedunt,
num.25. circa medium, vers. Sed nunc quæro,&
Bellam. n. 6. in 3. quæst. dicens hæc esse perpe-
tuò menti commendanda, quia valde faciunt
pro Ecclesijs,& contra Dominos temporales,vi-
delicet quod si dicit Rex, Ecclesia sita est in Re-
gno meo cum tota temporalitate ipsius, & dota-
ta in totum à primogenitoribus, & prædecesso-
ribus meis, igitur à me ipso tenet suam tempo-
ralitatem in feudum, aut ratione illius tenetur
mihi episcopus fidelitatis iuramentum præstare:
munera,seu onere huiusmodi in primæna dona-
tione, seu dotatione non intelliguntur in dubio
fuisse comprehensa, vt patet ex dictis, & proba-
tur secundum eum in cap.Romana, §.Debet,de
appellat. lib.6.

21 Et ex prædictis infertur, vt Regius Ducalis
fiscus Mediolani nihil possit prætendere in bo-
nis immobilibus, quæ Ioan. Galeatius Viceco-
mes Dux primus Mediolani, Comes virtutum
appellatus, donauit Priori, & Conuentui Do-
mus B. Mariæ Gratiarum prope, & extra mu-
ros Ciuitatis Papiæ Ordinis Carthusiensis cum
hoc, vt ex eorum fructibus idem Prior, & Mo-
nachi constituerent Monasterium, & Ecclesiam
eiusdem Ordinis, & hoc peracto tenerentur
quotannis florenorum decem millia auri paupe-
ribus egenis laicis distribuere; non enim dedit
huiusmodi bona in feudum, sed donauit simpli-
citer, vt patet ex verbis donationis ibi [Inter
viuos prædictus Dominus Ioan. Galeatius fecit,
& facit puram, meram, simplicem, & irreuo-
cabilem donationem, &c.] Et propterea Magi-
stratus Regiorum Ducatus redituum extraordi-
nariorum status Mediolani per diffinitiuam sen-
tentiam in contradictorio iudicio latam anno
1569. declarauit bona, vt præfertur donata,
pertinere, & spectare iure dominij ad præfatum
Monasterium virtute huiusmodi donationis cum
onere tamen expensarum, & erogationis facien-
dæ singulis annis, prout in ipsa donatione con-
tinetur, nullumque ius fisco Regio Ducali com-
petere in, & super præfatis bonis, nec ad ea;
proindeque ipsum Monasterium esse absoluen-
dum à petitis per præfatum fiscum, eique fisco
perpetuum silentium imponendum: & post tri-
ginta circiter annos re iterum ad eundem Magi-
stratum delata, emanauit decretum, Non esse
manum apponendam, quia agitur de re iudica-
22 ta. Et subinde sub Pio V. & Gregorio XIII. à
Cardinalibus Bobba, Alciato, & Aquauiua
iudicibus delegatis emanauit sententiam, qua
diffinitum fuit, dominium, & proprietatem
23 omnium, & quorumcunque bonorum huiusmo-
di, ac omne, & quodcunque commodum, &
incommodum ex illorum augumento, vel dimi-
nutione ad dictum Priorem, & Conuentum,
non autem ad pauperes, vel quoscunque alios
legitimè spectare, atque ipsis Priori, & Conuen-
tui adiudicanda fore,& esse quotannis summam
dictorum decem millium florenorum auri in
vsus pauperum impendere. Quæ quidem sen-
tentia ab eodem Gregorio XIII. ex certa scien-
tia, & cum insertione tenoris fuit confirmata
sub die 10. Augusti 1574. Manifestum est igitur
in bonis simpliciter, vt supra donatis, non au-
tem in feudum concessis. Regium Ducalem
fiscum non posse aliquod ius prætendere, nec
Magistratum extraordinarium in eis vllam sibi
iurisdictionem vendicare ex præallegata theori-
ca Innocentij communiter recepta.

24 Præterea etsi ageretur de quæstione feudali,
tamen cùm controuersia sit super iure, seu do-
minio directo ad Dominum spectante, & actor
asserat se Dominum feudi; reus autem neget cō-
tendens rem esse allodialem, actor sequi debet
forum rei, nec potest cognoscere is, qui dicit se
Dominum, ne aliàs sit iudex in causa propria,
vt C. Ne quis in sua causa in rubro, & nigro.
Et eo ipso quod reus conuentus negat rem esse
feudalem, hæc quæstio tanquam præiudicialis
priùs terminanda est coram loci Ordinario,arg.
cap. Tuam, infra de ordin. cognit. & §. Præiu-
diciales Institut. de action. & firmat notabiliter
Innocentius in cap. Cæterum, nu.2. circa finem
vers. Et eodem modo, supra de iudicijs. Cum
quo concordant ibi Hostien. in princ. & num.6.
vers. Alij tamen dicunt, Ioan.Andr. nu. 2. & n.4.
vers. Nam si reus, Bellam. num. 4. col. 4. post
medium, vers. In secundo casu. Abb. num. 20.
circa finem, vers. Aut negatur, & communiter
omnes, vt ibi dixi in secunda declaratione,
num. 13.

25 Quibus demum accedit, quod cum hæc cau-
sa effecta sit Curialis, & Cardinalitia, & in ea
Pius V. & Gregor. XIII. per delegationem, &
confirmationem sententiæ manus apposuerint,&
diuersa rescripta sub Paulo V. & Vrbano VIII.
emanauerint, etiam instantibus Ministris Regijs
sola Curia cognoscit, & ligatæ sunt manus quo-
rumcunque inferiorum, cap. Vt nostrum, de
appellat. & notat Bald. in l. Si vt proponis, la
prima num.12. C. Quomodo, & quando iudex,
26 vbi quærit: si Papa delegauit causam,& delega-
tus est mortuus, vtrum Ordinarius possit se in-
tromittere: & respondet non posse, sed solùm
Papam, licèt delegatio sit consumpta allegat
Archid. in §. His ita, 34. q. 2. in Apostilla, quæ
incipit, Adde, ibi [Et sic nota, quod causa,
quæ semel est in Curia Romana nunquam exi-
bit, nisi Princeps deleget, vel causam remittat
ad Ordinarium.] Quod secundum eum est no-
tatu dignum: & ad hoc facit illa lex, & c. Pa-
storalis, §. Præterea, supra de offic. Ordinar.Se-
quitur Decius cons.699.Accepi reuerenter,n.13.
& Couarr. Practicar. quæst.9. n. 5, vers. Primum
sanè,& ita se habet stylus Curiæ, vt notat Dec.
d. cons. 699. num. 3. vers. Et ista conclusio, vbi
allegat Rotam decis.20. de dolo, & contum. in
27 antiq.Quinimo etiamsi iudices delegati nulliter
procederent, nihilominus causa reuerteretur ad
Papam delegantem, & indignum esset, vt re-
uerteretur ad inferiores, ex quo Papa apposuit
manus: nam flumina ad locum, vnde exeunt,
reuertuntur. Quæ sunt formalia verba Innocen-
tij, in cap. Inter dilectos, num.4.vers. Sed nobis
videtur contra, de excess. Prælat. cum quo con-
cordant ibi Doctores. Roman. cons. 335. Circa
primum, n.6. Dec. d. cons.699. num. 13. & ita
resolutum in Congregatione à Sanctissimo spe-
cialiter deputata die 14. Martij 1650.

28 Ex facto quæsitum est, an causæ ciuiles, &
criminales ad Ecclesiam Cathedralem spectan-
tes ratione directi dominij,quod habet in bonis
ab ea in feudum concessis, comprehendantur
decreto Concilij, cap.20. sess.24. adeo vt in pri-
ma

ma instantia cognitio huiusmodi non sit per Nuncios, vel Legatos de latere ab Episcopo auocanda.

Ex parte Episcopi Sarsinatensis fuit aliàs propositum suprascriptum dubium in sacra Congregatione Concilij, quod tamen minimè fuit resolutum ex eo, quod de aliquibus in facto dubitaretur, quæ nunc ex infrascriptis declarata, & patefacta esse existimantur: nam anno 1016. Corradus Imperator, & anno 1216. Federic.II. donarunt liberè, seu in dotem pleno iure concesserunt Ecclesiæ Sarsinaten. nonnulla Castra, cum omnibus pertinentijs suis, ac mero,& mixto imperio, nullaque penitus sibi ipsis reseruata in eis iurisdictione. Vnde Episcopi Ecclesiæ Sarsinaten. ab eodem tempore citra in dictis Castris, & in personas sibi subditas semper exercuerunt iura meri, & mixti Imperij,prout nunc etiam exercent in aliquibus eorundem, inquirendo, condemnando, confiscando, absoluendo, & similia faciendo,quæ ab alijs Principibus non recognoscentibus Superiorem fieri consueuerunt. Ex his autem Castris per dictos Imperatores vt supra eidem Ecclesiæ concessis Episcopi pro tempore, aliqua postmodum à mensa Episcopali alienarunt in feudum concedendo, quæ nunc etiam reperiuntur infeudata, in quorum directum dominum feudatarij eadem castra retinentes recognoscunt Episcopum Sarsinaten. ac ei debitum Canonem persoluunt. Verùm in cæteris iurisdictionalibus, & in his quæ concernunt administrationem subditorum, minimè patiuntur Episcopum prædictum se intromittere: quo fit, vt causas appellationis, recursus, siue querelæ per subditos ad ipsum Episcopum, tanquam ad Dominum directum interpositæ, ad eundem deferri minimè permittant, Nec de molestijs, & grauaminibus per ipsos feudatarios subditis inferri solitis, Episcopum ipsum cognoscere volunt, cum tamen ad eum iure feudi talis cognitio spectet, secundum ea, quæ superius dicta sunt. Sed ad euitandam ipsius Episcopi iurisdictionem,& censuram feudatarij prædicti statim atque cognoscunt suos subditos ad Episcopum reclamasse, habent recursum ad Legatum, seu Præsidem pro tempore ipsius Prouinciæ,obtinentesque dicto Episcopo causas dictorum subditorum ad ipsum legitimè deuolutas, siue pet ens, coram ipso legitimè introductas auocari, & simul inhiberi, ne cognitionem huiusmodi causarum prosequatur, easque coram dicto Legato introducunt. In quibus Episcopus ipse sentit se grauatum, prætendens dictas causas à se minimè auocandas stante decreto Concilij sess. 24. cap. 20. Sed in prima instantia coram se cognoscendas, & terminandas, quasi causæ huiusmodi ad forum Ecclesiasticum pertineant,atque ecclesiasticæ dici posse videantur, ex quo ratione feudi ecclesiastici Episcopus earundem assequitur cognitionem, quod Episcopus nititur suadere ex infrascriptis.

29 Primò quia feuda, de quibus agitur, & quæ tenet Ecclesia Sarcinaten. sunt ecclesiastica, vt ex dictis constat: & hic notat Abb.nu.25. & 26. vbi ad cognoscendum an feudum, in quo se intromittit Ecclesia, sit ecclesiasticum, vel sæculare, dicit attendendam esse primam causam concessionis feudi; si enim Ecclesia teneat aliquid in feudum ab aliquo Principe sæculari,tale feudum dicitur sæculare,& si ipsa ecclesia huiusmodi feudum concedat alteri, non per hoc ille dicetur vasallus ecclesiasticus, sed sæcularis, & iurisdictio, quam habet ecclesia in ipsum,vel in subditos ipsius vasalli,non dicitur ecclesiastica, sed sæcularis,quia tunc cognoscit non tanquam Episcopus, sed tanquam Dominus feudi: si autem feudum, quod ab Ecclesia in alium etiam laicum translatum est, originaliter, & primo ab ipsa Ecclesia processerit, nec ipsa Ecclesia de eodem feudo alium recognoscat Superiorem, Quod facilè contingere potest, vt scilicet Ecclesia habeat quæ concedere possit in feudum cum continentia etiam iurisdictionem, & in quibus nullum alium recognoscat Superiorem, puta si Baroniæ, vel aliæ res similes fuerint, vel pro dote, vel simpliciter, & non in feudum concessæ Ecclesijs ab aliquibus sæcularibus, quæ in totum vti patrimonium ecclesiasticum iudicantur,& in nullo tenetur Ecclesia donatori: & hæc si concedat Ecclesia in feudum, tale feudum dicitur ecclesiasticum, & iurisdictio per omnia erit censenda ecclesiastica,vt latiùs per eum. Et hoc casu si appellandum sit, appellatur ad Superiorem ecclesiasticum, c. Romana, §. Debet, de appell. lib. 6.

Cum igitur feuda, quæ habet Ecclesia Sarsinaten. originaliter ab ipsa processerint, & in eis nullum alium recognoscat Superiorem, ex quo sunt bona, quæ sib liberè in dotem fuerant assignata, nec in aliquo donatori respondebat: sequitur vt ecclesiastica omnino sint iudicanda. Si igitur ecclesiastica sunt, & causæ, de quibus agitur, quæ nomine ipsorum veniunt cognoscendæ sunt, & dici debent ecclesiasticæ ad text. in c.Si annum, de iud. lib. 6. & tanquam ecclesiasticæ ad forum ecclesiasticum pertinere dici possunt, c. Decernimus, de iud. Ergo dispositio Concilij de talibus causis loquentis in prædictis etiam sibi locum vendicabit.

30 Et confirmantur prædicta ponderando dictionem illam, *quomodolibet*, positā in decreto Concilij, quæ vniuersalis est gloss. in c.Indemnitatibus, §. 1. in ver. Quomodolibet, de elect. lib. 6. Gemin. cons. 115. Super dubio, num. 6. & comprehendit omnes modos tam directos, quàm indirectos. Gloss. in Clem. 2. in ver. Quomodolibet, de sent. excomm. & siue pertineant de iure communi, siue de iure speciali, Rota d. 614. n.2. par. 2. rec.

Pro solutione quæstionis videtur sic distinguendum: nam aut quæstio est cum inuestito ab Ecclesia aut cum altero Ordinario: si cùm

31 inuestito, Ecclesia est iudex competens in concernentibus feudum ad tradita in l. Imperialem, de prohibit. feudi alien. per Federic. in vsibus feud.sin autem in feudata esset etiam iurisdictio in loco, illa censebitur concessa cumulatiuè, ita vt sit locus præuentioni, vt in c. Pastoralis, de offic. Ordin.

Et in similibus terminis quando Episcopo competit iurisdictio cumulatiuo cum inferiori, S.Congregatio neutrum exclusit à prima instantia,quamuis decisio expressa super hoc non emanauerit. Cæterum cum dubium proponatur de causa feudali, etsi Episcopus sit iudex competens in prima instantia eo quod feudum sit ecclesiastic-

clesiasticum secundum ea quę superiùs dicta sunt Episcopus tamen illam non cognoscit tanquam loci Ordinarins, sed tanquam Dominus feudi; ac proinde non videtur esse locus decreto Concilij in d. c. 20. quod mandat, vt causæ ad forum ecclesiasticum pertinentes coram Ordinarijs locorum cognoscantur, & terminentur, vt ex infra dicendis patebit. Si quæstio est cum altero Ordinario, veluti si castra infeudata sint in diœcesi aliena, puto iurisdictionem competentem ecclesiæ ratione sui dominij directi non præiudicare locorum Ordinarijs in alijs causis ecclesiasticis siue ciuilibus, siue criminalibus, præterquam in ijs, quæ concernunt feudum, & secundum leges feudales terminandæ sunt. Nec suffragatur Ecclesiæ dominæ feudi decretum Concilij, tum quia loquitur de causis ex sui natura spectantibus ad forum ecclesiasticum, cuiusmodi sunt causæ spiritnales, vel quasi spiritnales, vt declarat Couar. pract. quæst. cap. 35. num. 2. Maran. 4. par. disput. 13. tum quia forus ecclesiasticus à foro feudali longè distat; Vnde sicut ecceleslasticus ratione fendi cognoscit contra laicum; ita laicus contra Clericum feudatarium in quæstione feudali, vt ostensum est supra n. 10. Tum quia verba potius accipienda sunt simpliciter, quàm secundum quid Bart. in l. Hoc legatnm, ff. de legat. 3. Ergo textus in c. 20. loquens de Ordinarijs locorum non est intelligendus de habentibus iurisdictionem ordinariam ratione feudi, quæ appellatur specialis, & est restricta ad certas causas, maximè cum sit superinducta, & quatenus præiudicat Ordinarijs, restringenda ad glos. in Clem. vltim. in ver. Nolumus, de offic. Ordin. Quare hic casus velut omissus relinqnitur dispositioni iuris communis, & legum, consuetudinumque feudalinm.

Non obstat ponderatio dictionis, *quomodolibet*: nam etsi vniuersalis sit, tamen restringitur ad subiectam materiā, & distribuit illos modos, quibus causæ ad forum ecclesiasticum pertinere dicuntur, quales non sunt, hæ de quibus agitur ad textum in l. Si vno in princ. ff. locat. Cum similibus, vt per Alex. in cons. 35. Viso processu, n. 10. & 11. lib. 4.

Itaque ad propositum dubium videtur absolutè respondendum causas ciuiles, & criminales ad Ecclesiam Cathedralem spectantes ratione directi dominij, quod habet in bonis ab ea in feudum concessis, non comprehendi in decreto dict. cap. 20. sess. 24. Concilij Tridentini: & ita Sac. Congregatio censuit.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Licet, il secondo.

S V M M A R I V M.

1 *Clerico in Curia Romana conuento non competit declinatoria fori, competit tamen sibi ex causa ius reuocandi domum.*

2 *Forum quis sortitur in cuius territorio delinquit, licèt aliàs ei subiectus non sit.*

3 *Locus an attendatur vbi delictum est inchoatum, an vbi est consummatum quoad effectum sortiendi forum.*

4 *Iudex delicti an possit citare extra territorium. & n. 15.*

5 *Forum quis sortitur in loco, vbi contrahit, vel fingitur contraxisse.*

6 *Forum vt quis sortiatur ratione contractus quæ requirantur. & n. 15. & seq.*

7 *Contrahens cum transeunte quando possit eum conuenire in loco celebrati contractus.*

9 *Forus domicilij dicitur proprius, & naturalis forus.*

10 *Diœcesis appellatione in dubio comprehenditur diœcesis domicilij.*

11 *Subiectus propriè non dicitur qui subest potestati delegatæ.*

12 *Ordinarius domicilij potest procedere contra subditum, licèt absentem, & eum citare tam quoad effectus rem concernentes, quàm personam.*

13 *Citationis executio non est actus iudicialis, ideo potest per Nuncium exerceri, etiam extra territorium.*

14 *Ordinarius domicilij potest contra absentem procedere etiam ad sententiam excommunicationis.*

15 *Ordinarius delicti, vel contractus non potest procedere contra absentem quoad effectus personam concernentes; potest tamen procedere contra bona, si in suo territorio reperiantur. & nu. seqq.*

16 *Citatus extra territorium ab Ordinario delicti non dicitur contumax, cùm non teneatur comparere.*

16 *Iudex contractus non potest absentem directè de debito condemnare nisi reus esset præuentus, vel ibi aliquando comparuisset.*

18 *Iudex contractus potest contrahentes citare extra locum, & diœcesim contractus.*

19 *Citatio iudicis contractus non constituit absentem in contumacia, quoad hoc vt possit excommunicari, vel multari, sed tantum quoad hoc, vt possit missionem pati.*

21 *Forum quis sortitur vbi res litigiosa siue illius possessio sita est, siue res sint mobiles, siue immobiles.*

22 *Romæ quilibet Clericus, aut etiam laicus in causis ad forum Ecclesiæ spectantibus conueniri potest, licèt aliàs ibi speci liter forum non sortiatur.*

23 *Papa est Iudex Ordinarius singulorum.*

24 *Ius reuocandi domum quid sit, & an reuersus teneatur cauere de iudicio sisti: & quid obseruet Rota.*

25 *Clericus an possit in Curia Romana conueniri in prima instantia, non obstante decreto Concilij Tridentini in c. 20. sess. 24. & nu. seq. vsque in fin.*

27 *Vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem, non habent sortiuntur forum vbi repeiuntur.*

28 *Forum sortiendi quinquaginta duo modi numerantur à Speculatore.*

29 *Papa non solum est Episcopus vniuersalis Ecclesiæ sed etiam Archiepiscopus Vrbis Romæ, & Romanæ Ecclesiæ Episcopus.*

30 *Causæ, quæ secundum Canonicas sanctiones in Curia sunt tractandæ, & ab Ordinarijs cognosci non possunt in prima instantia, quæ sint. & nu. seq. vsque in fin.*

Causæ

31 *Causæ beneficiorum reseruatorum sunt cognoscendæ apud Sedem, & sunt de exceptis à Concilio siue emergant principaliter, & directè, siue incidenter.*

32 *Reseruato aliquo casu Papæ, censetur etiam reseruata illius cognitio.*

33 *Causæ executiuæ vigore obligationis Cameralis, aut litterarum Apostolicarum non sunt de comprehensis à Concilio in c. 20. sess. 24.*

34 *Causa in prima instantia est cognoscenda in curia vbi Papa prouidit de beneficio vti reseruato, vel aliàs, & Ordinarius prouidit vt de spectante ad suam collationem.*

35 *Concilium Tridentinum in c. 20. sess. 24. nihil imminuit Sedis Apostolicæ authoritatem in causis cognoscendis.*

36 *Causæ ad Curiam deuolutæ semper sunt exceptæ decreto cap. 20. vers. Ab his excipiuntur. sessione 24*

37 *Causæ ad Curiam deuolutæ quæ dicantur.*

37 *Causa de consensu Episcopi non potest in prima instantia in Curiam introduci, nisi partes etiam consentiant.*

39 *Declaratur.*

40 *Curialis si conueniatur in partibus coram loci Ordinario, an possit opponere declinatoriam, & petere vt causa ad Curiam remittatur. & n. seq. vsque in fin.*

Quid de iure communi. n. 42.

Et quid vigore Eugenianæ. n. 43.

41 *Actor habet electionem conueniendi reum plures iudices habentem sub quo maluerit iudice.*

42 *In foro domicilij. vel originis, aut contractus, vel delicti an, & quomodo Clericus absens conueniri possit.*

43 *Eugeniana Constitutio eximens Curiales ab Ordinariorum iurisdictione comprehendit tam laicos, quàm Clericos.*

44 *Est fauorabilis, & pro tutela Curialium.*

45 *Suffragatur residentibus in Curia Romana, non autem venientibus ad eam pro aliquo momentaneo negotio.*

Et requiritur residentia saltem per annum.

46 *Non tuetur Curiales, qui recedunt à Curia animo non redeundi, vel diu extra Curiam morantur.*

47 *Locum non habet si Curialis sit actor, sed tantùm si sit reus.*

Clericus in Curia residens non potest reum absentem ad Curiam trahere, sed illius forum sequi debet. ibidem.

48 *Eugeniana non iuuat Curialem, qui intentat remedium l. Diffamari, nisi possideat.*

49 *Item non iuuat obtinentes beneficia extra Curiam quin ratione illorum beneficiorum conueniri possint coram loci Ordinario.*

Et quid in Referendarijs. ibidem.

Item non tuetur Parochos non residentes.

51 *Eugeniana non tuetur Curialem quin possit conueniri in partibus vigore l. Vnica, C. Quando Imper. inter pupill. & vid.*

52 *Constitutio tollens priuilegia non tollit clausa in corpore iuris.*

53 *Eugenianæ beneficio non gaudet Curialis non opponens in partibus declinatoriam fori ante litem contestatam.*

54 *Procurator Curialis litem contestando in partibus coram loci Ordinario censetur illius iurisdictionem prorogare, & excludit principalem à beneficio Eugenianæ.*

55 *Decreto irritanti à partibus renunciari non potest nisi tantùm priuatam respiciat vtilitatem.*

1 LICET. Clerico in Curia Romana conuento non competit declinatoria fori; possit tamen sibi competere ius reuocandi domum. Vel sic. Quisque Clericus potest in Curia Romana conueniri, licèt aliàs specificè forum ibi non sortiatur; habet tamen ex causa ius reuocandi domum. Hoc dicit. Diuiditur in duas partes. Primò ponit quatuor modos sortiendi forum. Secundò addit quintum cum modificatione, ibi, *Quia tamen*.

2 Nota primò ex hac Decretali quatuor modos speciales sortiendi forum. Primus est ratione delicti: nam in cuius territorio quis delinquit, eius iurisdictioni subijcitur, licèt aliàs ei subiectus non sit, cap. 1. de raptor. c. Placuit, 7. q. 3. cap. Postulasti, supra eodem, Auth. Qua in prouincia, C. Vbi de crim. ag. opor. cum concord.
3 de quibus hic per gloss. 1. & Host. num. 1. An autem inspiciatur locus vbi delictum est inchoatum, an verò locus vbi est consummatum, Ioan. Andr. in cap. In obscuris, de reg. iur. lib. 6. in Mercur. tenetur vtrobique censeri commissum delictum; & ideò vtrumque iudicem posse procedere: & hanc dicit esse communem sententiam Aret. hic num. 7. Tu distingue vt per eundem Aret. cuius conclusiones reassumit Felin. num. 13. & seq. & vide quod super hoc scripsi in cap. Tuarum, num. 7. & seq. infra, de priuil. & an iudex delicti possit citare extra territorium, vide Angel. in sua disput. incip. Bononien. n. 4. vbi relatis, & confutatis quinque opinionibus pro regula existentem extra territorium citantis nec materialiter, nec verbaliter citari posse: & eam limitat sex modis, quos hic prosequitur Felin. n. 1. vers. Tu verò sequere Angelum.

5 Secundò modus sortiendi forum est ratione contractus, vt si quis in alieno territorio per se, vel per alium contrahat, vel fingatur contraxisse ratione destinatæ solutionis: nam ibi potest conuenire, & accipitur hic contractus non strictè prout esse dicitur vltrocitroque obligatorius, vt emptio, venditio, Societas, iuxta text. in l. Labeo, ff. de verb. signific. Sed latissimè pro omni materia obligationem producente, etiã si obligatio nascatur ex parte vnius tantùm, vt in l. Hæres absens, & in l. Omnem obligationem, ff. de Iudic. secundum glos. hic in vers. Ratione contractus, Hostiens. num. 4. Butr. num. 11. & Abb. num. 29.

6 Aduerte tamen, secundum Cynum in l. Si postquam, C. de euictionibus, quia non omnis contrahens potest conueniri in loco contractus, vt notatur in cap. Romana, §. Contrahentes circa princip. hoc tit. lib. 6. sed ita demum si habeat ibi officinam, vel tabernam secundum Archid. & Ioan. Andr. vel nisi venisset specialiter pro illo contractu, vt notat Hostiens. in c. Quod Clericis, supra eod. Secus si venisset, vt mercator, aduena, seu viator confestim discessurus, d. l. Hæres absens, ff. de Iudic.

7 Absurdum est enim, vt quotquot locis quis naui-

nauigans, vel inter faciens delatus, est tot locis se defendat, vt ibi dicitur in §. Proinde, & declarat hic Butr. num. 13. & Collectar. num. 4. Itaque contrahens cum transeunte, non potest ibi eum conuenire nisi in duobus casibus. Primus est quando contrahens ignorabat illum esse aduenam, seu viatorem, puta non erat cum calcaribus, seu indumentis viatoris, sed indutus vt alius ciuis; Is sibi enim imputet qui se viatorem non declarauit.

8 Secundus est quando implementum contractus debet statim fieri in loco vbi contrahitur, vt si emas equum à viatore, vt statim tradat non habita fide de tradendo. Ita post Bart. in d. l. Heres absens, & Cyn. in l. 1. C. Vbi de possess. agi oport. declarat hic Butr. nu. 115. vers. Hæc dicit vera Bartol.

9 Tertius modus sortiendi forum est ratione domicilij, cap. Ex parte, supra eodem, l. Ciues, C. de Incol. lib. 10. cum alijs adductis hic per Innoc. num 1. in ver. Domicilij, & hic propriè dicitur esse verus, & naturalis forus, Innocent. num. 3. Butr. num. 16. & Felin. num. 23.

10 Hinc appellatione alicuius diœcesis in dubio comprenditur diœcesis domicilij, vt notat Compostell. in c. Nonnulli, in 4. gloss. de rescript. & Specul. in tit. de citat. §. 1. circa princ. & sic dicit Io. Andr. se disputasse in cap. Statutum, in glos. 5. quæ incip. Dicebamus, ad fin. de Rescript. in 6. Hinc etiam appellatione subiecti in dubio venit subiectus ratione domicilij glos. in cap. Nuper, in ver. Absolutio, de sentent. excomm. & gloss. in Clem. 1. in ver. Subditos, de foro compet. quam ibi omnes sequuntur.

Et de diœcesi dicitur tantùm qui est subditus ratione domicilij. Archid. in cap. Cum nullus, in vers. Parochiæ, de tempor. ordinat. in 6. Subie-
11 ctus etiam propriè non dicitur, qui subest potestati delegati, vt dicit glos. in cap. Petuenit, 7. quæst. 1. quia tales submissiones sunt secundum quid, & non simpliciter, & naturaliter, sed per
12 accidens; vnde solus forus domicilij est verus, & ordinarius forus, ita vt propterea secundùm communem opinionem de qua testatur Abb. nu. 41. Ordinarius domicilij nõ solum possit procedere contra subditum si sit præsens, qui quo casu potest in eum exercere omnimodam iurisdictionem vt in Clemen. Pastoralis, de re iudic. & in cap. Cum contingat supra, de offic. Ordin. cap. 1. & cap. Cum Episcopus, eod. tit. lib. 6. & l. Congruit, de offic. Præsid. cum simil. & eum conuenire tam pro contractibus alibi gestis, & re alibi sita, quàm pro delictis alibi perpetratis, vt in cap. Dilecti, cum ibi notatis supra eodem, & in d. cap. Cum contingat, & ibi plene per Abb. Sed etiam si sit absens: nam potest citari per iudicem domicilij quoad omnes effectus scilicet vt procedat contra eum vel ad missionem in possessionem, vel ad condemnationem si status causæ patiatur: quia vbicunque sit, eius subditus remanet, & citatio decernitur in proprio territorio ipsius iudicis, licèt nuncius exequatur ex-
13 tra territorium: nam illa executio non est actus iudicialis; & ideo potest exerceri extra territorium, vt notatur in cap. Nouit, de offic. leg. & in c. Romana, §. Contrahentes, de foro compet. lib. 6. & tenent Hostiens. & Ioan. Andr. in cap. 7. de raptor.

14 Quinimo potest Ordinarius domicilij contra absentem procedere etiã ad sententiam excommunicationis, vt contra Paul. de Leaz. & Calder. tenet hic Ioan. de Lign. & Feder. de Sen. consl. 16. quorum opinio communis est, vt similiter testatur Abb. num. 42. vers. Ioan. de Lignano, hic indistinctè tenet contrarium.

15 At secus est in Ordinario ratione delicti, vel contractus; quia ita demum potest procedere contra delinquentem, vel contrahentem eus excommunicando, & mittendo in possessionem, si sint præsentes in loco; sin autem si absentes sint contra personam procedere non poterit, sed tantùm contra res mittendo in possessionem earumdem rerum, si reperiantur in loco delicti, vel contractus, vt determinat Innoc. hic in princ.
16 in ver. Contractus, & Hostiens. num. 3. vbi reddune rationem cur subditus absens non possit excommunicari, quia scilicet non potest dici contumax, cum citatus extra territorium non teneatur comparere. Idem tenet Anton de Butr. nu. 6. vbi concludit delinquentem si sit præsens in territorio vbi deliquit, esse subiectum quoad omnes effectus, & personam & bona ibi existentia concernentes, si verò sit extra territorium esse subiectum tantummodo quoad potestatem distringendi bona sita in territorio iudicis perpetrati delicti, vt notatur in cap. Postulasti, supra eodem. Et idem in contractibus concludit n. 15. dicens, ita demum aliquem sortiri forum ratione contractus, si ibi inueniatur quoad effectus personam concernentes. Ideoque si Ordinarius vellet eum excommunicare, non posset eum quoad hunc finem in contumaciam constituere.
17 Et idem putat si vellet eum de debito directè condemnare, nisi esset præuentus, vt dicit Innocent. in c. Præterea, de dilation. vel nisi ibi aliquando cõparuisset; vt ait glossa in l. Si quis Romæ, ff. de Iudic. & subdit se hoc in facto habuisse.

Quoad effectus aut res concernentes benè posset citari, & in contumaciam constitui, & missionem pati, dummodo tamen res sint in loco initi contractus, vt dictũest supra in delictis.
18 Idem tenet hic Collectar. num. 5 dicens, iudicem contractus posse contrahentes citare extra locum, & diœcesim contractus, quia citare est iurisdictionis voluntariæ, cap. Præterea, de dilation. Et ea quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, iudex potest extra territorium exercere, vt notatur in c. Nouit, de offic. legati. Verumtamen
19 huiusmodi citatio non est efficax ad constituendum citatum in contumacia si non compareat quoad hoc vt iudex citans ad excommunicationem, mulctam, vel aliam pœnam possit contra eum procedere, sed missionem facere poterit, vt expressè habetur in dicto §. Contrahentes, vbi hoc tenet Ioan. Andr. secundum eum.
20 Quartus modus specialis sortiendi forum est ratione rei: nam vbi res litigiosa, aut illius possessio sita est, vt hic dicitur, ibi quis potest conueniri vt C. Vbi in rem actio, per tot. cap. Sanè, & cap. Ex parte, supra eod. siue res sit mobilis, siue immobilis, l. Quod legatur, ff. de Iudic. secundum Innoc. hic nu. 2. in ver. Rei, & Hostiens. in eod. ver. num. 5.

Quæ autem sequirantur ad hoc vt altero ex prædictis quatuor modis quis forum sortiatur, singillatim explicant Butr. & Abb. exponendo per

per ordinem quatuor glossas hic positas.
21 Secundò nota præter quatuor modos speciales, de quibus supra, alium modum generalem
sortiendi forum, videlicet ratione Communitatis
Patriæ, vel communis Superioris: Roma enim
communis est Patria, l. Roma, ff. ad municipal.
& ideò in Romana Curia quilibet Clericus, vel
Laicus conueniri potest, licet ibi non delinquat,
vel contrahat, aut alias sortiatur forum, vt hic:
Clericus quidem indistinctè; Laicus verò in
causis, pro quibus coram Papa conueniri potest
secundum Anton. de Butr. num. 3. Idest in causis
ad forum ecclesiasticum quomodolibet spectantibus, de quibus notatur in Summa 11. quæst. 3.
& censetur Curia Romana vbicumque est Papa,
vt per Butr. nu. 2. in 2. notab. Ad hoc quod dixi
22 in cap. Ego N. nu. 31. de Iureiur. nam, vt inquit
glossa fin. hic cum Papa sit index ordinarius singulorum, nulli fas est illius forum declinare;
cap. Cuncta per mundum, 9. quæst. 3. Conuentus
tamen habet ius reuocandi domum, si ob aliam
causam illic indeliberatus accesserit, vt hic, &
quidem ex causa necessaria, vel probabili, &
quasi necessaria, vt post Innocent. concludunt
23 Hostiens. num. 12. & Butr. num. 25. vers. Stet regula: Adde Rotam decis. 2. de foro compet. in
antiq. vbi resoluit venientes ad Romanam Curiam ex causa voluntaria non habere ius reuocandi domum; secus si sit causa necessaria, &
quæ de facili expediri non possit: potest enim
excipere; Domine non veni ad hoc paratus; remittatis me ad domum; deliberabo, vt formaliter explicat Hostiens. in fin. Ioan. Andr. nu. 7.
in ver. Domum, subdunt tamen, sed parum prodest, quia quod differtur, non aufertur; tenetur
enim cauere saltem de iudicio sisti, & ad diem
sibi assignatam reuerti, l. 2. §. Sed si dubitetur,
ff. de Iudic. Sed in hoc Innocentius num. 3. post
multa determinat contrarium [Nobis, inquit,
plus placet quod nunquam debet dare cautionem quud post reuersionem suam reuertetur ad
Curiam ibi causam acturus, sed quod coram
suo iudice ordinario respondebit] l. 2. § Legatis,
ff. de iudic. & ibi plenè habetur de hoc priuilegio reuocandi Domum. Cæterum tamen aduerte ad id, quod in proposito dicunt Domini de
Rota decis. 829. alias vlt. in tle. de foro compet.
in antiq. cuius hæc sunt verba [Nota quod illi,
qui sunt in Curia Romana pro Republica, habent ius reuocandi domum, c. , de for. compet.
cap. fin. de dilat. cap. Causam: tamen communiter obseruatur, quod tales non habent ius reuocandi domum; ideò coguntur ibidem, respondere suis aduersarijs, postquam sunt præsentes
in Curia. Ita obseruat Rota. Vide Compoltell.
in cap. Statutum, de rescr. lib. 6.] Hæc ibi.
24 QVÆRO, An dispositio huius Decretalis,
qua deciditur vt Clericis in Romana Curia competat declinatoria fori, fuerit sublata decreto
Concil. Trident. cap. 20. sess. 24. quo statuitur,
vt causæ omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiam beneficiales sint,
in prima instantia coram Ordinarijs locorum
duntaxat cognoscantur, & terminentur.
25 Videtur respondendum non fuisse sublatam:
nam sub illis verbis Concilij *coram Ordinarijs
locorum, &c.* non solùm comprehenditur Ordinarius loci domicilij, verumetiam Ordinarius
cuiusque loci, vbi quis ex iuris præscripto forum
sortitur siue id contingat ratione originis, vel
beneficij, c. Cum nullus, de tempor. ordin. lib. 6.
siue ratione delicti, contractus, ac rei litigiosæ
cap. 1. de priuil. eod. lib. siue alijs modis, de
quibus in l. 2. ff. de Iudic. Et consequenter comprehenditur etiam Ordinarius loci Romanæ Curiæ, cùm in ea Clerici forum sortiantur, & Papa
sit Ordinarius singulorum, vt dicit hic glos. fin.
& proprius Ordinarius eorum; qui in Curia
præsentes sunt iuxta textum nostrum. Hoc enim
indicant verba illa Concilij, *ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus*: quibus insinuatur, illum ad hunc effectum esse loci Ordinariũ,
ad cuius forum quomodolibet spectat causæ cognitio.

Et eo magis quod Concilium in d. cap. 20.
dum præcipit causas in prima instantia cognosci
coram Ordinarijs locorum, concordat cum iure
communi, vt in cap. 1. cap. Inolita, & cap. Placuit, 11. quæst. 1. cap. 1. & cap. Si diligenti, supra
eod. Ergo sicut de iure communi Clericus in
prima instantia conueniri potest in Curia Romana, vt in hoc textu, cui non præiudicatur per
iura præallegata, quæ præcipiunt Clericos conueniri coram Episcopo; eodem modo conueniri
poterit post Concilium, quod recipit interpretationem passiuam à iure communi, l. 2. C. De
noxalib. glos. Bart. & DD. in l. Sciendum, ff. Qui
satisd. cogan.

Quòd si diceremus Concilium sustulisse alios
modos sortiendi forum, innumera sequerentur
absurda: nam ratione delicti Episcopus non
posset procedere contra eos, qui in sua diœcesi
domicilium non habent; & sic extra locum domicilij crimina vbique cõmitterentur impunè,
nec liceret Episcopo illa vlcisci ad præscriptum
cap. 1. & cap. Licet, supra de offic. Ordin. & c. 1.
26 infra de raptor. cum multis simil. Item vagabundi qui certum domicilium, vel habitationem
non habent, glos. & Bart. in l. 4. §. Præter, ff. de
damn. infec. nullibi pro delicto, aut contractu
possent conueniri contra ea, quæ notantur in
l. Hæres absens, vbi Bart. num. 5. ff. de Iudic. In
his enim habet locum illud: Vbi te inuenero,
ibi te iudicabo, glos. in l. 1. in ver. Reperiuntur,
C. Vbi de crimin. agi oport. Et summatim vniuersa iurisdictio ecclesiastica confunderetur:
27 nam præter modos expressos in hac Decrerali
quamplures alij sunt modi sortiendi forum,
quod innuit aduerbium illud, *regulariter*, in
textu positum, & multos enumerant hic Host.
num. 3. & Ioan. Andr. num. 2. videlicet ratione
originis, manumissionis, adopriunis, militiæ,
& dignitatis, matrimonij, priuilegij, cursus temporis, translationis, extremæ voluntatis, conditionis, compromissi, recusationis, appellationis, delegationis causæ, maioritatis, consensus,
siue prorogationis, vel negligentiæ iudicis, reconuentionis, quæstionis feudalis, & vagationis. Et hos per ordinem prosequitur idem Host.
in Summ. de for. compet. §. 2. & quinquaginta
duos recenset Specul. in tit. de compet. Iud. §. 1.

Quæ igitur multis sunt excogitata laboribus,
& vigilijs, sancta Synodus censeri non debet
vnico verbo subuertere voluisse, dicit text. in
cap. Ecclesia vestra, il secondo, supra de elect.
Et certè si quis delinqueret, aut contraheret Ro-

mæ, Concilium non obstaret, quin in Curia posset conueniri; idque non alia causa, nisi quia ratione delicti, vel contractus ibi forum sortiretur, alioqnin Papa esset deterioris conditionis in Vrbe, quàm sint reliqui Ordinarij in suis Ciuitatibus; quod esse non debet, cap. Cum dile-
28 ctus, de Cler. non resid. Nam Romanus Pontifex non solùm est Episcopus, & Caput Vniuersalis Ecclesiæ, cap. Suspectos, iuncta suprascriptione, 3. quæst. 5. Concilium Florentinum in definitione, quæ habetur post sess. 25. vers. Item diffinimus, sanctam Apostolicam Sedem; sed dicitur etiam vrbis Romæ Archiepiscopus, c. Statuimus in tit. 4. distinct. cap. 2. Similiter in tit. 5. quæst. 4. l. Victor, C. de Sum. Trinit. & Archiepiscopus magnæ Romæ appellatur, in c. In tantùm, 22. distin. ibi *Sanctissimum, & Beatissimum Archiepiscopum Magnæ Romæ Leonem*, & Romanæ Ecclesiæ Episcopus, in cap. Si quis Episcopus accusatus, 2. quæst. 6. prout hæc notantur per Archid. & Ioan. Andr. in rubr. de constit. lib. 6. & Gemin. cons. 93. Videtur primò nu. 1. Sicut ergo Concilium non resistit, quin potius assistit modo speciali sortiendi forum in Curia ratione delicti, vel contractus; eodem modo dicendum est assistere generali modo ibi sortiendi forum ratione Patriæ cõmunis, cùm vtroque casu quis dicatur conueniri coram Ordinario loci, & in causis ad illius forum pertinentibus; nec vlla sufficiens ratio diuersitatis afferri possit. Atque ita hic casus comprehenditur in regula de qua in principio dicto cap. 20. sess. 24. Et hanc sententiam non obscurè videtur olim probasse Sac. Congregatio eiusdem Concilij interpres: nam generaliter consulta, An decretum c. 20. sess. 24. sustulerit modos legitimos, quibus aliquis ex iuris communis dispositione, præsertim ratione celebrati contractus forum sortitur, respondit non sustulisse.

29 Sed quatenus non includeretur sub regula includeretur tamen sub illiua exceptione, quæ habetur paulò infra ibi; *ab his excipiantur causæ, quæ iuxta canonicas Sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractandæ*; neque enim dubitandum est, quin sub huiusmodi exceptione comprehendantur etiam causæ Clericorum, qui in Romana Curia conueniuntur; quippe quæ secundum dispositionem huius Canonis in ipsa Curia tractari debent.

Quod inde manifestius apparet, quod olim infrascripta dubia excitata fuerunt super dict. cap. 20. sess. 24.

Primò quæ causæ intelligantur exceptæ in illis verbis; *Canonicas Sanctiones*, vt de illis Ordinarij cognoscere non possint.

Secundò an causæ beneficiorum reseruatorum in corpore Iuris, vel per extrauagantes, vel per regulas Cancellariæ, aut alijs modis sint tractandæ tantùm apud Sedem Apostolicam, an aliquæ tantùm, & quæ illæ sint.

Tertiò an reseruato aliquo casu Papæ, intelligatur etiam reseruata Papæ cognitio illius causæ ad effectum, vt non possit cognoscere alius.

Quartò an materia quæ in litteris Apostolicis continetur sit executiua, & an coram Ordinario de ea agi debeat.

Quintò vbi Papa prouidit de beneficio, vel quia dicatur præuenisse, vel tamquam deuoluto, vel reseruato, & Ordinarius prouidit tamquam de spectante ad collationem suam, coram quo debeat in prima instantia causa cognosci. Et quid si pars ob id alleget Ordinariũ suspectũ.

Hæc dubia non fuerunt soluta à S. Congregatione Concilij; sed tamen illis responderunt plures celebres Iurisconsultis, & Rotæ Auditores ex authoritate Sanctissimi ab eadem Congregatione consulti, & inter hos.

Aldobrandinus Rotæ Auditor, qui postea Clemens VIII. respondit ad primum pro Canonicis Sanctionibus intelligendum esse vniuersum Ius Cannnicum, Statuta Conciliorum, Decreta, & Constitutiones Pontificum consuetudine, aut Concilio non abrogatas. Causas autem iuxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apostolicam tractandas enumerari per gloss. in c. Quod translationem, de offic. leg. Tales etiam esse causas exemptorum per textum in cap. Cupientes, de elect. in 6. exceptis tamen casibus, in quibus Concilium Tridentinum dedit Ordinarijs iurisdictionem in exemptos: Tractandas item apud Sedem Apostolicam eas causas, in quibus vtraque pars consentit, & vult in Curia litigare, cap. Dilecti, de foro competen.

Ad secundum respondit diuidendo dubium in duas partes. Primò enim dixit considerandum an reseruationes operentur, vt nedum beneficia, vel eorum prouisio, sed etiam causæ cognitio super prouisione beneficij reseruati principaliter, & directè emergens sit reseruata. Secundò quatenus reseruata sit, an causæ huiusmodi sint de exceptis in decreto, siue huiusmodi beneficiorum reseruationes sint clausæ in
30 corpore iuris, siue per extrauagantes, siue per regulas. Ad primam partem respondit causæ cognitionem esse Pontifici reseruatam, nec in ea Ordinarium se intromittere posse, per l. Neratius, ff. de regul. iur. Ioann. Andr. Anton. de Butr. & Ancbar. in cap. Inter dilectos, de excess. Prælator. Ad secundam respondit siue causæ emergant principaliter, & directè super prouisione beneficij reseruati, siue incidenter, esse de exceptis d. cap. 20. vt notatur in c. Ordinarij, de offic. Ordin. in 6. Nec obstare, quod reseruatio sit ex regulis Cancellariæ: quia illæ quoque sunt Constitutiones generales, sicut etiã edicta Prætorum erant annalia, & tamen ius generale constituebant.

31 Ad tertiam respondit reseruato casu, censeri etiam reseruatam illius causæ cognitionem per cap. Ordinarij, de offic. ordin. in 6. & licèt Concilium cap. 5. sess. 22. videatur dedisse potestatem Ordinarijs cognoscendi de subreptione dispensationis Apostolicæ, tamen datur vti delegatis Sedis Apostolicæ, & summariè, & extraiudicialiter tantùm, nec extenditur ad dispensationes motu proprio concessas.

32 Ad quartum respondit decretum dict. cap. 20. sess. 24. non habere locum in causis executiuis vigore obligationum in forma Cameræ, aut litterarum Apostolicarum per textum in cap. Dilecti, de foro compet. in his enim partes in Curia respondere permittuntur. Quo verò ad executionem litterarum Apostolicarum in quibus dantur executores, Ordinarius se intromittere non potest etiam executioni auxilium præstando, Bald. in cap. 1. §. Si facta, in fine, si de feud.

controu. fuer.int.Domin. & Dec. in c.Super eo, col. pennlt. & ibi Felin. col.fin. verſ. Quæro tertio, de præſumpt.

33 Ad quintum reſpondit cauſam debere cognoſci à Sede Apoſtolica, cùm Ordinarius non poſſit eſſe iudex ſuæ collationis, c.A collatione, de appell. in 6. & multo magis cum Ordinarius recuſatur; & licèt tunc cauſa poſſet tractari coram Metropolitano, ſi ad eum appellaretur; id tamen eſt extra terminos Concilij, quod nihil prouidit vbi Ordinarius loci eſt impeditus cognoſcere per recuſationem; illa enim verba, *locorum Ordinarijs*, intelliguntur de Epiſcopis, non de Metropolitanis, qui non dicuntur Ordinarij dioeceſum ſuorum Suffraganeorum. Card. in c. Paſtoralis, col.2. de off. Ordin.

34 Vantius Epiſcopus Vrbeuetanus non reſpon-
dit ad ſingula dubitationum capita, ſed genera-
liter hoc modo. Ex decreto Tridentini Concilij
nihil imminutam eſſe authoritatem Sedis Apo-
ſtolicæ; ideoque omnes cauſæ quæ à principio
diſpoſitione ſacrorum Canonum, & legum ante
dictum decretum poterant apud Sedē cognoſci,
35 poſſunt & hodie decreto ipſo non obſtāre. Idemq;
præcipuè conſiderandum an cauſa ſit ad Curiā le-
gitimè deuoluta: vbi enim legitimè deuoluta ſit,
36 ſēper eſt excepta decreto Concilij. Ponit exemplū
in cauſis beneficialib⁹, & ſpiritualibus, quæ ſi ad
inſtantiam vnius partis etiam à principio com-
mittantur in Curia, dicuntur legitimè deuolutæ
ex propria natura cauſæ, & non remittuntur ad
partes, cap. primo, cap. Quamuis, c. Cupientes,
de elect. in 6. Quod clarius procederet ſi bene-
ficium eſſet affectum, vel reſeruatum, vel ſi eſſet
collatum ex donatione Apoſtolica, & de huiuſ-
modi gratia, & titulo eſſet aliquo modo cogno-
ſcendum cap. Ordinarij, §. Si verò, ff. de offic.
Ordin. in 6. Itemque ſi vtraque pars conſentiat,
cauſa diceretur ad Curiam legitimè deuoluta,
Biſignett. deciſ. 18. A grauamine, & ſufficit ta-
citus conſenſus. Rota deciſ. 243.

Vel ſi ambæ partes in Curia præſentes eſſent, quo caſu altera petente cauſam in Curia committi, non poſſet dubitari de legitima deuolutione, vt per textum in l. Roma, ff. ad municip. concludit Rota deciſ. 19 & 21. in tit. de appell. Vel ſi cauſa committeretur ex ſpeciali mandato Papæ. Rota deciſ 169. Quæ haberent etiam locum in cauſis prophanis. Itaque in dicto decreto cap. 20. intelliguntur exceptæ non ſolum cauſæ maiores, de quibus in cap. Maiores, de baptiſ. & cap. 1. de tranſlat. & cap. Quod tranſlationem, vbi gloſ. de off. Legati, ſed etiam cognitio omnium aliarum, quæ ad Sedem Apoſtolicam ſpectabant, præſertim ratione oppreſſionis, & grauaminum.

Vt ſi quia haberet ſuum Ordinarium ſuſpectum, c. 1. in fine, de off. Leg.

Vel eſſet cauſa pupillorum, & viduarum oppreſſionem timentium, l. Vnica, C. Quando Imper. inter pupill. & vid.

Vel ſi ob qualitatem cauſæ oppreſſio timeretur, vel quia eſſet executiua, vel non appellabilis, vel poſſeſſoria vigore Ægidianæ.

Item aliquando ratione perſonarum cauſa ad Curiam deuoluitur, & virorum illuſtrium optimè de Republica, & Principe meritorum, l. Senatores, C. de incolis, lib. 10.

Item ratione loci ob eius præeminentiam, & cauſæ puta ratiocinij, adminiſtrationis geſtæ l. 1. & 2. C. vbi de ratiocin. Vel ſi eſſet quæſtio ſuper hæreditate, vel fideicommiſſo, aut poſſeſſione aliquarum rerum, quarum maior pars eſſet in vrbe, titul. vbi de hæred. vbi de poſſeſſ. vbi de fideicomm.

Item ſi ratione contractus, delicti, vel quaſi aliquis forum in vrbe ſortiatur.

Ex his conſtat diſpoſitionem huius Decretalis non fuiſſe ſublatam decreto d. cap. 20. ſeſſ. 24. & quamuis prædicti de hoc textu in ſpecie non meminerint, videtur tamen eò reſpexiſſe Vantius, dum dixit, [vel ſi ambæ partes in Curia præſentes eſſent,] & allegat textum in l. Roma, ff. ad municip. quem textum ſimiliter citat gloſ. finalis hic.

37 Non obſtat quod S. Congregatio declarauerit de conſenſu Epiſcopi non poſſe cauſam in
prima inſtantia in Curia introduci, niſi partes
38 etiam conſenſerint. Si quidem hæc declaratio
vendicat ſibi locum ſi partes ſint extra Curiam;
ſecus autem ſi in Curia ſint præſentes; quia tunc
nec rei conuenti, nec Epiſcopi conſenſus exigi-
tur. Non rei conuenti, quia inuitus compellitur
ibi reſpondere, nec poteſt opponere declinato-
riam fori, vt eſt textus hic. Non Epiſcopi, quia
cùm reus conuentus ſortiatur generaliter forum
in Curia, nullum infertur præiudicium iuriſdi-
ctioni ordinariæ, ſicut non infertur præiudicium
ſi ratione commiſſi delicti, vel contractus initi,
aut rei ſitæ in Curia ibi in prima inſtantia con-
uenitetur his enim caſibus dicitur cauſa cogno-
ſci coram Ordinario loci, vt ex dictis conſtat.

39 Secundò QVÆRO, quid in caſu conuerſo, an ſcilicet Clericus reſidens in Romana Curia, ſi conueniatur in partibus coram loci Ordinario poſſit opponere declinatoriam fori, & petere vt cauſa ad Curiam remittatur.

40 De iure communi clarum eſt Clericum, quamuis reſideat Romæ, tamen conueniri poſſe etiam in partibus coram Ordinario loci, quia cùm vtrobiq; forum ſortiatur, eſt in optione actoris eū conuenire in quo maluerit foro, vt determinant Gloſſar. in l. fin. C. Vbi in rem act. & in c. Dilecti, ſupra eod. per textum in l. 2. verſ. Planè ſi perfecta, ff. de iudic. & in c. Cum ſit generale, ſupra eod. & ſequuntur communiter Canoniſtæ, vt teſtatur Roman. conſ. 412. Pro habenda ſubſtantia, num. 3.

41 Et quidem coram Ordinario domicilij conueniri poteſt indiſtinctè licèt ſit abſens etiam pro contractibus alibi geſtis, vel delictis alibi perpetratis; vt hic per Marian. Socin. num. 45. Et eſt communis opinio, vt dixi ſupra nu. 12. Sed in foro originis conueniri non poterit, ſi præſens ibi non reperiatur, vt l. Hæres abſens, in 2. reſp. ff. de iudic. l. Relegatorum, §. Dubitatum eſt, ff. de interdict. & releg. & notat Bart. in l. Aſſumptio, §. 1. n. 2. verſ. Quarto caſu, ff. Ad municip. & Abb. in c. 1. n. 6. ſupra eod. Similiter quamdiù Clericus moratur in Vrbe, conueniri non poteſt coram Ordinario delicti commiſſi, vel contractus initi quoad effectus perſonam concernentes, ſed tantum ratione bonorum ſi in eius territorio reperiantur, ſecundum Innocent. hic in princip. in ver. Contractus, & Hoſt. n. 3. & fuſiùs dictum eſt ſupra n. 15.

42 . . Hæc obtinent, vt prædixi, de iure communi.
Sed hodie in his seruari debet Constitutio, quæ
Eugeniana appellatur, videlicet cap. Diuina, de
priuil. in Extrauagan. Commun. qua inhibetur
locorum Ordinarijs ne contra suos subditos ad
Romanam Curiam euntes pro suis causis, vel
negocijs prosequendis, & in ea durante nego-
tiorum, & causarum huiusmodi prosecutione
moram trahentes, & recedentes ab eadem pro-
cedere, aut censuras, vel quamuis aliam senten-
tiam promulgare, nec illos beneficijs priuare
præsumant. Quod si fecerint, sit irritum, & in-
ane. Quare Clerici morantes in Curia hodie
conueniri non possunt coram Ordinarijs loco-
rum, quemadmodum poterant de iure commu-
ni: neque enim ambigendum est quin hoc in-
dultum comprehendat nedum Curiales laicos,
sed etiam Clericos, cùm pœna illa priuationis
beneficiorum non cadat nisi in Clericum, cap. 2.
43 de Instit. cum simil. & Constitutio Eugeniana
sit fauorabilis, & pro tutela Curialium, vt dixit
Rota decis. 194. num. 4. lib. 2. par. 3. diuers. Re-
cipit tamen Constitutio huiusmodi declaratio-
nes infrascriptas.
44 . Et primo declaratur procedere in his tantùm,
qui Romæ pro suis negocijs, & causis expedien-
dis morantur, & sic in eis, qui in Romana Curia
sunt residentes, prout verba huius Constitutio-
nis intellexit Tridentina Synodus in c. 11. in fin.
sess. 24 ibi, *priuilegia residentibus in Romana
Curia vigore Eugenianæ Constitutionis, &c.* & in
hac latitudine hoc loco accipiendum est nomen
Curialis, vt per Mandos. super regul. Cancell
reg. 5. quæst. 3. nu. 2. & Modernos de ra benefic.
lib. 2. quæst. 32. num. 166. licet aliàs Curiales di-
uersimodè accipiantur, vt legitur, & notatur
in c. Præsenti, de præb. lib. 6. Oldrad. cons. 211.
Ad propositum, n. 5. plenè Alber. in Dictionar.
in ver. Curiales, & Mandos. dicta regula, 5. q. 1.
& seqq. sos igitur, qui ad Curiam veniunt pro
aliquo momentaneo negocio, puta pro inhibi-
tiona obtinenda, & statim recedunt, non tuetur
Constitutio, arg. l. Hæres abseus, §. Proinde,
ff. da Iudic. & l. Plerique, ff. De ritu nupt. nam
breui reuersurus nec diuertisse videtur, l. 3. in fi.
ff. de diuort. nec dicitur venisse qui non stetit,
cap. Si quis autem, 18. dist. cap. Certum est, 11.
q. 3. cap. Si postquam, & ibi glos. in ver. Mente,
45 de elect. lib. 6. cum simil. Quinimò Auditor Ca-
meræ non concedit monitoria, seu inhibitiones
in vim Constitutionis Eugenianæ ad fauorem
Curialium, nisi pro illis, qui saltem per annum
in Curia continuò residentiam fecarint, vt in
Constitutione 71. Pauli V. incip. Vniuersi Agri,
§. 4. n. 16. in Bullar. tom. 3. pag. 266. quod ipsum
prius ordinauerat Pius IV. in Constitut. 56. Inter
multiplices, §. 24. to. 2. pag. 76. & eodem modo
excluduntur à beneficio Constitutionis Curiales
qui recedunt à Curia animo ampliùs non ra-
deundi, vel extra Curiam diu moram traxerunt.
Et ita fuit resolutum in signatura Sanctissimi,
18. Martij 1598. in casu R. P. D. Centurioni
Archiepiscopi Ianuen. qui cum esset Cameræ
Apostolicæ Clericus petebat causam de partibus
ad Curiam auocari vigore Eugenianæ, & nihil
obtinere potuit, quia cùm in sua ecclesia reside-
ret, beneficio dictæ Constitutionis non gaude-
bat, vt testatur Marches. de Commiss. par. 2. in
tit. de Commiss. super Eugen. n. 15. 16. & 25.
46 Declaratur secundo eadem Constitutio vt lo-
cum habaat dummodo Curialis sit reus: nam
si esset actor, illius beneficio vti non posset, sed
teneretur sequi forum rei, iuxta rag. l. Iuris or-
dinem, C. de Iurisdict. omn. Iudic. l. fin. C. Vbi
in rem act. c. Si quisquam, 11. q. 1. & c. Cum
sit generale, supra eodem, cum concord. Ergo
Euganiana locum habet passiuè tantùm, prout
loquitur, idest cum Curialis extra Curiam tra-
hitur, non autem actiuè, idest cùm alium vult ad
47 Curiam trahere, prout decidunt Domini de Ro-
ta decis. 716. part. 4. diuers. vbi etiam resoluunt
non intrare Eugenianam quando Curialis inten-
tat remedium, l. Diffamari, C. de ingen. & ma-
numiss. nisi possideat, quia licèt eo casu sit reus,
tamen remedium illud non competit ei, qui non
possidet, vt notat Bald. in l. 3. num. 2. ff. qui bon.
ced. poss. Boer. decis. 255. num. 10. Ant. Gabriel.
Commun. conclus. in tit. de action. conclus. 6.
num. 38. Quod bene nota, quia quotidia occur-
rit in practica in his commissionibus, & moni-
torijs, quæ impetrantur super iactationibus.
48 Daclaratur tertiò, vt non procadat si his sit
super beneficio quod curialis habet in partibus:
hoc enim casu priuilegium Eugenianæ non suf-
fragatur vtpotè sublatum à Concilio Tridentino
sess. 24. cap. 11. in fin. his verbis [Quæ verò pri-
uilegia residentibus in Curia Romana vigore
Eugenianæ Cõstitutionis aut familiaritatis Car-
dinalium competere solent, ea in ijs, qui bene-
ficia ecclesiastica obtinent, rationa prædicto-
rum beneficiorum minimè intelligautur, sed
Ordinarij iurisdictioni subiecti permaneant, non
obstantibus quibuscumque inhibitionibus.] Hæc
ibi. An autem stante hoc decreto Referendarij
ratione beneficiorum, quæ obtinent extra Cu-
riam, Ordinariorùm iurisdictionem subiecti exi-
stant, scripsi plenè in c. sx parte, il 2. n. 39. infra
de priuil.
49 Declaratur quartò, vt non procedat quoad
Parochos non residentes, de quibus specialiter
cautum reperitur à Concilio Tridentino, sess. 23.
cap. 1. in fine, vt si per edictum citati etiam non
personaliter contumaces fuerint, liberum sit Or-
dinarijs per censuras ecclesiasticas, & sequestra-
tionem, & subtractionem fructuum, aliaque
iuris remedia etiam vsque ad priuationem com-
pellere; Nec executio huiusmodi quolibet pri-
uilegio, licentia, familiaritate, exemptione
etiam ratione cuiuscumque beneficij, &c. ap-
pellatione, aut inhibitione etiam in Romana
Curia, vel vigore Eugenianæ Constitutionis sus-
pendi possit.
50 Declaratur quintò, vt similiter non procedat
si causa, super qua Curialis in partibus conue-
nitur, sit cum pupillo, aut vidua, vel alia mise-
rabili persona; tunc enim Curialis conuaniri
potest extra Curiam in vim priuilegij l. Vnicæ,
51 C. Quand. Imper. inter pupill. & vid. Quod qui-
dem priuilegium non fuit sublatum per Consti-
tutionem Eugenianam, quæ licèt tollat priuile-
gia, non tamen tollit clausa in corpore iuris.
Auth. Qua in prouinc. in ver. Illic, & ibi Bart.
in 2. oppos. num. 2. & Bald. num. 7. vers. Tertia
solutio, C. vbi de crimin. ag. oport. latè Felin.
in cap. Sicut Romana, num. 12. de rescript.
& in terminis huius Constitutionis Marchesan.

in

in præalleg. titul. de commiss. super Eugenian.
num. 25.
52 Declaratur sextò, vt vendicet sibi locum dum-
modo Curialis in partibus conuentus vti velit
beneficio eugenianæ, & opponat declinatoriam
fori ante litem contestatam; alioquin sibi præ-
iudicium infert c. Pastoralis, infra de except. &
cap. Inter Monasterium, de re iudic. Marian.
Socin. hic num. 6. Rota decis. 12. de except. in
antiq. & decis. 1. eod. tit. in nouis: cum enim
53 citatus compareat, & respondeat coram eo,
quem scit non esse suum iudicem competentem,
ex hoc intelligitur illius iurisdictionem proro-
gare, vt probat gloss. notab. iuncto textu in l. 2.
in ver. Inchoatæ, C. vbi de crimin. ag. oport. &
tradit Marian. Socin. in c. Significasti, in 6. art.
principali, num. 37. supra eod. Quod extenditur
vt locum habeat etiamsi Procurator in partibus
consentiat in iurisdictionem iudicis non sui:
nam cùm Procurator principalem repræsentet,
& illius consensus censeatur quodammodo con-
sensus domini, l. Ossa, §. si qui, ff. de relig. &
sumpt. funer. gloss. vltima, in l. Si Procurator,
la seconda, ff. de doli mal. except. excludit con-
stituentem à beneficio Eugenianæ, & in hoc vo-
to fuisse communiter votantes in signatura testa-
54 tur Marchesan. vbi supra num. 21. Non obstat
quod extrauagans eugenij IV. habeat decretum
irritans, cum clausula *sublata*, cui partes renun-
ciare non possunt, c. Dilecto, in fin. vers. Nisi for-
tè, infra, de præben. & tradit Felin. plura cumu-
lans in c. Cum accessissent, num. 7. de Constit.
Nam respondetur hoc non procedere si decre-
tum irritans respiciat tantùm priuatam vtilita-
tem, quia tunc sicut potest quis suo priuilegio
renunciare, ita & decreto irritanti tanquam ac-
cessorio, vt declarat Aretin. in l. Duobus, §. etiã,
col. 2. vers. Baldus tamen, ff. de vulg. & pupill.
& expressiùs Cardin. in Clem. 1. in 18. quæst. de
elect. Cassad. decis. 2. de decret. & Sarnen. in
reg. de triennali, qu. 49. num. 11. Nec mirum,
quia etsi decretum irritans inducat formam, ta-
men etiam formæ renunciari potest quatenus
priuatam respicit vtilitatem, c. fin. §. His autem,
vbi Abb. in 2. notab. de offic. deleg. Crescen.
decis. 79. aliàs 3. de priuil. & decis. 1. de præscr.
& scripsi plenè in d. c. Cum accessissent, n. 22. &
seqq. post Decium ibi n. 22. Adde Rotam decis.
21. incip. Nota, primus, & secundus in data, de
concess. præb. in antiq. quæ dicit clausulam de-
creti habere implicitam conditionem, si pars vti
velit: & hoc seruat Curia, vt testatur Io. Andr.
in gl. ordin. in cap. Statutum, §. Cum verò, in
ver. Non committatur, de rescr. lib. 6. Hic tamen
articulus est admodum controuersus, vt patet ex
congestis in vtramque partem ab Ant. Gabriel.
commun. concl. in tit. de clausul. concl. 3 à n. 18.
Sed quod spectat ad rem præsentem, satis est Si-
gnaturam tenere per consensum in iurisdictio-
nem censeri renunciatum beneficio eugenianæ.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Cum contingat.

S V M M A R I V M.

1 *CLerici super accessibus coram Episcopo suo conueniri debent, non coram illis, quibus seruiunt, nisi consuetudo, vel priuilegium aliud inducat.*
2 *Consuetudo, & priuilegium æquiparantur.*
3 *Consuetudo sicut priuilegium dat iurisdictionem, territorium assignat, & iura territorij ampliat. & num. 26.*
4 *Consuetudine acquiri potest quidquid potest acquiri priuilegio.*
5 *Præsertim si consuetudo sit immemorabilis.*
Declaratur. n. 8. & 11.
6 *Consuetudo immemorabilis habet vim tituli, seu priuilegij.*
7 *Etiam in his, quæ sunt Principi reseruata.*
8 *Possessio temporis, cuius initij non est memoria, non habet vim tituli, nisi adsit capacitas in possidente. & n. seqq.*
9 *Laicus cognoscere potest causas criminales Clericorum, & absoluere ab excommunicatione ex commissione Papæ, non autem ex consuetudine etiam immemorabili.*
10 *Consuetudinem non valere in his, quæ per priuilegium conceduntur, quomodo sit intelligendum.*
11 *Consuetudo à iure improbata etiam immemorabilis sit, vim priuilegij non habet. Nisi data fama priuilegij. ibidem.*
12 *Consuetudo tribuere potest ordinariam iurisdictionem etiam priuatæ personæ.*
13 *Si sit approbata Superioris authoritate, aliàs secus.*
14 *Consuetudo non potest tribuere priuatæ personæ facultatem deponendi Clericos.*
15 *Degradatio debetur ordini Episcopali.*
16 *Consuetudo an possit tribuere simplici Clerico facultatem excommunicandi.*
17 *Excommunicandi potestas est iurisdictionis.*
18 *Merum imperium an sit præscriptibile.*
19 *Seruientes circumscripta consuetudine, vel priuilegio non sunt sub iurisdictione illorum, quibus seruiunt.*
20 *Domini iurisdictionem habent super familiam suã sicut magister super discipulos, pater in filium, & maritus in vxorem. & num. seq.*
21 *Marito an, & quomodo liceat vxorem verberare, aut in vinculis detinere.*
22 *Iudex an possit cognoscere de delicto suæ familiæ.*
23 *Episcopus solus de iure communi est Ordinarius, & habet imperium in tota diœcesi.*
24 *Prælatus Ecclesiæ dicitur solus Episcopus.*
25 *Prælati inferiores de iure communi territorium non habent, nec dicuntur Ordinarij locorum.*
26 *Et quid ex consuetudine, vel præscriptione.*
27 *Abbates multi referuntur habentes territorium, & iurisdictionem ordinariam exclusis Episcopis.*
28 *Præpositus Pisciensis concursus Parochialium instituit, & causas matrimoniales cognoscit, cum sit nullius diœcesis.*

Ab-

29 *Abbatia Castri Durantis an sit nullius diœcesis. & num. seq. vsque in fin.*
30 *Abbati Castri Durantis an sit committenda executio litterarum Apostolicarum. & num. seq.*
31 *Prælatus inferior an, & quando possit concursus Parochialium instituere. & num.38.*
32 *Locus nullius neque de diœcesi, locus verò exemptus est in diœcesi, licèt non sit de diœcesi.*
33 *Exemptionis priuilegium eximit à subiectione, non à situatione, & denominatione.*
34 *Subiectio Sedi Apostolicæ non importat statum nullius diœcesis, sed exemptionem.*
35 *Territorium proprium habere idem est atque extra diœcesim existere.*
36 *Verba geminata, ac prægnantia important omnimodam separationem territorij.*
37 *Iurisdictio quasi episcopalis omnimoda priuatiuè ad Episcopum constituit inferiorem veluti in propria diœcesi.*
39 *Exemptio quotuplex sit, & quando eximat à diœcesis.*
40 *Dictio*, etiam, *est ampliatiua, & implicatiua præcedentium.*
41 *Priuilegij nouatio non præsumitur, nisi de ea expressè caueatur.*
42 *Abbatia Castri Durantis hodie Vrbanea est Episcopalis.*
43 *Abbates, Priores, Præpositi, & Archipresbyteri, nullius Diœcesis quibus litteræ Apostolicæ à Dataria, & Cancellaria diriguntur, qui sint.*

1 CVM CONTINGAT. Clerici super excessibus coram Episcopo suo conueniri debent, non coram illis, quibus seruiunt, nisi consuetudo, vel priuilegium aliud inducat. Hoc dicit communis diuisio, consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Super quo.*

2 Nota primò in vers. *Nisi*, duas causas, siue modos acquirendi iurisdictionem, videlicet consuetudinem, & priuilegium. Ad idem cap. Nouit, ibi [nisi fortè iuri communi per speciale priuilegium, vel contrariam consuetudinem]&c. de Iudic. c. Duo simul, de offic. Ordin. c. Acce-
3 dentibus, de Priuileg. & sic nota consuetudinem, & priuilegiū æquiparari prout hic notant Host. num.4. & Bald. cons.49. In facto Abbatis, lib.1. vbi dicit tam consuetudinem, quàm priuilegium dare iurisdictionem, & territorium assignare,
4 & iura territorij ampliare: & hanc esse regulam vt acquiri possit consuetudine quidquid potest acquiri priuilegio, firmat Cardinal. post Lap. in Clem. 2. in penult. col. de relig. domib. Bart. in proœmio Digestorum, §. fin. & Felin. hic post Abb. nu.2. vers. Secundò in quantum D. Abbas.
5 Quod maximè procedit si consuetudo sit longissima, seu immemorabilis, vt per eumdem Bald. in cap. 1. col. 1. in titul. quæ sint regalia, Oldrad. cons.172. Quia omnes, num.1. vbi ait priuilegium, & consuetudinem tanti temporis, cuius contrarij memoria non existit, paribus passibus ambulare; & ideo quod potest per priuilegium concedi, posse & tali consuetudine introduci, vt l. 1. §. vlt. ff. de aqu. pluu. arcen. l. In eum, §. Item varijs, & l. Hoc iure, §. Ductus aquæ, ff. de aqua quotid. & æstiua, & l. vlt. C. de
6 fund. rei priuatæ, lib.10. eiusmodi, enim consuetudo habet vim tituli, seu priuilegij, vt est text. in cap. Super quibusdam, §. Præterea, & ibi notat glos. in ver. Non extat, in princip. & Host. io vers. Nota diligenter, de verb. Signif. Abb. in cap. Cum nobis, num.4. de præscript. Franc. in c.1. in 2. notab. de consuet. lib.6. & alij copiosè relati ab Antonio Gabrieli commun. conclus. lib.5. de præscription. conclus.1. num.1. etiam in
7 his quæ sunt Principi reseruata, vt probatur in dicto §. Præterea, & notat gloss. in cap. Innouamus, in ver. Regum, de censib. Bart. in l. Quominus, in 2. quæst. vers. Item habet licitè, ff. de flumin. Abb. in d. cap. Cum nobis, & alij apud Gabriel. vbi supra num.3.
8 Verum hæc conclusio declaratur procedere dummodo adsit capacitas in exercente, seu possidente; alioquin multa competere possunt ex priuilegio Apostolico, quæ tamen acquiri non possunt consuetudine, vel præscriptione, c. Quanto, vbi Innocent. Hostiens. & omnes notant. de
9 consuetudine, etiam in his quæ sunt iurisdictionis; vnde videmus ex concessione Papæ merum Laicum posse cognoscere causas criminales Clericorum, secundum communem opinionem, de qua testatur Clar. in praxi criminali §. fin. qu.41. num.6. vers. Sed quid dicendum, & tamen hanc cognitionem sibi vendicare non potest ex quauis consuetudine, vel præscriptione, cap. Si Imperator, & per totam, 96. dist. cap. Ad nostram, de consuet. cum concordan. Similiter ex concessione Apostolica laicus potest absoluere ab excommunicatione, gloss. in extrauag. Suscepti, Ioannis XXI. in ver. Vel personis, de elect. & tamen id non potest in vim consuetudinis, aut præscriptionis vtcumque vetustissimæ, cap. Decernimus, cum ibi not. de Iudic. nam, vt inquit Ioan. Andr. in cap. 2. de præb. lib.6. quantumcumque longo tempore laicus exercuerit actum spiritualem, nunquam tamen illum potest præscribere: nam possessio temporis, cuius initij non est memoria, habet vim tituli quando datur capacitas in exercente, aliàs non. Et eum sequitur Abb. in d. cap. Quanto, num. 2. de consuet. dicens ita notabiliter esse limitandam regulam cap. 1. de præscript. lib.6 & l. Hoc iure, § Ductus aquæ, ff. de aqua quotid. & æstiua. Idem dixit in d. cap. 2. Ioan. Monach. col.1. vers. Item tempus; Cardin. cons.57. num.3. Paris. in cap. Cum nobis, nu.5. & seq. de præscript. Balb. in tract. præscript. io 1. parte, quintæ partis principalis, in 7. quæst. num 53 Gabriel post alios in dicta conclus. 1. de
10 præscript. num. 16. Et in his procedere potest contraria regula, quam ex cap. Contra morem, 100. distin. desumit Federic. de Sen. consil.277. Factum ex quo, col. fin. vers. Præterea in ijs quæ per priuilegium conceduntur non valet consuetudo. Vel certè hæc regula procedit quando lege disponente, aliquid acquiri non potest nisi priuilegio tantùm, vt declarat Felin. hic num.1.
11 vers. Primò fallit. Rursus declaratur procedere supradicta conclusio nisi consuetudo sit à iure reprobata; quia tunc non habet vim priuilegij, cap. Cum instantia, de Censib. licèt sit immemorabilis, vt ibi dicit Ioan. Andr. super ver. Longissimo, Abb. in cap. Cum ex officij, in ver. Aliquo modo, de præscript. Puteus decis.466. nu.4. lib.2. Couarr. post alios variar. resolution. lib.3. cap.13, num.5. nisi data fama priuilegij, vt hic per

per Felin. nu.5. in tertia fallentia: in quo tamen
hodie seruanda est Constitutio Vrbana, vt plenè
scripsi in cap.1. supra de consuetudin.
12 Secundò nota in ver. Hi quibus, consuetudinem tribuere posse ordinariam iurisdictionem,
etiam priuatæ personæ: quod alibi ita expresè
non legitur, vt dicunt Host. num.3. Ioan. Andr.
num.10. Imola num.6. & Abb. num.5. Archid.
in cap. Conquestus, in fin. 9. quæst. 3. vbi allegat
hunc textum, & dicit se non vidisse similem.
Idem tenet glos. in cap. Romana, in ver. Consuetudine, de appellat. in 6. Bart. in l.1. §. Denique,
ff. de aqua pluu. arcen. & alij hic relati à Felin.
num.2. Aliam enim iura loquuntur vel in Abbatibus, vel in Archidiaconis, aut alijs Prælatis,
siue Capitulis, seu Collegijs, vel aliquam tenentibus administrationem, vt patet in d. cap. Conquestus, 9. quæst. 3. in cap. Dilecti, de Arbitr. &
13 in cap. Nouit, in primo responso, de Iudic. Quæ
tamen conclusio procedit si consuetudo sit approbata Superioris authoritate, aliàs non valet, quia multa per patientiam tolerantur, &c.
cap. Cum iamdudum, de præb. secundum Vincent. & Ioan. Andr. num.6. Petr. de Anchar. eod.
num.6. & alios communiter, licèt Bellam. nu.3.
dicat sufficere approbationem tacitã per scientiam veram, & non fictam; quia consuetudo
expressam approbationem non requirit; satis
enim est vt sit rationabilis, & legitimè præscripta, cap. Cum tanto, de consuet.
14 Rursus procedit supradicta conclusio in modica iurisdictione: non enim consuetudo posset
tribuere potestatem priuatæ personæ deponendi
Clericos, argum. cap. Transmissam, de elect. &
cap. Quanto, de consuet. secundum Innocent. &
Host. num.2. & Ioan. Andr. nu.10 vers. Et quod
hic, & ibi dicitur: eius enim est deponere, cuius
est ordinare cap. Nullus Primas, 9. quæst. 2. c. 3.
15 de Paroch. Host. vbi supra; præsertim si depositio sit realis, vt degradatio, secundum Collectar. hic nu.3. quia hæc debetur Ordini Episcopali, vt notatur in c. Cum non ab homine, supra
tit. prox. & per Host. in cap. Dilecto, & cap. Irrefragabili, de offic. Ordinar.
16 An autem priuatæ personæ, idest simplici Clerico dignitatem, personatum, officium, vel aliud
beneficium ecclesiasticum non habenti consuetudo possit tribuere facultatem excommunicandi, Doctores non conueniunt: nam Host. nu.3.
vers. Sed numquid, & Ioan. Andr. nu.10. in eod.
vers. censent id non posse per consuetudinem
introduci, arg. cap. Cum satis, de offic. Archid.
Secus in Prælatis, cap. Dudum, de elect. Idem
tenet Archidiac. in cap.1. de offic. Ordin. in 6.
Anton. de Butr. hic num.18. & Abb. num. 16.
Sed contrarium tenet Innocent. in cap. Olim, il
il tertio, num.1. de restit. spoliator. & cum eo
consentit ibi Host. & Cardinal. hic nu.8. cuius
opinionem dicit esse veriorem Collectar. num.2.
17 vers. Numquid consuetudo. Hoc etiam dicit esse
verius Imola num.6. quia potestas excommunicandi est iurisdictionalis, cap. Transmissam, &
cap. Dudum, de elect. Et sicut Episcopus potest
simplici Clerico hanc facultatem expresè delegare, ita potest tacitè per patientiam transferre,
secundum Innocent. & hanc partem tenent Domini de Rota in sua conclus. 409. vt refert hic
Butr. d. nu.18. Sed Henricus Boich, relatus hic
à Bellam. num.9. conciliando opiniones sic distinguit. Aut quæritur verum consuetudo possit
dare priuatæ personæ potestatem excommunicandi absque alia iurisdictione ecclesiastica ad
excommunicationem præambula, puta, citandi,
monendi, in contumacia ponendi, iuxta text.
in cap. Sacro, & c. Statuimus, de sent. excomm.
cap. Constitutionem, eod. tit. lib.6. & cap. Indigne, 11. quæst. 1. & concludit non posse quia
esset consuetudo irrationabilis, arg. cap. fin. de
consuet. & ita intelligit Host. hic. Aut quæritur
an cõsuetudo possit tribuere potestatem excommunicandi vna cũ alia iurisdictione præambula; & concludit posse, vt hic, & ita intelligit
doctrinam Innocentij, & Hostiensis in d. c. Olim,
& quod notat Bernard. & Host. in d. cap. Cum sit
generale, supra eodem. Et pro hac distinctione
videtur casus in c. Super eo, de præb. in 6. iuncto
cap. Quærenti, infra, de verbor. signific. & ita
etiam in materia interdicti expresè distinguit
Innocent. in dict. cap. 2. de his quæ fi. à maior.
par. Capit. in glos. 2. & ibi post eum Host.
Cæterum hæc distinctio videtur posse admitti
dummodo tam iurisdictio præambula, quàm
potestas excommunicandi habeat aliquod fundamentum officij aut beneficij ecclesiastici, cui
possit inniti; alioquin secundum Martin. de Selua, quem refert hic Bellam. num.9. vers. Martinus de Selua, numquam priuatæ personæ nomine suæ priuatæ personæ potest consuetudo dare
iurisdictionem ecclesiasticã, quia illa non potest
competere sine alia prælatione. Dicit tamen ad
hoc sufficere titulũ cuiuslibet beneficij, si quod
habet. Et hanc opinionem credit esse veram
Bellam. quia iurisdictio ecclesiastica est quoddã
spirituale, vel saltem ecclesiasticum, quod non
potest nisi beneficio ecclesiastico adhærere, arg.
eorum, quæ leguntur, & notantur in Clem. Per
litteras, de præb. & in cap. Causam quæ, de præscript. Nec secundum eum obstat hæc Decretalis, & d. cap. Super eo, de præb. in 6. imò probant hanc partem, quia loquuntur de iurisdictione ecclesiastica Canonis, seu præbendis Canonicalibus adhærente, quæ quidem Canoniæ, seu
præbendæ Canonicales re vera beneficia dici
debent cap. In nostra, supra de rescript. & 2. penult. infra, de verbor. signific. Similiter non
obstat l. 1. & vlt. C. de emancip. liber. quia loquuntur in Duumuiris publicam administrationem habentibus, cui publicæ administrationi
benè adhærere potest iurisdictio. Nec aduersatur authoritas Innocentij in d. c. Olim, il terzo,
de restit. spoliat. Ait enim [Quilibet Clericus
potest possidere & præscribere ius excommunicandi, dummodo sit persona, in quam hoc ius
cadere possit] & allegat cap. 2. de his quæ fi.
à maior. par. Capit. & cap. Cum ab ecclesiarum
Prælatis, de offic. ordin. & sic videtur sensisse non
de simplici Clerico, sed de Clerico prælationem
habente, vt benè obseruat Abb. hic num. 16.
Idque apertius declarat idemmet Innocentius in
d. cap. 2. nu. 1. dum dicit non posse consuetudine
induci vt Canonicus interdicat vel excommunicet homines ecclesiæ, nisi super eos habeat aliquam prælationem, quia quomodo poterit eos
ligare qui non sint subditi eius? & in hoc residet etiam Butr. hic nu. 18. dum concludit Clericum non posse hanc potestatem acquirere ex
con-

consuetudine, nisi saltem habeat aliquam præ-
minentiam, per quam subiectos habeat.
18 An autem merum imperium, seu potestas iu-
dicandi, & puniendi crimina possit consuetudi-
ne acquiri, Ioan.Andr. hic nu 4. recitat opinio-
nes & remittit, Cardin. num. 2. tenet merum
imperium esse præscripribile dicens de hoc esse
casum singularem hic quod latius prosequitur
num.4. vbi respondet obiectis Iacobi de Arena
qui senserat merum imperium acquiri non posse
per præscriptionem etiam immemorabilem.
Idem post multa concludit Anchar.nu.12.& 13.
& Abb. num.10. & fuit opinio Petri, & Cyn. in
l.1. ff.de aqua plun.arcen. Quam dicit esse com-
munem Imola hic num.8.
19 Tertiò nota mercenarios, & seruientes cir-
cumscripta consuetudine, vel priuilegio non esse
sub iurisdictione illorum, quibus seruiunt: nam
etsi Domini habeant in eos aliquam coërcitio-
nem, non tamen in figura iudicij, vt notatur in
c. Sicut, 7. q. 1. & in l. Respiciendum, §. penult.
20 ff. de pœn. & tradit hic Ioan. de Anan. num. 5.
Vnde, vt dicebat Host.num.6.post gloss.fin. Do-
minus potest habere iurisdictionem super fami-
liam suam, sicut magister super discipulos, vt in
procemio Digestorum, §. penult. & in Authen.
Habita, C. Ne filius pro patre, sicut pater super
21 filium suum, §. Tria, circa fin. 3.q.7. cap. Non
osculatur, 5. quæst.5. Sicut maritus in vxorem,
cap. Sicut, 7. qu. 1.& cap. Placuit, 32. quæst. 2.
Sed à verberibus abstineat, l.Consensu, §.r.C.de
repud. Archid. in d. c. Sicut, nisi ex magna cau-
sa, vt in exemplo c.Quemadmodum, de iureiur.
vel nisi verbera essent leuia; & ita intellige tex-
tum in Authen. Sed hodie, & Authen. Sed no-
uo, C. de repud. & d. l. Consensu, secundum
Felin. hic num. 7. & de pœna verberantis sine
causa vide in Authen. Vt liceat matr. & au. §. Si
quis autem, l.vlt. C.de regul. & glos. in d. c.Pla-
cuit, in ver. Potestatem, & de his omnibus vide
textum in c. Qui peccat, vers. Nam quotidie vi-
demus ibi, ordinatissima potestate, 23. qu. 4. &
an pater filium, & maritus vxorem possit in
vinculis detinere vide gloss. Archid. & DD. in
d.c. Placuit, Bart. in l. Ex facto, la grande, in
22 fin. ff. de hæred. instit. & Felin, hic num.8. & an
pater percutiens filium Clericum incidat in can.
Si quis suadente, Barthol Brixien. in quæst. sua
veneriali 87. quæ incipit. Quæritur an pater per-
cutiens, in tit. de sent. excomm. gloss. vltim. &
DD. in c. Cum voluntate, eod. tit. & in c. Inde-
corum, & ibi dixi num.47. & 48. supra de ætat.
& qual. at an Dominus possit cognoscere de de-
licto suæ familiæ vide Legistas in l. Senatus, ff. de
offic. Præsid. & in l. Si quis fortè, §. Si quis,
ff. De pœnis, & in l.1. §.Familiæ, ff.de publican.
& Felin. in c.Causam quæ, supra de offic. deleg.
vbi ponit regulam cum quinque fallentijs.
23 Vltimò nota de iure communi solum Episco-
pum esse Ordinarium, & solum habere imperium
in tota diœcesi. c.Si quis episcopus, & ibi glos. 11.
2.quæst.7. cap.Sanè, supra eod. cap.1.& ibi dixi
in vltimo notab. de offic. Ordinar. cap.1. de treug.
& pace, & cap.1. de raptor. cap. A nobis, de sent.
excomm. cap. Omnes basilicæ, 16. quæst.7. &
notant hic Innocent. num.1. vers. Episcopus au-
tem habet forum, Hostiens. in ver. Non valeant,
Ioan.Andr. num.4. Butr. num.7. Imola num.2.
Collectar. in princ. Bellam. num. 2. Abb. num.4.
24 Vnde S.Thomas in 4.distinct.20. artic.4.quæst.1.
[Solus Episcopus, inquit, propriè Prælatus Ec-
clesiæ dicitur, & ideo ipse solus quasi Sponsus
annulum Ecclesiæ recipit; & ideò solus ipse ha-
bet plenam potestatem in dispensatione Sacra-
mentorum, & iurisdictionem in foro causarum
quasi persona publica] Extra diœcesim verò
Episcopus iurisdictionem contentiosam exercere
non potest, nisi in casu Clem.Quamuis, de foro
25 compet. Inferiores autem Prælati de iure com-
muni territorium non habent, vt hic per Host.
num.1. vers. Mihi videtur, & Ioan.Andr. num.4.
vers. Videtur quod de iure communi.
26 Vnde decretum Concilij Tridentini cap. 20.
sess.24. quo causæ omnes ad forum ecclesiasticū
pertinentes in prima instantia iubentur cognosci
coram Ordinarijs locorum, S. Congregatio de-
clarauit non intelligi de inferioribus Prælatis,
qui subsunt Episcopo, veluti Archipresbytero,
vel Prælato Ecclesiæ Collegiatæ, ita vt istis infe-
rioribus, qui etiam in eorum plebe Ordinarij
dici possunt, huiusmodi cognitio priuatiuè ad
Episcopum etiam in prima instantia pertineat;
quia etiamsi habeant iurisdictionem ordinariam
in personis de Collegio, c.Cum ab ecclesiarum,
vbi glos. & Abb. num.1. de offic. Ordin. non ta-
men possunt appellari Ordinarij locorum, cùm
nullus citra Episcopum habeat territorium in
diœcesi, Abb. vbi supra num.10.
Quinimo secundum Host & Ioann. Andr. vbi
supra, nec consuetudo posset operari, vt in ea-
dem ciuitate essent in solidum duo capita quasi
monstrum, cap.Quanto, & cap.Quoniam, supra
de offic.Ordinar. Sed in hoc contrarium videtur
sentire Innocent. hic, & tenent expressè Archid.
in cap.Cum episcopus, col.1. in ver. Per alium,
& ibi etiam Ioan. Andr. de offic. Ordinar. lib.6.
Quorum opinio est verior, vt scripsi plenè in
27 cap. Nullus, num.21. infra de Paroch. fatentur
tamen Host. & Ioan.Andr. esse aliquos Abbates
habentes certam terram limitatam iurisdictioni
suæ subiectam alio Episcopo carentem sicut est
Abbas Cassinensis, & quidam alij, quod secun-
dum eos fulciri potest ex aliquo priuilegio Apo-
stolico speciali, & tales dici possunt habere ter-
ritorium, siue forum, l. Pupillus, §.Territorium,
ff de verbor. signific. & notatur in cap. Cum ex
officij, & cap. Veniens, de præscript. subdit Ioan.
Andr. Cassinensem hodie episcopalem, (quod
verum erat tunc temporis) & de alijs quatuor
remittit ad Constitutionem Benedicti X I I. Bo-
næ, de Monachis Nigris, ante fin.& sunt mona-
sterium Sublacense, & Farfense in Prouincia Ro-
mana, Sancti Vincentij de Vulterano in partibus
Apuliæ, & monasterium S.Laurentij Veteris in
partibus Gallicanis, de quibus meminit idem
Ioan.Andr. in Specul. in rubr. de priuil. vers. Et
sciendum, & Butr. hic nu.21. vers. Fatetur quod
sunt aliqui Abbates, & hos solemus appellare
Abbates nullius diœcesis, cuiusmodi sunt etiam
Abbas Nonantulanus, de quo per Calderin. con-
sil.528. aliàs 13. de priuil. Abbas Cluniacensis,
de quo plenè Oldrad. consil. 204. Prima quæ-
stio, cuius etiam meminit expressè Concilium
Tridentinum cap. 11. vers. Excepto monasterio
Cluniacensi cum suis limitibus, sess. 25. de re-
gular.

Ad

28 Ad hæc Leo X. Præpositutam Pisciæ Luceo. Diœcesis, & Præpositum pro tempore existentem, ac omnes Canonicos, & Clericos eiusdem oppidi sub protectione B. Petri, & Apostolicæ Sedis immediatè suscepit, & ab Episcopi Lucensi, eiusque tota iurisdictione, superioritate, correctione, visitatione, penitus exemit, ita vt etiam ratione delicti, aut contractus Episcopus Lucensis nullam iurisdictionem in eos, eorumque bona haberet, & ipsi Præposito ordinariam iurisdictionem, superioritatem, correctionem, visitationem in omnes personas ecclesiasticas dicti oppidi in ciuilibus, & criminalibus & mixtis concessit, prout Episcopus Lucensis consueuerat habere, vtque à sententijs Præpositi ad Romanum Pontificē dumtaxat appellari possit Clem. VII. & Paulus III. supradicta omnia confirmarunt, & in suis litteris Apostolicis vsi sunt verbis [Præposito ecclesiæ de Piscia Sedi Apostolicæ immediatè subiectæ nullius diœcesis.] His sic stantibus quæsitum est an præpositus vacante Parochiali in districtu suæ Præpositurae possit edicta proponere, & eos qui concurrerint, iubere per suos depotatos examinari, & alia facere, quæ Concilium Tridentinum, sess. 24. cap. 18. concessit Episcopis; & an ei possint committi dispensationes matrimoniales suorum subditorum ex c. 5. sess. 25. & c. 20 sess. 24. S. Congregatio Concilij inclinauit vt satis sufficienter sit probatus status iste nullius ex Bullis prædictis. Dixit tamen nihil decidendum nisi audito Episcopo Lucensi cuius interest. Item ex verbis exemptionis apparere Ecclesiam hanc esse subiectam Præposito etiam quoad legem diœcesanam: & cum citato Episcopo multa hinc inde deducta fuissent, tandem S. Congregatio die 23. Iulij 1579. censuit dicendum Præposito, vt ostendat Synodos ante Concilium factas. Si autem nihil aliud deducatur, Congregatio censuit Præposito competere examen in Parochialibus prout Concilium dedit Episcopo sess. 24. cap. 18. Idem de causis matrimonialibus, quia constat omnem iurisdictionem ordinariam datam Præposito, esse nullius, habere ius congregandi Synodum diœcesanam, & congregasse etiam post Concilium. Quam Congregationis sententiam Sanctissimus ad se relatam approbauit. De præpositura Prati scripsi latè in cap. Cum ab Ecclesiarum, à num. 13. vsque in fin. de offic. Ordin. De Abbatia S. Mariæ de Balneo item latè in cap. Cum dilectus, à num. 19. infra, de relig. domib. & de Abbatia S. Ioannis in Venere in cap. Nullus, de Paroch. vbi ego plenissimè de huiusmodi locis nullius diœcesis.

29 QVÆRO, An Abbatia Castri Durantis nullius diœcesis existat.

Cum S. Congregatio annis superioribus declarasset Abbati Castri Durantis esse committendas dispensationes matrimoniales, litteras in forma Siguificauit, aliaque huiusmodi quoad eius subditos, si modo ipse iurisdictionem quasi episcopalem, & propriam territorium haberet; hac decisione S. D. N. Paulo V. exhibita, ex parte Abbatis fuerunt productæ scripturæ probantes in eo concurrere supradicta requisita iurisdictionis quasi episcopalis, & territorij; petitumque fuit vt per litteras in forma Breuis decernetur præcisè vt de cætero ipsi tales expeditiones, committerentur. Sanctitas sua respondit huiusmodi requisita esse priùs ab ipso probanda coram S. Congregatione ab eaque obtinendum decretum, quod essent probata.

Ad dicta duo requisita iustificanda Abbas exhibuit sententiam Rotalem, in qua ipsi vti iurisdictionem quasi Episcopalē, iusque congregandi Synodum habenti, ac proprium territorium, adiudicantur concursus parochialium. Vnica quidem fuit sententia, sed causa commissa fuit in Rota omni, & quacunque appellatione remota, sententiaque habuit effectum.

Quamobrem Sac. Congregatio die 13. Iulij 1606. inspecta sententia lata in Rota pro Abbate aduersus Archiepiscopum Vrbini, in qua Abbati tanquam nullius diœcesis existenti, ac proprium territorium, ac iurisdictionem quasi Episcopalem habenti, adiudicantur concursus parochialium in eius territorio vacantium; itemque perpēsa precedente commissione cum clausula *appellatione remota*, atque attestatione effectus dictæ sententiæ, & quasi possessionis Abbatis censuit satis, superque constare Abbatem quasi Episcopalem iurisdictionem, & proprium territorium habere, ac propterea supradictas litteras illi esse committendas super quo quidem decreto fuerunt postea expeditæ litteræ S. D. N. in forma Breuis.

31 Verumtamen Archiepiscopus contendit adhuc Abbatiam prædictam esse in statu simplicis exemptionis, non autem nullius diœcesis ex duplici capite.

Primò quia Rota pronunciauit Abbatis territorium esse exemptum à iurisdictione Archiepiscopi Vrbinaten. ac proinde non esse in statu nullius, quia implicat contradictionem esse nullius diœcesis, & esse exemptum, vt dixit Rota diuers. decis. 207. nu. 2. par. 2. Addo Ioan. Andr.

32 ad specul. titul. de priuil. vers. Aliqui verò. Etenim locus nullius nec est in diœcesi, nec de diœcesi; at locus exemptus licet non sic de diœcesi, est tamen in diœcesi, c. Cum Episcopus. Gemin. in 3. not. & Franch. in 2. de off. Ordin. lib. 6. glos. in Clem. Frequens, in ver. Primi anni vbi etiam Vitalin. num. 127. de excess. Prælat. Card. in Clem. 2. §. Simili, num. 4. de priuil. vbi etiam Lap. Abb. num. 2. Anchar. in princ. Imol. n. 2. & nu. 12. in fin. atque alij omnes de priuil. Feder. de Sen. cnos. 2. num. 4. vers. Quod autem, & num. 7. Felin. in c. Graue, col. 1. num. 5. & seq. de offic. Ordin. Atque hoc ipsum discrimen constituit Concilium cap. 9. sess. 24. dum ea, quæ sub Paulo III. & Pio IV. priùs statuta fuerant de visitatione Ecclesiarum exemptarum, extendit etiam ad Ecclesias seculares nullius diœcesis, & tanquam de diuersis loquitur etiam cap. 10. sess. 23. ibi, *etiamsi nullius diœcesis, vel exempta*, & in c. 18. eiusdem sess. §. Et quia ad Collegij, ibi, *etiamsi exempta, etiamsi nullius diœcesis*.

33 Ratio est quia priuilegium exemptionis solùm eximit à subiectione, non autem à situatione, & denominatione. Vital. in d. Clem. 2. de priuil. n. 14. & Franch. in c. 2. §. Statuto, vers. Sed aduerte, de constit. in 6.

Deinde quatenus ex sententia Rotali fuerit diffinitum Abbatem esse in statu nullius diœcesis contendit tamen Archiepiscopus illam sibi non obstare, vti notoriè iniustum, quia sententia fun-

fundat se in priuilegio exemptionis Bonifacij IX. cùm tamen illud priuilegium fuerit reuocatum à Martino V. ex Bulla reuocationis exhibita. Et quamuis postea idem Martinus ad instantiam Cardinalis Lucidi tunc prædictæ Ecclesiæ Commendatarij dictam suam reuocationem ad suum beneplacitum suspenderit: dicta tamen suspensio, vt Archiepiscopus prætendit, non fuit simplex, ita vt per eam Abbatia fuerit absolutè redacta ad terminos priuilegij Bonifacij IX. qui exemptionem concessit; sed Papa processit per viam nouæ dispositionis, suspendendo prius ad suum beneplacitum reuocationem priuilegij Bonifacij; Deinde nouam dispositionem adijciendo in hæc verba. [Volentes, & etiam ordinantes, quod huiusmodi nostra suspensione durante, Cardinalis, Conuentus, Monasterium, Vniuersitates, Clerus, & alij supradicti, Nobis, & Romanæ Ecclesiæ dumtaxat sint subiecti, & ad Episcopalia iura eidem Episcopo, & Capitulo persoluenda, aut alia mera subeunda minimè teneantur.] Verba enim illa *Volentes, & ordinantes*, important nouam dispositionem, gl. in c. fin. in verb. Respondemus, de verb. signif. in 6. Dec. in c. ex tatione, n. 8. de appell.

Itaque Martinus non suspendit simpliciter, sed præscripsit quid esset obseruandum durante suspensione, videlicet vt Abbatia non teneretur ad
34 onera Episcopalia, & esset immediatè subiecta Sedi Apostolicæ, quæ quidem verba non statum nullius, sed simplicem, ac nudam exemptionem important, cap. Si Papa, de priuil. in 6. Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de priuil. nu. 5. ver. prædictis, Felin. in cap. Graue, num. 2. de off. Ordin.

Quare petit Archiepiscopus, vt declaretur Abbatiam non esse nullius diœcesis, sed simpliciter exemptam, vel vt petatur votum Rotæ super hoc articulo, an sit in statu nullius, præsertim quia vt constat ex decisionibus Rotalibus, non modo in Rota nunquam fuit actum de his difficultatibus, an Martinus in dicta suspensione reuocationis tradiderit nouam formam, vel an Abbatia esset nullius diœcesis; sed Archiepiscopus nunquam fuit auditus à Rota in iudicio petitorio; in vltima enim decisione Seraphini, quæ in hac causa emanauit, fuit resolutum, vt causa discuteretur in petitorio, & decisio edita fuit ij Maij 1601. vt in impressis decisionibus. Et postea nulla alia facta discussione, aut decisione edita, die 9. Iulij eiusdem anni lata fuit sententia in petitorio iudicio.

Cæterum his non obstantibus non videtur recedendum à decisis: nam Rota satis clarè pronunciauit Abbatem esse in statu nullius, non quidem per hæc verba (nullius diœcesis) sed per alia æquipollentia, atque idem importantia.

35 Id autem liquidò constat. Primò quia sententia Rotalis definit Abbatem habere propriũ territorium, quod nihil aliud est quàm esse extra diœcesim; si quidem repugnant habere territorium, & esse in diœcesi, vt in terminis resoluit Rota coram Attrebatensi in causa Constantien. iurisdictionis, 8. Maij 1611. quæ habetur impressa in recentior. decis. 324. part. 1. Idenque quotiescunque Abbates, vel alij inferiores Prælati habent territorium separatum, illud dicitur esse nullius diœcesis; ita vt nec in diœcesi, nec de diœcesi alterius censeri possit, sed sit proprium territorium, respectu cuius ipsi quoque diœcesani vocantur, gloss. in Clem. 1. §. Volumus, in verb. Diœcesanis, & ibi notat Cardinalis in 4. quæst. num. 2. Vital. num. 4. Imo. num. 38. & Abbas num. 15. de foro compet. Idem enim important hoc casu territorium, & diœcesis, cap. Si quis Abbas, 18. quæst. 2. & c. 2. de constit. lib. 6. Vital. in Clem. 3. §. Sanè, nu. 44. de elect. Archid. in c. Cum Episcopus, in verbo Non exempto, de off. Ordin. in 6.

Et confirmatur, quia Rota non pronunciauit simpliciter Abbatem habere territorium, sed addidit territorium absolutum, exemptum, ac pœnitus liberatum ab omni dominio, iure, actione, atque omnimoda iurisdictione, potestate, & lege diœcesana Archiepiscopi Vrbinaten.
36 Quæ quidem verba sic geminata, ac prægnantia absolutam territorij separationem, ac dimembrationem important. Rota diuers. decis. 526. num. 4. part. 1. Caputaq. decis. 297. num. 3. par. 1. Quod fusius prosequitur Anton. de Butr. in cons. 19. Quia hic agitur, n. 3. & seq. vers. 2. sola verba concessionis. Innoc. Ioan. Andr. & DD. in c. Pastoralis, de donat. De iustitia verò sententiæ Rotalis in hac parte clarissimè constat, quia ijdem ferè verbis vtitur, ac priuilegium Bonif. IX. vt ibi: [Monasterium, nec non Castra, districtus, & territoria prædicta, &c. ab omni dominio, iure, actione, & omnimoda iurisdictione, & potestate, ac etiam lege diœcesana Episcopi Vrbinaten. absoluimus, eximimus, ac perpetuò liberamus.]

37 Secundò in sententia Rotali diffinitur competere Abbati excluso Archiepiscopo omnimodam, & Episcopalem iurisdictionem. Quibus quidem verbis cõstituitur Abbas in proprio territorio, ita vt veniat appellatione diœcesani gl. in d. Clem. 1. in ver. Diœcesani, de foro comp. glos. prag. sanct. tit. de annis, &c. vers. In diœcesi, pag. 117. Abbas in c. Sicut vnire, de excess. Prælat. & in Clem. Diœcesani, de vit. & honest. Cler. vbi reconcilians gloss. ibi, & in d. Clem. 1. quæ sibi oppositæ videbantur, ostendit appellatione diœcesanorum etiam in materia noua, & præiudiciali venire inferiores habentes Episcopalem iurisdictionem exclusis Episcopis. Cum enim priuilegium sit tale, vt nedum eximat, sed etiam tribuat iurisdictionem; territorium dicitur effectum veluti propria diœcesis Abbatis, Ioan. Andr. in c. Nimis, circa med. de iureiur. Anchar. in c. Postulasti, sub num. 4. de foro comp. Rota d. decis. 207. pat. 2. in fin. Et in hoc quoque sententia Rotæ est conformis priuilegio Bonifacij, qui primò liberauit Abbatem cum territorio, & subditis ab omni iurisdictione, &c. Episcopi Vrbinaten. ac deinde subdit. [Cæterum volumus, statuimus, & ordinamus, vt Clerus, Populi, &c. quemadmodum Episcopo, & Capitulo de cætero Abbati in spiritualibus, & temporalibus obedire teneantur, & sint ordinario iure subiecti.] & infra [Omnimoda iurisdictio quemadmodum ad Episcopum, & Capitulum pertinebat, ad Abbatem pertineat, & pertinere debeat.] Præsertim, quia non solum Abbas, verum etiam illius subditi à Rota pronunciantur liberi, ac penitus absoluti à iurisdictione Episcopi, quo casu Abbas dicitur habere proprium ter-

territorium, & diœcesim vt in specie concludit Gemin. post Ioann de San.Geor. in cap.2. col.4. vers.Quæro an inferiores Prælati habeant territorium, atque ibi etiam Anch. sub nu.10. vers.Si verò per priuilegium, de Constit.in 6. & sequuntur DD. hic. In quo etiam constat de iustitia eiusdem sententiæ, quæ omnino conuenit cum priuilegio, vt ex illis verbis [Monasterium,&c. Territorium, &c. cum Clero, Populo, omnibusque personis tam ecclesiasticis, quã sæcularibus vtriusque sexus ab omni dominio iure,actione,&c. Episcopi Vrbinaten.perpetuò liberamus]

38 Postremò,alijs omissis hoc ipsum concludenter probatur, quia cùm Abbas consuluisset Sac. Congregationem Cõcilij an sibi liceret instituere concursus parochialium in suo territorio vacantium: Congregatio respondit ita demum hoc ius competere inferiori Prælato, si habeat omnimodam iurisdictionem episcopalem,nec alicui subdatur, & sit immediatè subiectus Sedi Apostolicæ, nullius diœcesis, proprium habeat territorium, habeatque ius congregandi Synodum, & legitimè constet illam congregasse, &c. Vnde Abbas pro his qualitatibus iustificandis adiuit Rotam, quæ postea inter cætera pronunciauit ius instituendi concursus pertinere ad Abbatem in suo territorio; sententiaq.ipsa in rem iudicatam transiuit. Quamobrem apertè conuincitur ex sententia Rotali Abbatem esse in statu nullius diœcesis;aliàs enim non verificata huiusmodi qualitate nullius diœcesis, minimè potuissent ipsi Abbati adiudicari concursus, cum ex sententia Sac.Congregationis id ius non competat inferiori hanc qualitatem non habenti.

39 Non obstat,quod Rota pronunciauerit Abbatem esse exemptum, & quod status exemptionis sit incompatibilis cum statu nullius diœcesis, ex d. decis.207. nam respondetur exemptionem esse in duplici differentia; alia enim est simplex, & ordinaria, & hæc non eximit à diœcesi; ideoque est incompatibilis cum statu nullius, & de hac loquitur Rota d. dec.207. Alia est exemptio plena, & absoluta, qualis est ista Abbatiæ Castri Durantis, & hæc eximit à diœcesi,& constituit exemptum in proprio territorio; ita in puncto distinguit,& declarat Abb. in d. Clem.Diœcesani, de vit.& honest. Cleric. Gemin.& Anch. supra relati in d.cap.2. de Constit. in 6. atque eademmet Rota dicta decis.207. in fin.

Quarum specierum exemptionis meminit etiã Achil. decis.360.& seq. quæ est 14. & 15. de priuileg. Put. decis.115. lib.3. Angel. Sylu. & Tabien. in ver.Exemptio. in princ.

Rursus non obstat quod Martinus V. in Bulla prædicta suspensionis tradiderit nouam exemptionis formam ipsa suspensione reuocationis durante: nam primo respondetur id repugnare tum Verbis Bullæ, tum menti ipsius Pontificis. Verbis quidem, quia Papa ibi duo facit, primo absolutè suspendit reuocationem; per quam quidem suspensionem non est ambigendum Abbati fuisse restitutam priorem exemptionem ex priuilegio Bonifacij competentem. Deinde non per modum limitationis, sed additionis, & augumenti superaddit [Volentes, & etiam ordinantes, vt dicta suspensione durante Abbatia non teneatur ad onera episcopalia, & sit immediatè subiecta Sedi Apostolicæ] quibus verbis patet Summum Pontificem non tantùm restituisse Abbati primum priuilegiũ, sed etiam addidisse exemptionem ab oneribus episcopali-
40 bus, cum particula illa, *etiam*, sit ampliatiua, seu implicatiua præcedẽtium, l.Conuenticulam, vbi not. C.de Episcopis, & Cler. Bart. in l.Sunt quoque, nu.4. ff. de hær. inst. esset enim omnino contra iurisdictionis naturam, vt per illam orationem, *volentes, & etiam ordinantes*, restringeretur dispositio, quæ ex vi verborum ampliari deberet, & contra regulam l. Legata inutiliter, ff.de adim. leg. l. Titiæ, § fin. de manum. testam.
41 & l.Quod fauore, C. de leg. cum concord. præsertim quia nouatio priuilegij non præsumitur, nisi de illa expresse caueatur, Anchar.cons.161. num.5. & latiùs Menoch. cons.202. nu.13. & seq. etiamsi posterior concessio magis, vel minus contineat, quàm prima, Menoch. ibid. num.14. Mant, de tac. & ambig. conuent. lib.17. titul.1. num.18. Et etiam huiusmodi intellectus contra mentem Martini, si quidem est omnino inuerisimile, vt instante Cardinali Lucido pro restitutione priuilegij amplissimi, eo quod illius reuocatio redundaret in maximum Abbatiæ detrimentum; Papa, qui in specie asserit se ad hæc moueri tum alijs de causis, tum ob dicti Cardinalis benemerita, non concedat deinde nisi nudam, & purissimam exemptionem absque vlla iurisdictione etiam ciuili sine beneficiorum collatione, atque alijs pluribus, quæ in priori priuilegio continebantur. Quod etiam pugnat cum obseruantia immediatè subsecuta: nam Abbates fuerunt semper in pacifica possessione saltem cognoscendi causas ciuiles, & criminales, beneficia conferendi, &c. vt probatur inter cætera ex sententia Rotæ, qua diffinitur priuilegium Bonifacij esse obseruatum, atque obseruandum.

Neque obstat, quod aliàs dicta verba *Volentes, &c.* essent superflua, eo quod cùm Abbatia esset iam subiecta Sedi Apostolicæ, superuacaneum fuisset illam rursus subijcere. Nam respondetur id vel factum esse ad abundantiorem cautelam, vel quia cùm in priuilegio Bonifacij nulla fieret expressa mentio de exemptione Abbatis ab oneribus episcopalibus,superfluum non fuit eundem claris verbis eximere, & quoad hoc immediatè subijcere Sedi Apostolicæ. Vel demum quia cum in priuilegio Bonifacij subijciantur Sedi Apostolicæ monasterium, atque illius personæ; poterat dubitari an per hæc verba Clerus quoque,& Populus censerentur subiecti per ea, quæ habentur in cap. Per exemptionem, de priuil. in 6. Quæ difficultas fuit sublata per Bullam reuocationis Martini V. in qua non modo Monasterium, verum etiam Populus, & Clerus speciatim Sedi Apostolicæ subijciuntur; ac proinde verba illa *Volentes, & etiam ordinantes*, retinent propriam naturam etiã quoad hoc, vt nouam dispositionem inducant, iuxta glos. in d.cap.fin. in ver.Respondemus, de verbor.signif. in 6. atque alios superiùs citatos.

42 Postremò quicquid sit de meritis causæ, pro Abbate stat res iudicata,quę omnem tollit difficultatem. Sed hæc dicta sint vt etiam liqueat de non iure Archiepiscopi. Ex quibus videtur responden. Abbatiam esse verè in statu nullius Diœcesis. Et ita S. Congregatio respondit, vt dixi in cap.Nullus, nu.20.& seq. infr. de Paroch.

Hodie Ecclesia hæc Castri Durantis est episcopalis sub titulo Vrbaneæ: nam SS. D. N. Vrbanus VIII. die 18. Februarij 1636. in Consistorio Ecclesiam S. Angeli in Vado ad Metaurum, quæ nobis Patria dilectissima est, & dictam Ecclesiam Castri Durantis in Cathedrales æquè principaliter vnitas, & vtrumque oppidum in Ciuitatem erexit.

43 Porrò Abbates, Priores, Præpositi, & Archipresbyteri, quibus hodie dispensationes, & alia rescripta Apostolica à Dataria, & Cancellaria diriguntur, sunt infrascripti. videlicet

Abbas Montis Cassinensis Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Capuan.

Abbas monasterij Sanctæ Mariæ Farsen. Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesi in districtu Vrbis.

Abbas monasterij Sancti Syluestri Terræ Nonantulæ Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Rauennaten.

Abbas monasterij Sanctorum Vincentij, & Anastasij ad Aquas Saluias Cistercien. Ordinis Trium Fontium nuncupatus propè & extra mœnia Vrbis nullius diœcesis.

Abbas monasterij Sancti Saluatoris maioris nuncupatus Ordinis S. Benedicti in districtu Vrbis nullius diœcesis.

Abbas monasterij Montis Virginis Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Beneuentan.

Abbas monasterij Sanctissimæ Trinitatis Cauen. Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Capuan.

Abbas monasterij Sancti Christophori Terræ Castri Durantis Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Vrbinaten. Hodie est Cathedralis, vt prædixi.

Abbas monasterij Sanctæ Mariæ Oppid. Pinaroli Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Taurinen.

Abbas sæcularis, & Collegiatæ Ecclesiæ Sancti Petri oppidi de Lerma nullius diœcesis Prouinciæ Burgen.

Abbas monasterij Sanctæ Mariæ de Cadossa nullius diœcesis Prouinciæ Salernitan.

Abbas monasterij Sancti Michaelis de Cuizano nullius diœcesis Prouinciæ Tarraconen. Sancti Benedicti, seu alterius Ordinis.

Abbas monasterij de Salagon nullius diœcesis Prouinciæ Compostellan. Ordinis Sancti Benedicti.

Abbas monasterij Sanctissimę Trinitatis Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Reghien. hoc monasterium fuit vnitum Collegio Græcorum de Vrbe, & hodie huic litteræ Apostolicæ non committuntur.

Prior monasterij per Priorem gubernari soliti Sancti Laurentij prope padulam Carthusien. Ordinis nullius diœcesis Prouinciæ Salernitan.

Prior Prioratus Sancti Iacobi de Spatha nullius diœcesis Prouinciæ Compostellan.

Prior Prioratus Sancti Benedicti Militiæ, & Villæ de Alcantara nullius diœcesis Prouinciæ Compostellan. cui ex indulto Vrbani VIII. tantùm committuntur matrimoniales, non autem beneficiales.

Prior Prioratus de Veles nullius diœcesis Prouinciæ Toletan.

Prior Prioratus de Magazela militiæ de Alcantara nullius diœcesis Prouinciæ Compostellan.

Præpositus Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Terræ Piscia nullius diœcesis Prouinciæ Florentin.

Præpositus Ecclesiæ Beatę Mariæ Terræ Attini nullius diœcesis Prouinciæ Theatin.

Præpositus Sæcularis Ecclesię Sancti Deodati Oppidi eiusdem Sancti Deodati nullius diœcesis Prouinciæ Treueren.

Archipresbyter Sæcularis, & Collegiatæ Ecclesiæ S. Petri oppidi Aggerin. nullius diœcesis Prouinciæ Taraconen.

In commissionibus tamen, quæ diriguntur Abbatibus, Prioribus, Præpositis, & Archipresbyteris supradictis non admittitur supplicatio nisi fuerit concepta his verbis, videlicet [Supplicant igitur humiliter S. V. Oratores prædicti quatenus Abbatis monasterij N. Ordinis Sancti N. nullius diœcesis Prouinciæ N. particulare, ac separatum territorium, ac iurisdictionem quasi episcopalem in dicto loco exercenti, etiam si de illis personis non sit, quibus similes causæ per Sedem Apostolicam committi consueuerunt, committere, & mandare, vt cum eisdem oratoribus dispenset] Et postmodum eadem verba repetuntur in dispositiua litterarum: exceptis tamen Abbatibus Cassinensi, & Farfensi, quibus fiunt Commissiones absque prædicta clausula, & adijcitur, *siue eius Vicario*, quod tamen non fit cum alijs. Abbas verò Sublacen. non reperitur adnotatus inter alios, & illi non consueuerunt committi nisi matrimoniales, &c.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Ex parte.

SVMMARIVM.

1 *Miserabilis persona potest laicum Interdicto Vnde vi, coram Iudice ecclesiastico conuenire, etiam si res subtracta dicatur feudalis.*

2 *Miserabiles personæ habent electionem fori, & possunt conuenire aduersarios suos etiam in Curia Principis.*

3 *Papa licèt sit Ordinarius singulorum, tamen causas ab Ordinarijs non auocat sine iusta, & rationabili causa.*

Et per rescriptum manu propria signatum. num. 6. & 8.

4 *Deus regit infima per inferiores Angelos, media per Superiores, suprema per se ipsum.*

5 *Papa explet minima per Plebanos, & alios inferiores, media per Episcopos, & suprema per se ipsum.*

7 *Causa Miserabilis personæ, quæ iuxta Canonicas Sanctiones tractari debet in Curia, vt validè committatur, an requirat subscriptionem Papæ. & num. seqq. vsque in finem.*

8 *Tridentinum Concilium sess. 24. cap. 20. expenditur.*

Papæ subscriptio in causis auocandis ab Ordinarijs in prima instantia quando requiratur. ibidem. & num. seqq.

Pu-

10 *Pupilli causa, maximè supposita perhorrescentia, apud Principem tractari debet.*
11 *Causa, in qua agitur de interpretatione litterarum Apostolicarum, apud Sedem est cognoscenda.*
12 *Signatura Iustitiæ commissio sufficit in causis, quæ in Curia tractari debent.*

1 EX PARTE. Miserabilis persona potest Laicum Interdicto Vnde vi, coram Iudice ecclesiastico conuenire. Hoc dicit, secundum Ioann. Andr. & omnes. Addit Abbas Siculus etiam si res subtracta dicatur feudalis.

2 Nota primo ex hac Decretali miserabilem personam, qualis erat hæc Vidua Regina Angliæ, posse conuenire Laicum in foro Ecclesiæ, etiam si iudex ecclesiasticus aliàs in causa illa non sit iudex competens. Concordat textus in cap. Significantibus, induendo illum, vt ibi dixi num. 43. & 62. & 85. supra de Offic. Delegat. & in cap. Super quibusdam, in fin. ibi [Item viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus tenearis in iudicio ecclesiastico respondere] infra de ver. significat. habent enim tales electionem fori, & possunt aduersarios suos conuenire etiam in Curia Principis, præsertim si illorum potentiam perhorrescant, vt est textus celebris in l. Vnica, & ibi scribentes omnes, C. Quando Imperat. inter Pupill. & Vid. & scripsi latissimè in d. cap. Significantibus. Et hæc est vna ex causis, quæ iuxta Canonicas sanctiones in Curia sunt tractandæ ad præscriptum Concilij Tridentini cap. 20. vers. Ab his excipiantur causæ, sess. 24. Quemadmodum respondit Sebastianus Vantius Episcopus Vrbeuetanus, qui vna cum grauissimis Iurisconsultis, & Rotæ Auditoribus à Sac. Congregatione Concilij de mandato san. mem. Gregorij XIII. hac de re fuit consultus, vt dixi in cap. Licet, il secondo, à num. 3. maxi-
3 mè num. 35. infra eod. Nam regulariter non solet Papa se immiscere in causis ad Ordinarios pertinentibus: quamquam enim sit Ordinarius singulorum, nec illi fas sit illius forum declinare, cap. Cuncta per Mundum, 9. qu. 3. glos. vlt. in d. cap. Licet, infra eod. & in cap. Cum nullus, in ver. In eadem, de tempor. ordinat. lib. 6. Cum Papæ iurisdictio non restringatur ad limites alicuius territorij, vt post Innoc. in cap. 1. num. 5. & Butr. ibi num. 31. supra de Offic. Delegat. Dicit Marian. Socin. in cons. 237. Difficultatem, nu. 1. col. 5. tamen causas ab Ordinarijs locorum ad se non auocat sine iusta, & rationabili causa, cap. Per principalem, 9. qu. 3. Idque iure optimo: nam, vt inquit Beatus Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia, c. 6. [Nostra Hierarchia à Deo traditis ordinibus sanctè disposita sanctis, & cælestibus Hierarchijs conformis est] & notat Host. in cap. Cum contingat, num. 6. de ætat. & qualitate. Et Ecclesia militans exemplata est diuinitus à triumphante, vt dicit glos. in Clem. fin.
4 in ver. Ecclesiæ de Hæreticis. Vnde quemadmodum Deus optimus maximus regit infima per inferiores Angelos, media per Superiores, & su-
5 prema per seipsum, vt docet S. Thomas ita Romanus Pontifex, qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, c. Quanto, de translat. Episcop. & à quo tanquam à fonte omnis per Ecclesiam Iurisdictio diffunditur, cap. Loquitur Dominus, 24. quæst. 1. cap. 1. 22. dist. Minima explet per Archidiaconos, Plebanos. & alios Inferiores, c. 1. & cap. Ad hæc, de Offic. Archid. cap. 1. & cap. fin. & ibi glos. in ver. Sua, de Offic. Archipresbyt. cum similibus, Media per Episcopos, qui sunt vocati ab Ecclesia Romana in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis, cap. Qui se scit, & cap. Decreto, 2. qu. 6. dixi in c. Perniciosum, nu. 31. supra de offic. Ordinar. Maiora per seipsum, vt cap. Nec licuit, 17. dist. cap. Maiores, de Baptismo, cap. 1. de Translat.

6 Episcop. cum concordantibus. Vnde à Tridentina Synodo prouidè cautum est, vt causæ omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes coram Ordinarijs locorum in prima instantia cognoscantur, & terminentur; & si quas Romanus Pontifex ex vrgenti, rationabilique causa duxerit committendas, aut auocandas, id fiat per speciale rescriptum Signaturæ Sanctitatis manu subscribendum, vt in decreto, cap. 20. sess. 24. de quo plura scripsi in cap. Licet, à num. 30. vsque in finem, & in cap. Significasti, num. 31. infra eodem.

7 Hic QVÆRO, An requiratur subscriptio Papæ ad hoc vt causa miserabilis personæ, quæ iuxta Canonicas sanctiones tractari debet in Curia, validè committetur.

8 Cum Ludouica de Corduba esset in possessione hereditatis paternæ, Gondisaluus de Cardena obiecit illi, quod illegitima esset, ac propterea incapax hæreditatis, non obstante quod eius parentes obtinuissent à Clemente VIII. dispensationem ad contrahendum matrimonium, sed quia quæstio natiuitatis ad sacrorum Canonum præscriptum coram Iudice Ecclesiastico dumtaxat tractanda erat iuxta Constitutionem Alexandri III. relatam in c. Lator, Qui filij sint legit. Ludouica minor ætate perhorrescens in partibus litigare cum aduersario potenti, obtinuit à Signatura Iustitiæ, vt causa in Rota committeretur: cui quidem commissioni aduersarius opposuit, quod non fuerit subscripta manu Papæ, quemadmodum præscribitur decreto Concilij Tridentini, cap. 20. sess. 24. in causis, quas in prima instantia Summus Pontifex ab Ordinarijs auocandas iudicauerit, atque hoc prætextu causam ad Concilium Regnum deferendam curauit.

Itaque consulitur Sac. Congregatio an eiusmodi commissioni obijci possit vitium nullitatis propterea quod manu sanctissimi subscripta non fuerit.

9 Videtur respondendum negatiuè: nam decretum d. cap. 20. primo statuit, vt causæ ad forum ecclesiasticum pertinentes coram Ordinarijs locorum in prima instantia cognoscantur, & terminentur: deinde excipit duo genera causarum his verbis [Ab his excipiendæ causæ, quæ iuxta Canonicas sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractandæ, vel quas ex vrgenti, rationabilique causa iudicauerit Summus Romanus Pontifex per speciale rescriptum signaturæ Sanctitatis suæ manu propria subscribendum committere, & auocare.] Atque ita subscriptio Papæ non requiritur nisi in secundo casu. Præsens autem causa secundum ea, quæ proponuntur, apud Sedem tractari debet; atque ita est in primo casu duobus fundamentis.

Primò

10 Primò quia causa pupilli, maximè supposita
per horrescentia, apud Principem cognoscenda
est, vulgata leg. vnica, vers. Quod si pupilli, C.
Quando Imperator inter pupillos, vbi in specie
Baldus num. 2. cap. Regum, 22. q. 5. Ideoque
vsus inoleuit, vt causæ huiusmodi in Rota com-
mittantur, vt apud Caputaq. disp. 1. n. 3. de iu-
reiur. & Put. disp. 34. lib. 3.
11 Secundò quia cùm agatur de interpretatione
litterarum Apostolicarum, quibus Clemens VIII.
dispensauit inter patrem, & matrem Oratricis,
vt legitur in commissione, causa apud Sedem
12 tractari debet, vt est textus in c. Cum venissent,
de Iudicijs. S. Congregatio autem aliàs animad-
uertit manum Papæ requiri vbi auocatur causa,
quæ non debet in Curia tractari; at verò in ijs,
quæ in Curia tractari debent, qualis est præsens
causa, dixit sufficere signaturam Iustitiæ; ideo-
que è se esse, vt cum causæ à signatura Iustitiæ in
Curia committuntur, in litteris generaliter ex-
primatur causam esse talem, quæ iuxta Canoni-
cas sanctiones in Curia tractari debeant; idque
iussit significari Præfecto signaturæ Iustitiæ, quod
fuit diligenter obseruatum in commissione, de
qua agitur.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Significasti.

S V M M A R I V M.

1 *Clericus sine diœcesani licentia non potest se submittere iurisdictioni non sui iudicis.*
2 *Abbas an habeat iurisdictionem Ordinariam de iure communi, quæ prorogari possit etiam per clericos sæculares. & num. seq. vsque ad num. 11.*
3 Iurisdictionis, *verbum intelligitur de ordinaria.*
4 *Dominium in dubio intelligitur de directo, non de vtili.*
5 *Prorogatio cadit super simili specie iurisdictionis, quæ prorogatur.*
6 *Prorogatio iurisdictionis potest fieri etiam in causis spiritualibus si iudex aliàs possit de illis cognoscere.*
6 *Prorogari non potest de persona ad personam iurisdictio limitata.*
Declaratur. n. 9. & n. 14.
8 *Iurisdictio eius, qui præest Collegio, est prorogabilis.*
10 *Prorogari potest iurisdictio ordinaria competens alicui de consuetudine, vel alio iure speciali.*
11 *Prorogatio iurisdictionis vt fieri possit à clerico, quæ requirantur. & n. seqq. vsque ad n. 18.*
12 *Prorogatio iurisdictionis iudicis non sui an inducatur ex tacito consensu partium.*
13 *Laicus potest prorogare iurisdictionem iudicis alieni etiam sine consensu iudicis proprij: Clericus autem non potest, & cur. & n. 37.*
14 *Prorogatio iurisdictionis fieri non potest nisi in iudicem ordinarium.*
15 *Iurisdictio delegata non est prorogabilis de persona ad personam, sed bene de re ad rem.*
16 *Prorogare non potest clericus iurisdictionem iudicis laici etiam de diœcesani consensu.*
17 *Nisi in causis merè ciuilibus.*
18 *Prorogatio iurisdictionis, & delegatio in quibus differant. & n. seq. vsque ad n. 23.*
19 *Episcopus non potest Clericum inuitum submittere iurisdictioni alterius Episcopi. & n. 30.*
20 *In prorogantibus iurisdictionem iudicis præsentis, & acceptantis non est locus pœnitentiæ.*
21 *Appellatur à sententia iudicis ex prorogatione iurisdictionis ad illius superiorem.*
22 *Intellectus l. Episcopale, C. de Episc. audient.*
23 *Auditor Cameræ an possit cognoscere, & terminare in prima instantia causam criminalem Clerici Episcopo subiecti de ipsius Episcopi consensu. & n. seq. vsque in fin.*
24 *Prorogatio iurisdictionis potest fieri etiam in criminalibus vbi proceditur per viam accusationis. & nu. 32.*
25 *Et quid si procedatur per viam inquisitionis.*
Ad prorogationem iurisdictionis sufficit consensus illius, de cuius præiudicio agitur. ibid.
26 *Iurisdictio à Concilio Tridentino Ordinarijs tributa in prima instantia censetur alijs adempta.*
27 *Iurisdictio acquiritur deuolutione, delegatione, & prorogatione.*
28 *Deuolutio iurisdictionis in prima instantia non fit ad Legatos, & alios quoscunque vigore facultatum, nisi Episcopo priùs requisito, & negligente. & n. 33.*
29 *Episcopus non potest causam committere extra diœcesim, nisi & litigantes consentiant. & num. 31.*
31 *Causæ etiam criminales ad forum ecclesiasticum pertinentes in prima instantia cognosci debent coram Ordinario loci, & non coram alio, nisi de ipsius Ordinarij, & partium consensu.*
33 *Legati, & Nuntij possunt procedere in prima instantia Episcopo requisito, & negligente, non autem consentiente.*
34 *Negligentiam debet præcedere monitio vt sit locus deuolutionis.*
35 *Et an debeat esse trina, vel sufficiat vnica.*
36 *Archiepiscopus potest cognoscere causas subditorum Suffraganei in prima instantia negligente, non autem consentiente Episcopo.*
37 *Laicus in causa spirituali an possit prorogare iurisdictionem iudicis non sui.*

1 SIGNIFICASTI. Clericus sine diœ-
cesani licentia non potest se submittere
iurisdictioni non sui iudicis, vel pleniùs
Quamuis laicus possit iurisdictionem
non sui iudicis prorogare; Clerici tamen non
possunt, nisi prorogatio fiat de dioecesani con-
sensu, & in iudicem ecclesiasticum. Hoc dicit.
Communis diuisio. Secunda ibi, *Inquisitioni.*
2 Nota primo ibi, *se tuæ iurisdictioni subiecit e*
iuncta suprascriptione, Abbatem habere iuris-
dictionem ordinariam in foro contentioso, quæ
potest prorogari etiam per Clericos sæculares.
3 Nam verbum *iurisdictionis*, hic positum de or-
dinaria intelligitur, aliàs non esset prorogabi-
lis, vt l. 1. ff. de iudic. ibi, [Qui tribunali præest,
vel alias iurisdictionem habet: scilicet ordina-
4 riam.] Et est simile in dominio, quod in dubio
intelligitur de directo, non de vtili, vt l. 1. ff. Si
ager

ager vectigali, & tenet Bart. cons. 243. Fuit qui-
dam, num. 1. circa medium, vers. Nam vbi de
dominio lib. 1. & Cardin. hic in 1. not. sic etiam
excommunicatio simpliciter lata intelligitur de
maiori, vt c. Si quem, infra de sententia excom.
Vocabula enim in potiori significatu sunt acci-
pienda, vt Inst. de iur. nat. §. Sed ius quidem
ciuile, in fin. Verum Host. intelligit hunc Abba-
tem habuisse iurisdictionem ordinariam de con-
suetudine, cum inferior de iure communi non
habeat contentiosam, c. Quanto, de offic. Ordin.
& cum eo transeunt hic Ioan. Andr. num. 1. &
Butr. in 1. not. & est verior, & magis communis
opinio, vt dixi in d. c. His quæ, n. 36. suprà de
maior. & obed. Atque ita Host. videtur sentire
seclusa consuetudine iurisdictionem Abbatis non
5 esse prorogabilem, quod apertius firmat Petr. de
Anchar. num. 1. ea ratione, quia licèt Abbas
habeat iurisdictionem super Monachos quoad
correctionem; tamen quoad extraneas personas,
& de causa, quæ non cadit sub eadem specie,
& qualitate iurisdictionis, non videtur posse
cognoscere per modum iurisdictionis proroga-
tæ: quia prorogatio propriè cadit sub simili spe-
cie iurisdictionis, quæ prorogatur, & non quo-
ad aliam dissimilem, vt notatur in l. 1. C. De
iurisdict. omn. iudic. & per Cyn. in l. Testamen-
ta, in princ. C. De testam. vbi argumento illius
legis dicit illam demum iurisdictionem posse
in alium iudicem prorogari, quàm ille iudex
habet in suos subditos; & ideo si quis esset de-
putatus tantùm ad maleficia, non posset quis
illius iurisdictionem prorogare ad causas ciui-
les, & sic de similibus. Idem notat Bart. in l. In-
ter conuenientes, num. 1. ff. Ad municipal. dicens
prorogationem fieri debere in his, quæ sunt eius-
dem speciei; ideoque iurisdictionem in causis
pecuniarijs prorogari non posse ad causas meri,
vel mixti Imperij: & hanc esse communem con-
clusionem testatur Abb. in c. P. & G. num. 15.
vers. Venio ad sextam, de offic. deleg. & sequi-
tur Rota apud Cardin. Seraphin. decis. 436. n. 3.
6 Et quamuis prorogatio fieri possit etiam de
causis spiritualibus; oportet tamen vt iudex sit
talis, qui aliàs possit de illis cognoscere, vt no-
tat Innoc. in c. De causis, num. 3. & 4. de offic.
7 delegat. Facit quod notat Cynus in l. 1. num. 2.
vers. Præterea est alia ratio, C. de iurisdict. omn.
Iudic. vbi dicit iurisdictionem limitatam nec
de iure ciuili, nec de iure canonico posse proro-
gari de persona ad personam. Contrariam opi-
nionem sustinet Abb. hic in primo notab. vbi di-
cit intellectum Host. esse diuinatiuum, quia tex-
tus nullibi facit mentionem de consuetudine;
ideoque potius probat conclusionem vt Abbas
habeat iurisdictionem de iure communi, & sic
prorogabilem per clericos sæculares; & meritò,
quia Abbas præest Collegio, & habet in suos
Monachos iurisdictionem ordinariam in causis
tam ciuilibus, quàm criminalibus, non tantum
per viam correctionis, sed etiam in forma iudi-
cij, præterquam si agatur de actuali degradatio-
ne, secundum opinionem, quàm latissimè tuetur
Ioan. de Lignano in Clem. Ne in agro, de stat.
Monachor. & idem Abb. in c. Cum contingat,
supra eod. num. 21. & seq. præsertim num. 29.
vers. Et in istis ego distingno. Quæ opinio ho-
die videtur ferè indubitalis, quia Regulares nec
ratione delicti commissi, nec contractus initi,
nec rei sitæ in territorio Episcopi sortiuntur fo-
rum illius, vt plenè probaui in c. Tuarum, infra
de priuil. à num. 10. vsque in fin. & præsertim
à num. 32. vsque ad num. 45. vbi hoc deduxi ex
compluribus Tridentini Concilij decretis. Quã-
obrem cum tota iurisdictio ordinaria sit penes
Abbates, & Prælatos Regulares in suos subdi-
tos, non videtur ambigendum quominus illa
sit prorogabilis etiam ad clericos sæculares, vt
8 hic. Atque ita non obstat quod secundum An-
char. & alios præcitatos prorogatio non cadat
nisi super simili specie iurisdictionis. Quoniam
respondetur iurisdictionem Abbatis esse consi-
milem, cùm sit ordinaria, & contentiosa, vt præ-
dixi. Et quamuis sit restricta ad Monachos, &
Conuersos sui monasterij; tamen hoc non im-
pedit quin per viam prorogationis extendi pos-
sit ad Clericos sibi non subditos, qui illius iuris-
dictioni se submittunt de cõsensu Episcopi dioe-
cesani, vt hic patet: & in l. 1. ibi, *iudicandi pote-
statem inter certas habeat personas*. C. de iurisd.
omn. iudic. & notat gloss. & Bar. in l. 1. n. 8. ff. de
iudic. vbi per illam l. Secundum vnam lecturam
dicunt iurisdictionem eius, qui præest Collegio,
esse prorogabilem: & sequitur hic Abb. num. 2.
9 & Marian. Socin. nu. 23. Nec aduersatur autho-
ritas Cyni in d. l. 1. n. 2. C. de iurisd. omn. iud.
quia loquitur in iurisdictione delegata, quæ non
est prorogabilis ad alias personas, cap. P. & G.
supra de offic. delegat. & latius dicam infra
num. 14.
10 Conclusio tamen Hostiensis quod iurisdictio
ordinaria competens alicui de consuetudine,
vel alio iure speciali prorogari possit, est in se-
uera, licèt non probetur hic: nam iura, quæ
loquuntur de prorogatione, non distingunnt
an iurisdictio competat de iure communi, vel de
iure speciali, sed simpliciter requirunt, vt ille,
de cuius prorogatione agitur, iurisdictionem
habeat, vt in l. 1. ff. de iudic. & hic. Neque hanc
conclusionem impugnat Abb. vt per Mar. Socin.
num. 53.
11 Secundò nota ex textu quatuor requisita ad
hoc vt Clericus possit prorogare iurisdictionem
alterius iudicis. Primò enim requiritur, vt pro-
rogatio fiat de vtriusque partis consensu, prout
hic facta fuit à Clerico ad petitionem mercato-
ris, qui pecuniam illi mutuauerat. Concordat
textus in c. 1. in illis verbis, *Quos vtraque pars
12 voluerit*, supra eod. & ibi dixi in vlt. notab. Fal-
lit in casu, vt dicam infra num. 25. Non tamen
requiritur consensus expressus, sed sufficit taci-
tus, vt tenet Bar. in l. 1, in fin. ff. de iudic. vbi
allegat Innocentium in c. Cum venissent, num. 8.
in ver. Inhibitione, de in integr. restitut. qui ta-
men non firmat. Idem notat Decius in c. Pasto-
ralis, num. 11. de exceptionibus quos refert, &
sequitur Rota apud Cardinal. Seraphin. dicta
decis. 439. num. 3. Et est communis opinio, quam
latè prosequitur, & ab obiectis tuetur Marian.
Socin. hic in 6. princ. articulo num. 37. Aduerte
tamen, quia ex sola patientia procedendi taci-
tus consensus non inducitur, nec prorogatur iu-
risdictio, sed exigitur actus positiuus. Textus est
in cap. Ad petitionem, infra de accus. immo nec
comparitio cum taciturnitate inducit proroga-
tionem iudicis non sui, vt tenet Ioan. Andr. in
reg.

reg. Scienti, de reg. iur. lib.6. in Mercurial. Se-
cus si citatus compareat, & respondeat; quia
cùm sciat eum non esse suum iudicem compe-
tentem, ex hoc videtur in ipsum consentire, &
illius iurisdictionem prorogare, vt probat gloss.
sing. iuncto text. in l.1. in ver. Inchoatæ, C. vbi
de crim. agi oport. & declarat Marian. Socin.
loc. citat.

13 Secundò requiritur, vt prorogatio fiat de diœ-
cesani consensu, vel licentia, vt patet ex hac lit-
tera, ibi, *& Episcopi diœcesani voluntas accedat*.
Neque hoc est ius nouum, sed antiquum, vt in
Auth. Vt Clerici apud propr. Episcop. §. Si verò
ecclesiasticum, coll.6. In Auth. de Sanctiss. Epi-
scop. §. Iconomos, coll.9. & in l. Episcopali, C. de
Episcopal. audien. & in cap. Non liceat, 3. quæst.6.
secundum Hostiens. hic num.2. in ver. Episcopi
diœcesani. Et in hoc signa differentiam inter
Laicos, & Clericos: nam Laici possunt proroga-
re iurisdictionem iudicis alicui absque consensu
iudicis proprij, vt patet ex textu ibi, *priuatorum
consensus eum, qui iurisdictioni praeesse dignosci-
tur, suum possit iudicem constituere*, & in l.1. &
in l. Priuatorum, C. de iurisdict. omnium iudic.
hic allegat in glos.1. Sed an hoc sit verum indi-
stinctè notat Bart. in l.1. §. Et post operis, ff. de
nou. oper. nunc. Petr. de Anchar. in cap.1. nu.3.
supra eod. & Felin. hic nu.1. 2. & 3. ad quos re-
curre. In Clericis verò exigitur diœcesani con-
sensus, vt prædixi. Et est ratio differentiæ se-
cundum Hostiens. nu.3. quia Clericus est magis
adstrictus ad obediendum, quàm Laicus. Et
quia spiritualis iurisdictio dignior, & fortior,
seu firmior est, quàm temporalis, cap. Inter cor-
poralia, de translat. Episcop. De quibus tamen
rationibus vide Felinum hic, post princ. vers. Ra-
tiones differentiæ: Sufficit autem simplex con-
sensus Episcopi; nam formalis delegatio non
exigitur, vt notat Innocent. in cap.1. in fin. supra
eodem.

14 Tertiò requiritur, vt prorogatio fiat in eum,
qui aliàs iurisdictioni præest: nam in priuatum
prorogatio fieri non potest, vt patet in text ibi,
qui iurisdictioni praeesse dignoscitur, & in l.1. ff. de
Iudicijs, & in l.1. C. de iurisdict. omn. Iud. & dic
15 iurisdictioni, idest ordinariæ: nam iurisdictio
delegata ad aliàs personas non est prorogabilis,
vt cap. P. & G. de offic. deleg. & notant hic Abb.
Antiq. num.1. in ver. Iurisdictioni, & Host. nu.2.
cum quibus cæteri transeunt, & Cynus in d. l.1.
num.2. C. de iurisdict. omn. Iudic. Licèt secus sit
in prorogatione, quæ fit de re ad rem secundum
communem conclusionem, de qua testatur Car-
dinalis Seraphin. decis. 439. num.1.

16 Quartò requiritur, vt prorogatio fiat in iudi-
cem ecclesiasticum, vt patet ibi, *Nisi fortè sit
persona ecclesiastica*: nam in iudicem laicum
clerici consentire, aut illius iurisdictionem pro-
rogare nequeunt, etiamsi diœcesani consensus,
& proprium iuramentum intercedat, vt est text.
in c. Si diligenti, supra eod. & notat glos. 2. hic
17 communiter approbatur, nisi fortè in causis me-
re ciuilibus, vt notat glos. 2. in c. Decernimus,
supra de iudic. & dixi in c. Nullus, nu.10. supra
eodem. Alia requisita ad prorogationem recen-
sent hic Host. num.2. Ioan. Andr. num.8. & ple-
nius Marian. Socin. in 3. principali articulo à
num. 37.

18 QVÆRO, quæ sint differentiæ inter proro-
gationem iurisdictionis, & delegationem.

Respondeo esse multas, Differunt enim pri-
mò quia prorogatio fit à partibus, vt hic, & in
cap.1. supra eod. & l.1. C. de iurisd. omn. iudic.
Delegatio verò, seu commissio fit ab eo, qui ius
dicit, seu iurisdictioni præest, vt l.1. & l.3. ff. de
iurisdict. omn. iudic. cum simil. siue sit Princeps
siue Ordinarius, siue Delegatus, cum distinctio-
ne tamen: quam ponit Host. in summa de offic.
Deleg. §. Quis delegare possit, Differunt secun-
dò quia prorogatio non confert iurisdictionem
non habenti, sed prorogat, seu extendit iurisdi-
ctionem iudicis non sui ad personas prorogan-
tes, quæ illi se voluntariè subijciunt, vt patet in
textu ibi, *qui iurisdictioni praeesse dignoscitur*, &
notat Abbas Antiq. hic in ver. Iudicem, & Abb.
Siculus in cap. Causam quæ, num. 2. de sent. &
re iudicat. Delegatio verò confert iurisdictio-
nem etiam non habenti, vt cap. Præterea, suprà
de offic. Deleg. & c. Statutum, de rescript. lib.6.
& hinc resultat tertia differentia, quia proroga-
tio in priuatum fieri non potest, vt dictum est su-
pra in tertio requisito, num.14. Delegatio secus
vt in iuribus proximè citatis, Differunt quartò
quia prorogatio non potest fieri nisi vtraque
pars consentiat, vt dixi supra in primo requisi-
to ad prorogationem num. 12. At commissio,
seu delegatio non exigit consensum partium,
sed Episcopus solus dat iudices, vt cap. Super
quæstionum, §. Quem verò, & §. fin. de offic.
delegat. & quod dicitur in c.1. supra eodem, ibi,
quod vtraque pars voluerit, vel intelligitur de
prorogatione; vel si intelligatur de commissio-
ne, est de consilio ne iudex datus possit recusa-
ri, sed tamen commissio valet etiam partibus
non consentientibus, dummodo fiat saluo iure
recusationis, vt ibi dixi in vltimo notab post
Ioan. Andr. in fin. & Butr. num.6. vbi etiam po-
19 sui consuetudinem Romanæ Curiæ. Et hanc dif-
ferentiam ponit hic Host. num. 2. in ver. Volun-
tas, vbi ait, Episcopum me inuito posse causam
meam delegare personæ ecclesiasticæ non suspe-
ctæ, vt c. Si quis contra, supra eod. & c. Cum
speciali, infra de appellat. sed me inuitum non
posse submittere iurisdictioni alicuius Ordinarij;
sicut nec ego sine voluntate sua possum in alium
Ordinarium consentire, vt patet hic. Et paulò
infra dicit regulare esse vt Prælatus non possit
subditum suum submittere alij inuitum, nec sub-
ditus se submittere Prælato inuito, allegat cap.
Cum non liceat, de præscript. & l.1. C. de nouat.
20 & sequitur Ioan. Andr. num. 11. Et hinc oritur
quintò differentia, quia quando aliqui prorogant
iurisdictionem iudicis non sui præsentis, & acce-
ptantis, non habet locum pœnitentia, neque
hoc casu est locus l. Si conuenerit, ff. de iurisd.
omn. iudic. vt in c. 1. supra de iudic. secundum
vnam lecturam, quam ibi tenet Anton. de Butr.
& est gloss. Ordin. in l.1. in 1. gloss. ff. de iudic.
& hanc regulam ponunt Guil. de Cuneo, &
Bald. in l.1. C. eod. tit. Vnde eo casu iudex nec
potest à partibus recusari, ex quo in eum præ-
sentem, & acceptantem consenserunt, nisi noua
causa superueniat, arg. c. Insinuante, de offic.
delegat. sed iudex datus sine consensu partium
bene potest recusari, cap. Postremò, & c. Super
quæstionum, §. fin. eod. tit. & sentiunt in cap.1.
supra

supra eod. Ioan. Andr. in fin. & Butr. num. 6. dum
consulunt vel iudex detur ab Episcopo de par-
21 tium consensu ad hoc ne possit recusari. Diffe-
runt sextò, quia à sententia iudicis ex proroga-
tione iurisdictionis appellatur ad superiorem
eius, qui iudicauit, l. 1. C. Vbi & apud quem.
22 Nec obstat textus in l. Episcopale, C. de episco-
pali audien. vbi non appellatur à sententia iu-
dicis ex prorogatione, quia ibi est speciale in
Episcopo, cuius iurisdictio à laicis prorogatur,
secundum intellectum valde notabilem, quem
ponit Abb. in d. c. Causam quæ, nu. 2. vers. Aduer-
te tamen, ne decipiaris, & Felin. num. 1. de sent.
& re iudic. Sed à delegato appellatur ad ipsum
delegantem; d. cap. Super quæstionum, & l. Papi-
nianus, C. de appellat. & notat Calder. cons. 14.
aliàs 8. eod. tit. quam differentiam constituit hic
Ioan. Andr. num. 10. in fin. dicens; Aliud est de-
legare, aliud iurisdictionem prorogare. Vnde
in delegata appellatur ad delegantem, in ordi-
naria prorogata ad Superiorem. Differunt septi-
mò, quia prorogatio à Clericis fieri non potest
in iudicē laicum, etiam de consensu Episcopi, vt
hic est text. in cap. Si diligenti, supra eod. Sed
delegatio à Papa fieri potest etiam in laicum,
cap. Mennam, 2. quæst. 5. gloss. 2. in cap. Decerni-
mus, supra de Iudic. licet non ab Episcopo, vt
hic in glos. 2. & dixi in cap. Nullus, num. 9. supra
eod. post Hostiens. ibi num. 1. in ver. Pontificis,
& Ioan. Andr. num. 3. in eod. ver. nisi in causis
merè ciuilibus, vt ibi subiunxi, num. 10.
23 Secundò QVÆRO, an obstet decretum
Concilij cap. 20. sess. 24. quo minus causa crimi-
nalis cōtra Clericum Episcopo subditum possit
in prima instantia de Episcopi consensu ab Au-
ditore Cameræ cognosci, & terminari.
Videtur distinguendum. Aut reus consensit;
& tunc nulla subest difficultas quin Concilio
obstante possit huiusmodi causa ab Auditore
Cameræ cognosci: Certum est enim Clericum
de diœcesani consensu posse iudicis ecclesiastici
non sui iurisdictionem prorogare, vt hic est ca-
sus secundum Ioan. Andr. & omnes in summa
huius textus: & concordant iura supracitata
24 num. 13. Quæ prorogatio cadit etiam in crimi-
nalibus, vt in l. 1. & ibi glos. in ver. In cohata,
& DD notant, maximè Paul. de Castr. C. vbi de
crim. agi oport. & tenet Butr. in l. 1. nu. 9. ff. de
Iudic. vbi dicit hanc esse veritatem, & Marian.
Socin. hic in 5. art. principal. quæst. 19. num. 36.
& est communis Doctorum sententia teste Are-
tino in cap. Ad petitionem, num. 15. infra de
accusat. Id quod absque dubio locum habet
quando proceditur per viam libelli accusatio-
25 nis. Et in hoc conueniunt omnes. Quando au-
tem proceditur per viam inquisitionis formatæ,
multi tenent non esse locum prorogationi; quia
prorogatio fieri debet de consensu vtriusque
partis, vt dictum est supra num. 11. In iudicio
autem inquisitionis vtraque pars non consentit:
& hoc videtur tenere Innocentius in cap. Ad pe-
titionem, nu. 1. & firmant Bald. in d. l. 1. ad fin.
C. vbi de crimin. agi oport. Alexand. cons. 216.
Ponderatis his, num. 16. lib. 6. Sed contrarium
concludit Aretin. in cap. 1. supra de Iudic. ea ra-
tione, quia vbi agitur de vnius præiudicio, suffi-
cit consensus illius, vt l. Nesennius. ff. de negot.
gest. Idem tenet Salicet. in d. l. 1. quos refert,

& sequitur Felin. in cap. P. & G. num. 9. supra
26 de offic. delegat. quod satis placet. Aut reus
non consentit; & tunc quæstio est dubitabilis,
in qua tamen videtur respondendum Concilium
obstare, & causam ab Auditore Cameræ non
posse cognosci. Cum enim hoc casu Auditor Ca-
meræ non sit iudex competens; quia Concilium
tribuit Ordinarijs cognitionem causarum pri-
mæ instantiæ priuatiuè ad alios, cùm loquatur
per dictionem taxatiuam ibi, *coram locorum Or-
dinarijs dumtaxat, &c.* quæ adimit cæteris iu-
risdictionem, Angel. in l. 1. C. Vbi, & apud quem,
27 Felin. in cap. Pastoralis, nu. 2. in tertia limitatio-
ne de offic. Ordinar. apertè constat ipsum Au-
ditorem Cameræ, qui iure proprio hanc iurisdi-
ctionem non habet, non posse cognoscere, nisi
per deuolutionem, per delegationem, aut per
prorogationem iurisdictionis, quorum nullum
28 in hoc casu potest habere locum. Non deuolu-
tio, quia illa requirit formam à Concilio præ-
scriptam d. cap. 20. in §. Legati quoque, scilicet vt
Episcopus sit requisitus, & neglexerit procede-
29 re, quod in dubio non supponitur. Non dele-
gatio, tum quia hic non probatur interuenisse;
tum quia Episcopus non potest extra propriam
Diœcesim causas committere, nisi & litigantium
consensus accedat, vt notat glos. 2. & penult. in
cap. Vt litigantes, de offic. Ord. lib. 6. quam ibi
sequuntur Butr. num. 4. Anchar. num. 1. & alij
communiter, Vant. de nullitate, in tit. de nullit.
sent. ex defectu iurisdict. delegatæ, nu. 95. dixi
in cap. Nonnulli, num. 3. supra de rescript. quod
maximè procedit post Concilium Tridentinum,
30 vt mox subijciam. Non poterit & hoc casu ha-
bere locum prorogatio; quia quemadmodum
Clericus subditus Episcopi non potest sine eius
cōsensu prorogare iurisdictionem iudicis eccle-
siastici non sui; ita nec Episcopus potest Cleri-
cum subditum suum inuitum subijcere in aliqua
causa iurisdictioni alterius iudicis ecclesiastici,
nisi subditus consentiat, vt in cap. 1. supra eod.
& hic, vbi sic firmat Host. num. 2. in ver. Volun-
tas, cum quo Ioan Andr. num 11. Henr. Boich.
Butr. Cardin. & alij transeunt, latè Marian. So-
cin. in 3. principali articulo in 7. quæst. num. 41.
& abundè ostensum est supra num. 11. vbi nume-
rantur requisita, quæ coniunctim concurrere
debent, vt validè prorogetur iurisdictio iudicis
incompetentis in causa Clerici, inter quæ est
consensus partium, & Episcopi Diœcesani. Hoc
31 autem præcipuè vendicat sibi locum post decre-
tum Concilij Tridentini in d. cap. 20. sess. 24. de
causis in prima instantia diffiniendis coram lo-
corum Ordinarijs, quod fuit editum non tantùm
in fauorem eorumdem Ordinariorum, sed etiam
litigantium, qui vt à laboribus, & expensis suble-
uentur, extra proprias Ciuitates, & Diœceses
trahi non debent inuiti, arg. d. cap. Vt litigantes,
de offic. Ordin. lib. 6. & cap. Statutum, §. Nullo
quoque, de rescript. eod. lib. Quamobrem huic
fauori non potest solus Episcopus renunciare
causam in prima instantia extra Diœcesim com-
mittendo, quia beneficio in fauorem duorum
indulto vnus renunciare non potest, altero, inui-
to, sed requiritur vtriusque consensus, text. est in
cap. Ad Apostolicam, infra de regular. vbi hanc
theoricam tradit gloss. in ver. Monasterij, Host.
num. 4. in fin. vers. Sed & ex hoc, & num. 8. Butr.

num.3. & Abb. num. 10. facit regula l. Sabinus, ff. commun. diuidun. Vnde iure optimo declarauit S. Congregatio Cardinalium eiusdem Concilij Interpretum in terminis d. c. 20. non sufficere consensum solius Ordinarij; sed requiri etiam consensum partium, vt causa ad Ordinarium spectans in prima instantia coram alio in-
32 dice extra Diœcesim cognosci possit. Et quamuis hæc decisio sit edita in causa ciuili, tamen obtinere debet etiam in causa criminali; tum quia decretum illud loquitur de causis omnibus ad forum ecclesiasticum quomodocunque pertinentibus; & sic etiam de criminalibus, vt sæpius fuit resolutum: tum quia in criminalibus eò magis necessarius debet esse consensus, quò grauior est causa criminalis, quàm ciuilis, & maius præiudicium ex criminali, quàm ex ciuili generari potest, vt notatur in l. fin. C. de Ordin. cognit. Tum denique quia authoritates id probantes superiùs relatæ generaliter, & indistinctè loquuntur, & de causis etiam criminalibus probatur in cap. 1. supra eodem, ponderando verbum illud, *negocium*, cuius appellatione venit causa tam ciuilis, quàm criminalis, vt ibi notant Innocent. & Abb. Antiq. in princ. Host. in ver. Negocium, & Ioan. Andr. num. 2. cum præsertim in prima compilatione Decretalium non habeatur verbum *actio*; sed *accusatio*, vt refertur ab Antonio Augustino in c. 1. hoc tit. & de prorogatione etiam in causis criminalibus tenet expressè Archid. post Hugon. in cap. Non liceat, nu. 2. 3. quæst. 7.

33 Non obstat, quod Concilium d. cap. 20. voluerit Legatos, & Nuncios posse procedere contra Clericum, Episcopo requisito, eoque negligente; paria autem esse videantur, vel Episcopum requisitum negligere, vel consentire vt alius cognoscat: Respondetur enim Concilium id statuisse in casu negligentiæ tantùm, à qua non rectè infertur ad casum consensus Episcopi.
34 Primò, quia vt intret deuolutio, negligentiam debet præcedere monitio, & requisitio, tum ex verbis Concilij; tum ex dispositione iuris communis, cap. Irrefragabili, §. Excessus, supra de offic. Ordin. cap. 1. de supplen. neglig. Prælator. & cap. 1. eod. tit. lib. 6. vbi DD. quæ requisitio cùm excitet Episcopum ad officiũ suum obeundum, meritò si Episcopus negligat, in pœnam delicti habet locum deuolutio, vt notat Franch. & alij in d. cap. 1. de supplen. negligent. Prælator. lib. 6. Quæ ratio non cadit in Episcopo consentiente, qui non delinquit, ideo tunc non habet locũ abdicatio iurisdictionis, nisi accedat subdi-
35 ti consensus, vt de iure requiritur. Secundò, quia negligentia requirit tempus ad effectum deuolutionis, eamque de iure communi debet præcedere trina monitio, vt in iuribus proximè citatis; vel saltem vnica monitio sufficit, si statim postea Episcopus deneget, se velle procedere, vt per Franch. in d. cap. 1. lib. 6. Ideòque non potest inferri ad simplicem consensum, qui cùm momento ab Episcopo præstari possit, non tantùm debet operari, quantum negligentia in abdicanda iurisdictione ab Ordinario, & trahen-
36 do reum coram alio iudice. Tertiò ab eo casu negligentiæ non posse inferri ad casum consensus Episcopi, inde apertè colligitur, quod etiam de iure communi Metropolitanus, qui alias non erat iudex competens inter subditos Suffraganei in prima instantia, vt notatur in cap. Pastoralis, de offic. Ordin. in casu negligentiæ Episcopi vigore deuolutionis causas inter eius subditos cognoscere poterat, vt per Felin. in d. cap. Pastoralis, num. 6. vbi ait vniuersum Orbem ita tenere, DD. in d. cap. 1. De supplen. negligentia Prælat. lib. 6. & tamen non poterat Archiepiscopus cognoscere causam in prima instãtia inter eosdem subditos ex solo consensu Episcopi, nisi etiam subditi consensissent, vt hic patet, & in cap. 1. supra eod. cum concord. Quartò retorquetur id, quod adducitur de negligentia: nam sicut Concilium expressit, vt liceat Legatis, & Nuntijs cognoscere Episcopo negligente, ita expressisset vt cognoscere posset eo consentiente si voluisset: quod cum non fecerit; censetur noluisse immutare dispositionem iuris communis, arg. cap. ad Audientiam, de decim. & cap. Inter corporalia, vers. Vnde si circa translationẽ, supra de translat. Episcop. & l. vn. §. Sin autem ad deficientis, C. de Caducis collend.

37 Prædicta optimè procedunt in Clerico, de quo conceptum est dubium; sed si ageremus de Laico in causa spirituali ad forum Episcopi spectante, quæ non est nostra quæstio, grauior esset difficultas. Et si enim Host. hic num. 3. sentiat Laicum in causa spirituali non posse prorogare iurisdictionem iudicis non sui, tamen contrarium sentiunt Innocent. in cap. De causis, de offic. deleg. Abb. hic num. 15. Natt. post Anton. de Butrio, & alios in cons. 413. num. 6. Ideoque in hoc casu cessat difficultas prohibitæ prorogationis iurisdictionis supra considerata. Et quamuis in terminis Concilij fortè aliud dicendum videatur, cum d. cap. 20. loquatur de causis omnibus ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus; Id tamen dubium in præsentia omittimus, cùm de eo non quæratur.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Proposuisti.

SVMMARIVM.

1 *Citatus ad causam si postea mutat forum, in causa illa coram primo iudice respondere tenetur, & num. 25.*
2 *Citatio vt sit legitima, fieri debet ad instantiam partis.*
3 *Nisi iudex procedat ex officio.*
4 *Citatio debet fieri à iudice, seu de illius commissione, aliàs non valet.*
5 *Citationis commissio est decretum interloquutorium.*
6 *Citatio realis requirit specialem iudicis commissionem; sed in personali sufficit generalis.*
7 *Citatio nulla ex defectu commissionis validatur per comparitionem partis de hoc defectu non excipientis.*
8 *Citationem frustratoriam non præuenitur, nec perpetuatur iurisdictio.*
9 *Citatio vt sit legitima non est necesse vt fiat tribus edictis, sed sufficit vnicum peremptorium.*

Cita-

10 *Citatio quotuplex sit, qui iudices possint citare, & quot modis, remissiuè.*
11 *Forum mutans ante citationem eximitur à iurisdictione primi iudicis. Secus si non fiat mutatio, sed accumulatio.*
12 *Iurisdictio perpetuatur per simplicem citationem iudicis siue Ordinarij, siue Delegati.*
13 *Citatio est principium, & fundamentum iudicij.*
14 *Citatio respectu contumacis habetur pro circumducta.*
15 *Et quid si contumax velit purgare moram solutis expensis, & dato fideiussore de iudicio sisti.*
16 *Forus domicilij est mutabilis.*
17 *Et quid in foro contractus,*
Et quid in foro originis. num. 11. & seqq.
18 *Debitor si in loco sui domicilij mecum contraxerit, & postea etiam ante citationem aliò domicilium transtulerit, potero eum conuenire in loco contractus.*
19 *Et an potero eum conuenire in loco domicilij, quod habebat tempore contractus celebrati extra locum domicilij.*
20 *Intellectus l. 2. ff. de Iurisdict. omn. Iudic.*
22 *Ciuitas aratrum passa desinit esse ciuitas.*
23 *Vxor sortitur forum viri, & in loco originis amplius conueniri non potest.*
24 *Clericus potest conueniri in loco originis, vel vbi contraxit ante Clericatum, sed non coram primo iudice.*
25 *Fori mutatio post citationem in quibus casibus non eximat à iurisdictione primi iudicis.*
26 *Clericus, qui citatus coram Episcopo, postea de illius consensu ad aliam diœcesim se transtulit, tenetur coram primo iudice causam prosequi.*
27 *Clericus coniugatus non incedens in habitu, & tonsura conueniri non potest coram iudice ecclesiastico, nisi ratione praeuentionis.*
28 *Clericus coniugatus habens requisita Constitutionis Bonifacij VIII. & Concilij Tridentini an gaudeat priuilegio fori in ciuilibus.*
29 *Exemptionis priuilegium eximit vniuersaliter à iurisdictione iudicis ordinarij. Nisi priuilegium sit praeuentum per actum citationis.*
30 *Priuilegium superueniens ante actum consummatum in futurum operatur effectum suum.*
Declaratur. num. 32.

1 PROPOSVISTI. Si citatus ad causam postea mutat forum, in causa illa coram primo iudice respondere tenetur. Hoc dicit. Secundum Io. Andr. Bellam. Butr. Cardin. & Anchar. vel melius secundum Abb. Marian. Socin. & Felin. Legitimè citatus tenetur coram iudice citante causam prosequi non obstante quod post citationem mutauerit forum. Concordat l. Si quis postea, vnde hæc decretalis sumpta est, ff. de iudic. Communis diuisio. Consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Porro.*

2 Nota primò ex principio textus duo substancialia requisita citationis. Alterum est vt fiat ad instantiam partis, vt innuunt illa verba, *ad petitionem cuiusdam aduersarij sui.* Concordat text. in l. Properandum, §. Et siquidem, C. de iudic. & hic notant Butr. num. 2. & Anchar. in 1. notab. Abb. num. 3. Marian. Socin. num. 2. & idem Butr. in c. 1. in 3. notab. supra de iudic. Bart. in
l. Ad peremptorium, nu. 1. ff. eod. Aretin. consil.
3 36. Casus talis est, in fine. Quod tamen declara
secundum Abb. & Socin. vt vendiret sibi locum
quando iudex procedit ad vtilitatem priuatam:
quo casu non valet citatio nisi fiat ad petitionem
partis, vt notatur in cap. 1. de iudic. & per Bart.
in l. 4. §. Hoc autem iudicium, nu. 2. ff. de damn.
infect. Secus autem si procedat ex officio, quia
tunc iudex sustinet locum partis, vt notatur in
cap. Qualiter, & quando de accusat. & in c. Ad
4 nostram, de iureiur. & per Bart. vbi supra. Alterum
requisitum est vt citatio fiat à iudice, seu
de illius commissione, vt innuit littera ibi, *à te*,
aliàs non valet, vt est textus in l. Neminem, vbi
Cyn. Bart. & alij notant, C. de exhiben. reis, &
in §. Quadrupli, ibi, *iussu magistratus*, & ibi Ias.
post alios. Instit. de action. Roman. cons. 497.
Dubitatur, num. 8. vers. Ego dico. Abb. hic n. 4.
5 Et est ratio, quia commissio citationis est decretum
quoddam interloquutorium, vt l. Omnes, §. Praeterea. C. de Episcop. & Cleric. & tradit.
Bald. cons. 63. Solum de subscriptione, nu. 2.
vers. Praeterea nuncius, lib. 5. Lanfranc. de Oriano
in c. Quoniam contra, in ver. Citationes, de
probat. Marian. Socin. in tract. de citat. art. 11.
6 in fin. Vide tamen Paul. de Castro cons. 254.
Super primo dubio, col. 1. vers. Primum quia,
lib. 2, vbi ait textum in d. l. Neminem, loqui de
citatione reali, quæ fit per capturam personæ,
quę requirit specialem commissionem secundum
vnum intellectum glossæ ibidem, & Baldi. Sed
personali, seu reali citatione, & in causa ciuili
vbi agitur de commodo pecuniario partis, quādo
citationes fiunt per nuncios consuetos Curię,
non est de more, vel de consuetudine vt de alia
expressa commissione iudicis appareat, quia
censentur habere generalem commissionem de
citando quemcumque pars requirens voluerit:
allegat Ioan. Andr. hoc dicentem in d. c. Quoniam
contra, in ver. Citationes. Vnde sufficit vt
in actis reperiantur commissiones factæ per iudicem
secundum Ioan. Andr. ibidem. Et quamuis
hanc distinctionem impugnet Roman. dicto
cons. 497. num. 8. vers. Ego dico; vbi tenet in
omni citatione requiri commissionem iudicis
specialem per l. Cum [illegible]tricis, §. Memorati autem,
ibi, *sententiarum suarum authoritate pulsantur.*
& d. l. Omnes, §. Praeterea, C. de Episcop.
& Cler. tamen respondetur in verbali citatione
sufficere commissionem generalem, vt seruatur
vbique secundum eos, de quo dic pleniùs vt per
7 Marian. Socin de citat. art. 11. Quidquid tamen
sit, citatio aliàs nulla ex defectu commissionis
validatur per comparitionem partis de hoc defectu
non excipientis, l. 1. §. Sed si Praetor, iuncta
glo. in ver. Sententia, vers. Vel dici potest quod
citatio prima non tenuit, ff. de fer. & notat
Ripa in cap. 1. num. 90. vers. Limita tertio, de
iudic.
8 Secundò nota ibi, *legitimè*, per frustratiuam
citationem non praeueniri, nec perpetuari iurisdictionem,
prout à contrario sensu ex hac littera
colligit Archid. in c. Nouit, num. 1. 2. q. 6.
& Feder. de Sen. cons. 97. incipien. Quoniam,
num. 2. & Ioann. Andr. hic num. 3. Ad idem
cap. Bonæ, il secondo, in fin. supra de elect. &
sequuntur hic Collectar. num. 3. Bellam. in 1.
notab. Butr. n. 11. Cardin. & Anchar. vterque

in secundo notab. Abb. nu. 6. & Marian. Socin.
9 num. 4. Non tamen intelligas ad hoc vt citatio
sit legitima, requiri vt fiat tribus edictis, vel
vno peremptorio; sufficit enim vnica citatio,
secundum Guilielm. Nason. quem refert, & se-
quitur Archid. loco citato, & Io. Andr. eod. n. 3.
vers. Nec intelligas, & concordat quod ipse
adnotauit post Ioan. & Vincen. in c. Licet, super
prima gloss. de offic. Deleg. Idem tenet glo. in
Clem. 1. in ver. Citationis, de iudic. Feder. de
Senis; vbi supra, & consentiunt Butr. num. 11.
vers. Dicit tamen, Cardin. & Anchar. vbi supr.
Et quamuis contrarium teneat Petrus de Sam-
psone; tamen primum sequuntur communiter
moderni, vt de suo tempore testantur. Abb. n. 9.
10 & Marian. Socin. num. 18. An autem citatio
valeat sine termini præfixione, & qualis esse de-
beat ad hoc vt sit legitima, vide hic per Collect.
num. 4. & seqq. & Bellam. in 3. quæst. num. 9.
Item quotuplex sit citatio, qui iudices possint
citare, & quot modis, ponit hic magistraliter
Henric. Boich. in princ. ad quem recurras.
11 Tertiò nota ibi, *Citatus*: argumentum opti-
mum, quod per mutationem fori ante citatio-
nem, & causam initiatam eximitur quis à iuris-
dictione primi iudicis. Secus si fiat fori accu-
mulatio, non subtractio, secundum Ioan. Andr.
hic n. 3. in ver. Alterius, & Bellam. num. 1. in
eod. ver. Aliud enim est fori adiectio, aliud mu-
tatio, l. Senatores, C. de Senator. Secundum
Henric. Boich. ad fin. Procedit ergo textus in
fori mutatione, quæ scilicet fit priuatiuè, & per
viam subtractionis, vt in laico ad Clericatum
assumpto, qui per Clericatum eximitur, & sub-
trahitur à quacumque iurisdictione iudicis sæ-
cularis, cap. Imperator, 96 dist., c. 1. & 2. & c. Si
diligenti, supra eod. cum simil. nisi fraudolen-
ter, puta crimine perpetrato procurasset se Cle-
ricum fieri vt pœnam euitaret. De quo per
Archid. in cap. 2. 11. qu. 1. & Collectar. hic in
princip. Sed an hoc sit verum latiùs dicam in
cap. Vnico, in 3. quæst. supra, de obligat. ad
ratiocin.
12 Quartò nota in eod. ver. *Citatus*, iuncto fine
textus, per simplicem actum citationis causam
dici præuentam, & perpetuari iurisdictionem
iudicis citantis. Quod procedit siue citatio ema-
nauerit ad instantiam rei, siue actoris, vt sint
eiusdem conditionis actor, & reus, cap. 2. de mut.
petit. & c. Dispendia, de rescr. lib. 6. secundum
Cardin. hic num. 3. Item procedit tam in iudice
ordinario vt hic, & l. Si quis postea, ff. de iudic.
quàm in delegato, vt c. Gratum, & cap. Licet,
supra, de offic. deleg. & cap. fin. de offic. leg. &
hic tenet gloss. vnica, cum qua Feder. de Sen. d.
cons. 97. num. 3. Ioan. Andr. hic num. 6. & alij
13 transeunt. Ratio est, quia vbi cœptum est semel
iudicium, ibi finem accipere debet, l. Vbi cœ-
ptum, ff. de iudic. & cum citatio, seu vocatio in
ius sit fundamentum iudicij, & principium om-
nium actionum instituendarum, §. vlt. in princ.
Instit. de pœn. temer. litig. qui eam præoccupa-
uit, totam causam, & iurisdictionem præoccu-
passe, ac præuenisse videtur, vt hic; principium
enim est potissima pars cuiusque rei, l. 1. ff. de
orig. iur. & à primordio tituli posterior forma-
tur euentus, l. Vnica, Cod. de imponen. lucrat.
descript. lib. 10. de qua vide plenè per Henric.
Boich. in cap. Dudum, il primo, de elect. Item
per citationem negotium non dicitur amplius
integrum; cap. Capitulum S. Crucis, supra, de
rescript. Re autem non integra non admittitur
variatio, c. Publicato, & c. Cum inter, de elect.
cap. Si compromissarius, eod. tit. lib. 6. c. In
litteris, de offic. deleg. & l. Iudex, ff. de re iudic.
reg. Mutare, de regul. iur. lib. 6. c. Si tibi absen-
ti, de præben. eod. lib. & Clem. Cum illusio, de
14 renunc. Fallit supradicta conclusio si reus fuerit
contumax, quia tunc non poterit allegare præ-
uentionem inuito actore; & ita hunc textum
limitant Butr. & Abb. in cap. Ex tenore, supra
de rescript. & notat Bart. in l. Quamuis, num. 8.
ff. de damno insec. Et est ratio secundum eum,
quia respectu contumacis citatio habetur pro
circumducta, vt l. Et post edictum, ff. de iudic.
15 Quæ limitatio vendicat sibi locum etiamsi con-
tumax ad primam citationem velit purgare mo-
ram solutis expensis, & dato fideiussore de iudi-
cio sisti; quia hoc non prodest actore non con-
sentiente; dummodo tamen ius actoris sit fa-
ctum deterius; & hoc modo contrarias opiniones
conciliat hic Felin. num. 2. vers. Limita istum
textum.
16 Quintò nota ibi, *iurisdictionis alterius esse
cœpit*, forum esse mutabilem. Sed dubitatur an
hoc sit verum in omni foro. Et quidem in foro
domicilij procedit de plano, quia liberum est
cuilibet sibi domicilium mutare, cap. fin. & ibi
notat glo. in figuratione casus, infra, de Paroch.
l. Domicilium, & l. Nihil est, ff. ad municipal.
17 cum simil. & in hoc conueniunt omnes. At verò
secus dicendum est in foro contractus, quia ille
forus est immutabilis saltem hoc respectu, quod
nequit non factum esse quod factum est, vt l. In
bello, §. Facta, ff. de captiu. & post limin. reuers.
& est casus apertissimus in l. 2. ff. de iurisdict.
omn. iudic. per quem textum ita tenet Bart. in
l. penult. num. 1. ff. eod. & ante eum hoc voluit
Specul. in titul. de competen. iudic. adit. §. 1.
vers. Quid si debitor, sub vers. Quadragesimo, ad
18 fin. & ideò si debitor in loco sui domicilij mecum
contraxerit, & postea alio domicilium transtu-
lerit, etiam ante citationem potero eum conue-
nire in loco contractus, quia per mutationem
fori domicilij non sequitur mutatio fori contra-
ctus, vt concludit ibi Specul. Quod Butr. hic
num. 15. dicit esse mirabile ad limitationem hu-
ius Decretalis: & sequitur Abb. num. 8. & Felin.
num. 1. Pro quo etiam facit ratio naturalis: nam
si debitor mecum contraxisset alibi, quam in
loco domicilij non esset dubiũ quin possem illũ
conuenire, & in loco contractus, & in loco do-
micilij, vt in cap. Dilecti, supra eod. & l. 2. Ergo
fortius potero eum conuenire quando contraxit,
in loco sui domicilij; tunc enim concurrunt duo
vincula; Et quamuis vnum desierit per domici-
lij translationem, non tamen desinit aliud, idest
forus contractus, & sic saltem virtute alterius
potero eum conuenire, arg. §. Affinitatis, Instit.
19 de nupt. Sed maius dubium est in casu sequenti.
Titius habens domicilium Perusij contraxit me-
cum Venetijs, & sic extra locum sui domicilij,
quo tempore certum est quod poteram eum
conuenire vtrobique, id est tam in loco contra-
ctus, quàm domicilij, vt proximè conclusum
20 est. Sed pone quod postea ante citationem do-

nicilium transtulerit Mediolanum ; numquid potero illum conuenire Perusij, vbi domicilium habebat tempore contractus ? Bart. in d. l. 2. in princ. tenet affirmatiuè : & ponderat illam legem, quæ loquitur de domicilio, quod reus habet, vel habuit tempore contractus, & eum sequitur Imol. hic num. 5. Sed contra Bartolum tenent Butr. num. 12. Abb. nu. 8. vers. Quinimo plus dicit Bart. Aretin. num. 5. & 6. Felin. nu. 2. & Marian. Socin. in c. Licet, in 1n. artic. princ. infr. eod. Mouentur omnes per hanc Decretalem à contrario sensu ; aliàs enim nimis restringeretur, cùm loquatur indefinitè per illa verba, *alterius iurisdictionis esse cœpit*. Nec obstat text. in d. l. 2. quia dum loquitur de domicilio, quod reus habuit tempore contractus, intelligi debet de contractu ibidem celebrato. Neque hic intellectus, vt dicit Imola, est diuinatiuus. Quia vt respondet Aretin. non est inconueniens vt indefinita illius legis determinetur per hoc capitulum : & ita illa lex loquitur in casu Specul. de quo supr. n. 8. prout illam intelligunt ibi Cyn. Salic. Angel. & Paul. de Castro : & hæc videtur fuisse mens Bartoli, licèt loquatur nimis generaliter. Tantum enim dicit reum posse conueniri in loco, vbi habebat domiciliũ tempore contractus, licèt domiciliũ mutauerit, nec addidit etiamsi ibi non cõtraxerit, sed alibi, prout illi imponit Imola: vnde illius dictum quamuis generale restringi debet ad casum contractus initi in loco domicilij, sicut restringitur generalitas illius legis : & ita teneas, alioquin sequeretur vt reus non posset conueniri vbi contraxit, cùm littera ibi tantùm faciat mentionem de domicilio præsenti, & de illo, quod habebat tempore contractus; cùm tamen forus contractus sit principalior respectu conuentionis. Item hoc esset reo admodum graue, quia conueniri posset in triplici foro, videlicet vbi contraxit, vbi nunc habet domicilium, & vbi domicilium habuit tempore contractus. Ac demum propterea in præcedenti casu Speculatoris reus conueniri potest in loco domicilij, vbi contraxit, quia ibi sortiebatur duplicem forum, & ad remotionem vnius non sequitur remotio alterius, vt prædixi. Sed in hoc posteriori casu in loco domicilij non habet nisi vnicum forum, cum contractus non fuerit inibi celebratus ; vnde translato domicilio nullus forus ibi remanet, & consequenter amplius ibi conueniri non potest, nisi præcesserit citatio

21. iuxta textum hic. Forus itidem originis immutabilis est, vt l. penult. & fin C. de municip. & originar. lib. 10. l. Filij, §. vlt. ff. ad municipal. l. Domicilium, ff. eod. & l. Senatores, & ibi gl.

22 ff. de Senator. Fallit si Ciuitas passa sit aratrum vt Carthago, quia desinit esse ciuitas, vt leg. Si vsusfructus ciuitatis, ff. Quemadm. vsusfruct.

23 amitt. Item fallit in muliere, quæ matrimonium contrahit: nam sortitur forum viri, & in foro originis amplius conueniri non potest, vt l. fin. §. Item rescripserunt: & ibi Bartol. ff. ad municipal. nisi in foro originis causa sit præuenta, vt l. Cum quædam puella, ff. de iurisdict. omn. iudic. & hic notant Butr. nu. 12. Abb. & Marian. Socin. ambo num. 7. Et ex his conclude hanc Decretalem habere locum dumtaxat in subdito

2. ratione domicilij, qui definit esse subditus, & efficitur de iurisdictione alterius per translationem domicilij ; non autem in subdito ratione contractus, vel ratione originis propriæ, vel pa-

24 ternæ. Quod tamen limitant Doctores nisi præter mutationem fori contingat etiam mutatio status personæ, vt in laico effecto Clerico, quia tunc coram primo iudice contractus, vel originis conueniri non potest. Ita Iacob. Butrig. in l. Quisquis, la seconda, C. de Episcop. & Cleric. per illum textum cum ibi notatis, vbi nulla alia ratione Principis laicus prohibetur fieri Clericus post finitum officium ante redditam administrationem, nisi quia post Clericatum coram iudice ecclesiastico esset conueniendus, & sequitur Felin. post alios hic nu. 1. Sed hæc non est propriè limitatio ad regulam superiùs propositam ; quia per mutationem status non mutatur forus, sed mutatur iudex : nam laicus Bononiensis effectus Clericus poterit conueniri Bononiæ sicut priùs ; sed non poterit amplius conueniri sub iudice laico ; & sic habebit declinatoriam iudicis, sed non fori. Ita singulariter declarat Bald. in Anth. Qua in prouincia, nu. 6. vers. Quintò oppono, C. Vbi de crim. ag. oport. dicens hoc esse valdè notabile.

25 Vltimò nota ex textu mutationem fori post citationem non obstare quominus citatus teneatur coram primo iudice causam prosequi vt hic deciditur : & potest multipliciter poni casus secundum Hostiens. in princ. Ioan. Andr. num. 2. Collectar. in princ. Bellam. num. 1. Butr. num. 7. Abb. num. 13. & latissime prosequitur Marian. Socin. in decimoquinto articulo principali à num. 45. Primò enim casus formari potest in laico, qui conuentus, & citatus coram iudice sæculari postea factus est Clericus : non enim in causa illa potest declinare forum iudicis laici, quemadmodum posset si causa in foro laico per citationem non esset præuenta, vt cap. 1. & 2. & cap. Si diligenti, supra eodem. Sed an hoc sit verum, & an vendicet sibi locum in causis tam ciuilibus, quàm criminalibus, & tam respectu executionis realis, quàm personalis, plenè examinn in cap. Vnico, in 4. quæst. à num. 41. vsque

26 ad n. 77. supra, de obligat. ad ratiocin. Secundò potest poni casus in Clerico, qui citatus coram Episcopo postea de illius consensu ad aliam diœcesim, vel ecclesiam se transtulit, vt cap. Admonet, supra, de renunc. Quod intellige quando erat subditus ratione domicilij, vel beneficij, secus si ratione originis cùm ille forus sit immutabilis, vt dixi supra nu. 21. & declarat Abb.

27 hic num. 13. vers. Secundò. Tertiò ponitur casus in Clerico in minoribus Ordinibus constituto, qui post citationem iudicis ecclesiastici vxorem duxit : nam si habitum, & tonsuram non deserat, perdit priuilegium fori tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, vt in c. Vnico, de Cler. coniug. lib. 6. vnde coram ecclesiastico conueniri potest ratione præuentionis dumtaxat vt hic. Secus si incedat in habitu, & tonsura, quia tunc etiam cessante præuentione conueniendus erit coram ecclesiastico, vt in d. c. Vnico, dummodò tamen hodie alicuius Ecclesiæ seruitio, vel ministerio ab Episcopo deputatus eidem Ecclesiæ seruiat, vel ministret, vt statuitur decreto Concilij Tridentini in c. 6. vers. In Clericis verò coniugatis, sess. 23. in ciuitatibus autem conueniendus erit coram ecclesiastico ratione

præ-

præuentionis tantùm, iuxta textum hic, vt per Abb. num. 13. vers. Tertiò, sed cessante præuentione judex laicus in ciuilibus poterit cognoscere, & pronunciare, dummodo tamen abstineat ab omni personali districtione vt latissimè consuluit Lap. allegat. 118. incipien. Quæritur non leuiter, De communi Couarr. Pract. quæst.
28 cap. 31. nu. 7. Quod procedit etiamsi talis Clericus habeat requisita Concilij Tridentini, vt iam pridem censuit S. Congregatio eiusdem Concilij interpres; nam proposito dubio in causa Andrien. An Clericus coniugatus habens qualitates requisitas tã Constitutione Bonifacij VIII. quæ incipit. Clerici qui cum vnicis, quàm decreto Tridentini Concilij c. 6. sess. 23. gaudeat priuilegio fori, etiam in ciuilibus: Die 13. Februarij 1610. S. Congregatio, cui interfuerunt S.R.E. Cardinalis Camerinen. de Monte, Aquauina, Plattus, Mantica, Nazareth, & Millinus, nemine discrepante censuit huiusmodi Clericum coniugatum non gaudere priuilegio fori in ciuilibus, vbi de crimine non agitur. Cæterum clericum talem nõ posse ab huiusmodi causas ciuiles personaliter distringi, aut in carcerem conijci: nam etsi Lapi allegatio, cui communiter adhæserunt Domini, in subtiliori disputatione aliquid possee habere difficultatis: tutius tamen putarunt à recepta Doctorum sententia in hac materia non recedere; quia tamen in nonnullis locis fertur vigere consuetudo, qua Clerici huiusmodi etiam aliquibus qualitatibus requisitis carentes gaudeant priuilegio fori tam in ciuilibus, quàm in criminalibus; nihil visum est decernendum, aut cedendum nisi prius speciali disputatione delibetetur an huiusmodi consuetudo fauens Clericis coniugatis magis, quàm Constitutio Bonifacij, & Concilium Tridentinum sit valida, & obseruanda.

In casibus ergo supradictis, & alijs consimilibus legitimè citatus coram primo iudice non poterit illius iurisdictionem declinare, ex eo quod postea alterius fori esse cœperit; & ita hic est casus secundum omnes.

29 Oppono, Exemptionis priuilegium eximit vniuersaliter à iurisdictione iudicis ordinarij, cap. Frater noster, & ibi gloss. in ver. Aliquid, 16. q. 1. & cap. Cum capella, infra, de priuileg. Item priuilegium superueniens tollit vinculum obligationis iam contractæ, cap. Ex antiquis, cap. Fraternitatem, & cap. Si seruus, 54. distin. Ergo multo magis extinguere debet actum non consummatum, sed tantummodo initiatum per citationem: si enim soluit iam contractum, fortius impedit contrahendum, l. Vranius, ff. de
30 fideiussor. Præterea quando actus non est momentaneus, sed habet tractum successiuum, priuilegium ante actum consummatũ superueniens pro futuro tempore operatur effectum suum, vt l. Fiscus, ff. de iur. fisc. l. Cum quid, §. Fiscus, ff. de vsur. & l. Ea quæ, C. de restitut. in integr.
31 Solutio. Peractum citationis priuilegium est præuentum, & propterea non suffragatur, vt l. Tutor, ff. de excus. tutor. secundum Hostiens. hic num. 2. Ioan. Andr. num. 4. Bellam. in 4. notab. & Butr. num. 20. Vel secundum Anchar.
32 sub num. 5. contraria locum habent in re, siue diuisibili vt alia consideratio habeatur pro tempore præterito, & alia pro futuro. Hic autem agitur de actu indiuisibili, quia instantia iudicij non debet diuidi, sed ibi finem accipere vbi initium habuit, leg. Vbi cœptum, ff. de iudic. & Authen. Qui semel, C. quomod. & quand. iud. & est ratio, quia in iudicio quasi contrahitur, vt l. 3. §. Idem scribit, ff. de pecul. vnde sicut ex contractu vero non potest alter ex contrahentibus resilire altero inuito, vt l. Sicut. C. de act. & oblig. ita nec ab illo quasi contractu per citationem initiato potest citatus se subtrahere per mutationem fori, vt hic. Generaliter autem an priuilegium, vel ius superueniens liberet quem ab onere, anue prosit quoad obligationes, contractas, vel iura in iudicio deducta, distingue vt hic plenè per eundem Anchar. num. 5. vers. Et tamen latius.

DE LITIS CONTESTATIONE.

Cap. Olim.

S V M M A R I V M:

1 *VNiuersitas, vel Collegium non potest excommunicari.*
2 *Excommunicatio lata in Capitulum an teneat.*
3 *Litis contestatio fit per petitionem in iure propositam, & per responsionem secutam.*
4 *Litis contestatio quid sit, Latè discutitur vsque ad num. 44.*
5 *Litis contestatio est fundamentum iudicij, & litis exordium.*
6 *Lis mota non dicitur ante litis contestationem.*
7 *Instantia causarum ante litis contestationem non currit.*
8 *Principium est potissima pars cuiusque rei.*
9 *Litis contestatio est lapis angularis iudicij.*
10 *Processus sine litis contestatione est irritus.*
11 *Sententia lite non contestata est ipso iure nulla.*
12 *Nec est exequenda, etiamsi lapsa sint fatalia.*
13 *Litis contestatio non inducitur per narrationem factam in libello sine petitione, & conclusione.*
14 *Nec per productionem actorum si nulla appareat petitio.*
15 *Iudicium petitione omissa est nullum.*
16 *Actor admitti non debet ad litigandum nisi libello in scriptis porrecto. & n. seq.*
17 *Litis contestatio non fit extra iudicium.*
18 *Libellum non sufficit transmittere ad domum rei, nisi petitio postea in iudicio reijciatur.*
19 *Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum.*
20 *Litis contestatio fit coram arbitris iuris, & habet omnes effectus contestationis veræ, vel interpretatiuæ.*
21 *Secus coram arbitratore.*
22 *Petitio sola litis contestationem non inducit nisi sequatur responsio rei.*
23 *Litis contestatio non oritur, nisi responsio rei sit relatiua ad libellum.*
24 *Et sufficit responsio iuris.*
25 *Actio quid sit.*
26 *Litis contestatio an fiat si reus neget narrata prout narrantur esse vera.*

Et

27 *Et quid si productis iuribus, & parte citata rei procurator alleget generalia contra.*
28 *Et quid si reus respondeat, tu mentiris.*
Legibus, & non conuitijs certandum est. ibid.
29 *Exhæredatio valet, licet fiat verbis contumeliosis, & turpibus.*
30 *Litis contestatio an inducatur per confessionem rei.*
31 *Sententia diffinitiua non fertur si reus confiteatur ante oblatum libellum, sed fit ei præceptum ut soluat infra certum tempus.*
32 *Confessio facta animo declinandi iurisdictionem non inducit contestationem litis.*
33 *Secus si animo litigandi post oblatum libellum.*
34 *Litis contestatio mirabilis ex Hostiensi.*
35 *Confessio rei in figura iudicij an in dubio litis contestationem inducat.*
36 *Litis contestatio fit per responsionem datam ad libellum partim confitendo, & partim negando.*
37 *Litis contestatio fit per responsionem rei datam ad libellum etiam actore absente, & ex interuallo nec verba sunt necessaria.*
38 *Et quid si actor post responsionem rei non compareat, nec prosequatur.*
39 *Litis contestatio dependet ab animo rei.*
40 *Nec inducitur nisi responsio fiat proposito litigandi. & n. seqq.*
41 *Contestari quid sit.*
42 *Contestandi animus præsumitur ubi verba contestationi sunt apta, nisi contrarium appareat per protestationem.*
43 *Verbo non præsumitur quis exprimere quod mente non cogitauit.*
44 *Litis contestatio non inducitur per positiones, & responsiones datas ad eas. & n. seqq.*
45 *Ponens nihil petit, sed factum narrat.*
46 *Sententia debet esse conformis non positioni, sed petitioni.*
47 *Positiones fieri possunt etiam ante litis contestationem.*
48 *Litis contestatio an fiat per generalem positionem, & responsionem rei.*
49 *Positiones cur in iudicijs introducta. & n. 94.*
50 *Positio generalis nunquam inducit contestationem litis, nisi petitionem habeat admixtam.*
51 *Articuli conclusiui sunt loco libelli, & per responsionem datam ad illos oritur litis contestatio.*
52 *Positionis diffinitio quæ sit de illius substantia latè discutitur in fine.*
53 *Diffinitio non est bona si conueniat alijs à diffinito.*
54 *Positiones in causis fieri possunt tam per actorem, quam per reum. & n. 89.*
55 *Diffinitio authoris ponitur, & per partes explicatur. usque in fin.*
56 *Positiones in quo differant ab interrogatorijs.*
57 *Ponens, omnia quæ ponit, dispositiuè intelligitur confiteri.*
58 *Actor sicut per responsionem rei, ita & reus per positionem actoris releuatur ab onere probandi.*
59 *Iudicium non debet claudicare. & n. seq.*
60 *Interrogatorijs principale negocium tangentibus non cogitur pars respondere, nisi dentur dispositiuè medio iuramento per modum positionis.*
61 *Si tamen respondeat, & confiteatur, sibi præiudicat.*
62 *Positio debet esse affirmatiua, & non negatiua. & n. seqq.*
63 *Negatiua regulariter non est probabilis.*
64 *Positio negatiua nihil ponit, sed remouet.*
65 *Nec dicitur positio, sed interrogatio, nisi quatenus habeat implicitam affirmatiuam.*
66 *Carentia, & non existentia an, & in quo differant.*
67 *Negatiua in subiecto semper est probabilis.*
68 *Positioni negatiuæ an, & quando sit respondendum.*
69 *Quid si negatiua sit coarctata.*
70 *Et quid si positio negatiua non coarctata sit de facto contra quem ponitur.*
71 *Nihil est in probatione, quod prius non fuerit in positione.*
72 *Positioni negatiuæ non coarctatæ de facto alterius non debeat responderi.*
Et quid si sit mixta de facto partim proprio, & partim alieno. n. 74.
73 *Raynerius Iacobi Butrigarij Pædagogus, & transcriba.*
75 *Positiones negatiuæ si æquitas suadeat, hodie admittuntur, & possunt etiam si aliàs probari non possint quàm per confessionem partis.*
76 *Positioni duplici, vel multiplex factum continenti non est respondendum, nisi diuidatur, vel declaretur.*
77 *Positionem multiplicem negans an videatur singula negare.*
78 *Positioni generali, obscuræ, incertæ & implicitæ, æquiuocæ, captiosæ, vel alternatiuæ responderi non debet.*
79 *Positio iuris, id est de casu legis, vel glossæ non admittitur.*
80 *Fallit in iure consuetudinario, vel municipali.*
81 *Positio omnino impertinens non debet admitti.*
82 *Positio pertinens quæ dicatur.*
83 *Positioni de qua dubitatur num sit pertinens an, & quomodo sit respondendum.*
84 *Positiones non fiunt in criminalibus, nec recusans respondere habetur pro confesso.*
85 *Positioni criminosæ an & quando sit respondendum.*
86 *Positiones medio iuramento sunt iudici in scriptis offerenda.*
87 *Positionibus an, & quando responderi possit per Procuratorem, vel cum præsentia Aduocati.*
88 *Reus super positionibus à quo sit interrogandus.*
90 *Positiones in quo differant ab articulis.*
91 *Articulus quid sit.*
92 *Testes super articulis debent deponere de scientia per sensus corporeos, non autem de credulitate.*
93 *Positionibus an responderi possit per verbum credit vel non credit.*
94 *Et an huiusmodi responsio constatur de credulitate an de veritate.*
95 *Et quid ad effectum, ut incurratur periurium.*
96 *Aduocatus qui docuit clientulum falsum respondere, tenetur parti damna resarcire.*
97 *Aduocatorum praua suggestio in positionibus negandis.*

OLIM

OLIM. Nun per positinnes, & respon-siones, sed per petitionem in iure propositam, & responsinnem sequutam sit litis contestatin, qua omissa, nullus est processus. Hoc dicit. Diuiditur in duas partes. Primò pnnit processum iudicum, & ipsorum relatinnē. Secundò ipsum processum decernit irritum, & ratinnem teddit. Secunda, ibi, *Procuratoribus*.

1 Nota primò ex principio textus, ibi, *excommunicationum sententijs*. Capitulum, & sic Vniuersitatem, posse excommunicari: nam vt patet in compilatione antiqua, & recitat hic Inan. Andr. & Abb. ambo num. 2. Capitulum S. Quintini irrogauerat iniuriaa Episcnpo Nnuiensi, & Episcopus propter eiusmodi iniurias illud excommunicauit; & ita nlim excnmmunicabatur Capitulum secundum eos, & Butr. num. 6. in secunda oppositinne. Sed hodie in Vniuersitatem, vel Collegium ferri non potest sententia excommunicationis, sed in singulns tantum de Vniuersitate vel Collegin, quos culpabiles esse consiterit, vt est expressum in c. Romanā, §. In Vniuersitatem, de sent. excomm. lib. 6. & fortè olim hoc fiebat de facto potius, quàm de iure, nec cnntrarinm probat hæc littera, quia simpliciter narrat factum. 2 Subdit tamen Butr. quod si Capitulum etiam hodie excommunicetur, tenet sententia: & fuit opinin Bernardi, quam tamen reprobant Hostiens. Archid. Ioan. Mnnach. & Inan. Andr. vt notatur in d. §. In vniuersitatem, in glo. in ver. Penitus, & Marian. Sncin. in c. Mulieres, in 2. quæst. num. 15. infra, de sent. excomm. Pro quo facit littera d. §. In vniuersitatem, ibi, *penitus probibemus*. De hac materia scripsi plenè in cap. Responsn, eodem titul.

3 Secundò nota litis contestationem fieri per petitionem in iure propositam, & responsionem subsequutam. Idem habetur in cap. Dudum, il secundn, vers. Licet autem, supra de elect. 4 Nam vt diffinit glossa hic, litis contestatio est negocij principalis hinc inde apud iudicem facta narratin, & subsequuta responsio: & fuit diffinitin Bulgari, Azonis, & Tancredi, quam sequnti fuerunt ferè antiqui omnes vsque ad Hnstiensem, vt ipsemet testatur hic num. 1. & Marian. Sncin. supra in rubr. eod. num. Verum Hostien. hic & in Summa hoc tit. §. 1. dicit hanc descriptionem destrui; quia per positiones quoque apud iudicem narratur principale negncium hinc inde, & tamen per eas litis contestatio non inducitur, vt hic patet. Præterea abundant illa verba, & subsequuta responsio, quia implicitè continetur sub dictinne illa *hinc inde*. Vnde Host. ponit aliam descriptinnem, videlicet litis contestatio est fundamentum iudicij per petitionem in iure propnsitam, & congruam responsinnem sequutam animo contestandi litem factam, quo omisso si in figuram iudicij procedatur, vexantur inanibus laboribus, & sumptibus litigantes: & sequuntur hic Inan. Andr. Butr. Cardin. Imol. Ioan. de Anan. & omnes Doctores teste Marianon Sncino vbi supra. Quæ tamen diffinitio, seu descriptio peccat in eo quod describit contestationem litis per animum contestandi litem, & adhuc ignoratur quid sit litis contestatio, & sic diffinit idem per idem: qun vitio etiam labnrat descriptio prolixior quam ponit Marian. Socin. locn citato. Ac præterea omnino extrinsecum, & accidentale est vt omissa litis contestatione, litigantes vexentur inanibus laboribus, & expensis. Ac demum si litis contestatin est fundamentum iudicij, necessario hinc sequitur vt en omisso processus sit nullus; & consequenter superuacanenm fuit addere illa verba, *quo omisso*, &c. 5 Vnde satis fuisset sic describere videlicet, litis contestatio est fundamentum iudicij per petitionem in iure propositam, & congruam responsionem sequutam animo litigandi.

6 Er primò dictum est fundamentum quia litis contestatio est litis exordium, & principium causæ, vt legitur & notatur in c. Super quæstionum, §. Intentionis, supra de offic. deleg. ita vt antea non dicatur lis mota, c. Ex parte, il 2. in fine, de verb. signific. Bald. cons. 150. Casus æqualiter, n. 2. vers. Ex quo apparet, lib. 2. nec dicatur, quis petere velle, vt l. Amplius, ff. Rem 7 rat. haber. & sic litis contestatio dat principium instantiæ, vt currat. Roman. cons. 174. Amplissime Doctor, num. 4. & 5. Alex. cons. 247. Visa, num. 10. vers. Nnn obstat, lib. 6. Qund nota pro intelligentia Concilij Tridentini in cap. Causæ 8 omnes, 20. sess. 24. Cuiusque autem rei potissima pars est principium, l. 1. ff de orig. iur. Vnde 9 litis contestatio non solum est de processu, sed lapis angularis iudicij, & eius fundamentum, vt in Authen. de litig. §. Omnem, & fuit dictum Baldi hic num. 2. & in c. Dudum, il 2. num. 20. supra, de elect. Oldrad. cons. 12. Quæstio est pri- 10 ma, in princip. Sicut autem materiali ædificio ruina imminet fundamento omisso, & similiter spirituali, c. Cum Paulus, 1. q. 1. c. fin. 48. dist. c. Veniens, infr. de Præsb. non baptiz. sic & ædificio iudiciorum, secundum Hostien. Vnde non mirum si Papa hic, & in d. c. Dudum, §. Licet autem, pronunciet processum irritum ex eo quod litis contestationem non inuenerit esse factam. 11 Itaque sententia lata lite non contestata est ipso iure nulla, cum litis contestatin sit de substantia iudicij, l. Prolatam, & ibi Bart. C. de sent. Bald. cons. 362. Quamquam super, num. 3. in fine, 12 vers. Sed dicendum est, libr. 3. adeò vt etiamsi dicatur transiuisse in rem iudicatam eo quod fatalia sint deserta: nihilominus non sit exequenda, si ex processu appareat litem non fuisse contestatam. Bald. cons. 225. In causa vertente, in princ. lib. 5.

13 Secundò dictum est, per petitinnem, quia sine illa non sit litis contestatio, vt hic, & in d. c. Dudum, vnde si in libello fieret sola narratin absque petitione, & conclusinne, tunc per responsinnem non intelligeretur litis contestatio facta, vt per Rotam decis. 12. alias 2. in tit. de lit. contest. in 14 nouis, num. 3. & Butr. hic post Host. num. 13. adeo vt neque ex productione actorum verè, vel interpretatiuè litis contestatin oriri possit, si nulla præcesserit petitio, vt decidit Rota apud 15 Cardin. Seraphin decis. 698. num. 8. & petitione omissa iudicium est nullum, Raphael Cuman. cons. 86. Quamuis de iure, nu. 3. vsque in finem. Stat ergo regula, vt per responsinnem ad libellū narratiuem non inducatur litis contestatio, vt hic per Butr. d. num. 13. vers. Remanet ergo regula. Fallit primò coram Papa, vt seruat Curia. Secundò fallit in causis electionum, in quibus non exi-

exigitur litis contestatio. Tertiò fallit in alijs causis spiritualibus. Quartò fallit quando inter Religiosos agitur. Quintò fallit secundum aliquos in libello in possessorio, vt latius per Butr supra, & Abb. num.20.

16 Tertiò dictum est *propositam*, idest in scriptis porrectam, quia actor admitti non debet ad litigandum, nisi libello in scriptis porrecto, vt in cap.1. de libel. oblat. & aliter non fit litis contestatio, Host. hic num.1. vers. Et benè dixi per petitionem, & alij communiter; licèt Butr. hic num.27. dicat litis contestationem fieri posse etiam sine scriptis, allegat cap Relatum, de offic. Deleg. l.1. ff. de eden. & Specul. de lit. contest. §.1. vers Sed numquid, num.23. vbi tenet litis contestationem fieri etiam ad interrogationem partis: fatetur tamen Butr. exigi libellum. Sed hæc non compatiuntur, vt litis contestatio exigat libellum, & fieri possit sine scriptis.

17 Quartò dictum est, *in iure*, quia extra iudicium non fit litis contestatio, §.Offeratur, 3.q.3. cap.1. supra, tit. proximo, & l.voluit, ff. de interrogat. actìon. alioquin vt Host. inquit, quandocunque rusticus peteret aliquid ab alio extra iudicium, diceremus litis contestationem fieri rustico à quo petitur hoc negante, quod esset

18 ridiculum. Itaque oportet libellum in iudicio porrigere, vt in d. cap.1. de libell. oblat. & in Authen. Offeratur, & ibi notat glos.1. & Cyn. in fine quæst. C.de lit.contest. Nec sufficit libellum transmittere ad domum rei, nisi petitio postea in iudicio reijceretur, vt post Abb. notat hic Marian. Socin. in octauo principali articulo,

19 num.52. Et quia arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum, l.1. ff.de arbitr. glossa in rubr. instr. eod. tit. & in cap.Cum dilectus, in ver.Nisi, de

20 his: idcircò coram arbitris iuris fit litis contestatio, & ex ea resultant omnes iuris effectus; qui ex vera, vel interpretatiua litis contestatione oriuntur, vt per Specul.de lit. contest. §.Nunc tangamus, num 2. Oldrad. conf.178. Factum tale est, in 1.quæst. nu 1. Bart. in l.Cum antea, nu 7. & ibi etiam Bald. num.11. C. de arbitr. & resoluit Rota coram Cardinali Seraphino decis.697.

21 num.3. licèt secus fit coram arbitratore, vt ibi per Rotam, & Oldrad. vbi supra. Et per hoc saluari potest diffinitio Hostiensis ab impugnationibus Mariani Socini, qui supra in rubrica dicit eius diffinitionem esse defectiuam, & non conuertibilem cum suo diffinito, ad l.Omnis diffinitio, ff.de regul. iur. iuncta l.1. ff. de dolo. Imo enim verba illa, *in iure*, verificari possunt tam in contestatione litis, quæ fit coram Iudice, quàm in ea, quæ fit coram arbitris Iuris, vt prædiximus,

22 Quintò dictum est, *responsionem*, quia sola petitio, & libelli oblatio non inducit contestationem litis, nisi sequatur responsio rei, vt probat textus noster, & cap.Dudum, §.Licet autem, de elect.

23 Sextò addita est particula, *congruam*, quia non sufficit qualiscunque responsio, sed oportet vt sit relatiua ad libellum, vt notat Bald. in c. Dudum, il secondo, num.19. supra de elect. non enim sufficeret, si reus diceret, Volo litigare cum aduersario, & non contradiceret petitioni, arg. l.Rem non nouam, C. de Iudic. quia nesciretur an confiteretur, vel negaret petita, vt hic tenet

24 Innoc. num.3. vers.Sed tamen. Et dicitur congrua responsio etiam de iure, vt si petam à te fundum, quem promisisti, vel vendidisti; & tu respondeas, non competit tibi actio, vel tibi de

25 iure non debetur fundus, quem tu petis: nam cùm actio sit ius petendi in iudicio, quod sibi debetur, idest de iure, Institut.de action.in princ. eadem ratione & defensio, siue responsio rei legitima est; Quod petis tibi de iure non debetur, secundum Innocent. hic nu. 2. Hostiens. num.5. vers.Hoc autem notandum, & alios communi-

26 ter. Similiter congrua est responsio si reus dicit, Nego narrata prout narrantur esse vera; quia videtur responsum super toto; & ideò facta est litis contestatio, vt notatur in l.1. ff.quar.rer. act. non datur, & in c. Cum ad Sedem, de restit. spoliat. & tenet Cyn. in l.3. in 4.quæst. C. de lit. contest. Bald. in d. cap.Dudum, nu.18. Raphael Fulgos. consil.138. In quæstione, in princip. & conf.160. Ioannes & Gnrus, num.4. & ita communiter teneri testatur hic Ioan. de Imola n.10.

Tutius tamen est respondere, nego narrata prout narrantur, & petita prout petuntur esse vera, secundum Bald. loco citato, & ita seruant

27 cauti Procuratores. Vnde litis contestationem induci quando parte citata, & productis iuribus Procurator ex aduerso allegat generalia contra, tenet Aretin. consil.30. num.10. vers.Quinimò, & dixit Rota coram Card. Seraphino decis 910. num.2.

28 Quinimo fit etiam litis contestatio si reus respondendo dicat, tu mentiris, vel quid simile, vt tenet Guliel. de Cun. in l. vn. C. eod. nam etsi legibus, & non conuitijs certandum sit, vt l.Quisquis, C.de postul. & quod calore iracundiæ dicitur, pro non dicto habeatur, cap. Ex litteris, infra, de diuort. & l.Quod calore, ff de regul.iur. tamen eiusmodi verba vtcumque opprobriosa conueniunt naturæ negocij, de quo agitur, exem-

29 plò exhæreditationis, quæ valet etiamsi fiat verbis contumeliosis, & turpibus, vt l.1. in princip. ff.de liber. & posthum. Cæterum hoc intellige, dummodo reus prædicta verba proferat in responsione ad libellum, & in tali responsione persistat. Si verò animo non respondendi, & potius calore iracundiæ; Inspiciendum est tempus, & gesta, & alia quæ considerari solent ad indicandum de animo, vt l.Dolum, C.de dolo, & c.a. de renunc. lib.6. & ita opinionem Guilel. declarat Abbas hic in 5. quæst. num. 28. cuius declaratio placet Mariano Socino n.85. & mihi.

30 Generaliter autem congrua dicitur responsio ad litem contestandam siue negando siue confitendo, vt dicit glossa hic, & ita non solum per negationem, sed etiam per confessionem fit litis contestatio, & per talem confessionem reus condemnatur, l.Iulianus, ff de confess. & tenet glossa in cap. Dudum, in ver. Responsionem, supra de elect. Bald. in l.Si reus, ff.de Procurat. Cardinal. in Clem.Sæpe, in 26.quæst de verb signific. & est communis opinio, vt hic testatur Ioan.de Anan.

31 num.6. & Felin. num.5. Sed tu distingue: nam aut reus confitetur ante libelli oblationem, aut post? Si ante, non fit litis contestatio, cùm ad illius substantiam requiratur vt præcedat petitio in scriptis, seu libellus, vt ostensum est supra nu.16. & seq. Ita Specul.de lit. contest. §.Nunc dicamus, vers.Sed si reus non neget, num. 12.

Vnde hoc casu non fertur diffinitiua, sed iudex
præcipit reo vt soluat infra certum tempus, vt
l. Ait Prætor, § Permittitur, ff. de minor. & l. Si
debitori, ff. de Iudic. Et huiusmodi præceptum,
cùm non fiat in figura iudicij, non appellatur
sententia, sed simpliciter præceptum, vt notat
glossa singularis in l. Cum non solum, in §. Ne-
cessitate, in ver. Imponenda, circa med. vers. Po-
test distingui, de bon. quæ liber. glos. in d. c. Du-
dum, in ver. Responsionem. Quod dicit esse
menti tenendum Bald. hic nu. 4. vers. Aut est du-
32 bium. Si verò reus confitetur post libelli obla-
tionem, & sic in figura iudicij, tunc subdistin-
gue tres casus; Primus est quando confitetur
quia non vult litigare, & sic animo declinandi
iudicium; & manifestū est non fieri litis contesta-
tionem, vt d. l. Si debitori, ff de Iudic. l. Si reus,
ff. de Procurator. & l. Si domus, §. Qui confitetur,
ff. de legat. 1. & tenēt glos. præalleg Bald in l. Vni-
ca, C. de litis contest. & Felin. hic n 5. & est ratio
quia sine animo litigandi non fit litis contesta-
tio, vt dicam infra in explicatione vltimi mem-
bri diffinitionis. Dicit enim lex, per narratio-
nem propositam, & contradictionem obiectam
fit litis contestatio, l. Rem non nouam, §. Pa-
troni, C. de iudic. Qui autem confitetur sine ani-
mo contestandi litem non contradicit, sed potius
33 consentit actori. Secundus est quando reus post
oblatum libellum confitetur, sed tamen intendit
litigare, quia sua interest in causa procedere: &
absque dubio fit litis contestatio, l. At qui natu-
ra, §. Cum me absente, ff. de negot gest. & ita
procedit textus in præalleg. l Iulianus, ff. de
confess. vbi contra reum confitentem fertur diffi-
nitiua, vt per gloss in d. c Dudum, in ver. Res-
34 ponsionem, de elect. notabile exemplum ponit
hic Hostien. nu. 14. vbi cum Lugduni in quadam
causa libellus ineptè formatus fuisset, consuluit
vt reus responderet, confiteor proposita in libel-
lo, sicut proponuntur, & dico petitionem fieri
non debere: & ita per confessionem animo liti-
gandi, quia sua intererat in causa procedere, fuit
facta litis contestatio: & suadit Hostien. omnes
fuerunt stupefacti, quando audierunt talem mo-
35 dum contestandi litem. Tertius denique casus
est quando reus confitetur, & est dubium an
hoc fecerit animo procedendi in causa, necne: &
Bald. in dict. l. Vnica, tenet hoc tertio casu litis
contestationem fieri per talem confessionem in
figura iudicij emanatam: & idem tenet hic n. 4.
vbi dicit in dubio fieri contestationem, si reus
confiteatur oblato libello, & per eum recepto,
& datis inducijs deliberatorijs. Sed in hoc con-
trarium tenet Imola in l. Si dominus, §. Qui con-
fitetur, ff. de legat. primo vbi dicit seruandam
esse mentem confitentis, si de illa constet, sed si
non constet, non fieri litis contestationem alleg.
glos. l. Proinde, §. 1. ad leg. Aquil. & in §. Susce-
pto, in Authen. de exhiben. reis, & in d. c. Du-
dum, & hoc ipsum tenet Imola hic, cuius opi-
nio verior videtur: in dubio enim reus non est
credendus confiteri animo litigandi, nisi fortè
vltra confessionem in aliquo contradicat, vt in
exemplo Hostiensis, vel si dicat, fateor narrata,
36 sed nondum venit dies obligationis: & hoc se-
quitur Felin. hic num. 5. & est ex mente Rotæ
decis. 6. num. 1. de lit. contest. aliàs 354. quæ in-
cipit, Si dato libello, in nou. vbi decidit litis con-
testationem induci per responsionem factam
ad libellum partem ipsius confitendo, & partem
negando. An autem congrua sit responsio ad li-
tis contestationem inducendam si reus dicat,
credo me non debere, vel debere; vel si dicat
nec scio, nec credo, vel non præsumo, vel dubi-
to, vide hic per Marian. Socin. in 8. quæst. princ.
n. 77. & seqq.
37 Septimò sequitur in diffinitione verbum illud,
sequutam; quia non requiritur vt responsio rei
fiat parte præsente, & incontinenti post oblatum
libellum, sed fieri potest etiam parte absente,
& ex interuallo, vt tenent Domini de Rota in
præalleg decis. 6. de lit. contest. vbi formaliter
dicunt sic. [Si dato libello per actorem compel-
litur reus ad respondendum libello, & reus res-
pondeat confitendo partem, & partem negan-
do, licèt tempore huiusmodi responsionis rei
actor nihil dixerit, vel etiam præsens non fuerit;
dicebant Domini omnes litis contestationem
fore factam ex vtraque parte, quæ fit per narra-
tionem, & petitionem in iure ex parte actoris
propositam & responsionem rei sequutam, vt in
c. Vnico, de lit. contest. in c. Dudum, de elect.
& in c. Prout, de dolo, & contumac. At in casu
proposito datus erat libellus pro parte actoris,
in quo continebatur narratio facti, & petitio, in
quibus ipse semper persistebat, atque fiebat dire-
cta responsio per reum confitendo, & negando
quod sufficit per iura antedicta: ergo, &c. Du-
bium enim facit, quia litis contestatio nihil est
aliud quàm simul testatio, siue mentis declara-
tio volentium litigare; ergo videbatur quod si-
mul, & eodem tempore deberent concurrere
petitio actoris, & rei responsio, vt in l. Consensu,
ff. de act. & obligat. Ad quod respondebatur
quod dato libello actoris semper constare vide-
tur de animo suo litigandi, maximè instando vt
reus compelleretur ad respondendum; & sic
persistendo in sua petitione haberet animum
litigandi, quod sufficit. Respondendo ergo huic
petitioni statim fuit litis contestatio facta etiam
simultaneè propter concurrentiam animorum,
& per hoc fuit saluatus vnus magnus processus
habitus in partibus in quadam causa Hispalēsi.]
Hactenus verba decisionis, ex quibus tria eli-
ciuntur contra opinionem Bartoli, & Baldi in
l. Vnica, C. eod. & Host hic num. 12. in ver. Sed
per petitionem. Primum est litis contestationem
fieri posse etiam absente parte, ex quo actor li-
bellum obtulit, & persistit in sua petitione. Se-
cundum est litis contestationem non vitiari ex
temporis interuallo inter oblationem libelli, &
responsionem. Tertium est verba non esse neces-
saria ad inducendam litis contestationem, sed
sufficere vt porrigatur libellus continens narra-
tionem, & petitionem, & sequatur responsio:
& huic opinioni adhærent hic Butr. n. 12. Card.
num. 4. Abb. num. 7. & Felin. num 4. approban-
tes Rotæ decisionem, quæ vt dicit Imola nu. 13.
vers. Et sic dicunt Domini de Rota, seruaretur
in practica propter illorum authoritatem: licèt
subdat, si non esset eorum authoritas, quia com-
munis opinio est in oppositum, difficile esset ob-
tinere; & secundum Rotæ decisionem testatur
Abbas quasi semper se vidisse practicari Parmæ,
38 vbi legit sex annos continuos. Et quamuis Ma-
rian. Socin. videatur recedere ab opinione Ro-
tæ

ta, quando actor post responsionem rei non comparet, nec prosequitur: tamen de illius dicto dubitat hic Felin. eod. nu.4. & meritò, quia cum actor libellum obtulerit, & persiterit in sua petitione vsque ad responsionem rei, & sic censeatur perdurasse in eadem voluntate, & proposito litigandi, arg. cap. Maiores, de baptis. & consequenter iam fuerit facta litis contestatio: actus subsequentes nihil operantur. In perseuerantia enim voluntatis magis spectatur initium, quàm factum postea subsequutum, vt plenè notaui in c. Significatum, n. 32. & 33. infra, de Regular.

39 Octauò, & vltimò sequitur in diffinitione, animo litigandi, quia litis contestatio dependet
ab animo rei, vt in Authen. de exhiben. reis,
§. Illud, & dixit Rota decis.2. quæ incipit, Si pars
40 num. 4. de lit. contest. aliàs 1 x. in nou. Vnde
litis contestatio non oritur, nisi responsio rei
fiat animo procedendi in causa, & ea intentio-
41 ne, & proposito, vt dicit glossa hic vers. Quod
est ita intelligendum, & Innocen. num.1. nam contestari secundum eum num.3. nihil est aliud, nisi testari quia vult cum aduersario litigare. Requiritur ergo, vt animo litigandi petitioni aduersarij contradicat, vt l. Rem non nouam, C. de iudic. Vnde si responsio, vel negatio fiat ad iurisdictionem iudicis declinandam, exinde non fit litis contestatio, vt est textus notab. in cap. Si Clericus, & ibi dixi post Goffred. Abb. Antiq. Hostien. & alios, suprà de foro compet.
42 In dubio tamen vbi verba sunt apta contestationi, præsumitur animus contestandi nisi contrarium appareat per protestationem, vt notabiliter hic dicit Innocen. n.1. vers. Sed vbi sunt apta, & Host. num.1. vers. Et bene dixi animo contestandi, & num.2. vers. Cum nec positiones. Aliàs verò non præmissa verbali protestatione, sola intentio non sufficeret secundum eos: & ita reperio fuisse decisum in Rota in præalleg. decis. 2. de lit. contest. in nouis: vbi fuit dubitatum, si reus respondendo libello neget narrata prout narrantur, & dicat petitionem fieri non debere; si non addat, & dicat animo litem contestandi; an per huiusmodi responsionem fuerit lis contestata: & fuit determinatum, & conclusum affirmatiuè per d. leg. Rem non nouam, C. de iudic. & per l. 2. C. de iuram. calumn. & per hoc cap. & c. Dudum, il secondo, de elect. & notata per Specul. in tit. de litis contest. §.1. vers. Quod si proponuntur, vbi decidit pro hac parte. Nec mirum, quia prædicta iura loquuntur simpliciter, & talem animi expressionem non requirunt;
43 nec præsumitur quis verbo exprimere, quod
mente non cogitauit, l. In ambiguo, ff. de suppel. legal. & c. In obscuris, de regul. iur. lib. 6. alioquin vt subijcit Rota, simili ratione in contractibus, in vltimis voluntatibus, priuilegijs, & rescriptis non valeret, quod fieret, nisi adderetur huiusmodi animi expressio, quod esset absurdum. Pro qua conclusione faciunt ea, quæ leguntur, & notantur in c. Intelligentia, & c. Præterea, de verbor. signif.

44 Tertiò nota per positiones, & responsiones ad eas non induci litis contestationem. Idem habetur in d. c. Dudum, §. Licèt autem, suprà, de elect. Prima ratio est secundum Innocen. hic num.1. in ver. Non per positiones. Host. n.2. in
eod. ver. Butr. num.8. & Marian. Socin. num.62.
quia in positionibus non fit aliqua petitio, quæ
45 est necessaria ad litem contestandam: nam qui
ponit, nihil petit, sed factum narrat, vt Bald. inquit in d c. Dudum, num. 16. glos. hic, & Butr.
46 num.8. vers. Probat vlterius. Sententia autem
debet esse conformis non positioni, sed petitioni, c. Licèt Heli, de Simon. Clem. Sæpe, §. Verum, de verbor. signif. At quomodo posset ferri sententia absolutionis à petitione, vel condemnatione ad petita, si nihil esset petitum; cum hoc nec fieri possit etiam, vbi esset aliquid petitum, sed ineptè, vt in c. Examinata, supra, de iudic. Secunda ratio est secundum eos, quia licet ponas aliquod factum, vel dictum; propter hoc tamen non testaris, vel non contestaris te velle litigare: ergo lis contestata dici non potest inspecta verbi significatione, à qua nisi aliud appareat non est recedendum. l. Non aliter, ff. de
47 legat.3. Tertia denique ratio est, quia positiones
fieri possunt etiam ante litis contestationem, vt hic, & l. 1. ff. de interrog. action. secundum Innocen. num.1. in fine, & Bart. in l. Vbicunque, numer. 18. ff. Eodem. Nam quandocunque fieri possunt probationes, vt notat glossa magna in cap. 1. vers. Sed dic quod quandocunque, de confess. libr. 6. Contingit autem aliquando, vt etiam ante litis contestationem opponantur exceptiones, super quibus facienda sit probatio, ad cuius releuationem fiant positiones, puta si excipiatur quod actor sit excommunicatus, & sit à limine iudicij repellendus, vt declarat glossa præallegata; & consequenter per responsionem ad positiones non contestatur lis, quia non probat hoc esse, & c. l. Neq; natales, C. de probat. c. Inter corporalia, de transl. Prælat. vt per Butr. hic nu.8. vers. Probat vlterius.

48 Conclusionem vt supra firmatam declarat hic notabiliter. Hostiens. num. 12. vers. Quid ergo, vt habeat locum tantummodo in positionibus singularibus, in quibus dicit procedere hanc decretalem ponderando litteram ibi, *quibusdam positionibus*, quasi dicat de singularibus, & pluribus loquor. Secus verò in positione generali, vt si dicatur, Pono quod omnia quæ continentur in libello sunt vera; & reus generaliter respondeat confitendo omnia, vel negando. Ex hoc enim putat Hostien. litem esse contestatam, arg. l. Si is qui ducenta, §. Verum, in fin. ff. de reb. dub. vbi habetur: [Si quis ita interroget, eorum quæ tibi obijciuntur fecisti, ille neget; hoc exprimit, eorum quid quæ obijciuntur non feci, id est nihil eorum feci.] Hæc ibi; quasi dicat, sufficit vt omnia negentur. Ita Host. cuius verba recitat hic Ioan. Andr. & eandem opinionem tenet Bartol. in l. Vnica, C. eod. quia sicut in prælijs corporalibus inter famulum, & famulum non appellatur prælium, sed badalutum; sed quando tota massa, & totus exercitus vtrinque inuicem confluit, tunc dicitur prælium; ita hic per huiusmodi positiones particulares, & responsiones non inducitur litis contestatio, quæ tamen inducitur per narrationem negotij vniuersalis, & responsionem sequutam; & sic loquitur text. in l. Vnica.

Sed oppositum sentit hic glossa nostra in fine, quæ dicit litis contestationem non induci per

positiones, & respoosiones, licèt petitio fuerit
oblata: & opinionem glnlæ de rigore iuris dicit
veriorem Ioan. de Imola nu.6. quam etiam dicit
simpliciter sequendam Abb. nu.6. vers. Ego verò
puto, vt scilicet nunquam inducatur litis conte-
statio per positiones, & responliones, siue fiant
generales, siue particulares, dummodo sint veræ
49 positiones. Fundamentum huius opinionis est,
quia positiones io causis vsus longæuus admisit
ad faciliorem litium exitum, vt per confessionem
aduersarij pars releuaretur ab onere probandi,
vt dicit textus in Clem. Sæpe, §. Verum, de ver-
bor. signific. Non ergo fiunt ad finem petitionis;
& cum verba sint assertiua, seu enunciatiua,
effectum petitionis operari, non debent, arg.
cap. Significauit, infra, de appell. fatetur tamen
Abbas contestationem fieri, si in libello actor
narret factum in libello contentum, & reus re-
spondeat; & ita intelligit textum, & Bartolum
in d. l. Vnica, & ita etiam dicit posse procedere
contrariam opinionem Hostiensis, dum loqui-
tur de positione generali. Secus si eam faceret
per modum positionis petendo interrogati par-
tem de veritate iuramento præmisso; quia tunc
intendit probare, & releuare se ab onere pro-
bandi, non autem petere. Non obstat textus no-
ster, dum dicit per positiones, & sic loquitur in
plurali. Quoniam vt obseruat Ioann. de Imola
habuit respectum ad communiter accidentia,
arg. l. Nam ad ea, ff. de legib. quia communiter
plures, & distinctæ fiunt positiones. Præterea
quamuis in principio loquatur de quibusdam
positionibus, tamen ibi narrat factum, prout
contigit, & habet respectum ad causam; sed in
decisione secundum Abb. non se refert ad posi-
tiones particulares, sed generaliter dicit, non
per positiones, & responsiones ad eas fit litis
contestatio, sed per petitionem in iure propó-
sitam, & responsionem sequutam; & idem repe-
tit textus in cap. Dudum, §. Licet autem, supra,
50 de elect. Non est igitur possibile vt positio etiam
generalis contestationem litis inducat, nisi ad
mixtam habeat petitionem; cum de substantia
contestationis sit petitio, & congrua ad petitio-
nem responsio, vt latius ostensum est supra n. 13.
& in hoc tandem residet Marian. Soc. hic nu. 62.
vers. Et ex prædictis arbitror concludendum, &
Ioan. de Anan. num. & qui dicit opinionem Ho-
stiensis, communiter non teneri per Doctores
modernos in l. 2. §. Sed si vnus, ff. de vi bonor.
raptor. & in c. Relatuio, il secondo, de testamen.
51 & sequitur Felin. nu.3. qui etiam allegat Rotam
decis. 18. de testib. in antiquis dicentem per re-
sponsionem factam ad articulos conclusiuos in-
duci contestationem litis, quia tales articuli
sunt loco libelli.
52 QVÆRO quid sit positio.
Glossa magna, & magistra in cap. 1. de confess.
lib. 6. plures recenset diffinitiones, Goffredus
diffinit sic: Positio est dictum loco interroga-
tionis positum. Vincentius dicit: Positio est
assertio alicuius dicti, vel facti vt ad ipsum re-
spondeamus, Bartol. in l. Cum & Iudices, §. Quod
obseruari, nu. 20. C. de iureiur. Positio est alicu-
ius particularis rei ad causam pertinentis asser-
tio, Bald. in cap. Dudum, il secondo, num. 13.
supra de elect. Positio, inquit, est oratio, siue
propositio aliquid esse, vel non esse enuncians.
53 Sed hæ diffinitiones aut non exprimunt suffi-
cienter naturam positionum, aut sunt nimis ge-
nerales, & non conuertibiles prout hæc Baldi,
quæ conuenit etiam orationi Dominicali, &
cuilibet propositioni, quæ vt generaliter diffinit
Arist. lib. 1. Priorum cap. 1. est oratio affirmati-
na, vel negatiua alicuius de aliquo. Alij vt re-
fert Archid. in d. cap. 1. num. 1. de confess. lib. 6.
sic describunt. Positio est breuis verborum for-
mula mentem ponentis continens ad veritatem
eliciendam concepta: & hanc videtur approba-
re glossa præallegata. Sed laborat eodem vitio,
quo præcedentes; & conuenit etiam articulis,
qui cōtinent mentem proponentis ad veritatem
per testes eliciendam; & sic non est bona cum
conueniat alijs à diffinito, vt notat glossa & DD.
in rubr. supra de Summa Trinit. & fide Cathol.
54 Similiter Archid. in d. cap. 1. ponit suam diffini-
tionem, videlicet: Positio est assertio alicuius
facti, si per responsionem ad ipsam pertinentem
obligetur reus, & actor à probandi onere rele-
uetur. Verum cum positio etiam fiat per reum,
incautè expressit de reo, & actore in descriptio-
ne, vt aduertit glossa 1. in cap. 1. Ac præterea
ad substantiam positionis non spectat, vt respon-
sio sit pertinens, vel impertinens. Magis placet
diffinitio quam ponit, & per partes explicat Io.
Monac. in d. cap. 1. num. 1. videlicet: Positio est
narratio facti nondum probati ad experientis
intentum directè, vel indirectè spectantis, quod
intenditur probari per responsionem aduersan-
tis.
55 Vel dic, Positio est simplex assertio facti ad
causam pertinentis medio iuramento in scriptis
exhibita ad hoc vt per responsionem aduersarij
ad interrogationem iudicis. pars releuetur ab
onere probandi.
56 Primò dixi *assertio*, quia positiones fiunt per
assertionem, vt hic, & in d. cap. Dudum, il secon-
do, §. Licet autem, de elect. & notat Ioan. Monac.
in d. cap 1. num. 1. de confess. lib. 6. & patet ex
diffinitionibus superius relatis, & secundum
gloss. 1. in fine in d. cap. 1. & Franc. ibi num. 5.
& 10 & Paul. de Castro cons. 71. Clarissime n. 4.
vers. Venio ad merita, lib. 3. Positiones hoc diffe-
runt ab interrogatorijs, in quibus interrogans
nihil confitetur, vel affirmat, vt ff. de interrogat.
57 action. per totum. Ponens autem dispositiuè
omnia quæ ponit intelligitur confiteri, vt in
cap. vlt. & ibi Ioan. Monac. & omnes notant, de
Iureiur. lib. 6. Archid. in d. cap. 1. num. 1. vers. Et
nota quod quilibet ponens, Lap. alleg. 120. n. 1.
in fin. vers. In eo enim, Alex. consil. 92. Viso, &
58 opportunè, in princ. lib. 5. Idque rationabiliter
sancitum est: nam sicut vult actor releuari per
responsionem, & confessionem rei; ita vice ver-
sa consentaneum est, vt actor interrogans dispo-
sitiuè loquatur, vt sic reus pariformiter releuetur
per confessionem actoris, arg. cap. Non licet, de
59 regul. iur. lib. 6. In iudicijs enim inæqualitas re-
probatur, & parilitas approbatur, cap. Cùm in-
ter Priorem, §. 1. & ibi notatur, infra, de except.
cap. 2. §. 1. supra tit. prox. Host. in cap. vlt. nu. 2.
infra, de Cler. pugnan. in duel. & ideò vt dicit
Archid. in d. cap. 1. nu. 1. de confess. lib. 6. is qui
ponit, certum ponere debet, l. Si in rem, ff. de
rei vendic. arg. cap. De muliere, de sponsal. &
cap. De simoniacæ, de Simon. eod. lib. cum &
ses-

certum velit responsum; vt vtatur eodem iure
quo vult aliũ vti, l.1. ff. Quod quisque iur. c. Cum
omnes, de Const. cap. Ponderet, 50. dist. cap. De-
creto, 2. quæst. 6. Et sic potest pars petere, vt
interrogationes dentur dispositiuè per modum
positionum, & aliter non cogitur respondere.
60 Ita Franc. in d. cap. 1. num. 5. & Rota decis. 31.
incip. Voluerunt, & ordinauerunt, aliàs 3. de
sequestr. possess. & fruct. in nonis, vbi decidit
partem non cogi respondere interrogatoriis
principale negocium tangentibus, nisi dentur
dispositiuè medio iuramento, & in scriptis per
modum positionum, vt articulorum; & subijcit
rationem superius expressam, videlicet quia in-
terrogans nihil, sed ponens dispositiuè omnia
quæ posuit, confitetur, vt cap. 1. & 2. cum ibi
notatis, de confess. lib. 6. ergo vt non claudicet
iudicium, dignum, & iustum est, vt sicut actor
interrogando per rei confessionem vult releuari,
ita, & reus per actoris interrogationem dispositi-
uè datam releuetur, vt seruetur in iudicio æqua-
litas. Idem tenet gloss. 1. in cap. Iudicantem,
30. quæst. vlt. & Prob. in addit. ad Monac. in
61 d. cap. 1. num. 3. Si tamen reus ad interrogatio-
nem non dispositiuam responderet, & confitere-
tur, sibi præiudicium inferret, vt notat Bernar.
in cap. Cum causam, infra, de Iuram. column. &
Rota in præalleg. decis. num. 1. vers. Hoc autem.
62 Præterea dixi *assertio*, quia positio debet esse
affirmatiua, & non negatiua. Rationem reddit
glossa in c. 1. in ver. Negatiuas, de confess. lib. 6.
quia positio in locum probationis venit, Clem.
Sæpe, §. Et quia, de verbor. significat. Illud ergo
in positione debet admitti, quod admitteretur in
probatione, vt notat Goffred. in cap. Dudum,
63 il secondo, de elect. Sed negatiua regulariter
non est probabilis, vt notatur in cap. Accusator,
6. quæst. vlt. & in cap. Bonæ, il primo, §. Contra
verò, supra, de elect. ergo nec est ponibilis.
64 Item negatiua positio non ponit sed remouet,
vt per glossam vbi supra, & Bald. cons. 340. Sta-
tuto Papiæ, in fine, vers. Dico etiam, lib. 1. vbi
dicit positionem debere esse affirmatiuam, quia
65 positio negatiua nihil ponit; vnde nisi quatenus
negatiua habeat implicitam affirmatiuam non
dicitur positio, sed potius interrogatio. Et se-
cundum Ioan. Monac. in eod. cap. 1. dicit caren-
tiam; & sic non existentiam; & non entis non
sunt species, nec differentiæ secundum Philoso-
66 phum. Sed hoc dictum Ioan. Monac. impugnat
Bald. in d. c. Dudum, num. 50. vbi ostendit diffe-
rentiam inter carentiam, & non existentiam;
quia non existentia non requirit aliquod bene-
ficium, nec subiectum; sed carentia sic; verbi
67 gratia iste caret oculis, & ideò debet responde-
ri, quia negatiua in subiecto semper est proba-
bilis. Facit quod notatur in l. 1. § 1. ff. de itin.
actuq. priu. & l. Si in aliqua, ff. de offic. Proconsul.
68 Sed tu distingue ex mente Ioan Andr. in d. cap. 1.
de confess. lib. 6. & eiusdem Baldi in d. cap. Du-
dum, num. 48. Aut negatiua est probabilis per
alia genera probationum, aut non. Primò casu
debet responderi, vt l. Optimam, C. de contrah.
& committen. stipulat. & l. Iurisgentium, §. Quod
69 ferè, ff. de Pact. vnde cum negatiua coarctata
loco, & tempore sit probabilis: ergo omni po-
sitioni coarctatæ, responderi debet. Et hoc pro
regula constituit Bald. vbi supra. Aut negatiua
70 non est coarctata, & tunc substingue. Aut enim
sit de facto eius, contra quem ponitur, puta po-
no quod non numerasti: & debet responderi;
vt l. Marcellus, ff. rer. amot. & in Authen. de
Hæred. & Falcid. §. Si verò absunt, Bellam. con-
sil. 33. nu. 31. vers. Secundò quia, nam quamuis
71 non sit probabilis per testes eo quod de non ente,
nõ sit scientia, & nihil sit in probatione quod non
sit in natura; tamen probari potest per confessio-
nem partis; & magis in hoc fuit succurrendum
ponenti, cum non sit nisi vna species probatio-
nis arg. cap. vlt. infra de testib. cap. 2. & cap. Ad
nostra, de probat. & declarat glossa in d. cap. 1.
72 in ver. Non possunt. Aut sit de facto alterius, &
non debet responderi: Facit l. Quidam, ff. de
donat. & l. In contractibus, C. de non numer. pe-
cun. secundum Bald. dicentem hoc tenere Iacob
73 Butrigar. & Rayuerium eius Pedagogum, qui
74 est transcriba eius. Quod si positio sit mixta
partim facti proprij, & partim facti alieni, simi-
liter responderi non debet, nisi explicetur. Et
quamuis fortè negari posset totum, tamen tutius
est propter periculum animæ, vt specificè re-
spondeatur ad illam partem, quæ concernit fa-
ctum proprium, vt per Bellam. in præcit. con-
75 sil. 33. num. 33. Sed hodie seruari debet disposi-
sitio d. cap. 1. de confess. lib. 6. vbi statuitur, vt
iudices admittere possint positiones negatiuas,
etiamsi aliàs probari non possint quam per con-
fessionem aduersarij, si æquitate suadente vide-
rint expedire. Itaque positiones negatiuas iuris
rigor repellit, sed æquitas admittit, vt ibi notat
glossa in ver. Negatiuas.
76 Secundò in diffinitione dixi *simplex*: nam po-
sitio non debet esse duplex, puta pono Testato-
rem fecisse testamentum, & legasse mihi decem.
Hæ namque sunt duæ positiones sub vna, & est
possibile vt fecerit testamentum, & tamen non
legauerit; & ideò debet diuidi; aliàs eiusmodi
positioni non est respondendum, vt Bald. in
d. cap. Dudum, il secondo, num. 52. de elect. &
Ægid. Bellam. cons. 33. num. 33. vbi dicit positio-
ni multiplex factum continenti non esse respon-
dendum donec declaretur: & declarat glossa in
cl. 2. in ver. Absque rationabili causa, de confess.
77 lib. 6. Si tamen aduersarius neget simpliciter non
videtur singula negare, sed totum vniuersum:
nam non tenetur respondens diuidere, si ponens
non diuisit, secundum Bald. vbi supra num. 53.
& notatur in cap. Præsentium, de testib. lib. 6.
78 & in idem recidit, si positiones sint generales,
obscuræ, & incertæ, Oldrad. cons. 263. Dominus
Ægidius, num. 5. Plenè Bartol. cons. 193. Com-
mune Lucignani, num. 3. vers. Super tertiò, lib. 1.
Idemque dicendum si sint implicitæ, æquiuocæ,
captiosæ; vel alternatiuæ, vt in glossa præalleg.
in d. c. 2. de quibus tamen dic vt plenè per Bald.
in prædicta Decretali Dudum, nu. 54. & seqq.
79 Tertiò dixi *facti*, quia non admittitur positio
iuris, idest de casu legis secundum Iacobum Bu-
trigarium in l. Vnica, C. eod. & idem de casu
glossæ, si desit textus; quia non est in potestate
respondentis dubia iuris interpretari, vt Bald.
inquit in d. cap. Dudum, num. 55. Nam quæ sunt
iuris communis nec sunt probabilia, nec pro-
banda, quia ius certum est, & per contrariam
positionem, vel confessionem alterari non potest
l. Ornamentorum, ibi, *nec errorem hæredis tu-*

mu-

mutasse respondi, ff. de auro, & argeo. legato. Signorol. de Homodeis, cons. 165. num. 3. Vnde si ponam minorem decimumquartum annis testari posse, & tu respondeas credo, talis responsio est nulla, & non praeiudicat, vt notat Bart. in l. 2. nu. 13. ff. de confess. facit secundum eum l. In confessionibus, ff. de interrogat. action. & quod not. C. eod. l. 1. ibi, nisi ius, vel natura repugnet.

80 Veruntamen super iure consuetudinario valet positio, & confessio, vt per Bart. Bald. & Signorol. locis citatis. Item valet super iure municipali, vel aliqua Extrauaganti, vt per Bart. in dict. l. Ornamentorum, num. 3. ff. de auro, & argen. legato.

81 Quartò dixi *pertinentis*, quia positio non debet esse impertinens, vt notat Ioan. Monach. in cap. 1. num. 2. de confess. lib. 6. gloss. in c. 2. in ver. Absque rationabili causa, eod. tit. & lib. & Bartol. in l. Vbicunque, num. 13. ff. de interrogat. action. intellige si sit impertinens omnino, puta quod Rex est in Francia, vt exemplificat Bald. in d. c. Dudum, num. 13. de elect. & Petr. de Anchar. in d. c. 1. nu. 4. vel Peto à te centum ex causa mutui, & pono quod Rex Parthorum viuit secundum exemplum Bartoli loco citato. Vel si agens interdicto vnde vi, faciat petitionē de proprietate, leg. Momentaneæ, C. Qui legit. person. Bald. in d. c. Dudum, num. 47. Sed si non est omninò impertinens debet responderi, vt tenent Iacob. de Arena Cyn. & omnes in l. 2. §. Quod obseruari, C. de iureiur. teste Bald. vbi

82 supra. Dicitur autem pertinens quælibet positio, quæ causæ adaptari potest siue ad causam faciat directè, siue indirectè secundum Ioan. Monach. in d. c. 1. num. 2. de confess. lib. 6. & ibi Prob. num. 4. & Bald. in leg. Si duo, §. Item Iulianus, vers. Vltimò nota, ff. de iureiur. Item pertinens dicitur positio omnis quæ venit in auxilium causæ eius qui ponit; & hanc regulam ponit Bald. in d. c. Dudum, eod. num. 47. vers. Et nota istam regulam: & est ex mente glossæ primæ in d. c. 1. de confess. lib. 6. in vers. Scias autem. Item positiones quæ aliquod adminiculum conferunt, pertinentes dicuntur, vt notat Bartol. in d. l. Vbicunque, num. 13. ff. de interrogat. action. Bald. in l. Ad probationem, la prima, C. de probat. & sufficit vt qualitercunque adminiculentur etiam ex leui præsumptione, vt idem dixit in c. Licet causam, nu. 33. Ex prædictis apparet, de probat. allegat. Iacobum Butrigarium in l. Inertia, C. de interdictis: & sequitur Philip. Prob. ad Monac.

83 in d. c. 1. num. 5. de confess. in 6. Sed si statim apparet impertinens, non debet responderi secundum Bald. in d. c. Dudum, nu. 47. Sin autem sit dubium, & altiorem requirat indaginem, responderi debet, saluo iure impertinentium, & non admittendarum positionum, & notat glossa Beroardi in c. Cum contingat. in ver. Nihilominus, supr. de off. Deleg.

84 Quintò dixi *ad causam*, idest ciuilem, quia in criminalibus non fiunt positiones. Archid. in c. Ex pœnitentibus, num. 6. 50. distinct. etiamsi extent indicia ad torturam, non enim fiunt positiones, sed reus per iudicem interrogatur. Bald. cons. 326. Acturus petitione, vers. Si verò respondeat, lib. 2. & ideò in criminalibus recusans positionibus respondere non habetur pro confesso. Mysinger. respon. 21. num. 10. Capic.

85 decis. 60. num. 2. nam positioni criminosæ regulariter non est respondendum, c. Quis aliquando, §. Item illud, ibi: *non tibi dico vt te prodas in publicum, neque te apud alios accuses*, de pœnit. dist. 2. glos. in c. 2. in ver. Absque rationabili, de confess. lib. 6. Iason post alios in l. Transactione finita, in vlt. notab. C. transact. non enim obijciens crimen releuati debet ab onere probandi, vt plenè per Bald. in l. 2. §. Quod obseruari, n. 23. vers. Item non tenetur, C. de iureiur. Circa quod multum insistit Innocen. in d. c. Dudum, supra de elect. & Abb. in c. 2. de confess. Vide Georg. Nattam in Clem. Sæpe, §. Et quia, vers. Et glossa prima, col. 7. de verbor. signif. vbi ponit regulam negatiuam, & limitat octo modis.

86 Sexto dixi *medio iuramento* propter ea quæ habentur in c. Præsentium, de testib. lib. 6. ibi: [Recepto iuramento de veritate dicenda iniungas dictis Abbati, & Priori, vt tam ponendo, quam respondendo dicant veritatem;] & ideò ponens contraria, periurus est, c. Cum in positionibus, de iureiur. eod. lib.

Septimò dixi *in scriptis exhibita*, quia positiones sunt in scriptis offerendæ iudici, vt videat an sint impertinentes, impossibiles, captiosæ, & c. vt dicit glossa magna in cap. 1. vers. Et exhiberi debent in actis, vt in d. Clem. Sæpe, §. Verum, de verbor. signif.

87 Octauò dixi per responsionem aduersarij, quia ad positiones pars respondere debet, non autem Aduocatus d. c. 1. ibi, per confessionem aduersarij: & d. Clem. Sæpe, & § Et quia, ibi, *propter partium confessiones*: & notat glossa prima, in d. c. 1. ante medium, vers. Ad positiones autem respondere debet pars. Quinimo vt subijcit glossa solent cauti iudices tunc respondentes Aduocatos expellere. Quod tamen intellige verum si ponens petat, vt per ipsum aduersarium respondeatur, vt Praxis obseruat; alioquin positionibus responderi potest tam per seipsum, quam per Procuratorem, vt est textus in c. 2. ibi, *vel Procurator ipsius*, de confess. lib. 6. & tradit Bald. cons. 222. Statuto cauetur, lib. 2. Mulier tamen, & rusticus respondere debent positionibus cum præsentia Aduocati, vel Procuratoris, vt per Ioseph. Ludou. decis. Perusin. 81.

88 Nonò dixi *ad interrogationem iudicis*, quia index, non pars debet aliam partem interrogare super positionibus: textus est in d. c. 2. ibi, *interrogatus, iussusque à iudice respondere*: vbi glossa in ver. Iussusque, & Franc. num. 6. In Curia seruatur vt Notarius interroget ex commissione iudicis; & vide Surdum, cons. 360. n. 29.

89 Decimò, dixi *pars*, non autem actor, quia positiones fieri possunt tam ab actore, quàm à reo, d. Clem. Sæpe, §. Et quia, de verbor. signific. & d. c. 1. vbi glossa magna post princ. vers. Cum positio etiam fiat per reum: & dixi supra in tertio. notab. vers. Tertia deniquę ratio, n. 47. & 54.

90 Vltimò dixi releuetur ab onere probandi, quia ad hoc positiones vsus longæuus admisit, vt dicitur in d. §. Et quia, & sic differunt ab articulis secundum Io. Andr. in c. Præstotium, de testib. lib. 6. & Bald. in c. Dudum, il secondo nu. 46. de elect. quia positio fit ad hoc vt ponens per confessionem partis ab onere probandi releuetur,

uetur, l. Eum qni in primo refpon. ff.de iureiur.
91 & d. c. primo, de confeff. lib.6. & notat Bartol.
in l. Vbicumque, nu.17 ff. de iuterrogat. action.
Articulus vero fit vbicunique eft neceffaria pro-
batio . Dicitur enim artieulus pars intentionis
continens id , quod actor probare intendit vt
92 inqoit glofla in d. c. Præfentium, iu ver. Articu-
lis : & hinc refultat alia differentia : nam teftis
fuper articulis debet deponere de fcientia per
fenfus corporeos , non autem de credulitate , vt
l. Qui teftamento, §.fin. ff. de teftam. & l.prima,
in fine, ff. de his quæ in teftam. delen. Bart. in
l. Quid tamen, §. Si arbiter, num.3. ff. de arbitr.
& notat Cardin. in c. [illegible]caufam. num.3. & 4.
93 infra, de inram. calumn. At verò pars responde-
re poteft pofitionibus per verbum *credit*, vel *non
credit*, vt per Cardin. vbi fuprà, Franc. in cap. 1.
nom. 9. de confeff. in 6. & ibi etiam Prob. ad
Monac. num. 10. Et quamuis gloffa magna in
d. c. 1. circa finem, verf. Ad illas poftmodum,
dicat ad pofitiones refponderi de veritate , vel
credulitate habita diftinctione an de veritate, vel
calumnia fit iuratum , vt in c.2. de teftib. lib. 6.
& Bald. in d. c. Dudum , num. 11. dicat in facto
proprio refpõdendum effe pofitionibus per *Scio*,
ideft veritatis verbum , vt leg. Marcellus, ff. rer.
amotar. & l. Res, ff. de crimin. expil. hæred in
alienis per *credo*, vel *non credo*, c. Cum ad fedem,
infra, de reftit. Spoliat. tamen in practica com-
muniter feruatur vt indiftinctè admittatur re-
fponfio per verbum, *credit*, vel *non credit*, vt hic
per Abb. num. 20. verf. Qui in pofitionibus ho-
die fufficiens eft talis modus: & Marian. Socin.
num.84. eod. verf. Et refponderi folet, credit vt
ponitur , vel non credit vt ponitur . Alexand.
94 conf.13. Ex ijs quæ, in princip. lib. 1. Aduerte
tamen quia hæc differentia eft nominis tantùm:
nam refponfio quæ fit pofitionibus de credulita-
te, habetur pro veritate in præiudicium refpon-
dentis, de quo habes gloffam in cap. Ex litteris,
infra, de iureiur. in ver. Veritate, ibi : [Quia
æque præiudicat confeffio de credulitate , ficut
de veritate.] Quam gloffam ad hoc reputat fin-
gularem Cardin. & Prob. locis citatis, Barthol.
de Belenzinis in rubr. de probat. & Philip. Franc.
in cap. 1. fupra, de iudic. Idem tenet Feder. de
Senis , conf. 23. Titius electus , in fine, verf. Se-
cundò fateor. Bald. conf 225. Quæftio eft de ter-
râ, in fine, lib. 1. Riminald. conf. 203. Vifo pro-
ceffu, in princ. lib.2. Dec. conf.647. Requifitus,
num.6. & Corneus, conf.305. Circa primum
num.5. lib.3.
95 Cæterum hoc intellige verum quantum ad
hoc vt ponens releuetur ab onere probandi, non
autem quoad hoc vt incurratur periurium ex ta-
li refponfione, ficut ex refponfione de veritate,
neque quoad alios effectus , vt notabiliter decla-
rat Calder. conf.152. aliàs 4. de confeff. & con-
fentit Bald. conf.299 Proponitur, lib. 5. vbi fir-
mat non poffe inquiri de falfo eum , qui falfum
dixit per iuramentum calumniæ refpondens po-
fitionibus. Ego verò de hoc valdè dubito , quia
cum hodie communiter non fiat refponfio , nifi
per verbum *credit* , vel *non credit* ; ficut ponens
falfum incidit in periurium , ita & refpondens ,
vt fic in iudicio feruetur æqualitas fecundum ea
quæ dixi fupra, n.59. Ad hoc cap. fin. de iureiur.
lib.6. vbi tam ponens, quàm refpondens contra-
tia poft iuramentum in caufa præftitum periuris
dicitur , nec diftinguitur an refponfio fit de cre-
96 dulitate, vel veritate. Hinc glof. 1. in d. c. 1. de
confeff. lib. 6. verf. Scire tamen debes, poftea-
quam docuit Aduocatum , qui docet falfum re-
fpondere , teneri aduerfario illius damna refar-
cire , quæ inde pertulit, vt c. Sæpe, 50. dift. c. vlt.
de iniur. leg. Qui occidit, §. vlt. ff. ad leg. Aquil.
97 fubdit immediatè ; folent Aduocati dicere clien-
tulis , fi hoc confiteatis caufam perdes , nec di-
cunt, fi negaueris animam perdes, c. Matthæus,
in fin. de fimon.

DE FERIIS.

Cap. Capellanus.

SVMMARIVM.

1 *DEclaratio dubij ardui , & difficilis circa
intelligentiam Canonis à Sede Apofto-
lica petenda eft .*
2 *Matrimonium coram Parocho fine cele-
bri folemnitate contrahi poteft etiam temporibus
ab Ecclefia interdictis. & n. 11.*
3 *Opinio melioribus rationibus fulcita eligenda eft in
concurfu opinionum, etiamfi oppofita fit commu-
nior.*
4 *Nuptiarum folemnitates quibus temporibus iure
veteri prohiberentur .*
5 *Et quibus iure nouiffimo Conc. Trid.*
6 *Nuptiarum benedictiones fieri non poffunt tempo-
ribus ab Ecclefia interdictis , & eft culpa mor-
talis huic præcepto contrauenire.*
7 *Item prohibentur his temporibus nuptialis conuiuia
& n. 11.*
8 *Item traductio vxoris ad domum viri, etiamfi fiat
priuatim, ac fine folemnitate. n. 10.*
Item carnalis copula. n. 11.
9 *Nuptiarum folemnitates cur certis temporibus fint
prohibitæ.*
12 *Toletani Concilij decretum prohibens carnalem
commixtionem & alias nuptiarum folemnitates
temporibus ab Ecclefia interdictis, refertur.*

CAPELLANVS. Tres feptimanæ,
quibus Canon prohibet fieri nuptias
ante feftum Ioan. Baptiftæ, non conti-
nuantur fefto, fed intelligitur de fepti-
mana Afcenfionis cum duabus fequentibus. Hoc
dicit fecundum Ioan. Andr. & omnes. Commu-
nis diuifio. Secunda ibi, *Quia igitur*.
1 Nota primo ibi , *Confulti fuimus vtra iftarum
opinionum potior videatur* : quotiefcunque ardua
difficultas emergit circa intelligentiam Canonis,
& vtriuque funt opiniones , ad Sedem Apoftoli-
cam pro declaratione effe recurrendum . Con-
cordat c. Per venerabilem, §. Rationibus , infra
qui fil. fint legit. vbi dicitur : [Si difficile, & am-
biguum apud te iudicium effe perfpexeris, &
iudicium inter portas iudicis variari , venies ad
Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem , qui
fuerit illo tempore , qui iudicabunt tibi iudicij
veritatem , & facies quæcunque dixerint qui
præfunt loco , quem elegerit Dominus,] ideft
Se-

Sedem Apostolicam, vt ibi exponitur, ad idem text. in l.vlt. C.de leg. & adde quod in proposito scripsi in cap. Cum venissent, num.25. & 42. supra de Iudic.

2 Secundo nota ibi, *quocunque tempore contrahatur*, matrimonium ipsum legitimo interueniente consensu, ac sine celebri solemnitate licitè contrahi posse etiam temporibus ab Ecclesia interdictis: nam verb. *Contrahatur*, hic positum exponitur ab Innoc. idest contrahi liceat. Et quamuis nonnulli ex Antiquis contradixerint; tamen hæc est communis opinio, quam sequitur hic Tancredus, & Hostiens. sub num.2. in ver. Contrahatur, Ioan. Andr. num.3. & 4. Bald. in fin. Butr. num.9. & Abb. num.2. & 4. dicens sic transire hic omnes Doctores, & probatur irrefragabiliter in hac Decretali, dum dicit esse consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, vt matrimonium quocunque tempore contrahatur consensu interueniente legitimo de præsenti, sed nuptiarũ solemnia certis temporibus prohiberi: vnde patet non esse audiendos Modernos Collectores hic num.3. asserentes matrimonium temporibus prohibitis posse contrahi, scilicet validè, sed tamen contrahentes mortaliter peccare, absit enim vt Romana Ecclesia, à cuius regulis nemini licet deuiare, approbet consuetudinem prauam, & nutritiuam peccati, cap. Quis nesciat, 11.dist. Vnde hanc sententiam meritò approbauit Sac. Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum, vt infra dicam in fin.

3 Tertiò nota ibi, *posterior sententia meliori nititur ratione*, in diuersitate opinionum, quarum vna sit probabilis, & altera probabilior, sequendam esse probabiliorem, seu melioribus rationibus fulcitam, vt hic per Abbatem num. 3. inferentem ex hoc, vt non sit habenda ratio personæ illam opinionem fouentis, nec multitudinis Doctorum, qui illam sequuntur, cum sæpe vnius forsan, & deterioris sententia possit multos, & maiores in aliqua parte superare, vt dicit textus ad hoc notabilis in l. 1. §.Sed neque, C.de veter. iur. enunclean. & hoc seruat Rota, quæ in concursu opinionum non tam mouetur ex numero Doctorum, quàm ex rationum momentis, vt dicitur in decis.17. num.4. par.7. recent. Quod si opiniones in vtramque partem sint æquè probabiles, minimè licet vtramlibet sequi, vt dixerunt multi ex recensioribus, sed omnino eligenda est tutior etiam in foro conscientiæ, vt validissimis rationibus & authoritatibus probaui in cap. Ne innitaris, supra de constit. vbi reperies hanc materiam electionis probabilium opinionum plenissimè examinatam.

4 Vltimò nota in vers. *Quia tamen*, & signa tempora, in quibus iure veteri inspecto solemnitates nuptiarum interdicuntur, de quibus hic, & in cap. Non oportet, 1. & 2, & in cap. Non licet, & in cap. Nec vxorem, 33.quæst.4. videlicet ab Aduentu Domini, idest à prima Dominica in Aduentu, secundum Hostiens. hic in princ. vsque ad Epiphaniam, à Septuagesima vsque ad octauam Paschatis, & à diebus Rogationum vsque
5 ad octauam Pentecostes. Dixi iure veteri inspecto, quia ius nouissimum Concilij Tridentini in cap.10. sess.24. de refor. matrim. hæc tempora Feriarum ex parte temperauit præcipiens vt ab Aduentu Domini vsque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum vsque in octauam Paschatis inclusiuè antiquæ solemnium nuptiarũ prohibitiones diligenter ab omnibus obseruentur: in alijs verò temporibus nuptias solemniter celebrari permittit. Ex quibus verbis sublatæ sunt veterum Doctorũ altercationes, numquid octaua Epiphaniæ, & vltima dies octauarum in prohibitione includantur, vt videre est apud Host. hic in princip. & Syluestr. in ver. Matrimonium, 7.quæst.2. nam Concilium dum dixit vsque in diem Epiphaniæ, vtique exclusit octauam: & dum subiunxit, inclusiuè, tam ipsam diem Epiphaniæ, quàm diem octauæ Paschatis comprehendit; quia illud verbum, *inclusiuè*, ad vtrumque tempus est referendum, cum nulla subsit ratio diuersitatis, arg. l.1.de liber. præter. & l.fin. ff.de reb. dub.

Sed QVÆRITVR, quæ sint solemnitates nuptiarum, quæ prædictis Feriarum temporibus ab Ecclesia interdicuntur.

6 Conueniunt omnes his temporibus prohibitas esse nuptiarum benedictiones, de quibus habetur in cap. Aliter, 30.quæst.5. ibi [Sacerdotaliter, vt mos est, cum precibus, & oblationibus à Sacerdote benedicetur] Et in Concilio Tridentino cap.1. ibi [Benedictionem in templo suscipiendam] sess.24. de reform. matrim. adeo vt sit culpa lethalis huic præcepto contrauenire, vt censent Petr. de Palude in 4.sent. dist.32. q.1. art.4. nu.20. Ioan Friburg. in Summ. Confessor. lib.4. tit.17. quæst 1. S. Anton. in 3. part. tit. 1. cap.17. post princ. Syluest. in ver. Matrimonium, 7. quæst. 2, in primo dicto Nauarr. in Manual. cap.22. num.71.

7 Similiter nuptialia conuiuia his temporibus Feriarum prohiberi satis constat ex cap. Ne vxorem, ibi, *Nec conuiuia facere*, 33.quæst.4. & hic notant Abb. Antiq. num.1. in verb. Nuptiæ, & Abb. Sicul. nu.4. vers. Quod nuptialia conuiuia, glos. vlt. in cap. Non licet, 33.quæst.4. ibi non debent celebrari, vt fiant ibi conuiuia, & intersint histriones, & mimi, & glos. in cap. Vir cum propria, § Hinc etiam, ibi, sed prohibentur nuptialia conuiuia, ead. caus. & quæst.

8 Sed & traditionem vxoris ad domum viri his temporibus esse interdictam satis liquet ex dicto cap. Nec vxorem, nam verba illa, *nec vxorem ducere*, communiter exponuntur, idest traducere, vt per Abb. hic nu.4. vers. Et primò adduco, ibi, *ducere*, idest ad domum, & Syluest. in ver. Ma-
9 trimonium septimo, sub nu. 2. vers. Dubitatur secundo. Rationem reddit D. Thomas in 4.sent. dist.32. quæst. 1. art.5. quæst. 4. [Quia quando nouæ sponsæ traducuntur, animus coniugum magis ex ipsa nouitate ad curam carnalium occupatur, & ideo in nuptijs consueuerunt signa multa lætitiæ dissolutæ ostendi, & propter hoc illis temporibus, in quibus homines præcipuè debent se ad spiritualia eleuare, prohibitum est nuptias celebrari]

10 In hoc tamen est discrepantia inter DD. quia nonnulli arbitrantur solam traductionem, quæ fit cum solemnitate, esse interdictam. Et huius sententiæ sunt Goffredus in Summa, tit. de matr. contr. contra interd. Eccles. num.2. Tancred. & post eum Host. hic num.2. in fin. & in iuram. in d.tit. de matr. contr. contra interdict. Eccles. n.3. Angel. in Summ. in ver. Matrimonium tertio, impedi-

pedi-

pedimento 2. ad fin. & alij, quos nouissimè refert, & sequitur Sanchez asserens hanc opinionem esse veriorem in tract. de matr. tom. 2. lib. 7. disput. 7. num. 16. vers. Secunda sententia.

Sed quicquid dicant isti, tenendum est quamcunque traductionem vxoris ad domum viri suprascriptis temporibus esse prohibitam; tum quia text. in d. cap. Nec vxorem, 33 quæst. 4. simpliciter dicit, vxorem ducere; atque ita interdicitur ibi non tantùm solemnitas, sed etiam traductio; tum quia etiam cessantibus conuiuijs, & alijs solemnitatibus, militat ratio D. Thomæ, quod ex ipsa nouitate traductionis animus circa carnalia, & voluptuosa occupetur. Tum denique quia cum feriarum tempore prohibita sit copula carnalis, vt inferiùs patebit, est etiam prohibita traductio priuata, per quam ad carnalem copulam peruenitur, ad glos. vn. in fin. & Ioan. Andr. in princip. in cap. Cum quid prohibetur, de regul. iur. lib. 6. Sicut prohibito matrimonio censentur etiam prohibita sponsalia, per quæ peruenitur ad illud, vt l. Oratio, ff. de sponsal. & prohibita copula, prohibetur etiam cohabitatio, cap. Dissimus, & ibi bona glos. in ver. Intercipit, 28. quæst. 2. Quamobrem traductionem esse prohibitam simpliciter, & indistinctè, tenet glos. in c. Vir cum propria, §. Hinc etiam, ad fin. 33. quæst. 4. & hic firmat Cardin. circa finem, & Abb. num. 4. & censuit S. Congregatio Concilij, vt inferiùs patebit in fin. Sed & Prouinciale Concilium Mediolanen. quintū in rubr. Quæ ad matrimonium pertinent, §. Ne quis, tom. 4. Conciliot. part. 2. pag. 544. col. 1. sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda statuit, ne quis statis temporibus, quibus nuptiarum solemnitates celebrari interdictum est, domum sponsam traducat, aut nuptialia conuiuia celebret, aliaue eius generis vetita agat. Et in specie prohibitam esse traductionem etiam priuatam, & non solemnem, tradit expresse Syl-ueller in ver. Matrimonium 7. quæst. 2. post quintum dictum, vers. Dubitatur secundo, & Summa Rosella in ver. Impedimentū. Impedimento 17. in princ. & alij Recent. quos citat Sanch. d. disput. 7. num. 14. & ante eos Cardin. hic, num. 2.

21 Similiter quoad copulam carnalem tametsi Sanch. in præallegat. disputat. 7. num. 23. existimauerit temporibus ab Ecclesia statutis nullatenus prohibitum esse matrimonium cōsummare, idemque ante ipsum senserint Nauar. in Manuali cap. 22. nu. 71. Petr. de Soto lect. 14. de matr. §. Huic proximum est, Cardin. Bellarm. lib. 1. de matr. cap. 31. ad fin. §. In altero, & quidam alij ex recentioribus à Sanchez citati: tamen illorū rationes sunt valde infirmæ, & ratio D. Thom. superius considerata ne statis temporibus animus coniugum circa carnalia, & voluptuosa occupetur, potissimum viget in consummatione matrimonij: nam vt legitur Eccles. 3. *Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus:* quare contra prædictos stat communis Canonistarum, ferè omnium sententia: nam gloss. hic in ver. Quocunque tempore [Et ita, inquit, quolibet tempore potest matrimoniū contrahi, sed nuptiarum solemnitas tantùm his diebus, ne carnaliter coniungantur, prohibetur] Petr. de Sampso. & post eum Abbas Antiq. n. 1. ver. Nuptiæ, exponit, idest solemnitates, vt conuiuia, hastiludia, & huiusmodi, & etiam quo ad consummationem carnalem suspendi debent matrimonia; vnde si quis vellet illo tempore matrimonium consummare, alter potest excipere contra illum, Ioan. Andr. nu. 4. exponit verb. *celebrari*, idest cum solemnitate, & celebritate contrahi, vel celebris traductio, vel consummatio fieri: & refert, & approbat dictum Petri, & Abbatis, Bald. in fin. [Nota, inquit, in isto cap. quod in istis ferijs benè possunt contrahi matrimonia quantum ad substantiam consensus, sed quantū ad copulam carnalem non] Butr. num. 9. quærit quid prohibetur circa matrimonium tempore feriarum, & soluit his verbis [Dic quod matrimonij contractus non prohibetur, sed nuptialis solemnitas, & copulæ actus, & sic prohibetur solemnitas nuptiarum contrahendarum, & copula, vel consummatio] Et pauló infra similiter probat dictum Petri, & Abb. Antiq. Cardinalis n. 2. [Quæro, inquit in eo, quod dicit, & prohibentur nuptiæ, quomodo hoc intelligitur. Quidam intelligunt de solemnitate: tu intellige de consummatione matrimonij, & sic etiam viduæ, quæ ducuntur sine solemnitate, non possunt hoc tempore duci, multi tamen non obseruant] Anchar. nu. 3. [Nota, inquit, quod matrimonium omni tempore celebratum tenet; ad tempus tamen suspenditur carnalis copula, & festiuitates, vt in iuribus allegatis in gloss. Imol. nu. 1. nota quod certa sunt tempora feriata, in quibus nō debent nuptiæ celebrari, idest cum solemnitate, & celebritate contrahi, seu celebris traductio, vel consommatio fieri, & sic non prohibetur, quod solo consensu omni tempore non possint contrahi matrimonia, vel sponsalia de futuro, vt hic expressè dicitur, & totidem verbis idem dicit Ioan. de Anan. nu. 2. Abb. Siculus num. 4. relatis aliorum opinionibus sic ait [Ego puto, quod matrimonium sine celebri solemnitate licitè possit omni tempore contrahi, quia in contrahendo nulla reperitur causa prohibitionis, cum non fiant conuiuia, nec exerceatur commercium carnale, sed tantùm interuenit consensus de præsenti, in quo nullum reperitur peccatum, imo est Sacramentum, vt in cap. Debitum, de bigam.] Et infra expressè dicit, etiam carnis commistionem prohiberi his temporibus feriatis. Idem firmat glos. vn. in cap. Vir cum propria, §. Hinc etiam, 33. quæst. 4 Raymun. in Summ. in tit. de impedim. Feriar. in princip. Host. in Summ. in tit. de matr. contr. contra interdict. Eccles. nu. 3. post princip. Henric. Boich. in cap. fin. nu. 3. de frigid. & malefic. Stephan. de Gaeta in repet. cap. Ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. num. 549. in fin. Ex quibus patet hanc esse vnanimem Canonistarum sententiam, quam etiam tenuerunt ex Theologis Petr. de Palude in 4. sent. dist. 32. quæst. 1. art. 4. nu. 20. Card. Caiet. in Summa in ver. Matrimonium, cap. vlt. §. In publico autem loco, S. Antonin. in 3. par. tit. 1. cap. 17 in fin. Syluest. in ver. Matrim. 7. quæst. 2. post dictum 5. dubio 3. & alij relati à Sanch. d. disput. 7. nu. 21. eamque probauit S. Congregatio Concilij: Nam proposito dubio, an matrimonium coram Parocho quocunque tempore contrahi possit: S. Congregatio censuit posse contrahi quocunque tempore matrimonium; sed temporibus comprehensis in cap. 10. sess. 24 de reform. matrim. nuptiarum

Prosp. Fagn. in 2. Decretal.

solemnitates, traductiones ad domum,& carnalem copulam prohiberi.

12 Quibus demum accedit authoritas Concilij Toletani celebrati anno Domini 1473. sub Sixto IV. in tit. Quod non fiant nuptiæ, nec carnales commixtiones, nec solemnitates tempore à iure vetito, tom 4 Concilior. parte 1. pag. 748. vol.1. Cuius hæc sunt verba [Cum secundum legitimas Sanctiones non sit dubium eos in legem committere. qui verba legis amplexi contra eius nituntur voluntatem; & quia tempore, quo sacrorum Canonum decretis nuptiarum celebratio interdicitur, & carnalis copula prohibetur, nonnullos laicos nubere, & carnaliter cõmisceri, ac proinde conuiuia publica, strepitus, & choreas facere ,parentes quoque,& amicos inuitare,& cũ histrionibus, & ioculatoribus solemniter nuptias celebrare, & ad Ecclesias sic incedere plerumque contingit: Nos contendentes, quod sacrorum Canonum intentio fuit non tam Ecclesiæ solemnitates, & nuptiales benedictiones, quàm carnales commixtiones prohibere: consuetudinem huiusmodi diuellere cupientes sacro approbante Concilio commixtiones, prædictas, strepitus, choreas, ioculationes, & aliàs solemnitates ac conuiuia temporibus, quibus solemnia Ecclesiæ interdicũtur, & cessant, nuptiales benedictiones, fieri de cætero prohibemus, statuentes, vt qui contra huiusmodi nostræ Constitutionis tenorem nupserit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Et nihilominus Clerici, qui præfatis nubentibus Missas dixerint, decem florenorum pœna puniantur]

DE FERIIS.

Cap. Conquestus.

S V M M A R I V M.

1 *FErijs introductis ob honorem Dei, & Sanctorum, nisi ob necessitatem, vel pietatem, iudicium exerceri non potest etiam de consensu partium. & num.3.*
2 *Ferijs fauore hominum introductis possunt partes renunciare.*
4 *Feriæ Sanctorum sunt principaliter introductæ ob reuerentiam Dei.*
5 *Iudex non debet in causis procedere, nec etiam citare ad diem feriatam.*
6 *Citatus in die feriata comparere potest.*
7 *Ferijs introductis in honorem Dei partes renunciare non possunt.*
8 *Ferijs repentinis nequeunt partes renunciare.*
9 *Ferijs messium, & vindemiarum partes renunciare possunt etiam tacitè.*
10 *Arbiter tenetur seruare ferias solemnes.*
11 *Ferijs in honorem Dei, partes compromittendo tamquam in arbitrum, renunciare non possunt.*
Secus si tamquam in arbitratorem. ibid. & nu.10.
12 *Sententia lata, & processus habitus in die feriata non tenent.*
13 *Feriatis diebus iudicium exerceri potest si subsit necessitas, tam circa temporalia, quàm circa spiritualia.*
14 *Feriatis diebus agi possunt causæ miserabilium personarum. & num.16.*
15 *Item causæ spirituales electionum, decimarum vsurarum inquisitionum, & matrimoniales.*
17 *Decretum super alienatione rerum minoris in die feriata interponi non potest.*
18 *Festis diebus licet dare operam rebus ad vitam necessarijs, & tempore perituris.*
19 *Feriatis diebus expediri possunt quæ pertinent ad pacem, vel concordiam, & pacta, & transactiones fieri.*
20 *Compromissum tamquam in arbitratorem fieri potest in diebus feriatis.*
21 *Appellatio interponi potest quolibet die feriato, sed eam prosequi non licet.*
22 *Executio sententiæ an fieri possit tempore feriato.*
23 *Festi dies de præcepto qui sint hodie ex Constitutione Vrbani VIII.*
24 *Feriati dies quoad iudicialia qui sint. & num.25. & 26.*
26 *Festi dies de præcepto sunt etiam feriati quoad iudicialia, sed non è conuerso.*
27 *Festos dies solus Papa in Ecclesia vniuersali potest indicere, & singuli Episcopi in suis diœcesibus. & num. seq. & 58.*
28 *Dominici dies obseruatio succedit obseruantiæ Sabbathi non ex in præcepti legis, sed ex Constitutione Ecclesiæ, & consuetudine populi Christiani.*
29 *Papa solus habet potestatis plenitudinem, & Ecclesiæ principatum.*
30 *Episcopi non possunt ferias indicere in die alicuius Sancti ab Ecclesia non canonizati.*
31 *Episcopus an possit diem festum indicere sine populo. & num. seq.*
32 *Episcopus in his, in quibus vertitur interesse laicorum non potest statuere sine illorum consensu, vel saltem debent esse præsentes.*
33 *Festos dies solus populus, seu laicalis potestas indicere non potest, etiam quoad iudicialia.*
34 *Populus an possit statuta facere sine auctoritate Superioris.*
35 *Feriarum species quot sint, & à quibus indicantur. & num. seq.*
36 *Feriæ rusticæ suffragantur etiam non occupatis in messibus, & vindemijs, si à iudice sint indictæ.*
37 *Citatio an fieri possit in die non feriata ad feriatam.*
38 *Vsque, dictio ponitur exclusiuè.*
39 *Citatio an possit fieri in die feriata ad diem non feriatam.*
40 *Principium est ponderandum etiam in iudicijs.*
41 *Actus habitus tempore, aut loco inhabili valet si illius effectus conferatur in tempus, aut locum habilem.*
Declaratur. num.47.
42 *Citationis triplex est actus.*
43 *Mandatum de citando an fieri possit in die feriata ad diem non feriatam. & num.46. & 49.*
44 *Executio mandati de citando an die feriata fieri possit. & num.46. & 53.*
45 *Processus ex citatione inchoandus fieri non potest die feriata.*
48 *Citatio est de processu, & fundamentum iudicij.*
50 *Citationis commissio est actus extraiudicialis non requirens causæ cognitionem.*
51 *Et fieri potest etiam in territorio alieno.*
52 *Mandatum de citando in die feriata fieri non potest à iudice pro tribunali sedente.*
53 *Bonarum mentium est lites execrari.*

q

Cita-

54 *Citatio conturbat mentem citati, & plerumque eum prouocat ad iracundiam.*
55 *Citationis executio est de iudiciali processu.*
56 *Substantialia actus vbi interueniunt, actum ipsum interuenire necesse est.*
57 *Princeps laicus an statuere possit, vt dies alicuius Sancti ab Ecclesia canonizati à suis subditis seruetur, ac si esset dies festus ex praecepto Ecclesiae, & n. seqq. vsq. in fin.*
60 *Iurisdictio spiritualis, & temporalis à Deo sunt distincta.*
61 *Festorum dierum indictio est actus spiritualis, & pertinens ad Pastores Ecclesiæ.*
62 *Feriæ repentinæ à Principe indictæ non sunt seruandæ in foro Canonico.*
63 *Consecrationes spectant ad Præsules Ecclesiæ.*
64 *Festorum dierum indictio est quædam consecratio temporis.*
65 *Ferijs in honorem Dei, & Sanctorum Princeps laicus derogare non potest.*
66 *Constantini lex de obseruatione diei veneris in honorem Dominicæ Passionis non fuit recepta ab Ecclesia.*
67 *Statuto ciuitatis posse introduci ferias in honorem Dei, quo sensu sit accipiendum.*
68 *Consuetudo non potest inducere ferias in honorem Dei, nisi interueniat consensus Episcopi, & Cleri.*
70 *Festum si princeps, vel ciuitas statuat sub certa pœna colendum, transgressores culpam non incurrunt, sed pœna exigi potest.*
71 *Contrarium.*
72 *Statutum vbi est nullum ex defectu potestatis, adiectio pœnæ non tenet.*
73 *Statutum laicale potest pœnam infligere violantibus dies festos ab Ecclesia institutos.*
74 *Principum Catholicorum est in adiutorium Ecclesiæ sacrarum Constitutionum præcepta tueri.*
75 *Princeps laicus non potest statuere, vt eius subditi in die alicuius Sancti ab operibus seruilibus abstineant.*
76 *Feriæ repentinæ quæ sint, & quas ob causas à Principe indicantur.*
77 *Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibere.*
78 *Dictio, sicut, importat omnimodam similitudinem.*
79 *Formalitas celebrationis festi in quibus consistat.*
80 *Declaratio Apostolica nullitatis literarum Senatus Mediolani, & Edicti gubernatoris status Mediolanen. super obseruatione festiuitatis S. Dominici in dicto statu.*

1 CONQVESTVS. Ferijs introductis ob honorem Dei, & Sanctorum, nisi ob necessitatem, vel pietatem, iudicium exerceri non potest etiam de
2 consensu partium. Possunt tamen partes renunciare ferijs fauore hominum introductis. Hoc dicit secundum Io. Andr. cui subscribunt Bella. Bald. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. & Ioan. de Anan. Diuisio patet 2. ibi *Licet*.

3 Nota primo ex text. principalem regulam, quod in ferijs statutis ob reuerentiam Dei iudicium exerceri non potest, vt hic, & in l. Omnes dies: & in l. fin. C. eodem, & notant omnes in summ. textus.

4 Ampliatur primò hæc regula, vt locum habeat etiam in ferijs Sanctorũ: nam & istæ sunt principaliter introductæ ob reuerentiam Dei, vt hic notat glos. 2. Host. num. 4. vers. Et nota, quod feriæ, & Abb. in primo notab. & clarè probatur in tex. nam primò generaliter loquitur de diebus feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscuntur esse statuti: & mox explicando qui sint illi dies per dictionem *scilicet*, quæ stat declaratiuè, vt notat Fulg. cons. 547. Visa quadam supplicatione, num. 2. enumerat etiam ferias Sanctorum. Et est ratio quia Dominum veneramur in Sanctis eius, vt in Clem. 1. De reliq. & venerat. Sanct. Ad hoc Conc. Trid. sess. 25. De inuocat. & vener. & reliq. Sanct.

5 Ampliatur secundò vt habeat locum non tantùm in ferijs solemnibus ad honorem Dei dedicatis, sed etiam in alijs ferijs, vt hic declarant Innoc. num. 1. Host. & Ioan. Andr. num. 2. Vnde iudex non debet in causis procedere; nec etiam ad illam diem citare, vt l. 1. ff. de ferijs; tamen prudenter faciet si sic dicat: compareas tali die coram nobis, vt ex tunc in tali causa procedamus: nam etsi die feriata non possit iudicialiter procedi, pars tamen citata comparere potest se-
6 cundum Innocen. vbi supra. An autem citatio fieri possit in die non feriata ad diem feriatam; vel è conuerso, plenè examinabitur inf. in 2. & 3. quæst.

7 Ampliatur tertiò, vt nec de partium consensu iudicium exerceri possit in diebus feriatis in honorem Dei: nam talibus ferijs partes renunciare non possunt, vt hic dicitur expressè. Ratio est, quia non in fauorem partium, sed in Dei honorem introductæ sunt: ergo, &c. vt c. Si diligenti, de foro compet. & l. Si vnus, §. In Sum.
8 ff. de pact. secundum Abb. hic num. 9. Et idem dicendum de ferijs repentinis, quia cùm non fuerint indictæ in fauorem partium, sed ob reuerentiam, vel honorem Principis, nequeunt partes illis renunciare, l. Omnes dies, prope finem, C. eod. Et tenet Specul. in tit. de ferijs, §. fin. post principium, & glos. in Clem. Sæpè, in verb. Ob necessitatem, de verb. signif. & Abb. hic nu. 11.

9 Secus autem est in ferijs rusticis inductis propter hominum vtilitatem, vel necessitatem tempore messium, & vindemiarum: nam his bene possunt partes renunciare, vt hic in fin. & in l. 1. ff. eod. & hic notat gl. 2. Abb. antiq. Ioan. Andr. Bald. & omnes in summ. tex. & Abb. Siculus d. nu. 11. Quinimò his vltimis renunciari potest etiam tacitè, & renunciarum intelligitur eo ipso, quod citatus comparet, & non opponit exceptionem feriarum, vt est expressum in d. l. 1. ff. eod. & tenent Federicus de Senis cons. 11. Quæritur, n. 15. vers. Præterea iste Iacobus, Ias. in d. leg. 1. in prioc. & Alex. cons. 213. Viso, & opportunè, n. 3. vers. Nec potest dici, lib. 2.

10 Ampliatur quartò, etiam in arbitro, quia procedit ad instar iudicis, & tenetur seruare fe-
11 rias solemnes, d. l. Omnes dies, C. eod. Vnde partes compromittendo in aliquem tamquam in arbitrum, ferijs renunciare non possunt, vt tenet Specul. in tit. de arbitr. §. fin. vers. In forma, Et Ioan. Andr. hic num. 20. in fin. & Abb. n. 10. & hoc in vero arbitro; secus autem in arbitratore, vt dicam infra in 3. fallent.

12 Ampliatur quintò, vt in tantùm abstinendum sit à iudicio in diebus feriatis, vt sententia, & processus habitus non teneat, vt de sententia patet in leg. 5. ff. eodem, & de sententia, & processu dicitur expressè hic in fin. vnde cum

mysterio Ioan. Andr. & sequentes summando
textum dixerunt, iudicium in diebus feriatis
exerceri non potest, nam verbum *potest* præce-
dente negatione, præcisam necessitatem impor-
tat, & priuat potentia, adeo vt reddat actum
de iure impossibilem, vt notat glos. in c. 1. in
verb. Non potest de regul. iur. libr. 6. Bald. in
l. 1. num. 62. C. Qui admitti, & Ias. in l. Non
dubium, n. 60. C. de legib.

13 Fallit primò supradicta regula si subsit neces-
sitas, vt in tex. ibi: *nisi necessitas vrgeat*, veluti si
res sit tempore peritura, vt cap. Licet, supra eod.
l. 2. & 3. ff. de ferijs, & l. 1. ff. de damn. infect. se-
cundum glos. hic in verb. Necessitas: & Inno-
cent. num. 1. in fin. in eod. verb. Vel dic, neces-
sitas, secundum Hostiens. num. 5. & Ioan. Andr.
num 22. puta circa collectionem fructuum, vel
imminentem aquarum inundationem, l. Omnes
iudices, C. eod. tit. & circa quæstiones, & puni-
tiones latronum, vt l. Prouinciarum, C. eod. vbi
patet insignem latronem etiam in die Paschatis
posse ad ferreas mitti, quia, vt ibi dicitur, in
hoc summi Numinis facillimè speratur venia,
per quod multorum salus, & incolumitas procu-
ratur. Et generaliter vbicumque in mora verti-
titur imminens periculum animarum, quæ sunt
omnibus temporalibus præponendæ, c. Præci-
pimus, 12. q. 2. & l. Sancimus, C. de sacros. Eccl.
Atque ita hic intelligitur necessitas siue sit circa
temporalia, siue spiritualia, vt per Abb. nu. 14.
vers. Et quod dixi supra, de quo dic pleniùs vt
per Turrecrem in c. 1. num. 5. vers. Verum notan-
dum, & n. 6. & 7. de consecr. dist 3. post B. Tho.
in 2. 2. q. 122. art. 4

14 Fallit secundò, si suadeat pietas, vt patet in
tex. ibi: *vel pietas suadeat*, Exemplificat glos. in
verb. Pietas, in causa miserabilium personarum:
nam in operibus misericordiæ dierum distinctio
non est habenda, arg. c. Vtinam, 56. distinct. &
cap. Nunquam, de consecr. dist. 3. quia summa
est ratio, quæ pro Religione facit, l. Sunt perso-
15 næ, ff. de religios. & sumpt. funer. Item exem-
plificant Innoc. num. 2. Host. num. 7. & Io. Andr.
num. 22. in causis spiritualibus electionum, in-
quisitionum, & huiusmodi, quæ his diebus exer-
ceri possunt, cùm pietas, & necessitas hoc sua-
deat, arg. c. Placita, 15. q. 4. & in eo, quod le-
gitur, & notatur in c. Oblatæ, §. penult. de appell.
& conferunt notata per Ioan. Andr. in c. Bonæ,
il secondo, in princ. de elect. & tenet Specul. in
tit. de ferijs, §. 2. vers. Quid de causis, & in duo-
bus versic. sequen. vbi tractatur de causis vsura-
rum, & decimarum de quibus dic hodie vt ha-
betur in Clem. Dispendiosam, de iudic. & in
Clem. Sæpè, de verb. Significat. Et de causis ma-
16 trimonialibus notat glos. in summa 15. q. 4. Et
in eo, quod supra dixi de miserabilibus perso-
nis, pone exemplum in pupillis, vt eis tutores
dentur, & alimenta decernantur, & in alijs, quæ
celeritatem desiderant, & ex puro officio decer-
nuntur, prout patent exempla in l. 2. & 3. ff. eod.
17 & notat præcitata glos. in summa, 15. qu. 4. De-
cretum tamen super alienatione rerum minoris
interponi non potest, vt tenet Specul. in tit. de
ferijs, §. 2. in fin. & ibi Ioan. Andr. in additioni-
bus, & idem Ioan. Andr. hic nu. 2. in fin. & Abb.
18 num 15. Et has duas exceptiones necessitatis, &
pietatis aliàs complexa est S. Congregatio Car-
dinalium Concilij Tridentini Interpretum dum
censuit, festis diebus licere dare operam rebus
ad vitam necessarijs, ac tempore perituris, præ-
sertim tempore vindemiarum, & messium, ac
recollectionis fructuum, vel vbi necessitas vrgeat
& suadeat pietas ad Ordinarij cuiusq; iudicium,
& censuram.

19 Fallit tertiò in his, quæ pertinent ad pacem,
vel concordiam, quæ quolibet die feriato possunt
expediri, vt l. fin. C. eod. & c. Decreuit, ibi: *nisi
de concordia, & pacificatione*, 22. qu. 5. & tradit
glo. in summa, 15. q. 4. vnde & pacta, & trans-
actiones fieri possunt, vt habetur in d. l. fin. &
hic notat glos. 2. in fin. Host. n. 2. in verb. Con-
quiescere. Ioan. Andr. eod. num. Abb. num. 14.
20 in 3. fallen. & alij communiter. Et idem dicen-
dum in compromisso tanquam in arbitratorem,
quia talis est quidam amicabilis compositor, &
mediator pacis; & ista non prohibentur fieri die
feriata, vt c. 1. sup. eod. & l. fin. C. de ferijs. Et
tenet Specul. in tit. de arbitr. §. fin. vers. In for-
ma, Bart. in l. Si feriatis, nu. 2. ff. de arbitr. Ioan.
Andr. hic n. 20. & Abb. n. 10. & facit secundum
eum, quod notat Innoc. in c. Quintauallis, de
iureiur.

21 Fallit quartò, in appellatione interponenda:
nam quolibet die feriato potest quis appellare,
sed non prosequi appellationem, vt l. 1. C. eod.
& ibi notat Bart. & scribentes gl. 2. & Abb. n. 13.
vers. Fallit primo.

22 Fallit quintò in executione sententiæ, quæ fieri
potest etiam tempore feriato ob necessitatem
hominum, licèt non tempore feriato in hono-
rem Dei, vt hic per Abb. num. 13. quod tamen
non est verum indistinctè; vnde ad hoc vide
pulchram distinctionem Ioan. Andr. in additio-
nibus ad Specul. in tit. de libelli except. §. Nunc
dicendum, vers. 30. aliàs 35. quam ad literam
recitat, & prosequitur idem Abb. in c. fin. n. 20.
supra, de iudic. & ibi etiam vide num. 17. an li-
belli oblatio fieri possit iudici, vel parti in die-
bus feriatis. Quod etiam tangitur in gl. in sum-
ma, 15. q. 4.

23 Secundò nota in vers. Scilicet, qui sint dies
feriati ob reuerentiam Dei quoad effectum, vt
iudicium exerceri non possit: nam quoad præ-
ceptum Ecclesiæ hodie stabimus Constitutioni
san. mem. Vrbani VIII. editæ idibus Septembris
1642. incipien. Vniuersa, in qua præter dies Do-
minicos, & aliàs festiuitates enumeratas in hoc
capitulo firmantur esse de præcepto, & nomina-
tim exprimuntur quatuor festiuitates B. Virgi-
nis, idest Purificationis, Annunciationis, Assum-
ptionis, & Natiuitatis, quæ in hoc c. Implicitè
continentur sub illis verbis, *Festiuitatum omnium
Virginis gloriosæ*. Et adduntur infrascriptæ, sci-
licet Corporis Christi, quæ solemnizatur feria
quinta post octauam Pentecostes, vt in Clem. Si
Dominum, de reliq. & venerat. Sanctor. Inuen-
tionis S. Crucis, de qua nulla fit mentio hic, sed
in cap. Crucis, de consecr. dist. 3. S. Iosephi, &
S. Annæ, atque vnius ex principalioribus Pa-
tronis in quocunque regno, siue prouincia, &
alterius pariter principalioris in quacunque
ciuitate, oppido, vel pago, vbi hos Patronos ha-
beri, & venerari contigerit. Ad reliquorum
verò dierum obseruantiam, quos huc vsque,
siue in vniuersa Ecclesia, siue in quauis natione,
aut

ant regno, prouincia diœcesi, ant loco quomodocunque, siue ex præcepto, siue ex consuetudine, siue ex deuotione Christi fideles tanquam festiuos celebrarunt, nequaquam ex præcepto ipsos teneri decernitur, & declaratur. Sed paulò post adijcitur clausula infrascripta: [Non intendimus tamen per hanc nostram Constitutionem dies feriatos circa iudicialia in aliquo immutare, quos ad hunc effectum relinquimus in eisdem statu, & terminis, in quibus erant ante
24 eiusdem promulgationem.] Itaque quoad iudicialia seruabitur hæc Decretalis, in qua dies feriati esse dicuntur infrascripti dumtaxat, videlicet Natalis Domini, S. Stephani, S. Io. Euangelistæ, SS. Innocent, S. Syluestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, septem dies Dominicæ passionis, Resurrectionis cum septem sequentibus, Ascensionis, Pentecostes cum duobus, qui sequuntur, Natiuitatis S. Io Baptistæ, festiuitatum omnium Virginis Gloriosæ, idest Annunciationis in vere, Assumptionis in æstate, Natiuitatis in autumno, & Purificationis in hyeme, quæ, vt inquit Host. hic nu. 5. sunt ad modum lapidum pretiosorum, & coronæ in anni circulo collocatæ: duodecim Apostolorum, & præcipuè Petri, & Pauli, B. Laurentij, Dedicationis B Michaelis, solemnitatis omnium Sanctorum, dies Dominici, aliarumque solemnitatum, quæ indicuntur à singulis epi-
25 scopis cum Clero, & populo. Ex quibus patet latiùs patere ferias iudiciales, quàm dies festos ex præcepro: nam inter ferias iudiciales hic enumerantur septem dies Dominicæ Passionis, & septem dies post Resurrectionem; & tamen in Bulla Vrbani VIII. post Resurrectionem non exprimuntur nisi duo sequentes, & de diebus Passionis Domini nulla fit mentio ferijs tamen iudicialibus hic statutis addendi sunt sex dies expressi in prædicta Bulla, videlicet Corporis Christi, Inuentionis S. Crucis, S Iosephi, S. Annæ, & duorum ex principalibus Patronis; quia cum dies illi sint hodie in præcepto, absque dubio sunt feriati, etiã quoad iudicialia; præseruatio enim Vrbani in eadem Bulla importat solum, vt dies, qui erant feriati quoad iudicialia ante illius promulgationem similiter remaneant feriati, sed non importat, vt dies, qui firmantùr esse in præcepto, non debeant esse feriati etiam quoad iudicialia, quia repugnat, vt dies festus sit sanctificandus ex præcepto Ecclesiæ, & in illo exerceri possint strepitus iudiciales, cùm ratio formalis sanctificationis festi consistat in vacando rebus diuinis, & in cessatione operum, vt declarat S. Thom. in 2. 2. q. 155. art. 4. ad 3. inter quæ opera recensentur etiam actus iudiciales, qui impediunt applicationem hominum ad Diuina, vt hic, & in c. 1. cum duob. seqq. 15. q. 4. & in l. fin. C. eod. Vnde omnes dies festi de præcepto sunt feriati, etiam quoad iudicialia, sed non conuertitur, quia non omnes dies feriati quoad iudicialia sunt festi ex præcepto Ecclesiæ. Habes igitur ex prædictis qui dies sint venerãdi ex præ-
26 cepto, & in quibus sit feriandum à litibus. Nec obstat tex in c. 2. 15. q. 4. vbi dicitur feriandum esse à septem diebus præcedentibus Natiuitatem Domini vsque ad octauas Epiphaniæ, & à quinquagesima vsque ad octauas Paschæ, & à septem diebus ante natiuitatem B. Ioan. Baptistæ. Quoniam vt respondet Host. hic num. 4. in verb. Na-
talis, standum est huic Decretali, quia illud de consuetudine non seruatur. Et concordant Ioan. Andr. nu. 4. & alij post eum, & Specul. in tit. de ferijs, in 1. col. Tres autem dies Rogationum, qui dicuntur esse feriati in c 1. de consecr. dist. 3. addendi sunt huic Decretali secundum Host. n. 4. in fin. licet hoc non seruet Curia, vt inquit Specul. vbi sup. & Io. Andr. hic n 5
27 Tertiò nota ibi, *quas singuli Episcopi*, iuncto præcedenti versiculo scilicet, solum Papam in Ecclesia vniuersali, & quemlibet Episcopum in sua diœcesi posse dies festos indicere. De Papa est manifestum, quia omnes festiuitates hic expressæ sunt de iure positiuo, & ex statuto Ecclesiæ, etiam quoad dies Dominicos: nam etsi præceptum de sanctificatione Sabbathi fuerit traditum in Decalogo, tamen vt inquit S. Thom. in 2. 2. d. q. 122. art 4. ad 4. obseruantia diei Dominicæ in noua Lege succedit obseruantiæ Sabbathi non ex vi præcepti legis, sed ex Constitutione Ecclesiæ, & consuetudine Populi Christia-
29 ni. Et sequitur Turrecrem in cap. 1. num. 9. de consecr. dist. 3. sicut ergo solus Papa Conditor Canonum in tota Ecclesia potest ferias solemnes indicere ob reuerentiam Dei prout fecit in hoc & in d. c. 1. de consecr. dist. 3. & in Clem. 1. de reliq. & vener. Sancto. quia ipse solus habet potestatis plenitudinem, & Ecclesiæ Principatum, o, Cuncta per mundum, 9. q. 3. c. Proposuit, de concess. præbend. Butr. hic num. 19. ita singuli Episcopi hoc possunt in sua tantùm diœcesi, vt hic est expressum, & in d. c. 1. ibi, *in suis Episcopatibus*, & ibi, *non generaliter*. de consecr. dist 3. cum sint vocati in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis, c. Qui se scit, & c. De-
30 creto, 2. quæst. 6. Et hoc intelligas de Sanctis ab Ecclesia canonizatis: nam etsi Vincentius opinatus fuerit Episcopũ posse in sua diœcesi Sanctum canonizare per istum textum, tamen Doctores communiter eum reprehendunt, & eius opinio reprobatur in c. 1. de reliq. & venerat. Sancto. vbi Alexander III. de quodam, qui colebatur ab aliquibus cùm non esset colendus sic ait: [Illum ergo non præsumatis de cætero colere, cùm etiam si per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque authoritate Romanæ Ecclesiæ venerari:] de quo dic latiùs, vt scripsi in c. Perniciosam, num. 57. supra, de offic. Ordin. Itaque omnis festiuitas Sancti ab Ecclesia canonizati, quam Episcopus in sua diœcesi cum Clero, & populo statuit esse solemniter venerandam, eo ipso ferias inducit, itaut ab omni actu iudiciali in illa die sit abstinendũ,
31 vt hic per Butr. in 3. not. Sed numquid Episcopus possit diẽ festum indicere sine populo. Abb. hic nu. 4. tenet non posse, quia non sine mysterio hic dicitur cum populo, prout etiam dicitur, in c. 1. de consecrat. dist. 3. ibi: [Et illæ festiuitates, quas singuli Episcopi in suis Episcopati-
32 bus cum populo collaudauerint.] Nam licet Episcopus in spectantibus ad Episcopalem iurisdictionem possit cum Capitulo facere statuta, vt in c. Vt animarum, de constit. lib. 6. tamen in alijs, in quibus vertitur interesse aliorum non potest statuere sine illorum consensu, vel saltem debent esse præsentes, vt notat Innoc in c. Vestra, de locat. & in c. fin. de offic. Deleg. Et hanc partem tenet Archid. in d. c. 1. n. 9. Fatetur tamen

Abb.

Abb. quod vbi populus non habet legitimam causam contradicendi, non obstat contradictio, vt in simili notat Archid. in d. c. Vt animarum, facit c. 1. de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli, veluti si Episcopus vellet indicere ferias in die alicuius Sancti, qui traxit originem de illo loco, vel quid simile: ad quod facit c. 1. 65. dist. Sed Anton. de Butr. dicit se idem tenuisse olim per istam literam, sed postea mutauit sententiã, dicens solum Episcopum cum Clero, seu Capitulo hoc posse, quia in his, quæ tendunt in fauorem animæ, quilibet est Episcopo subiectus, c. Cum sit, de for. compet. c. Nouit, de iudic. & c. Per venerabilem, qui fil. sint legit. & eum eo transit Ioan. de Imol. n. 1. vers. Item nota, quod festiuitates. Et pro hac parte optimè facit Conc. Trid. sess. 25. c. 12. vbi statuitur, vt ab exemptis omnibus etiam Regularibus seruentur dies festi, quos in diœcesi sua seruandos Episcopus præceperit: nec ibi vlla fit mentio de populo.

33 Quartò nota ibi, *& populo*: solum populum non posse dies festos indicere, cùm tex. copulatiuè loquatur de Episcopo cum Clero, & populo, l. Titiæ testatores, §. Nihil distat, ff. de legat. 2. Et ex hoc notabiliter deduco potestatem indicendi ferias solemnes in honorem Dei, & Sanctorum nequaquam esse apud Principes sæculares, etiam quantum ad hoc, vt iudicia tunc temporis exerceri non debeant, quod efficaciter probat hæc Decretalis: nam in principio statuitur, vt in diebus feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscuntur esse statuti, debeat omnis strepitus iudicialis conquiescere; & mox dies illi nominatim exprimuntur, & inter hos generaliter recensentur solemnitates; quas Episcopus cum Clero, & populo duxerit solemniter venerandas. Igitur solus populus non potest statuere certos dies, in quibus ob reuerentiam Dei fit cessandum ab actibus iudicialibus, & consequenter nec Principes laici hoc possunt: nam Princeps non alia vtitur potestate nisi illa, quam ab initio populus in eum transtulit, vt l. 1. §. Sed & hoc studiosum, C. de veter. iur. enucleand. At populus non transtulit in Principem hanc potestatem indicendi ferias iudiciales in honorem Dei, cùm illam non haberet, vt hic est expressum, quia nemo potest plus iuris transferre in alium, quàm ipse habeat vt leg. Nemo plus iuris, ff. de regul. iur. & cap. Nemo potest, eod. tit. lib. 6. & nemo dat quod non habet, cap. Quod autem, de iur. Patron. l. Traditio, ff. de acquir. rer. dom. cum suis concordan.

34 Præterea quamuis omnis potestas à populo in Principem translata sit, vt in d. §. Sed & hoc studiosum: tamen illud verbum *translata*, exponitur ibi à gloss. idest concessa, & concordat gloss. 1. in l. Non ambigitur, ff. de leg. item glos. penult. in l. fin. C eod & sic populus retinuit sibi potestatem ius condendi: vnde hodie potest sibi facere statuta, vt l. Omnes populi, ff. de iust. & iur. l. Antiochensium, C. de priuil. credit. l. fin. C. de Decret. ab Ord. facien. l. Prohibere, §. Planè, C. Quod vi, aut clam. l. Si serui nostri, C. de noxalibus, & c. s. de constit. lib 6. etiamsine authoritate Superioris saltem in spectantibus ad ordinationem negociorum, & iudiciorum, & ad causarum decisionem ciuilem, & in alijs, quæ ius Superioris non tangunt, nec sunt illi reseruata, vt concludit Bald. in d. l. Omnes populi, num. 14. vers. Sed puto verum, articulo in vtramque partem egregiè discusso à num. 14. vsque ad num. 21. nec discrepat Bart. ibi num. 2. & 3. & nihilominus non obstante hac facultate condendi statuta, non potest populus facere hoc statutum, vt aliquis dies sit feriatus in honorem Dei, vt hic patet: ergo nec Princeps hoc potest, quia proportionabiliter eadem est potestas vtriusque; & sicut Princeps constituit ius commune generaliter quoad omnes, vt l. fin. C. de legib. ita quilibet populus constituit sibi ius proprium, vt in d. l. Omnes populi, ibi, *partim suo proprio*, idest non generali, sed municipali, vt ibi declarat glos. penult. Bart. num. 2. & communiter scribentes, sed de hoc articulo an Princeps laicus habeat potestatem indicandi has ferias in honorem Dei, & Sanctorum plenè dicam infra in 4. quæst.

35 Expeditis notabilibus venio ad glos. & quia in tex. fit mentio de duplici tantùm specie feriarum, QVÆRO quæ sint huiusmodi feriæ, & an sint aliæ præter illas, & à quo indicantur: glos. 2. hoc prosequitur in princ. Sed tu dic clarius secundum Specul. hoc tit. in princ. & Henr. Boich. in hoc c. n. 5. & Abb. nu. 8. feriarum tres esse species: quædam enim sunt feriæ solemnes, & introductæ ob reuerentiam Dei, de quibus actum est supra, & tales cum sint indictæ à Papa per Canonem, non oportet vt specialiter indicantur ab homine, l. Sed & si per Prætorem, §. Si

36 ferijs, ff. ex quib. cau. maior. quædam sunt feriæ publicæ, siue rusticæ, seu indictæ, quæ alicubi etiam appellantur solemnes, vt sunt illæ, quæ statuuntur messium, seu vindemiarum gratia ob necessitatem hominum; & tales non sunt determinatæ à Lege, vel Canone; & ideo illarum indictio indicibus relinquitur, vt eas iudicant bis in anno secundum qualitatem, & consuetudinem cuiusque loci: nam citius fit recollectio in locis calidis, quàm frigidis, vt leg. Præsides, ff. eod. & notat hic præcitata glos. pro hoc l. Si in aliam, ff. de offic. Proconsul. vnde non sequitur; de iure aliquis colligit fructus tempore messium, vel vindemiarum: ergo non debet in ius vocari, quia ad hoc, vt in ius vocari non debeat, necessè est vt priùs feriæ à iudice indicantur secundum Henrich. vbi supra; & istæ quamuis sint introductæ propter occupatos, tamen postquam sunt indictæ, releuant omnes etiam milites, & alios, qui in messibus, & vindemijs non occupantur, vt concludit glos. in leg. s. in verb. Occupati, ff. de ferijs: & sequitur Alexan. cons. 2. Visis dubitationibus, num. 4. vers. Pro hoc etiam facit, lib. 2. & de istis duabus speciebus agitur hic. Quædam verò sunt feriæ repentinæ, quas Princeps indicit vel propter palmam, vt quia hostes subiugauit, vel quia vxorem duxit, vel quia filius ei natus est, vt in d. l. Sed & si per Prætorem, §. Si feriæ, ff. ex quib. caus. maior. & in l. 1. C. de ferijs, & dicuntur repentinæ, quia sunt incertæ; imò extra ordinem repentè, & subitò indicuntur: & istæ indici non possunt nisi à solo Principe, vt l. A nullo, C. eod. & tangam, infr. in 4. q. n. 76. & de his tribus speciebus feriarum, vide gl. in Clem. Sæpè, in verb. Ob necessitatem, de verb. signif. & Host. in sum. eod. tit. §. Qualiter distinguantur, & adde quod dixi supra in 1. notab. in 3. ampliat.

Se-

37 Secundò QVÆRO, an citatio fieri possit in die non feriata ad diem feriatam, Innoc. hic nu.1. in verb. Conquiescere, ponit duas opiniones, prima opinio distinguit sic: aut error in assignatione termini exprimitur, veluti si dicatur. Ad comparendum coram nobis in tali causa tibi diem Dominicum assignamus. Et citatus nec in die Dominico, nec in sequenti comparere tenetur. Aut error non exprimitur in citatione, quamuis tacitè insit, vt quia dicatur: decima die venias responsurus, & decima dies incidat in diem Dominicum. Et tunc citatus non tenetur in die Dominico comparere, sed bene in die sequenti: ratio est, quia duo videntur mandata, idest vt ad diem compareat, & vt compareat, l. Celsus, ff.de arbitr. quamuis ergo habeat excusationem in die solemni; tamen in sequenti die excusationem non habet, & datio termini tenet. Et idem dicendum est si per 20. dies durarent dies feriati, quia in proxima sequenti die tenetur comparere citatus.

Secunda opinio, cui magis adhæret Innocent. vbi supr. vers. Item melius, est quod etiam in primo membro distinctionis teneat assignatio termini, itaut quamuis in citatione expresse dicatur; Compareas in die Dominico, nihilominus citatus teneatur comparere in die sequenti non feriata; nam & hic sicut in secundo membro duo videntur mandata; ergo & idem iuris est eadem ratione secundum Innoc. vnde & festum B.Lucæ assignatur per Papam ad comparendum, c.Cum ex litteris, §.fin.sup. de restit.in integr.& initium quadragesimæ, & festum Natiuitatis Domini, c.Exposuit primo respon. & §.fin. supr. de dilat. & Dominica, in qua cantatur, Ego sum Pastor bonus, cap.Cum dilecti, §.final. infr. de dol. & contum.

Quid dicendum? Tu teneas primam opinionem indistinctè, quam tenuit Petr. de Bellap. in l.Dies festos, C.de ferijs, & Host. hic nu.3. concludens citatum ad diem Dominicum, vel alium
38 solemnem non teneri comparere; Secus vero si Iudex dicat: Mandamus tibi, vt vsque ad diem Dominicũ compareas coram nobis; tunc enim tenet termini assignatio, & illud, *vsque*, intelligitur exclusiuè, & sic intelligas iura proximè allegata, & si quæ reperias similia secundum Host. Idem tenet Specul. in tit.de citat. num.13. vbi eodem modo respondet ad præcitata dicens; in illis non fieri citationem ad diem festum, sed vt vsque ad festum compareat citatus, & *vsque*, ibi ponitur exclusiuè, & exponitur, idest citra, & ibi dicit hoc esse verius: nec putat referre an exprimatur patenter error in citatione, vt quia dicatur, compareas die Dominico, an non exprimatur, vt quia dicatur compareas decima, vel vigesima die, & in die illa festum occurrat: nam neutro casu citatus teneretur comparere secundum eum, & concordat hic Ioan.Andr. nu.2. post med. vers. Tu verò, dicens pro opinione Hostiensis facere l.2. in fin. ff. Si quis in ius vocat, & subdit eamdem opinionem tenuisse Riccardum de Senis Cardinalem, vt refert Cynus in l.Dies festos, in 2.quæst. C.de ferijs. Quod scilicet vbi ponitur verbum *vsque*, citatus qualibet die infra terminum venire poterit; sed quando citatur, vt tali die feriata compareat, priùs venire nec potest, nec debet, & illa die venire non tenetur; & sic necessaria est noua citatio. Sequitur Bellam. in 2.quæst. nam relatis antiquorum opinionibus, tandem num.2.in fin. vers.Quid dicendum, concludit his verbis [Breuiter opinionem Host. & Petri, quasi omnes Canonistæ, & Legistæ videntur approbare, & ideirco consulo, quod ab ea in iudicijs non recedas] Et hanc opinionem dicit tenẽdam esse tamquam verissimam Abb. num.22. quam etiam dicit veram, & approbat Bald. in d. l. Dies festos, num.6. Nec obstat ratio in contrarium adducta per Innoc. quod duo videantur mandata. Quoniam, vt respondet hic Ioann. Calder. in addition. & post eum Bellam. sub nu.2. vers. Sed ratio, vendicat sibi locum, vbi citatio, vel mandatum tenuit à principio; vnde licet casus superueniens illud suspendat, non tamen ex toto relaxat: at hic fuit nullus à principio secundum eos. Neque obstat text. in d. l. Celsus, ff. de arbitr. quæ dicit duo esse præcepta, vnum soluendi, & aliud in tempus soluendi. Quia non veniunt ibi ex eadem causa: nam primum præceptum nascitur ex obligatione, secundum nascitur ex tempore, quod datus iudicatis; sed hoc est vnum indiuisibile præceptum, quod non potest pro parte valere, & pro parte nõ valere, vt l.In hoc iudicio, ff.fam.ercisc. secundum Bald. vbi supr.

39 Tertiò QVÆRO, quid in casu conuerso, an citatio fieri possit in die feriata ad diem non feriatam. Ad partem negatiuam inducitur primo text. in l. Dies festos, C. eod. vbi dicitur. *Praeconis horrida vox silescat*, ergo talis citatio est contra legem, & sic non valet, c.2. de testib. cogen. & l.Non dubium, C.de legib. quæ est canonizata in cap.Imperiali, 15.quæst.2. Secundò quia mandatum de citando est quædam sententia comminatoria, l. Præsenti, C.de his, qui ad Eccles. confug. ergo si fiat die feriata, non debet valere, vt l.1. ff.de ferijs. Quod si teneas non esse sententiam, sed de processu iuxta textum in cap.Quoniam, de probation. adhuc idem dicendum, quia & processus tali die habitus nullius
40 est momenti, vt hic est expressum in fin. Tertiò, quia principium est ponderandum, l.Si minor, ff.de seru.exportan.etiam in iudicijs, l.3. § Scio, ff.de minor. ergo citatio in die feriata ad diem non feriatam non valet, cùm initium sit vitiosum.

41 Ad contrarium arguitur, quia quamuis mandatum de citando fiat tempore prohibito, tamen effectus confertur in tempus concessum, l.Si cum vxori, & l.seq.in fin. ff de donat.inter vir.& vxor. Præterea idem est iudicium de tempore, quod de loco, vt l. Vinum, ff. si cert. petat. sed valet actus habitus loco non habili, si effectus ipsius conferatur in locum habilem, l. fin. ff. de offic. Præf. Vrb.& l.Omnes, §.Si verò appparitor.C.de Episc. & Cler. ergo similiter valet citatio facta tempore inhabili, si illius effectus conferatur in tempus habile. In hac controuersia dicit Ioan. Andr. hic nu.9. circa med. vers.Dicunt quidam, communius teneri primam opinionem, quod citatio non valeat, esse de iure veram. Sed illi derogat consuetudo, quia de facto non seruatur, vt dicit Iacobus de Arena relatus à Ioan. Andr. vnde hæc consuetudo citandi in die feriata ad diem non feriatam minimè mutanda, vt l.Minimè, ff.de legib.& propterea Dynus, qui tenuerat

pri-

primam opinionem in l.1. §. Item renunciatio, ff.de nou. oper. nunciat. postea se retractauit, vt refert Ioan.Andr. vbi supr. Et retenta hac secunda opinione, cui suffragatur consuetudo, non
42 obstant contraria, quoniam vt notabiliter respondet Ioan. Andr. nu.3. circa fin. vers. Ad contraria in citatione triplex est actus. Primus est præceptum, seu mandatum de citando. Secundus executio præcepti, idest citationis actus. Tertius est processus ex citatione inchoatus.
43 Primus, qui non requirit causæ cognitionem, die feriato fieri potest, l. Actus, C.eod. nec obstat text. in l.A procedente, ff.de dilation. quia intelligitur cùm pars dicit dilationem non dandam,
44 adeò vt super hoc oporteat interloqui. Secundus actus idest executio præcepti eisdem rationibus tempore feriato fieri potest, adhoc l. Miles, §.Sexaginta, ff.de Adulter. Præsertim secundum lecturam, quæ habet libellum in citatione
45 transmitti. Tertius, idest processus inchoandus ex citatione fieri non potest in die feriato. Nec obstat, quod secundum Petrum de Bellap. olim citabatur quis ad comparendum, vel satisdandum, vt ff. In ius vocat. vt eant in rubro, & in nigro, & l.Si verò, §.Qui pro rei, ff. Qui satisd. cog. per quam citationem sic veniendo, & fideiussores quærendo, auertebatur quis ab his, quorum causa inductæ sunt feriæ, quem respectum habuit dict. l.Dies festos. Etenim vt respondet Ioan.Andr. hodie solum citatur vt veniat. Tale igitur præceptum vtique fieri poterit in die feriato.

Sed tu aduerte ad hanc tripartitam distinctionem Ioann. Andr. nam etsi quod spectat ad tertium actum processus ex citatione inchoati conueniant omnes, vt fieri non possit in die feriato, quia verè, & propriè est actus iudicialis, & ideo inhibitus in hoc cap. & in iuribus concordanti-
46 bus: tamen quoad alios duos actus Doctores magnoperè confligantur, nam contra Io Andr. tenet hic Ioan. Calder. relatus à Bellam. sub n.7. col.5. post princ. vers. Ioan.Calderinus, vbi concludit nec præceptum, seu interlocutoriam ad comparendũ, nec illius executionem fieri posse in die feriato. Idem Archid. in cap. Placita, num.2. 15.quæst.4. Speculat. in tit. de citat. §.1. vers. Item excipitur, & seq. & sequuntur hic Butr. Cardin. & communiter moderni, vt dicit Abb.
47 nu.20. vers. Sed moderni. Et idem disputando tenuit Iacob Buttig vt refert Bart. in l.1. §.Nunciatio, ff. de nou.oper. nunciat. quia lex prohibens citationem non habuit solum respectum ad effectum, sed etiam ad principium: vnde quandoque prohibetur actus respectu effectus, & tunc satis est, vt consertatur in tempus concessum; & sic loquitur text. in d. l.Si eum vxori, & in l.seq. in fin. ff.de donat inter vir.& vxor. & in cap.de Vxore, infr. de sepult. Quandoque prohibetur non solùm effectus, sed etiam ipse actus: & tunc non sufficit effectum conferri in tempus permissum, quia eùm actus sic gestus in tempore inhibito, non est satisfactum iuri, arg. cap.fin. de restit. spoliat. & l. Fulcinius, post princip. patet in d. l. Dies festos. Præterea secundum Abb. dict. nu.20. circa med. quantuis citatio non arctet ad comparendum tunc, tamen arctat pro tunc, & afficit citatum, & quodammodo eum prouocat ad iram, & aliqualiter abstrahitur à contemplatione Dei. Et idem dicit in indice, quia cùm debeat vacare Diuinis, non debet facere præceptum de citando: nam etsi non exigatur cognitio inter partes, tamen intra se debet adhi-
48 bere, aliqualem cognitionem in statuendo terminum. Item negari non potest, quin citatio sit de processu, & fundamentum iudicij, vt in dicto cap. Quoniam contra, de probat. Et per hæc concludit Abb. post alios nullum ex dictis tribus actibus fieri posse in die feriata. Facit c.1. supr. eod. secundum eum, Bart. tamen in d. §. Nunciatio, & Butr. hic, limitant hoc in ferijs introductis in honorem Dei, secus verò in alijs introductis in fauorem hominum, quia tunc citatio solùm prohibetur respectu exercitij, & sic respectu finis citationis; non enim dicitur vt non citetur, sed vt non compellatur venire, l.1. de ferijs. Et quamuis Bart. subiungat, quod si quis velit seruare opinionem Dyni, poterit dicere prædictam l. loqui specificè in diebus Dominicis; & ideo secus in alijs, & idem dixerit Calder. hic: tamen non persistunt, imò putant verius esse quod dictum est supra.
49 Quid dicendum? ego quoad primum actum præcepti, siue mandati, seu commissionis de citando adhæreo opinioni Ioan.Andr. quæ habet citationem valere quam dicit esse communem, quia motiua contraria benè tolluntur, & quia non refert quo tempore, vel loco fiat actus, dummodo trahatur ad locum, vel tempus congruum. Et huic opinioni communi putat standum esse Bellam. hic nu.10. vers. Quid dicendum, vt scilicet præceptum de citando fieri possit etiam die feriata in honorem Dei, subdens se eam seruasse, & seruare vidisse per Dominos Coadiutores
50 suos, dum esset Rotæ Auditor, præcipuè quia commissio citationis est actus omnino extraiudicialis nullam requirens causæ cognitionem iudicialem; & sic per se consideratus non est contentiosæ, sed voluntariæ iurisdictionis, talia autem fiunt etiam his diebus feriatis in honorem Dei, vt legitur, & notatur in l. Actus, C. eodem.
51 Præterea sicut tempore inhabili, vtpote feriato; ita loco inhabili, idest extra territorium prohibetur quis suam iurisdictionem exercere, vt l.fin. ff.de Iur. omn. Iud. & c. Vt animarum, de constit. lib.6. & tamen extra territorium proprium, & in territorio alieno quis potest facere cõmissionem, per quam in suo territorio suam propriam iurisdictionem possit exercere, vt in Authen.de Collator. §.Antequam verò prouinciam, arg. l.4. §.fin. ff.de offic. Proconsul, & notatur in cap. Nouit, de offic. Legat. prout ibi scripsit Bellam. post Innoc. in 5. opposit. Si igitur commissio totius iurisdictionis potest fieri in die feriato: ergo & commissio de citando, arg. l.Quæ de tota, ff.de rei vendic. non enim diceres commissionem vniuersitatis causarum, vel totius vnius causæ scriptam, & datam tempore feriato propter hoc esse nullam; Nec vlla subest ratio, quare magis debeas dicere nullam esse commissionem vnius articuli, quàm totius causæ. Quæ ratio multum vrget, & alia motiua pro hac parte adducit Bellam. d.n.10. vers. Si verò decernuntur: & respondet rationibus Ioann. Calder.
52 Fallit tamen hæc conclusio in duobus casibus, in quibus nec præceptum, siue decretum, seu commissio de citando in die feriata fieri potest,
secun-

secundum Bellam. d. n. 10. vers. Quid dicendum.
Primus est in citationibus, quæ non possunt fieri
nisi à iudice pro tribunali sedente, & iudicialiter
procedente, de quibus loquitur tex. in l. A proce-
dente, C. de dilation. & quæ sint illæ prosequi-
tur, idem Bellam. in c. Præterea in 6. quæst. eod.
tit. nam indubitatum est hæc fieri non posse in
die feriato, quia sunt de processu iudiciali, qui
inhibetur tam per legem, quàm per Canonem.
Secundus casus est in citationibus, quæ licet fie-
ri possint à iudice etiam pro tribunali non se-
dente, tamen aliquando iudicialiter decernun-
tur; nam istæ si iudicialiter fiant in die feriata
etiam ad diem non feriatam, non valent, ea ra-
tione, quia processus iudiciales inhibentur ijs
diebus; & hoc similiter dicit esse satis clarum
Bellam. loc. cit. Et in his duobus casibus potest
intelligi, & saluari opinio Ioan. Calder. Sed ex-
tra illos non recedas ab opinione Ioan. Andr.
quod commissio de citando decerni possit etiam
in die feriata in honorem Dei. Et hæc de primo
actu.
53 Qui verò ad secundum, idest executionem
citationis, quam facit Commissarius, seu Nun-
cius admonendo citandum de comparendo ad
certam diem, mihi magis placet opinio Ioan.
Calder. & Abb. contra Ioan. Andr. quod scilicet
talis actus in die feriata ad non feriatã fieri non
possit, quia nimis retraheret citatum à deuotio-
ne; cùm enim sit bonarum mentium lites exe-
crari, l. Item si res, ff. de alienat. iudic. mutan.
54 cau. fact. conturbatur per citationem mens cita-
ti, & intra se inquietatur, & abducitur in solici-
tudinem deliberandi, & cogitandi super causa
citationis factæ, & plerumque prouocatur ad
iracundiam aduersus eum, qui citationem impe-
trauit; & ita ex mente cadit sub prohibitione
operis seruilis, de quo in c. 1. & in c. Licèt, sup.
eod. Si enim prohibetur finis, & terminus, pro-
hibetur etiam principium, & via perueniendi ad
illum, vt l. Oratio, ff. de Sponsal. & hoc de exe-
cutione verbali. In reali autem, quæ fieret per
manus appositionem, seu capturam personæ,
fortius viget ratio supra considerata. Præterea
processus iudicialis in die feriata habitus est ip-
so iure nullus, vt hic in fin. & dictum est supra
55 in 1. notab. in 5. ampliat. Negari autem non
potest, quin talis citationis executio sit de iudi-
ciali processu: nam hic interueniunt substantia-
lia processus, videlicet iudex, seu commissarius
ipsius iudicis, & instantia partis, quæ citationem
procurauit, & pars alia, quæ citatur, & manda-
tum iudicis, & illius executio ad vnius partis in-
stantiam directam in aliam partem, cap. Forus,
56 §. Omni, de verb. significat. Ergo censeri de-
bet in actu huius citationis iudicialem proces-
sum interuenisse: quia vbi reperiuntur omnia
substantialia actus, etiam actum ipsum reperiri
necesse est, vt l. Naturali, §. Si quæratur, ff. de
confirmat. tut. Neque obstat, quod non fiat à iu-
dice sedente pro tribunali. Quia talis non est
actus requirens causæ cognitionem, est tamen
iudicialis, & iudicialiter agitatus. Huiusmodi
autem actus bonè fiunt sine tribunali, vt nota-
tur in d. l. A procedente, secundum Bellam. qui
post multa videtur residere in hac opinione. Et
quamuis sub num. 14. fateatur communiter ser-
uari contrarium præsertim apud Sedem Apostolicam, vbi Auditores Palatij citant per Cursores
in quibuscumque festiuitatibus quantumcumq;
magnis, videlicet ad dies non feriatos, non quod
mandent expresse sic fieri, sed quia ita Cursores
faciunt, nec contra hoc admitteretur impugna-
tio, subdens ita etiam seruare extra Curiam
Romanam apparitores communiter omnium
aliarum Curiarum. Et hanc opinionem etiam
de iure posse probabiliter sustineri: tamen quid-
quid sit de temporibus Bellameræ, hodie hoc
non seruat Rota, imò decis. 365. n. 1. p. 3 recent.
tenuit citationem non valere, quia fuit execu-
tioni demandata die Dominico, quod fieri non
potuit, cùm dies esset feriatus in honorem Dei,
quidquid sit in feriatis ob necessitates hominũ;
Allegat Guidop. cons. 36. per tot. Vant. qui de
communi testatur in tract. de nullitatibus in
tit. de nullit. ex defectu citationis num. 46. Bald.
decis. 159. & Rotam in causa Bononien. libera-
tionis à fideiussione 9. Februarij 1607. coram
Atrebaten. quæ habetur impressa post consil.
Prosp. Farinaci lib. 2. decis. 233. & alios quam-
plures ex Recentioribus pro hac parte cumulant
moderni Collectores hic n. 2.
57 Quartò, & vltimò ex facto quæsitum est, an
Princeps laicus statuere possit, vt dies alicuius
Sancti ab Ecclesia canonizati à suis subditis ser-
uetur ac si esset dies festus ex præcepto Ec-
clesiæ.
Emersit hæc disceptatio occasione Edicti à D.
Marchione de Carazena Gubernatore Mediola-
ni inconsulto Archiepiscopo publicati die 30.
Iunij 1653. in quo præcepit obseruari festum
S. Dominici die 4. Augusti cuiusque anni in toto
illo statu. De cuius Edicti subsistentia à S. D. N.
Innocentio iussus dicere pro veritate quid senti-
rem, respondi vt infra.
58 Dies festos ob reuerentiam Dei, & Sanctorum
solum Beatissimum Romanum Pontificem posse
instituere in Ecclesia vniuersali, & singulos Epi-
scopos in suis diœcesibus satis constat ex Cano-
ne Concilij Lugdunensis relato in c. 1. de consec.
distinct. 3. & ex Decretali Gregorij IX. in hoc
cap. Conquestus de ferijs, vbi Papa enumeratis
festiuitatibus, quibus venerationem exhiberi iu-
bet in toto orbe Christiano, immediatè subiun-
git: [cæterisque solemnitatibus, quas singuli
Episcopi in suis diœcesibus cum Clero, & popu-
lo duxerint solemniter venerandas.] Et innui-
tur à Concilio Tridentino sess. 25. de Regular.
c. 12. ibi: Dies etiam festi, quos in diœcesi sua
59 seruandos idem Episcopus præceperit. Reges
ergo, & Principes sæculares, ciuitates, & populi
nullam habent potestatem indicendi aliquem
diem festum in honorem Dei, vel Sanctorum,
nisi ex authoritate Papæ, vel Episcopi diœcesa-
ni. Et ita per hunc textum firmant Bellam. post
Martianum de Salua hic quæst. 4. vers. Sed adhuc
quæritur, vbi in indiuiduo loquitur de festo S.
Dominici, & Ant. de Butr. n. 3. Abb. in c. Quo-
niam, num. 2. eod. tit. S. Antonin. in 2. par. tit. 9.
c. 3. vers. Feriæ verò solemnes. Syluest. in verb.
Dominica, num. 2. Armilla in verb. Feriæ, nu. 2.
Tabiena in eod. verb. nu. 6. post med. vers. Feriæ
verò solemnes, & passim recentiores Theologi,
præsertim Hispani, vt Suarez de Religione, to. 1.
lib. 2. de diebus festis, c. 12. dicens rem esse cla-
ram, & communem Azor. Institut. moral. par. 2.

lib,1. cap. 26. quæst. 5. Thomas Sanchez consil.
moral. lib.5. c 2. n.7. Castro Palao p.2. tract. de
obser. festo. disput. vnica, punct.2. à n.7. & alij
plures.
60 Sumitur hæc conclusio ex illo communi prin-
cipio, quod idem mediator Dei, & hominum,
homo Christus Iesus sic actibus proprijs, & di-
gnitatibus distinctis officia, ac iurisdictiones
discreuit, vt tēporalia sæcularibus potestatibus,
spiritualia verò solis Pontificibus voluerit esse su-
biecta, c. Cum ad verā, & c. Si Imperator, 96. dist.
& habetur 10. dist. per tot. & in c. Solitæ, de maior.
& obed. & magistraliter per Io. Andr. post Host.
in c. Per venerabilem, col.6. in verb. Plenitudi-
ne potestatis, qui filij sint legitimi Oldr. cons.83.
61 An Episcopus per tot. Actus autem indicendi, &
præcipiendi dies festos, & cultui Diuino dica-
tos proprie spiritualis est, & ad pietatem, ac
Religionem pertinens. Clem. vnica, de Reliq. &
Vener. Sanctor. & patet ex Conc. Trid. sess.25. de
delect. ciborum, ieiunijs, & diebus festis, vers. Vel
etiam quæ faciunt ad pietatem. Igitur eiusmodi
actus indicendi dies festos spectat ad Pastores
Ecclesiæ, cum id primo, & principaliter ordine-
tur ad Diuinum cultum, & animarum profe-
ctum, c. Placita, 15. q.4 c.1. & c. Licèt, supra
eòd. l. fin. C. eod. & declarat Abb. in hoc c. In
primo notab. & consequenter non potest legalis
auctoritas in his se vllatenus immiscere, cum
laicis de rebus spiritualibus statuendi nulla sit
attributa potestas, quos obsequēdi manet neces-
sitas, nō auctoritas imperandi, c. Cū laicis, de reb.
Eccl. non alien. c. Benè quidem, 96. dist. c. Ecclesia
S. Mariæ, de const. per quem textum Collecta-
62 rius hic num. 7. in fin. tenet ferias repentinas à
Principe indictas non esse obseruandas in foro
Canonico. Et eum sequitur Bellam. num. 19. in
6. quæst. principali circa finem, vers. Item quæ-
63 ritur de ferijs repentinis. Præterea idem est iu-
dicium de tempore, quod de loco, l. Vinum, ff. Si
cert. perat. sed consecratio, & dedicatio loci ad
cultum Diuinum spectat solùm ad Præsules Ec-
clesiæ, non autem ad sæculi potestates, cap. Pla-
cuit, 1. q.2. c. Nemo, de consecr. dist.1. §. Sacræ
res, & ibi glos. in verb. Pontifices, Institut. de
64 rer. diuis. ergo & consecratio temporis. Indi-
ctio enim festiuitatem in honorem Dei nihil est
aliud, quàm quædam consecratio, per quam
dies illi efficiuntur sacri, & Diuinis obsequijs
dedicantur, c. Placita, 15. q.4. c.1. & cap. Licèt,
sup. eod. l. Omnes dies, vers. Sacros, C. eod. tit.
Vnde gl. 1. in c.1. de consecr. dist. 3. dicit Gra-
tianum inter Sacramenta inserere tractatum de
solemnitate dierum festorum, quia inter sacra-
menta habentur, cum repræsentent passiones
eorum Martyrum, propter quos fiunt. Ad hoc
cap. Baptizandi, ibi, *Pentecostes venerabile Sacramentum*, de consecr. dist.4. quo argumen-
to de loco ad tempus in hac materia vtitur hic
Ioan. Andr. num.3. circa med. vers. Idem iudi-
cium, & Bellam. n.10. post. med. vers. Et facit
65 pro parte ista. Præterea Princeps laicus non
potest dies festos in honorem Dei, vel Sanctorum
introductos tollere, nec subditos suos absoluere
ab obligatione illos seruandi, vt latissimè probat
Signorolus de Homodeis in cons.245. incipien.
In quæstione verteni, maximè col.2. circa med.
vers. Item non obstat quod dicitur. Subdens ri-
diculum esse contrarium asserere: ergo nec po-
test nouos dies festos in honorem Dei introdu-
cere, & subditos obligatione illos seruandi liga-
re, quia par est ius ligandi, atque soluendi, cap.
verbum, de pœnit. dist.1. Ad idem, c.1. de regul.
iur. l. Nemo qui condemnare, ff. eod. l. Qui con-
demnare, ff. de re iudic. & l.3. §. Conditio, ff. de
adimen. lega. & l. Solet, §. Sicut, ff. de offic. Pro-
consul.
66 Et quamnis Imperatores aliquando in his vi-
deantur excessisse limites Imperialis potestatis,
& in specie Constantinus legem tulerit, vt die
veneris omnes à iudicijs, & alijs negocijs vaca-
rent, precibus, & obstentationibus Deum cole-
rent, vt referunt Eusebius, & Iexomenus, & ex
illis Baronius ad annum Christi 321. Attamen
res illa non fuit recepta ab Ecclesia, & nulla
fuit ex defectu potestatis, secundum Theoricam
Ioan. Andr. cap. Non minus, nu.14. de immun.
Eccl. quam ibi sequuntur Butr. num.10. & Abb.
Calder. cons.2. num.3. vers. Reperio, de censib.
Et scripsi plenius in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, à
nu.17. de constit. Aliæ autem leges Imperiales,
quæ habentur C. de ferijs, non inducunt nouas
ferias in honorem Dei, sed iam ab Ecclesia indi-
ctas obseruari præcipiunt, vt l.1. & 3. l. Omnes
dies, & l. Dies festos, Cod. eod. quod non effu-
git potestatem Catholicorum Principum; vt
cap. Si in adiutorium, 10. distin. & fusius dicam
infra num.73. vers. Vnde potest quidem statutum
laicale.
67 Auctoritas verò Baldi in hoc c. n.3. dicentis
valere statutum, quod diebus veneris sint feriæ
propter commemorationem Dominicæ Passio-
nis: intelligi debet de statuto edito cū consensu
Episcopi, & Cleri, prout etiam debent intelligi
Legistę, qui scripserunt statuto Ciuitatis posse in-
troduci ferias in honorem Dei, vt idem Bald. in
l. Quadraginta, n.1. C. de ferijs. Alex. in l. Præsides,
num.2. ff. eod. & in cons.13. n.3. lib.5. & Decius
68 in l. Milites, n.18. de testam. Militar. Alias enim
si intelligeretur de statuto edito à ciuitate, seu
populo sine Episcopo, & Clero, vtique loquere-
tur contra hanc Decretalem, vbi patet solum
populum sine Episcopo, & Clero nequaquam
posse indicere ferias solemnes in honorem Dei,
& Sanctorum etiam quantum ad hoc, vt in illis
diebus à strepitu iudiciali, & actionibus foren-
sibus sit abstinendum, vt per Bellam. hic in 4. qu.
vers. Sed adhuc quæritur, & plenius deduxi su-
69 pra in 4. notab. à n. 33. In quem sensum accipi
etiam debet glos. additionalis in l. Si feriatis,
ff. de ferijs, dum dixit per statuta, & consuetu-
dines locorum posse ferias indici, & indictas tol-
li ea ratione, quia Decretalis dicit etiam in ferijs
ad honorem Dei seruari consuetudines, & statuta
locorum vt in c. Capellanus, sup hoc tit. Etenim
Decretalis illa loquitur de statutis Canonicis, &
ab Ecclesia approbatio, & de consuetudine
non tantùm laicorum, sed etiam Ecclesiastico-
rum. Quam differentiam constituit Abb. in c.1.
nu. 9. de Sponsalibus, vbi ait statutum laicorum
in casu illo esse nullum, quia materia non per-
tinet ad ipsos, sed secus in consuetudine, quia
in ea interuenit consensus Episcopi, & totius
Cleri, de quo scripsi plenius in c.1. n.15. de cogn.
spiritual.
70 Nec prædictis obstat, quod Sanctus Antonius
in

in 2. part. tit.9. c.3. §.1. & Syluest. in verb. Do-
minica, num.2. dixerint, si Dominus, vel Ciui-
tas statuaue festum sub certa pœna colendum,
culpam quidem violatores non incurrere, quia
ad eos non pertinet festa præcipere, sed tamen
71 pœnam exigi posse. Quoniam nec Canonem,
nec rationem vllam allegant, eosque resellunt
Suarez, & Castro Palao supracitati, ea ratione
quia eorum dicta implicant repugnantiam, vt
scilicet Princeps sæcularis non possit legem fer-
re super institutione festi obligando ad culpam,
& tamen possit à transgressoribus pœnã exigere;
quia vbi nulla est culpa, ibi nulla potest esse
pœna, l. Sancimus, C. de pœnis, cum similibus.
72 Sed tu dic clariùs, vbi statutum est nullum ex
defectu potestatis, eo quod disponat in materia
spirituali, & ad Diuinum cultum spectante, ad-
iectionem pœnæ non valere, vt disputando con-
cludit Ioan.Andr. in c. Statutum, il primo, post
princip. in verb. Compellendas, de Hæreticis,
lib.6. Cum quo concordant ibi Petr.de Anchar.
num. 3. vers. vltimo. Gemin. col. 1. post med.
vers. Sed pone quod statutum ciuitatis, & Philip-
pus Francus num.3. Abb. cons.12. Veclaré ma-
teria, num.2. lib. 1. & alij copiosè congesti à Fe-
lino in c. 1. num. 13. de Sponsal. Facit text. in
c. Gemma, eod. tit. vbi adiectio pœnæ non va-
lec contra libertatem matrimonij. Item facit
text. in l. 1. C. de his, quæ pœnæ nomine vbi pœ-
na adiecta contra leges non tenet, nec commit-
73 titur si contra fiat. Vnde potest quidem statutum
laicale pœnam infligere violantibus dies festos
ab Ecclesia institutos, cum hoc sit mixti fori, vt
declarauit san. mem. Pius V. in Constitutione
5. incipien. Cum primum, §.7. in Bullar. tom.2.
pag. 180. Prohibitus enim statuere in aliqua
materia proptee defectum potestatis, potest ni-
hilominus in illa statuere fortificando ius com-
mune cum adiectione pœnæ, vt voluit glos. sin-
gularis, in Clem. Ne Romani, in princ. in verb.
Tolli, de elect. Felin. post alios in d. c.1. nu. 13.
74 post med. vers. Et prohibitus, de Sponsal. Quin-
imò officium Catholicorum Principum est in
adiutorium Ecclesiæ sacrarum Constitutionum
præcepta tueri, & in illarum violatores animad-
uertere, cap. Si in adiutorium, 10. dist. & ad id
grauissimis verbis admonentur à S. Trid. Syno-
do in c.20. sess. 25. de reform. At nouum præce-
ptum de die festo seruando statuere, & trans-
gressoribus pœnam imponere, non est sæcularis
potestatis, sed Ecclesiasticæ tantùm, vt in iuribus
initio citatis; alioquin esset in facultate laico-
rum promulgare leges iniquas, & libertati Ec-
clesiæ aduersantes, easque per indirectum me-
tu pœnæ in vsum, & obseruantiam inducere,
quod passim exagerant Doctores in cap. 1. de
Sponsal. & in d. c. Statutum, de Hæreticis, lib.6.
& in d. c. Ecclesia, de Const. vbi Felin. latissimè
n.99. q. 16.
75 Similiter non obstat, quod aliqui moderni vt
Sayr. in Claui Regia, lib.3. c.3. nu.17. §.Quinta
propositio, & Molphes. in Summa Theologica,
part.1. tract.11. c. 27. n.39. opinentur Principes
laicos, licèt præcipere non possint, vt aliquis dies
festus colatur Missæ auditione, posse tamen sta-
tuere, vt subditi in illa die ab operibus seruili-
bus abstineant, quasi hoc spectet ad regimen
politicum. Et enim hanc opinionem iure opti-
mo reprobant Suarez, & Castro Palao superiùs
relati: quia etsi cessatio ab operibus mechanicis
si fiat ob aliquem finem politicum, sit actio me-
rè sæcularis, tamen secus est si indicatur in or-
dine ad cultum Dei, & Sanctorum eius, quia
tunc est materia Religionis, circa quam laica
potestas statuendi facultatem non habet secun-
dum eos. Itaque ad internoscendam qualita-
tem legis præcipientis cessationem ab operibus
seruilibus inspiciendus est finis principalis, in
quem ordinatur, cap. Quoniam, 10. dist. nam si
finis sit merè politicus, & ciuilis, lex diiudicabi-
tur de materia temporali, & spectante ad pote-
76 statem laicalem. Vnde videmus Principem lai-
cum posse ferias repentinas indicere ob publi-
cam gratulationem, puta ob diem Natalis sui,
vel Filij sui, vel suæ coronationis, vel quia vxo-
rem duxit, vel ob rem prosperè gestam, veluti
propter gaudium victoriæ ab inimicis habitæ, vt
l. Sed etsi, §. Si feriæ, ff. ex quib. caus. maior. in
integr. restit. l. Dies festos, ibi, *etsi in nostrum
ortum*, & l. A nullo, vbi Bald. & Scribentes, C. de
ferijs, & dixi supra in 1. quæst. n. 36. vers. Quæ-
dam verò sunt feriæ: si autem finis, in quem
ordinatur lex præcipiens cessationem ab operi-
bus seruilibus sit cultus Dei, tunc lex iudicabi-
tur de materia spirituali, & spectante ad Reli-
gionem: nam, vt inquit S.Thom. in 2. 2. q.122.
77 art. 4. in corp. Ad Religionem pertinet cultum
Deo exhibere: finis autem cessationis ab operi-
bus in festiuitate alicuius Sancti sit principaliter
ob cultum, & reuerentiam Dei, vt hic notat
Abb. in 1.notab. quia Deum veneramur in San-
ctis eius. Clem. Si Dominus, de reliq. & vener.
Sancto, cap. Gloriosus est Deus in Sanctis eius,
eod. tit. lib.6. & dixi supr. in 1. notab. in prima
ampliat. & consequenter non spectat ad potesta-
tem laicalem indicere cessationem ab operibus
78 in festiuitate alicuius Sancti. Quæ conclusio cla-
rè etiam deducitur ex hac Decretali: nam hic
nulla fit mentio de Missæ auditione, sed simpli-
citer statuuntur feriæ in festiuitatibus Sancto-
rum hic enumeratis, & indicitur cessatio ab om-
ni opere, seu strepitu iudiciali; & tamen huius-
modi cessatio indici non potest à ciuitate, vel
populo, sed requiritur authoritas, & consensus
Episcopi, & Cleri, vt fusiùs ostensum est supra
in 4. notab. Hæc igitur specialia sunt, & extra
sphæram potestatis laicalis. Et sanè si Principes
sæculares possent nouos dies festos statuere in-
dicendo cessationem ab operibus mechanicis,
cur itidem non possent noua ieiunia instituere,
publica processiones ordinare, funeribus defun-
ctorum leges præfinire, & alia similia facere,
quæ certissimi iuris est ad solam Ecclesiam per-
tinere? cap. Rogationes, de consecr. distin.3. &
c. Ieiunia, dist.5. c. vlt. de reb. Eccl. non alien. cum
multis similibus.

Cæterum in casu, de quo agitur cessat omnis
ambiguitas, quia literæ Regiæ in Edicto Guber-
natoris de verbo ad verbum insertæ nullam pœ-
nam imponunt, nec iubent subditos in die S.Do-
minici cessare ab operibus seruilibus, sed simpli-
citer præcipiunt, *que su fiesta se guarde, y solemni-
ze*. Quinimò adijciunt: *como las demas que hay
de guardar en este mi estado*. Quæ verba clarè de-
monstrant literas voluisse idipsum statuere de
festo S. Dominici, quod ex præcepto Ecclesiæ in

illo statu seruari debet in alijs festiuitatibus. Quinimò id apertius exprimunt paulò infra, dum dicunt: *En virtud de la quates mi voluntad guarden, y bagan guardar la fiesta del dicho Sancto, como si fuera de precepto de la Yglesia.* Quæ clausula euidenter ostendit literas voluisse statuere, vt dies S. Dominici esset solemnis, & festiuus ex præcepto Regio ad eum prorsus modum, quò aliæ festiuitates sunt solemnes ex præcepto Ecclesiæ, cum dictio illa, *como*, importet omnimodam similitudinem, l. Si quis obrepserit, ff. De falsis, cap. Olim, de verb. signific. & cap. In Ecclesia, de præben. lib. 6. Et quamuis in eisdem literis dicatur: *y assi dareis à los tribunales del para la execution deste despacho la orden necessaria*: hinc tamen non licet inferre, vt voluerint imponere tribunalibus solam obligationem feriandi à strepitu iudiciorum & negocijs forensibus, sed potius vt eadem tribunalia mandarent executioni illud idem, quod supra disertis verbis præceperant, nempe *que su fiesta se guarde y solemnize como las demas*: nam clausulæ executiuæ non alterant, nec limitant dispositionem, vt est casus in Clem. 1. de præb. Socin. senior. cons. 281. in fin. lib. 2. Felin. in c. Licet, n. 7. de offic. Ordin.

Sed quatenus subesset aliqua dubitatio in literis Regis, illam tamen prorsus sustulit Gubernator Mediolani in suo Edicto: nam sine explicans mentem literarum siue excedens limites suæ facultatis, non solum iniungit vasallis, vt cessent die 4. Augusti ab operibus seruilibus, sed amplius addit, *Festeggiando detta giornata con ogn' altra dimostratione di spirito, e deuotione christiana.* (Quo etiam respiciunt literæ Regiæ in exordio ibi: *siendo tanta la deuocion, que todos mis Reynos, y Estados deuen tener, y tienen à S. Domingo in Soriano.*) Præcepit ergo formaliter quod præcipit Ecclesia in diebus festis, nimirum vt populus ab operibus seruilibus se abstineat, ac vacet cultui Diuino, in quibus duobus consistit formalitas celebrationis festi, c. 1. & c. Licet, de ferijs, c. Nullus, & c. Placita, 35. q. 4. c. Rogationes, de consecr. dist. 3. & declarat S. Thom. in 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3. dicens: [In obseruantia Sabbathi duo sunt consideranda, quorum vnum est sicut finis, & hoc est, vt homo vacet rebus Diuinis, quod significatur in hoc, quod dicit, *Memento vt diem Sabbathi sanctifices*, illa enim dicuntur sanctificari in lege, quæ Diuino cultui applicantur. Aliud autem est cessatio operum, quæ significatur cùm subditur, septima die Domini Dei tui non facies omne opus.] Hæc Diuus Thomas. Edictum igitur vtrumque præcipiendo, scilicet cessationem operum, & exercitium Diuinorum vtique posuit falcem in messem alienam, & libertatem ecclesiasticam violauit, c. Decernimus, de iudic. c. 1. de immun. Eccl. lib. 6. cum suis concordantijs.

Quæ omnia multò magis vendicant sibi locum post Bullam fan. mem. Vrbani VIII. Vniuersa, quæ declarat solos dies festos in ea numeratos esse de præcepto, sublatis contrarijs statutis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus. Et ne dies festos à locorum Ordinarijs nimia aliquorum facilitate, aut populorum importunitate deinceps iterum multiplicari contingat, eosdem Ordinarios seriò admonet, vt ad ecclesiasticam vbique seruandam æqualitatem de cætero perpetuis futuris temporibus ab indictione sub præcepto nouorum festorum studeant abstinere. Quæ sanè prouisio parum prodesset si potestati laicali fas esset nouos dies festos statuere: nam populi quod ab Ordinarijs impetrare non possent, à Principe sæculari importunis precibus extorquerent, contra regulam, l. Scire, §. Si mater, ff. de tutor. & curat. & l. vlt. C. Si manc. ita ven. & Constitutio fieret ludibrio contra id, quod habetur in l. vlt. §. fin. C. de Bonis, quæ liber. & in c. Commissa, de elect. lib. 6.

Sequitur Declaratio Apostolica.

80 INNOCENTIVS PAPA X. Ad futuram rei memoriam. Cum nuper ad notitiam nostram non sine graui animi nostri molestia peruenerit, quod dilecti filij Senatus Mediolani per literas circulares datas die 10. Iunij proximè præteriti, & dilectus filius nobilis vir modernus Gubernator status Mediolani per Edictum publicum publicatum die 30. eiusdem mensis Iunij mandauerint obseruari diem festum S. Dominici die 4. mensis Augusti cuiuslibet anni in toto illo statu, præcipientes, vt populi, & subditi illius status abstineant ab operibus seruilibus, & artifices tabernas, & apothecas clausas teneant prout seruatur cæteris diebus festis ex præcepto; & vlterius in Edicto prædicto exprimatur festiuitatem esse celebrandam cum omni deuotione ac pietate Christiana: Nos, quibus vniuersalis Ecclesiæ Regimen à Domino commissum est, considerãtes quàm perniciosũ authoritati ecclesiasticæ id esse possit, cùm Principes laici, quos in rebus Ecclesiæ obsequendi potius manet necessitas, quàm authoritas imperandi non habeant facultatem imperandi dies festos in honorem Sanctorum, de venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris Ritibus Præpositorum, quibus hoc negocium discutiendum commisimus, consilio prædictas literas, & Edictum emanata authoritate laicali super obseruatione prædictæ festiuitatis S. Dominici fuisse, & esse omninò nulla, nulliusque roboris, & momenti, nec aliquo modo seruanda Apostolica authoritate tenore præsentium declaramus. Sicque & non aliter in præmissis per quoscunque iudices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatij Apostolici Auditores ac eiusdem S. R. E. Cardinales etiam de latere legatos, & quosuis alios quacunque authoritate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & authoritate, iudicari, & definiri debere, ac irritum, & inane si secus super his à quoquam quauis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari decernimus. In contrarium facientibus, &c. Non obstantibus quibuscunque. Dat. Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem sub Annulo Piscatoris die 6. Octobris 1653. Pontificatus nostri anno decimo.

DE

DE ORDINE COGNITIONUM.

Cap. Intelleximus.

S V M M A R I V M.

1 *IVdex ante sententiam de peremptoria exceptione cognoscit. Suffiett tamen vt super principali pronunciet.*
2 *Exceptio consanguinitatis admittitur contra mulierem petentem aliquem in maritum.*
3 *Si agat iudicio petitorio: secus si possessorio reintegranda.*
4 *Et quid si maritus offerat probationes incontinenti paratas.*
5 *Exceptionem peremptoriam non expedit reo proponere ante fundatam intentionem actoris. & num. 13.*
6 *Exceptio peremptoria est quæ perimit petitionem actoris. & n. seq.*
7 *Exceptio dicitur actionis exclusio.*
8 *Exceptio omnis peremptoria debet discuti antequam diffiniatur negocium principale.*
9 *Lite tamen priùs contestata. & n. 34.*
10 *Nisi sit exceptio litis finita.*
Vel sit notoria. n. 11.
Aut contineatur in instrumento; vel reus offerat se illam in continenti probaturum. n. 12.
11 *Iudex non debet permittere, vt factum, cui notoria obstat exceptio, in iudicium deducatur.*
14 *Exceptio peremptoria, etiamsi veniat cognoscenda coram diverso iudice, debet discuti ante diffinitionem articuli principalis. & n. 31.*
15 *Præiudiciales quæstiones debent discuti antequam super principali negocio lis fuerit contestata.*
16 *Exceptiones dilatoriæ regulariter sunt proponendæ ante litis ingressum.*
17 *Excommunicationis exceptio quamuis sit dilatoria, tamen proponi potest quandocunque etiam post sententiam.*
18 *Exceptio dilatoria solutionis proponi debet ante litem contestatam, non tamen priùs quàm actor fundauerit intentionem suam.*
19 *Exceptio dilatoria, quæ incipit competere, aut venit ad notitiam rei post litem contestatam, tunc proponi potest.*
20 *Exceptio, quæ limites exceptionis excedit, non perimit quæstionem principalem, sed sunt duæ petitiones vicissim tractandæ, & terminandæ.*
21 *Iudex an, & quando super incidenti debeat pronunciare, & n. 23. vsq. ad n. 32.*
22 *Quæstio incidens an, & quo differat ab emergenti.*
23 *Pronunciandum est super emergenti.*
24 *Secus super incidenti regulariter.*
Fallit primo si incidens proponatur in vim dilatoriæ ad impediendum processum. n. 26.
Fallit secundò si incidens debeat cognosci coram alio iudice. n. 27. & 31.
25 *Iudex pronunciando super principali, censetur tacitè pronunciare super incidenti.*
28 *Pronunciandum est indistinctè super incidenti, vel emergenti, quando sine tali pronunciatione processus causæ principalis expediri non potest.*
29 *Aliàs non tenetur iudex pronunciare.*
30 *Potest tamen si vult, nec ob id processus redditur nullus.*
31 *Nisi incidens, vel emergens ventilari debeat coram alio iudice.*
32 *Præiudiciales quæstiones quæ dicantur. & n. seqq. vsque in fin.*
33 *Præiudicialis quæstio an, & in quo differat à peremptoria. & n. 35.*
34 *Exceptiones peremptoriæ quamuis proponi debeant ante litis contestationem, tamen non probantur nisi lite contestata.*
35 *Præiudicialis quæstio dicitur diuersis respectibus.*
36 *Exceptio illegitimitatis an sit præiudicialis, vel peremptoria.*

1 INTELLEXIMVS. Iudex ante senten-
tiam de peremptoria exceptione cogno-
scit: sufficit tamen vt super principali pro-
nunciet. Hoc dicit secundum Abb. Antiq.
Ioan. Andr. Calderin. Bald. & omnes. Vel specia-
2 lius secundum Abb. Siculum. Contra mulierem
vendicantem aliquem in maritum admittitur
exceptio consanguinitatis, quæ priùs discutien-
da est, quàm super matrimonio pronuncietur;
& sufficit super ipso principali pronunciare com-
munis diuisio. Consultatio, & responsio. Secunda
ibi *Inquisitioni*.
3 Nota primò ibi, *peteret quemdam in virum*,
Mulieri agenti iudicio petitorio ad vendicatio-
nem mariti obstare exceptionem consanguini-
tatis: nam ista mulier petebat sibi virum adiu-
dicari; & sic petitorium intentabat: secus ta-
men esset si intentasset remedium possessorium
reintegrandæ, petendo sibi virum restitui; quia
tunc consanguinitatis exceptio non admittere-
tur ad retardandam restitutionem, vt in Decre-
tali Lucij III. ex conquestione, infra de restit.
spoliat. quam cum textu nostro ita conciliat In-
nocentius III. in cap. Litteras, vers. Quamuis
præscriptum Lucij Papæ, eod. tit. ad idem c. Ac-
cedens. supra vt lit. non contestat. c. Causam,
de offic. delegat. & ita hic post Alan. & Goffred.
distinguit Innocentius in princip. exponens ver.
Peteret, scilicet intentans petitorium, secus si
possessorium: & sequuntur Abb. Antiq. num. 2.
Host. in princ. Ioan. Andr. num. 2. Calder. eod. n.
4 Abb. Siculus in 2. not. & reliqui omnes. Quod
tamen intellige, nisi coniux offerat probationes
consanguinitatis in continenti paratas; quia
tunc recepto ab ipso prius iuramento de mali-
tia, denegabitur restitutio quoad thorum, licet
non quoad reliqua, vt deciditur in prædicta
Decretali, Litteras, vbi est casus, secundum
Ioan. Andr. & omnes: & adde quod legitur, &
notatur in cap. Inquisitioni, infra, de sentent.
excomm.
5 Secundò nota secundum Ant. de Butr. num. 4.
& Imol. num. 2. vtilem cautelam ex parte rei, vt
scilicet non proponat exceptionem peremptor-
iam priusquam actor suam intentionem funda-
uerit, prout iste vir non obiecit exceptionem
consanguinitatis, nisi postquam mulier testes
induxit ad suam intentionem fundandam, vt
in princ. litteræ. Idque ob eam rationem, ne
reus

reus aliàs opponendo frustra se grauet si fortè
actor suam intentionem non probet. De quo in
l.Si quidem, C.de except. & in cap.De testibus,
infra de testib Potest tamen si velit statim obla-
ta petitione actoris opponere, sed incautè agit,
vt ait Butr. d. nu. 4. Imo fortius est, quia for-
tasse actor non probabit, secundum Abb. nu. 8.
vers. Aut vult proponere.
6 Tertiò nota ibi, *quæstio principalis perimatur*,
exceptionem peremptoriam esse, quæ peremit,
& elidit petitionem, seu actionem actoris. Con-
cordat §.Perpetuæ, Instit. de except. & l.3. ff.eod
§.Exceptio, 3.quæst.6.& hic notant Host.num.1.
in ver. Elidi, Calder. nu.4. Butr.nu.5. Imol.nu.5.
Abb.in 4.notab. Cardin.in Clem.vlt. in 3.quæst.
7 num.2. de appellat. Et propterea exceptio dici-
tur actionis exclusio, l.1. ff.de except. c.2. infra
eod. & cap. A nobis, infra de except. Petr. de
Anchar. consil.6. Viso themate, num 4. vers.Ex
quo patet. Et Abb. vbi supra. Quod tamen in-
tellige secundum Calder. & Butr. postquam ex-
ceptio fuerit probata, vt innuit littera huius tex-
tus ibi, *quo facto*, idest plenè probata exceptio-
ne, vt exponunt Hostiens. & Ioan. Andr. ambo
num.3. in ver. *Quo facto*. Ad idem l.5. ff. de ex-
cept. & cap.Ad aures, infra de præscript.
Descendo ad glossam magnam, quæ reputatur
valde difficilis, & diuido materiam in duos prin-
cipales articulos. Primus est quo ordine sit pro-
ponenda, seu discutienda exceptio peremptoria.
Secundus an, & quando super exceptione inci-
denti, vel emergenti sit pronunciandum.
8 Quoad primum hæc sit conclusio, quod ex-
ceptio peremptoria debet discuti antequam
diffiniatur negocium principale, quæ conclusio
probatur clarè in hac Decretali, vbi deciditur
prius esse cognoscendum de exceptione consan-
guinitatis, quàm ad diffinitionis articulum pro-
cedatur, & ita hic est casus apertus, secundum
Abb. Antiq. Ioan.Andr. Calder. Bald. & omnes
supra in summario. Rationem decidendi red-
dunt Calder.& Abb.Siculus in 4.notab. vers.An-
tequam attingam, nempe quia fundata intentio-
ne actoris, venit reus condemnandus, nisi aliter
se defendat: debet enim iudex iudicare secun-
dum merita causæ, quæ partium assertione pan-
duntur, vt l.final. C. Si per vim, vel alio modo,
& cap.Tum ex litteris, supra de in integr. restit.
quare vt appareat an reus sit absoluendus, vel
condemnandus, debet priùs discuti illius exce-
ptio. Breuius rationem reddit glossa Bernardi
hic in figuratione casus, dicens esse prius cogno-
scendum de exceptione peremptoria ante sen-
tentiam opposita, quia ex illa apparebit quali-
ter debeat formari sententia.
Ampliatur primò supradicta conclusio, vt lo-
cum habeat non modo in exceptione perempto-
ria consanguinitatis, quę opponitur mulieri ven-
dicanti aliquem in virum, & de qua loquitur hoc
capitulum, vt dictum est supra num.2. & 3. Sed
generaliter in omni alia exceptione perempto-
ria, cuiusmodi est exceptio doli mali, quod me-
tus causa, pacti perpetui de non petendo, & con-
similes, de quibus in §. Perpetuæ, Instit. de ex-
9 cept. & in l.3. ff. eodem. De omnibus enim est
cognoscendum antequam pronuncietur super
articulo principali, l.Si quidem, C.de exception.
l.Emptor, C.De long.tempor.præscript. cap.Su-
per hoc, supra de renunc. secundum Hostiens.
hic num 1.
10 Quod tamen, fallit in exceptione litis finitæ,
quæ proponi potest etiam ante litis contestatio-
nem, vt in cap.1.& 2. de lit. contest. lib.6. & hic
11 notat Abb. num.8. Item fallit secundum eum in
exceptione notoria: non enim iudex debet per-
mittere vt factum, cui notoria obstat exceptio,
deducatur in iudicium, cap. Quoniam, supra de
fil.Presbyter. & post Archid. notat Ioan.Andr.in
12 d.cap.1. de lit. contest. lib.6. Fallit tertiò, si ex-
ceptio contineatur in instrumento, vel reus exci-
piens offerat se illam incontinenti probaturum,
vt notat Ioan. Andr. in addit.ad Specul. in tit.de
except. §.Dicto, vers.Sed an reus, & notatur in
cap.Super litteris, de rescript. His enim casibus
reus potest excipere etiam ante litis ingressum,
13 Secundum Abb. d.nu.8. An autem exceptiones
peremptoriæ proponi, & discuti possint, aut de-
beant ante fundatam intentionem actoris, distin-
gue vt hic plenè per Abb. num.6. & seqq.
14 Ampliatur secundò, principalis conclusio su-
perius firmata, vt locum habeat etiamsi exceptio
peremptoria veniat discutienda coram diuerso
iudice, veluti si petenti hæreditatem in foro sæ-
culari obijciatur, quod sit illegitimus: nam hu-
iusmodi exceptio terminari debet coram iudice
ecclesiastico antequam iudex laicus procedat in
causa hæreditatis: hic est text. in cap. Tuam,
infra eod. vbi est casus secundũ lecturam glossæ,
quàm ibi dicunt esse communem Io. Andr. nu.4.
& Butr. num.17. vers.Aduertendum. Ad idem
textus in cap Lator, infr. Qui filij sint legitimi,
vbi similiter est casus.
15 Ampliatur tertiò, vt procedat in qualibet
præiudiciali, quæ cognoscenda est antequam lis
super principali quæstione fuerit contestata, l.1.
& per tot. C.de ordin. cognit.& hic notant Host.
num.1. in ver.Perimatur, & Calder. in 1. notab.
quod habet locum siue ciuilis præiudicet ciuili,
siue criminalis criminali, siue è conuerso, vt in
exemplis, quæ recensentur in §.Aliquãdo. 11.q.3.
& per glossam in d. c. Tuam, in ver. Dependen-
tem, infra eod. quam ibi omnes sequuntur, &
per Calderin. hic in 3.quæst. num.19. de quibus
præiudicialibus pleniùs dicam infra in vlt. quæ-
stione num.32.
16 Ampliatur quartò, vt vendicet sibi locum
etiam in exceptionibus dilatorijs, quæ regula-
riter proponendæ, & probandæ sunt ante litis
ingressum. Et si causa sit talis, in qua contesta-
tio non requiratur, proponi debent ante illum
actum, qui solet fieri post litem contestatam, vt
in c.Inter monasterium, infr. de re iudic. c.Cum
causam, de appellat. l.vlt. C.de except. & l. Vt
demum, C.de Procurat. Vnde post litem conte-
statam, aut etiam post terminum statutum ad
dilatorias proponendas, proponi non possunt,
cap.Pastoralis, infra de except.
17 Hoc tamen fallit primò in exceptione excom-
municationis, quæ proponi potest quandocun-
que, & ante litem contestatam, & post senten-
tiam, vt cap.Exceptionem, de except. cap. Ad
probandum, de re iudic. & est speciale, vt in ex-
ceptione excõmunicationis propter periculum
animæ, vt dicitur in prędicta Decretali exceptio-
18 nem. Fallit secundo in dilatoria solutionis, quæ
licèt ante litem contestatam proponi debeat,

nou

non tamen prius quàm actor fundauerit intentionem suam, vt l. Exceptionem; & ibi glos. vn. C. de probat. & cap. Si quis Episcoporum, §. Exceptio, iuncta glossa prima 3. quæst. 6. Fallit
19 tertiò si exceptio dilatoria incipiat competere post litem contestatam, vt cap. Insinuante, supra de offic. Deleg. & l. 2. C. de Consort. eiusd. lit. Vel si de nouo peruenerit ad notitiam partis, cap. In nostra, de Procurat. & cap. Pastoralis, de except. Suprascriptam distinctionem inter exceptiones peremptorias, & dilatorias posuerunt tres glossæ magistræ, quarum vna habetur originaliter in d. §. Exceptio, in ver. Exceptio, 3. quæst. 6. altera in d. cap. Exceptionem; in ver. Dilatorijs, de except. tertia in d. l. Exceptionem, quæ est glos. vn. & sequitur Abbas hic num. 6.

20 Nunc limita principalem conclusionem, vt locum non habeat si excipiens excedat limites exceptionis; eo quod non tantum excipiat, sed etiam petat, seu reconueniat actorem: tunc enim exceptio non elidit principalem quæstionem, sed cum ea concurrit; & sunt duæ mutuæ petitiones, quæ propterea sunt vicissim tractandæ, & terminandæ, vt cap. Prudentiam, supra de mut. petit. & cap. Cum dilectus, §. Nos autem, infra eod. & notabiliter declarat hic Host. num. 1.

21 Aggredior nunc secundum articulum principalem, videlicet an, & quando super incidenti
22 sit pronunciandum. Ad euidentiam præmittendum quæ sit exceptio, seu quæstio incidens, & quæ emergens. Circa quod omissis expositionibus glossæ; dari solent à Doctoribus tres regulæ, quas hic prosequitur Abbas num. 12. Prima regula est quod omnis exceptio peremptoria dicatur incidens pen. prod. quasi incidat, & perimat negocium principale. Emergens verò dicitur omnis dilatoria. Vnde Abb. Antiq. hic num. 2. ponit versum:

Incidens perimit, emergens quæstio differt.

Et hoc communiter tenent Doctores, vt hic testatur Bellam. in 2. quæstione circa finem. Secunda regula est, quod exceptio habens vetustiorem causam in iudicio, idest quæ ante iudicium est orta, dicatur incidens, qualis est exceptio consanguinitatis, & pacti de non petendo, quæ ortum habent ante litem inchoatam. Emergens verò dicitur, quæ oritur post iudicium cœptum; quasi tunc emergat. Et hæc regula quasi coincidit cum præcedenti, licet neutra sit admodum perfecta, vt per Abb. d. nu. 12. Vnde ipsi magis placet tertia regula, videlicet quod omnis exceptio concernens ipsum factum principale, seu quæ opponitur ad ipsum factum, dicatur incidens; quia perimit ipsum factum principale. Exceptio verò concernens processum dicitur emergens, quia in veritate tunc incipit competere respectu obiecti, siue sit peremptoria, vt exceptio litis finitæ, siue non, quia ex quo opponitur ad processum, dicitur emergens. Et cum hæc tertia regula ferè concordat alia, quam hic ponunt Henric. Boich. num. 9. & Bellam. in 2. quæst. circa finem, nempe quod incidens est omnis quæstio intus cadens, quæ causam principalem, seu negocium principale respicit in se, vt pactum de non petendo, & consimiles. Emergens est quæ non concernit ipsum principale negocium, sed respicit iudicium, seu processum, & ordinem litis, vt si iudici, vel parti agenti opponatur excommunicatio vel si iudici, vel testi opponatur infamia, l. 1. & 2. C. de ordin. cognit. cap. Sciscitatus, de rescript. Vel si opponatur contra Procuratorem, quod non sit, vel esse non possit Procurator, l. Militem, C. de Procurat. vel contra iudicem, quod non sit competens in causa rei, vel quod non possit esse iudex in causa spirituali, de qua cognoscere nititur, quia sæcularis, seu laicus, vt cap. Decernimus, de Iudic. hæc enim omnia, & similia tangunt processum iudicij, quia etiamsi vera sint, nihilominus ius principale remanet integrum inter actorem, & reum.

23 His præcognitis, glossa nostra ponit tres opiniones. Prima negat pronunciandum esse super incidenti; Secunda affirmat. Tertia distinguit. Tu verò dicas in hoc articulo dari à Doctoribus duas principales theoricas, quæ ambæ sunt in se veræ. Et quamuis differant in modo explicandi, tamen in rei veritate, & quo ad iuris effectum non discrepant. Prima theorica distinguit inter quæstiones emergentes, & incidentes. In emergentibus dic breuiter esse pronunciandum, vt l. Liberis, in fin. C. de liber. caus. l. A procedente, C. de dilat. l. Quoniam, Alexandrum, C. Ad l. Iul. de adulter. Et est ratio, quia non potest in causa principali aliter procedi, vt patet in exemplis supra proximè allatis; Et in hoc consentiunt
24 omnes. In incidentibus verò regulariter non est pronunciandum, vt hic probatur in fine, quia textus dicit, Antè est cognoscendum de ipsa, scilicet quæstione incidenti, & non dicit pronunciandum. Idem probatur expressius in l. 5. C de ordin. Iudic. vbi dicitur pertinere ad officium iudicis, qui de hæreditate cognoscit, vniuersam incidentem quæstionem, quæ in iudicium deducatur, examinare, quoniam non de ea, sed de
25 hæreditate pronunciat. Et est ratio, quia iudex pronunciando super principali, satis censetur tacitè pronunciare super incidenti. Exemplum patet in exceptione consanguinitatis, de qua loquitur hoc capitulum: nam si iudex pronunciet maritum esse adiudicandum mulieri eum vendicanti, vtique tacitè pronunciat exceptionem consanguinitatis non obstare. Et idem in casu conuerso, & in hoc casu procedit opinio Bulgari, de qua hic in princip. glossæ, & dicit Ioan. de Imol. num. 6. vers. Sed an sit necesse, communiter teneri vt non sit necesse pronunciare expressè super incidenti, sed satis sit vt pronuncietur tacitè pronunciando super principali. De communi etiam testatur Abb. nu. 51. vers. Et
26 istæ duæ solutiones. Fallit primò hæc regula in exceptionibus, quæ respiciunt, & tangunt non modò negocium principale, sed etiam ipsum processum, vt in exceptione rei iudicatæ, transactionis, & iurisiurandi. In his enim necessariò est pronunciandum quando proponuntur per modum emergentis, & ad effectum impediendi processum ad vlteriora, quia non potest aliter super principali procedi. Et sic intellige c. Exceptionis peremptoriæ, de lit. contest. lib. 6. Secus si proponantur per modum incidentis ad effectum obtinendi victoriam super principali negocio, quia tunc super eis non est pronunciandum, sed sufficit pronunciare super principali, vt dictum est supra de incidenti. Et sic intellige secundum opinionem Mar. & Petr. Docto-

tum

rum iuris ciuilis. quorum hic meminit gloss.
nostra, quam tenuerunt etiam Vincentius, &
27 Laurentius hic. Fallit secundò, vbi quæstio in-
cidens debet ventilari coram alio iudice, quàm
coram iudice cognoscente de negocio principa-
li, vt si petenti hereditatem in foro sæculari op-
ponatur, quod sit illegitimus oportet enim vt
super incidenti pronunciet iudex ecclesiasticus
antequam iudex laicus procedat in causa princi-
pali, vt cap. Tuam, infra eod. & fusius dictum
est supra in 2. ampliat. nu. 14. Hæc in effectu est
distinctio glossæ hic, cum qua concordat Archid.
in §. Spatium, 3. quæst. 3. & hic dicit esse veram
Henric. Boich. num. 10. & sub num. 12. vers. Et
licet.
28 Secunda principalis theorica est Hostiensis
hic n. 4. vers. Breuius expedias, quæ licet quoad
iuris effectum coincidat cum prima tamen est
compendiosior, clarior, & facilior, videlicet
Aut est talis quæstio, vel exceptio, vel incidens,
vel emergens, cuius pronunciatione dilata, pro-
cessus principalis quæstionis expediri non po-
test, eo quod sit præiudicialis cognitioni nego-
cij principalis, vt veluti quia agente de hæredi-
tate opponitur seruitus; vel quæritur an actor sit
excommunicatus, vel infamis, necne, vt c. Quæ-
rendum, & ibi Archid. 2. q. 7. & tunc de illa prius
est cognoscendum, & pronunciandum, vt l. A
procedente, C. de dilat. l. 2. C. de ordin. cognit.
29 l. Liberis, §. fin. ff. de præuaricator. Aut est talis
quæstio, cuius pronunciatione dilata processus
principalis quæstionis potest nihilominus expe-
30 diri; nempe quia non est præiudicialis cognitio-
ni negocij principalis: & tunc quamuis iudex
si velit, super illa possit expressè pronunciare,
nec per hoc annulletur processus, vt cap. Super
eo, il primo, in fin. infra. de appellat. tamen
non tenetur de necessitate, sed satis est vt pro-
nunciet tacitè pronunciando super principali,
31 vt hic patet; nisi talis quæstio incidens, vel
emergens sit ventilanda coram alio iudice, quàm
iudice negocij principalis, quia tunc super illa
necessariò est pronunciandum, d. c. Tuam, infra
eod. & c. Lator, qui filij sint legitimi, & secun-
dum hanc theoricam nullum ius contradicit, &
aliæ distinctiones potius ad subtilitatem, quàm
ad vtilitatem traditæ sunt ab antiquis, secun-
dum Hostiens. hic in fin. cum quo concordat
Ioan. Andr. num. 8. vers. Breuiter dicas, Calder.
num. 16. vers. Hostiensis hic, Henr. Boich. n. 12.
vers. Et licet ista distinctio, Butr. circa finem,
vers. Conclusio ergo sit Abb. num. 11. vers. Sed
conclude clarius, & alij communiter: & idem
Hostiens. in summa huius tituli, vers. Breuius,
Guil. de Monte Laudun. in Clem. fin. de appell.
& nullus discrepat.
32 QVÆRO pro complemento materiæ quæ di-
cantur quæstiones præiudiciales.
33 Goffredus hic constituebat differentiam inter
præiudiciales, & peremptorias: nam præiudi-
ciales dicuntur, in quibus quæritur de conditio-
ne personæ, videlicet vtrum quis sit liber, vel
seruus, ingenuus, vel libertinus, filius, vel ex-
traneus, §. Præiudiciales, Instit. de action. l. 1.
& 2. C. de ordin. cognit. Ergo idem cum quæri-
tur an actor sit excommunicatus, vel non, c. Ex-
ceptionem, infr. de except. infamis, vel bonæ
famæ, c. Quærendum, 2. q. 7. & in hoc differunt
à peremptorijs, quia præiudiciales proponuntur
& probantur ante litis contestationem, l. Quo-
niam Alexandrum, Cod. de adulter. licet qua-
dam proponantur etiam post sententiam,
l. Non idcircò, §. Cum postea, ff. de iudic.
probandum, infr. de re iudic. & c. Pia mater, de
34 except. lib. 6. Peremptoriæ verò quamuis pro-
ponantur ante litis contestationem, nunquam
tamen probantur, nisi lite demum contestata,
l. Siquidem, C. de except. l. Emptor, C. de præscr.
long. tempor. nec locum habent post sententiā,
c. Inter de re iudic. nisi causaliter, c. 2, infra, de
purgat. vulgar. & cum hac distinctione Goffredi
35 transit hic Host. num. 2. & 3. Sed plenius distin-
guit Ioan. Andr. in c. Tuam, n. 6. vers. Ego dico,
infra eodem: nam secundum eum præiudicialis
quæstio dicitur diuersis respectibus. Primò scili-
cet quoad intentionem actoris, cui præiudicat,
& eam perimit: & hoc modo præiudicialis est
omnis peremptoria: hæc tamen præiudicat so-
lum in diffinitione: nam ea probata, imponitur
silentium ipsi actori; sed non præiudicat pro-
cessui, vt hic, nisi in casibus, de quibus in c. 1. de
lit. contest. lib. 6. deinde dicitur quæstio præiu-
dicialis respectu processus, scilicet quia primi-
tus tractanda; & de his loquitur glos. in dicto
cap. Tuam, in ver. Dependentem. Et hoc modo
dici potest præiudicialis omnis emergens, de
qua prius debet cognosci, & pronunciari, vt de
dilatorijs dictum est supra, num. 16. Rursus hoc
modo præiudicialis est interdum actio, vt in
c. vlt. infra eod. Tertiò dicitur quæstio præiudi-
cialis quoad eligentem alteram de duabus, quæ
sibi competere poterant: nam per hoc infert
sibi præiudicium in reliqua, cap. Vt quis duas,
infr. de elect. & c. vn. de postul. lib. 6. De hoc in
leg. Quod in hæredem, §. Eligere, ff. de tribut.
action. Et hoc modo aliquando etiam exceptio
est præiudicialis ipsi excipienti, licet regulariter
contra, vt c. Nullus pluribus, de regul. iur. lib. 6.
36 vbi de hoc in glos. vn. & per Ioan. Andr. num. 3.
Quartò dicitur præiudicialis quæstio respectu
iudicis, vel eius iurisdictionis; & de hac loqui-
tur textus in d. cap. Tuam, & in c. Lator, infra,
qui filij sint legit. nam quæstio natiuitatis præ-
iudicat iudici laico, ne ipsam cognoscat; Item
ne in principali procedat, donec quæstio nata-
lium per iudicem ecclesiasticum fuerit diffinita:
quæ tamen si incideret coram iudice ecclesiasti-
co, veluti si exciperetur contra electum, vel præ-
sentatum, confirmandum, vel consecrandum,
benedicendum, vel ordinandum, quod esset ille-
gitimè natus; tunc esset verè peremptoria, & eo
casu verum esset dictum Innocentij in d. c. Tuā,
ad finem vers. Vel dic hanc dilationem, quia
nec præiudicat processui, nec iurisdictioni, sed
solum probata infert præiudicium actori in sua
petitione, quam perimit. Et hanc distinctionem
Ioan. Andreæ in effectu sequuntur in d. c. Tuam,
infr. eod. Henr. Boich. n. 4. Bellam. n. 12. Butr.
eod. Card. n. 4. & Abb. n. 6. nec ab his discrepat
Calder. hic in 3. quæst. nu. 19. Cuius distinctio
prolixior est, sed satis clara; & eam sequitur An-
char. in d. c. Tuam, n. 9.

DE ORDINE COGNITIONUM.

Cap. Tuam.

SUMMARIUM.

1 Causa natalium pendente coram iudice ecclesiastico quaestio hereditatis per secularem iudicem incohari non debet. & num. 6.
2 Iudicium incipit à litis contestatione.
3 Exceptio illegitimitatis est peremptoria, & suspensiua iurisdictionis iudicis laici.
4 Et litis contestationem non inducit.
5 Litis contestatio non inducitur per exceptionem excommunicationis.
6 Hereditatem petenti obstat exceptio natiuitatis, quae debet prius coram ecclesiastico iudice terminari.
7 Causa natalium ad Ecclesiam pertinet tam principaliter, quàm incidenter, & per viam exceptionis.
8 Etiamsi de illa agatur post obitum parentum.
9 Iudex laicus de quaestione spirituali, nec principaliter, nec incidenter potest cognoscere. & n. seq. & num. 25.
Etiam de iure ciuili. n. 26.
10 Iudex hereditatis cognoscit incidenter de causa status. licèt de illa principaliter cognoscere non possit.
11 Causa natalium est spiritualis, & matrimonialis.
12 Praeiudicialis quaestio si incidat in causa aliqua, supersedendum est in principali, donec praeiudicialis terminetur.
13 Siue incidat ciuilis, quae praeiudicet ciuili.
14 Siue incidat ciuilis, quae praeiudicet criminali, & è conuerso.
15 Siue incidat criminalis, quae praeiudicet criminali.
16 Iudex laicus, coram quo incidit quaestio natalium, cur debeat super sedere in causa hereditatis.
Quaestio natalium an sit praeiudicialis causae hereditatis. ibid.
17 Causa hereditatis prout dependet à quaestione legitimitatis, non pertinet ad iudicem ecclesiasticum.
18 Nisi coram Papa, vel coram Episcopo habente iurisdictionem temporalem in loco, quaestio legitimitatis, & hereditatis simul proponatur. & num. 32.
19 Causa principalis, & incidens ubi sunt tractanda coram diuersis iudicibus, pendentia incidentis suspendit iurisdictionem in principali & n. 22.
20 Iudex ecclesiasticus, coram quo pendet quaestio incidens praeiudicialis, potest inhibere iudici laico ne interim procedat aut processum incohet super principali.
21 Et inhibitio fieri potest sine causa cognitione.
23 Et an processus ante inhibitionem sit nullus, parte non opponente, vel appellante.
24 Iurisdictio iudicis an, & quando ex incidentia causa prorogetur ad aliam speciem iurisdictionis. & num. seq.
25 Quid si species sit omnino diuersa naturae, & altioris gradus.
Et quid si sit talis ex accidenti ratione personae. num. 34.
Et quid si species non sit separata natura, nec altioris, sed inferioris gradus. n. 30.
27 Iudex qui merum, & mixtum imperium non habet, ratione incidentiae, vel prorogationis non potest de his cognoscere, quae sunt meri vel mixti imperij.
28 Iudex laicus non potest etiam incidenter, cognoscere de exceptione excommunicationis, simoniae, vel intrusionis.
Et quid in periurio. n. 29.
31 Iudex ecclesiasticus potest de quaestione temporali cognoscere incidenter, vel per reconuentionem.
32 Iurisdictio in temporalibus habitu est penes Ecclesiam.
33 Iudex laicus an possit cognoscere de causa ecclesiastica per viam reconuentionis. & n. seqq.
35 Consuetudo vt iudex laicus sit competens in causa ciuili reconuentionis contra Clericum, seruanda est, etiam articulus sit dubitabilis. & n. 59.
36 Iudex laicus an possit incidenter cognoscere de causa legitimitatis, si controuersia non in iure, sed in facto consistat. & num. seqq. vsque in finem.
37 Vsurarum quaestio an pertineat ad iudicem laicum si sit contentio super facto. & non super iure. & n. seq. & n. 55.
39 Decimarum causa si sit quaestio super iure decimandi, spectat ad forum Ecclesiae tantum: secus si super facto.
40 Vxor si petatur vt vxor, nec dubitetur de viribus matrimonij, causa tractari potest coram iudice saeculari.
Declaratur. num. 62.
41 Authores pro opinione negatiua expenduntur. & n. seqq. vsq. ad n. 44. & n. 61.
Causa natalium si sit contentio an quis sit filius huius, vel alterius, tractari potest coram iudice laico, coram, quo incidit: secus si sit contentio an matrimonium sit contractum. ibidem. & num. seqq.
42 Libellus in causa legitimitatis, qualiter formetur.
43 Iudex laicus, coram quo aliquis accusatur de adulterio, si opponatur, quod matrimonium non sit contractum, debet hunc articulum ad Episcopum remittere.
44 Legitimati per subsequens non succedunt in feudo, ad quod vocantur nati, & procreati ex legitimo matrimonio.
45 Intellectus c. Si iudex laicus, de sent. excom. lib. 6. & n. seq. & n. 52. & seqq.
Quaestio facti an matrimonium fuerit contractum non minus est spiritualis, & de foro Ecclesiae, quàm sit quaestio facti, an quis fuerit ordinatus. ibid. & n. 52.
46 In spiritualibus index saecularis est competens si cadant in laicum actiuè, & quaestio sit super facto, aliàs secus, secundum distinctionem Anchorani.
Sed contra. n. 49. & seqq. vsq. ad n. 61.
47 Iurispatronatus quaestio, siue sit iuris, siue facti, ad iudicem laicum non pertinet.
48 Haeresis crimen est merè ecclesiasticum etiamsi sit quaestio super facto. & n. 50.
49 Iudex laicus etiam incidenter non potest cognoscere de

de quæstione facti an quis sit simoniacus, intrusus, vel baptizatus. & num. 51.

53 *Iudex laicus nec incidenter potest cognoscere de quæstione facti an captus incesserit in habitu, & tonsura.*

54 *Facti quæstio habet complicationem, & mixturam inseparabilem cum quæstione iuris.*

56 *Positiones super matrimonio an fieri possint coram iudice sæculari.*

57 *Confessio etiam spontanea coram iudice incompetenti non valet.*

58 *Consensus partium, vel consuetudo non remouet incapacitatem iudicis laici in spiritualibus.*

59 *Consuetudo in articulo dubitabili propter varietatem opinionum declarat iudicis competentiam.*

60 *Terminus à Papa, vel alio Superiore iudice ecclesiastico est præfigendus, infra quem natalium quæstionem prosequatur, & de hæreditate nullatenus se intromittat.*

61 *Authores pro opinione affirmatiua expenduntur.*

1 TVAM. Continet materiam profundam,
& legitur dupliciter.
Primò, scilicet intelligendo quæstionem natalium fuisse motam principaliter coram Papa, eaque pendente fuisse petitam
hæreditatem coram iudice sæculari. Et huic
lecturæ suffragatur littera ibi, *Successionis causam
incipere*, nec non ibi, *Si fortè ab ipsa Regina fueris super hoc requisitus*. Quibus verbis Pontifex
clarè supponit causam hæreditatis coram Rege
Franciæ, nondum fuisse inchoatam; & nihilominus quęstio natalium ad examen Papæ iam fuerat delata, vt dicitur in principio textus, & iuxta
hanc lecturam, hoc intendit, secundum Io. Andr.
& alios post eum. Pendente causa natalium coram ecclesiastico iudice, quæstio hæreditatis per
sæcularem iudicem inchoari oon debet.
Secundò, legitur intelligendo prius hic fuisse
petitam hæreditatem coram iudice laico, & exceptum fuisse de illegitimitate, prout intellexit
glossa. Et est communis lectura, vt testantur hic
Ioan. Andr. num. 4. & Butr. num. 17. vers. Aduertendum, & hoc modo ver. *Incipere*, exponitur,
idest inceptam prosequi, & verba, *Super hoc requisitus*, exponuntur, idest pro causæ prosecu-
2 tione. Sed quia hæc expositio vim infert litteræ,
sustinendo communem lecturam, potest dici iudicium incipere à litis contestatione, quæ dicitur litis exordium, & principium causæ, vt legitur, & not in cap. Super quæstionum, §. Intentionis, supra de offic. Delegat. ita vt antea non
dicatur lis mota, cap. Ex parte, il secondo, in fin.
de ver. signif. & notat Bald. cons. 150. Casus actualiter, nu. 2. vers. Ex quo apparet, lib. 2. Hoc au-
3 tem casu quamuis Regina Cypri primò petijsset
hæreditatem coram Rege Franciæ, tamen cùm
illius aduersarius illico opposuerit exceptionem
illegitimitatis, quæ peremptoria est, cap. 1. supra
eod. & suspensiua iurisdictionis iudicis laici, vt
hic, & in cap. Lator, infra Qui filij sint legit.
4 Vtique per hoc litem ooo fuit contestatus, vt est
text. in cap. 2. & ibi glos. penult. & communiter
omnes de lit. contest. lib. 6. cum non habuerit
animũ litigandi coram Rege, quin potius illius
iurisdictionem declinandi, vt notat gloss. vnic.
vers. Quod est intelligendum, in cap. 1. supra de
lit. contestat. vbi etiam Ioooc. num. 1. & ibi dixi
5 nu. 39. Vnde in simili si contra agentem in foro
sæculari reus excipiat, quod sit excommunicatus, per hoc litem non contestatur, oec iudex
sæcularis potest de huiusmodi exceptione cognoscere, sed debet remittere ad ecclesiasticum,
secundum opinionem Vincentij, & communem,
vt dicam infra num. 28. Idem ergo dicendum in
6 proposito. Et hoc sensu verbum, *incipere*, retinet propriam significationem, & saluatur communis lectura, secundum quam textus hoc dicit:
Petenti hæreditatem obstat exceptio natiuitatis,
quæ debet primitus coram ecclesiastico iudice
terminari. Quidquid tamen sit, quod pertinet
ad iuris effectum, vterque intellectus est in se verus. quia siue quæstio natiuitatis prius moueatur
coram iudice ecclesiastico, siue incidat coram
iudice sæculari, solus ecclesiasticus cognoscit, vt
est casus apertus in d. cap. Lator, infra, Qui filij
sint legit. & hia declarat Cardin. nu. 3. vers. Quantum taman.
7 Nota primò ibi, *Ad forum ecclesiasticum*,
causam natalium ad Ecclesiam pertinere,
oon solum si de illa principaliter agatur, sed
etiamsi incidenter, & per viam exceptionis, vt
hic est casus secundum commuoem lecturam,
concordat d. cap. Lator, infra, Qui filij siot legit.
vbi similiter est casus; & hic notant glos. 1. & fin.
Innoc. in prioc. Abb. Antiq. num. 4. Host. nu. 1.
& 3. vers. Sic patet, Ioan. Andr. num. 2. Anchar.
in 1. not. Abb. Siculus num. 3. & reliqui omnes,
& ita communiter concludi attestatur Ripa in
cap. Decernimus, num. 17. supra de Iudic. Quod
8 procedit non modo si de quæstione natiuitatis
agatur in vita, sed etiam post obitum parentum.
quia solus ecclesiasticus cognoscit, vt c. 1. 2. & 3.
cap. Peruenit, c. Per tuas, infra Qui filij sint legit.
secundum Innoc. vbi supra, Hostiens. num. 3. &
Ioan. Andr. num. 2. circa finem.
Rationem principalis conclusionis reddit Innocent. hic num. 1. vers. Sed hoc potest esse, quia
scriptum est, *quos Deus coniunxit, homo non separet*. Matth. 19. cap. Quos Deus, 33. quæst. 2.
cap. Inter corporalia, supr. de translat. Episcop.
Ergo similiter inter eos non fuisse matrimoniũ,
non homo, sed is solus, qui vices Dei gerit in
terris, potest iudicare, d. cap. Inter corporalia,
vel cui ipse commiserit, scilicet Episcopus, secundum Abb. Antiq. hic num. 4. Hostiens. num. 2.
vers. Secunda est, Ioan. Andr. num. 1. Butr. nu. 15.
Abb. Siculum num. 3.
9 Vel dic generalem rationem esse, quia de
quæstione spirituali iudex laicus ob eius incapacitatem nec principaliter, nec incidenter, nec
per reconuentionem potest cognoscere, cap. Decernimus, & cap. Quanto, supra de Iudic. d. c. Lator, & c. Causam, 1 & 2. infra Qui fil. sint legit.
& notant hic glos. vlt. Innoc. num. 1. vers. Vel dic
generaliter, Host. num. 2. vers. Tertia est, & nu. 7.
in ver. Apostolico iudicio, Abb. Antiqu. in fin.
Ioan. Andr. nu. 1. in fin. Abb. Sicul. nu. 3. vers. Vel
secundum Innocentium, & reliqui omoes, Ripa
in d. cap. Decernimus, nu. 17. vbi de communi.
10 Atque ita non obstat text. in l. Quoties, C. de
iudicijs, & in l. 1. C. de ordin. Iudic. vbi Iudex
hęreditatis cognoscit incidenter de causa status,
licèt de illa principaliter cognoscere non possit:
oam in quęstione spirituali diuersa est ratio pro-
pter

pter incapacitatem iudicis laici, vt in iuribus
præallegatis: & est ex mente Abb. Antiq. d. n.4.
& declarat Bald. nu.2. nam secundum eum hic
causæ erant diuersi fori, incompatibiles, & de-
rogatorij, quia iudex sæcularis non est capax
cognoscendi de causis ecclesiasticis: ibi autem
erat capax, quod fusius explicat idem Baldus,
in l.Quoties, num.5.vers.Contra legem nostram,
& num.2. C. de Iudic. Explorati autem iuris est
causam natalium esse spiritualem, seu matrimo-
nialem, quia pendet ex matrimonio, quod est
vnum ex septem legis Euangelicæ Sacramentis à
Christo Domino institutum, & gratiam confe-
rens, Conc. Trid. sess.24. de Sacr. matrim.can.5.
Vnde ad Vicarium ipsius instituentis, vel ab eo
deputatum pertinet illius cognitio, vt hic per
11 Abbatem nu.3. vers.Item matrimonium, & per
Host. in cap. 5. nu4. infra Ne Cler. vel Monach.
adeo vt si quis dixerit causas matrimoniales nō
spectare ad iudices ecclesiasticos, anathema sit,
d. sess.24. can. vlt.

12 Secundò nota ibi, *dependentem ex illa successio-
nis causam*. quod si quæstio præiudicialis incidat
in causa aliqua, supersedendum est in causa
principali, donec ipsa præiudicialis quæstio ter-
minetur, arg. §. Præiudicialea, Instit. de act. Et
est ratio, quia probata quæstione præiudiciali,
causa principalis illicò est perempta, cap. 1. su-
pra eod. & hic notat gloss.2. Innocent. num. 1.
vers. Potest ergo dici, Hostien. num.2. & 5. in
ver. Perturbare.

13 Quod verum est siue incidat quæstio ciuilis,
quæ sit præiudicialis ciuili, veluti si petenti hæ-
reditatem obijciatur, quod non sit legitimus:
nam de legitimitate priùs est cognoscendum,
vt hic, & in cap. Lator, infra Qui filij sint legit.
quia si succumbat in quæstione legitimitatis,
non habebit locum hæreditatis petitio, cum
illegitimus non possit hæres esse, cap.2. c.Quod
nobis, cap.Referente, & cap.Ex tenore, eod. tit.
14 Abb. Antiq. hic num.2. siue incidat quæstio ci-
uilis, quæ præiudicet criminali, vt si ei, qui gerit
se pro libero, & de aliquo crimine accusatur,
moueatur quæstio status, vt cap.Prius est, §.Ali-
quando, 3.quæst.15. & notatur in c.2.supra eod.
Siue incidat quæstio criminalis, quæ sit præiudi-
cialis ciuili, veluti si petens hæreditatem ex te-
stamento accusetur quod testatorem compule-
rit, vt eum hæredem instituerct, vt l.1. C.Si quis
15 aliqu. test. probib. Siue demum incidat quæstio
criminalis, quæ præiudicet criminali, veluti si
seruus Dominum suum de capitali crimine ac-
cusauerit: non enim audiri debet, sed decapi-
tari ante litem contestatam, vt in d. §. Si ali-
quando. His enim casibus cognoscendum est
priùs de quæstione incidenti, vt hic in glos. in
ver. Dependentem, & per Host. nu.5. in ver. Per-
turbare, & Ioan.Andr. num.10. & de his consule
Specular. in tit. de incid. quæst.

16 Tertiò nota ibi, *Iudicij ordinem perturbare*,
& signa rationem, cur iudex laicus, coram quo
incidit quæstio natiuitatis, debeat supersedere
in causa hæreditatis quousque legitimitatis quæ-
stio fuerit terminata: hoc enim non prouenit
ex eo, quod quæstio natalium sit præiudicialis
petitioni hæreditatis, secundū Innoc. hic ad fin.
vers. Vel dic hanc dilationem, sed quæstio hære-
ditatis differtur, quia causa matrimonialis non
potest agi, nisi coram iudice ecclesiastico. Et
forsan iudex sæcularis non patitur, vt quæstio
hæreditatis coram alio, quàm coram se exami-
netur: Ergo necesse est vt hæreditatis quæstio
differatur; alioquin cùm istæ duæ quæstiones in-
uicem se contingant, si simul, & eodem tempore
agerentur coram diuersis iudicibus, accidere
posset, vt diuersi iudices circa eamdem perso-
nam, & hæreditatem diuersas, seu contrarias
ferrent sententias, ecclesiastico scilicet ipsam
illegitimam pronunciante, & sæculari hæredita-
tem eidem tanquam legitimæ adiudicante, &
sic sequeretur absurditas, & contrarietas intole-
rabilis, secundum Innocen. cum quo transit hic
Host. num.3. vers. Et est ratio, & Abb. num.6.
vers. Ex quo enim quæstio. Cæterum an aliquo
respectu quæstio natiuitatis dici possit præiudi-
cialis causæ hæreditatis, plenè scripsi in cap.1.
supra eod. in vlt. quæstione.

17 Quartò nota ibi, *Super hoc fuerit requisitus*,
causam hæreditatis inter laicos, prout descendit
à quæstione legitimitatis, non spectare ad iudi-
cem ecclesiasticum, sed ad Regem in suo Regno,
& sic ad iudicem sæcularem, quando principa-
lis intentatur separatim à quæstione legitimi-
tatis principaliter intentata, vt hic per Butr. in
2. & 3. not. & est casus in cap.Causam, il secon-
do, infra, Qui filij sint legit. Tu dic idem secun-
dum Imol. nu.4. Si quæstio legitimitatis incidat
in causa hæreditatis principaliter intentata co-
ram iudice sæculari, vt est text. in d. cap.Lator,
eod. tit. & hic, secundum intellectum gloss. &
18 communem. Secus autem est si coram Papa,
vel coram Episcopo habente iurisdictionem
temporalem in loco proponatur simul quæstio
natalium, & hæreditatis, quia poterit, de vtraque
cognoscere, secundum Innoc. hic circa finem.
Hostien. num 3. vers Si ergo, Ioan.Andr. num.5.
vers. Si autem coram Papa, Collectar. nu.2. Butr.
num. 17. vers. Ideo si quæstio, & Abb. num. 6.
vers. Vnde cum hic, & idem Ioan. Andr. in c. La-
tor, super gloss. fin. infra Qui fil. sint legit. licèt
Vincent. contra.

19 Quintò nota ibi, *Apostolico iudicio finem acce-
perit*, iuxta communem lecturam glos. quod vbi
quæstio incidens, & principalis veniunt tractan-
dæ coram diuersis iudicibus; tunc pendentia
incidens ipso iure suspendit iurisdictionem super
principali, vt hic per Butr. in 4. notab. & est ex
mente Host. nu. 3. in fin. qui exponit ver. *Dele-
tam*, scilicet eo ipso, quod quæstio natiuitatis
proposita fuit coram Rege, & ita est casus, in
quo aliter, quàm per appellationem suspenditur
iurisdictio, & est casus specialis, in quo priùs
pronunciatur super incidenti, quàm super prin-
cipali, licèt regulariter cōtra, vt in c.1. supra eod.
& l. 5. C. de ordin. Iudic. Sed illud quando co-
ram eodem Iudice ambæ tractantur, secundum
Imol. hic nu.4. Item est casus, in quo perempto-
ria exceptio, vel replicatio, etiam post litem
contestatam proposita, habet effectum dilatorij,
vt per Butr. vbi supra, & vide glossam primam
in cap. Exceptionem, infra de except.
20 Vltimò nota ibi, *patienter expectes*. Iudicem
ecclesiasticum, coram quo pendet quæstio inci-
dens ex sui natura præiudicialis, posse inhibere
iudici laico, ne interim procedat, vel processum
21 inchoet super principali, vt hic. Et quamuis re-

gulariter non mittatur inhibitoria, nisi causa
cognita, vt in Auth. in med. lit. non fieri sac.
form. §. 1. c. Non solum, & c. Romana, de appell.
lib. 6. Et huiusmodi recursus ad iudices ecclesia-
sticos multoties fiant ad intricandos processus,
& eludendam iurisdictionem iudicis laici, vt per
Feder. de Senis cons. 93. Factum quod proponi-
tur, num. 6. in fin. tamen hoc casu inhiberi po-
terit sine causæ cognitione, vt hic innuitur, & in
d. c. Lator, qui fil. sint legit. & firmat Lap. alleg.
60. quæ incipit, Visis litteris, num. 7. & Butr.
22 hic num. 9. Hæc enim est potius quædam decla-
ratio, quàm inhibitio, quia iurisdictio iudicis
sæcularis super principali propter incidentiam
quæstionis natalium, seu alterius præiudicialis
est ipso iure suspensa, vt dictum est supra in
5. not. etiam ante vllam inhibitionem iudicis
ecclesiastici, quia sufficit inhibitio iuris, vt per
Feder. de Sen. cons. 98. Nicolutius, num. 3. vers.
Præterea, & nu. 5. vers. Concludendum, & Butr.
23 hic nu. 12. vers. Et hæc inhibitio: & est ex mente
Innocentij in cap. Cum M, num. 10. suprà de
Constit. nam secundum eum quando causa est
coram diuersis iudicibus, quorum vnus est infe-
rior; alter superior, ipso iure absque oppositio-
ne, vel inhibitione reuocata est iurisdictio infe-
rioris, cap. Licet, de offic. legat. cap. Quamuis,
3. q. 6. De quo tamen dic latius, vt hic per Butr.
num. 12. vers. Hæc videntur, & Abb. num. 11. vbi
plenè videas, an processus absque inhibito-
ria sit nullus parte non opponente, vel appel-
lante.

24 In glossa vltima QVÆRO generaliter, an
incidentia causæ proroget iurisdictionem iudicis
ad aliam speciem iurisdictionis, ita vt iudex
quamuis non possit de illa principaliter cogno-
scere, possit tamen incidenter, vel per viam
reconuentionis.

25 Doctores soluunt quæstionem distinguendo:
nam aut quæritur an ex incidentia causæ proro-
getur iurisdictio ad speciem omnino diuersam,
& separatæ naturæ, & altioris gradus: & dicen-
dum est non prorogari; vnde iudex laicus de
causa ex sui natura spirituali puta matrimonij,
electionis; aut consimilis, aut spirituali anne-
xa, vt iurispatronatus; nec incidenter, nec per
reconuentionem potest cognoscere; & ita ad
hanc speciem non fit prorogatio, prout hic te-
nent glos. final. Innoc. in princip. Hostiens. n. 3.
vers. Sic patet, Butr. n. 17. vers. Dic quod si quæ-
rit, & communiter Canonistæ, vt Abbas testatur
num. 9. & probatur irrefragabiliter in hac De-
cretali iuxta communem intellectum in c. Lator,
infra qui filij sint legit. & in cap. Si iudex laicus,
26 de sent. excomm. lib. 6. Et idem tenet Bart. in
l. Quoties, num. 1. C. de iudic. dicens hoc proce-
dere etiam de iure ciuili, per l. Omni in noua-
tione, C. de sacros. Eccles. quod etiam dixerunt
Host. hic nu. 7. vers. Et hoc est verum, & Abb.
27 num. 9. vers. Et quod supra dixi. Quo fit vt iu-
dex, qui merum, & mixtum imperium non ha-
bet, sed simplicem iurisdictionem, non possit
ratione prorogationis, seu incidentiæ de his co-
gnoscere, quæ sunt meri, vel mixti imperij, vt
notat glos. vn. in l. Inter conuenientes, ff. Ad mu-
nicipalem. Butr. hic num. 17. vers. Ideo non
28 prorogatur: & Abb. d. n. 9. vers. Sicut diximus
in prorogatione. Hinc etiam fit, vt si agenti in
foro sæculari objiciatur, quod sit excommuni-
catus, non possit iudex laicus de hoc incidenti
excommunicationis cognoscere, sed debeat re-
mittere ad ecclesiasticum: ita Vincentius hic,
qui idem dicit si objiciatur, quod sit simoniacus,
intrusus, vel periurus. Et sequuntur Host. nu. 7.
vers. Quid ergo objicitur, Ioan. Andr. num. 10.
vers. Dixit etiam, & Abbas num. 9. vers. Ex quo
etiam infertur, quicquid contra scripserit Bart.
29 in l. Tiria, num. 5. ff. solut. matr. licet quod di-
ctum est de periurio, Ioan. Andr. non credat ve-
rum, & remittit ad ea, quæ ipse notat in c. fin.
de foro compet. lib. 6. super vlt. glos. de quo vide
plenissimè Petr. de Anchar. in cap. Ea quæ, in
3. quæst. de reg. iur. lib. 6.

30 Aut quæritur an ex incidentia causæ proroge-
tur iurisdictio iudicis ad speciem non omnino
diuersam, seu alterius naturæ, saltem quoad ha-
bitum, nec altioris, sed inferioris gradus: & ad
31 illam speciem prorogatur iurisdictio; Ideoque
si quæstio temporalis incidat coram iudice ec-
clesiastico, vel per reconuentionem, vtique po-
32 terit de illa ecclesiasticus cognoscere; quia
iurisdictio ecclesiastica superior est temporali, &
quia habitu in temporalibus iurisdictio est pe-
nes Ecclesiam cap. Causam, qui filij sint legit.
cap. Nouit, de iudic. ac proinde causa tempora-
lis incidenter, circumscripta causa sanguinis,
potest tractari coram ecclesiastico, vt hic per
Butr. nu. 17. vers. Ad diuersam autem speciem,
Abb. num. 9. vers. Secus autem in his, & tenent
Innoc. Hostien. & Ioan. Andr. suprà citati n. 18.
33 Suprascriptam theoricam posuit Vincentius hic,
qui distinxit inter causas, quæ ex sui natura
sunt ecclesiasticæ, seu de foro Ecclesiæ, vt spiri-
tuales, matrimoniales, & consimiles; & inter
eas, quæ solum ex accidenti, & ratione perso-
narum possidentium spectant ad iudicem eccle-
siasticum, vt est causa possessionum Clericorum,
Primæ nec incidenter, nec per reconuentionem
tractari possunt coram iudice laico; Secundæ
verò possunt, vt per eum, cuius distinctionem
simpliciter sequuntur hic. Ioan. Andr. num. 10.
vers. Dixit Vincentius, & Butr. d. num. 17. vers.
Quandoque incidit; sensit ergo Vincentius ra-
tione incidentiæ, vel per reconuentionem causas
Clericorum, quæ non sunt spirituales, vel quasi
tractari posse coram iudice sæculari.

34 Verum Abb. d. n. 9. vers. Et quod dicit, appro-
bat quidem sententiam Vincentij quoad inci-
dentiam causæ; ideoq; si Clericus ciuiliter agat
contra laicum in foro sæculari, & reus opponat
quod Clericus actor sit filius suus, & sit causa,
in qua pater non potest à filio conueniri; vtique
de hoc incidenti iudex laicus poterit cognosce-
re, quia nihil obstat, secundum eum. Sed quoad
reconuentionem secus putat, quia illa est se-
cunda conuentio, & super illa principaliter pro-
nunciatur; vnde remittit ad ea, quæ scripsit in
c. At si Clerici, de iudic. vbi à n. 21. vers. Restat
ergo, recitat opiniones, & in vtramque partem
disputat articulum, an in causa merè ciuili pro-
cedat reconuentio Clerici coram iudice sæcula-
ri: & post prolixam examinationem concludit
pro parte negatiua.

35 Cæterum contrariam opinionem sequuntur
glossæ, & magis communiter Doctores, quæ
etiam seruatur de consuetudine, vt testatur Ioan.
Andr.

Andr. in d. c. At si Clerici, & cùm articulus sit valde dubitabilis propter varietatem opinionū, huiusmodi consuetudo attendenda est, vt idemmet Abbas fatetur ibidem num. 25. vers. Sed ego vide tu nouissimè Carol. de Grass. in suo tractatu de effect. Clericat. effect. 1. num. 745. vbi pro regula firmat Clericum posse reconueniri coram iudice laico, & plurimis relatis testatur eam esse veriorem, & magis communem, eamque sex modis ampliat, & octodecim limitat.

36 Vlterius QVÆRO, an iudex laicus possit incidenter cognoscere de causa legitimitatis, si controuersia non in iure, sed in facto consistat.

In hoc articulo duæ sunt Doctorum opiniones. Prima est eorum, qui putant iudicem laicum esse competentem in incidenti legitimitatis quando non agitur de quæstione aliqua iuris, puta an matrimonium sit validum, sed tantummodo de quæstione facti, videlicet an matrimonium fuerit contractum, necne. Et huius sententiæ primò fuit Bart. in l. 2. n. 4. ff. de iurisd. omn. iudic. vbi ait, quæstionem illam, an fuerit matrimonium inter patrem, & matrem alicuius, esse super facto, nec esse causam spiritualem; & propterea illam posse expediri per iudicem sæcularem: secus si sit quæstio iuris, puta quia posito facto pro constanti, est quæstio, an inter eos potuerit esse matrimonium; quia hæc quæstio spiritualis est, nec de illa potest iudex laicus se intromittere; & ita intelligit hoc cap. & c. Lator, infra, qui fil. sint legit. Idipsum voluit idem Bart. in l. Quoties, nu. 1. vers. Tamen consueui. C. de iudic. vbi dixit, an quis desponsauerit talem, necne, esse quæstionem facti, quæ nihil habet spiritualitatis; & ideò spectat ad cognitionem iudicis sæcularis. Sed si esset contentio, an inter eos potuerit esse matrimonium, vel an sint aliqua verba quæ matrimonium inducerent; hoc spirituale est, & ita loquuntur præallegata capp.
37 secundum eum. Et idem dixit de vsuris: nam si sit contentio super facto, puta, quia creditor dicit se numerasse totam summam in instrumento comprehensam; debitor dicit se non recepisse, nisi dimidiam, & aliam dimidiam fuisse adiectā in fraudem vsurarum: ista quæstio est facti, in qua nihil est spiritualitatis: sed si partes confitentur pactum, & solum dubitatur, an contractus ex tali pacto descendens sit vsurarius, hoc spirituale est, & spectat ad iudicium Ecclesiæ, vt in Clem. 1. de vsur. licèt ibi hoc non dicatur, sed ponatur exemplum, quando controuertitur, an sit solutum, vel non, vt quia debitor, dicit se soluisse, vel satisfactum esse de fructibus pignoris; de hoc enim cognoscit laicus, vt obseruat Cardin. hic num. 5. vers. Simile dicitur, de contractu vsurario; & ante eum Feder. de Sen. cons. 96. Appareat quædam lex, num. 2. Hanc Bartoli opinionem sequitur hic Anton. de Butr. nu. 17. vers. Hæc vera, dicens, iudicem laicum de causa spirituali non posse incidenter cognoscere; & causam dici spiritualem, quæ spiritualiter agitatur, vt quia de iure spirituali controuertitur; secus verò si de puro facto spiritualitati accidenti, veluti si petenti hereditatem opponatur, quod non sit filius legitimus talis, & solum dubitetur an matrimonium contractū fuerit de facto: nam
38 de hoc poterit cognoscere iudex secularis, exemplo contractus vsurarij: nam si sit quæstio facti, videlicet an talis sic contraxerit, necne, quæstionem decidit iudex sæcularis: sed stante facto si vertatur in dubium, an contractus sit vsurarius, vel non, cognitio ad ecclesiasticum pertinet, vt notat Paul. de Eleaz. in Clem. 1. de vsur. Et idem Butr. in cap. Cum sit generale, de foro compet. & ibi etiam Marian. Socinus alios adducens nu. 19. vers. Secunda principalis opinio. Ergo similiter si sit controuersia, an fuerit matrimonium ad decisionem articuli non spiritualis, nec à spirituali descendentis, & ex cuius decisione nihil infertur ad matrimonij substantiam, veluti si obijciatur, quod talis non fuerit in potestate, quia inter illum, & illam nunquam fuit matrimonium: iudex laicus poterit cognoscere ad finem hoc decidendi, secundum eum. Eamdem opinionem pluribus comprobat, & ab obiectis tuetur Petr. de Anchar. in repet. c. Ea quæ, in 4. quæst. de regul. iur. lib. 6. & sequuntur Gemin. cons. 66. Pro declaratione, n. 4. Felin. in c. Cum sit generale, n. 1. vers. In quibus collige hoc generaliter, supr. de foro compet. Stephan. Aufr. in tract. de pot. sæcul. super Eccles. reg. 4. Fallen. 8. Ripa in c. Decernimus, n. 17. de iudic. Alexan. alios citans in l. Titia, n. 6. & 7. ff. solut. matr. vbi testatur hanc esse communem, & veram opinionem, & ibi Barbos. n. 36. Iason in l. Quoties, num. 6. C. de iudic. vbi etiam ait, illas sequi communiter Canonistas in hoc cap. Tuam, licèt ipse dubitet. De communi etiam testantur Conar. in epit. de Sponsal. c. 8. §. 12. n. 3. Villal. in comm. opin. ver. Iudex sæcularis, nu. 107. & seq. & alij apud Farinac. de inquisit. q. 8. nu. 25. Alios complures referunt Menoch. in tract. de recuper. remed. 15. nu. 338. & nouissimè Carol. de Grass. in tractat. de effect. Clericat. effect. 1. num. 403. & Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 3. disput. 54. num. 4. qui amplius putat, & non bene iudicem laicum posse cognoscere, an matrimonium sit clandistinum, quasi hæc sit quæstio facti, & non iuris.

39 Et est simile in causa decimarum: nam si Rector petit decimas à laico, & laicus excipit, quod non tenetur soluere, quia priuilegiatus est à Papa, vel quia tenetur soluere Matrici Ecclesiæ, & non Capellæ; vel allegat compositionem factam authoritate Superioris, vel quia petitur decima de talibus rebus, de quibus laicus negat decimas deberi; & sic est quæstio de iure soluendi: In his, & similibus casibus quæstio ad forum Ecclesiæ est referenda: sin autem non sit quæstio de iure decimandi, veluti si Rector agat contra prædonem frumenti, vel emptorem, quia frumentum non erat decimatum; & sic transiuit cum onere suo, vt in cap. Pastoralis, de decimis: hoc casu dubium non est quin iudex sæcularis contra laicum possessorem possit cognoscere. Et idem dicendum si Rector petat res sacras ad Ecclesiam pertinentes sibi subtractas, vel ab aliquo detentas: vel si Rector petat laicum compelli ad solutionem decimæ subtractæ, vel ad illius æstimationem ab eo, qui tenetur soluere decimam; & sic sola compulsio postulatur, quæ in facto consistit. His enim casibus bene potest Rector Ecclesiæ adire iudicem sæcularem. Ita ex facto respondit Feder. de Sen. cons. 245. incip. Domino Andreæ, per tot. maximè n. 3. vers. Sine præiudicio. Et idem dixit cons. 96. Appareat quæ-

quædam lex, num. 3. verſ. Sic dicam: quem
40 refert, & ſequitur Anchar. hic num. 13. Facit quod notat Ioan. Andr. in addit. ad Speculat in tit. Qui filij ſint legit. ver. Præiudicialem, littera l. vbi quod ſi petatur vxor vt vxor, & non dubitatur de viribus matrimonij, hęc cauſa tractari poterit coram iudice ſæculari, prout eum ſic refert Butr. num. 20. verſ. Per hoc dicit: Quinimo Bart. in d. l. Titia, nu. 5. ff. ſolut. matrim. amplius videtur voluiſſe, vt etiamſi dubitetur de ſubſtantia matrimonij, hoc eſt an legitimæ ſint nuptiæ ad effectum legitimitatis filij, cum non deciditur quæſtio matrimonialis, nec aliqua ex illa deſcendens quæ ſit ſpiritualis, ſed omnino ab illa ſeparata, poterit iudex ſæcularis cognoſcere; aliàs ſequeretur, vt nec poſſet cognoſcere de excommunicatione, ſacrilegio, aut hæreſi ſi opponeretur, ſecundum eum. Sed certè dictum Bartoli non admitterent Canoniſtæ, vt inquit Butr. n. 20. verſ. Sed plus ſentire, & de exceptione excommunicationis ſatis dictum eſt ſupr. n. 28. Et longè minus admitterent quod ait Cynus in l. Si contra, & l. Si vicinis, C. de nupt. in l. Cum Ancillis, C. de inceſt. nupt. & in l. fin. C. de inter matr. videlicet quæſtionem legitimitatis ſpectare ad iudicem ſæcularem in quantum agitur in finem hæreditatis temporalis. In hoc enim Cyn. malè loquitur, & contra Canones, vt hic per Butrium d. num. 20. verſ. Licet Cynus.

41 Contrariam opinionem arbitror eſſe communem, ac de iure veriorem. Quod ſit communis patet, quia illam ſequitur primò hic iuris Canonici illuminator Ioann. Andr. num. 9. vbi ait, [quæſtionem natiuitatis ad iudicem eccleſiaſticum pertinere, cum aliqua incidit dubitatio circa matrimonium an fuerit legitimum, an non, Si verò nulla de hoc dubitatio defertur, vt ſi petenti hæreditatem coram iudice ſæculari poſſeſſor opponat, quod non ſit filius illius, cuius hæreditatem petit, ſed alterius, & ſic dubitatur de facto, an ſcilicet iſtius, vel illius ſit filius, tractabitur hæc natiuitatis quæſtio coram iudice, coram quo incidit, l. 2. C. de ordinar. Iudic.] Hæc Ioan. Andr. qui vt vides clarè diſtinguit, an quæſtio facti implicet ſolam dubitationem filiationis, an ſcilicet actor ſit filius iſtius, vel alterius: & tunc iudex laicus cognoſcet, an verò implicet dubitationem circa matrimonium; & tunc non ſolum ſi dubitatio ſit circa ius, videlicet an matrimonium ſit legitimum; ſed etiam ſi ſit circa factum, ideſt an matrimonium de facto fuerit celebratum, cognoſcat ſolus iudex eccleſiaſticus: allegat Goffreddum idem dicentem, & ſubdit idem tenet Hoſtienſem hic, qui nu. 7. eod. modo diſtinguit quæſtionem facti circa legitimitatem, ſeu matrimonium à quæſtione facti circa filiationem, ita vt in ſecundo caſu tantùm cognitio ſit iudicis ſæcularis: eodem modo loquitur Archid. in cap. Benè quidem, num. 8. 96. diſtin. dicens iudicem laicum non poſſe de cauſa matrimoniali etiam incidenter cognoſcere, quando ſuper quæſtione natalium aliqua incidit quæſtio, ſeu dubitatio circa matrimonium: Secus ſi dubitetur de facto an quis ſit filius huius, vel alterius, & ſimiliter allegat Goffreddum, neque ab hac diſtinctione diſſentit Feder. de Sen. conſ. 96. incipien. Apparet, num. 3. verſ. Sed dicebat Ioan. Andr. Quam etiam amplectitur Cardin. hic in gloſ. vlt. num. 5. dicens, cognitionem natalium ad iudicem eccleſiaſticum, filiationis verò ad laicum pertinere, & apertius Bellam. num. 31. in 2. oppoſit. vbi ait: Cùm quæritur, an de quæſtione natiuitatis poſſit cognoſcere iudex ſæcularis, diſtinguere habes, quia aut incidit quæſtio circa matrimonium, an fuerit legitimum, vel non; & tunc indubitatum eſt, quod ſolus eccleſiaſticus iudex de hoc cognoſcet, & iudicabit, Aut nulla de facto dubitatio defertur de hoc, ſed de filiatione; ideſt an petens hæreditatem ſit filius iſtius, vel alterius; & tunc coram iudice ſæculari hæc natiuitatis quæſtio tractabitur, coram quo incidit. Et ſequitur hic Petrus de Anchar. num. 12. verſ. Propter hoc Bart, vbi contra Bart. videtur tenere opinionem Baldi magiſtri ſui, licèt ſubdat, quod ſtante conſuetudine, ſecundum quam fiunt quotidie probationes ſuper matrimonio coram iudice laico, poteſt etiam de iure defendi, vt valeant non tanquam probationes factæ in iudicio, ſed tanquam probationes factæ extra iudicium ad indaginem veritatis, & pro informatione iudicis. Similiter Imol. hic num. 7. verſ. Sed aduerte, aſſerit Ioan. Andr. tenere contra Bart. & Butr. nam vult vt qualitercunque ſit quæſtio de matrimonio, & ſic ſit quæſtio an ſit contractum, necne, iſta quæſtio ſit tractanda coram iudice eccleſiaſtico, per iſtum textum, & ſubdit quod idem videtur voluiſſe Bald. in l. Omni, C. de Sacroſ. Eccleſ. Et propterea hæc opinio ſeruaretur in practica, Rurſus verba Ioan. Andr. recitat, & ſequitur Abb. hic num. 10. Hoc etiam eſt ex mente Innocentij hic num. 1. verſ. Sed hoc poteſt eſſe, dum ait, inter aliquos non fuiſſe matrimonium, non hominem, ſed ſolum Dei Vicarium poſſe iudicare: Verba enim illa, non fuiſſe matrimonium, magis reſpiciunt dubium facti, quàm iuris.

42 Similiter paulò infra docet in cauſa legitimitatis coram iudice eccleſiaſtico ſic poſſe formari libellum, videlicet, Cum pater meus non fuerit maritus talis Dominæ, de quo genuit talem, peto vt iudicetis eam non legitimam. Pondera illa verba, *Cum pater meus non fuerit maritus*, quę itidem non ius, ſed factum ipſum reſpiciunt. Et nihilominus Innocentius cenſet hunc articulum eſſe tractandum coram iudice eccleſiaſtico, Idipſum eſt ex mente Speculatoris in tit. de Reconnentione, §. 2. num. vbi ait iudicem laicum nec incidenter poſſe cognoſcere de cauſa matrimoniali, quando contentioſè agitur an aliqua ſit vxor, vel non, & partes hoc volunt probare, ſed cauſam eſſe ad Epiſcopum remittendam. Et ſubdit idem tenere Vincentium in cap. Tua. ll primo, de decim. Et hanc declarationem Speculatoris ſequitur Bald. hic nu. 1. allegari etiam poſſunt pro hac ſententia Calder. & Anchar. vt dicam infra num. 59. eamque ex profeſſo tuetur. Decius in d. cap. Decernimus, à nu. 188. de Iudic. licèt Alex. aſſertionem ſequutus, perperam crediderit contrariam eſſe communem.

Ex quibus, ni fallor, euidenter apparet hanc eſſe opinionem Canoniſtarum ferè omnium, & hallucinatum fuiſſe Iaſonem in d. l. Quoties. n. 7. C. de Iudic. dum dixit contrariam opinionem ſequi communiter Canoniſtas in hoc cap. Tuam. nam verè illam hic nemo ſequitur, niſi ſolus Anton. de Butr. vt clarè oſtenſum eſt ſupra nu. 2. & pate-

patebit infra n.61. De Legistis verò quamuis pa-
rum sit curandum, cùm hæc sit messis Canoni-
starum : tamen contra Bart. tenet Baldus in
l.Quoties, nu.3. C. de Iudic. vbi concludit siue
quæstio sit facti, siue iuris, cùm sit ecclesiastica,
non pertinere ad iudicem secularem illius discе-
ptationem, vel iudicium, etiam incidenter. Et
loquitur tam in quæstione natalium, quàm vsu-
43 rarum,& infra num.5. format hanc quæstionem.
Pone quia accusatur de adulterio coram iudice
sæculari; oportet probare matrimonium : co-
ram quo iudice huiusmodi probatio sit facien-
da? allegat Bart. dicentem hanc probationem
fieri debere coram iudice sæculari; quia hæc est
mera facti inquisitio, quæ ad eum pertinet : alio-
quin paucæ lites essent, quas iudex laicus posset
per se expedire, quod esset absurdum. Sed tan-
dem Bald. concludit oppositum, quia cùm ista
causa incidens sit causa spiritualis, & pertineat
ad diuersum forum : de iure canonico articulus
iste necessariò est probandus coram episcopo se-
cundum regulas Canonistarum. Idem firmant
Raphael Cuman. Imol.& Dec in d. l.Titia, ff.so-
lut.matr.& ibi etiam Roman vbi generaliter ait,
omnem causam spiritualem siue incidat quæstio
facti, siue iuris, pertinere ad iudicem ecclesiasti-
cum. In eamdem sententiam; idest iudicem
laicum non posse cognoscere de causa matrimo-
niali, etiam si incidat quæstio facti, magis pro-
pendet Couarr. in 4. Decretal. in 2. part. cap.8.
§.fin. num.3. & eam tenet,& latè defendit Bolo-
gnet, in l. 2. num.42. & 43. & seqq. ff. de iurisd.
omnium Iudic.

Quod autem hæc opinio sicut est communis,
ita etiam sit de iure verior probatur primò in
hac Decretali, vbi causa natalium dicitur sim-
pliciter ad forum Ecclesiæ pertinere, nec distin-
guitur an sit quæstio iuris, vel facti.

Nec vrget consideratio Ancharani in cap. Ea
quæ, in 4.quæst. vers. Eodem modo vt credo, de
regul. iuris lib.6. & Barbos. in l. Titia, num.36.
ff.solut.matr. videlicet quod hic textus loquatur
in Regina Cypri, quam non est verisimile natam
fuisse ex personis, de quibus dubitaretur an de
facto contraxissent matrimonium, quod inter
Regem, & Reginam non poterat esse nisi noto-
rium, sed solum an fuisset legitimum, fortè pro-
pter impedimentum, quod inter parentes pote-
rat esse occultum; & sic vertebatur quæstio iuris,
non facti.

Quoniam hoc est diuinare, & fortè communi-
ter credebatur inter parentes Reginæ matrimo-
nium intercessisse; & ita in Regno de hoc non
erat dubium, sed tamen aduersarius contende-
bat de tempore natiuitatis Reginæ inter eos non
fuisse matrimonium, puta quia post illius nati-
uitatem pater desponsauit vxorem secretò, vt
eius famæ esset consultum, neue fieret commo-
44 tio in Regno. Et fortasse successio in Comitatu
Campaniæ requirebat vt filij essent nati, & con-
cepti ex legitimo matrimonio, quo casu non
admittuntur legitimati per subsequens, quia vi-
tium est in radice, secundum opinionem, quam
sequitur Rota, vt apud Card. Seraph. decis.1300.
in fin.&in causa Parmen.Statua, 26.Martij 1618.
coram Cardinali Sacrato. Et sic potuit esse quæ-
stio facti, non iuris: & alij etiam casus potuerunt
contingere, quos satis est fuisse possibiles, vt
textus sit generaliter intelligendus.

Secundo pro hac opinione pondero textum in
cap.Per tuas, infra, Qui fil. sint legit. vbi non
controuertebatur an matrimonium esset validum
necne, sed an fuisset contractum;& ideo receptis
testibus iudex comprobauit matrimonium fuisse
contractum in Capella S.Sergij, & sic erat quæ-
stio facti incidenter obiecta ad effectũ successio-
nis : & tamen causa à iudice laico fuit remissa
ad Ecclesiasticum, vt ibi notat glos. in vet.Com-
missum.

45 Tertiò pro hac parte validissimè stringit tex-
tus optimus in cap. Si iudex laicus, de sent. ex-
commun. lib.6. vbi solum erat quæstio in facto,
videlicet an deprehensus in crimine esset Cle-
ricus, necne,& sic an fuisset ordinatus : & tamen
de hac quæstione facti non cognoscit iudex lai-
cus etiam incidenter, vt ibi deciditur. Ergo
idem dicendum in quæstione facti an matrimo-
nium fuerit contractum, vel non : non enim est
minus spiritualis, & de foro Ecclesiæ causa ma-
trimonij, quàm sit causa Ordinis, cum vtrumque
sit Sacramentum nouæ Legis à Christo Domino
institutum, & gratiam conferens, vt dixi supra
num.10. Vnde sicut quæstio facti, an quis fuerit
ordinatus est ecclesiastica, & spiritualis, vt de-
ciditur in d. cap.Si iudex : ita & quæstio facti an
matrimonium fuerit contractum. Et hac ratio-
ne, quem esse excommunicatum, hæreticum,
vel simoniacum, sunt quæstiones facti; & tamen
de illis iudex laicus nec incidenter cognoscit,
quia spirituales sunt secundum Vincentium, &
alios supra citatos num.28.

46 Verum Anchar.in d.cap.Ea quæ, num.10. cir-
ca finem, vers.Ad hoc dico, de regul. iur. lib.6.
vt euaderet decisionem d. cap. Si iudex laicus,
excogitauit subtilem distinctionem, dicens spi-
ritualia dupliciter considerari. Quædam enim
sunt spiritualia, quæ nullo modo cadunt in lai-
cum actiuè, vt eligere, Ordines conferre, excom-
municare, Ecclesias possidere, & similia : & de
his etiamsi sit quæstio super facto, nec inciden-
ter cognoscit iudex laicus. Et in his terminis
procedit textus in d.cap Si iudex,& alia exempla
superiùs adducta; quia nec in suis subiectis illa
cadunt quoad omnem effectum actiuè. Quædam
verò sunt spiritualia, quæ cadunt in laicis etiam
actiuè, vt matrimonia contrahere, liberos pro-
creare, & huiusmodi. Et in his si sit quæstio su-
per facto, laicus videtur iudex competens, quo-
niã eius rei sui subditi sunt capaces;& propterea
de iuramento, & vsura, quæ sunt in vsu laico-
rum, si sit quæstio facti, iudex laicus potest co-
gnoscere, vt idem Anchar. firmauit in d. cap.Ea
47 quæ, in 2. & 3. quæstione. Quædam denique
non sunt spiritualia, sed spiritualibus annexa, vt
iuspatronatus : & hæc quamuis actiuè cadant in
laicum, tamen quia id eis conceditur ex gratia;
idcirco de hac gratia illius iudex, scilicet eccle-
siasticus, cognoscit. Confirmat Anchar. suam
distinctionem ex participatione in punitione cri-
minum, quam habet iudex sæcularis cum eccle-
siastico; nam licèt sint crimina ecclesiastica,
tamen Ecclesia habet iudicem laicum pro com-
petente, vt in cap.Cum sit generale, de for. com-
pet. Cum enim cadant in laicum actiuè, meritò
iudex laicus potest in eum animaduertere.
48 Fallit secundum eum in crimine hæresis, quia est
meré

merè ecclesiasticum; vt dicitur in cap. Vt inquisitionis, §. Prohibemus, de hæretic. lib.6. Hæc igitur est eius conclusio, quod spiritualia, vel spiritualibus annexa, quæ per viros ecclesiasticos conferuntur, & ministrantur, & de quibus ipsi tantummodo sunt capaces actiuè, & passiuè, sunt de foro Ecclesiæ præcisè etiam incidenter mota: in illis verò spiritualibus, de quibus actiuè laici participant, vt sunt matrimonia, iuramenta, crimina, & consimilia iudex laicus est competens, cum est quæstio super facto: quam distinctionem sequuntur Arnold. Albertin. in tract. de agnosc. assert. Cathol. qu.25. num. 54. Farinac. de inquisit. quæst.8. n.20. & Carol. de Graff. de effect. Cleric. effect. 1. n. 403. vbi alios allegat.

49 Sed certè hæc distinctio videtur magis subtilis, quàm vera: non enim subsistit secundum membrum, quod in spiritualibus, quæ cadunt in laicum actiuè, iudex sæcularis sit competens cum est quæstio super facto: nam de instantiam, de simonia, quæ proculdubio cadit in laicum actiuè, cap. Reperiuntur, 1. qu. 1. cap. Cum essent, infr. de simon. & tamen de quæstione facti an laicus sit simoniacus, iudex sæcularis non cognoscit etiam incidenter, secundum opinionem Vincentij, quam sequuntur omnes, vt dictum est supra n.28. Similiter de quæstione facti etiam incidenter mota an quis sit intrusus, iudex laicus non potest cognoscere, vt dixerunt idem Vincentius, & alij supracitati eod. n.28. & tamen intrusio cadit in laicum actiuè, sicut in ecclesiasticum,
50 cap. Si quis ex Episcopis, 79. dist. cum simil. De crimine autem hæresis hoc fatetur Anchar. quia nec super facto iudex sæcularis est competens, & est tex. in cap. Secundum Apostolum, de hæret. lib.6. Nec releuat replicatio, quod simonia, & hæresis sint crimina merè ecclesiastica, vt ex præalleg. §. Prohibemus: nam ergo dico, & causa matrimonij est merè ecclesiastica, vt fusè ostensum est supra in 1. notab. Ergo ex eo quod matrimonium cadat in laicum actiuè, non sequitur, vt iudex sæcularis possit cognoscere, cum incidit quæstio facti sicut non sequitur; Simonia, & hæresis cadunt in laicum actiuè; ergo in illis super
51 facto iudex sæcularis est competens. Quid plura? Baptismus absque dubio cadit in laicum actiuè, quia laicus etiam Paganus, & Iudæus validè baptizat. c. Romanus, de consecr. dist. 4. cum concord. & tamen iudex laicus non auderet cognoscere de quæstione facti an quis fuerit baptizatus, necne, arg. cap. vlt. in fin. cum ibi notatis, infra, de Presbyt. non baptiz. & c. Si quis per ignorantiam, 1. q. 1. Ergo non idem in matrimonio, quod est Sacramentum magnum? cap. Debitum, de bigam. Conc. Trid. sess. 23. de sacram. matrim. c. 1. & quamuis sit contractus ciuilis, tamen postea quam fuit à Domino eleuatus in Sacramentum, prorsus euasit omnem potestatem sæcularem, vt plenè scripsi in cap. 1. n.21. inf. de cognat. spirit.

52 Ex his patet non esse faciendam vim an materia cadat in laicum actiuè, vel passiuè; sed tantummodo an res, circa quam incidit quæstio facti, sit spiritualis, quia tunc nec de ipsa quæstione facti iudex laicus potest cognoscere. Et hoc apertè innuit littera d. cap. Si iudex, de sentent. excomm. lib. 6. nam dum decidit iudicem laicū non posse cognoscere de quæstione facti an quis fuerit ordinatus, eam reddit rationem, quia est de re ecclesiastica. & spirituali, de qua, vt ibi ait gloss. in ver. Spirituali, iudex laicus nec principaliter, nec incidenter potest cognoscere: & allegat in specie textum nostrum, non obscurè sentiens hæc duo capitula à pari procedere, ita vt sicut laicus non potest incidenter cognoscere, de quæstione facti an Ordo fuerit collatus, vt in d.c. Si iudex ita nec de quæstione facti an matrimonium fuerit contractum, vt hic.

53 Et stringitur argumentum, quia textus in d. c. Si iudex, locum habet non tantùm super quæstione facti an quis sit Clericus, sed etiam super quæstione an captus incesserit in habitu, & tonsura, & sit remittendus ad iudicem ecclesiasticū, quæ minus videtur habere spiritualitatis annexum: & nihilominus de hac quæstione facti non cognoscit nisi iudex ecclesiasticus, vt ex communi sententia latè probat Couarr. pract. quæst. cap.33. num. 1. & aliàs censuit Sac. Congregatio Cardin. Triden. Concilij Interpretum. Ergo multò magis debet cognoscere iudex ecclesiasticus de quæstione facti, in qua immediatè agitur de ipso matrimonij Sacramento scilicet, an fuerit contractum.

54 Rationem huius conclusionis assignat Decius in cap. Decernimus, nu. 188. vers. Sed contra communem, supra de iudic. nempe quia ex facto ius oritur, l. Si ex plagijs, §. vlt. ff. ad leg Aquil. Vnde quæstio iuris à quæstione facti videtur separari non posse; Ad facti enim quæstionem sequitur quæstio iuris, & quæstio facti necessariò habet mixturam, & complicationem inseparabilem cum iuris quæstione, vt Fulgos. tradit cons. 133. incip. In quæstione circa finem. Et ratione connexitatis, & mixturæ hoc totum est deferendum ad iudicem ecclesiasticum, tanquā digniorem, cap. Quanto, supra de iudic. & in simil. notat Bart. in l. Præcipimus, §. Eodem obseruando num. 1. C. de appellat. Rursus quæstio facti ad quæstionem iuris ordinatur. Vnde de illa idem, quod de quæstione iuris est iudicandum, vt idem Bart. tradit in simili in l. Solent num. 14. ff. de alim. & cibar. legat. Non obstat responsio Iasonis in l. Quoties, num. 7. C. de iudic. quam dicit verissimam Ripa in d. cap. Decernimus, num.17. videlicet quod licet ex facto oriatur ius, non tamen oritur ius spiritnale, de quo contenditur: & quamuis causa facti spiritualis sit, tamen de causa facti non disceptatur, sed de ipso facto; & hinc apparet quæstionem facti esse separabilem à quæstione iuris, licèt quæstio iuris à facto separari non possit. Id, inquam, non obstat, quia contrarium conuincitur ex d. cap. Si iudex laicus. de sent. excomm. lib. 6. vbi quæstio facti an quis sit Clericus dicitur esse de re ecclesiastica, & spirituali; & propterea ad iudicem ecclesiasticum pertinere; & tamen ibi non disceptatur de causa facti, scilicet de Ordine ipso, sed solum de facto, idest an Ordo fuerit collatus. Ergo quando causa facti est spiritualis, etiam factum ipsum propter connexitatem reputatur spiritnale, & spectat ad forum Ecclesiæ.

55 Rursus non obstat, quod in causa vsurarum iudex laicus sit competens cum incidit quæstio super facto, vt in contrarijs: nam respondetur primo hanc esse arduam quæstionem, in qua

sunt

sunt variæ Doctorum sententiæ, quas examinat Marian. Socin. in c. Cum sit generale, à num. 19. vers. In ea glossa, ibi *vsurarum*, supra de foro compet. & nihil concludit; sed cogitandum relinquit: & tres principales opiniones prosequitur ibi Felin. num. 1. Sed ysto, verior sit illa opinio, quod iudex laicus possit procedere vbi quæstio facti est omnino abstracta à quæstione iuris, quam dicit communem, & sequitur Abb. in d. cap. Cum sit generale, num. 17. Tunc dico non licere arguere à causa vsurarum ad causam matrimonij, seu legitimitatis: quia causa vsurarum à plerisque dicitur esse mixti fori, sicuti periurij, sacrilegij, & adulterij: & propterea in prædictis criminibus iudex laicus est competens non solum incidenter, sed etiam principaliter, & est locus præuentioni, vt notant omnes in d. c. Cum sit generale, & scripsi plenè in c. 1. n. 39. infra de adulter. At causa matrimonij, seu legitimitatis est merè ecclesiastica, & de foro Ecclesiæ, & de illa nec principaliter, nec incidenter iudex laicus potest cognoscere, vt est textus rotundus hic, & in c. Lator, & cap. Causam, il secondo, infr. qui filij sint legit. & abundè ostensum est supra in 2. not. & n. 45. Ergo non est simile. Et pro hac differentia adduco in terminis Calder. in cons. 3. An causa vsurarum, de iudic. ibi enim concludit iudicem laicum posse incidenter cognoscere de crimine vsurarum, si quæstio sit super facto, & non super iure, quia causa vsurarum non est merè spiritualis, sed mixta, sicut sacrilegium: & sub num. 6. constituit differentiam inter causam vsurarum, & quæstionem legitimitatis, cuius cognitionem dicit includere causam spiritualem, quæ est iudici laico prohibita: & allegat hoc cap. cum concordant. & eod. modo loquitur Petr. de Anchar. cons. 236. Inhærendo argumento, num. 2. vers. Sed quod etiam.

56 Rursus non obstat quod si hæc opinio vera esset, non posset saluari communis practica, quæ habet vt super matrimonio quotidie fiant positiones coram iudice sæculari, quod talis, & talis fuerunt maritus, & vxor, & quod talis est eorum filius legitimus, vt attestatur Anchar. in d. c. Ea quæ, in 4. quæst. vers. Et si hæc opinio, de regul. iur. lib. 6. Esset enim ipso iure nulla, quia coram quo iudice non tenet probatio, non tenet coram eod. facta confessio, cap. At si Clerici, de

57 iudic. Nec tollit obicem responsio Baldi in dict. l. Quoties, num. 4. de iudic. quod si pars sponte respondeat, & fateatur matrimonium coram iudice laico, tenet confessio. Sed si potiùs velit remitti ad Episcopum, non cogitur respondere, ex notatis per Innoc. in c. Per inquisitionem, de elect. & in cap. Pisanis, de restit. spoliat. vbi quod valet confessio, licèt processus sit inordinatus & per Specul. in tit. de reconuent. §. 2. n. 3. vbi quod textus noster habet locum quando proceditur per viam disceptationis, secus si nulla

58 sit contentio, vel disceptatio. Quoniam, vt replicant Anchar. in d. quæst. 4. vers. Postremò dixi, & Dec. in d. c. Decernimus, num. 186. de iudic. cùm laicus sit incapax spiritualium, cap. Quantò, eod. tit. cap. Sacrosancta, de elect. prædicta confessio vtcumque spontanea non valet, quia consensus partium in his nihil operatur, nec potest incapacitatem iudicis remouere, c. Si diligenti, de foro compet. Et dictum Specular.

non videtur probabile secundum eos, nec consuetudo in his spiritualibus quicquam operatur stante incapacitate iudicis laici, cap. Massana, &

59 d. cap. Sacrosancta, de elect. Sed huic obiectioni ergo respondeo communem practicam hoc casu saluari posse in vim consuetudinis, quia negari non potest quin principalis quæstio vtrum iudex laicus possit recipere probationes super facto an matrimonium sit contractum, redderur valde dubitabilis ex tantorum Doctorum opininnibus argumento eorum, quæ notat glos. in c. 1. in ver. Probabilior, de postul. Prælat. lib. 6. & glos. 1. in l. Regula, ff. de iur. & facti ignoran. Ergo consuetudo attendenda est cum sit optima legũ Interpres, c. Cum dilectus, de consuet. l. Si de interpretatione, ff. de legib. Ad quod allego Abb. in cap. At si Clerici, nu. 25. vers. Sed ego, de iudic. vbi quamuis teneat iudicem non esse competentem in causa ciuili reconuentionis contra Clericum: tamen concludit valere contrariã consuetudinem, cùm ille articulus sit valde controuersus, vt tetigi suprà num. 35. Item iura, quæ tollunt consuetudinem, non videntur tollere interpretatiuam, vt dixi in cap. 1. n. 35. & 36. sup. de consuet.

Nec prædictis obstat consideratio Bartol. & Anchar. quod si hæc Decretalis intelligeretur etiam in quæstione facti, paucæ lites essent, quas iudex sæcularis posset per se expedire, & sequeretur correctio multarum legum, quæ tractant de patria potestate, vel de eius effectu, vt sũt tractatus de existentia sui hæredis, de liberis exhibendis, & educandis, de liberis agnoscendis, item tractatus de acquisitione vsusfructus in bonis filij, & ipsorum administratione: omnes enim huiusmodi causæ, in quibus reuocaretur in dubium matrimonium, à quo causatur patria potestas, ex quo descendunt prædicti, & alij infiniti effectus, essent de foro Ecclesiæ, & sic per hunc modum indirectum infinitæ causæ laicorum deducerentur ad ecclesiasticum forum, & per consequens tota iurisdictio sæcularis absorberetur: quod esset valde absonũ. Quoniam vt formaliter respondet Bald. in d. l. Quoties, nu 5. vers. Aliàs nisi sic, C. de iudic. cum ista causa incidens sit causa spiritualis, & pertineat ad diuersum forũ de iure Canonico, articulus iste necessariò est probandus coram Episcopo, secundum regulas

60 Canonistarum. Nec propterea sequuntur absurda, quæ Ancharan. considerat: nam, vt inquit Innoc. hic circa medium, certus præfigetur terminus à Papa, vel alio Superiore, infra quem iudex ecclesiasticus natalium quæstionem prosequatur, & de hæreditate nullatenus se intromittat, sed Regi dimittat: & probatur clarè in cap. Lator, Qui fil. sint legit. atque ita in nihilo absorbetur iurisdictio sæcularis, sed solum ad modicum tempus suspenditur.

Ex contrario autem multò plures sequerentur absurditates: nam plerumque oporteret coram iudice laico disceptari de quæstionibus an ad matrimonium probandum requiratur vera probatio per desponsationem in facie Ecclesiæ: an verò sufficiat præsumpta: & in specie an probetur per annuli subarrationem, vel per instrumentum doris; Item an probetur per famam viciniæ, vel per confessionem, & tractatum coniugum; & quid si fama opponatur confessioni,

& tractatui, vel è conuerso; item an probetur ex copula subsequuta post sponsalia, vel ex osculis, amplexibus, & muneribus; an ve ex traductione mulieris ad domum viri post sponsalia de futuro; an ve testes super his recipiendi debeant esse omni exceptione maiores. Huiusmodi enim articuli non respiciunt quæstionem iuris an matrimonium sit validum, sed quæstionem facti an matrimonium fuerit contractum; & ideo si de his testes deponerent, vtique oporteret iudicem laicum cognoscere an inde resultaret matrimonij probatio: & tamen nemo sani capitis non videt quàm sit absurdum, & hæ, & consimiles quæstiones discutiantur, & terminentur in foro sæculari.

61 Postremò non obstant Authores citati pro contraria sententia; nam de authoritate Bart. alioquin grauissima non multum est curandum, cum hæc materia sit decidenda secundum regulas Canonistarum; & nihilominus illi opponitur Baldus, & alij complures Iuristæ citati, num. 43. Ex Canonistis verò Ioan. Andr. ad Speculat. supra citatus nu. 40. debuisset potius allegari pro hac sententia: nam declarans dictum Goffredi, quod si vxor sui controuersiã facit marito illam repetenti, locum habeat officium iudicis etiam sæcularis, dicit hoc esse intelligendum, vbi matrimonium sit contractum, officium iudicis sæcularis locum non habet. Gemin. quamuis videatur sentire pro opinione contraria; tamen innititur authoritati Goffredi, & Ioan. Andr. qui clarè dicunt oppositum eius, ad quod per eum allegantur Felinus disputat quæstionem de vsura, & inde infert ad matrimonium absque vlla articuli discussione, & tamen casus non sunt similes, vt ostensum est supra num. 55. Marian. Socin. similiter non loquitur de quæstione facti super matrimonio, sed super vsura. Et ita etiam loquuntur Authores citati ab Alexan. & Menoch. & præcipuè Abb. in cap. Post miserabilem, in 2. notab. de vsur. & in c. Cum sit generale, n. 17. de foro compet. Couarr. potuisset aptius allegari pro hac sententia, quia tandem concludit consultius fore, vt pars, cuius interest, petat à iudice ecclesiastico, vt sibi assumat cognitionem an matrimonium sit contractum, & iudici laico inhibeat, quod etiam consuluit Gerardus sing. 96. Anchar. verò hic videtur voluisse contrarium eius, quod voluit in d. cap. Ea quæ, ibi enim tenuit coram iudice laico posse fieri probationes super matrimonio etiam quando contentiosè agitur an matrimonium sit contractum; & reprobat dictum Speculatoris, qui dicebat iudicem laicum non posse cognoscere de causa matrimoniali, quando contentiosè agitur an aliqua sit vxor, vel non; sed solum quando nulla est contradictio, vel disceptatio: hic verò tenuit huiusmodi probationes tantùm valere vti factas extraiudicialiter. Itaque ex Commentatoribus solus Anton. de Butr. ex professo amplectitur opinionem contrariam, cui ego oppono Goffredum, Host. Ioann. Andr. & reliquos Canonistas ferè omnes. Ex quibus patet non esse tutum in practica ab hac opinione discedere.

DE CAVSA POSSESSIONIS, & proprietatis.

Cap. Cum Ecclesia.

SVMMARIVM.

1 *Possessorio, & petitorio si spoliatus simul agat, & possessionem, & spoliationem probet, sed non dominium: obtinet in possessorio, sed succumbit in petitorio.*

2 *Spiritus sancti inuocatio non est de substantia electionis; nec de iure, sed ex laudabili consuetudine introducta.*

3 *Missa non est de forma electionis Papæ.*

4 *Solemnitatis leuis omissio actum non vitiat.*

5 *Hymni* Te Deum laudamus *decantatio non est de substantia electionis.*

6 *Inuentarium non vitiatur ex omissione signi Crucis.*

7 *Vnanimiter fieri dicitur quod fit nemine discrepante.*

8 *Concorditer fieri non dicitur, si vel vnus contradicat.*

9 *Conuentualis Ecclesia ex proprietate vocabuli dici potest Collegiata tam sæcularis, quàm regularis, & num. 11.*

10 *Et quid ex communi vsu loquendi.*

11 *Conuentus dicitur Religiosorum, Capitulum sæcularium.*

12 *Petitorium, & possessorium per quæ verba censeantur cumulata in eodem libello, & num. seq.*

13 *Consuetudinem intentans videtur vtrumque cumulare.*

14 *Petitorium, & possessorium, & quibus casibus possit simul intentari.*

15 *Probatio plena per contrariam pleniorem conquassatur.*

16 *Probatio probationem non excludit nisi publicatis attestationibus.*

17 *Probans semiplenè, aliis nihil probantibus, dicitur plùs probare, sed non plenum.*

18 *Iuramentum in supplementum defertur semiplenè probanti.*

19 *Nisi aduersarius habeat iuris assistentiam, aut iurare velit se non debere.*

20 *Testium fidei detrahitur si sunt varij, si vacillant, & si stagant probare negatiuam.*

21 *Negatiua quid, quotuplex, qualiter coarctetur, & quibus modis probari possit, remissiuè.*

22 *Beneplacitum Apostolicum non intercessisse probatur ex registris, in quibus non reperitur descriptum.*

23 *Ius eligendi Episcopum vna cum Canonicis Ecclesiæ Cathedralis potest præscribi à Clericis inferiorum Ecclesiarum, etiam sine titulo.*

24 *Præscriptio cumulatiua iuris instituendi an requirat titulum, & num. seq. vsque in fin.*

25 *in Præscriptione iuris eligendi titulus non requiritur, si sit cumulatiua, secus si priuatiua, & num. seq.*

26 *in Præscriptionibus contra ius titulus est necessarius.*

27 *Præscriptio cumulatiua non est contra ius si actus sint simultanei, aliàs secus.*

Insti-

28 *Institutionum tres sunt species.*
29 *Institutio corporalis pertinet ad Archidiaconum de iure communi.*
30 *Institutio authorizabilis non potest fieri ab Archidiacono.*
31 *Nec praescribitur sine titulo, aut immemorabili.*
32 *Institutio collatiua quamuis spectet ad Episcopum, tamen Canones non resistunt quin competat inferiori.*
33 *Praescriptio non habens vehementem iuris resistentiam titulum non requirit.*
34 *Mala fides non praesumitur in eo, qui possidet iure non resistente.*
35 *Centenaria possessio titulum non requirit.*
36 *Et quoad hoc aequiparatur immemorabili.*
37 *Mala fides superueniens non interrumpit praescriptionem iam completam.*
38 *in Praescriptione iuris instituendi scientia, & patientia Episcopi est loco tituli.*
39 *Error iuris dubij dat iustam causam praescribendi, & aequipollet errori facti.*
40 *Enunciatiua antiquissima probant famam, quae est loco tituli.*

1 CVM ECCLESIA SVTRINA. Si spoliatus possessorio, & petitorio simul agens, possessionem, & spoliationem probet, sed non dominium, obtinet in possessorio, sed succumbit in petitorio: hoc dicit secundum Ioan. Andr. cui subscribunt omnes, & est Decretalis fertilissima habens materiam subtilem, & quotidianam, vt ait Ripa in princ. Diuiditur in duas partes principales: In prima ponitur facti, & processus narratio: In secunda distinctio ibi, *nos igitur*. Prima pars subdiuiditur in quinque, & secunda in duas, vt per Ioan. Andr.

2 Nota primo ibi, *vt moris est*, inuocationem Spiritus sancti, quae secundum Ioann. Andr. hic in princip. fit per decantationem Hymni, *Veni Creator*, vel Missae de sancto Spiritu, non esse de substantia electionis, nec de iure, sed ex laudabili consuetudinem introductam. Ad hoc cap. Quia propter, supra de elect. & hic firmant
3 Abb. & Ripa vterque in 1. notab. Neque obstat quod in Constitutione Gregorij XV. quae incipit, Aeterni Patris Filius, in §. Matura itaque, cautum sit electionem Romani Pontificis fieri aliter non posse quàm in Conclaui, & eo clauso, & post celebratum in eo prima die solitum missae Sacrificium (scilicet de Spiritu sancto) & illa verba, fieri aliter non posse, inducant formam, secundum Felin. in cap. Dilecta, nu 6. vers. Septimum signum, de rescript. Dec. cons. 528. nu. 11. Paris. cons. 19. nu. 20. lib. 2. & actum contrarium ipso iure inficiant, vt notat Bart. in l. fin num. 7. ff. de fer. Ias. in l. Non dubium, num. 60. C. de legib. cum praesertim celebratio Missae subunica determinatione cumuletur cum clausura Conclauis, quae proculdubio est substantialis, ad l. Iam hoc iure, §. Sed si, & ibi Bart. n. 1. ff. de vulg. & pupill. Id, inquam, non obstat, quia in §. Quod si electio, vbi perstringitur forma substantialis electionis cum decreto irritanti, non repetuntur illa verba, *post celebratum Missae Sacrificium*, quod clarè demonstrat hanc solemnitatem ad electionis validitatem non pertinere. Quare de hoc defectu sicut excipi, non potest contra electionem inferiorum, ita nec contra electionem Papae. Ad hoc cap. Licet de vitanda, & quod ibi dixi in 3. notab. supra de elect.

4 Ratio suprascriptae decisionis est, quia haec leuis solemnitas, cuius omissio actū non vitiat, l. 1. §. fin. ff. de ventr. inspic. Aym. cons. 182. Videtur, num. 17. vers. Similiter omissio. Vnde in simili quamuis in publicatione electionis decantari soleat Hymnus Ambrosij, & Augustini, scilicet *Te Deum laudamus*, tamen si omittatur, non vitiatur electio, Specul. in titul. de elect. §. 8. vers. Consequenter, num. 36. Bertachin. in tract.
6 de Episcop. quaest. 9. lib. 3. Similiter quamuis in inuentario praemittendum sit signum Crucis, haec tamen solemnitas leuis est, cuius defectus inuentarium non inficit, Bart. & alij post eum in l. fin. §. 1. num 3. vers. Haec est forma, C. de iur. deliber. & eodem modo etsi in instrumento praemittenda sit inuocatio nominis Domini, vt notat glos. 1. in l. Generali, C. de Tabular. lib. 10. & in Auth. Vt praepon. nomen Imper. in ver. Authore, tamen omissa non inualidat instrumentum, secundum Bart. in l. Si quis ex argentarijs, §. Si vitium, num. 7. ff. de eden. & Rip. hic in 1. notab. Sed an hoc vltimum sit verum, & an procedat ex consuetudine, plenè notaui in cap. In nomine Domini, in 2. notab. num. 7. infra de testib.

7 Secundò nota ibi, *vnanimiter elegestis*; hoc verbum, *vnanimiter*, innuere actum fuisse celebratū nemine discrepante. Quod apertius probatur in c. Bonae, il secondo, & in cap. Etsi vnanimiter, supra de postul. Praelat. & sentit hic Innoc. dum ait commendabile esse vt fiat vnanimiter, vt in cap. Innotuit, de elect. licet rarò sic fiat, cap. Nec nouum, 8. quaest. 1. Et quamuis Anton. de Butr. in cap. Ad aures, in 1. notab. supra; Quod met. cau. ex eo textu deducat vnanimiter factum dici posse quod factum est à maiori parte Capituli, seu Collegij aliquibus contradicentibus: tamen reuera ex illa Decretali colligitur oppositum: nam ibi non dicitur simpliciter electionem fuisse vnanimiter celebratam, sed vnanimiter vno excepto. Quae exceptio frustra fuisset adiecta, si verbum *vnanimiter* verificaretur in maiori parte Collegij, vt bene ibi per Imol. in 1. notab. & Abb num. 1. Tene igitur idem importare aliquid fieri vnanimiter, ac nemine dissentiente, prout hic firmant Abb. Barbat. & Rip. in 2. notab. Felin. in cap. Non potest. nu. 8. vers. Idem de verbo vnanimiter, de re indic. & consentit Bald. in l. fin. in 1. col. de Impub. & in l. vn. §. His ita, in 1. col. C. de Caduc. tollen. dum ait hanc dictionem *vnanimiter*, seu vna esse valdè coniunctiuam; & importare summam
8 coniunctionem, & vnitatem. Eodem modo concorditer aliquid fieri non dicitur, si vel vnus contradicat, vt notat gloss. in Clem. Ne Romani, in ver. Concorditer, de elect. & in cap. Cupientes, in eod. ver. eod. tit. lib. 6. De quo tamen vide ad satietatem Felinum contraria iura conciliantem in d. cap. Non potest, nu. 8. & haec nota pro scholaribus, qui in Collegio dicuntur vnanimiter, seu concorditer approbati, secundum Abbat.

9 Tertiò nota ibi, *Clerici Conuentualium Ecclesiarum*. Collegiatas Ecclesias saeculares posse appellari Conuentuales; & sic verbum *Conuen-*

tus congruit non tantùm Collegio Religioso-
rum, sed etiam Clericorum sæcularium, vt hic
per Abb. in 3. notab. & Rip. nu. 4. Ad quod facit
Etymologia vocabuli: dicitur enim conuentus
à conueniendo, vt cap. 1. 15. distinct. Item facit
text. in Clem. Vt ij, ibi, Collegiatis sæcularibus,
vel regularibus Ecclesijs, de ætat. & qualit. &
10 Concil. Trident. cap. 4. in princ. sess. 22. Subdit
tamen Abbas hoc procedere de iure, & ex pro-
prietate vocabuli. Secus de communi vsu lo-
quendi, quo Ecclesiæ Religiosorum tantùm
appellantur Conuentuales. Quod ipsum asse-
ruit idem Abb. in cap. Edoceri, in vltimo notab.
11 de rescript. & sequitur Ripa vbi supra. Et adde
Archid. in cap. Quia sæpe, num. 2. de elect. lib. 6.
vbi ait Conuentum dici Religiosorum, & Capi-
tulum sæcularium: hæc enim duo ponuntur vt
diuersa in Clem. 1. de magistr. licèt quandoque
ponantur promiscuè, vt ibi notat Cardin. in
2. notab. Non obstat quod Gemin. consil. 131.
incip. Quoniam beneficia, num. 4. decidat Con-
stitutionem Papæ disponentem Prioratus Con-
uentuales vacare, si electi non fuerint infra sex
menses promoti ad Ordines requisitos, non com-
prehendere Ecclesia Collegiatas sæculares, eo
quod appellatione Ecclesiarum Conuentualium
de proprietate sermonis non continentur Eccle-
siæ Clericorum sæcularium: Etenim, vt respon-
det Ripa, decisio Gemin. est vera, quia verba
illius Constitutionis sunt, intelligenda secundum
communem vsum loquendi; sed eius ratio falsa
est per prædicta. Hic tamen vsus non est vbique
vniformis. Vnde in Cathedrali Ecclesia S. Angeli
in Vado Collegiũ Spiritus sancti, quod est Cle-
ricorum sæcularium, ex communi vsu loquendi
appellatur Conuentus: & adde quod notatur per
Ioan. Andr. & Calder. in cap. Capitulum, supra
de rescript.
12 Quartò nota ibi, *postulabant*, petitorium, &
possessorium reintegrandæ censeri in eodem li-
bello cumulatum per hæc verba, *cùm consue-
uerimus electioni interesse, petimus electionem no-
bis absentibus factam cassari*: secundum Innocen.
hic in princip. cui Butr. nu. 10. & cæteri ad sti-
13 pulantur. Rationem reddit Bald. num. 3. quia
Consuetudo est tam iuris, quàm facti; & ideò
qui intentat consuetudinem videtur simul inten-
tare petitorium, & possessorium. Generaliter
autem quibus verbis vtrumque iudicium cen-
seatur cumulatum in eodem libello, plenè hic
prosequitur Innocentius, & reliqui post eum.
14 Hæc tamen procedunt in possessorio reintegran-
dæ, seu recuperandæ, quod vt hic patet, in eo-
dem libello cumulari potest cum petitorio, sicut
& possessorium adipiscandæ, vt notant omnes in
l. Naturaliter, §. Nihil commune, vbi in specie
Ripa num. 142. ff. de acquir. possess. Menoch. de
adipiscen. remed. 3. nu. 161. & pleniùs remed. 4.
quæst. 64. à num. 510. Verum an hæc cumulatio
cum petitorio fieri possit in possessorio retinen-
dæ, ardua, & perdifficilis est quæstio, de qua
consule eumdem Menoch. de retinen. remed. 3.
quæst. 66. à nu. 511. vbi nouem casus distinguit,
& materiam latissimè prosequitur.
15 Quintò nota ibi, *plenius probauissent*, proba-
tionem plenam per contrariam pleniorem vin-
ci, & conquassari. Ad idem l. Ob carum, §. Si
testes, ff. de testib. Bart. in l. Si duo, num. 4. ff. Vti
possid. text. in cap. Licet causam, & ibi gloss. &
Doctores, infra, de probat. Surd. cons. 135. n. 94.
lib. 1. Rota decis. 366. num. 4. part. 5. recentior.
16 Aliàs tamen probatio probationem non exclu-
dit, Ægid. decis. 624. num. 2. Cassad. decis. 2. de
dilat. Rota decis. 585. num. 5. par. 4. diuers. nisi
publicatis attestationibus, vt in Clem. Secunda,
17 de testib. Addit Bald. hic num. 6. quod ille, qui
semiplenè probat, alio nihil probante, dicitur
plus probare, non tamen pleniùs; & ideò in
18 defectum probationis deferendum est Sacramen-
tum semiplenè probanti, iuxta text. in l. Bonæ
fidei, C. de reb. credit. Præterquam in duobus
19 casibus. Primus est cum aduersarius habet pro
se iuris dispositionem, seu assistentiam. Secun-
dus cùm aduersarius vult iurare: cum enim am-
bo sint eiusdem authoritatis, & vterque pariter
sciat veritatem, si reus offert se paratum iurare
se non debere, non debet deferri iuramentum
actori. Secus, si non vult iurare. Hæc est glos. vn.
in iure, in l. Maritus, in ver. Absente, ff. de quæst.
secundum Bald. qui tamen subdit eam glossam
de facto non seruari. De materia huius iura-
menti suppletorij, seu necessarij, consule Bart.
& Doctores in l. Admonendi, ff. de iureiur. &
Mascardum plnea cumulantem de probat. con-
clus. 954. vol. 2.
20 Sextò nota in vers. *Nos igitur*, tria quæ detra-
hunt fidei testium videlicet si sunt varij, si vacil-
lant si satagunt probare negatiuam. Quid sit va-
riare, & quid vacillare, notatur in cap. Præterea,
de testib. cogen. & per Bart. in l. Eos, ff. de fals.
& Felin. in cap. Cum in tua, de testib. Et de ne-
21 gatiua vide quod notatur in cap. Bonæ, il secon-
do, de elect. & latissimè hic per Rip. à num. 70.
vbi primò præmittit quid sit negatiua, quot sunt
illius species, & qualiter coarctetur. Deinde
ponit regulam quod negatiua sit improbabilis
per rerum naturam, eamque dupliciter ampliat.
Demum à num. 79. prosequitur octo modos pro-
22 bandi negatiuam: & quoad quartum videlicet
per registrum, vide Constitutionem Vrbani VIII.
super præseruatione iurium Sedis Apostolicæ, &
inferiorum Ecclesiarum, quæ incipit, Romanus
Pontifex, editam die 5. Iunij 1641. post princip.
vbi dicitur [Confirmationes, approbationes, &
beneplacita Papæ, præsertim vbi agitur de præ-
iudicio perpetuo semper consueuisse in scriptis
expediri, præcipuè per litteras Apostolicas, siue
sub plumbo, siue in forma Breuis sub annulo
Piscatoris; ideò si in registris Apostolicis, quæ
fideliter custodiuntur, non reperiuntur descri-
pta, vel registrata, vel non exhibentur originalia
litterarum Apostolicarum, aut transumpta, iux-
ta formam alterius Constitutionis eiusdem Pon-
tificis editæ die prima Iulij 1635. inde deducitur
Romanos Pontifices huiusmodi confirmationes,
approbationes, aut beneplacita numquam con-
cessisse] Hæc ibi. Quamobrem quod asserunt
Doctores, & millies resoluit Rota ex cursu tri-
ginta annorum cum obseruantia subsequuta
præsumi beneplacitum Apostolicum, hodie ces-
sat, quia hanc præsumptionem sustulit Vrbana
Constitutio in his, quæ sunt ecclesijs, aut per-
sonis ecclesiasticis præiudicialia. Probatur enim
negatiua eo ipso quod beneplacita huiusmodi
in rescriptis Apostolicis non reperiuntur descri-
pta, vt scripsi plenius in c. 1. n. 46. & seqq. sup. de
consuet.
In

23 In gloss. in ver. *Temporis breuitatem*, nota Clericos inferiores nomine suarum Ecclesiarum posse præscribere ius eligendi Episcopum vna cum Canonicis ecclesiæ Cathedralis, ad quos pertinet de iure communi, & in hac præscriptione titulum non requiri. Sed an hoc sit verum, plenè examinabitur in quæstione sequenti.

24 Ex facto quæsitum est vtrum in præscriptione cumulatiua iuris instituendi requiratur titulus, necne.

Inter Episcopum Burgi S. Donnini, & Præpositum Boxet iam S. Congregatio censuit Præpositum præscripsisse ius instituendi cumulatiuè cum Episcopo ad Canonicatus, beneficia, & Ecclesias in litteris Eugenij IV. designatas, si modo verè de iure patronatus existant, ad præscriptum Concilij Tridentini c. 9. sess. 25. vt plenè scripsi in cap. Auditis, à num. 2. vsque in fin. infra de præscript. Et quamuis ante diffinitionem huius causæ actum esset de singulis requisitis ad præscriptionem inducendam, quia tamen ex parte Episcopi opponebatur Præpositum non habuisse titulum coloratum ad quatuor Canonicatus, & duo beneficia suæ Præposituræ: vocatis partibus in contradictorio concordatum est in dubio, An in præscriptione huiusmodi requiratur titulus, ac si requiratur, an de eo constet. Quod S. Congregatio proximè habita iussit vt proponeretur in sequenti, reiecta oppositione Episcopi, quod prius cognoscendum esset in Rota an constaret de iurepatronatus.

25 Quoad primam partem dubij Doctores conciliantes hanc Decretalem, quæ in præscriptione iuris eligendi titulum non requirit, cum Constitutione Bonifacij VIII. in cap. 1. de præscript.
26 lib. 6. vbi in præscriptionibus contra ius dicitur necessarius titulus, qui possessori iustam causam tribuat præscribendi, censent in terminis huius Decretalis non fuisse necessarium titulum, quia agebatur de præscriptione iuris eligendi cumulatiuè cum Canonicis, ad quos electio de iure pertinebat: quæ quidem præscriptio non est contra, sed præter, vel secundum ius commune, quia non priuat Capitulum iure eligendi, sed alium adiungit, qui vnà cum Capitulo eligat. Constitutio autem Bonifacij expressè loquitur de præscriptionibus contra ius. Atque ita aduertit Io. Andr. hic prope fin. num. 22. in hæc verba: Dic quod præscribere contra Canonicos ne eligant est contra ius commune, & ibi necessarius est titulus, sed præscribere quod cum ipsis eligant istud est præter ius, vel secundum ius, 63. distin. cap. Obeuntibus; & ideo talis præscriptio procedit sine titulo: quæ opinio Ioan. Andr. placuit etiam Anchar. hic num. 28. & Ripæ n. 122. qui eam tuetur ab obiectis Abbatis, & sequitur Felin. in c. Si diligenti, num. 5. ad fin. de præscript. ibi, quia non possidebatur ius eligendi ad exclusionem Capituli; illud enim esset contra ius, sed erat præscriptum vt fieret electio simul ab extraneis, & Capitulo: & idem Ioan. Andr. in cap. Ad decimas, num. 4. ad fin. & ibi etiam Franc. num. 6. in fin. & Gemin. col. 4. vers. Vel secundo, de restit. Spoliator. lib. 6. Quocirca hanc opinionem quod præscribere contra eum, qui habet intentionem fundatam de iure communi, ita demum egeat titulo, si priuatiuè præscribat, non si cumulatiuè, dicit videri magis communem, & tenendam Balb. de præscript. par. 1. 8. part. principalis q. 8. n. 4. in fin. & n. 5. & eum sequuta est Rota Caputaq. par. 3. decis. 306. num. 8. & in causa Placentina voti 20. Nouembris 1602. coram Penia, Ex his contendit Præpositus suam præscriptionem procedere absque titulo, quia non priuat Ordinarium facultate instituendi, cùm sit tantu cumulatiua, vt iam censuit S. Congregatio.

27 Verum hoc primum Præpositi fundamentum non videtur tutum; quia ita demum cumulatiua præscriptio dicitur præter, vel secundum ius cõmune, si concurrat in eodem actu simultaneo, puta vt extraneus intersit electioni vna cum Collegio, ad quod spectat eligendi facultas; atque in his terminis procedit hoc capitulũ & doctrinæ superiùs relatæ. Secus autem si cumulatiua sit talis, vt vnus faciat actum seorsim ab alio, & sit locus præuentioni, vt in casu Præpositi. Ratio differentiæ est, quia in primo casu ius commune non prohibet, imò approbat, & commendat vt plures intersint electioni, quo maturius, & prudentius perficiatur, vt c. Obeuntibus, 63. distin. Quem citat Ioan. Andr. & cap. Prudentiam, ibi [Cum sicut Canones attestantur integrum sit iudicium quod plurimorũ sententijs confirmatur] de off. deleg. Quod citat Anchar. loco supra citato. Hæc autem ratio minimè viget cùm vnus eligit, aut instituit seorsim ab alio, quia actus institutionis tunc non absoluitur iudicio vtriusque; quinimò facultas instituendi pro illa vice abdicatur ab Episcopo in totum, & transfunditur in inferiorem præuenientem, in quo non est tanta præsumptio prudentiæ, & maturitatis. Vnde præscriptio hoc casu tanquam contraria iuri communi non videtur procedere absque titulo, per reg. d. c. 1. de præscr. lib. 6.

Neque obstat dicta decisio Caputaq. vbi decidit titulum non esse necessarium, quando beneficiatus non intendit excludere Rectorem, & perceptorem decimarum in totum, sed vult tantùm concurrere. Quia ibi non agebatur de perceptione decimarum per vices, ita vt semel illas perciperet beneficiatus, semel Rector Parochialis; sed vterque concurrebat in eodem actu indiuiduo perceptionis decimarum: hoc autem casu si Præpositus præueniat in Institutione, non fit locus concursui, sed Episcopus quiescit, & nihil agit pro ea vice, atque ita decisio Caputaq. potius confirmat hanc distinctionem.

28 Verumtamen ex alijs Capitibus non videtur necessariùs titulus in præscriptione, de qua nunc est quæstio. Quod vt clariùs appareat oportet primò distinguere tres institutionum species à
29 sacris Canonibus constitutas. Prima species est institutionis corporalis, hoc est immissionis in possessionem: & hæc competit Archidiacono de iure communi absque vlla præscriptione, vt est textus ad litteram in c. Ad hæc, de offic. Archid. ibi [Institutio corporalis tam super beneficijs, quàm etiam Dignitatibus ad ipsum (hoc est ad Archidiaconum) debeat pertinere] & tradit Abb. in c. Cum venissent, n. 10. & seq. de instit.

30 Secunda species est institutionis authorizabilis, id est approbationis ad curam animarum: & hanc iura prohibent, ac vehementer resistunt fieri posse ab Archidiacono, vt in c. Cum satis, vbi

vbi notatur de offic. Archid. ob quam iuris re-
31 sistentiam hæc institutio vel nullo modo præscri-
bitur, vel certè requirit, aut quadragenaria,
cum titulo, aut immemorabilem, ex traditis per
Bellam: consil. 10. Factum est tale, num. 5. cum
pluribus seqq. & alias col. 3. circa med. vers. Se-
cundò requiritur, & col. 17. in princip. vers. Cir-
ca quintum, Aym. cons. 134. Scripti alias, n. 14.
& seq. Rota diuers. part. 1. decis. 803. nu. 3. & 4.
& hanc Præpositus consentit fieri debere ab
Episcopo.

32 Tertia species media inter corporalem, &
authorizabilem institutionem, est quam vocant
collatiuam, de qua nunc controuertitur; & hæc
quamuis de iure spectet ad Episcopum tantum;
cap. Cum ex iniuncto, in fin. de hæret. lib. 6.
Canones tamen non resistunt quominus compe-
tat ex consuetudine Archidiacono. Quinimò
huic consuetudini assistunt, vt probatur in c. In
plebibus, 63. dist. in cap. Super eo, iuncta gloss.
in ver. Archidiaconus, de offic. deleg. c. Ad hæc,
cum glos. in ver. Consuetudines, de excess. Præl.
in cap. fin. vbi etiam glos. in ver. Archid. glos. &
33 Doctores in d. cap. Cum venissent. Vnde fit vt
hæc institutio absque titulo possit præscribi, quia
quotiescunque præscriptio non habet vehemen-
tem iuris resistentiam, non requirit titulum,
cap. Placuit, §. Potest, 16. quæst. 3. cap. De quarta,
vbi DD. cap. Si diligenti, vbi gloss. in ver. Insti-
tutio; & Felin. post alios num. 6. vers. Est verum,
de præscript. Dec. consil. 134. Viso puncto, sub
num. 41. vers. Et ad hoc facit, dicens decisionem
cap. 1. de præscript. lib. 6. procedere vbi fortiter
ius commune resistit præscribenti. Couarr. va-
riar resol. lib. 1. cap. 17. num. 7. & decidit Rota
34 in dicta causa Placentina coram Penia. Ratio
est, quia titulus non requiritur in præscriptio-
ne, nisi ad excludendam malæ fidei possessionem;
& mala fides non præsumitur in eo, qui possi-
det iure non improbante, aut resistente, Innoc.
& Bald. in cap. Per tuas, de Testib.

35 Alterum caput quod iustificat hanc præscri-
ptionem, est quia Præpositus instituit ab anno
1481. vsque ad annum 1601. atque nititur cen-
tenaria possessione, quæ titulum non requirit,
Afflict. decis. 324. num. 6. & censuit Rota apud
Seraph. decis. 707. num. 2. & Gabriel commun.
conclus. de præscript. concl. 1. nu. 71. & 73. vbi
alijs pluribus relatis dicit hanc opinionem com-
36 muniter approbari: quoad hoc enim immemo-
rabilis, & centenaria possessio æquiparantur:
Gemin. in d. cap. 1. col. 4. vers. Sed quærit Lap. &
ibi etiam Anchar. col. fin. vers. Quærit etiam,
circa hoc, de præscript. lib. 6. Gabr. & Seraph.
locis citatis.

Neque his obstat laudum anno 1565. latum
ab Ormanetto inter Episcopum Cremonæ, &
Præpositum Buxeti, quo decernuntur irrita
acta omnia vtrinque producta: nam vti iam re-
spondit S. Congregatio in alia propositione hu-
ius Causæ dictum laudum, quod pertinet ad in-
stitutionem effectum non habuit, quia vtraque
pars perrexit instituere, vt prius consueuerat.
Ac præterea non sustulit ius Præposito acquisi-
tum per præscriptionem annorum supra octua-
37 ginta. Nam nec mala fides superueniens inter-
rumpit præscriptionem iam absolutam, gloss.
communiter approbata in c. Vigilanti, in ver. No-
uerit, de præscript. & scripsi plenius in cap. Si
quis, num. 50. de regular. Atque ex his videtur
respondendum Præpositi præscriptionem non
requirere titulum.

38 Sed quatenus titulus esset necessarius, quod
pertinet ad secundam partem dubij, de eo ta-
men videtur constare sufficienter: nam cum
Præpositi instituerint spatio longissimi temporis
scientibus, & patientibus Episcopis Cremonen-
sibus, ex quorum concessione acquiri poterat ius
instituendi per ea, quæ notantur per Lambert. de
iurepatr. lib. 1. part. 1. quæst. 9. num. 69. & lib. 2.
part. 3. quæst. 1. artic. 10. Sola hæc patientia præ-
buit eis iustam causam, ac titulum sufficientem
ad præscribendum, vt hic tradit glos. in ver. Bre-
uitatem temporis, Butr. col. penult. vers. Vbi ergo
patientia, Cardin. in 1. opposit. Imol. num. 25.
vers. Secundo modo, Archid. in cap. Quia cogno-
uimus, 10. quæst. 3. Gemin. in d. cap. 1. in fin. de
præscript. lib. 6. Felin. in d. cap. Si diligenti, n. 6.
vers. Secunda restrictio, & in terminis institutio-
ni præsupposita Episcopi scientia admittit, ac
verum censet Ægid. d. cons. 10. col. 10. vers. De
quarta autem quæstione, & col. 13. vers. Quoad
secundam difficultatem.

Scientia autem, & patientia Episcoporum
satis iustificatur non solum ex annuis visitatio-
nibus, ex actibus multiplicatis, ac temporis diu-
turnitate, verumetiam ex actibus positiuis, vt
fuit satis dictum in alia positione huius Causæ.
Qui quidem actus positiui in materia huius præ-
scriptionis magis, & enixius operantur quam
sola taciturnitas, cap. Ex ore, de his quæ fi. à
maior. par. Cap. & tradit Abb. hic num. 5. Ac
præterea cum Præpositus ex priuilegio Euge-
nij IV. habeat ius destituendi cum iurisdictione,
hinc potuit probabiliter putare fuisse sibi con-
cessum ius instituendi, quod est minus. Ita
enim infert in puncto Abb. in cap. Si quis contra
Clericum, num. 53. & in cap. Cum contingat 1.
num. 32. in fin. vbi etiam Anton. de Butr. col. 5.
nu. 12. vers. Nisi fortè, de foro compet. Lambert.
de iurepatr. 14. art. 1. quæstionis principalis 3. par.
2. libr. Et quamuis illatio huiusmodi forte non
sit iuridica, præbuit tamen Præpositus bonam
fidem, ac iustam causam præscribendi; quia
39 error iuris dubij dat titulum sufficientem ad
præscribendum, & æquipollet errori facti, Curt.
Sen. cons. 71. Princeps. defunctus, nu. 14. Alex.
cons. 114. Ponderatis, col. 3. lib. 6. Ioan. de Imol.
cons. 98. In quæstione, num. 15. Quinimo Felin.
in cap. De quarta, num. 27. de præscr. vbi docet
titulum erroneum iuris dubij ignoranti sufficere
re ad præscriptionem, nu. 28. exemplificat in eo,
qui habuit à perito malum consilium, & citat
Angel. in l. Si lege, §. Scire, ff. de petit. hæredit.
40 Præbuerunt etiam Præpositis iustus titulum
antiquissimæ enunciatiuæ, quia probant famam,
quæ est loco tituli, Caputaq. decis. 356. Incip.
Titulum ad præscribendum ius instituendi, Ro-
ta decis. 91. num. 2. part. 1. & decis. 290. num. 11.
par. 5. recent. & fuit decisum in causa Tirasonen.
iuris præsentandi, 16. Octobris 1592. coram
Blanchetto, & in Eugubina S. Petri de Vigneto
21. Maij 1590. coram Bubalo.

DE

DE RESTITVTIONE Spoliatorum.

Cap. Conquerente.

S V M M A R I V M.

1 *Spoliatus etiam à Iudice iuris ordine prætermisso ante omnia restituitur.*

2 *Clericus vt beneficio suo priuari possit, tria requiruntur.*

1 CONQVERENTE. Spoliatus etiam à iudice iuris ordine prætermisso ante omnia restituitur. Hoc dicit secundum Ioann. Andr. & omnes.

2 Nota ex textu tria requisita secundum Abbatem num. 2. ad hoc vt Clericus beneficio suo licitè priuari possit. Primò enim requiritur causa rationabilis. Secundò vt causa huiusmodi sit manifesta. Et hæc duo requisita habentur in textu ibi: *Non decet honestatem suam Clericos suæ iurisdictionis sine manifesta causa, & rationabili suis beneficijs spoliare*: Et expone ver. *Manifesta*, idest notoria, vt cap. Nos in quemquam, 2. qu. 1. & ver. Rationabili expone, idest graui: nam pro leui causa non debet quis priuari beneficio suo. cap. Inuentum, 15. quæst. vlt. Tertiò requiritur, vt priuatio fiat in iudicio, seu iuris ordine formato: & hoc vult text. ibi: *Sine iudicio Spoliasti*. Nam vt inquit Hostiensis in cap. Licet Heli, n. 5. infra de simonia. Hic nullus ordo fuit seruatus, sed Episcopus non citatum, non confessum, non conuictum, nec aliqua præmissa inquisitione istum Clericum voluntate Capitanea beneficio spoliauit; Et ideo quia ex hoc meritò reddidit se suspectum, datur ei iudex. Et idem dicunt ibi Ioan. Andr. num. 7. post med. vers. Nec obstat, Butr. num. 13. in fin. Anchar. num. 7. vers. Non obstat, & reliqui omnes. An autem hæc vendicent sibi locum in Papa, ita vt sine iusta causa & iuris ordine non seruato possit Clericum suo beneficio, vel officio priuare, scripsi latissimè in cap. Consultationibus, à nu. 24. vsque ad nu. 83. infra de Cler. ægrotant.

DE RESTITVTIONE Spoliatorum.

Cap. Grauis.

S V M M A R I V M.

1 *Violentus rem cum fructibus etiam qui percipi potuissent restituere, damna resarcire, & de iniurijs satisfacere compellitur. & nu. 7. cum quatuor seqq.*

2 *Fructus intelliguntur deductis impensis, quæ quærendorum, colligendorum conseruandorumque eorum gratia fiunt.*

3 *Impensas pro quærendis, colligendis, & conseruandis fructibus deducit etiam prædo.*

4 *Et nullus casus interuenire potest, qui hoc genus deductionis impediat si impensæ sint necessariæ. & num. 5.*

Fallit tamen in Decimis prædialibus. num. 6.

5 *Reditus, prouentus, & obuentiones lucrum significant.*

6 *Decimæ prædiales solui debent sine vlla deductione seminis, & aliorum sumptuum, qui fiunt in agricultura.*

7 *Interdictum recuperandæ ad quos se extendat.*

8 *Spoliato facienda est integerrima restitutio etiam quoad locum, in quo res posita erat.*

9 *Item resarcienda sunt damna illata in spoliatione.*

10 *Item de illatis iniurijs competenter satisfaciendum.*

11 *Item restituendi sunt fructus etiam qui percipi potuissent.*

12 *Spoliato non satisfit de iniurijs, nisi de ijs specialiter agatur: sed restitutio fructuum, & resartio damnorum veniunt etiamsi non fuerint petita.*

13 *in Fructibus perceptis ante motam litem regulariter non fit condemnatio, nisi expressè petantur in libello. & num. 15.*

14 *Fallit quando agitur de vi expulsiua, aut compulsiua, vel petitione hæreditatis.*

16 *Fructus quando accessorij petuntur in libello, si in eis non fiat condemnatio, non potest de eis amplius agi, nec super omisso sententia ferri.*

17 *Secus si petantur principaliter, & iure actionis.*

18 *Fructus alij sunt naturales, alij indutriales, alij ciuiles.*

19 *Fructus naturales qui sint.*

20 *Fructus industriales qui.*

21 *Fructus an iudicari debeant naturales, vel industriales, relinquitur arbitrio iudicis.*

22 *Et quomodo huiusmodi arbitrium sit regulandum.*

23 *Oliua, & oleum sunt fructus industriales.*

24 *Fructus omnes, qui seminantur, industriales sunt.*

25 *Fœnum. & palea fructus industriales dicuntur.*

26 *Item lana, & lac.*

27 *Item aucupia, venationes, & piscationes.*

28 *Item lapidicina, & cretofodina.*

29 *Item ceruisia.*

30 *Pascua sunt fructus naturales, nisi falce secentur.*

31 *Fructus ciuiles qui dicantur. & n. seqq.*

32 *Pensiones domorum. vsuræ, vectura nauium, mercedes iumentorum, & operæ seruorum dicuntur fructus ciuiles. & n. seq.*

34 *Pensiones domorum quo sensu ab aliquibus vocentur fructus industriales.*

35 *Fructus ciuiles magis accedunt naturalibus, quàm industrialibus.*

36 *Pensiones ecclesiasticæ absque dubio inter fructus ciuiles computantur.*

37 *Possessor malæ fidei dicitur verè, & iuris præsumptione.*

38 *Possessor malæ fidei verè dicitur qui possidet rem quam pro certo scit esse alienam. & n. 108.*

39 *Item is, qui pro certo scit rem non esse suam.*

40 *Possessor malæ fidei iuris præsumptione dicitur ille, cum quo supra re, seu dominio rei lis fuit contestata. & n. 108. & latiùs num. 110. & 111.*

41 *Possessor malæ fidei an quis efficiatur per solam denunciationem.*

42 *Possessor bonæ fidei dicitur qui ignorat se alienum possidere, & cogitatione dominij possidet.*

43 *Item qui credit tradentem esse dominum.*

44 *Possessorum bonæ, vel malæ fide multiplex diuisio.*

45 *Possessor bonæ fidei semper sine titulo facit fructus*

indu-

industriales suos, & naturales in quantum eos consumpsit: sed naturales extantes nunquam facit suos.

46 *Si verò habuit titulum, fructus omnes facit suos etiam naturales non consumptos.*

47 *Consumptia in fructibus naturalibus idem operatur, quod industria, & cultura in industrialibus & num. 62.*

48 *Mutuum per consumptionem reconciliatur etiamsi quis causam habeat à fure, & pradone.*

49 *Possessor bona fidei etiam sine titulo suos facit fructus ciuiles, quos diligentia sua percepit, & ei soluens liberatur. & n. 63.*

50 *Si verò ex diligentia alterius, facit quidem suos, sed ei soluens non liberatur, nisi habuerit iustam causam soluendi. & n. 63.*

51 *Possessor bona fidei tenetur restituere fructus, quos non fecit suos, si extant; eo modo, quo tenetur rem ipsam restituere, & sic rei vendicatione.*

52 *Si verò sunt consumpti, & ex eis factus est locupletior tenetur illis restituere conditione sine causa, vel condictione generali. & n. seq.*

53 *Rei vendicatio non datur contra dominum, sed ipsi domino. & n. 56.*

54 *Possessor bona fidei an in dubio in fructibus naturalibus consumptis prasumatur factus locupletior.*

55 *Possessor bona fidei in quibus casibus facit fructus suos, nihilominus si extant, tenetur illas restituere officio iudicis. & num. 56.*

56 *Officio iudicis ex aquitate succurritur ubi actio deest.*

57 *Possessor bona fidei post consumptionem fructuum, quos suos fecerat, etiam industriales, & ciuiles, seu illorum astimationem restituere tenetur condictione sine causa, quatenus ex illis factus est locupletior. & num. seq. sed vide num. 60.*

58 *Condictio sine causa datur ex aquitate contra eum, qui factus est locupletior non modo ex re mea, sed etiam ex re mihi debita.*

59 *Locupletior factus quando quis dicatur.*

61 *Possessor mala fidei etiam non violentus siue habeat titulum, siue non, fructus etiam industriales non facit suos.*

62 *Fallit si sint consumpti.*

63 *Et quid in fructibus ciuilibus.*

64 *Possessor mala fidei sine titulo tenetur de fructibus perceptis, & qui percipi potuissent.*

65 *Et percepti si extant, peti possunt rei vendicatione: si sunt consumpti, condictione sine causa, vel iniusta, aut rei vendicatione utili. & nu. seq.*

Item condictione furtiua. num. 67.

66 *Rei vendicatio utilis datur aduersus eum, qui dolo desijt possidere.*

67 *Possessor mala fidei sine titulo fructus consumendo dicitur furtum committere, non autem percipiendo. & num. 69. 88. & 133.*

68 *Contra furem omnis actio degenerat.*

70 *Possessor mala fidei sine titulo de fructibus percipiendis conuenitur officio iudicis.*

71 *Possessor mala fidei cum titulo tenetur de fructibus perceptis, non autem de percipiendis.*

72 *Fallit in quatuor casibus, in quibus etiam de percipiendis tenetur.*

73 *Item fallit in eo, qui studiosè patitur fructus maturos corrumpi.*

74 *Item in eo, qui mala fide possidet rem minoris.*

75 *Item fallit generaliter cùm titulus est à iure reprobatus.*

Titulus reprobatus à iure habetur pro non titulo. ibid.

76 *Distributiones quotidianas perceptas, & quas percipere potuisset, an mala fidei possessor restituere teneatur. & num. seqq. usque ad num. 97.*

77 *Distributiones quotidiana non computantur inter fructus, nec fructus dicuntur. & num. seqq. & num. 83.*

Contrarium. num. 83.

Declaratur. num. 84.

78 *Distributiones quotidiana nihil commune habent cum corpore beneficij, sed dantur in recompensam seruitij.*

79 *Quandoque manualia, quandoque victualia appellantur.*

80 *Dantur pro opere diuino, & tanquam merces laboris.*

Declaratur. num. 87. & 89. & 91.

81 *Salarium debetur etiam exercenti ministerium alteri demandatum, si in tali ministerio non sit electa industria persona, sed tantùm effectus opera. num. 39.*

82 *Distributiones quotidiana pleniùs acquiruntur, quàm fructus prabenda, & ideò Clericus de eis testari potest.*

83 *Distributiones quotidianas, quas mala fidei possessor percipit Diuinis interessendo, tenetur restituere etiamsi ex parte impediti nulla pracesserit protestatio. & num. 95.*

Et quid in percipiendis. num. 99.

84 *Distributiones quotidiana non computantur in valore fructuum.*

85 *Sed tamen sub fructibus comprehenduntur.*

86 *Condemnatio in Beneficialibus ex stylo Rota non fit nisi cum fructibus perceptis, & sub fructibus semper comprehenduntur distributiones quotidiana.*

87 *Distributiones quotidiana percepta sine titulo, vel cum titulo reprobato, & sine iuris fomento restituenda sunt.*

88 *Et eas percipient cum titulo reprobato committit furtum, vel rapinam.*

89 *Non debentur in seruientibus nisi sint canonicè instituti.*

90 *Damonium non sufficit eijcere per pœnitentiam in oratione, & ieiunio, nisi restituantur fructus iniustè percepti.*

91 *Seruitium, & labor non attenditur à iure nisi in habentibus legitimum ingressum in casibus, locis, & temporibus permissis.*

92 *Mercedem pratendere non potest gerens negotia mea me inuito, nec expensas repetit, licet gesserit.*

94 *Distributiones quotidianas, quas mala fidei possessor Diuinis interessendo percipere potuisset, non tenetur restituere nisi pracesserit protestatio spoliati. & num. seq.*

96 *Fallit in casibus, remissiue.*

97 *Possessor, qui ab initio fuit bona fidei, & postea effectus est mala fidei, an faciat fructus suos. & num. seqq.*

Quid si mala fidei superueniat cum mutatione personarum. num. 98.

Et quid si in eadem persona. num. 100.

98 *Hares habens malam fidem, cum defunctus haberet bonam, fructus suos non facit.*

99 *Mala fidei superueniens cum personarum mutatione impedit fructuum acquisitionem.*

Mala

100 *Mala fides tam præsumpta, quàm vera superueniens sine personarum mutatione non impedit acquisitionem fructuum. & n. seq.*
Et quid operetur huiusmodi acquisitio. n. 113.
Contrarium. n. 106.

101 *Quoad fructuum acquisitionem solum initium spectandum est.*
Contrarium. n. 106.

102 *Intellectus l. Qui scit, §. Bonæ fidei, ff. de usur. & num. 127.*

103 *Intellectus l. Bonæ fidei, ff. de acquir. rer. domin. & num. 109.*

104 *Mala fides superueniens de iure Canonico an impediat fructuum acquisitionem.*

105 *Argumentum ab acquisitione ad vsucapionem non valet, & multi possunt acquirere, qui non possunt vsucapere. & n. 134.*

106 *Fructuum quoad acquisitionem spectanda sunt singula temporis momenta bona, vel mala fidei.*

107 *Intellectus l. Qui bona fide, ff. de acquir. rer. domin.*

108 *Mala fides præsumpta oritur post litis contestationem, mala fides vera post rem iudicatam, seu fundum euictum.*

110 *Possessor bonæ fidei tenetur restituere fructus etiam industriales, & consumptos à die mota litis. & num. seqq.*

111 *Possessores bonæ fidei post litem motam incipiunt malæ fidei possessores esse, & quasi prædones tenentur.*

112 *Et hæc est præsumptio iuris, & de iure adeo vt quantumuis iustam causam litigandi habuerint, à fructuum restitutione non excusentur.*

114 *Et tenentur restituere non tantùm perceptos, sed etiam qui percipi potuerunt à die mota litis.*

115 *Quod procedit si titulum non habeant.*

116 *Nisi occupauerint rem lite pendente.*

117 *Distributiones quotidianas non tantùm perceptos, sed etiam quos percipere potuisset, bonæ fidei possessor tenetur restituere à die controuersia mota.*

118 *Sed quoad eas, quæ percipi potuissent, necessaria est protestatio.*

119 *Possessor bonæ fidei ante litem motam non solet condemnari à Rota ad restitutionem fructuum.*
Nisi adhuc extent, vel ex consumptis factus sit locupletior. num. 122.

120 *Neque ad hoc requiritur bona fides positiuè, sed sufficit abesse malam fidem.*

121 *Possessor, qui ante litem motam fuit in mala fide, condemnatur ad restitutione fructuum à die occupationis, seu intrusionis.*

122 *Possessor bonæ fidei an teneatur restituere fructus extantes, vel consumptos, ex quibus factus est locupletior, aut eorum æstimationem etiam ante motam litem.*

123 *Fructus, qui petuntur non accessoriè, sed principaliter tanquam sors, & capitale, restituendi sunt à bonæ fidei possessore etiam ante motam litem. & num. 127.*

124 *Manutentia ex stylo Rotæ datur pro terminis pensionum decursis etiam ante motam litem, quando ad illos principaliter agitur.*

125 *Legata annua debentur decursa non modo ante motam litem, sed etiam ante apertas tabulas, & statim à die obitus testatoris.*
Etiamsi legata fuerint legatario ignota.

127 *Alimenta, & annuæ præstationes, quæ sortem principalem constituunt, debentur etiam decursa ante petitionem, & interpellationem.*

128 *Possessor, qui ab initio fuit malæ fidei, & postea effectus est bonæ fidei, an faciat fructus suos. & n. seq. vsque ad n. 142.*

129 *Quid si bona fides superuenerit cum personarum mutatione.*
Et quid si superueniat sine mutatione personarum. num. 140.

130 *Bona fides hæredis, qui successit defuncto malam fidem habenti, non prodest quoad fructuum acquisitionem.*

131 *Hæres succedit etiam in vitium, & malam fidem defuncti. & n. seq.*

132 *Hæres post litem contestam tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis.*

133 *Fructus percipiens cum mala fide dicitur furtum committere, & illos vsucapere non potest.*

134 *Vsucapere qui non potest, longè minus potest acquirere.*

135 *Successor singularis non succedit in vitium eius, à quo causam habet, & bona fides superueniens prodest ei quoad fructuum acquisitionem.*

136 *Prælatus non dicitur successor vniuersalis sui prædecessoris, nec eius personam repræsentat.*

137 *Et mala fides prædecessoris non impedit, quin successor habens bonam fidem faciat fructus suos.*

138 *Prælatus quamuis succedat in vniuersum ius Prælaturæ, non tamen succedit in ius prædecessoris, nec ob eo causam habet, sed à superiore ipsum instituente.*

139 *Prælatus successor potest bona fide præscribere, licet prædecessor habuerit malam fidem.*

140 *Bona fides superueniens in eadem persona cum legitima causa putandi se bonæ fidei possessorem prodest quoad acquisitionem fructuum; secus si superueniat absque legitima causa. & n. 141.*

141 *Possessor malæ fidei ab initio, qui postea ex sola cogitatione putat se habere bonam fidem, non facit fructus suos.*

142 *Possidendi causam nemo potest sibi mutare sine iusta, & legitima causa superueniente.*

1 GRAVIS. Violentus rem cum fructibus etiam qui percipi potuissent, restituere, damna resarcire, & de iniurijs satisfacere compellitur. Hoc dicit. Ioan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Anchar. Imol. Abb. Ioan. de Anan. & Bero. Prima pars decisè ponit querelam super qua secunda dat iudicem ibi, *mandamus*, cui quatuor tantùm mandat quæ per se patent. Ioan. Andr.

2 Nota primò ibi, *Possessores veteres percipissent*, Fructus intelligi qui supersunt deductis expensis, quæ quærendorum, cogendorum, conser-
3 uandorumque eorum gratia fiunt: quod locum habet etiam in malæ fidei possessoribus, & si prædones sint, l. Si à Patre, §. Fructus, & l. Pla-
4 nè, in fin. ff. de petit. hæredit. & l. 1. C. de fruct. & lit. expens. Imo nullus casus interuenire potest, qui hoc genus deductionis impediat. dicit text. in l. Fundus qui dotis, in fine primi responsi, ff. famil. Ercismad. l. Fructus, iuncta glos. in vers. Impensa, ff. solut. matrim. & hic notant glos. 3. in princ. Host. nu. 2. in ver. Percepissent, Ioan.
5 Andr. num. 6. & Ioan. de Anan. num. 7. Nam reditus, prouentus, & obuentiones lucrum significant.

ficant,& ideo dicuntur deductis expensis, l.Fun-
di Trebatiaui, ff. de vsufr. legat. Bald. hic nu.1.
vers. Et ideo nota, scilicet necessarijs, vt l. Fru-
ctus, ff. de operis seruor. l. Quod in fructus,ff.de
vsur. l. Qui mutuam, §. final. ff.Mandati, gloss.
Hostiens. & Ioan.Andr. loc. cit. Et idem Bald.in
l. Si quis sciens, nu. 11. vers. Quæro hic quidam
possidet, C. De rei vendicat. Paul. de Castr. in
l. Certum.n.1. C.eod. Couar. in Reg. Peccatum
2.par. §.6. n.4.

6 Hoc tamen fallit in decimis prædialibus, quæ
solui debent ex integris fructibus sine vlla dedu-
ctione seminis, & aliorum sumptuum, qui fiunt
in agricultura, vt cap. Tua nobis, infra, de deci-
mis, dicta glos.3. hic. Et speciale in decimis est
secundum Bald. hic num. 5. in fin. Secus enim
in alijs casibus, vt l. Si necessarias, §.final. ff.de
pignor. action.

7 Secundò nota ex text. *latitudinem interdicti*
Recuperandæ, quia in eo venit primo integerri-
8 ma rei inuasæ restitutio, vt patet ibi, *Cum omni*
integritate, adeo vt restitutio facienda sit etiam
quoad locum, vt notat Archid. in cap. Minor,
num.2. 17. qu. 4. idest vt reponatur in loco, in
quo erat tempore spoliationis: ad quod allega-
tur textus in cap. Reintegranda,3. q. 1. Reinte-
granda, sunt omnia expoliatis, & in eo loco vn-
de abscesserunt, funditus reuocanda: vbi gloss.
in ver. In eo loco: dicit etiam vltra mare: &
omnia sunt reuocanda sumptibus spoliatoris.
9 Secundò in ea venit plenaria resartio damnorum
illatorum in spoliatione, vt ibi, *damna plenariè*
10 *resarcire*. Tertiò venit competens satisfactio
iniuriarum vt ibi, *& de illatis iniurijs competenter*
11 *satisfacere*. Quartò venit restitutio fructuum non
modo perceptorum à violento possessore, sed
etiam eorum, qui ab antiquo possessore percipi
potuissent, vt in vers. Prouisuri. Et hic notant
Butr. num.5. Imola num.1. & 2. Abb. in 1.not.
Bero. num. 1. & seqq. Ioann. Andr. & omnes in
summario text.

12 Aduerte tamen, quia satisfactio pro illatis
iniurijs non venit, nisi de ea specialiter agatur.
Sed reliqua, idest restitutio rei, resartio damno-
rum,& restitutio fructuum: veniunt etiam si pe-
tita non fuerint, cap. Querelam, de elect. iuncto
princip. cum fin. Et hic sentit glos. 2. & apertè
tradit Innoc. nu.2. in ver. Compellatis, & Abb.
13 eod.nu. vers. Et licet omnia prædicta,& in fructi-
bus perceptis ante motam litem, quamuis regu-
lariter non possit fieri cõdemnatio, nisi expressè
petantur in libello, vt l. Item sciendum, ff.de
14 Edilit. Edict. l.Partium, ff.de Vsuris: tamen hoc
fallit quando agitur de vi expulsiua, vt interdi-
cto Vnde vi, vel Constitutione. Si quis in tan-
tam, & idem si agatur de vi compulsiua. Vt
quod metus causa: tunc enim venit omnis cau-
sa, etiãsi non petatur, l.3. §. Rectissimè,& l.Idem
est, §.vlt. & l.Si plures, ff. de vi, & vi armat. l.Si
quis in tantam, C.Vnde vi, l.Sed & partus, ff.Qui
met. caus. & cap.1. supra eod. tit. Rursus idem
est si agatur peritione hæreditatis, in qua simili-
ter omnia veniunt ratione vniuersitatis, l.Item
videndum est, § fin. & l.Non tantùm, & l.Item
veniunt, §.Fructus, & per tot. ff.de petit. hære-
dit. & hic tenent Innocent. nu.1. vers. Sed licet
Host. in princip. in ver. Et damna, vers. Et hoc
verum est, Ioann.Andr. num.2. eod. vers. Bald.
num.11. Bellam. num.1. & 5. & Bero. num. 50.
in fin. vers. Tertia sit conclusio, & num.51.

15 In alijs verò casibus secundum Innoc. d.nu.1.
vers. & not. Si in libello non petantur ea, quæ
veniunt accessoriè, vt fructus, damna, & inte-
resse; vel etiam si petantur, sed nihilominus sen-
16 tentia feratur super principali non habita men-
tione accessoriorum, de cætero de eis agi non
potest, nec potest ferri sententia super omisso,
l.4. C. de poss. l. Eos in bonæ, C. de Vsur. l.Qui
per collusionem, §.fin. ff de action. empt. l.Cen-
17 tum, ff.de eo quod cert. loc. Sin autem plura
petantur non quasi accessoria, sed quasi princi-
palia, & iure actionis; tunc secus est, vt in præ-
allegat. l.Centum,& cum Innocent. concordant
Host. num.5. vers.Dicitur, Ioann. Andr. num.3.
Butr. num.14. Bellam. num.3. vers. Pone ergo,
& alij communiter.

18 In glossa tertia inquirendum est, An, & quos
fructus teneatur restituere possessor, qui conuin-
citur iniustè possidere. Ad euidentiam præmit-
tendum est primo fructus esse in triplici diffe-
rentia: alij enim sunt naturales; alij industria-
les; alij ciuiles, vt distinguunt Bart. in l. Et ex
diuerso, nu.1. ff.de rei vendicat. & communiter
Doctores. Licet glossa ponat tantùm duas spe-
19 cies. Naturales sunt, quos natura sponte sua
sine vlla, vel modica hominis industria producit,
vt poma, ficus, & similia, l.Fructus percipiendo,
ff.de vsur. l.Bonæ fidei, ff.de acquiren.rer.domin.
glos. & omnes hic, Menoch. plures cumulans, de
Arbitr. cas. 210. num.2. Et secundum Bald. hic
num 9 vers. Sunt autem, fructus naturales sunt,
in quibus percipiendis non requiritur cura, &
cultura solemnis, licèt in aliquibus requiratur
aliqua modica, & perfunctoria cura, & modica
expensa, de qua non est curandum. Item se-
cundum eum, num.10. Fructus naturales sont
quando apparatus naturæ præcedit apparatum
hominis, vt fructus arborum; nam poma in di-
uina Scriptura dicuntur, *Fructus, qui sponte na-*
scuntur. Genes. cap.1. idest sine vi, & scissura
aratri, & absque arte, & agricultura, quia totum,
vel quasi totum sola natura perficit; ideo dicun-
20 tur fructus naturales à prædominio. Industria-
les sunt, in quibus plurimum versatur hominum
industria, d.l.Fructus, ff.de vsur. vt frumentum,
vinum, & huiusmodi, quæ per solam industriam
accomodantur vsibus hominum, l.Si fundi, ff.de
rei vendicat. & generaliter, vt inquit Cyn. in
l.Certum, nu.1. C. eod. Cum circa omnes fru-
ctus colligendos operetur natura, & industria
hominis; in segetibus, & vineis maior versatur
industria, quàm in primis, & ideo nos vocamus
segetes fructus industriales, & vuas, quia in his
exigitur multa industria, vt colere terram, se-
minare, sarculare, mundare, potare, ligare, her-
bam succidere, & huiusmodi, quæ sunt artis,
facere. Poma verò, & pira, & his similia voca-
mus fructus naturales, ibi enim non oportet nisi
vermes remouere, & fructus colligere. De his
autem fructibus, quinam propriè dicantur natu-
rales, vel industriales, non potest dari certa
21 doctrina: Sed hoc relinquitur arbitrio Iudicis,
vt communiter dicunt Legistæ in l.Certum, vbi
in specie Cynus num.2. ver. Posset tamen de ali-
quibus, C.de rei vendicat. & in l.Et ex diuerso,
vbi Bart. num.2. ff. eod. Abb. hic num.3. vers. Et
de

de illis fructibus, & Bero. num. 9. vers. Non nulli,
Soccin. Sen. consil. 251. Quoniam in præsenti,
num. 24. vers. Superest postremo, lib. 2. Couarr.
lib. 1. var. resolut. cap. 3. num. 16. Menoch. de
22 Arbitrar. d. cas. 210. nu. 20. Quod quidem arbi-
trium præcedens Iudex ita regulabit vt indu-
striales reputet in quibus magis versatur homi-
num industria, & labor, quàm natura: & è con-
uerso naturales, in quibus magis operatur natu-
ra, quàm industria, arg. l. Quæritur, ff. de stat.
homin. cap. Si testes, §. Hermaphroditus, 4. qu. 3.
23 & tenent Doctores præallegati: vnde oliua, seu
oleum inter fructus industriales recensentur, quia
per solam industriam accomodantur vsibus ho-
minum, vt l. Si eis, & si fundi, ff. de rei vendicat.
& notat Bart. in d. l. Et ex diuerso, num. 2. Bald.
hic num. 10. vers. Excipio vites, & oliuas, Abb.
num. 3. vers. Dubitatur enim, & Bero. num. 10.
24 Item omnes fructus, qui seminantur, sunt indu-
striales, quia cultus hominis magnus præcedit
opus naturæ, vt Bald. inquit d. n. 10. vers. Porrò.
25 Et similiter fœnum, & palea, in quo percipiendo
fit magna expensa, inter fructus industriales cō-
putantur propter grandem operam, quæ requi-
26 ritur, secundum eum. Et idem dicendum de
lana, & lacte propter emungentis, & tondentis
operam, quia non sunt in rudi vsu, sed termi-
nantur inter aliquod ministerium, vt idem ait
dicto n. 10. vers. Item lac, & lana. Et notat glos.
in §. Si quis à non Domino, in ver. Curam, Instit.
de rer. diuis. Bart. in d. l. Et ex diuerso, nu. 2. ff. de
rei vendicat. & Abb. hic num. 3. vers. De lana, &
27 lacte. Sed & aucupia, venationes, & piscatio-
28 nes. Item lapidicinæ, & cretofodinæ in fructi-
bus industrialibus computantur: quoniam etsi
ex corpore rei sint, tamen in his comparandis
magis versatur hominis industria, quam natu-
ra, vt hic per Bero. nu. 16. & de similibus nu. 21.
29 & seqq. Rursus si ex pomis fit ceruisia, initium
habet naturæ, sed ex industria perficitur, & id,
quod deficit naturæ, ars supplendo facit artifi-
tiale, quod in sua ruditate est naturale; & ideò
ceruisiam inter fructus industriales computat
Bald. eod. num. 10. vers. Item si ex pomis. Sed
30 pascua ponit inter fructus naturales, nisi falce
secentur, & in horrea reponantur, vt in vers. Pa-
scua autem, & concordat Bero. hic num. 1. facit
tex. in l. Si vsufructuarius messem, ff. Quibus mo-
dis vsufr. amit. vbi parificantur fœnum cæsum,
spica incisa, vua adempta, & oliua excussa.
31 Ciuiles dicuntur qui non principaliter nascun-
tur ex re, sed ex prouisione hominis, hoc est pro-
pter vsum rei iure Ciuili percipiuntur, vt sunt
32 pensiones domorum, vsuræ, vecturæ nauium,
mercedes iumentorum, operæ seruorum, & aliæ
huiusmodi obuentiones, vt probatur in l. Do-
mum, C. de rei vendicat. & in l. Si nauis, ff. eod.
iuncta l. Vsuræ, ff. de ver. signific. & l. Vsuræ, ff. de
vsur. Abb. hic num. 3. vers. Sed dic clarius. Et
33 quamuis Menoch. de Arbitrar. d. cas. 210. n. 29.
existimet hanc denominationem fructuum Ciui-
lium commentitiam esse, nec vllo iure probari,
contra ea, quæ scripserat in tractatu de recuper.
possess. remed. 15. quæst. 40. nu. 577. tamen verè
dici possunt fructus Ciuiles, seu legales, quia
sunt à iure introducti, & inuenti, ideoque non
dicuntur fructus simpliciter, sed vt legitur in
d. l. Vsuræ, vicem fructuum obtinent, & in l. Præ-
diorum, ff. de vsur. pensiones pro fructibus acci-
piuntur. Vnde non sunt fructus propriè, sed
fictè, & sic legis ministerio adinuenti, quia lex
est illa, quæ fingit, non autem natura, l. Si forte,
ff. de Castrens. pecul. Et ideo accessiones Ciui-
les vocantur per glos. in d. l. Si nauis, in ver. Per-
cipitur, ff. de rei vindicat. & in d. l. Vsuræ, in
gloss. final. ff. de ver. significat. vt benè hic per
34 Bero. nu. 9. vers. Fructus Ciuiles sunt. Nec refert
quod aliqui recenseant pensiones domus inter
fructus industriales, vt Bald. in l. Si traditio, in
fin. Cod. de act. empt. vbi eos industriosissimos
appellat. & alij, quos refert Rota in Romana
pecuniaria 29. Aprilis 1598. coram Blancherto,
& 20. Iunij 1594. coram Penia. Quoniam idcir-
co eos sic appellant, quia proueniunt ex proui-
sione hominis, idest ex præcedente contractu lo-
cationis, vel alterius obligationis; verè tamen
natura illos nō producit, nec sola hominis indu-
stria, sed magis legalis auctoritas; nec talis in-
dustria versatur circa laborem, & culturam, quæ
tribuit titulum pro fructibus irreuocabiliter ac-
quirendis, à qua speciem, & denominationem su-
munt fructus industriales. Vnde Bald. & alij, qui
hos fructus nuncuparunt industriales, impropriè
sunt locuti, vt post Gutier. de Tutel. cap. 23. n. 5.
Aduer. tit. Rota decis. 3. num. 56. part. 7. recent.
35 Licèt fateamur fructus Ciuiles magis accedere
Naturalibus, quam industrialibus, vt tradunt
Alex. consil. 143. Circa primum num. 7. lib. 5. &
cons. 181. In causa, & lite, nu. 6. lib. 2. vbi quod
sunt ad similitudinem naturalium, Rota d. de-
36 cis. 3. nu. 41. Et quicquid sit in pensionibus do-
morum, certè in pensionibus ecclesiasticis res
est extra dubium, quia in his nec considerari
potest industria, quæ perpenditur in locandis do-
mibus, & constituendis censibus, & ex qua de-
sumitur vt affictus, & fructus Ciuiles dicantur
industriales, cum pensiones ecclesiasticæ nulla
hominis industria, seu ministerio percipiantur,
sed ex solo titulo reseruationis Apostolicę, vt per
Rotam dicta decis. 3. num. 58.
37 Præmittendum secundo malæ fidei possessorem
dici verè, & iuris præsumptione.
38 Malæ fidei possessor verè is dicitur, qui rem
possidet, quàm pro certo scit esse alienam, & ad
alium pertinere cap. Si virgo, 34 qu. 2. cap. final.
& ibi Doct. de præscript. Innoc. & Abb. in c. Vi-
gilanti, eod. tit. Ioan. Andr. in regul. possessor,
de Regul. iur. lib. 6. Bald. in Authen. Ad hæc, de
39 Vsur. Abb. hic num. 15. & Bero. num. 17. & ad
hanc speciem refertur etiam is, qui scit rem pro
certo non esse suam; quoniam scire debuit esse
alienam, & ideo verè dici potest malæ fidei pos-
sessor, vt l. final. C. Vnde vi, vbi occupans pos-
sessionem vacantem tenetur eam Domino resti-
tuere, sicut prædo, & fur. cap. Si quid inuenisti,
vbi August. Si quid inuenisti, & non reddidisti,
rapuisti, & cap. Multi, vbi dicitur peccatum esse
simile rapinæ si quis inuenta non reddat, 14. q. 5.
Bero. vbi supra vers. Item dicitur.
40 Malæ fidei possessor iuris præsumptione is di-
citur, cum quo super re, seu dominio rei lis fuit
contestata, l. Sed & si lege, §. Si ante litem, ff. de
petit. hæredit. l. Nemo ambigit, C. de acquiren-
da possess. l. 2. C. de fructibus & litis expensis,
Abb. hic nu. 15. vers. Quidam est malæ fidei pos-
sessor iuris præsumptione, Bero. num. 17. in fin.

& latius dicam, infra in 3. membro principali num. 108.

41 An autem per solam denunciationem de re aliena factam possessor constituatur in mala fide, vide hic per Imol. num. 9. Abb. num. 16. & Bero. num. 20. bene distinguentes inter eum, qui habet titulum, & eum qui non habet.

42 E contra verò bonæ fidei possessoris dicitur, qui ignorat se alienum possidere, sed cogitatione dominij possidet d. cap. Si virgo, 34. q. 2. vbi est tex. Bart. in l. Apud antiquos, in 2. notab. & ibi etiam Bald. n. 6. C. de furtis. Abb. hic n. 15.
43 & Bero num. 19. Item qui credit tradentem esse Dominum bonæ fidei possessor dicitur. Bart. in l. Si existimans, vbi est casus. ff. pro soluto. Bero. vbi supra.

44 His ita constitutis de quatuor principaliter est inquirendum prout distinguunt Bart. in l. Et ex diuerso, num. 6. & 9. ff. de rei vendicat. Butr. hic n. 11. Abb. n. 3. in fin. vers. His præmissis, & Bero. n. 26. vers. Pro clariori.

Primum est de bonæ fidei possessore, qui semper fuit in bona fide, an faciat fructus suos, & quos restituere teneatur. Secundum de malæ fidei possessore, qui semper fuit in mala fide. Tertium de possessore, qui ab initio fuit in bona fide, & ex post facto factus est malæ fidei. Quartum de eo, qui ab initio fuit malæ fidei, deinde factus est bonæ fidei. Rursus quidam possident cum titulo putatiuo, quidam sine titulo. Item quidam cum violentia, quidam sine violentia, & de his omnibus est videndum.

45 Circa primum membrum principale ex dictis Abbatis num. 4. colliguntur conclusiones infrascriptæ.

Prima conclusio est: Possessor bonæ fidei semper sine titulo facit fructus industriales suos, & naturales in quantum eos consumpsit, sed naturales extantes, & non consumptos nunquam facit suos, vt l. Fructus percipiendo, ff. de vsur. & vult glos. vlt. hic. & in d. l. Et ex diuerso, in ver. Habendam, ff. de rei vendicat. & in §. Si quis à non Domino, in ver. Fructus, Institut. de rer. diuis. Innoc. in cap. In litteris, num. 4. vers. Vel etiam si esset bonæ fidei possessor. supra eod. Butr.
46 hic nu. 12. Abb. d. num. 4. & Bero. n. 23. Si verò habuit titulum, tunc fructus omnes facit suos etiam naturales non consumptos: & ita intelligi debet tex. in l. Bonæ fidei, ff. de acquir. rer. domin. Et hoc placuit Oldrad. & Iacob. de Arena, quos refert, & sequitur Bart. in d. l. Et ex diuerso, num. 3. ff. de rei vendicat. Butr. hic num. 12. Anchar. num. 9. Imol. n. 12. Bero. n. 23. & seqq. Felin. in cap. De quarta, n. 30. de præscr. Alber. de Rosate in d. l. Fructus percipiendo, num. 1. Fulgos. in l. Fructus non modo, num. 9. ff. de rei vendicat. Imol. in l. Nesennius, §. Fundum, num. 3. ff. eod. Igneus in l. 3. §. Si conditioni, à nu. 35. vsque ad 40. ff. ad Sillan. Afflict. decis. 240. num. 1. & sequuntur communiter hodie moderni, vt Abbas hic testatur n. 4. vers. Si verò habuit titulum; licèt glos. vlt. hic, & antiquiores communiter dixerint bonæ fidei possessorem fructus naturales nunquam suos facere, sed teneri restituere vniuersos, siue extantes, siue consumptos, per textum in d. l. Fructus percipiendo, ff. de vsur. & ad text. in d. l. Bonæ fidei, conantur respondere, sed non bene. Quod esset intelligendus de fructibus industrialibus, quod non procedit, quia obstat littera illius tex. ibi: Non tantum eos, qui diligentia, & opera eius prouenerunt, sed etiam omnes: & sic etiam naturales, quos natura ipsa producit sine vlla hominis industria, & cultura, vt dictum est supra in euidentialibus, n. 19. quod latiùs prosequitur hic Bero. à num. 26.

Nec obstat dicta l. Fructus percipiendo, quia intelligi debet de fructibus naturalibus extantibus, quos bonæ fidei possessor etiam cum titulo
47 non facit suos, non autem de consumptis. Ratio est, quia quod operatur industria, & cultura in fructibus industrialibus, vt in d. l. Fructus, & in d. l. Bonæ fidei cum similibus, hoc operatur
48 consumptio in naturalibus, arg. l. Nam etsi fur. l. Si à furioso, in fin. l. Si ergo, l. Si filius, & l. Non omnis, §. Pupillus, ff. Si certum petatur, vbi per consumptionem mutuum reconciliatur; & id quod meum effectum non erat, post consumptionem meum efficitur, quamuis haberem causam à malæ fidei possessore, ac etiam à fure, & à prædone, l. Quæsitum, in fin. ff. de acquir. possess. vt bene hic per Bero. n. 23.

49 Secunda conclusio est: Bonæ fidei possessor etiam sine titulo suos facit fructus ciuiles, quos facto, prouisione, seu diligentia sua percepit, eo quod ipse laborauit, & ei soluens liberatur, vt in l. Si Vrbana, ff. de condict. indebit. Et ita à fortiori per illum tex. voluit Innoc. in d. c. In literis, n. 3. in fin. vers. Nisi fortè, supra eodem. Bart. in d. l. Et ex diuerso, num. 5. Nam si malæ fidei possessor tales fructus ciuiles facit suos, licèt reuocabiliter, quia tandem tenetur illos restituere: ergo multò magis bonæ fidei possessor etiam sine titulo; & sequuntur Butr. num. 12. Anchar. num. 5. & Bero. num. 23. vers. Secunda sit conclusio.

50 Tertia conclusio est: Possessor bonæ fidei facit etiam suos fructus ciuiles, quos diligentia, & opera, vel contractu alterius percipit propter bonam fidem, sed ei soluens non liberatur, nisi habuerit iustam causam soluendi, vt distinguendo declarat Bart. in d. l. Si vrbana, num. 4. ff. de condict. indebit. & post eum Abbas hic num. 5. vers. Aut bonæ fidei possessor. & latè Bero. n. 24. vers. Tertia sit conclusio. Angel. in §. Si quis à non Domino, nu. 4. Instit. de rer. diuis. Menoch. de recuperan. possess. remed. 15. num. 614. similis distinctio fit in malæ fidei possessorem, vt patebit infra n. 61. & de pensionibus ecclesiasticis vide quod infra dicam n. 223.

51 Hactenus dictum est an, & quando bonæ fidei possessores faciant fructus suos: nunc inquirendum, an, & quando teneantur illos restituere, & qua actione: & ex dictis Abb. hic num. 6. facio infrascriptas conclusiones.

Prima sit conclusio. In illis casibus, in quibus bonæ fidei possessor non facit fructus suos (quod regulariter contingit in naturalibus) si tales fructus extent, & non sint consumpti, illos restituere tenetur eo modo, quo rem ipsam, seu capitale. & consequenter rei vendicatione, glos. magna in princ. Instit. de offic. iudic. Et ita potest intelligi text. in l. Cum in rem, ff. de rei vendic.
52 Si verò tales fructus non extent, quia consumpti sint, non dolo malo, sed bona fide, quoniam præsupponimus possessorem semper esse bonæ fidei:

fidei: tunc vendicari non possunt ex quo non extant in rerum natura, & possessor consumptione
53 effectus fuit dominus secundum ea, quæ dicta sunt supra, num. 46. & 47. & rei vendicatio non datur contra Dominum, sed ipsi Domino, vt d. l. In rem, & l. vnic. C. de alien. iudic. mutan. caus. facta. Verùm si possessor ex huiusmodi fructibus consumptis factus sit locupletior: tunc contra eum ex æquitate agi poterit, l. Si me, & Titium, ff. Si certum petatur, videlicet ad æstimationem eatenus, quatenus locupletior factus sit, conditione sine causa: Vel melius forte certi conditione generali, l. Certi condictio: cum ibi norat, ff. Si cert. petat. iuncta d. l. Si me, & Titium. Abb. hic num. 6. & Bero. n. 29. vers. Prima sit.

54 In dubio autem bonæ fidei possessor, qui fructus naturales consumpsit, non præsumitur ex illis factus locupletior, vt voluit Angel. in l. In insulam, §. Factus, num. 1. ff. solut. matrim. & in cons. 160. Domina Catherina, in fine, & cons. 123. super primo puncto, num. 2. in fine. Alex. in l. Mulier, §. Cum proponatur, in fin. ff. Ad Trebell. cum quibus videtur transire Bero. hic num. 30. licèt contrarium tenuerit idem Angel. in l. Verum; num. 4. post glos. 1. ibi, ff. de pet. hæredit. Tu vide Menoch. de præsumpt. tom. 2. lib. 6. præsumpt. 27. num. 6. vbi plures citat pro vtraque sententia; & primam dicit satis apertè probari in l. In pupillo, ff. de solut. quam etiam probat alijs pluribus relatis Thomas Sanchez super Decalogo tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 37. 38. & 39.

55 Secunda sit conclusio, quod in illis casibus in quibus bonæ fidei possessor facit fructus suos, non tamen facit illos suos irreuocabiliter, quia si extant, & non sunt consumpti, tandem tenetur eos restituere, vt l. Certum, ibi Bonæ fidei verò extantes, C. de rei vendic. & §. Si quis à non Domino, Instit. de rer. diuis. ibi si postea Dominus superuenerit, & fundum vendicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest. Ergo à contrario sensu potest de non consumptis. Ad idem tex. in l. Bonæ fidei, ff. de acquir. rer. domin. ibi, suos interim facit, quia quod fructus attinet, loco Domini pene est: & cum mysterio dixit, loco Domini pene est, vt innueret, cum non effici perfectè, & irreuocabiliter Dominum. Item dixit, suos interim facit; idest vt notat ibi glos. in ver. Interim, id secundo, donec durat bona fides, ad significandum domi-
56 nium hoc esse reuocabile. Et quamuis illos extantes non teneatur restituere per viam actionis, puta per rei vendicationem, quæ hoc casu competere non potest, vt proxime dictum est n. 53. nihilominus ad illorum restitutionem cogi potest per officium iudicis ex quadam æquitate: nam cum ex re mea bonæ fidei possessor factus sit locupletior, & fructus extantes ex re mea penes se habeat æquitas postulat, vt illos mihi restituat; & ideo cum actio mihi non competat, succurritur per officium iudicis, quod implorandi est impertiendum quoties iudici æquum videbitur, arg. d. l. Si me, & Titium, iuncto c. 2. de offic. iudic. & tex. in l. 4. §. Hoc autem iudicium, cum ibi notatis, ff. de damn. infect. l. 1. ff. de iurisdict. omn. iudic. dixi in c. Quoniam, à n. 34. vsque ad num. 38. inf. de decim. & ita determi-

nat Innoc. in c. In litteris, nu. 1. vers. Si autem, supra eod. nam posteaquam firmauit bonæ fidei possessorem facere fructus industriales suos sine habeat ius, siue non per iura ibi allegat: postea subdit, quod si aliquid de fructu remansetit penes ipsum, postquam constiterit, quod proprietas ad alium pertinet, officio iudicis id restituendum est l. Certum, §. Bona, C. de re vendic. quod etiam repetit nu. 4. vers. Vel etiamsi esset. Idem tenet Bart. in d. l. Et ex diuerso, num. 1. ff. de rei vendic. Bald. in l. 2. n. 6. vers. Sed quid si fructus extent, C. de fruct. & lit. expens. vbi quod bonæ fidei possessor tenetur ad fructus extantes etiam si sint commixti cum alijs eiusdem speciei, puta frumentum cum frumento, arg. l. In naue, ff. locat. Idque vel condictione sine causa, vel officio iudicis mercenario, l. 4. §. Post litem, ff. finium regundior. & hic firmant Bntr. num. 12. vers. Si autem quæritur. Abb. nu. 4. Et est communis opinio, vt attestatur Bero. d. n. 30. vers. Posset tamen opinio, licet ipse sentiat hoc casu fenctus posse condici certi conditione generali; & ideo non competere officium iudicis, quod est remedium extraordinarium, nisi in casu, vt ibi per eum.

57 Tertia sit conclusio, quod bonæ fidei possessor post consumitionem fructuum, quos suos fecerat, etiam industriales, & ciuiles, seu illorum æstimationem restituere tenetur, quatenus ex illis factus est locupletior, l. Item veniunt, §. Præter hæc, ibi, Eos autem, qui iustas causas habuissent, quare bona ad se pertinere existimassent, vsque eo dumtaxat, quò locupletiores ex eâ re facti essent, condemnandos esse, ff. de pet. hæred. l. Sed si lege, §. Idem si rem distraxerit. & Si rem, & pretium: & l. seqq. ff. eod. & l. Nam hoc natura, ff. de condit. indebit. & ad illorum restitutionem tenetur, & conueniri potest condictione sine causa, quia illa actio, seu con-
58 dictio, quæ datur ex æquitate, datur non solùm aduersus eum, qui factus est locupletior ex re mea; sed etiam contra eum, qui locupletior factus est ex re mihi debita, quæque nondum mea erat, vt colligitur ex l. Si eum seruum: & ex d. l. Si me, & Titium, ibi, non quia pecuniam tibi credidi, sed quia pecunia mea ad te peruenit, eam mihi à te reddi bonum, & æquum est, ff. Si cert. petat. maxime iuncta glos. in ver. Pecunia mea, quæ exponit mea, idest mihi debita. Quæ conclusio est Innocentij in c. In litteris, num. 1. vers. Sed & si electio, supra eod. Item Bart. in d. l. Et ex diuerso, num. 6. & 7. ff. de rei vendic. Anton. de Butr. hic num. 12. col. 3. circa med vers. Bartolus dicit: & Abb. n. 6. vers. Bartolus in d. l. Ex diuerso, vbi sequitur hanc opinionem tanquam æquissimam. Soc. Sen. cons. 231. Quoniam, n. 25. lib. 2.

59 Locupletior autem dicitur quando occasione rei sic consumptæ patrimonium suum est aliquo modo auctum, vt quia sumptus non fecit, quos alioquin ex suo patrimonio facturus fuisset, vel aliquid lucratus est illius rei occasione: cus si propterea lautiùs vixit, aut splendidius, quam aliàs victurus esset, vt l. Sed & si lege, Quod autem quis ex hæreditate, ff. de petit. hæredit. & l. Item seruandum, ff. de legat. 2. ibi, non enim absumitur quid in corpore patrimonij tenetur, qua de re plura congerit Thomas Sanchez super

per Decalog. tom. 1, lib. 2. cap. 23. à nu. 7. vsque ad num. 16.

60 Sed tu aduerte, quia proposita conclusio ex mente Bart. Butr. & Abb. non est communis, sed singularis ipsorum: nam gloss. & DD. communiter tenent bonæ fidei possessorem in tantùm facere fructus industriales suos, vt si ab illo sint consumpti, quamuis ex eis factus sit locupletior, tamen nullo modo teneatur illos restituere; quoniam etsi extantes restituere debeat, vt dictum est supra in alia conclusione, n. 55. tamen postquam consumpti sunt, ad illorum restitutionem nullo casu adstringitur, quia illos ex cultura, diligentia, & labore irreuocabiliter lucratus fuit, §. Si quis à non Domino, Instit. de rer. diuis. & ita tenere communiter DD. affirmat Bero. hic n. 33. vers. Et ne erres: quibus adde Rotam in Romana fructuum Portarum, 20. Nouembris 1585. coram Gipsio, in qua dinumeratis Doctoribus pro vtraque sententia, sequuta fuit sententiam Accursij, & Azonis in d. l. Et ex diuerso, ff. de rei vendicat. contra sententiam Bartoli, hoc est bonæ fidei possessorem etiam factum locupletiorem non teneri restituere fructus quando agitur in iudicio particulari, sed solùm vbi agitur in dicto vniuersali, veluti petitione hæreditatis. Postea tamen Rota in Mediolanen. Pensionis, 19. Ianuarij 1635. coram Merlino, quæ habetur in impressis, decis. 3. n. 48. par. 7. recent. ponderauit, quod in præallegata decisione Gipsij asseritur non fuisse discussum, sed inter Dominos multum controuersum, an illa opinio esset verior, & solummodo conclusum illam esse communiorem; sed hodie numerando Recentiores Doctores, qui post decisionem scripserunt, fortasse illa non esset communior. Et tenendo opinionem Bartoli, non obstat ratio consumptionis ex aduerso considerata: quoniam fructus non ditunetur consumpti ex quo in corpore patrimonij retinentur, vt dicitur in dicta l. Ita fructuum, ff. de legat. 2. & declarat Bald. in l. Vbi adhuc ad fin. vers. Item per gloss. C. de iure dotium. Nec refert, quod ille text. & alia iura superius in conclusione alligata loquantur in petitione hæreditatis, & sic in Iudicio Vniuersali. Quoniam in hoc nulla constituenda est differentia, vt optime deducit Bero. hic n. 35. quem per te videas. Et pro hac opinione ferè innumeros tam Iurisperitos, quàm Theologos cumulat Thom. Sanchez super Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 47. & 77.

61 Circa secundum membrum principale de malæ fidei possessore, qui semper fuit in mala fide, an faciat fructus suos, vel illos restituere teneatur, & quo remedio; Licet gloss. vlt. hic breuiter se expediat dicens eum teneri ad restitutionem fructuum omnium, qui probantur ad eum peruenisse tam ante, quàm post litem contestatam sed non adeo, qui percipi potuerunt, nisi sit violentus: tamen hæc gloss. communiter non tenetur, vt dicit Abb. hic num. 7. Vnde ex eius dictis constituendæ sunt sequentes Conclusiones.

Prima sit conclusio, quod malæ fidei possessor siue sit violentus, siue non, & siue possideat sine titulo, siue cum titulo, fructus etiam industriales non facit suos: Nam mala fides hoc operatur, text. est in l. Qui scit, ibi Si totum fundum alienum qui sciens possideat, nulla ex parte fructus suos faciet, quoquomodo sati fuerint, ff. de vsur. & l. Fructus, la prima, ff. de rei vendicat. Ad idem tex. in l. Domum, l. Si fundum, & l. Certum, C. eodem titulo, vbi fructus vendicantur. Ergo non sunt malæ fidei possessoris, & in hoc nullum est dubium, vt inquit Bero. hic nu. 34.

62 Hoc tamen intelligas, nisi fructus siue naturales, siue industriales à malæ fidei possessore essent consumpti, quia consumptione suos faceret. Quod enim operatur translatio dominij ab initio, idem operatur consumptio rei ex post facto, l. Si filius familias, cum similibus, ff. Si certum petatur: & ita est de mente Bartoli in d. l. Et ex diuerso, num. 11. ff. de rei vendicat. Abb. hic num. 7. & Bero. d. n. 34. vers. Hoc tamen intelligas, dum dicunt contra malæ fidei possessores ad fructus consumptos agi condictione sine causa, quæ præsupponit dominium ex parte rei conuenti, §. Sic itaque, Iustit. de action. & hoc de fructibus naturalibus, & industrialibus.

63 In Ciuilibus verò distinguendum est, vt legitur, & notatur in l. Si Vrbana, ff. de condict. indeb. nam quandoque malæ fidei possessor hos fructus recipit ex contractu inito cum se ipso, quandoque ex contractu inito cum Domino. In primo casu soluens liberatur, sed recipiens tenetur. Secundò verò casu soluens non liberatur, nisi habuerit probabilem causam ipsi soluendi, puta quia iniustè fuit electus, vel confirmatus per Superiorem, & putabatur confirmatio legitima, cum non esset secundum Innocent. in cap. In litteris, num. 3. in fin. vers. Nisi fortè, supra eodem, Abb. hic num. 8. & Bero. nu. 34. vers. Fructus verò Ciuiles. Similis distinctio in bonæ fidei possessore facta fuit supra num. 49. & num. 50. in 2. & 3. conclusione.

64 Nunc videndum an malæ fidei possessor fructus, quos fecit suos, restituere teneatur, & quo remedio: & in hoc similiter constituendæ sunt conclusiones infrascriptæ.

Prima conclusio: Malæ fidei possessor sine titulo tenetur de fructibus, quos percepit, & qui percipi potuissent, & sic de perceptis, & percipiendis, vt hic probatur, licèt hæc littera loquatur de violento. Ad idem sunt iura clara in l. Domum, ibi: Præses Prouinciæ cum pensionibus, quas percipit, aut percipere poterat, & omni causa damni dati, restituere iubebit, Cod. de rei vendicat. in l. Fructus, & in l. Si nauis, ff. eod. & firmat gloss. in cap. Non liceat Papæ, in ver. Et cum fructus, 12. quæst. 2. Item gloss. in l. Et ex diuerso, in ver. Non habendam, ff. de rei vendicat. Abb. hic nu. 7. vers. Distinguendum est, & nu. 15. Ias. in l. Apud Iulianum, §. Fructus, ff. de legat. 1. & sequitur Rota apud Put. decis. 383. num. 5. & decis. 1170. nu. 1. part. 3. diuers. vbi quod intrusus in beneficio teneatur restituere etiã fructus, quos percipere potuisset, sicut violentus. Et idem seruat quando spoliator non habet iustam causam, quare spoliauit, vt in decis. vlt. de restit. spoliat. in Antiq. Put. vbi supra.

65 Quo verò ad remedia, quæ dantur aduersus malæ fidei possessorem ad restitutionem fructuũ, Distinguendum est: nam aut quæritur de fructibus perceptis, aut de percipiendis. Si de perceptis, refert an adhuc extent, vel sint consumpti. Si extent, peti possunt rei vendicatione; Si sunt

con-

consumpti, condictione sine causa, vel iniusta,
vt est casus in l. Mala fide, C. de condict. ex lege,
& in l. Aduersus, ibi: Sed extantes quidem ven-
dicari, consumptos verò condici posse proculdu-
bio est, C. de crimin. expilat. hæredit. Item de
66 consumptis agi potest rei vendicatione perinde
ac si extarent, quia ex quo erat malæ fidei pos-
sessor, & sic sciebat, seu scire debebat, illos fru-
ctus non esse suos, vtique eos consumendo dici-
tur dolo desijsse possidere, & ideo rei vendica-
tione illos restituere tenetur, vt in l. Qui dolo, &
in l. Parem, ff. de regul. iur. nam pro possessione
dolus est, vt dicitur in d. l. Qui dolo, vbi glos.
vnica exemplificat in conuento rei vendicatio-
ne, vel petitione hereditatis. Aduerte tamen, quia
hoc casu propter dolum, & malam fidem datur
rei vendicatio vtilis, non directa, arg. l. Electio,
§. Si is quam, ff. de noxal. & declarat glos. in
d. l. Mala fide, & l. Qui dolo, & Bero. hic nu. 34.
vers. Item de consumptis.
67 Rursus contra malæ fidei possessorem ad con-
sumptos agi potest etiam condictione furtiua,
tanquam contra furem, quia fur dicitur rem
alienam scienter contrectando, l. 1. ff. de furt.
iuncta l. In rem, §. final. ff. de condict. furt. quia
68 contra furem omnis actio degenerat, vt §. Sic
itaque, Instit. de action. Bero. vbi supra vers. Item
69 contra. Quinimo malæ fidei possessor fructus
percipiendo non facit furtum, sed consumendo
facit furtum, & tenetur furti, vt est casus in
d. l. Mala fide, & ibi Salicet. in summario, C. de
condict. ex lege.
70 De fructibus autem percipiendis, qui num-
quam fuerunt in rerum natura, malæ fidei pos-
sessor sine titulo conuenitur officio iudicis, vt
§. Illorum, Institut. de offic. Iudic. Glos. Bald.
Salicet. & Paul. de Castro in l. Domum, C. de
rei vendicat. Abb. hic num. 7. vers. De percipien-
dis autem, & Bero. d. num. 34. eodem vers. Rot.
decis. 1170. num. 3. par. 3. diuers. Nam rei ven-
dicatio non datur, quia nihil extat, vt supra,
nec condictio sine causa, quia nihil ad eum per-
uenit, arg. d. l. Si eum seruum, & l. Me & Titium,
ff. Si cert. petat.
71 Secunda conclusio. Malæ fidei possessor cum
titulo tenetur de omnibus fructibus perceptis,
sed non de percipiendis, quia titulus cum excu-
sat, vt l. Si fundum, C. de rei vendicat. ibi [Fru-
ctus, quos cum mala fide percepisse fuerit pro-
batum aditus Præses Prouinciæ restituere iube-
bit] vbi glos. vlt. & Bart. nu. 3. ideo dicit *perce-
pisse*, quia de percipiendis non tenetur propter
titulum, quem habet. Idem tenet glossa in l. Sed
& partus, in ver. Potuit, ff. de eo quod met. caus.
& in l. Si nauis, §. final. in ver. Generaliter, in
l. Fructus non modo, in ver. Poterunt, & in l. Et
ex diuerso, in ver. Non habendam, ff. de rei. ven-
dicat. Item glos. in c. Non liceat Papæ, il primo,
in fine, 12. quæst. 2. Speculat. in tit. de fructibus,
& interesse, §. Scias igitur, num. 3. & 4. Bart. in
d. l. Fructus non modo, nu. 1. in 1. opposit. Bald.
in d. l. Si fundum, n. 2. in 5. notab. & in 5. oppos.
& ibi etiam Angel. num. 3. Host. in cap. Cum
causam, ad finem supra de offic. Iudicis Delegat.
vbi etiam Ioann. Andr. num. 8. & Abb. num. 5.
& hic tenent glossa vlt. Host. nu. vlt. Butr. nu. 1.
Cardin. nu. 1. ad fin. Anchar. nu. 12. Imol. nu. 5.
& Abb. nu. 7. Ex quibus constat hanc esse com-
munem opinionem: licèt Cynus in dict. l. Cer-
tum, num. 3. in fin. Paul. de Castro in d. l. Si fun-
dus, num. 3. C. de rei vendicat. & alij nonnulli
opinati fuerint malæ fidei possessorem tenere
indistinctè ad restitutionem fructuum, qui perci-
pi potuerunt, siue titulum habeat, siue non. Sed
non benè, quia iura per eos allegata loquuntur
apertè in malæ fidei possessore, qui titulo caret.
72 Fallit tamen supradicta conclusio in quatuor
casibus, in quibus malæ fidei possessor cum ti-
tulo etiam de percipiendis tenetur, quos ponit
glos. vlt. in d. l. Si fundum, C. de rei vendicat. &
Abb. hic num. 7. ante medium vers. Et commu-
niter excipiuntur quatuor casus. Primus est in
eo, qui in fraudem creditoris emit, l. Ait Prætor,
§. Per hanc, ff. de his quæ in fraud. credit. Se-
cundus in eo, qui sciens emit contra legis inter-
dicta, l. Quemadmodum, C. de Agricol. & censit,
libr. 11. Tertius in eo, qui emit à fisco non so-
lemniter vendente, l. 1. C. de fid. instrum. & iur.
Hastæ libr. 10. l. Videamus, §. Item, ff. de Vsur.
Quartus in emente per metum, d. l. Sed & partus,
ff. Quod met. caus. Et quamuis Vltramontani
teneant oppositum, tamen glossa præallegata
communiter tenetur, vt inquit Bart. in l. Et ex
73 diuerso, num. 11. ff. de rei vendicat. addit glos. &
quintum casum, videlicet in eo, qui studiosè pa-
titur fructus maturos corrumpi, & consentit glos.
Ioann. in cap. Non liceat Papæ, in ver. Et cum
fructibus, ibi, vel qui culpa sua non sunt perce-
74 pti, 12. quæst. 2. Sextum addit Bero. hic num. 34.
vers. Fallit tamen, videlicet in eo, qui mala fide
possidet rem minoris etiam cum titulo: de quo
est glos. in l. Patri pro filio, § Item ex diuerso, in
ver. Fructibus, ff. de minor. per illum tex. iuncto
§. præcedenti, quam glossam ad hoc pro singulari
allegat Romanus in singulari 542. Quibus addo
Crescentium decis. 8. de caus. possess. & propriet.
75 Cæterum quatuor primi casus excepti redu-
cuntur omnes ad vnum, videlicet quando titulus
est infectus, & à iure reprobatus, tunc enim ha-
betur pro non titulo; ac proinde malæ fidei pos-
sessor non excusatur à restitutione fructuum, qui
percipi poterant, vt declarat Host. in cap. Cum
causa, ad fin. supra de offic. Deleg. post cum
Ioan. Andr. ibid. num. 8. & Abb. num. 9. & idem
Abbas hic num. 7. Fulgos. cons. 190. Visis, toto
processu, num. 4. vers. Ad secundum autem, &
cons. 136. Quia ex facto, num. 2. vers. Ad secun-
dum, & ita reduci omnes ad hunc casum aduer-
tunt, Faber in d. l. Certum, C. de rei vendicat. &
Ioan. Garz. in tract. de expens. cap. 23. nu. 43.
76 Sed numquid malæ fidei possessor teneatur re-
stituere distributiones quotidianas, quas residen-
do, & diuinis interessendo percepit, quas ve
77 percipere potuisse. Non videtur, quia distribu-
tiones quotidianæ non computantur inter fru-
ctus, nec fructus dicuntur, cap. Licet, vers. Nolu-
mus autem vt distributiones quotidianæ, infra
de præben. & in cap. de Cleric. non resid. lib. 6. &
in cap. final. de concess. præben. eod. lib. & in
Extrauag. Cum non nullæ, la prima, vers. Præ-
terea, de præben. plenissimè Oldrad. cons. 118.
Ex virtute gratiæ, Ioann. Andr. in Rubrica, de
concess. præben. qui transtulit integrum consi-
lium Oldradi, auctore tacito, Felin. in cap. Ad
aures, nu. 14. de rescript. & censuit Rota in quam
plurimis decisionibus, quas cumulat Gonzalez
ad

adreg. 8. Caneellariæ in prœm. §. 7. nu.154 &
addentes ad deeis.576. n 1. par.4. com.3. reeent.
78 Et meritò, quia distriburiones nihil com-
mune habent cum corpore beneficij, sed dan-
tur ratione seruitij, & in recompensam solicitu-
79 dinis dininorum officiorum, d. c. vnico, de cler.
non resid. lib.6. & quandoque Manualia, quan-
doque victualia appellanr, vt ibidem, & in c. De
cætero, eod. tit. in hac compilat. & d. cap. Licet,
infra, de præben. Felin. in cap. Cum olim, in
80 princ. de re vendicat. Item debentur pro opere
diurno, & ratione laboris impensi in vineo Do-
mini, & dantur tanquam merces. Paris. cons.33.
num.3. vol.4. Gigas post alios cons.144.num.6.
& 13. Rota decis.309. n.16. & 17. par.7.recent.
Burat. deeis. 193. num. 18. *dignus est autem ope-
rarius mercede sua*, 1. ad Timoth.5. c. Quicumq;
12. q. 2. nec denario frandari debent in vinea
Domini operantes, c. final. De magistris. Item
os bouis ligari non debet triturantis. Deuther. 25.
cap. Eeclesias, vers. Item non alligabis, 13. q. 2.
cap. Extirpandæ, de præbend. Et qui ad opus
eligitur repelli non debet à mercede, cap. Cum
secundum, de præbend. & cap. Charitatem, 12.
qu. 2. Hoc iustum namque est, vt illi consequan-
tur stipendium, qui pro tempore suum commo-
dare reperiuntur obsequium, & cap. Ecclesiasti-
cis, ead. caus. & quæst. & c. Clerici, r. quæst.2.
Nemo enim *militat stipendijs suis*, 1. ad Corinr.9.
cap. Ex his, 12. q. 1. & cap. Cum ex officij, de
81 præscript. Quinimo non videtur quis fraudandus
mercede laboris, etiamsi de facto officium oe-
cupanerit, vt probat tex. in l. Titio, ff. ad muni-
cipal. & de Incol. vbi exercens ministerium alte-
ri demandatum sub certo salario, potest, ae de-
bet salarium illud eonsequi. Facit text. in l. 1.
in 1. responso, ff. Si mensor. fals. mod. dixer. &
in l. Cum duobus, §. Si coeundo, ibi, Pretium
nim operæ est, ff. Pro socio, cum alijs in pun-
o allegat. per Franc. Viuium in Silua commun.
pin. in ver. Distributio, opin.594. num.5. vers.
Quod datur pro seruitio.
82 Potissimum autem hæc vendieant sibi locum
in ijs distributionibus quotidianis, quia cùm
in ipsis acquirendis magis sit elaborandum, in-
de est, vt plenius aequirantur, quàm fructus
præbendæ, adeo vt Clericus quamuis de fructi-
bus beneficij testari nequeat: tamen cum distri-
butionum sit absolutus Dominus, de illis bene
testari possit, vt post Gulielm. in Extrauag. Sus-
cepti, Ioan. XXII. firmar Gemin. in cap. vnico,
§. Qui verò, n.3. in 3. notab. & ibi etiam Franc.
num.4. de clericis non residentibus lib 6. Ludou.
Bologn. in addit. ad Ioan. de Anan. cons. 87.
sub num. 5.
83 Sed his non obstantibus Rota sæpissimè reso-
luit malæ fidei possessorem teneri, & eondem-
nandum esse ad restitutionem quotidianarum
distributionum, quas inseruiendo, & diuinis in-
teressendo percepit, etiamsi ex parte impediti
nulla præcesserit protestatio. Cassador. decis. 6.
num. 3. de præben. Puteus decis.383. n.7. lib.1.
Rot. decis.618. nu.1. par.1. & decis.1170. par.3.
diuers. Coecin. deeis.21. num.3. & 4. & sequun-
tur Gonzal. ad reg. 8. Caneell. in procem. §. 7.
num. 161. vers. Quartò limita, & Grat. diseept.
forens, cap. 591. num.41. Idque iure optimo, ne
ex facto, & culpa sua malæ fidei possessor locu-
pletetur cum aliena iactura, vt per Put. d. de-
84 cis.383. num. 8. & Coccin. d. decis.21. nu.2. Et
quia licèt in valore fructuum non computentur
distributiones quotidianæ, Rota decis.33. nu. 2.
de senten. & re iudicat. & deeis. 39. num.1. de
præben. in Antiq. (in quibus terminis loquitur
Oldrad. Ioan. Andr. & Felin. in locis supracita-
85 tis) tamen huiusmodi distributiones compre-
henduntur sub fructibus. Aliud enim est dice-
re, quod distributiones quotidianæ comprehen-
duntur sub valore fructuum, & non comprehen-
duntur; & aliud, quod sint de fructibus, & sunt:
quia tales distributiones quotidianæ dantur re-
sidentibus Canonicis, etsi Canonicus esset impe-
ditus, haberet illos. Ratio ergo postulat, & æqui-
tas suggerit, vt sub nomine fructuum compre-
hendantur; quæ sunt formalia verba Mohedani
decis.6. num.2. & 3. de præben. & sequitur Rot.
86 deeis.1170. num.2. par.3. diuers. Et propterea
condemnatus ad restituendos fructus Canoni-
catus, & præbendæ censetur etiam condemnatus
ad restituendas distributiones quotidianas, vt
resoluit ibi Mohed. dicens nu. 1. hunc esse com-
munem stylum, & practicam Rotæ, vt in causis
Beneficialibus super Beneficijs Capitularibus nõ
fiat alia condemnatio nisi cum fructibus perce-
ptis; & sub verbo *Fructibus* semper comprehen-
dantur distributiones quotidianæ: & apud Put.
d. decis.383. n.5. & 6. lib.1. & d. decis.618. par.1.
diuers. Gonzal. & Gratian. loc. cit.
87 Nec obstat quod distributiones quotidianæ
sint mercedes seruitij, & laboris diurni. [Quo-
niam, vt disertis verbis respondet Cassador. d.
decis. 6. num. 1. de præben. si Canonicus non
esset Canonicus, aut non reputarerur pro Cano-
nico, proculdubio eos non habuisset; quia tan-
quam tali cum stallo in Choro, & loco in Capi-
tulo concessæ fuerunt. Vnde quas absque titulo
perceperat, tenebatur restituere. Idem ergo si
cum titulo reprobato, & sine iuris fomento, quia
hæc paria sunt, l. Nulla, ff. de Author. Tutor.
cap. Tuæ, de Cler. non resid. Facit etiam c. Con-
stitutus, de Procur. vbi non est differentia, quod
non sit constitutus Procurator, vel quod minus
sufficienter constituatur. Et ita Abbas ibi colli-
88 gie. Pro hoc facit, quia negari non potest, quin
sem alienam contrectauerit furtum committen-
do, vel rapinam, vt dicitur in cap. Dudum, il
89 secondo, de elect. Sciebat namque, aut scire
debuit (cum iuris ignorantia non releuet, l. Le-
ges, C. de legib.) quod non erant suæ, nec ei
debitæ distributiones, nisi esset institutus, reg. 1.
de reg. iur. lib. 6. & quod vitiosè percipiebat,
quod Canon prohibet, c. vnico, de eo qui mit.
in poss. caus. rei seru. eod. lib. Quodque ad aliũ
spectabant. l. Cum quærebatur, C. Vnde vi, &
90 necesse habebat iniustè habita restituere. Quo-
niam non sufficit huiusmodi demonium agendo
pœnitentiam in sola oratione, & ieiunio eijcere,
91 vt inquit Host. in d. c. Dudum, num.17. & illud
de seruitio personali non excludit, quin in casu
d. cap. vnici, de Clerie. non resid. lib.6. cogatur
ad restitutionem distributionum, quarum domi-
nium non acquisiuit, nec suas fecit. Et idem esse
debet in omni casu malæ perceptionis, non con-
siderato quod seruiuit, & laborauit, & quod os
bouis triturantis ligari non debuit c. Extirpan-
dæ, post princ. de præben. quia labor attenditur
à

à iure in habentibus legitimum ingressum, &
residentibus in casibus, locis, & temporibus per-
missis, non in prohibitis; aliàs præstaret pec-
candi occasionem contra d. c vnicum, de eo qui
mit. in possess. & l. a. cum simil. C. de indict.
92 viduit. toll.] Hactenus verba Cassadori in præ-
dicta decis. Quibus adde quod gerens negocia
mea me inuito, mercedem prætendere non po-
test, quia nec expensos repetit, licèt vtiliter ges-
serit, l. fin. C. de negoc. gest. facit text. in l. Qui
aliena, §. Libertos, & in leg. Ex duobus, ff. Eo-
dem.

93 Non obstat tex. in d. l. Titio, ff. ad municip.
& de Incol. quia loquitur in præsentatore, seu in-
timatore cuiusdam supplicationis, & sic in nu-
do ministerio facti, in quo nulla erat electa in-
dustria personæ, sed effectus operæ, prout illum
textum declarat Bald. in c. Ex parte, il secondo,
num. 15. de rescr. Hæc de distributionibus per-
ceptis.

94 Quo vero ad percipiendas, tametsi Rota se-
mel, atque iterum censuerit malæ fidei possesso-
rem teneri restituere etiam distributiones quoti-
dianas, quas diuinis interessendo percipere po-
tuisset etiam nulla præcedente protestatione, vt
refert Cassador. in præalleg. decis. 6. num. 3. de
præb. Postea tamen censuit spoliatum protesta-
ri debere, quod spoliator aut resideat, & Diuinis
intersit, aut possessionem dimittat. Et hanc con-
suetudinem Rota aliàs instar veterum Prætorum
edicta interpretantium optima ratione decreuit
arg. l. Ius autem, ff. de iust. & iur. & introduxit
ad effectum, vt quis teneatur ad distributiones
quotidianas, quas percipere potuisset, vt de ijs
protestatio fieret, vt patet in dec. 1170. n. 5. par. 3.
95 diuers. Et hunc vsum postea semper retinuit, vi-
delicet vt quoad distributiones perceptas nulla
requiratur protestatio, sed tantùm quo ad illas,
quæ percipi potuissent, vt claré distinxit in de-
cis. 618. num. 1. par. 1. diuers. & apud Put. dicta
d. 383. lib. 1. & Coccin. d. decis. 21. & sequitur
Gonzal. super reg. 88. in proœm. §. 7. num. 161.
vers. Quarto limita. Et pro his competit officiū
iudicis, vt dicitur in dicta decis. 1170. n. 2. & de
percipiendis intelligi debent decis. 262. num. 3.
& decis. 283. n. 1. part. 3. recent. Et quamuis in
casu Mohed. d. dec. 6. ageretur de distributioni-
bus perceptis, tamen ibi potius admisit prote-
stationem non fuisse necessariam, dum num. 3.
formaliter dixit: maximè quia iste præsentans
litteras protestatus est, quod si non admittere-
tur, &c. nam dictio *maximè* ostendit idem iuris
esse si protestatus non fuisset, ad l. 1. §. Vel maxi-
mè, ff. de collat. bonor. & l. Scire etiam oportet,
§. Sed etsi maximè, ff. de excusat. Tutor.

96 Alios casus, in quibus non requiritur dicta
protestatio recensent addentes ad Burat. dec. 694.
n. 11. & 12. post Gonzal. § 7. n. 160. & 161. in 4.
& 5. limit.

97 Circa tertium membrum principale, videlicet
quando quis à principio fuit bonæ fidei possessor
98 & ex post facto, effectus est malæ fidei, Abb. hic
num. 9. distinguit sic: Aut superuenit mala fides
cum personarum mutatione, vt quia hæres ha-
bet malam fidem, cum defunctus haberet bonā;
& tunc hęres propter suam malam fidem fructus
99 suos non facit, hæc enim mala fides superue-
niens cum mutatione personarum impedit fru-
ctuum acquisitionē in eo, qui sciens cœpit rem
alienam possidere, vt l. Hæres eius, in princ. ff. de
vsucap. & l. Quæritur, ff. de acquir. rer. domin.
& tradit Bart. in d. l. Et ex diuerso, num. 9. ff. de
rei vendicat. & hic notant Bellam. num. 18. Butr.
num. 22. ad finem. Imol. num. 7. Abb. d. n. 9. &
Bero. n. 35. Menoch. de recuper. possess. remed.
16. n. 615. & nullus discrepat.

100 Aut mala fides superuenit absque personarum
mutatione; & tunc Doctores non conueniunt.
Quidam enim arbitrantur eum, qui incœpit bo-
na fide possidere, indistinctè facere fructus suos,
siue superueniat mala fides vera, vt quia emit
rem ab eo, quem dominum reputabat, & postea
sciuit eum non esse dominum, secundum ea, quæ
dicta sunt supra in 2. euidentiali, num. 36. siue
superueniat mala fides præsumpta, quæ induci-
tur per litis contestationem, iuxta dicta in eod.
euidentiali, num. 4. Et huius sententiæ sunt glos.
in l. Qui scit, in ver. Percipiendos, ff. de vsuris.
Item glossa in leg. Bonæ fidei, in ver. Possideat,
ff. de acquir. rer. domin. & ita communiter te-
nere glossam iuris ciuilis testatur Abbas hic n. 9.
101 vers. Quandoque mala fides superuenit. Pro qua
etiam allegari possunt authores, qui simpliciter
asserunt quoad fructuum acquisitionem solum
initium esse spectandum, inter quos numerantur
glos. in d. l. Et ex diuerso, in princ. in ver. Non
habendam, ad fin. ff. de rei vendicat. Angel ibid.
nu. 4. vers. Primum est, Speculator tit. de fruct.
& interesse, §. Scias igitur, num. 3. in princ. Bald.
in d. l. Qui scit, §. Bonæ fidei, num. 1. Imol. in
l. Nesennius, §. Fundum, num. 3. & ibi etiam
Alex. n. 5 in fin. & n. 7. & Ias. n. 3. ff. de re iudic.
Idem Imol. hic n. 7. & Anchar. n. 22. Angel. in
§. Si quis à non domino, n. 4. & ibi Ioan. Fabec
n. 1. & vlt. Instit. de rer. diuis.

102 Fundatur hæc opinio in d. l. Qui scit, §. Bonæ
fidei, ff. de vsur. vbi tex. dicit [Bonæ fidei emptor
sciuit, & antequam fructus perciperet, cognouit
fundum esse alienum: an perceptione suos fru-
ctus faciat, quæritur? Respondi: bonæ fidei em-
ptor quoad fructus percipiendos intelligi debet
quoad vsque fundus euictus fuerit] qui textus vi-
detur apertè loqui non tantum de mala fide præ-
sumpta, quæ inducitur per litis contestationem,
vt innuunt verba illa *euictus non fuerit*: sed etiā
de mala fide vera, vt patet ibi, *cognouit fundum*
103 *esse alienum*. Et hoc posito ille textus videtur ir-
refragabilis. Ad idem tex. in l. Bonæ fidei, ff. de
acquir. rer. domin. qui licèt loquatur de mala
fide præsumpta per litis contestationem, tamen
idem intelligit de vera, vt ibi, *Deinde cognouero
alienam esse*.

104 Et quamuis Abbas hic d. n. 9. dicat supradictā
opinionem procedere de iure ciuili tantùm. Sed
de iure Canonico forte dici posse, à tempore
malæ fidei superuenientis possessorem non face-
re fructus suos, per cap. final. de præscript. &
per regulam Possessor malæ fidei, ff. de regul. iur.
105 lib. 6. Tamen hæ iura loquuntur in præscriptio-
ne, in qua longè diuersa est ratio. quia per eam
acquiritur dominium irreuocabiliter, quod ab-
horret ius Canonicum vbi adest mala fides. At
in casu huius quæstionis possessor à die superue-
nientis malæ fidei non acquirit fructus irreuo-
cabiliter, quia tenetur illos restituere, secundum
omnes, vt dicam infra num. 120. meritò de hoc

acquisitione momentanea, & sine effectu ius Canonicum non curat. Nec valet argumentum ab acquisitione ad vsucapionem, seu præscriptionem, quia multi possunt acquirere, qui tamen non possunt vsucapere, seu præscribere, vt in dicta l. Bonæ fidei, §. In contrarium, ff. de acquir. rer. domin, & accuratè obseruat Bero. hic n. 37.

106 Alij verò, & fortè melius, tenent quoad fructuũ acquisitionem spectanda esse singula temporis momenta; adeo vt circa fructus perceptos, & consumptos tempore bonæ fidei iudicandum sit eodem modo, quo de possessore bonæ fidei; Circa perceptos verò, & consumptos tempore malæ fidei sicut de possessore malæ fidei. Et hanc opinionem tenuerunt plerique ex recentioribus, & in specie Petr. Loriotus in l. Fructus, col. penul. ff. de regul. Iur. Enguinar. Baro in §. Si quis à non Domino, Instit. de rer. diuis. Ioan. Cop. de fructibus, lib. 2. tit. 4. cap. 5. Couar. var. resolut. lib. 1. cap. 3. nu. 7. vers. In his tamen, quos refert, & sequitur Menoch. de recuperan. possess. remed. 15. nu. 592. & 612. & fusius, cons. 595. n. 11. & seqq. Ioann. Garcia de expens. cap. 23. nu. 13. Petr. Nauar. de restit. lib. 3. cap. 4. in noua edit. par. 3. dubio 1, num. 244. Molina tom. 2. de iust. & iur. disputat. 569. col. 4. vers. Quando aliquid. & tom. 3. part. 2. disput. 725. num. 1. & 2. & alij nonnulli, quos citat, & sequitur Sanchez super Decalog. tom. 1. libr. 2. cap. 23. nu. 152. & est ex mente Rotæ decis. 4. num. 1. de restit. spoliat. in nouis, vbi dicit bonæ fidei possessorem condemnandum esse ad restitutionem fructuum perceptorum à die motæ litis, quia tunc incipit habere malam fidem, nec facit fructus suos; Sed si ab initio habuit malam fidem ad restitutionem perceptorum à die occupationis, seu intrusionis. Et illam decisionem sequitur Caputaq. dec. 27. seu 1. par. 2. & claré eamdem opinionem probauit decis. 3. num. 23. vers. Secunda afferebatur limitatio, par. 7. recent. vbi etiam allegat Peregr. de fideicomm. art. 49. num. 130. & seqq. & Facchin. controuers. Foren. cap. 59. lib. 1. vbi conciliat leges de quarum concordia desperare dixerant Enguinar. Baro, & Couarru. locis citatis. Pro quorum sententia sunt iura clara in cap. Si virgo, 34. quæst. 1. ibi [Tandiù quisque bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quandiù se possidere ignorat alienum, cum verò sciuerit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc malæ fidei possessor perhibebitur] & in l. Qui bona fide, ff. de acquir. rer. domin. ibi [Tandiu acquirit & quandiu bona fide seruit] Cæterum si cœperit scire eum alienum esse, vel liberum, videamus an ea acquirat. Quæstio in eo est, vtrum initium spectemus, an singula momenta? & magis est, vt singula momenta spectemus.

107 Sed difficultas est in concordandis iuribus in dicta l. Qui scit, ff. de Vsur. cum dicta l. Qui bona fide, proximè citata, quæ adeo inuicem pugnare videntur, vt quidam existimauerint nullatenus conciliari posse affirmantes passim Iurisconsultos ob varia iudicia cõtraria respondisse lapsu memoriæ eorum, qui tot Iurisconsultorum responsa in Epitomem reduxerũt, vt dicunt Enguinar. Baro. dicto §. Si quis à non Domino, Instit. de rer. diuis. Couarr. dicto cap. 3. num. 5. vers. Id verò quod Iulianus, & Menochius varias resolutiones reprobans dicto remedio 15. num. 614.

Placet tamen conciliatio, quam ponit, & prolixè declarat Ioan. Garcia de expens. dicto c. 23. num. 16. cum tribus seqq. quem sequitur Pithar. in d. §. Si quis à non Domino, num. 8. & Sanchez d. cap. 73. num. 153. videlicet vt textus in dicta l. Qui scit, in illis verbis: *cognouit fundum esse alienum*; non loquatur de cognitione vera, sed de præsumpta; & iudiciali, vt innuunt verba illa, *euictus non fuerit*. Vnde dum textus decidit malam fidem non induci ex eo, quod possessor cognoscat fundum esse alienum, sensus est vt non ex eo, quod cognoscat fundum in iudicio peti tanquam alienum, & sibi litem fuisse contestatam, constituatur in vera mala fide, sed tunc demum cum fundus ille fuerit euictus. Nec est nouum in iure, vt possessor bonæ fidei post litis cõtestationem dicatur cognoscere, seu scire rem esse alienam, vt patet in l. 2. ibi [Ex eo tempore, ex quo res in iudicium deducta scientia malæ fidei possessionis accipit] C. de fructib. & lit. expens. & l. Sed & si lege, §. Si ante litem, ibi [cœpit enim scire rem ad se non pertinentem possidere se is, qui interpellatur] ff. de petit. hæredit. cum simil. Text. verò in dicta l. Qui bona fide, ff. de acquiren. rer. domin. loquatur de vera cognitione quæ verè malam fidem inducit,
108 cum ibi de iudicio, & lite nulla fiat mentio. Et ex hoc intellectu collige malam fidem præsumptam eo, qui prius erat bonæ fidei possessor, oriri post rem in iudicium deductam, seu litem contestatam. Quod latius explicabimus infra nu. 110. Sed malam fidem veram non oriri nisi post rem in iudicio euictam per sententiam, seu rem iudicatam. Quod nota ad declarationem eorum, quæ sunt dicta supra in secundo euidentiali, num. 37. & seqq.

109 Non obstat text. in dicta l. Bonæ fidei, ff. de acquit. rer. domin. quia in illis verbis, puto verendum, ne non sit bonæ fidei possessor, non loquitur ponendo, sed opponendo, vt intelligunt glossæ, & Abb. hic num. 9.

110 Sed quicquid sit de veritate harum opinionum, conclusio est in iure certissima, & ab auctoribus vtriusque sententiæ concorditer recepta, quod bonæ fidei possessor tenetur, & cogi debet restituere fructus industriales, qui ad eum peruenerint à die motæ litis, & non modo extantes, de quibus nulla est dubitatio, sed etiam consumptos. Constat ex l. Certum, C. de rei vendicat. vbi dicitur [Certum est malæ fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re præstare: bonæ fidei verò extantes; post litis contestationem vniuersos, & ex l. 1. §. Post litem, C. de petit. hæredit. & ex l. 5. iuncta gloss. in ver. Edita, ff. de
111 interdict. Rationem assignat text. in l. Sed & si lege, §. Si ante litem, ff. de petit. hæredit. ibi [Quoniam post litem contestatam omnes incipiunt malæ fidei possessores esse: quinimo post controuersiam motam, quamquam enim litis contestatæ mentio fiat in Senatu consulto, tamen & post motam controuersiam omnes possessores pares fiunt, & quasi prædones tenentur, & hoc iure hodie vtimur; Cœpit enim scire rem ad se non pertinentem possidere se is, qui interpellatur] & in l. Nemo ambigit, C. de acquir. possess. ibi [Interpellatione verò, & controuersia progressa non posse eum intelligi possessorem, qui licet possessionem corpore teneat, tamen ex in-

terpo-

terposita contestatione, & causa in iudicium deducta super iure possessionis vacillet, ac dubitet, & in l. 2. ibi: Ex eo tempore, ex quo re in iudicium deducta, scientiam malæ fidei possessionis accepit, C. de fruct. & lit. expens. & tenent in præcitatis iuribus gloss. & communiter scri-
112 bentes. Et hæc est præsumptio iuris, & de iure, adeo vt quantumuis iustam causam quis litigandi habuerit, à mala fide, & fructuum restitutione non excusetur, vt probant iura prællegata, & nota Bero. hic num. 27. in fin. Quare hunc stylum condemnandi bonæ fidei possessores ad restituendos fructus etiam consumptos à die motæ litis, quia tunc incipiunt habere malam fidem, & excitantur ad inquirendum de iuribus suæ possessionis, indifferenter seruat Curia Romana, & vniuersa Orbis Tribunalia. Rota decis. 4. nu. 1. de restit. spoliat. in nonis. vbi dicit hoc esse verissimum, & seruari in Palatio, Cassador. decis. 1. de caus. possess. & propriet. Ioano. Paul. decis. 36. & 120. Caputaq. decision. 27. seu 1. part. 2. Seraph. decis. 835. num. 1. Gregor. XV. decis. 74. num. 1. Caual. decis. 409. num. 5. Rota decis. 3. n. 1. par. 7. recent. Et in Mediolanen. Fructuum, 26. Maij 1589. coram Cardinali Platto apud Marchesf. de Commis. par. 1. fol. 206. & aliàs passim. Quem stylum retineri etiam à Consilio Neapolitano testatur Afflict. decis. 46. nu. 2. & à Rota Bononien. Beninteod. decis. 20. per totam, Cabal. cons. 163. nu. 32. Nec non in Regia audientia Cataloniæ Peguet, decis. 178. & Cancer. var. resolut. part. 3. cap. 16. num. 67. & de alijs Tribunalibus attestatur Surdus consil. 293. nu. 8. & cons. 514. num. 5. Fachin. cons. 50. nu. 3. lib. 3. quos refert, & sequitur Rota dicta decis. 3. num. 1. par. 7. recent.

113 Sed dices; Quid prodest vt possessor malæ fidei præsumptus efficiatur Dominus fructuum, si nihilominus tenetur eos restituere? Respondet Paolus de Castro in l. Si fundum, num. 3. vers. Et si dicatur, C. de rei vendicat. quia potest eos alienare, & emptor non poterit super eis molestari ab ipso, qui est Dominus rei, vt notatur per Ioan. Aodr. in cap. Consultationibus, de iurepatr.

114 Procedit autem conclusio vt supra firmata non tantùm in fructibus perceptis, sed etiam in ijs, qui percipi potuerunt: nam omnes veniunt restituendi à die motæ litis, vt est tex. in l. 2. C. de fruct. & lit. expens. ibi [Nec tantùm fructuum præstationem eorum, quos ipse percipere potuisset, non quos redegisse constat, exsoluat eo tempore, ex quo re in iudicium deducta scientiam malæ fidei possessionis accepit] & ibi notat gloss. in ver. Accepit, dicens [Nota, quod post litem contestatam efficitur aliquis malæ fidei possessor quoad hoc, vt teneatur de fructibus perceptis, & percipiendis] Item gloss. magna in l. Et ex diuerso, ante fin. vers. Si verò fit malæ fidei, ff. de rei vendic. Rota post alios decis. 1170.
115 nu. 1. part. 3. diuers. Hoc tamen videtur intelligendum si sit sine titulo: nam si titulum habeat, post litem contestatam tenetur tantùm de perceptis, non autem de percipiendis, quia ab his titulus eum excusat, vt declarat præcitata glos. ad fin. vers. Si verò cum titulo, & patet ex dictis
116 supra num. 71. Nam si malæ fidei possessor verus cum titulo non tenetur de percipiendis, vt ibi dixi, longè minus tenetur malæ fidei possessor præsumptus per litis contestationem, nisi tamen occupauerit beneficiū lite pendente, vt per Rotam decis. 5. de restit. spoliat. in nouis.

117 Rursus procedit prædicta conclusio non tantùm in fructibus, sed etiam in distributionibus quotidianis: nam bonæ fidei possessor à tempore controuersiæ motæ tenetur restituere non solum perceptas, sed etiam quas percipere potuisset, & ita bis iudicauit Rota teste Cassador. decis. 6. num. 3. de præben. quem sequitur Rota in prællegata decis. 1170. n. 1. in fin. par. 3. diuers.
118 Licèt quoad percipiendas necessaria sit protestatio, vt ibi resoluit Rota nu. 5. & constat ex dictis supra num. 49.
119 Demum procedit eadem conclusio post litem motam dumtaxat: ante motam litem Rota non consueuit regulariter condemnare possessorem fructuū, vt dicunt decisiones supra citatæ n. 112.
120 Et ad hoc non requiritur bona fides positiua, neque titulus verus, sed sufficit abesse malam fidem, & titulum putatiuum, vel etiam nullum adesse, l. Sed & si lege, §. Scire, & ibi DD. communiter, ff. de petit. hæredit. & præsertim Bart. nu. 4. Bald. num. 1. Castr. num. 7. Curt. Sen. consil. 71. nu. 14. Soccin. Iun. cons. 67. num. 60. lib. 1. & alij, quos sequitur Rota dicta decis. 3. nom. 4.
121 part. 7. recent. Dixi *regulariter*, quia fallit hæc regula in sex casibus, in quibus fit condemnatio ad fructus perceptos ante motam litem.

Primò enim fallit in eo, qui fuit in mala fide ante litem motam, vt quia se intrusit in beneficio, tunc enim condemnatur ad restitutionem fructuum perceptorum à die occupationis, seu intrusionis. Rota decis. 7. de restit. spoliat. in nouis, Caputaq. dicta decis. 27. par. 2. & præcitata decis. 3. num. 23. vers. Secunda afferebatur limitatio. part. 7. recent.
122 Secundò fallit quando fructus percepti à bonæ fidei possessore ante motam litem adhuc extant, aut si sunt cōsumpti ex ijs tamen possessor factus est locupletior; tunc enim sunt restituendi, vel eorum æstimatio, vt alijs relatis firmat Rota in prædicta decis. 3. num. 38. par. 7. recent. Sed hæc limitatio non transit sine difficultate, & opinio magis communis glossarum, & antiquorum est in oppositum, vt dixi supra nu. 60.
123 Tertiò fallit quando fructus petuntur non tanquam accessorij ad aliquam rem principaliter in iudicium deductam, in quibus terminis loquuntur decisiones prællegatæ, sed agitur ad ipsos fructus tanquam sortem principalem, & capitale de per se, vt in pensionibus, & annuis præstationibus: tunc enim fit condemnatio ad fructus perceptos à die occupationis, seu spolij, vt perpetuò Rota in terminis pensionum, & annuarum præstationum distinxit, & in specie coram Cardinali Paleotto in dec. 689. par. 3. diuers. & coram Cardinali Platto in dicta Mediolanen. fructuum 26. Maij 1589. apud Marchesf. de Commiss. par. 2. fol. 206. & coram Gyplio in Cæsaraugustana pensionis, 15. Maij 1580. quæ est decis. 176. num. 6. part. 4 diuers. & coram Cardinali Seraph. decis. 1168. num. 3. & coram Cardinali Sacrato in Calaguritana liquidationis, 4. Maij 1611. apud eundē Mandos. par. 1 fol. 988. nu. 2. ad fin. & in recent. decis. 317. nu. 13. par. 1.
124 & coram Burat. decis. 289. num. 11. vbi attesta-

V 2 tur

tur de stylo Rotæ dari manutentionem pro ter-
minis decursis etiam ante motam litem quando
ad illos principaliter agitur, iuxta præallegatam
decis.5. Paleotti, & Seraphini & coram S.D.N.
Innocentio X. in Toletana pensionis 26 Februa-
rij 1618.& nouissimè coram Merlino in Medio-
lanen. pensionis die 6. Iunij 1633. Et in eadem
19. Ianuarij 1635. quæ est d. decis.3. à n.6. vsque
ad n.23. par.7. recent. vbi aliæ concordantes al-
legantur, & tenet Gig. de pension. quæst. 47.
num. 8.

Ratio est, quia cum ipsæmet pensiones iudicio
possessorio petantur, non potest dici facta ple-
naria restitutio iuxta propositam actionem, nisi
soluuntur omnes in præteritum subtractæ, vt de-
clarat Innoc. in cap. Querelam, num.3. vers. Et
nota, de elect. & Rota in d. Mediolan. fructuum
coram Platto. Et quemadmodum si petatur fun-
dus, & ad illius restitutionem reus condemnetur,
totus est restituendus, alioquin non diceretur
restitutum totum, & integrum capitale: ita di-
cendum in pensionibus, annuis legatis, & redi-
tibus, quia non tanquam fructus accessoriè ad
fundum, vel subiectum distinctum, sed princi-
paliter tanquam sors petuntur, & debentur non
ex mora, aut ex causa malæ fidei, sed iure do-
minij, vel actionis, vt in dicta decis.3.n.7. par.7.
125 recent. Et in specie in legatis annuis quod de-
beantur decursa nedum ante motam litem, sed
etiam ante apertas tabulas, & aditam hæredita-
tem, statimque à die mortis testatoris legantis,
est tex. apertus in l. Nec semel in princ. vers. Idē
Celsus, & vers. seq. & ibi glos. in ver. Omnium,
126 ff. Quando dies legati cedat: quem ad hoc ponde-
rat Rota in ead. decis.3. n. 8. Quinimo hoc locū
habet etiamsi huiusmodi legatum ipsi Legatario
ignotum fuerit: nam adhuc debentur termini
omnes decursi, vt respondit Bald. cons.235. Bar-
tholomæus legauit, per totū, lib.1. Bimius cons.
230. num.51. lib.2. & per illum textum fuit iu-
dicatum in Consilio Neapolitano, teste Vincen-
127 tio de Franchis decis. 634. Et generaliter in om-
nibus fructibus, qui considerantur de per se, &
principaliter, vt alimenta, & annuæ præstatio-
nes, quæ sortem, & capitale constituunt, non
autem sunt accessiones alterius sortis, neque
producti ab alio capitali distincto, quod debean-
tur etiam decursi ante petitionem, & interpella-
tionem, deducitur ex l. Libertis, §. Manumissis,
ff. de alim. & cibar. legat. & ibi notat Bart. in
6. oppos. n.2. vbi rationem assignat; quia non
tanquam vsura, sed tanquam sors considerantur;
& sequuntur Franch. d. decis.634. ad fin. Socin.
Sen. cons.41. In præsenti consultatione, num. 8.
lib 4. & alij allegati in d. decis.3. nu.22. part. 7.
recent.

128 Circa quartum & vltimum membrum princi-
pale, videlicet quando quis à principio fuit ma-
129 læ fidei, sed ex post facto fuit effectus bonæ fidei,
duo casus sunt distinguendi secundum Abb. hic
num. 10. vt in mala fide distinctum est supra
num.98.

130 Primus casus est cùm superuenit bona fides
cum personarum mutatione. Et hoc casu sub-
distinguendum est: omnes aut personæ huiusmo-
di in vniuersum ius succedunt, & personam,
cui succedunt repræsentant, prout contingit
quando defunctus fuit malæ fidei, & ei successit
hæres, qui rei alienæ scientiam non habuit, sed
131 credidit defunctum esse dominum: & tunc di-
cta bona fides non prodest hæredi ad fructuum
acquisitionem; quoniam cum succedat ius om-
ne defuncti, & in omnibus eius personam repræ-
sentet, vt in Auth. de iureiur. à morien. præstit.
sequitur, vt succedat quoque in vitium, ac ma-
lam fidem defuncti, quæ propterea sibi etiam
132 nocet, vt est tex. in l.2. C. de fruct. & lit. expens.
posteaquam statuit possessorem post litem conte-
statam teneri de fructibus perceptis, & perci-
piendis, immediatè subiungit [hæredis quoque
succedentis in vitium par habenda fortuna est.]
Et in l. Cum hæres, ff. de diuers. & tempor. præ-
script. vbi Papinianus ait: [Cum hæres in ius
omne defuncti succedit, ignoratione sua defun-
cti vitia non excludit] & infra: nec enim defen-
detur, cum exordium rei bonæ fidei ratio non
tueatur: & in terminis nostris voluit glos. in
l. Sequitur, §. Fructus, in ver. Non fuerint, ff. de
vsucap. reddens rationem, quia hæres vitiorum,
& culpæ defuncti est successor, l. Si ergo, §. Sed
hæres, ff. de publician. in rem actiun. & d. l. Cum
133 hæres. Et quia defunctus, qui erat malæ fidei,
fructus percipiendo commisit furtum, cùm rem
alienam contrectauerit inuito, seu ignorante
domino; ac proinde nec ipse, nec illius hæres
illos vsucapere vllatenus potest, vt l. Sequitur,
134 §. Quod autem, quod si non potest vsucapere,
ergo longe minus acquirere, vt d. l. Bonæ fidei,
§. In contrarium, ff. de acquir. rer. domin. Idem
firmat Bart. in l. Et ex diuerso, in princ. num.12.
ff. de rei vendic. Abb. in d. n.10. & Bero. n. 38.
Ruin. cons.50. Super themate, n.12. vol.5. Soc-
cinus regul. 250. malæ fidei possessor. si quis à
principio fuerit; in 3. fallentia Afflictus decis.
240. n.10. vbi refert, quemdam hæredem à Con-
silio Neapolitano condemnatum fuisse ad resti-
tutionem fructuum ad exonerandam conscien-
tiam defuncti. Socin. Iun. cons. 182. Anno præ-
terito, num. 28. 29. & 30. vol. 2. Menoch. de
recuper. possess. remed. 15. num. 617. quicquid
in oppositum leuibus rationibus scripserit Ioan.
Copus in tract. de fruct. lib.2. titul.4. cap.3. in
fine.

135 Aut personæ, quæ in ius alterius succedunt,
non repræsentant in omnibus personam, à qua
causam habuerunt, nec ab ea habent causam
vniuersalem, sed particularem, seu singularem,
vt si quis à malæ fidei possessore emerit, aut do-
no acceperit non bona fide: & tunc talis bona
fides in successore superueniens prodest ad fru-
ctuum acquisitionem, nec inspiciendum est ex-
ordium personæ, à qua causam habuit, quia in
illius vitium non succedit, vt colligitur ex dicta
l. Si ergo, §. Partus, ff. de publico. in rem action.
vbi tex. constituit differentiam inter successorem
singularem, & vniuersalem: & ibi hoc tenuit gl.
in ver. Sed hæres, Abb. hic nu. 10. vers. Et idem
dicit in alio: & Bero. d. n.38. vers. Et ex prædi-
ctis; Menoch. vbi supra n.120.

136 Et ex prædictis infertur, vt quod dictum est
de hærede, qui succedit in vitium authoris, mi-
nimè locum habent in successore Prælaturæ, quia
successor Prælatus non dicitur successor vniuer-
salis sui prædecessoris, nec illius personam re-
præsentat, vt c. final. Ne Prælati vices suas, cū
ibi not. & ideo quamuis prædecessor fuerit in

mala

mala fide, & fructus acquirere non potuerit;
138 tamen Prælatus successor, qui est in bona fide,
fructus suos facit, quia licet in Prælatura, seu in
illius iure vniuersaliter succedat, non tamen suc-
cedit in ius ipsius Prælati prædecessoris; quo-
niam ius suum non causat, neque consequitur à
defuncto, sed à Superiore ipsum instituente: ideo-
que instituens, & conferens dignitatem, & Præ-
laturam ecclesiasticam dicitur illi donare. & ab
eo tanquam à donatore dicitur ius prouenire,
vt c. Relatum, cum ibi notatis: & c. Inter cæte-
139 ra, de præben. Et ideò successor in Prælatura
potest præscribere, & bonam fidem habere, &
consequenter fructus acquirere, quamuis præ-
decessor hoc non potuerit, & malam fidem ha-
buerit: quare mala fides prædecessoris Prælati
non nocebit successori, qui in vitium, & cul-
pam prædecessoris succedere non dicitur, vt not.
in c. De quarta, de præscript. & in c. Cura, de
iurepatr. in fine glossæ magnæ: & habetur in
cap. Si diligenti, de præscr. & per Dyn. in c. Pos-
sessor, de reg. iur. lib. 6. & sequuntur hic Abb. d.
num. 10. vers. Secus puto in Prælato, & Bero.
num. 39.
140 Secundus casus est quando bona fides super-
uenit sine mutatione personarum: & hoc casu si-
militer subdistingue: nam quandoque superue-
nit ex iusta, & legitima causa putandi se bonæ
fidei possessorem; & tunc bona fides superue-
niens prodest ad acquisitionem fructuum, nec
spectandum est initium possessionis malæ fidei,
sed bonæ fidei superuenientis ex iusta, & legiti-
ma causa: nam à tempore superuenientis bonæ
fidei possessor incipit acquirere fructus postea
perceptos, non autem antea perceptos tempo-
141 re possessionis malæ fidei. Quandoque verò nul-
la superuenit iusta causa, sed possessor sola cogi-
tatione existimauit esse bonæ fidei; & tunc talis
simplex cogitatio bonæ fidei nihil operatur, nec
efficit, vt quoad iuris effectus possessor dicatur
esse bonæ fidei, quia sine iusta, & legitima causa
142 superueniente nemo potest mutare sibi causam
possidendi, l. Non solum, §. 1. ff. de vsucap. l. Cum
nemo, cum ibi not. C. de acquir. possess. & l. 3.
§. Illud, ff. eod. l. Sed tantùm ex iusta causa, &
legitimo titulo: & ideo potest incipere illud
vsucapere, quod prius non poterat propter ma-
lam fidem, quam habebat, vt in præcitatis iuri-
bus: & in hac distinctione resident hic Abbas
num. 10. vers. Quandoque superuenit, & Bero.
num. 40. vers. Secunda sit conclusio, & num. 41.
& est ex mente Bart. in d. l. Sequitur, §. Fructus,
circa medium, ff. de vsucap. Et ex his expedita
sunt quatuor membra superiùs proposita.

DE RESTITVTIONE Spoliatorum.

Cap. Literas.

1 LITERAS. Si contra petentem resti-
tutionem coniugis opponitur consan-
guinitas in gradu prohibito, & offeren-
tur probationes paratæ, recepto ab op-
ponente iuramento de malitia, negabitur resti-
tutio quoad totum, & fiet quoad reliqua. Si ve-
rò probationes promptæ non sint, fiet plena re-
stitutio, nisi sit magna viri sæuitia. Hoc dicit,
secundum Io. Andr. & omnes; & sunt duæ par-
tes principales. Prima ponit thema, & consul-
tationem. Secunda respondet, ibi, *Sanè*, & hæc
subdiuiditur, vt per eum.

Pro intellectu huius Decretalis vide quod
scripsi in c. Ne innitaris, n. 599. & seq. supr. de
constitut.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. Ex Epistolæ.

SVMMARIVM.

1 *Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur.*
2 *Imperator in causa cum suo subdito in temporalibus subest Papæ tantùm, non autem inferiori in spiritualibus verò subest etiã Episcopo suo.*
3 *Pacta inita à Principe cum subdito seruanda sunt etiam per successorem.*
4 *Reges multi sunt, qui Superiorem in temporalibus non recognoscunt.*
5 *Species extracta de genere non perimit genus.*
6 *Obsequiorum necessitas subiectionem arguit.*
7 *Princeps legem facit tanquam Princeps; contractum verò tanquam priuatus. & n. 23.*
8 *Contractus etsi ab initio sint voluntatis, tamen post factum etiam cum Principe sunt necessitatis. & num. 23.*
9 *Camera an possit redimere officia, & loca montiũ pro pretio, quo in prima erectione vendita fuerunt, vel potius pro pretio vltimarum venditionum. & n. seq. vsq. in fin.*
10 *Pactum de redimendo in Bullis erectionis officiorũ non apponitur expressè, sed supponitur redimendi facultas.*
11 *Emptor in redemptione officij recuperare debet nedum pretium, sed etiam pretij accessionem.*
12 *Pretij accessio est eiusdem naturæ cum principali.*
13 *Ecclesia, & pupillus tenentur in eo, in quo facti sunt locupletiores.*
14 *Clausula,* rebus sic stantibus, *semper in contractibus subintelligitur.*
15 *Idem in priuilegijs.*
16 *Pretium inspicitur de tempore venditionis, non autem promissionis de vendendo.*
17 *Loca montium cessante pacto de redimendo, an possint per Cameram redimi. & num. seq. vsque in fin.*
18 *Priuilegium concessum ex causa onerosa non potest per Principem reuocari.*
19 *Priuilegia Auditoribus Rotæ concessa in remunerationem laborum sunt irreuocabilia.*
20 *Contractus à Principe initus etiam cum subditis irreuocabilis est.*
21 *Quod maximè procedit in Principe ecclesiastico.*
22 *Deus quoque ex sua promissione obligatur.*
23 *Imperator, vel Papa nec de plenitudine potestatis possunt contrauenire contractui.*
24 *Idem in successore.*
25 *Nihil est quod lumine clariore præfulgeat, quàm recta*

recta fides in Principe.

26 *Princeps si posset liberè contractum à se initum infringere, careret hominum commercio in contrahendo.*

27 *Pœna maxima est inter homines esse, & hominum carere commercio.*

28 *Contractus omnes, qui a Principe celebrantur, habent naturam bonæ fidei.*

29 *Princeps debet habere vnum calamum, & vnam linguam, & esse immobilis sicut lapis angularis, & polus in cælo.*

30 *Princeps etsi solutus sit legibus, tamen à naturali ratione, & æquitati, quæ contractibus inest, non est solutus.*

31 *Papa contrahendo obligatur iure naturali, à quo surgit æquitas obligationis.*

32 *Contractus ratione consensus sunt de iure naturali, cui etiam Princeps subijcitur.*

33 *Regalium concessio non valet in præiudicium Successoris, nisi sint solita concedi per Principem.*

34 *Princeps ex iusta, & rationabili causa respiciente publicam vtilitatem potest contractum rescindere; & causa præsumitur in Principe.*

35 *Declaratur procedere si publica vtilitas aliàs haberi non possit, quàm si auferatur tertio ius quæsitum ex contractu.*

1 EX EPISTOLÆ. Reus actoris sua propria instrumenta edere non tenetur. Hoc dicit: Diuiditur in duas partes. In prima petitio. In secunda ipsius repulsio, ibi, *sed ad hoc*.

2 Nota primò ex text. In causa inter Imperatorem, & subditum eius Papam esse iudicem, & non inferiorem, quia Imperator alium non recognoscit. Quod est verum in temporalibus secundum Butr. & Imol. hic. Sed in spiritualibus subest etiam Episcopo suo, cap. Nouit, supra de Iudic. cap. Episcopi; 11. quæst. 3.

3 Secundò nota ibi, Inter Iustinianum Principem, & Prædecessores suos, pacta inita per Imperatorem cum subdito seruanda esse etiam per Successores, prout hunc textum ad hoc allegat Cyn. in l. Digna vox, C. de legib. & notant hic Ioan. Andr. Butr. Card. Felin. Dec. & alij com-
4 muniter. Sed communem intellectum videtur obstare, quod non apparet Regem Tancredum fuisse subditum Imperatoris; & multi sunt Reges non recognoscentes Imperatorem, vt de Rege Francorum, est textus in cap. Per venerabilem, ibi [Cum Rex Superiorem in temporalibus minimè recognoscat] infra qui fil. sint legit. Et quamuis glos. verbum illud, *recognoscat*, intelligat de facto, & non de iure; tamen contra eam tenet ibi Innoc. nu. 3. in ver. Recognoscat, & Host. nu. 6. Vincent. & Ioan. de Deo in c. Etsi necesse, de donat. Spec. in tit. de appellat. §. Nunc tractemus. Et de Rege Hispaniæ tradit glos. penult. in cap. Hadrianus, 63. dist. dicens Hispaniæ Reges non subesse Imperio, quia Regnum ab hostium faucibus suo sanguine eruerunt, Oldrad. cons. 69. Consueuit, num. 9.

At respondetur cũ Imperator de iure in temporalibus sit Dominus totius mundi, l. Deprecatio, ff. ad l. Rhod. de iact. Regem Vincestriæ, de quo textus loquitur, censeri subditum Imperatoris, quandiù non apparet de exemptione, vt obseruat Barbat. in cap. 1. col. 13. & post eum
5 Dec. ibi num. 21. de Constit. facit quod not. Bellam. cons. 42. Dominus Hugo nu. 8. 9. & 10. vbi ait Imperatorem non desinere esse vniuersalem ex eo quod Rex Franciæ, & alij Reges eum non recognoscant, quia species extracta de genere non perimit genus. De quo tamen vide plenè per Oldrad. consil. 69 incip. Consueuit dubitari an omnes Reges & Principes debeant de iure
6 subesse Imperatori, per tot. Adde hanc subiectionem Regis insinuari hic in textu, quia secundum expositionem glos. & DD. in pactis initis cum Iustiniano Principe continebantur quędam obsequia Imperatori exhibenda à Prædecessoribus Regis, & ab ipso: obsequiorum autem necessitas subiectionem arguit, c. Ecclesia S. Mariæ, in princip. de Constit. Prætetea secundum Dec. loco cit. etsi non constaret de subiectione Regis; tamen ratio naturalis consensus, ob quam Princeps tenetur ad obseruantiam contractus, æquè militat si contractus celebretur cum subdito, ac si cum alio.

Deinde contra communem intellectum videtur obstare, quod cum Princeps sit solutus legibus, l. Princeps, ff. de leg. & l. Digna vox, C. eodem, non videtur obstrictus ad obseruantiam contractus, cum potentius sit ius statuti, quàm pacti, Bart. in l. Alia, §. Eleganter, ff. solut. matrimon.

7 Cæterum responderi potest militare diuersam rationem, quia legem facit tanquam Princeps, cui soli talis facultas competit, l. fin. C. de legib. Sed contractum facit tanquam priuatus, quia vtitur iure cõmuni, & non consideratur vt Princeps, vt per Dec. hic nu. 16. & in d. cap. 1. nu. 22. de Constit. Item Deus subiecit Imperatori leges, & non contractus, vt Bald. inquit in cap. 1. de natura feudi. Item sine iniuria beneficium sua prouisione quæsitum alicui tolli non potest, licèt secus sit in prouisione legali. Hinc dicitur, lex non tuum, sed suum tibi denegat auxilium, vt not. in l. Assiduis, C. Qui potior. in pign. habeant. Ita Anchar. cons. 2. Vt tactum est, nu. 4. Stante igitur rationi, diuersitate non procedit hoc casu argumentum de lege ad contractum, vt not. in l. Non impossibile, ff. de pactis.

8 Stat igitur conclusio quod Princeps obligatur ex contractu inito etiam cum sibi subiectis: nam etsi ab initio contractus sint voluntatis, tamen post factum etiam in Principe sunt necessitatis, vt ait Christophor. Castilion. consil. 8. in facto, num. 21.

9 His expeditis, QVÆRO, positis Bullis Officiorum, & Montium vacabiliũ, in quibus adest pactum de redimendo: & posito quod tandem Officia, & loca Montium sæpius vacantia per obitum, aut alio modo à Camera Apostolica maiori pretio, quàm in prima tua erectione vendita fuerint. An vigore dicti primi pacti possit Camera Apostolica redimere officia, & loca Montium prædicta pro illo pretio, quo in prima erectione vendita fuerunt, vel potiùs pro pretio vltimarum venditionum.

Secundò posita erectione Montium tam vacabilium super reditus Cameræ Apostolicæ. & quod in illorum erectionem non adsit aliquod pactum de redimendo, vel de non redimendo:

An

An loca Montium prædicta redimi possint à Ca-
mera Apostolica . .
10 In prima difficultate supponitur in Bullis
erectionis Officiorum,& Montium adesse pactum
de redimendo, super quo puto animaduerten-
dum in prædictis Bullis hoc expresse non le-
gi, sed tantùm hoc colligi ex ra parte, vbi Ca-
mera obligat bona sua pro cautela,& securitate
emptoris; & inter alias obligationes exprimi-
tur, vt in euentum reuocationis, seu alteratio-
nis officij, seu extinctionis Montium teneatur
ad restitutionem pretij, & sic potiùs in illis sup-
ponitur extinctio facto Principis, seu alio mo-
do, quàm disponatur vt possint redimi, ex vul-
gari regula, quod verba, quæ supponunt, regu-
lariter non disponunt, l. Ex facto, la prima, ff.de
hæred. instit. Clem. 1. de præb. Rota decis.23.de
Proc. in antiq. Præsertim quia hæc pretij resti-
tutio est posita ad fauorem emptoris,& pro eius
cautione in euentum euictionis. Et ideò non
debet in eius odiam retorqueri, vt ex eo, quod
promittatur restitutio pretij in euentum euictio-
nis, seu redemptionis, censeatur data facultas
euincendi contra mentem cõtrahentium, l.Non
omnis, ff.si cert. pet. l.Quod fauori, Cod. de leg.
cap. Quod ob gratiam, de reg. iur. lib.6.
Deueniendo ad primum dubium, videtur di-
cendum redemptionem fieri debere pro pretio,
quo huiusmodi officia, & loca Montium fue-
runt vltimo loco vendita per Cameram, non au-
tem pro pretio, de quo in prima erectione; quia
cum huiusmodi officia, & loca Montium per
obitum illa obtinentium, aut alio modo reuersa
fuerint ad Cameram, & deinde reuendita maiori
pretio, si primum tantùm pretium restitueretur,
emptor esset in damno, quia non consequere-
tur pretium à se solutum Cameræ Apostolicæ,
& Camera locupletaretur cum alterius iactura,
11 quorum neutrum fieri debet; nam quod emptor
indemnis esse debeat & sic recuperare nedum
primum, & principale pretium, sed etiam hanc
pretij accessionem, seu augumentum, probat tex.
in l.Debet, ff.de ædil. edic. vbi facta redhibitio-
ne venditor tenetur restituere emptori non so-
lum pecuniam, quam dedit, sed etiam si quid
accessionis nomine soluerit. Facit text. in l. In
tantùm, ff de liberal. caus. vbi is, qui se passus
erat venundari, si in libertatem proclamet, tene-
tur non solùm pretium, sed etiam quod pretio
12 accessit restituere. Et ratio est, quia huiusmodi
accessio, seu augumentum pretij est eiusdem
naturæ, & eodem iure regitur cum primo. Cui
additur, l.Etiam, & ibi Bald. de iure dot. Tira-
quell. qui alios allegat de retract. Lignag. §.1. in
glos.18. num.50. cum seq. Quod autem Came-
ra non debeat locupletari cum aliena iactura,
probatur ex cap. Locupletari, de regul. iur. lib.6.
not. Innoc.& DD. in c. Quia plerique, de immun.
13 Ecclesiarum. Et quia Ecclesia tenetur in eo, in
quo est facta locupletior, glos.& Bart. in Authen.
Qui res, C.de Sacrosanct. Eccles. Abb. in cap. Si
quis Presbyterorum, in fin. de reb. Eccles. non
alienan. prout in simili videmus de pupillo, cui
Ecclesia assimilatur, l. Orphanotrophos, C.de
Episc.& Cler. Qui si velit recuperare rem ven-
ditam absque tutoris authoritate, tenetur resti-
tuere pretium etiam quatenus est factus locuple-
tior, l.fin. C.de vsucapion. l.1.ff.de author. tutor.

Dec. consil.282. num.4. qui plura congerit.
Neque obstat quod emens vltimo loco à Ca-
mera pro maiori pretio potuerit cogitare hu-
iusmodi officia,& Montes redimi posse pro pre-
tio statuto in Bulla erectionis; Et ideo imputet
sibi si maiori pretio emit. Quia potius stantibus
supradictis verisimilius est eum cogitasse se re-
cuperaturum à Camera pretium nedum in ipsa
erectione, sed etiam vltimo loco solutum d.l.De-
bet, & l.In tantum. Idque non obstante pacto,
de quo in Bulla erectionis: quia intelligitur re-
bus sic stantibus; & sic dummodo postea ad ma-
nus Cameræ non peruenerit maius pretium,
quàm fuerit in prima erectione statutum: Sem-
14 per enim in contractibus subintelligitur clausu-
la, *rebus sic stantibus*, l. Quæro, §. Inter locato-
rem, ff.de locat. l.Cum quis, in princ. ff.de solut.
15 Quod procedit in qualibet materia, & etiam in
priuilegijs, cap. Suggestum, de decim. late Ias.
in l.Quod seruus, ff.de cond. ob caus.
16 Et hæc faciliùs procederent, si in pacto de re-
dimendo non esset expressum certum pretium,
quia hoc casu non intelligeretur de eodem pre-
tio, sed de iusto, ac legitimo inspecto tempore
retrouenditionis, quia, vt inquit Bald. in l. 1.
col. penult. vers. Idem nota, C. Communia, de
legat. pretium inspicitur de tempore venditio-
nis, non autem promissionis de vendendo. Et
faciunt notata per Bart. in l. Titius, la prima,
n.4. ff.de action. empti, videlicet pretium inspi-
ci de tempore euictionis, non autem de tempo-
re, quo fuit facta venditio. Et in terminis re-
trouenditionis ex pacto tradit glos. in l. 1. in
ver. Non actus; & ibi Salic. num.6. C. quan. lic.
ab empt. discedere, Anton. de Burgos, in cap. Ad
nostram, num.45. de empt. & vendit. Gozad. in
l.2. quæst.17. num.131.& Cagn. nu 41. in 8.not.
& in alia repet. num.93. C.de pactis inter empt.
& vend. Tiraquell. de retract. conuen. §.1. glos.3.
num.2.
17 Quantum ad secundam difficultatem cessante
pacto de redimendo, loca Montium non viden-
tur posse per Cameram redimi, siue versemur
18 in priuilegio, siue in contractu: nam priuile-
gium si sit concessum ex causa onerosa,& sic me-
diante solutione magnæ quantitatis pecuniarũ,
non posse per Principem reuocari, tradit Bald.
in l.Qui se Patris, num.34. C. Vnde liber. Alex.
cons. vlt. num.18. lib.4. Socin. cons.87. num.15.
lib.3. Gabr. concl.7. de iure quæsit. non tollen.
nu.5. Berous hic nu.16.& 17. Quia censetur hoc
casu orta mutua obligatio ex consensu vtriusque
partis, quæ altera inuita, & renuente tolli non
potest, Bart. in l. Quod semel, ff. de decret. ab
Ordin. facien. & in l. Omnes populi, in 3. quæst.
19 principali de iust. & iur. Felin. in c. Cum olim,
col.3. de re iudic. Facit quod scripsit Rom. con-
sil.436. Quod indultum, n.14. in fin. vers. Septi-
ma principalis, vbi ex facto consuluit priuile-
gia Auditoribus Rotæ concessa in remuneratio-
nem laborum, quos iugiter patiuntur pro Rei-
publicæ vtilitate, esse irreuocabilia, quia tran-
seunt in contractum. Cuius dictum sequitur
Rebuff. super concord. in præfat. ad rub. de col-
lation. ante finem, vers. Item quãdo priuilegium.
Idemque generaliter de priuilegijs cõcessis pro-
pter benemerita, respondit Oldrad. consil.266.
In Christi nomine, num.7. vers. Præterea.
Con-

20 Contractum verò cum Principe initum etiam cum subditis esse irreuocabilem, probat textus hic. Et est communis opinio vt testatur Ias.cons. 1. in princip. lib. 1. & patet ex dictis supra in 2. notab.

21 Quod precipuè habet locum in Principe ecclesiastico, quia Ecclesia est cultrix Iustitiæ, quæ quicquam iniustum non patitur in se, vel alium fieri, vt c.1. §. Sed diuersum, de alienat. feud. Ita Rom. cons. 352. Quæritur, num. 16. vers. Et hoc maximè. Et multò magis procedit in Summo Pontifice, vt dicit hic Bero. n.29.

22 Quinimmo etiam Deus obligaretur ex promissione, vt verbis Baldi vtar in l. 1. in princip. ff. de pact. vbi Magistrum sententiarum refert ita
23 dicentem. Quod adeo verum est vt nec etiam de plenitudine potestatis possit Imperator, vel Papa contrauenire contractui, vt idem Bald. not. in c.1. §. Ad hoc, col. 5. ff. de pac. iuram. firman. Paul. de Castr. in l. Digna vox, C. de legib. Soc. cons. 86. num. 14. lib. 4. vbi allegat eundem Paulum de Castr. in l. fin. C. de transact. Dec. in c. 1. num. 20. de constit. Vnde Gemin. cons. 74. Attentis, in princip. ait [non obstare si dicatur, Papa est Princeps habens supremam potestatē: ergo sibi est possibile tale vitium tollere, c. Cuncta per mundum, & c. Per Principalem, 9. q. 3. cum simil. quia illud non procedit in contractibus, vel pactis gestis per Principem etiam cum sibi subiectis, quia talia per Principem sunt seruanda.] Hæc Gemin. subdens de hoc esse textū hic. Idem ex facto respondit latè Card. Zabarell. cons. 147. Dominus noster Papa, dicens [Licèt Papa dicatur habere Summam potestatem in tantùm quod contractum nullum validare potest tamen procedit quatenus consideratur Papa tanquam Summus Pontifex; sed quando contrahit, tunc consideratur tanquam priuatus, & tenetur obseruare, allegat textum hic. Et infra: Non subest ergo honestas si contrauenire velit, cum de iure non possit. Imò sicut in priuato cōtractus à principio est voluntatis, ex post facto est necessitatis, l. Sicut C. de action. & obligat. Ita & in Principe à paritate rationis.] Hæc Card. qui latius ibi prosequitur, & loquitur de plenitudine potestatis. vt patet in Bulla Bonifacij ab eo relata in themate, quemadmodum etiam loquuntur in cap. 2. de constit. Abb. nu. 7. vers. Et idem dicit, & Dec. num. 20. vers. Et ista limitatio.

24 Et idem iuris est in successore: nam nec ipse potest resilire à contractu per prædecessorem inito, vt initio diximus etiam de plenitudine potestatis, vt scripsit Paul. de Castr. in l. Digna vox. C. de legib. cum alijs allegatis per Gabriel. concl. 5. de iure quæs. non tollen. num. 18. Nec audiendi sunt, qui dicunt Principem id posse etiam sine causa de potestatis plenitudine, sed tamen grauiter peccare, vt hic per Bero. n. 22. Quoniam ad peccatum non se extendit potentia Principis, imo nec potentia Dei. S. Thom. in 1. part. q. 25. art. 3. ad 2. latè Cardin. cons. 142. Punctus quæstionis, n. 2. vers. Sed his litteris non obstantibus: & scripsi plenius in c. Consultationibus, n. 46. 50. & 77. de cler. ægrot.

Propositæ autem assertionis multiplex ratio affertur à Doctoribus.

25 Primam ponit Anchar. cons. 2. Vt tactum est, num. 3. quia nihil est quod lumine clariore præfulgeat, quàm recta fides in Principe. Epist. Inter claras, C. de Summ. Trinit. & fide Cathol. Vnde dicit Bald. cons. 24. Ius Abbatialis dignitatis, num. 1. lib. 2. fides contractus & à Papa, & à Cæsare seruari debet, imò & Deus arctat seipsum ex lege promissionis; & non seruare fidem contractus est mentiri, l. Dolus, ff. mandati. Abominabile autem est mendacium, & stellionatus in ore Vicarij Iesu Christi, & horribile; & ideò tenetur promissa seruare.

Secundam rationem ab absurdo adducit Cardin. d. cons. 147. nu. 91. vers. Præterea hoc esset grauiter, Quia ex eo quod Princeps deciperet illos, qui cum ipso contraxerunt, scandalizarentur Catholici, quod Papa non intendit, c. Nihil, de præscr.

26 Tertia ratio, quæ ex præcedente consequitur, affertur à Baldo in l. Princeps. in fin. ff. de legib. & Rom. cons. 352. Quæritur primò, num. 24. Quia si esset in sola Principis voluntate contractum, quem cum subdito facit, infringere, nullus verisimiliter contraheret cum ipso; & sic hominum commercio careret in contrahendo: esset autem absurdum vt qui Princeps est omnium careret commercio hominum. Et sumitur hæc ratio ex textu ad propositum notabili in l. Quod
27 si minor, §. Non semper, ff. de minor. Inter maiores enim pœnas reuocatur inter homines esse, & hominum carere commercio, leg. Hi qui ad
28 Sanctam, C. de Apost. Quæ ratio indicat hoc in fauorem Principis introductum esse. Sed tamen ob vtilitatem priuatorum potiùs videtur principaliter constitutumne, cum ipsorum iactura decipiantur. Et ideò omnes contractus, qui fiunt à Principe, habent naturam contractus bonæ fidei, vt inquit Bald. in c. 1. §. Si quis verò, in princ. de pace Constan.

29 Quartam rationem ponit idem Bald. cons. 327. Prædic. num. 4. lib. 1. quia Princeps debet habere vnum calamum, & vnam linguam, & non plures linguas, quia scriptum est: *Quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita.* Et ideò debet esse immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus in cælo.

30 Quinta ratio est eiusdem Baldi in l. Ex imperfecto, ad fin. C. de testam. & Decij hic num. 3. quia in contractibus æqualitas requiritur; & ideo Princeps iure communi vtitur d. l. Ex imperfecto. at quamuis Princeps lege positiua sit solutus, tamen, vt formaliter inquit Bald. in l. Si aquam num. 45. vers. Hoc facit ad propositum nostrum, C. de seruit. & aqua. Lege positiua Princeps obligatur à dictamine rationis; quia est animal rationale; ideo ea non est Princeps solutus. Nulla enim authoritas neque Principis, neque Senatus potest facere, quod Princeps non sit animal rationale mortale, nec eum absoluere à dictamine rectæ rationis, l. 2. ff. de vsusfruct. ear. rer.

31 Vltima & potissima ratio in hac materia est, quam adducit Card. in d. cons. 147. nu. 7. Abb. in d. cap. 1. n. 7. de constit. & DD. communiter hic, quia Papa contrahendo obligatur iure naturali, à quo surgit æquitas obligationis, l. prima. ff. de pact. Quod autem habet subsistentiam de iure naturali à Principe tolli non potest l. fin. C. Si contra ius, vel vtil. pub. & not. Innocen.
32 in cap. Quæ in Ecclesiarum, de constit. Ad idem

quod

quod tradit Barbat. in d. cap. primo, col. 13. & Dec. num. 21. de constit. dum dicunt, Principem obligari ex contractu ratione consensus, qui est de iure naturali, cui etiam Imperator, & Papa subijciuntur. Clem. Pastoralis, de re iudic. Et in idem recidit quod ait Rolan. à Valle cons. 66. num. 4. lib. 2. Contractus esse de iure gentium, quod est immutabile, & non potest tolli per Principes.

33 Nec applicatur quod in praeiudicium successoris non valeat concessio facta de Regalibus. Bald. in tit. de pace Const. in ver. Amplius consueuerunt: quia praeter id quod non versamur in Regalibus, quae in signum dominij, & ratione iurisdictionis competunt, de quibus loquitur Bald. & alij, qui ipsum sequuntur. Haec conclusio non procedit in Regalibus, quae solita sunt concedi per Principem. Claud. de Seisell. in tit. qui feud. dare poss. col. 3. praesertim vbi non inducitur notabilis diminutio Principatus, vt post alios tradit Gabr. d. concl. 5. n. 8.

34 Neque obstat si dicatur saltem ex iusta, & rationabili causa respiciente publicam vtilitatem Princeps potest rescindere contractum, Aym. cons. 5. num. 4. Quia ex iusta causa potest dominium rerum auferre vni, & dare alteri, l. Bene à Zenone, & ibi Bald. C. de quadrienn. praescript. l. Lucius, ff. de euict. Innoc. in d. cap. Quia plerique, num. 5. de immun. Eccles. & in c. Debitores, de iureiur. Vnde sicuti potest ex causa tollere ius quaesitum; ita & contractum rescindere, quae causa bene praesumitur in supremo Principe. Ita Alex. cons. 1. n. 11. & 12. vers. Venio ad secundum lib. 2.

35 Id inquam non obstat, quia intelligitur quando aliàs publica vtilitas haberi non posset, nisi auferretur tertio ius quaesitum ex contractu, vt post Host. & alios declarat Gabriel. d. concl. 2. n. 4. de iure quaes. non tollen. quod non verificatur hoc casu vbi agitur de priuato interesse Ærarij ipsius Principis, & nulla adest causa, quae Principem cogat ad redimenda loca montium in praeiudicium eorum, qui bona fide cum Principe contraxerunt. Vnde aliud dicendum esset si vere huiusmodi ratio vigeret per supradicta. Quae tamen correctioni, ac iudicio S.D.N. Papae in omnibus, & per omnia submitto.

DE PROBATIONIBUS.

Cap. Sicut.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo non valet vltra probationem plenam exigens iuramentum. & n. 8.*
2 *Intentionem suam fundare quis dicitur quando plene probat id, quod intendit, vel quando habet pro se iuris assistentiam.*
3 *Testes, & instrumenta eandem vim habent ad plenam probationem faciendam.*
4 *Probatio per scripturam in quibus casibus requiratur.*
5 *Iuramentum suppletorium tunc demum est deferendum, cum aliae probationes deficiunt, dummodo tamen saltem semiplene sit probatum.*
6 *Et habito respectu ad legalitatem personae & quantitatem causae. & n. seq.*
7 *Iuramentum in supplementum, vt deferri possit, quae requisita debeant concurrere, & in quibus casibus non sit deferendum.*
8 *Consuetudo exigens iuramentum vltra plenam probationem aduersatur iuri naturali, scripto, & Diuino.*
9 *Consuetudo inualidans plenam probationem, aut eam restringens non valet.*
10 *Pactum iuratum de conficiendo inuentario rerum restituendarum soluto matrimonio an impediat probationem per testes. & n. seq.*
11 *Pactum vt probatio rerum restituendarum soluto matrimonio aliter fieri non possit quam per inuentarium, an firmetur iuramento. & n. 16. & seq. vsq. in fin.*
12 *Inuentarij conficiendi obligatio non impedit, quin rei veritas aliunde probari possit.*
13 *Scriptura ex eo quod de illa conficienda partes paciscantur, non efficitur de substantia actus.*
14 *Probationum renunciatio non praesumitur, nisi probetur.*
15 *Pactum & rerum traditio aliàs quam per inuentarium probari non possit est nullum. & n. 18.*
16 *Et an firmetur iuramento. & n. 18. & n. seqq. vsq. in fin.*
19 *Iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis.*
20 *Item contra bonos mores non est obligatorium.*
21 *Nec de re vetita ob publicam vtilitatem.*
22 *Iuramentum contra publicam vtilitatem secundario, non autem principaliter valet.*
23 *Pactum vt non liceat probare nisi per scripturam, est contra bonos mores.*
24 *Iudex officio potest recipere testes non obstante partium iuramento. quod veritas aliter probari non possit, quam per scripturam.*
25 *Iuramentum de testibus non inducendis non obstat, quin produci possint exuberantis fidei, & authoritatis.*
26 *Probatio per quinque testes aequipollet probationi instrumentali.*
27 *Verisimilitudo in probationibus praecipue spectanda est.*

1 SICVT. Actor qui plene probauit, non debet compelli iurare, Ioan. Andr. Bald. & Anchar. Subaudi etiamsi hoc habeat consuetudo, vt in textu Bellam. Cardin. & Aretin. Vel sic, & formalius non valet consuetudo vltra probationem plenam exigens iuramenta. Hoc dicit Butr. Abb. Aretin. & Decius. Addunt Abbas, & Felin. sine causa rationabili. Sed hoc non colligitur ex textu. Diuiditur in duas partes. Prima narrat consuetudinem, quam secundo improbat ibi, *nos eam*.

2 Nota primo ibi, *Intentionem suam fundauerit*, quod aliquis dicitur intentionem suam fundare cum plene probat id, quod intendit, secundũ Abb. hic in 1. notab. Aliàs dicitur quis fundare suam intentionem quando habet pro se iuris communis assistentiam, vt legitur, & notatur in cap. Cum personae, de priuileg. lib. 6. & scripsi plene in cap. Nullus, à num. 27. infra de Paroch.

3 Secundo nota ibi, *Instrumentis, aut testibus*: Eandem vim ad fundandam intentionem, & ple-

nam probationem faciendam obtinere teſtes, & inſtrumenta, cap. Cum Ioannes, §. Porrò, infra de fid. Inſtrument. ibi, eandem vim obtineant inſtrumentorum, fides, & depoſitiones teſtium cap. Tuæ, de Cleric. peregrin. l. In exercendis, C. de fide Inſtrum. Hoſt. hic num. 1. in verb. Inſtrumentis, aut teſtibus. Fallit in caſibus, in quibus lex non confidit de teſtibus, & requirit ſcripturam quos enumerat gloſ. in c. 1. de cenſib. lib. 6. in verb. In ſcriptis, ad quem quotidie recurritur, Speculat. in tit. de Inſtrum. edition. §. Reſtat, verſ. Sed ſi alij, Alex. conſ. 107. Videretur, à num. 3. lib. 7. plenè Guidopap. deciſ. 582. Reperitur inſtrumentum publicum nu 3. Et his adde Concil. Tridentin. ſeſſ. 25. cap 9. ibi, authenticis ſcripturis probetur.

5 Tertiò nota ibi, *Cum alia legitima probationes deeſſe noſcuntur*. Tunc demum eſſe recurrendum ad ſuffragiũ iuramenti ſuppletorij, cum aliæ legitimæ probationes deficiunt, vt hic & in l. In bonæ fidei, C. de rebus credit. & in l. Admonendi, ff. de iureiurand. cum concordantib. de quibus hic in gloſ. 3. dummodo tamen ſaltem ſemiplenè ſit probatum; alias enim non defertur hoc iuramentum in ſupplementum, cap. Ex inſinuatione: & ibi gloſ. in verb. Clerici, de procurator. Et hic notant Innoc. in fin. Hoſt. num. 2. in fin. verſ. Tertiò, vbi ſemiplenè probatum eſt, & num. 3. Ioan. Andr. num. 3. eod. verſ. Bellam. nu. 8. & reliqui omnes. Bald. in d. l. Admonendi. nu. 57. Et ibi etiam Iaſon in prima lectura n. 75. & nu. 118. & in repet. num. 259. vbi enim actor nihil probat, abſoluendus eſt reus, l. fin. C. de rei vendicat. etiam ſi nihil præſtiterit, vt c. vnico, §. 1. in princ. infra vt eccleſiaſtic. benefic. Si actor plenè probat, reus condemnandus eſt, cap. Ex litteris, verſ. Quibus etiam, in fin. & cap. In præſentia, infra eodem cap. Grauis, & cap. Accepta, de reſtitut. ſpolian. Reſtat igitur, vt tunc ſolum ſit recurrendum ad remedium ſubſidiarum iuramenti, cum ſemiplenè probatum eſt, vt hic, & in dicto cap. Ex inſinuatione, & cap. fin. ſupra quod metus cauſa, ſecundum Hoſt. & reliquos

6 poſt eum; habito tamen reſpectu ad qualitatem perſonarum, & quantitatem cauſæ l. Si quando, C. Vnde vi, cap. vltim. de iureiur. l. Legitimos, ff. de legitim. tutor. gloſ. 1. hic in fin. Ad hoc enim, vt tale iuramentum deferatur, debent concurrere legalitas perſonæ, paruitas cauſæ, ſeu præiudicij, & aliæ qualitates, quas latè enumerãt Cyn. in d. l. In bonæ fidei, C. de reb. credit. Ioan. Andr. & Canoniſtæ in dicto cap. vltim. Socin. Sen. conſil. 186. Præſtantiſſimè Doctor, à num. 5. lib. 1. Et quinque requiſita recenſet Menoch. de arbitr. Iudic. caſ. 190. per tot. & viginti ſeptem caſus, in quibus nõ eſt locus delationi huius iuramenti ſuppletorij cumulat Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 33. & Moderni Collect. hic à num. 17. vſque in finem.

8 Vltimò nota ibi, *talem conſuetudinem reprobamus*, non valere conſuetudinem, ſecundum quam actor, qui intentionem ſuam plenè probauit, nihilominus compellitur præſtare iuramentum, eoque renuente illud ſubire, eius probationibus fides non adhibetur, vt hic eſt caſus ad litteram ſecundum omnes. Ratio eſt multiplex ſecundum Doctores. Prima eſt, quia eſt contra naturalem rationem, quæ nõ admittit ſuperflua, Secunda ratio, quia eſt contra ordinem iudiciorum, & aduerſatur iuri ſcripto, cap. 1. de conſuetudin. l. 2. C. Quæ ſit longa conſuetudo, cap. 1. & cap Conſuetudinis, 11. diſtinct. cum concordant. de quibus hic in gloſſ. 2. ad hoc cap. 2. de Capell. Monach. lib. 6. Tertia ratio eſt, quia ex quo à principio ſemel iuratum eſt de calumnia, ſeu de veritate dicenda, ſaltem in cauſa ciuili, non fuit amplius curandum, vt in Authent. hoc Sacramentum, C. de iuram. calumn. & §. 3. in Authen. De his qui ingrediun. ad appell. & hanc rationem ponit hic Bernard. in gloſſ. 2. ſed eam meritò impugnant Bellam. n. 8. in fin. verſ. Aliam rationem, & fuſius Dec. num. 2. & 3. Quarta ratio eſt, quia cum actor plenè probauerit intentionem ſuam inſtrumentis, aut teſtibus, iuramentum eſt ſuperfluum, & temerarium; vnde conſuetudo, quæ cogit eum temerè, & ſine cauſa iurare, eſt peccati nutritiua, & contra ius diuinum, cap. Etſi Chriſtus, de iureiurando; & ideo valet cap. fin. de conſuetud. Ad hoc bonus textus in caſu conuerſo in cap. Ad noſtram, infra eod. & has rationes excepta tertia adducunt hic Abb. Antiq. in verb. Conſuetudinem, Hoſt. nu. 4. circa finem in verb. Reprobamus, Io. Andr. eod. nu. Collect. in princip. Bald. num. 2. Bellam. eod. nu. & reliqui omnes. Et pondera, quia cum textus dicat *reprobamus*, ex hoc infertur, vt talis conſuetudo non valeat, etiam ſi ſit ſupra hominum memoriam, quia vbi Canon non ſimpliciter derogat conſuetudini, ſed eam damnat, & reprobat, tunc cenſetur ſublata etiam immemorabilis, vt poſt Felin. in cap. Cum ex officij, num. 13. de præſcript. Aretin. in l. Cum ſtipulatus ſim, à Proculo, col. 3. ff. de verb. Obligat. & alios plures declarat Couarr. var. reſol. lib. 3. cap. 13. n. 5. verſ. Adnotandum tamen erit. Quanquam enim immemorabilis habeat vim tituli, ſeu priuilegij, vt l. Hoc iure, §. Ductus Aquæ, ff. De aqua quotidian. & æſtiua, hoc tamen fallit quando eſt à iure reprobata, vt notat Philipp. Franc. in c. 1. in 2. notab. verſ. Imò tradit. Hoſt. de conſuet. lib. 6. Put. deciſ. 466. num. 4. lib. 2. & Felin. loco citato. Item cum hæc conſuetudo ſit contra ius naturale, & diuinum, vt dictum eſt, nullo vnquam tempore poteſt præſcribi cap. Flagitia, 30. quæſt. 7. dicto cap. fin. cum ibi notat. de conſuetud. & adde quod in propoſito, ſcripſi latiſſimè in cap. Cum eſſes, à nu. 113. infra de teſtam.

9 Quemadmodum autem non valet conſuetudo, quæ inualidat plenam probationem, vel plenæ probationi aliquid detrahit, aut eam reſtringit, vt dicunt Doctores ſecundum Anton. de Butr. hic in 1 notab. num. 2. & Aretin. nu. 5. per text. in dicto cap. Ad noſtram, infra eod. vbi talis conſuetudo appellatur peſtis contraria omni iuri: Ita nec valet pactum, quo quis probationibus renunciat, vel eas reſtringit ad certam ſpeciem, vt per eundem Butr. n. 8. Tu verò an huiuſmodi pactum ſit validum, & an firmetur iuramento, dic plenius vt in quæſtione ſequenti.

10 QVÆRO, an pactum iuratum, vt de auro, argento, & margaritis à viro vxori donatis, ac ſoluto matrimonio reſtituendis inuentarium conficiatur, obſtet quominus res eiuſmodi per teſtes probari poſſint.

11 An ve pactum, vt rerum reſtituendarum probatio aliter, quàm per inuentarium fieri non

va-

12 valeat, roboretur iuramento. Matrimoniales pa-
ctiones initæ inter Serenissimum Ducem, & eius
vxorem nullam continent renunciationem pro-
bationis testium, nec certam probandi formu-
lam præscribunt, sed eis dumtaxat cauetur, vt
rerum soluto matrimonio restituendarum inuen-
tarium conficiatur. Frustra igitur in hac causa
attinguntur quæstiones, an liceat probationibus
renunciare, an ve obseruanda sit obligatio, qua
quis se ad certum probandi modum alligauit.
Nam cum solam habeamus conuentionem de
inuentario conficiendo, etsi partes compelli po-
tuerint ad illius confectionem, non tamen ex eo
quòd cõficere prætermiserint, perimitur substan-
tia obligationis, aut impediuntur contrahentes
aliunde, quàm inuentario rei veritatem legitimè
probare: ex nota, per Salicet. in l. Contractus,
13 col. 2. C. de fide Instrument. vbi vult, vt si res
nullo iure scripturam requirat, partes de ea con-
ficienda paciscentes videantur prospexisse pro-
bationibus, non contractui, cuius substantia à
Scriptura non pendet. Decius, qui Salicet. re-
fert, & sequitur in rubrica de consuetudin. nu. 6.
& 7. Paul. de Castro cons. 52. Tria sunt, num. 1.
& 2. in 2. vol. Aretin. consil. 159. in 1. dub. nu. 8.
cum seqq. Dec. ex communi in consil. 240. nu. 3.
Decian. consil. 64. nu. 26. vol. 3. Hæc igitur quæ
ad probandam huiusmodi pacti validitatem cõ-
gesta sunt tunc aliquid ponderis habere possent
quando probationibus testium esset renuncia-
tum, aut conuentum, vt alio modo, quàm per
inuentarium rerum donandarum traditio pro-
14 bari non posset. Quæ renunciatio cùm in con-
tractu matrimoniali non legatur, nostrum non
est eam subintelligere, nisi probetur, Bald. in
l. 1. num. 2. C. de edict. Diu. Adrian. toll. Decius
in l. 1. in vltim. lectura num. 58. C. Qui admitti.
Neque ad rem pertinet, quod partes de confe-
ctione inuentarij agentes, vsæ sint verbis indu-
centibus necessitatem, ibi: *Se n'habbiano da far*
inuentarij. Ea enim necessitas respicit solam
confectionem inuentarij, & non probandi mo-
dum, de quo partes nihil prorsus conuenerunt,
quemadmodum expressissent si voluissent, ad
l. vnicam, §. Sin autem ad deficientes, C. de caduc.
15 toll. Verum esto partes conuenissent, vt solo in-
uentario, non autem testibus rerum traditio pro-
bari posset, ex abundanti dicimus id pactum
irritum, & nullum vno ore passim à Doctoribus
pronunciari, Specul. in tit. de probationib. §. Vi-
dendum restat, num. 4. post Hugon. & Azzon.
glos. in §. Præterea, in verb. Senatus, Auth. vt fin.
prohib. matrim. Host. in Summa de renunciat.
§. Quæ possunt, col. penult. vers. Quid de pacto,
Roman. in l. Tale pactum, in fine, ff. de pactis, vbi
Ang. & Castr. num. 5. Butr. Imol. & Abbas in
cap. Si diligenti, de foro competen. Bart. in au-
then. Iubemus, vbi Angel. & Castr. num. 3. C. de
Iudic. Imol. & Aretin. hic Ias. d. Auth. Iubemus,
num. 5. vbi Iacob. de Beluiso, & Angel. in hanc
sententiam adducit. Roman. sing. 204. Cæpol.
què alios citat cons. 251. Marsil. in rubr. de pro-
bat. num. 33. Imol. ex communi in dicto cap. Si
diligenti, de foro compet.
16 Neque obstat quod huiusmodi pactum firma-
tum fuerit à iuramento, quod partes præstite-
runt ex Fulgos. consil. 208. Alexan. Imol. & Se-
raphin.

Primò enim respondetur hanc limitationem
minus esse attendendam cum aduersetur rece-
ptissimæ Doctorum opinioni superius citatorũ,
quorum aut nullus, aut certè paucissimi hanc li-
mitationem annectunt, Alex. consil. 102. vol. 5.
in meo Codice est prætermissum, eo quod repe-
titum esset cons. 12. vol. 1. quo loco de huiusmodi
pacto nullum verbum. Seraphin. autem de pri-
uileg. iurament. priuileg. 140. in hac opinione
vacillat, & cogitandum relinquit.
17 Quin etiam Seraphinus agnoscit huius limita-
tionis difficultatem, quam satis diluere nun-
quam visus est, & ex qua desumere nobis licet
aliam responsionem, nempe huiusmodi limita-
tionem ex diametro pugnare cum cõmuni opi-
nione Doctorum negantium id pactum esse vali-
dum. Multiplices enim rationes in idem ten-
dentes reddunt, videlicet quod huiusmodi pa-
ctum sit à bonis moribus alienum, indicatque
iniquitatem, vt quis cum aliena iactura debeat
locupletari, l. 4. de condict. indebit. quod angu-
stet probandi facultatem, l. Quoniam, C. de hæ-
retic. Quod sit contra ius publicum, quo vsus te-
stium tanquam necessarius laudatur, & recipitur
l. 1. ff. de testib. Id autem publicum ius priuato-
rum pactionibus nequeat immutari, l. Ius publi-
cum, ff. de pactis. Quibus de causis non temerè
Hostiens. asseruit in loco superiùs citato id pa-
ctum esse contra legem, & communem vtilita-
tem, & mortale peccatum inducere.
18 Quæ planè rationes vbique in hac materia
à Doctoribus inculcatæ huius pacti vires vsque
adeo prosternunt, vt nec etiam iuramento con-
firmetur, non solum si omnes simul, sed etiam
19 quamlibet sigillatim perpendamus: nam si id
pactum est iniquum, illis vires non adijcit iura-
mentum, quod non debet esse vinculum iniqui-
tatis, cap. Quanto, de iureiur. & à veritate, iudi-
cio, & iustitia disiungi non debet, cap. Animad-
20 uertendum, 22. quæst. 2. Si autem quod plerique
asseruerunt, inter quos Specul. post alios in tit. de
probat. §. fin. num. 6. in fin. non congruit cum
21 bonis moribus, non est vtique obligatorium
contra bonos mores præstitum iuramentum,
cap. Non est obligatorium, de regul. iur. lib. 6.
Quod si lædit publicam vtilitatem, quod omnes
fatentur, ob id quoque non dubij iuris est non
valere iuramentum præstitum de re vetita ex
causa publicæ vtilitatis, cap. Si diligenti, de fo-
ro compet. cum simil.
22 Neque obstat quod in hac prohibitione cen-
setur publica vtilitas secundariò, non autem
principaliter, ideoque iuramento contractus
confirmetur, vt per Bar. in l. Si quis pro eo, n. 7.
& 8. ff. de fideiuss. Nam præter quam quod hæc
sola ratio publicæ vtilitatis non affertur à Do-
ctoribus, sed aliæ etiam supra relatæ, quæ suffi-
ciunt, vt contractus non possit iuramento vali-
dari, iure etiam affirmari potest in vsu testium
versari publicam vtilitatem principaliter, non
secundariò, cum Reipublicæ principaliter inter-
sit rei veritatem patere, ne quis defectu proba-
tionum, quod sibi debetur, amittat, idq; alius
apud se per dolum retineat, sed ius suum vnus-
quisque consequatur, quod est præcipuum iuris
præceptum, ad l. Iuris præcepta, ff. de instit. &
iur. cum similib. constat igitur opinionem Do-
ctorum de huius pacti nullitate ex vi rationum,

quas adducant, includere etiam casum interpositi iuramenti, & ex consequenti limitationem prædictam nec veram esse, nec receptam.

23 Accedit quod huius limitationis auctor ab omnibus adducitur Specul. de titul. de probat. §.fin. n. 6. qui tametsi priùs disertis verbis id affirmauerit, videtur tamen postea maturius ab ea sententia recedere, vel certè sibi non constat, dum rationem reddit præcedenti dicto contrariam. Subdit enim pactum, quod non liceat probare nisi per publicum instrumentum, esse contra bonos mores. Quæ ratio admissa necessariò efficit, vt non roboretur iuramento, cuius nulla est vis ad validum actum bonis moribus aduersum, d. c. Non est obligatorium.

Verum etsi id iuramentum esset omnino seruandum, nec iuranti liceret vti alio probationis genere, adhuc tamen suggerente æquitate, quæ veritatem obrui non patitur, in promptu sunt efficacia remedia, quibus consulatur indemnitati repetentis res suas: nam quamuis obstante
24 iuramento non possit alios testes producere, non tamen præclusa est iudici via, quominus ex officio suo testes recipiat: quod animaduertit Specul. loco supracit. num. 6. Bero. cons. 100. nu. 15. vol. 3. quem cum alijs citatum sequitur & comprobat Roland. cons. 88. nu. 13. vol. 1. Felin. hic num. 20. post med. vers. Consuluit tamen post Ioan. Andr. Lap. Imol. & Gemin.

25 Præterea si ob efficaciam iuramenti prohiberetur vsus testium, nihil tamen obstaret prohibitio, quominus producerentur testes exuberantis fidei, & auctoritatis, vt per Felin. hic nu. 14. vers. Quartò intellige post Anton. de Butr. quæ limitatio quamuis forte non nihil dubitationis habere posset in foro sæculari, est indubitata in foro ecclesiastico, cuius est præcipuè æquitatem, ac veritatem præ oculis habere, & peccato occurrere, vt tradit Felin. vbi supra.

26 Tandem vbi Serenissimus Dux velit quinque testibus rerum traditionem probare, ex pacto etiam valido, quo se ad solam probationem instrumentalem astrinxit, nunquam excluditur, quominus quinque testibus veritatem probet: nam probatio per quinque testes æquipollet probationi instrumentali, vt per tex. in l. Testium, C. de testib. tradiderũt Cyn. in l. Optimum, C. de contrah. & committen. stipulat. Abb. hic propè fin. vbi & alij. Marsilien. in rubric. de probat. num. 53.

27 Ad hanc autem probationem admittendam eo promptior debet esse iudex, quo magis est verisimile vxori à viro, & à viri patre, consanguineis, ac subditis ea donata esse, quæ vtriusque summam nobilitatem, ac dignitatem decebant, arg. c. Etsi quæstiones, cum gloss. in verb. Dandis muneribus, infra, de simonia. Verisimilitudo autem quantæ sit potentiæ in probationibus clamant passim DD, quos cumulat Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. centur. 1. casu 85.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. Post cessionem.

SVMMARIVM.

1 Literæ Ordinarij probant quem excommunicatum nisi contrarium doceatur.
2 Excommunicatus si quis probetur per literas Ordinarij, nisi postea absolutus ostendatur, à procuratione iudiciali repellitur.
3 Ordinarij appellatione venit non solum Episcopus, qui est generalis, & maior Ordinarius, sed etiam quilibet inferior, & specialis Ordinarius.
Quod procedit si materia etiam inferiori Ordinario sit adaptabilis. n. 6.
Item procedit in Ordinario constituto à iure, non autem in constituto ex accidenti à Capitulo, vel à Papa n. 10.
4 Iurisdictio ordinaria ad sui essentiam non requirit territorium.
5 Ordinarius dicitur qui iure suo, vel Principis beneficio vniuersaliter iurisdictionem exercere potest & n. 12.
6 Ordinarius accipitur secundum subiectam materiam.
7 Ordinarius respectu collationis intelligitur etiam is, qui tantùm habet potestatem conferendi, licèt alias non habeat ordinariam iurisdictionem.
8 Literæ non tamen Episcopi, sed etiam inferioris Ordinarij probant sicut publicum instrumentum.
9 Sigillum Episcopi ex consuetudine generali totius Orbis reputatur authenticum in spectantibus ad officium suum.
11 Ordinarius de quo in litteris Clem. VIII. suppressionis Canonicorum Regularium in Principatu Cataloniæ non intelligitur Archipresbyter, sed Episcopus.

1 POST CESSIONEM. Per litteras Ordinarij probatur quis excommunicatus nisi contrarium doceatur. Hoc dicit, secundum Ioan. Andr. & communiter Doctores. Vel aliter secundum Abb. si per literas Ordinarij probatur quis excommunicatus à
2 procuratione repellitur, vel secundum intellectum, qui verior videtur, & de plano procedit: si per literas Ordinarij probatur, quod semel quis excommunicatus fuerit, nisi postmodum absolutus ostendatur, tanquam excommunicatus à procuratione iudiciali repellitur. Hoc dicit Philip. Dec. diuiditur compendiosè in duas partes. In prima ponit repulsionis causam. In secunda repulsionem, ibi, *Ipsum*: & continet prolixam, & subtilem materiam, & fuit solemniter repetitum à Ioan. Calder. tom. 3. Repetent fol. 284.

3 In textu ibi, *Iudicis ordinarij*, nota appellatione Ordinarij non solum comprehendi episcopum, qui generalis est, & maior Ordinarius, c. 1. de offic. Ordinar. cap. Cum Episcopus, eod. tit. lib. 6. Sed etiam quemlibet alium inferiorem, & specialem Ordinarium, vt est textus in c. Ordinarij

narij, iuncta glos. in ver. Locorum, de off. Ordin. lib. 6. Quod Abb. Felin. & Decius hic in 1. notab. dicunt esse notandum pro statutis. Ad idem est gloss. in cap. Quamquam, in ver. Loci Ordinatio, de vsur. lib. 6. item glos. in Clem. 1. prima in ver. Locorum Ordinarijs, de testam. de quo plene per Archid. in cap. Licet Canon, num. 6. in ver. Ordinarius, de elect. lib. 6. Facit cap. Cum
4 ab eccle siarum, de offic. Ordin. & ratio est clara, secundum Aretin. hic num. 1. quia ad essentiam ordinariæ iurisdictionis non requiritur territorium, vt notatur in cap. Cum contingat, supra de foro compet. & subtiliter declarat Bald. in l. 1. §. In initio, n. 7. ff. de off. Præfecti Vrbis.
5 Item confirmatur hoc ex etymologia, & allusione vocabuli: nam Ordinarius dicitur qui habet ordinariam iurisdictionem. Vnde hoc nomen conuenit cuilibet eam iurisdictionem habenti, vt inquit Abbas in c. Cum olim, n. 1. in 4. not. de præscr.
6 Procedit tamen conclusio vt supra firmata, quin materia, de qua agitur, etiam his inferioribus est adaptabilis, vt notat Geminian. in d. cap. Ordinarij, col. 1. post medium, vers. Nota istam glossam, de offic. Ordin. lib. 6. & ita Ordi-
7 natius accipitur secundum subiectam materiam vt hic per Decium, num. 7. qui ex hoc deducit, vt si respectu collationis facta sit mentio de Ordinario, de illo quoque intelligatur, qui tantùm habet potestatem conferendi, licet aliàs non habeat ordinariam iurisdictionem glos. in Clem. 1. in ver. Ordinarium, vt lite pendente: & ibi Imol. n. 28. & 29. & Cardin. in 14. quæst. post Antiquos, quos ipse refert. Facit text. in cap. Si
8 soli Ordinario de concess. præb. lib. 6. Hinc etiam deducitur, vt cùm materia, de qua tractatur in hoc cap. sit adaptabilis etiam Ordinarijs inferioribus, non solum literæ generalis, & maioris Ordinarij, idest Episcopi fidem faciant fiue publicum instrumentum, c. Curæ, 11. q. 3. cap. 1. supra de treug. & pac. cum multis concordant.
9 de quibus hic per Host. n. 1. & decidunt Domini de Rota decis. 1. de probat. in nouis. vbi dicunt ex generali consuetudine totius Orbis, quam etiam seruat Palatium, sigillum Episcopi reputari authenticum in his, quæ spectant ad officiū suum; sed etiam literas cuiuslibet Ordinarij inferioris: & ita hic sentiunt communiter Doctores, vt dicit Abb. n. 1.
10 Rursus procedit prædicta conclusio in Ordinarijs constitutis à iure, non autem in alijs, qui ex aliquo accidenti constituuntur à Capitulo, vel à Papa, ita videtur limitare Lapus Abb. S. Miniati inter consilia Federici de Senis cons. 591. incipien. Domini mi, & Paulus de Castro in cons. 312. incip. Quoniam, quos sequitur Decius hic n 7. vers. Et ad ista conferunt.
11 Porrò Fel. recond. Clem. VIII. suppressit olim ordinem Canonicorum Regularium S. Augustini in Principatu Cataloniæ, illiusque monasteria, & loca ad sæcularitatem reduxit, & Ordinarijs locorum subiecit. Inter cætera autem Monasterium S. Ioannis de Vas Abbatissarum Vicen. diœcesis in Sæcularem, & Collegiatam Ecclesiam erexit & in ea Archipresbyteratū, qui esset dignitas principalis, & nonnullos Canonicatus instituit, ipsamque Ecclesiam, Dignitates, Canonicatus, aliaque beneficia, & ministros suo Ordinario subiectos esse voluit, & collationem prædictorum Canonicatuum voluit pertinere ad Archipresbyterum pro tempore existentem. In vim cuius dispositionis tametsi Archipresbyter, Canonici, & Beneficiati dictæ Ecclesiæ subiectionem, & obedientiam iurauerint Episcopo tunc existenti, ipseque omnimodam iurisdictionem in Ecclesiam & illius Capitulum, & personas nemine contradicente dicatur exercuisse spatio septem, vel octo annorum; postea tamen Ioannes Coli ex Beneficiato Ecclesiæ Archipresbyter factus ab obedientia desciuit vnà cum aliquot Canonicis, qui simul officialem Episcopi visitare volentem oppido prohibuerunt, mortemque ei minati sunt si visitationem exercere vellet: ipsū deinde Episcopum ingressu Ecclesiæ in qua se armati cum sicarijs se incluserant, interdixerunt militaribus tormentis per rimas obiectis, & plura indigna in episcopi contumeliā perpetrarunt. Vnde Episcopus Ecclesia interdicta, iisque excommunicatis discessit. Episcopo vita functo successores propter periculum visitationem aggredi non sunt ausi. Præsens verò Episcopus volens munus suum adimplere, supplicauit Sanctissimo vt declararet verbum illud, *Ordinario*, positum in literis Clementis, non debere intelligi de Archiepiscopo, sed de ipso Episcopo; prout in simili fecit idem Clemens in literis sæcularizationis alterius Ecclesiæ Barchinonensis diœcesis: declarauit enim, dum voluit Canonicos esse subiectos Ordinario, se non intellexisse de Priore eiusdem Ecclesiæ, sed de Episcopo tantùm. Sanctissimus reiecit libellum ad Congregationem Concilij, & Archipresbyter, & Canonici iussu Congregationis in partibus citati, nihil vnquam opposuerunt.
12 In causa hæc fuerunt ponderata, Archipresbyter iste non venit appellatione Ordinarij, cum iurisdictionem ordinariam non habeat: textus iuncta gl. 1. in c. Ordinarij, de offic. Ordin. lib. 6. nam Ordinarius dicitur, qui iure suo, vel Principis beneficio vniuersaliter iurisdictionem exercere potest, l. More, & ibi glos. & communiter scribentes, ff. de iurisdict. omnium iudic. Specul. in tit. de offic. Ordin. in princ. Card. post Panor. de Eleazarijs in Clem. Attendentes, in 5. not. de statu Monach. & constat ex dictis supra n. 3. & 5. Præterea in literis Apostolicis pluribus in locis contra distinguitur Archipresbyter ab Ordinario: Ergo dum Pontifex loquutus est discretiue de Ordinario, non intellexit de Archipresbytero, ad rex. in Clem. Exiui, col. 4. 5. Cum autem natura termini, de ver. signif. Item in iisdem literis Dignitates, & Canonicatus dictæ Ecclesiæ subijciuntur suo Ordinario cum autem in dicta Ecclesia nulla alia sit dignitas, quàm Archipresbyteratus, si Archipresbyter esset Ordinarius, Papa subijciendo dignitates Ordinario, subiecisset, Archipresbyterū sibimet Archipresbytero; quod est absurdum, arg. cap. Debitum, de Baptis. cum suis concordant. de quibus ibi in glossa prima. Ac demum mentem suam in simili casu Barchinonen. satis apertè declarauit Clem. VIII. vt in literis exhibitis. Itaq; videtur ēre esse, vt S. D. N. per literas in forma Breuis declaret, dum Clement. VIII. voluit prædictam Ecclesiam Sancti Ioannis, eiusque dignitates, Canonicatus, beneficia, ac Ministros suo Ordinario esse subiectos, illius

illius intentionis non fuisse illos vllatenus subijcere Archipresbytero, sed tantùm Episcopo Vicenti ad instar alterius declarationis ab eodem Clem. editæ in simili casu Episcopi Barchinonen, & ita fuit resolutum.

Sed numquid appellatione Ordinarij, de quo loquitur Concilium Tridentinum c. 1. vers. Quod si aliquando, sess. 24. de reformat. matrim. quo facultatem remittendi denunciationes, veniat Prælatus inferior? Dic vt scripsi in cap. Cum inhibitio, nu. 6. & 9. infra de Clandest. desponsat. vbi de Scholastico Salamantino.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. In præsentia.

S V M M A R I V M.

1 *Probatio dubia, seu æquiuoca non releuat probantem. & num. 14.*

2 *Monasterium facit deficere conditionem si hæres decesserit sine filijs.*

3 *Probatio æquiuoca quæ dicatur. & num. 14.*

4 *Testandi facultate, potest quis se priuare offerendo se, & bona sua loco religioso.*

5 *Offerens simpliciter se, & sua Ecclesiæ Regulari censetur obtulisse etiam futura.*

6 *Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum facta Ecclesiæ valida est.*

7 *Offerens se, & sua Religioni sine ingressu non dicitur mortuus mundo, imo potest matrimonium contrahere.*

8 *Offerens se religioni simpliciter non renunciat proprijs, nisi professionem emittat.*

9 *Oblationem personæ, & bonorum potest monasterium recipere etiam iuramento firmatam.*

10 *Nouitius potest licitè exhortari, vt bona sua donet monasterio.*

11 *Et quid post Concilium Tridentinum.*

12 *Minor annis vigintiquinque profitendo religionem, alienat bona sua etiam sine curatore, & decreto iudicis.*

13 *Nouitius in sua professione potest præcipere, vt aliquid ex bonis suis expendatur maximè in pios vsus, aut ne quid alienetur.*

15 *Probatio debet concludere per necesse, & non per possibile.*

16 *Probatio non concludens non valet.*

17 *Probatio per verisimilitudines non sufficit vbi clara probatio requiritur.*

18 *Fallit in sex casibus, remissiuè.*

19 *Monasterium ingrediens, & professionem emittens, fingitur non solum decedere cum hærede, sed etiam cum liberis.*

20 *Monasterium habetur loco filij. Procedit in casibus in iure expressis; aliàs secus. num. 23.*

21 *Substitutio expirat si filius grauatus restituere partem hæreditatis Patruo si sine liberis decedat, monasterium ingrediatur.*

22 *Testamentum, in quo monasterium non fuit institutum saltem in legitima, an rumpatur, si testator fiat Monachus.*

23 *Fictio locum non habet nisi in casibus in iure expressis.*

24 *Substitutio facta filio sine liberis decedenti euanescit si filius professionem emittat regularem, & hæreditas applicatur monasterio.*

25 *Secus si decedat ante professionem, vel infra tempus probationis exeat.*

26 *Et an hoc procedat siue substitutio sit fideicommissaria, siue directa.*

27 *Et quid si substituti sint Fratres testatoris.*

28 *Et quid si testatoris filij.*

29 *Substitutio facta sub conditione si decesserit sine filijs ex se, vel ex suo corpore natis, an euanescat, si grauatus fiat Monachus.*

30 *Substitutio facta sub conditione si sine liberis decesserit, an expiret si grauatus fiat Clericus Ecclesiæ sæcularis.*

31 *Et quid si substitutus sit locus religiosus, vel Ecclesia sæcularis, aut alius locus pius.*

32 *Et quid si conditio illa fuerit apposita in contractu gratuito, vel oneroso, aut in statuto.*

33 *Et quid si relata fuerit in personam ipsius testatoris.*

34 *Et quid si grauatus ingrediatur monasterium in fraudem substituti.*

35 *Et quomodo huiusmodi fraus probetur.*

36 *Monasterium Mendicantium non facit deficere conditionem si hæres sine filijs decesserit.*

Et quid post Concilium Tridentinum. num. 67. & 121.

38 *Mendicantes an sint capaces acquisitionis bonorum immobilium in communi. & num. seqq. vsque ad num. 69.*

39 *Fratres Minores sunt incapaces hæreditariæ successionis, etiam in communi.*

40 *Sunt fundati in arctissima paupertate supra omnes Mendicantes.*

41 *Frater Minor si hæres instituatur, perinde est, ac si mortuus institutus fuisset.*

42 *Testamentum, in quo Fratres Minores, sunt instituti, non valet, nisi adsit cohæres, & hæreditas defertur venientibus ab intestato.*

43 *Fratres non sunt capaces fideicommissi vniuersalis.*

44 *Nec iure legati habere possunt hæreditatem.*

Nec legata particularia iure institutionis. ibidem.

45 *Fratres Minores si hæredes instituantur ea lege, vt vendant, & pretium conuertant in suas necessitates, institutio non valet.*

46 *Idem si instituantur ea lege vt pretium erogent in constructionem Ecclesiæ.*

47 *Fratres Minores non excludunt substitutum sub conditione si decesserit sine liberis.*

48 *Et bona profitentis religionem Fratrum Minorum, si de illis antea non disposuerit, deferuntur venientibus ab intestato.*

49 *Nouitius in Religione Fratrum Minorum potest de bonis suis liberè disponere.*

50 *Seruata tamen forma à Concilio Tridentino præscripta si disposuerit inter viuos; Secus si in vltima voluntate.*

51 *Institutus ab ingrediente religionem Fratrum Minorum, statim sequuta illius professione potest capere hæreditatem. etiam non expectata morte naturali.*

52 *Fratres Minores sunt capaces legati rei immobilis, vel annui reditus ad effectum vendendi, & conuertendi pretium in eorum necessitates.*

53 *Dummodo pretium sit moderatum.*

54 *Et legatum fiat sub modo licito, vel simpliciter.*

55 *Infirmariæ Fratrum Minorũ an validè fieri possit legatum annui reditus. & n. seqq. vsque ad n. 65.*

Præ-

56 *Fratribus Minoribus conceditur recursus pro pecunia ad amicos spirituales pro necessitatibus Infirmorum, & Fratribus induendis dumtaxat.*

57 *Fratribus Minoribus legari non potest annuus reditus pro alimentis.*

58 *Alimentis legatis veniunt non solum cibaria, habitatio, & vestitus, sed etiam medicina, salarium Medici, Stratum, & omnia ad victum necessaria.*

59 *Fratribus Minoribus annuos reditus habere non licet.*

60 *Nisi pro diuino cultu.*

61 *Ioannis de Anania responsum circa legatum vsusfructus factum infirmariæ Fratrum Minorum refellitur. & num. seqq.*

62 *Fratrum Minorum Ecclesiæ relinquere idem est, quod relinquere ipsis Fratribus.*

63 *Legatum vsusfructus factum infirmariæ Fratrum Minorum est in fraudem paupertatis.*

64 *Fraus omnis est prohibita de iure naturali.*

65 *Mendicantes, exceptis Minoribus, de iure possunt acquirere bona immobilia in communi etiam per viam institutionis non vt retineant, sed vt vendant, & se alant.*

Et quid ex Concilio Tridentino. nu.67. & nu.117.

66 *Societas Iesu est capax possessionum etiam per viam institutionis vt vendat, & pretium eroget in suas necessitates, & alios pios vsus.*

68 *Mendicantes exceptis Capuccinis, & Minoribus de Obseruantia ex Concilio Tridentino possunt in communi bona immobilia possidere.*

Et excludunt substitutum ad instar non Mendicantium.

Monasterium an succedat in feudo, remissiuè. ibid.

69. *Frater Minor transiens ad Tertium Ordinem Sancti Francisci an recuperet ius succedendi in bonis sibi ex testamento, vel ab intestato post translationem delatis. & nu. seqq vsque ad nu. 81.*

70 *Monachus factus Episcopus succedit in hæreditate sibi post assumptionem delata eamque acquirit Ecclesiæ suæ.*

71 *Non desinit esse Monachus, nec absoluitur à substantialibus regulæ.*

72 *Regularis ad alium ordinem translatus nihil habet commune cum primo.*

73 *Et desinit esse filius primi monasterij.*

74 *Et regulatur secundum instituta Ordinis, ad quem transfertur.*

75 *Regularis sua culpa translatus à Religione incapaci ad capacem, non recuperat ius succedendi.*

76 *Regularis translatus ad religionem capacem non succedit in hæreditate sibi delata ante translationem, atque agnita per venientes ab intestato.*

77 *Et quid si nondum agnita.*

78 *Fratres Minores S. Francisci de Obseruantia transeuntes ad Conuentuales sunt incapaces successionis.*

79 *Fratres Conuentuales qui sint.*

70 *Fratres Tertij Ordinis S. Francisci sunt capaces bonorum immobilium in communi ex instituto, Fratres Conuentuales ex priuilegio. ibidem. & num. seq.*

81 *Societas Iesu, eiusque domus, collegia, & personæ an verè, & propriè sint ordinis Mendicantium. & num. seqq. vsque in fin.*

82 *Quid in professis quatuor votorum.*

Et quid in Coadiutoribus formatis. num.85.

Et quid in Scholasticis. n.86. & seqq. vsque in fin.

83 *Societas Iesu fundata est in arctissima paupertate.*

84 *Cessit iuri sua in domibus professis, & renunciauit concessioni Concilij Tridentini.*

86 *Societas Iesu ex primæuo instituto potest habere collegia habentia reditus studentium vsibus applicandos.*

87 *Mendicantes qui sint. & num 112.*

88 *Habent pro dote mendicitatem.*

89 *Habere propriè quis dicitur iure dominij.*

90 *Societatis Iesu Scholastici post votum paupertatis retinere possunt dominium bonorum suorum conscio, & approbante Superiore.*

Declaratur. num.118.

91 *Religio vna non potest esse diuersorum Ordinum. & num. seqq.*

92 *Societatis Iesu corpus constat ex professis: coadiutoribus, & Scholasticis.*

93 *Mendicantes Ordines à non mendicantibus differunt specie.*

94 *Mendicantes ad vitam actiuam, Monachi verò ad contemplatiuam sunt instituti.*

95 *Vniuersitas est illius naturæ, cuius est maior illius pars.*

96 *Vniuersitas, in qua sunt plures laici, quàm Clerici, censetur laicalis, & è conuerso.*

97 *Vniuersitas mixta assumit naturam à potentiori, seu digniori.*

98 *Membra sunt illius naturæ, cuius est caput.*

99 *Mendicantibus non licet ad non Mendicantes transire vt ibi officia, & administrationes assumant.*

100 *Religionum diuersitas sumitur ex fine, ad quem ordinantur.*

101 *Nouitij, quia tendunt ad professionem, dicuntur religiosi, licèt non sint tales cum effectu.*

102 *Mendicantium Ordinem, monasteriorum, vel Collegiorum nomine intelliguntur illorum personæ, non autem ædificia, vel Vniuersitas prout est persona ficta.*

103 *Vniuersitas nihil aliud est, nisi homines, qui ibi sunt.*

104 *Actus, & passiones, quæ in facto consistunt, sunt singulorum, non autem Collegij, vel Vniuersitatis.*

105 *Collegium assumit naturam à personis, ex quibus componitur.*

106 *Bulla Pij V. declarans Societatem Iesu esse Mendicantem expenditur. & num. seqq. vsque ad num.112.*

107 *Constitutio trahitur ad præterita si sit declaratoria; non autem si sit noui iuris, seu priuilegij inductiua.*

108 *Societas vna non debet diuerso iure censeri.*

109 *Religiosis quæ adhærent, religiosa sunt.*

110 *Relatio fit ad præcedentia cum suis qualitatibus.*

111 *Causa finalis in proœmio expressa regulat totam dispositionem.*

112 *Intellectus cap. vnic. de relig. domib. lib.6.*

113 *Regula non dicitur respectu alicuius membri, seu partis integralis, sed respectu totius corporis religionis.*

114 *Religio potest esse mendicans ex regula, licèt aliquod eius membrum non mendicet.*

115 *Mendicantium Status, & essentia non repugnat bona immobilia in communi possidere.*

116 *Mendicantes sunt qui ex fundatione suæ Regulæ non habent reditus, licèt de facto, vel ex priuilegio non mendicent.*

118 *Societatis Iesu Scholastici quamuis habeant dominium bonorum suorum, tamen sunt verè religiosi*

giosi eorumque vota simplicia sunt substantialia,
& in dubium hoc reuocantes sunt ipso iure ex-
communicati.

1 IN PRÆSENTIA. Dubia probatio
non releuat probantem. Hoc dicit, secun-
dum Ioan.Andr. Bald. Bellam. Butr.Card.
2 Ancharan. & Imol. vel plenius secundum
Aretin. & Felin. Monasterium facit deficere con-
3 ditionem, si hæres decesserit sine filijs: & qui
debet probare de vno actu, vel tempore limita-
to, si probet tale quid, quod possit conuenire
illi actui, vel tempori, & etiam alteri, æquiuocè
probat, & ideò succumbit. Diuiditur in tres
partes principales. In prima ponitur processus
factus coram iudice Delegato. In secunda ibi,
Dilectus, sententia iudicis. In tertia ibi, *Nos igi-*
tur. Confirmatio Apostolica. & prima subdiui-
ditur in quatuor, vt hic per Ioann. Andræam, &
alios.
4 Nota primò ibi, *Monasterio vestro obtulit se,*
& sua; casum singularem, in quo quis in vita
potest se priuare facultate testandi, videlicet of-
ferendo se, & omnia bona sua loco Religioso,
5 secundum Abb. hic num. 2. & Dec. n. 26. Offe-
rens enim simpliciter se,& sua Ecclesiæ Regula-
ri, censetur obtulisse bona etiam futura, vt hic
per Butr. in fin. alioquin si offerret præsentia
tantùm, vel aliquid sibi reseruaret etiam quoad
vsumfructum, oblatio non esset plena, nec offe-
rens potiretur priuilegijs monasterij, cui se ob-
tulit, vt probaui latissimè in cap. Vt priuilegia,
infra, de priuileg. vbi plenè videas de huiusmodi
oblatis. Vnde ex oblatione simpliciter facta adi-
mit sibi omnino facultatem testandi, & tamen
valet oblatio, vt hic: quod est valde notabile
ad limitationem l. Stipulatio hoc modo conce-
pta, ff.de ver. oblig.
6 Ex hoc infert singulariter Bart in l.final. n.13.
C. de pact. Vt valeat donatio facta Ecclesiæ om-
nium bonorum præsentium, & futurorum, &
consequenter fauore Ecclesiæ possit quis se pri-
uare facultate testandi, quamuis Religionem non
intret; quia quemadmodum potest fauore Ec-
clesiæ date se, & omnia bona sua, ita & sua sine
se. Sed Abb. hic in 5. notab. mordet dictum
Bartoli; quia cùm quis offert etiam se, per in-
gressum monasterij fingitur mortuus, vt c. Pla-
cuit; 16. q.1. & l.Deo nobis, C.de Episc.& Cler.
Vnde nil mirum si potest donare omnia bona
sua præsentia, & futura, quia etiamsi expressè
non donaret, tamen transirent in monasterium
si aliter de illis non disponeret, cap. Quia ingre-
dientibus, & cap. Si qua mulier, & §. Nunc au-
tem, 19. qu. vlt. & Auth. Ingressi, C. de sacros.
Ecclesijs Hæc autem ratio cessat quando offerens
non intrat in monasterium. Tu verò non recedas
ab opinione Bartoli, quæ est valde pia, & Eccle-
siæ fauorabilis, vt ipsemet Abbas fatetur, & eam
sequuntur idem Abbas in c.fin. in 1. not. de suc-
cess. ab intest. & in cons. 102. Circa personarum,
num.2. part.2. Mar. Socin. in tract. oblat. in 10.
libell. in 1. qu. & est ex mente glossæ penult. in
cap. Vt lex continentiæ, 27. q. 1. eamque com-
munem esse attestantur Purpurat. in d. l. final.
num.242. vbi etiam Cagnol. n.203. Couarr. in
rubr. de testam. in 2. par. num. 5. in fin. Duenn.
in reg. 219. in 1. limitat. Clar. in §. Donatio,
qu. 20. vers. Vlterius quæro, Paris. hic num.21.
& Dec.n.26. qui licet multa in vtramque partem
adducat disputationis gratia, præsertim circa
intellectum l. Iubemus nulli, §. 1. C. de sacros.
Eccles.tamen n. 29. vers. Et ex prædictis fatetur
in practica à communi opinione recedendum
non esse, præcipuè cùm agatur de fauore Eccle-
siæ, ad tex. in l. Sunt personæ; ff. de religios.&
7 sumpt.funer. Et quamnis non respondeat ad mo-
tiuum Abbatis, tamen responderi potest, validi-
tatem donationis, per quam quis se priuat fa-
cultate testandi offerendo se, & sua Monasterio,
nullatenus fundari in ea ratione, quod sit mor-
tuus mundo: quandoquidem potest quis donare
se, & sua loco Religioso absque eo, quod fiat
Monachus, vt c. Cum & plantare, §. 1. & c. Vt
priuilegia, de priuileg. & c. Per exemptionem,
eod. tit. lib. 6. & idemmet Abb. fatetur hic in
4. not. & Dec. num.21. Quo casu oblatus non
dicitur mortuus mundo, imo potest esse coniu-
gatus, & matrimonium contrahere etiam post
oblationem. Calder. cons. vlt. de regular. Card.
cons.21. Bald. cons.240. in 5.vol. Imol. in Clem.
8 1. n.50. de decim. Nec verum est bona transire
in monasterium quando quis simpliciter offert
se absque vlla bonorum mentione: imo enim
talis oblatus non renunciat proprijs, nisi profes-
sionem emittat regularem, & ita intelligi debet
glos. in d. c.Vt lex continentiæ, 27. qu. 1. vt ibi
declarat Archid. & post eum Calder. d. cons.vlt.
num.1. vers. Et quod dictum est per glos. Et ita
eo casu bona non veniunt in consequentiam per-
sonæ, vt inquit Bald. loco citato: & adde quod
scripsi in d. c. Vt priuilegia. num. 14. & 29. de
priuil.
9 Secundò nota ibi, *Nec contra oblationem*
suam venire iuramento firmauit. Monasterium
posse recipere oblationem personæ, & bonorum
etiam iuramento firmatam, nec inde oriri sini-
stram aliquam suspicionem, quod ingredientem
ad oblationem, & iuramentum induxerit pro-
pter bona temporalia, vt hic per Abb. num. 2.
vers. Nota quem licitè oblationem suam, & Dec.
10 in octauo notab. non enim ex hoc ingrediens
dicitur deceptus; quinimo ad hoc potest lici-
tè exhortari, vt cap. Per latum, 19. quæst. 3.
Nec obstat c. Constituit, 20. q.3. Quoniam ille
tex. loquitur in puella ad mortem ægrotante,
quæ per circumuentionem seducta fuit ad pro-
fessionem emittendam, vt infra attingam num. 36.
Vnde glos. in præalleg. c. Per latum, dicit mu-
lierem illam se, & sua monasterio contulisse
per exhortationem Episcopi, non autem illc-
ctam.
11 Tu verò aduerte, quia si oblatio, seu donatio
bonorum fiat ante ingressum monasterij, idest
ante susceptionem habitus regularis indistinctè
vendicat sibi locum decisio huius textus. Sed si
fiat post habitum susceptum hodie distinguendũ
est: nam aut oblatio fit cum effectu, idest cum
traditione rei oblatæ: & fieri non potest, quia
S. Tridentina Synodus in c. 16. vers. Sed neque
sess. 25. de regular. prohibet sub pœna anathe-
matis, ne aliquid ex bonis ingredientis infra
annum probationis monasterio tribuatur, exce-
pto victu, & vestitu. Aut oblatio, seu donatio fit
simpliciter sine vlla traditione: & tunc potest
qui-

quidem fieri, ſed cum licentia Ordinarij, & in-
tra duos menſes proximos ante profeſſionem,
aliàs non valet etiamſi ſit iureiurando vallata,
vt habetur in eod. cap. 16. in princ. quod latius
proſequor in c. Statuimus, inf. de regul. vbi plenè
videas.
12 Tertiò nota ibi, *minor annis.* Minorem annis
viginti quinque ingrediendo monaſterium alie-
nare bona ſua etiam ſine curatore, & decreto iu-
dicis, vt hic habetur expreſsè, ſecundum Innoc.
num. 5. Ioan. Andr. num. 15. & Abb. n. 10. ſecus
autem eſſet ſi in monaſterium non intraret, vt
l. Si quidem, & l. Si prædium, C. de præd. minor.
ſine decr. non alien. & quaſi per tot. etiamſi vel-
let alienare in alias pias cauſas arg. l. 2. §. Voto,
ff. de pollicit. ſecundum Innoc. & alios prealle-
13 gatos. Poteſt autem in ſua obligatione, ſeu pro-
feſſione præcipere, vt aliquid ex bonis, quæ ſe-
cum defert, expendatur, maximè in pios vſus;
aut ne quid ex bonis huiuſmodi alienetur; &
implenda erit illius voluntas, ſecundum Innoc.
hic n. 5. verſ. Si autem in ſua obligatione, cum
quo alij tranſeunt: dummodo tamen in his ſer-
uetur forma à Concilio Tridentino præſcripta
in cap. 16. ſeſſ. 25. de regular. vt tetigi ſupra
num. 11.
14 Quartò nota ibi, *ſecunda tamen potuit maior
extitiſſe.* Probationem dubiam, ſeu æquiuocam
non releuare, vt eſt caſus in hac Decretali, quæ
ad hoc quotidie allegatur. Cardin. hic num. 1.
Rot. deciſ. 380. num. 10. par. 5. Recent. hic enim
fuit probatum æquiuocè ob variam temporis,
ſeu ætatis ſignificationem, quia minor duplici-
ter dici poteſt, ſcilicet minor annis 14. & minor
annis 25. vt in tex. & in l. final. C. ſi min. ſe maior.
15 dixer. neque actor. Probauit præcisè de minore
annis 14. tempore ingreſſus. Probatio autem
debet concludere per neceſſe, & non per poſſi-
bile, vt Bald. inquit in l. Ad probationem, la
ſeconda, num. 1. C. de probat. quia non probat
hoc eſſe quod ab hoc contingit ab eſſe, l. Neque
natales, C. eod. tit. & l. Non hoc, C. vnde legitim.
16 Meritò probatio non concludens non valet, vt
hic per Decium, nu. 58. & n. 62. & ſeq. vbi hanc
17 regulam pluribus exornat. Nec ſufficit probare
per quaſdam veriſimilitudines, vbi clara proba-
tio requiritur, vt ait Bald. in l. Interpoſitas, in
18 vlt. not. C. de tranſact. & poſt eum Decius dict.
n. 62. Quæ tamen concluſio fallit in ſex caſibus,
quibus hic proſequitur Felin. à n. 15.
19 Quintò nota ibi, *Intelligendum non eſt ſine
herede decedere eum qui ingreſſus eſt monaſterium
& factus eſt Monachus,* fingi non ſolum decede-
re cum hærede, ſed etiam cum liberis, vt hic fir-
20 mat Innoc. num. 8. Ioan. Andr. num. 22. & Imol.
num. 12. verſ. Nota quod monaſterium, dicens
hunc textum eſſe ad hoc valde ſingularem, qui
non habetur alibi, & probat propoſitam conclu-
ſionem, quia verbum hæres, hic accipitur pro li-
beris; alioquin per ingreſſum Monaſterij non
eſſet purificata illa conditio, ſi ſine liberis deceſ-
ſerit. Vnde patet verum non eſſe quod ait Bart.
in Auth. Ingreſſi, & in Auth. Si qua mulier, C.
de ſacroſ. Eccleſ. & in Auth. Niſi rogati, C. Ad
Trebellian. videlicet non probari aliquo iure,
vt monaſterium habeatur loco filiorum, vel li-
berorum: Imò enim id probatur in hoc cap. vt
benè per Imol. & idem expreſsè tenet Speculat.

in tit. de locat, §. Nunc aliqua, verſ. 153. & ſeq.
Bald. in cap. 1. in princip. ff. de milit. vaſſal. qui
bellic. arm. depoſ. & ipſemet Bart. in l. Hæredi-
bus, §. 1. n. 4. ff. Ad Trebell. & hanc dicit eſſe
veram opinionem Lap. allegat. 129. aliàs 130.
incip. Factum ſuper quo, nu. 19. verſ. Et ſi dica-
tur quod ſtatutum. Et communem, & in iudicijs
ſequendam Corn. conſ. 18. Circa hanc conſulta-
21 tionem, n. 17. vol. 4. Quo fit, vt teſtator ſi dixerit,
Volo vt filius meus det partem hæreditatis pa-
truis, ſi decedat ſine liberis, filio monaſterium
ingrediente, ſatisfactum ſit conditioni, quare
nil petent patrui, cùm monaſterium habeatur
loco filiorum. Ita notabiliter Innoc. hic d. n. 8.
cum quo Hoſt. num. 20. in ver. Inſtituit. Ioann.
Andr. d. nu. 27. Bald. n. 5. Butr. num. 60. & alij
tranſeunt.
22 Hinc etiam fit, vt quaſi agnatione poſthumi
rumpatur teſtamentum, in quo teſtator, qui po-
ſtea factus eſt Monachus, non inſtituit Monaſte-
rium, ſaltem in legitima, argumento huius tex-
tus: & in Auth. de Sanctiſ. Epiſc. §. Sed & hoc
præſenti, & leg. Filiò, ff. de iniuſt. rupt. & irrit.
teſtam. ſecundum Innoc. hic n. 7. Feder. de Sen.
conſ. 165. Gloſſæ referunt, verſ. Rogo excuſatū,
Bald. conſ. 9. Mulier fecit, lib. 5. & eſt commu-
nis opinio, vt teſtatur Iaſ. in d. Auth. Si qua
mulier, num. 17. C. de ſacroſ. Eccleſ. in hoc ta-
men contrarium tenuit Bartol. ibi num. 8. cuius
opinionem communem dicit Ripa in l. Si vn-
quam, q. 35. nu. 94. C. de reuoc. donat. & magis
communem, veriorem, & æquiorem, cùm faueat
teſtamento, Clar. in §. Teſtamentum, qu. 28. n. 5.
verſ. Aut verò, in fin.
23 Cæterùm aduerte, quia hic ſpeciale eſt fauore
Religionis, vt Monaſterium habeatur loco filij,
cùm aliàs requirantur filij naturales, nec ſuffi-
ciant legitimi tantùm, l. Si ita quis, in fin. ff. de
legat. 2. ſecundum Ioan. Andr. hic n. 27. verſ. Et
eſt ſpeciale. Quare potius conſtituenda eſt regu-
la in oppoſitum, videlicet monaſterium non ha-
beri loco filij, niſi in caſibus in iure expreſſis, vt
declarat Bald. in d. Auth. Si qua mulier, in princ.
C. de ſacroſ. Eccleſ. nam cùm hæc ſit quædam
fictio, locum non habet, niſi in caſibus expreſ-
ſis, vt ſimili notat gloſ. in c. Placuit, il ſecondo,
in ver. Mortuus, 16. q. 1 & in cap. Suſceptum, in
ver. Non morte, de reſcript. lib. 6. dicens mor-
tem ciuilem æquiparari naturali in caſibus ex-
preſſis dumtaxat: & ſequitur hic Felin. num. 42.
verſ. Sed iſtis, & ſimilibus: & Rot. deciſ. 92.
nu. 11. par. 2. diuerſ. Aliàs verò, vt verbis Baldi
vtar, in l. Filium, num. 5. ff. de his qui ſunt ſui,
vel alien. iur. fatuitas eſt dicere, quod monaſte-
rium habeatur loco filij: & ſanè hic ſequeretur,
vt Monachus haberet monaſterium in ſua pote-
ſtate; ac proinde quidquid acquireret monaſte-
rium acquireret Monacho. Item vt plures eſſe
poſſent patres vnius filij, & plures aliæ abſurdi-
tates ſequerentur, quas cumulat Felin. dict.
num. 42.
24 Vltimò nota ibi, *Qui monaſterium ſibi hæredem
inſtituit.* Subſtitutionem factam filio, ſi ſine li-
beris deceſſerit, euaneſcere ſi filius monaſterium
ingrediatur, & hæreditatem monaſterio appli-
cari, vt hic eſt caſus, & notat gloſ. vlt. Innoc.
num. 8. Hoſt. n. 20. in ver. Inſtituit, Ioan. Andr.
n. 27. Abb. nu. 36. & idem Abb. Aretin. & Felin.

in summario textus,& ceeliqui omnes. Bart. Bald. Angel. Salicet. & Legistæ in Auth. Nisi rogati, C.Ad Trebell. in Authen Si qua mulier. & Auth, Ingressi, C. de Sacrosf. Ecclesf. Quod intellige, dummodo Institutus ingrediatur Monasterium ita vt teneat Monachatus, vt hie in glosf. vltim. Nam vbi fit mentio de ingressu, intelligitur cum
25 effectu, vt per Felin. num. 32. Vnde si deecederet ante professionem Regularem, substitutio non euanesceret, secundum Vincent. & idem si intraret, & infra tempus probationis exiret, c.Statuimus, de regular. secundum Abb. Antiq. quos hie refert. & sequitur Ioan. Andr. num.36. & consentiunt Bald. num.15. Butr. nu. 61. Cardin. col.2. Henr. Boich. num.20. Abb. nnm.44. Felin. num.32. & Dec. num.200.

26 Ampliatue primò, conclusio superiùs firmata, vt locum habeat siue substitutio fuerit fideicommissaria, siue directa, vt sentit glosf. vltim. hie illis verbis, *Ingressus Monasterium fingitur habere haredem cum rogatus est restituere priuato* (eece substitutio fideicommissaria) *vel cum ei priuatus est substitutus* (ecce substitutin directa) & apertius hoc tenet Abb. in princ. qui dupliciter summat textum: primò scilicet intelligendo illum in substiturione fideieommissaria; deinde in substitutione directa; dicens vtrumque intellectum esse in se verum, licèt subdat veriorem esse intellectum, vt substitutio hic fuerit fideicõmissaria propter illud verb. *deuoluerentur*, vt est text.apertus secundum eum in l.Hæredibus, §.1. ff.Ad Trebell. Sed Butr.& alij dicunt substitutionem fuisse Cumpendiosam; quia verb. *Deuoluerentur* est verb. Commune, vt concludit Bart. in l.2. in fin. ff.de alimen.& cibar.legar. & in l.Centurio, col.vlt. versf.Septimò dubitatur, ff.de vulg. & pupill. & Gemin. in cap. Si Pater, in princip. in glosf. in ver.Filiæ,de testam. lib.6. & alij, quos hic sequitur Dec. num.1.& ad text. qnem Abbas adducit, responde vt hic per Bero. nu.3. Aduerte tamen, quia quod Abb. dicit de substitutione directa, verificari non potest in pupillari, quia illa locum habet tantummodo si hæres in pupillari ætate deeesserit, l.In pupillari, ff.de vulgar. & pupill. In pupillari autem ætate non potest filius Monasterium ingredi cum effectu, cap. Significatum, de regular. Ergo frustra quæritur, an per ingressum Monasterij excludatur substitutns. Sed nec vulgaris videtur extingui per ingressum Religionis; quia cum præsupponat filium non esse hæredem, vel quia non possit, ad text.in l.Cum proponas,C.de hæred.instituen. & not. per Bart, in l. 1. ff. de vulgar. & pupillar. nihil est quod possit acquiri monasterio ad præiudicium substituti, cum per ingressum Religionis illa tantùm monasterio acquirantue, quæ tempore ingressus erant propria ipsius ingredientis,c.Quia ingredientibus,cum seq. 19.q.vlt. Auth. Ingressi, C. de Sacrosf. Ecclesf. de quo tamen dic,vt per Bero. hie num.1. versf.Sed rectius considerando.

27 Ampliatur secundò supradicta Conclusio, vt locum habeat etiamsi fuerint substituti fratres testatoris: nam nihilominns monasterium eos excludit, secnndum Innocen. & alios supracita-
28 tos, nu.21. Sceus autem si substituti sint testatoris filij, quia succedunt excluso monasterio; nam vt inquit Bald. num.10. in fin. Fauor liberorum substitutorum est naturalis, fauor antem Monasterij est eiuilis, & minor fauor respectu maioris est odium, l.Si apud minorem, ff.de minor. Ergo præualet filiorum substitutorum fauor. Idem voluit Bart. in Authen. Ingressi, in 2.lectura, num.55. C. de Sacrosf. Ecclesf. & consulendo idem Bald. consf.196. In hac quæstione, per tot.vol.1. vbi in fin.dicit ita fuisse iudicatum, Raphael Fulgosf. consf.53. Quoniam superius. in fin. Alex. consf.121. Viso themate suprascripto, num.11. versf.In hanc partem, vol.8. Ripa in l.Ex facto, §.Si quis rogatus, il primo, nu.41. ff.Ad Trebell. & Bero. num.458. & 492.

29 Ampliatur tertiò eadem conclusio, vt vendicet sibi locum etiamsi conditio substitutioni adiecta fuerit per verba naturalitatem importantia, puta si decesserit sine filijs ex se, vel ex suo corpore natis; adhuc enim si rogatus restituere profiteatur Religionem, succedit monasterium excluso substituto, vt ex facto per quinque fundamenta consuluit Bart. in suo consil.1. incip.Parmensis, pee totum, & fuit opinio antiquissimorum Doctorum Pisaragor. & Riccardi Maluntæ, quos refert,& sequitur Dyn. in l.Si ita quis, §.final. ff. de legat.2. Cyn. in Authen. Nisi rogati, num.2. & Fulgosf. num.3. & 4. & firmaut hic Bald. nu.9. in fin. Butr.num.26. Abb. nu.48. Aretin. à nu.68. vsque ad num.72. Felin. nu.36. Decius nu.232. Parisf. à nu.136. vsque ad n.144. Ferret. nu.104. Bero. num.486. Ec hæc opinio fortè seruaretur in practica, quia in diuersitate opinionum consueuit assumi illa, quæ fauet Religioni, Per l. Sunt personæ, ff. de religiosf. & sumpt. funer. vt inquit Imol. hic num.19.

Verùm contra Monasteriũ in fauorem substituti tenuerunt ex Canonistis, Host. in cap.Raynaldus, num.20, & 21. & ibi etiam Ioan. Andr. nu.10. & Cardin. in fin. princ. infra de testam. & in hoc cap. Henric.Boich. num.24. Bellamer. nu.41. Barbat. à num.72. & Mant. nu. 61. & ex Legistis Iacob.de Beluisf. in Authen. de Sanctisf. Episcop. §.Sed & hnc præsenti, Bald. in l.final. in princ. num.1.& 2. C.de Episcop. & Cler.& ibi etiam Fulgosf. in princ Salicet. in Auth. Nisi rogati,in fin. C Ad Trebell.& ibi etiam Bald. n.10. dicens hanc opinionem esse multum æquam, quod etiam dixit Imola in l. Lucius, l.vltima, num.5. ff. de hæred. institnen.

Sanè hæc consultatio est satis dnbia, adeo vt Petr.de Anchar.hic nu.41. post prolixam dispntationem concludat his verbis [Inter opiniones tautorum Patrum, & Modernorum teneas quicquid placet.] Et Authores plurimos vsque ad satietatem pro vtraque sententia cumulat nouissimè Thom.Sanch. super Decalog.to.2.lib.7. cap.16. num.51. versf.Octauo, dicit tamen Ioan. de Imol. in d. l. Si ita quis, §.Is qui, in fin. ff. de legat.2.hanc secundam opinionem esse veriorem attento iure canonico, & seruandam in terris Ecclesiæ: oppositam verò attento iure ciuili, & seruandam in terris Imperij.

30 Ampliatur quarto eadem conclusio, vt procedat etiamsi rogatus restitnere fiat Clericus Ecclesiæ sæcularis: nam substitutio euanescit, dummodo tamen duo copulatiuè concurrant, nempe vt perpetuò ibi maneat, & relicta eroget in pios vsus: sic probat textus in Auth.de Sanctisf. Episcop. §.Sed & hoc præsenti, col.9. Vnde desumpta

ſumpta eſt Authen. Niſi rogati, C. Ad Trebell. & tenent hic gloſ. vlt. Innoc. num. 8. verſ. Si autem fiat Clericus, Hoſt. num. 19. Bellamer. num. 31. Dec. nu. 200. Pariſ. num. 117. & Bero. num. 498. Speculat. in tit. de ſtat. Monachor. §. vlt. qu. 15. num. 20.

31 Nunc limita primò propoſitam concluſionem, niſi filius rogatus ſit reſtituere loco Religioſo, vel Eccleſiæ ſæculari, aut alteri pio loco, vel relicta expendere in pios vſus. His enim caſibus per ingreſſum Monaſterij non expirat ſubſtitutio facta in defectum liberorum; quia priuilegiatus non vtitur priuilegio contra æquè priuilegiatum, vt in d. §. Sed & hoc præſenti, & hic firmant gloſs. vltim. Innoc. nu. 8. Hoſt. num. 19. Bellam. nu. 29. & nu. vlt. Butr. n. 60. Cardin. col. 4. verſ. In gloſſa finali, Anchar. nu. 19. Imol. n. 17. Abb. num. 36. Felin. num. 29. & Dec. num. 192. Speculat. in tit. de ſtat. Monachor. §. 1. num. 19. & 20. quæſt. 15. Bartol. & communiter Legiſtæ in d. Auth. Niſi rogati, C. Ad Trebell.

32 Limita ſecundo eamdem concluſionem, vt procedat dummodo ea conditio apponatur in vltimis voluntatibus, vel in contractibus gratuitis, prout loquitur text. in d. §. Sed & hoc præſenti, vt aduertit Bald. hic num. 18. in fin. Secus verò in contractibus onerofis, quia tunc conditio illa per profeſſionem regularem non euaneſcit, vt hic per Anchar. nu. penult. Barbat. n. 71. Afflict. deciſ. 83. num. 13. & idem ſi eadem conditio apponatur in ſtatutis vt decidunt Domini de Rota deciſ. 92. num. 11. & ſeq. part. 2. diuerſ.

33 Limita tertiò, niſi conditio relata ſit in perſonam ipſius teſtatoris, puta quia dixit ſi ſine liberis deceſſero, ſubſtituo Titium: tunc enim & ſi teſtator Religionem profiteatur, non tamen expirat ſubſtitutio, nec intrat diſpoſitio huius cap. vt originaliter voluit, Martin. de Selua Epiſcopus Pampilonen. quem hic refert, & ſequitur Ioan. Andr. num. 37. & conſentiunt Butr. nn. 62. Cardin. col. 4. Anchar. num. 29. Abb. num. 46. & Decius num. 214.

34 Limita quartò, niſi rogatus intret Monaſterium in fraudem ſubſtituti, quia tunc conditio non euaneſcit, cum fraus, & dolus, &c. vt hic tenent Abb. Antiq. num. vlt. dicens ita tenere Petr. de Sampſon. Magiſtrum ſuum, Ioan. Andr. num. 36. Bald. num. 31. Henric. Boich. num. 21. Bellam. num. 32. & 40. Butr. num. 61. Abb. nu. 46. Felin. num. 36. Dec. num. 204. & Bero. num. 500.

35 Fraus autem probabitur ſi grauatus comminatus fuerit ſubſtituto ſe ingreſſurum Religionem, vt eum excludat à fideicomiſſo, ſecundum Abb. Antiquum, & Io. Andr. locis citatis. Et quamuis hanc coniecturam refellant Petr. de Bellapet. in in Auth. Niſi rogati, quæſt. penult. C. Ad Trebell. & Dec. hic nu. 209. tamen eam admittunt Henric. Bellam. Butr. Abb. & Felin. ſupracitati, & alij plures, quos cumulat Sanchez ſuper Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 16. num. 60.

36 Sed numquid fraus præſumatur ex hoc ſolo, quod rogatus reſtituere, profeſſionem emiſerit in articulo mortis, grauis controuerſia eſt, quam S. Congregatio Concilij noluit decidere, ſed ad iudicem cauſæ reiecit. Tu dic vt ſcripſi in c. Sicut nobis, à num. 30. vſque in finem, de regular. & adde Felinum hic nu. 34. & quæ in vtramque partem congerit Sanchez d. cap. 16. num. 58.

37 Limita quintò valde notabiliter ſupraſcriptam concluſionem omiſſis pluribus alijs limitationibus, quas proſequitur Sanch. d. cap. 16. vt non procedat ſi rogatus reſtituere ingrediatur Monaſterium Ordinis Mendicantium; quia cum bona immobilia eis poſſidere non liceat, cap. Nimis praua, infr. de exceſſib. Prælat. cap. vn. §. Confirmatos, de Relig. domib. lib. 6. vtique ſubſtitutum non excludunt, nec habet locum hoc cap. vt hic tenent Scribentes, Deciſ. Pedemont. 116. nu. 27. & ita tenere Doctores communiter affirmat Bern. Land. in Addit. ad Bart. d. conſ. 1.

Verum an hæc limitatio locum habeat poſt Concilium Tridentinum pleniùs dicam infra num. 67. & num. 117.

38 QVÆRO, an Fratres Mendicantes ſint capaces acquiſitionis bonorum immobilium in communi.

Tametſi in hac materia Doctores hic multa ſcribant; in hoc tamen videntur conuenire, vt conſtituenda ſit differentia inter Fratres Minores S. Franciſci, & reliquos Mendicantes, & ſecundum hoc ponunt duas concluſiones communes, quas poſt Imol. & Abbat. proſequitur Felin. à num. 50.

39 Prima concluſio eſt. Fratres Minores ſunt prorſus incapaces hæreditariæ ſucceſſionis etiā in communi, text. eſt in Clem. Exiui. §. Cupientes, de verb. ſignific. Federic. de Sen. conſil. 26.
40 Caſus talis eſt. Quidam ingreſſus, in princ. Sunt enim fundati in arctiſſima paupertate ſupra omnes Mendicantes, vt fusè deducit Bartol. in tract. Minorit. lib. 1. diſt. 1. cap. 1. per tot. Petr. de Anchar. in d. Clement. Exiui, num. 1. Calder. conſ. 46. incipien. An bona ingreſſi Ordinem, poſt med. verſ. Præterea de hoc, de teſtam. Et ſucceſſiones ex ſui natura indifferenter ad pecuniam, & etiam ad alia mobilia, & immobilia ſe extendunt, quæ ex Regula ſunt eis prohibi-
41 ta, vt in d. §. Cupientes. Vnde, vt ait Bald. in l. Eam quam, num. 18. C. de fideicomm. Frater Minor eſt incapax emolumenti, & tituli, & ſi inſtituatur, perinde eſt, ac ſi homo mortuus inſtitutus fuiſſet: cuius dictum refert, & ſequitur
42 Felin. d. nu. 50. Et ita nullum eſt teſtamentum, in quo fratres Minores ſunt hæredes inſtituti, niſi adſit cohæres, & hæreditas defertur venientibus ab inteſtato, l. Si in metallum, ff. de his, quæ pro non ſcriptis habentur, l. 1. C. de Hæred. inſtituen. l. Neque enim, ff. de teſtam. militar. & firmat Bart. in d. tract. Minorit. lib. 1. diſt. 1. cap. 2. Petr. de Anchar. in d. Clem. Exiui, num. 2. verſ. Reuertor ad primum.

43 Et quemadmodum iure inſtitutionis capere non poſſunt, ita nec iure fideicommiſſi vniuerſalis ſecundum Bart. in eod. tract. lib. 1. diſt. 2. cap. 2.

44 Sed neque iure legati habere poſſunt hæreditatem, vt per Bart. d. lib. 1. diſt. 3. cap. 1. Imò nec legata particularia iure inſtitutionis, vt idem tradit d. diſt. 3. cap. 2.

45 Quod adeo verum eſt, vt nec valeat inſtitutio facta de Fratribus Minoribus ad effectum æſtimationis, ſcilicet vt vendant, & pretium conuertant in ſuas neceſſitates: Et eſt magis communis opinio, vt pluribus relatis teſtatur Anton. Gabriel. comm. concluſ. 1. num. 1.

46 Quinimo ſi teſtator dixerit, Inſtituo hæredes

Et confirmatur, quia si Regula non permittit, vt Fratres Minores pro necessitate victus habeāt reditus annuos, quia incerta mendicitas debet eis victum tribuere, vt dicit textus in cap. vnic. §. 1. de religios. domib. lib. 6. & tradit Feder. de Sen. vbi supra. & Abb. cons. 63. Vt veritas, n. 2. lib. 2. longè minus censetur permittere, vt habeant reditus annuos pro medicinis, & Medicis, quorum non est adeo præcisa necessitas sicut victus, sine quo viuere non possumus, d. l. Verbo victus, & l. final. ff. de alim. pupill. præstan. Et in proposito notat Bald. in Auth. Ingressi, n. 42. C. de sacros. Eccles.

9 Accedit quod in d. Clem. Exiui, §. Cumque annui reditus, de ver. signif. Pro generali regula firmatur, vt cum annuos reditus obtinere paupertati, & mendicitati repugnet, prædictis fratribus reditus quoscunque sicut & possessiones, vel earum etiam vsum (cum eis non reperiatur concessus) recipere, vel habere, conditione considerata ipsorum, non liceat quæ sunt formalia verba illius tex. Qui ergo dicit eos posse habere annuos reditus pro vsu infirmorum, probare debet, quia standum est regulæ quandiu non probatur exceptio, l. Ab ea parte, ff. de probat. glos. 1. in fin. in c. Inter hæc, 32. quæst. 1. Et cum edictum sit prohibitorium, omnes annui reditus censentur fratribus prohibiti, nisi appareant concessi, vt probant illa verba textus, cum eis non reperiatur concessus: & notat Abb. d.

60 cons. 63. in princ. Quæ tamen exceptio, seu concessio, nec probatur, nec probari potest; quinpotius constat de opposito tum ex superius deductis; tum quia à memorata prohibitione obtinendi reditus quoscunque, excipitur tantummodo casus pro Diuino cultu, vt si relinquatur annuatim frumentum pro hostijs, vel vinū pro sacrificio, aut pecunia pro luminibus, & similibus, vt per Feder. de Sen. d. cons. 12. num. 4. Bald. in d. Auth. Ingressi, n. 59. Abb. post Bart. & Ioan. de Lignan. d. cons. 63. n. 4. vers. Secundò principaliter. Rota decis. 365. num. 9. part. 5. diuers. Ratio est secundum omnes, quia per huiusmodi legata fratrū Mendicitas non releuatur. Ergo hæc exceptio firmat regulam in contrarium in omnibus alijs casibus, in quibus releuatur eorum mendicitas, vt per Abb. loco citato: & consequenter relictum annuum pro vsu infirmorum non tenet.

Denique si liceret Minoritis pro vsu infirmariæ obtinere annuos reditus, hinc esset aperta via excludendi prorsus eorum mendicitatem; nam cùm reditus annui inter immobilia censeantur à iure, vt dicitur in d. §. Cumque annui reditus: prætextu infirmorum possent non solū census, & loca montium, sed etiam possessiones, & eorum fructus, imo & pingues hæreditates acquirere, cum tamen vt legitur in d. Clem. Exiui, in §. Rursus. Vir Sanctus tam in exemplis, quàm verbis regulæ ostenderit se velle, vt fratres sui, & filij Diuinæ prouidentiæ innitentes, suos in Deum iacerent cogitatus, qui volucres cæli pascit, quæ non congregant in horrea, nec seminant, vel metunt. Vnde videmus nec fratres Capuccinos, qui Regulam fratrum Minorum in sui puritate seruant, nec fratres strictiores obseruantiæ vnquā habuisse reditus annuos etiam ad vsum infirmariæ.

Quamobrem non valere legatum annuum factum infirmariæ fratrum Minorum tenet in puncto Ioan. de Lignan. in d. Clem. Exiui, relatus à Io. de Anan. cons. 30. & ex Recent. Sanch. in Decalog. lib. 7. cap. 26. n. 47. vers. Nec credo verum, licèt supradictas rationes non ponderet.

61 Nec refert, quod idem Ioan. de Anania, d. cons. 30. incipien. Visa petitione, n. 3. vers. Circa tertium, relatus simpliciter à Rodriq. quæst. Regular. tom. 2. q. 116. art. 4. consuluerit valere legatum vsusfructus factum infirmarijs Fratrum Minorum, quoniam mouetur potissimum duobus fundamentis.

Primum est, quia dictum legatum non fuit factum Fratribus, sed loco, iuxta text. in l. Annua, §. Atria, ff. de ann. legat. De iure autem cuilibet Religioso loco legari potest, l. 1. C. de sacros. Eccles. cum concordant. de quib. per eum, neque hoc ius fuit sublatum per d. Clem. Exiui, quæ secundum eum si legatur, & perlegatur à capite vsque ad finem, nullam facit mentionem quando relinquitur loco, sed solùm quando fratribus: allegat. Bart. in tract. Minoritar. lib. 1. distinct. 4. vbi tenet posse relinqui Ecclesiæ fratrum Minorum, licèt non possit relinqui fratribus, & legatum acquiri Ecclesiæ Romanæ, de cuius proprietate sunt Ecclesiæ fratrum Minorum, vt d. Clem. Exiui, §. Loca verò.

62 Verum hoc primum fundamentum deridet, & dicit esse omnino falsum Bald. in Authen. Ingressi, num. 55. C. de sacros. Eccles. nam aut sumitur Ecclesia materialiter pro ædificio; & hoc modo Ecclesia non est sufficiens medium ad acquirendum Ecclesiæ Romanæ ciuili acquisitione, quia est quid insensatum, quod nec capere nec velle potest, sicut si dicerem lego fundo Titij, non propterea acquireretur Titio, nisi esset ius prædiale, quod inesset rei, l. Pecoris, ff. de seruit. rusticor. prædior. l. Vt pomum, ff. de seruit. Aut ponitur Ecclesia formaliter, & significatiuè, l. Mortuo, ff. de fideiussor. & tunc cùm significet quid abstractum à genere, id est ipsam speciem, hoc est Collegium fratrum Minorum, quia Ecclesia, & Collegium idem sunt, vt idem Bald. dixit in Rubr. C. de sacros. Eccles. sequitur vt non possit acquiri mediante organo, & organum sit inhabile, acquisitio impeditur, l. 1. §. Cæterum, ff. de acquir. possess. l. Quæcunque gerimus, ff. de act. & obligat. l. Tria prædia, ff. de seruit. rusticor. prædior. & quod notatur in Clem. Religiosus, de Procur. & maximè quia impedimentum Regulæ videtur esse de iure naturali, & Diuino. Itaque in his, quæ requirunt medium, cessante medio, cessat acquisitio, & inanimata non quærunt, nisi sit acquisitio, quæ procedat immediatè propter rem ipsam, vt seruitus, leg. Qui fundum, ff. Quemadm. seruit. amitt.

Præterea Bald. ad confundendum, vt ipse ait, Bartoli errorem, subijcit alias duas rationes. Prima ratio est ex parte voluntatis testantis, quia relinquere Ecclesiæ Romanæ, non est relinquere pauperibus, sicut testator intellexit, l. Non dubium, C. de legib. Vnde opinio Bartoli est contra mentem testantis. Secunda ratio est, quia Ioannes XXII. in Extrauag. Ad conditorem, §. fin. de ver. signif. renunciauit omni acquisitioni dominij

minij per dictos fratres faciendæ ecclesiæ Romanæ. Ergo eodem modo renunciauit acquisitioni faciendæ per ecclesiam fratrum, cum inter fratres, & ecclesiam sit quædam coniunctio inseparabilis. Et ita contra Bartolum dicit se in facto consuluisse: eius consilium habetur in 4. volum. cons.416. Visa substitutione, vbi in fine concludit his verbis [Ridiculum est dicere, Non potest relinqui fratribus, sed potest relinqui ecclesiæ, vt dicit Bartolus: hoc enim quid aliud est, nisi verba sacra cauillari, & mentem iuris lacerare. Vnde potest sibi dici, littera sua occidit, spiritus autem viuificat] Hæc Bald. cuius opinionem sequitur, & pluribus confirmat eius discipulus Petr. de Anchar. in d. Clem. Exiui, col 3. nu .5. vers. Sed quæro An idem sit, Angel. in Auth. de Eccles. tit. §. Si quis autem, il secondo, & Barbat. in c. Nos quidem, col. final. de testam.

Quid plura? Idemmet Bart. postea re accuratius perpensa, se retractauit in l. 1. n. 5. C. de conduct. & Procurat. Dom. August. lib. 11. vbi ait: si legatum relinquitur Ecclesiæ S. Francisci, illud legatum est nullum, sicut si relinqueretur fratribus de S. Francisco, licèt tenuerim contrarium in libello minoritarum: & mouetur per gloss. ibi, quæ exponit domum, idest illos de domo.

Quæ rationes à fortiori procedunt in legato facto infirmariæ. In Ecclesia enim potest considerari ratio Diuini cultus, vt pro soluenda opinione Bartoli obseruat Abbas d. cons. 63. nu. 4. vers. Hoc etiam sentit Bartolus, lib. 2. quæ tamen ratio in legato facto infirmariæ considerari non potest. Vnde idem est in effectu legare infirmariæ, ac legare fratribus infirmis. Neque enim testator accepit infirmariam pro ædificio, sed pro fratribus, eosque principaliter contemplatus est, vt in proprijs terminis dicit Ioan. de Lignan. in d. Clem. Exiui; Idque vel inuitus fatetur ipsemet Ioan. de Anan. d. cons. 3. nu. 7. ibi, Ergo in casu nostro assignabuntur fructus dictarum possessionum infirmariæ S. Francisci, & si ibi erunt infirmi, qui eis indigeant, subueniet eis iuxta votum defuncti, sed fratres infirmi non sunt capaces, vt ostensum est supra, Ergo nec infirmaria: & quemadmodum seruus, qui regitur à domino, non est capax eorum, quorum dominus non est capax, l. Non minus, ff. de hæred. instit. l. Si mihi, & tibi, §. fin. de leg. 1. ita eadem ratione locus, qui regitur per fratres, non debet esse capax eorum, quorum fratres non sunt capaces, vt per Petr. de Anchar. vbi supra.

63 Secundum fundamentum Ioan. de Anan. est, quia per legatum vsusfructus factum infirmariæ non fit fraus d. Clem. Exiui, quæ solùm prohibet relinqui fratribus Minoribus ad hoc vt viuant sine proprio, & in paupertate, quod non tollitur si relinquitur pro necessitatibus infirmorum. Sed hoc quoque fundamentum est falsum, quia Regula præcipit, vt fratribus infirmis prouideatur ex mendicitate, & quæstu quotidiano, vt probatum est supra: & per annuos reditus releuaretur eorum mendicitas; vnde melius Io. de Lign. vbi supra dicit, legatum factum infirmariæ fratrum Minorum esse in fraudem paupertatis: & vt Bald. inquit in d. Auth. Ingressi, nu. 57. hinc esset aperta via fraudibus, & fieret fraus de homine ad nomen, vt in Authen. de nupt. §. Optimè, l. Si per impressionem, ff. Quod met. caus.
64 omnis autem fraus est prohibita de iure naturali; & quidquid ratione fraudis prohibetur, tanquam ius naturale de similibus ad similia extenditur, l. 1. & l. vlt. ff. Si quid in fraud patr. l. Cum hi, §. Si eum lex, de transact.

65 Secunda conclusio. Reliqui Mendicantes sunt capaces acquisitionis bonorum immobilium in communi, nō quidem vt possideant, aut sibi perpetuò retineant, sed vt vendant, & pretium conuertant in suas necessitates: hoc enim non repugnat mendicitati, nec Religiosæ paupertati, vt tenet glossa ordinaria, & solemnis in cap. 1. in ver. Domum, de Religios. domib. lib. 6. quam sequuntur communiter Iuristæ in l. Iulianus, §. Constat, de legat. 2. & Canonistæ hic, præsertim Felin. n. 51. & in c. Filius, de testam. prout de communi testantur Hieronym. Gabriel. cons. 28. num. 3. lib. 1. Nauar. in Comment. 2. de regular. nu. 50. vers. Si autem aliorum, & Menoch. consil. 1014. num. 14. quam etiam secuta est Rota apud Put. decis. 279. lib. 1. & Burat. decis. 245. num. 3. vbi allegantur aliæ decisiones concordantes. Imò illam glossam de consuetudine obseruari affirmant Bald. cons. 232. col. 2. vers. Nec obstant verba, lib. 2. Raphael. Cuman. cons. 169. col. 2. vers. His tamen non obstantibus. Dec. cons. 550. num. 5. vers. Et conclusio supradicta Put. & Burat. locis citatis. Et quamuis illa glossa loquatur in legatis, tamen idem esse in institutione, vt scilicet valeat ad effectum vendendi, & pretium erogandi in eorum necessitates, tenet Guidopap. decis. 327. Nicol. de Vbald. in tract. succession. ab intest. Clericor. nu. 5. vbi testatur de communi, prout etiam attestatur Decius hic nu. 70. & alij apud Gabriel. de hæred. instituen. concl. 1. n. 11. licèt Raphael. Cuman. cons. 132. & d. cons. 169. dicat hoc procedere potius de consuetudine, quàm de iure.

66 Sed tu aduerte, quia hæc conclusio hodie locum habet tantummodo in domibus Professis Societatis Iesu, quæ licèt sint Mendicantes ex Regula, & renunciauerint concessioni Concilij Tridentini in cap. 3. sess. 25. de Regular. vt dicam in vlt. quæst. num. 83. & num. 84. tamen sunt capaces acquisitionis possessionum, & annuorum redituum, non modo per viam legati, sed etiam per viam institutionis vniuersalis, non quidem ad effectum retinendi, sed solum vendendi, & pretium erogandi in suas necessitates, & alios pios vsus, vt in terminis resoluit Rota coram Burat. in præallegat. decis. 245. per totam; vbi articulum plenè, & accuratè examinat, & respondet obiectis.

67 Verum quoad alios Mendicantes, exceptis Capuccinis, & Minoribus de Obseruantia S. Francisci, prædicta conclusio hodie non procedit; quia S. Synodus concessit Monasterijs omnibus Mendicantium tam virorum, quàm mulierum, quibus ex Constitutionibus erat prohibitum, aut ex priuilegio non erat concessum bona immobilia possidere, vt deinceps bona huiusmodi possidere valeant, vt in cap. 3. sess. 25.
68 de Regular. Vnde cum iam sint capaces bonorum immobilium in communi etiam ad effectū possidendi, & sibi perpetuò retinendi; proculdubio

dubio

dubio excludunt substitutum, sicut alij non
Mendicantes, ad præscriptum huius Decretalis
prout firmant Nauar. Comment. 2. de Regular.
num. 54. & Sanchez in Decalog. tom. 2. lib. 7.
cap. 16. num. 13. An autem eiusmodi monaste-
ria succedant in bonis feudalibus examinani la-
tissimè in cap. Quæ in ecclesiarum, supra de
Constitut. in quæst. An Regularis ex Ordine fra-
trum Prædicatorum ad episcopatum assumptus
succedat in feudo apertè post quam fuit conse-
cratus episcopus, à num. 57. vsque ad num. 108.

69 Vlterius QVÆRO, An Regularis ex indulto
Apostolico à Religione Fratrum Minorum de
Obseruantia ad tertium Ordinem S. Francisci
ex legitima causa translatus recuperet ius suc-
cedendi in bonis sibi ex testamento, vel ab inte-
stato post translationem delatis.

70 Videtur respondendum recuperare huiusmo-
di ius succedendi, ac secundo monasterio acqui-
rere ad instar Monachi ad episcopatum assum-
pti, qui succedit in hæreditate sibi post assum-
ptionem delata, eamque acquirit ecclesia ad
quam fuit promotus, vt est textus in c. Statutum,
18. q. 1. cuius hæc sunt verba [Monachus, quem
Canonica electio à iugo Regulæ Monasticæ pro-
fessionis absoluit, & sacra ordinatio de Mona-
cho episcopum facit, velut legitimus hæres pa-
ternam sibi hæreditatem postea iure vendicandi
potestatem habeat.] Hæc ibi. Nam quamuis
Monachus factus episcopus non desinat esse
Monachus, nec absoluatur à substantialibus Re-
gulæ; ideoque nec proprium habere possit, cap.
Cùm ad monasterium, in fin. de stat. Monach. &
cap. De Monachis, 16. q. 1. glos. in c. Quorum-
dam, in ver. Mendicantium, de elect. lib. 6. &
in d. cap. Statutum, in ver. Legitimus, & docet
S. Thom. in 2. 2. qu. 88. art. 11. ad 4. tamen vt alia
ecclesia acquirat ex persona illius ad substantia-
lia Religionis non pertinet. Ideoque Glos. Ar-
chid. Turrecr. & alij DD. exponentes verba illa
*paternam sibi hæreditatem postea iure vendicandi
potestatem habeat*; verbum illud, *sibi*, interpre-
tantur, idest ecclesiæ suæ.

Et cum Archiepiscopus Gnanns, cuius con-
sultationes san. mem. Paulus V. ad S. Congrega-
tionem Concilij reiecit, inter alia quæsiuisset,
An spolia Episcopi Regularis morientis ab inte-
stato pertinerent ad Cameram Apostolicam, an
ad successorem beneficij; Et Cardinalis Serra te-
status esset Cameram Apostolicam ibi quoad
spolia nihil prætendere: S. Congregatio respon-
dit bona post consecrationem acquisita ad pro-
priam Ecclesiam pertinere, per d. cap. Statutum,
& doctrinam Nauarr. de redit. Eccles. quæst. 1.
in 9. admonitione, num. 1. & seq.

71 Quamobrem sicut Regularis ad dignitatem
sæcularem translatus, licet ex se sit incapax suc-
cessionis, acquirit Ecclesiæ suæ hæreditatem sibi
delatã post translationem: eodem modo transla-
tus ad Religionem, quæ bonorum sit capax in
communi, acquirit secundæ Religioni, & per
text. in d. cap. Statutum. Fratres Minores Sancti
Francisci de Obseruantia translatos ad Religio-
nem bonorum capacem fieri habiles ad suc-
cessionem bonorum, quæ sibi post translatio-
nem deferuntur, ita vt acquirant secundo mo-
nasterio, tradit in puncto Bart. in tract. Minorit.
lib. 4. dist. 2. cap. 3. vbi refert sic priùs determi-
nasse Franciscum de Assisio Decretorum Docto-
rem; sequuntur Nicol. de Vbald. in tractat. de
success. ab intest. Clericor. part. 1. num 3. vers. Et
idem si esset translatus ad Monasterium capax,
Ias. in l. Ex facto, §. final. sub num. 10. vers. Adde
etiam quod Bart. ff. de vulg. Summa Angel. in
ver. Religio, num. 28. Redoan. de spol. Clericor.
quæst. 8. nu. 52. & DD. hic, maximè Felin. n. 50.
72 vers. Et adde quod si Frater Minor. Ratio est,
quia Regularis ad alium Ordinem translatus ni-
hil habet commune cum prima Religione, vt
statuitur decreto Calcedonen. Concil. cap. 10.
in hæc verba. Si quis iam translatus est ab alia
Ecclesia in aliam, nihil habet commune cum
priore Ecclesia: refertur in c. Si quis iam, 21. q. 2.
73 ad idem text. in cap. Ne pro cuiuslibet, 16. q. 1.
Ideoque desinit esse filius prioris Monasterij, vt
dixit glos. Ioan. in d. cap. Statutum, in ver. Resti-
74 tuat, in fin. & regulatur in omnibus secundum
Instituta Religionis, ad quam transfertur, c. Re-
colentes, de stat. Monachor. secundum Nauarr.
de Regular. cons. 61. num. 5. & cons. 64. per tot.

75 Quæ tamen conclusio duas recipit declaratio-
nes. Prima est dummodo Regularis ad laxiorem
translatus fuerit ob causam infirmitatis, debili-
tatis complexionis, vel aliam similem; ideoque
in dubio apposita sunt verba illa, *ex legitima
causa*: alias enim si ob demerita fuerit transla-
tus, ius succedendi non recuperat, secundum
Bart. in d. tractat. Minorit. dist. 3. cap. 3. in fin.
Quia, inquit, illa absolutio magis est ad pœnam,
quàm ad præmium, & consentiunt Ias. & Angel.
locis citatis.

76 Secunda declaratio est, dummodo hæreditas
eidem Regulari deferatur post transitum ad la-
xiorem; idest post professionem in secunda Re-
ligione emissam, cum antea non dicatur cano-
nicè translatus, c. Cum singula, §. final. de præb.
lib. 6. Nauarr. cons. 61. Quidam Abbas, nu. 2.
de Regular. Hæreditas enim ante huiusmodi
transitum delata, siquidem fuerit agnita per con-
sanguineos, non acquiritur per Regularem po-
stea translatum, cum iam sit alijs acquisita, vt
decidit Bart. vbi supra cap. 2. Bald. in l. Si alie-
num, §. In extraneis, num. 7. vers. Secundò facit,
ff. de hæredib. instituen. Feder. de Sen. consil. 26.
Felin. hic num. 50. vers. Et adde quod si Frater
77 Minor. & Paris. num. 285. Sin autem hæreditas
fuerit quidem delata ad eumdem Regularem
ante translationem, sed adita non fuerit per ve-
nientes ab intestato; tunc quamuis ex persona
illius secundum monasterium possit adire, vt per
Feder. d. cons. 26. per tot. tamen hæc quæstio est
magis dubitabilis, vt patet ex traditis ibi per
Feder. Nicol. de Vbald. loco citato, & Bern. hic
num. 550. Ideoque in proposita quæstione con-
sultò addita sunt verba illa, *In bonis sibi post
translationem delatis*, &c.

78 Non obstant duæ Constitutiones Alexan. VI.
quæ reddunt incapaces successionis Regulares,
transeuntes ad Religionem capacem bonorum
in communi: nam ambæ sunt restrictæ ad Fra-
tres Minores de Obseruantia transeuntes ad Or-
dinem Minorum Conuentualium; atque in hunc
sensum referuntur à Redoan. d. quæst. 8. num. 38.
& à Roder. de Regul. to. 2. q. 128. art. 1. vers. Ad-
uertendum tamen, & ab his, qui priuilegia Men-
dicantium in compendium redegerunt, in ver. Hæ-
redi-

reditas, vers. Alexander VI. Quod non est hoc
casu, quia Fratres Tertii Ordinis non sunt Con-
uentuales Minorum de Obseruantia; ideoque
huius casus solutio, tanquam non comprehensi
in Bulla, petenda est ex dispositione iuris com-
munis, vt notat glos. in cap. Constitutionem, in
ver. Prorogamus, in fin. de Regular. lib. 6. Oldrad.
cons. 22. num. 14.

Præsertim quia Constitutiones Alexandri spe-
cialem habent rationem in suo casu, idest faci-
litatem, & frequentiam transitus Minorum de
Obseruantia ad Conuentuales eiusdem Ordinis,
quam vt cōpesceret Alexander, interdixit tran-
seuntibus successionem in bonis ad eos quomo-
docunque delatis: atque ita Constitutiones ad
hunc casum non sunt extendendæ siue verba,
siue rationem illarum consideremus, ad glossam
magn. in fin. in Clem. 1. de sent. excomm.

79 Quibus tandem accedit, quod Conuentuales
dicuntur Fratres, qui ab antiqua suæ perfectio-
ne, & Regulæ obseruantia declinantes, à Sede
Apostolica impetrarunt facultatem bona im-
mobilia in communi possidendi, vt patet ex pri-
ma parte Cronicarum Ordinis Minorum, & re-
80 fert Frater Ludouicus Miran. in manuali Prælat.
tom. 1. quæst. 12. art. 1. Fratres autem Tertij Or-
dinis sunt capaces bonorū immobilium in com-
muni ex Regulæ Instituto. Vnde etiam ex hoc
capite potuit moueri Alexander Pontifex ad
prohibendam successionē Regularibus transla-
tis ad Conuentuales, tantùm, qui ex vi Regulæ
non possent succedere, non autem translatis ad
alias Religiones, quarum instituta non prohi-
bent successionem. Et ita resolutum.

81 Vltimo QVÆRO, an Societas Iesu, eiusque
domus, collegia & personæ sint verè, & propriè
ordinis Mendicantium.

82 Extra controuersiam est, Societatem profes-
sam, & illius domus ex sui natura, non autem
ex indulto, seu priuilegio esse Mendicantes.
83 Quandoquidem ex Regula fundamentali ad lit-
teram inserta in Constitutione Pauli III. 25. in-
cipien. Regimini, §. 10. & paulò vberiùs repetita
in Constitutione 9. Iulij III. quæ incipit, Expo-
scit, §. 11. cautum est vt infra, videlicet: Sic vo-
ueant singuli, & vniuersi perpetuam pauperta-
tem, vt non solum priuatim, sed neque etiam
communiter possint professi, vel vlla eorum do-
mus, aut Ecclesia ad aliquos prouentus, reditus,
possessiones, sed nec ad vlla bona stabilia, præ-
ter ea, quæ opportuna erunt ad vsum proprium,
& habitationem, retinenda ius aliquod ciuile
acquirere, rebus sibi ex charitate donatis ad ne-
cessarium vitæ vsum contenti, & in Constitutio-
nibus Societatis, part. 6. cap. 2. num. 2. amplius
additur, vt in domibus, vel Ecclesijs reditus nulli,
ne Sacristiæ quidem, aut fabricæ applicati ha-
beri possint, sed neque vlla alia ratione, sed in
solo Deo fiducia constituatur. Quæ verba con-
uincunt Societatem ipsam in arctissima pauper-
tate fundatam esse. Id quod affirmat Menoch.
cons. 1014. num. 15. Hieronym. Gabr. consil. 28.
num. 1. & 2. lib. 1. & complures alij ex recentio-
ribus. Et quamuis Societas professa omnimo-
dam habeat administrationem redituum Colle-
giorum; tamen cùm illos in proprios vsus con-
uertere nequeat, vt disponitur in formulis pri-
mæui Instituti, vt supra inserti in præcitatis Con-
stitutionibus Pauli III. & Iulij Tertij vtrobique
in §. 11. adeò vt nec Præpositus generalis possit
super hoc dispensare, vt in Cōstit. Societatis p. 4.
c. 2. n. 5. huiusmodi superintendentia, & admini-
stratio mendicitatem non excludit, vt in hac spe-
cie obseruat Hieronymus Gabr. d. cons. 28. nu. 2.
vers. Nec repugnat. Quare cum Societas professa
ex regula reditibus careat, eique victum præbe-
re soleat incerta mendicitas: hæsitari non potest
quin verè, & naturaliter illi conueniat diffinitio
mendicantium, quæ habetur in cap. vn. §. Con-
firmatos, de relig. domib. lib. 6. vt infra latius
explicabitur, & consequenter hac in parte De-
claratoria Pij V. de qua infra in 6. fundamento,
in alium sensum detorqueri non potest vt ex plu-
84 ribus deducit, Rota cor ā Buratto decis. 245. n. 1.
& seqq. cum præsertim eadem Societas adhuc
in puritate regulæ perseueret, quippe quæ in
Domibus Professorum, vel eorum Ecclesijs cessit
Iuri suo, & renunciauit concessioni Concilij
Tridentini, de qua in cap. 3. sess. 25. de regular.
vt ex Patribus Societatis referunt Molin. de Inst.
& Iur. tract. 2. disput. 139. col. 2. & Thom. Sanch.
in Decal. tom. 2. lib. 6. cap. 18. num. 11.

85 Idemque per omnia dicendum est de Coadiu-
toribus formatis. Tum quia vt disponitur in
Constitutionibus Societatis part. 6. cap. 2. nu. 4.
Coadiutores quamdiu in Domibus erunt, quæ
ex eleemosynis viuunt, & ipsi eodem modo vi-
uent: vnde & illis propriè conuenit mendican-
tium diffinitio, de qua in d. §. Confirmatos. Tum
quia Declaratoria Pij V. hos quoque Coadiuto-
res complectitur.

86 Itaque punctus concertationis restringitur ad
Collegia, & Scholasticos in eis degentes. Ratio
dubitandi est, quia ex primæuo Instituto, vt
præfertur, inserto in præcitatis Bullis Pauli §. 11.
& Iulij §. 10. Societas potest habere in Vniuersi-
tatibus Collegium, seu Collegia habentia redi-
tus, census, seu possessiones, vsibus, & necessi-
87 tatibus Studentium applicandas. Ergo Colle-
gia, & Studentes non sunt Mendicantes, quia vt
diffinitur in d. cap. vn. §. Confirmatos, de relig.
domib. lib. 6. Mendicantes sunt, quibus ad con-
gruam substentationem reditus, aut possessiones
habere professio, siue regula quælibet interdi-
cunt, sed per quæstum publicum tribuere victum
solet incerta mendicitas, & notat gloss. 2. in
cap. vn. de excess. Prælat. lib. 6. & in cap. Quo-
rundam, in ver. Mendicantiū, de elect. eod. libro,
& Doct. passim. Vel certè dicuntur Mendican-
tes, qui ex Regula, vel Constitutionibus non
possunt habere proprium etiam in communi, se-
cundum Calderin. consil. 17. de Regular. & est
expressum in Constitutione 2. Bonifacij VIII.
88 inferius adducenda. Habent enim pro dote
mendicitatem, vt inquit Gemin. cons. 40. nu. 7.
vers. Hoc idem probat. Cum igitur Collegijs, &
eorum Scholasticis non cōpetat diffinitio men-
dicantium, vtique nec diffinitum, §. 1. 27. qu. 2.
Calder. dicto cons. 17. vbi hoc argumento con-
suluit Ordinem seruorum non esse ex mendican-
tibus.

Nec tollit obijcem quod omnimoda guber-
natio, & superintendentia super dicta Collegia
sit penes Præpositum, vel Societatem. Quoniam
hoc non impedit quin dominium redituum, &
possessionum remaneat penes Collegia, cum
totum

totum, & integrum insumerè debeant in Scholastium necessitates, & nihil prorsus in vsus proprios conuertere valeant, vt prædictis Constitutionibus d.§.11.& 10. Atque ita Præpositus Generalis est nudus, & simplex minister, non dominus, ad text. in l. Si quis Titio, & ibi Bald. num.2. & 3. & Doctores, ff. de leg. 2. Menoch. cons.66. nu. 16. vers. Secundo. Exemplo tutoris, qui bonorum pupillarium omnimodam habet administrationem, dominio tamen penes pupillum remanente, vt l. Obligari, ff. de author. tut. cum multis similibus. Ideoque in litteris Pij IV. incipien. Exponi nobis, Domus Probationis, & Collegia Societatis dicuntur habere, vel posse habere bona stabilia iuxta regulariũ illius instituta, habere enim propriè quis dicitur

89 Iure dominij l. Habere, ff. de verb.signif.c.Nolo,§.Nulli liceat in Societate nostra & cap.Non dicatis, 12. quæst. 1. Butatt. dict. decis. 245. num. 7.

90 Et augetur difficultas, quia Scholastici in Societate nedum sunt capaces bonorum in cōmuni, sed etiam in particulari; nam, vt habetur in Constitutionibus Societatis, par.6. cap.2. nu.11. in declarat. litter. H. post votum paupertatis possunt retinere dominium bonorum suorum conseio; & approbante Superiore; quod videtur repugnate non solum mendicitati, sed etiam paupertati religiosæ, vt in d. §. Nulli liceat & expressius in cap. Cum ad Monasterium, §. Nec æstimet Abbas, de Statu Monachorum.

91 Cæterum etsi præmissa primo intuitu valde vrgere videantur, existimo tamen pro veritate omnino tenendum esse Collegia, & Scholasticos esse verè, & propriè Ordinis Mendicantium ex fundamentis infrascriptis. Et primo voa, & eadem religio non potest simul esse diuersorum Ordinum, Clem.1. & ibi Cardin. nu.10. vers. Et pro hoc ratio, de elect. cap. Recolentes, §. Cæterum de Statu Monach. alioquin Religio non esset vna, sed multiplex, cap. Loquitur Dominus,

92 24. q. 1. sed Scholastici vnà cum Coaditoribus formatis, & solemniter professis sunt vna, & eadem religio, & Societas, vt patet in eius Constitutionibus, part.1. cap.1. num.1. vbi sic legitur. [Scholastici approbati etiam modo quodam interiore, quàm admissi ad probationem, in corpus Societatis cooptantur: & ibi in declarationibus litt. A. Societatis nomen dicitur continere cum professis, & Coadiutoribus formatis etiam Scholasticos approbatos:] & immediatè subiungitur: [ex his enim tribus partibus Societatis corpus constat] Ergo Scholastici non possunt esse alterius ordinis, quàm sint Coadiutores formati, & Professi, de quibus non controuertitur, quin sint Ordinis Mendicantium.

93 Et confirmatur, quia Ordines Mendicantes à non Mendicantibus differunt specie. Clem. Vt professores & ibi gloss. in ver. Quoslibet, de regular. c. vnic, in princ. ibi, *diuersorum Ordinum, præcipuè Mendicantium*, de relig. domib. lib. 6. gloss. in c. Constitutionem in ver. Religionibus, de Regular. eodem, lib. & admittunt scribentes

94 omnes hic. *Mendicantes enim ad vitam actiuam, Monastici, verò, & non Mendicantes ad vitam contemplatiuam sunt instituti*; & Religionum diuersitas sumitur ex fine, ad quem ordinantur, vt docet S.Thom. in 2. 2. quæst. 188. art.1. & 2.& Prosp. Fagn. in 2. Decretal.

Iuan. Andr. in c.Sanè, num.4. de regular. Ergo fieri non potest vt vna, & eadem Religio, & Societas constet ex Ordinibus Mendicantium, & non Mendicantium, esset enim corpus ex diuersis naturis, & monstruosum instar Chimeræ, & Hyppocentauri, quæ licet sint similia entibus, tamen non sunt entia, vt ait Bald. cons.9. in fin. nu. 8. vers. Et ad clariorem, lib.1. Nec talis dici posset Societas, sed potius dissocietas, cum rationi repugnat, vt homines disparis professionis, vel ordinis simul socientur, vt legitur in dicta Clem. 1. de elect. Et quamuis in Societate quidam mendicent, vt professi, & Coadiutores; quidam verò studijs vacantes actu non mendicent; hinc tamen difformitas Ordinis non inducitur: nam sicut in corpore humano est membrorum varietas per diuersa officia, quia non omnia membra eumdem actum habent, & tamen idem est Corpus, vt c. Singula, 89. dist. ita in corpore Societatis quamnis diuersa sint Scholasticorum, & Professorũ ministeria; vnum tamen est corpus vna Societas mendicans, & vnus Ordo, ad quod facit optimè d. c. Loquitur, 34. q.1. & Extrauag. Vnam sanctam, de maior. & obed. & probatur clarissime in Constitutione Secunda Bonifacij VIII. quã infra adduecmus in responsione ad obiecta.

95 Secundò ad dignoscendum cuius naturæ sit Vniuersitas, vel Societas, inspici debet natura maioris partis: ideoque Collegium, in quo si-

96 mul sunt Clerici, & Laici, si maior pars sit laicorum, censetur laicale, & è conuerso, quia maior pars trahit ad se totum, l. Quod maior, ff. ad Municipal. & tenet Bart. in l. fin. n.15. ff. de Colleg. illicit. Abb. in c. Ex litteris, num.3. de Constit. Couarr. pract. q. c.36. n.5. vers. Tertiò.

97 Similiter Vniuersitas mixta assumit natnram à potentiori, seu digniori, cap. Quod in dubijs, de Conser. Eccl. vel Altar. Abb. per illum textum in cap. De iure, in 1. notab. vers. Item ex hoc, de iurepatr. Vnde videmus Collegium, quod mixtum est Doctorum Iuris Canonici, & Iuris Ciuilis, iudicari Collegium Canonistarum, vt per Abb. loco proximè citato, & Lambert. in tract. de Iurepatr. lib.1. part.2. in 4.quæst. art.3. num. 2. Sed in Vniuersitate Societatis Iesu duæ ex tribus partibus proculdubio sunt Mendicantes, nempe professi, & Coadiutores formati, vt superius ostensum est; Item hæ duæ tertiæ partes sunt absque dubio potentiores, & digniores, quia Scholastici sunt tertiæ classis, Coadiutores secundæ, Professi primæ, vt patet in eius Constitutionibus cap. 1. exam. num.7. & professi sunt in Societate præcipui, & ipsi tantùm habent votum actiuum, & passiuum in electione Præpositi Generalis, vt part. 5. cap. 1. litt. A. Ergo tota hæc Vniuersitas, & Societas cum suis Professis Coadiutoribus, & Scholasticis censetur Ordinis Mendicantium, cùm præsertim hoc casu sit etiã fauorabilius, vt maior, & dignior pars trahat, & non trahatur. Put. decis.157. lib.3.

98 Tertio Caput Societatis, idest Præpositus Generalis, est verè, & non fictè Mendicans, vt explicitè declarauit Pius V. in Constitutione de qua infra in 6. fundamento in illis verbis: *Illam, scilicet Societatem, & illius Præpositum, &c. verè & non fictè Mendicantes fuisse, esse, & fore*. Ergo non solum professi, & Coadiutores, sed etiam Capiti subiecti sunt naturaliter Mendicantes, quia

quia membra sunt illius naturæ, cuius est Caput, l. Cum in diuersis, ff. de relig. & sumpt. funer. c. Cum liceat, de præscr. Cagnol. in procem. Digestorum num. 22. & in terminis Gabr. dict. cons. 28. num. 7. & 8. lib. 1. Alioquin Præpositus Generalis non esset caput Ordinis, sed caput Ordinum, & Scholastici, & Professi cum Coadiutoribus essent duo corpora sub vno capite, quasi monstrum, l. extrauag. Vnam sanctam, vers. Igitur, de maior. & obed. c. Quoniam, de offic. ordin.

99 Quartò si Collegia Societatis essent Ordines non Mendicantium, non liceret Professibus, & Coadiutoribus ad illa transire, vt ibi officia, & administrationes assumerent. Hoc enim esset contra Concilium Viennense in Clem. 1. de Regular. cui in Constitutionibus Societatis non reperitur derogatum, prout requiritur cap. Ex parte de Capell. Monach. Oldrad. cons. 326. n. 1. Sed consequens est falsum, quia vt habetur par. 4. earumdem Constitutionum cap. 2. nu. 1. Declar. litt. F. & Coadiutores, & Professi possunt transire ad Collegia vt ibi sint administratores, Concionatores, Lectores, Confessarij, Visitatores, & similes. Ergo & Antecedens.

100 Quintò religiosi non sortiuntur naturam, & denominationem ex medio, sed ex fine, ad quem tendunt, vt per D. Thom. in 2. 2. q. 188. art. 1. in corpore. Ioan. Andr. in d. c. Sanè, n. 4. de regul.
101 Card. in Clem. 1. n. 13. de elect. Ideoque Nouitij, licèt non sint Monachi, aut regulares cum effectu cum adhuc sæculo non renunciauerint, tamen quia tendunt ad professionem, appellantur religiosi, cap. Religioso, §. Quamuis autem, de sent. excomm. lib. 6. Card. in d. Clem. 1. n. 2. & 5. Rebuff. in Prax. tit. de dispensat. cum regul. num. 23. & patet ex notatis per Hostiens. in cap. Statuimus, nu. 4. vers. Nec obstat, de regul. & per gloss. magnam in cap. Beneficium, post med. vers. Item talis, eod. tit. lib. 6. vbi ait Nouitios esse religiosos licèt reuocabiliter: scholastici autem Societatis non sunt in Collegijs, vt ibi perpetuò maneant, sed tanquam in via ad Societatem professam. Collegia enim instituta sunt, vt sint Seminarium Societatis, vt dicitur in præalleg. Bulla Iulij III. §. 10. Idcircò enim admittuntur, vt postquam docti euaserint, in Societatem ingredi, & Professi, vel Coadiutores esse valeant. Ideoque elapso tempore probationis emittunt tria vota simplicia paupertatis, castitatis, & obedientiæ cum promissione ingrediendi Societatem vel vt coadiutores, vel vt professi, quemadmodum expressè disponitur in Constitutionibus Societatis cap. 1. exam. n. 10. Igitur scholastici quamuis in collegijs habeant reditus in communi, tamen cùm sint ibi quasi in via, & in fieri, vt inquit Suarez, de Relig. tom. 4. lib. 1. cap. 2. num. 17. meritò ab ipsa Societate professa, & mendicante, ad quam tendunt, naturam, & denominationem assumunt: facit tex. in l. Si is qui quadraginta, §. Quædam, ibi, *propriam formam, quæ ex consummatione contingit*, ff. ad leg. Falc. & in l. Stipulatio, §. Opus, ff. de oper. noui nunciat.

102 Sed obijcies, argumenta superiùs proposita concludunt quidem scholasticos esse mendicantes, sed non collegia, quæ reditibus abundant. At respondetur hanc distinctionem ineptam esse, quia dum Canones, Concilia, & Constitutiones Apostolicæ loquuntur de Religionibus, Ordinibus, Societatibus, Ecclesijs, Monasterijs, Domibus, & Collegijs Mendicantium, non accipiunt hæc nomina materialiter pro ædificijs, hoc enim modo non sunt materia capax sumendi victum ex mendicitate, quia sunt quid insensatum, quod quidem nec capere, nec velle potest, vt formaliter ait Bald. in Authen. Ingressi, nu. 55. C. de sacrosanct. eccles. & Anchar. in Clem. Exiui, n. 6. vers. Præterea aut tu sumis ecclesiam pro ædificio, de verb. signif. Rursus non accipiunt hæc nomina prout sunt vnum, non simpliciter, sed aggregatiuè, quo sensu Collegiū dicitur quasi in vnū collectū, & est Societas Collegarū, in vno honore positorum, quia hoc modo sunt persona ficta, seu repræsentata, l. Mortuo, ff. de fideiussor. non autem persona vera quæ est creaturæ rationalis indiuidua substantia, vt egregiè declarant Ioan. Monach. & Ioan. Andr. in cap. Romana, num. 9. de sent. excomm. lib. 6. Ac proinde Religiones, Societates, & Collegia sic accepta cùm sint quid abstractum, & præscindens à singularibus hominibus, propriè dici non possunt mendicantia, quia illis non conuenit Mendicantium diffinitio, de qua in d. c. vn. §. Confirmatos, de relig. domib. lib. 6. Impossibile enim est vt ad necessariam sustentationem victum sumant ex incerta mendicitate tamquam res inanimatæ, vt notat Archid. in dicto cap. Romana num. 5. vers. In vniuersitatem, Oldrad. cons. 65. in fin. vers. Punitur pœnis. Feder. de Sen. cons. 15. num. 6. vers. Eodem modo, Turrecrem. in c. In criminalibus num. 1. 5. q. 3. & si hoc modo acciperentur, nulla religio esset mendicans in Eccle-
103 sia Dei. Igitur Canones, & Concilia, & Bullæ necessario vsurpant suprascripta nomina pro personis ipsis, & quæ insimul Ordinem, vel Societatem, aut Collegium constituunt, glos. in l. Sicut, §. fin. in ver. Non debetur, vers. Quia Vniuersitas nihil aliud est nisi singuli homines, qui ibi sunt, ff. Quod cuiusque Vniuers. nom. Anchar. cons. 158. Ex narratis, num. 12. vers. Ita è conuerso, Bart. in his terminis in l. 1. n. 4. & 5.
104 C. de conduct. & Procur. lib. 11. nam ipsis tantum potest ad sustentationem præbere victum incerta mendicitas ad præscriptum d. §. Confirmatos. Cum actus, & passiones, quæ in facto consistunt, sint singulorum, non autem Collegij, vel Vniuersitatis, vt in his terminis dicunt Gemin. & Præpos. in c. Sicut vir, 7. q. 1. relati à Philippo Probo in addit. ad Monach. in d. cap. Romana, num. 5. vers. Vt veniamus, de senten. excomm. lib. 6. & Siluest. in ver. Excommunicatio 1. num. 10. Ideoque iura vt plurimum non dicunt Ordinem mendicantem, sed Ordinem Mendicantium, scilicet personarum mendicantium, prout loquitur tex. in c. Constitutionem, ibi, *ad aliorum Mendicantium Ordines*, de regul. lib. 6. Concilium Viennense in Clem. 1. ibi, *Ad non Mendicantium Ordinem*, de elect. & Concilium Tridentinum in c. vltimo, sess. 25. de regul. ibi, *cuiuscumque Ordinis Mendicantium, vel non Mendicantium.*

105 Præterea etiamsi Collegij nomen sumatur ex vniuerso, & aggregatiuè; prout est collectio plurium, tamen assumit naturam à personis, ex quibus componitur. Vnde si Collegiales sunt mendicantes; necesse, est vt Collegium sit mendicans,

vt

vt optimè per Innoc. in cap. Dilecta, num. 9. de excess. Prælat. & Dec. in cap. Ex litteris, nu. 20. & 21. de Coustitut.

Ac demum cum Collegia Societatis sint regularia, oportet, vt sint alicuius regulæ, vel Ordinis; & cum sint pars integralis, & membra Societatis vtcumque diuitijs affluant necesse est vt sint illius Ordinis, cuius est Societas; alioquin daretur vna religio, & vnus Ordo diuersorum Ordinum, quod implicat contradictionem, & aliæ sequerentur absurditates; de quibus in præcedentibus fundamentis. Hinc cum quidam Episcopus, & Capitulum conquererentur apud S. Congregationem Concilij quod Moniales Ordinis mendicantium nollent vigore suorum priuilegiorum soluete decimas, quas antea soluere solebant; & Capitulum pro se allegaret dictas Moniales esse diuites multaque bona possidere: In libris publicis Sac. Congregationis sepetitur sic ad notatum. Sanctissimus non mouetur istis diuitijs. Satis est, vt sint Ordinis mendicantium.

106 Sextò, principaliter hanc controuersiam, ni fallor apertè diremit Pius V. in Constitut. 131. incipien. Dum indefessæ. Quod vt euidentius appareat, ante omnia obseruandum est eam Constitutionem esse declaratoriam. Quod patet, tum quia vtitur verbo, *Declaramus*, quod æqualiter determinat omnia præcedentia, ex reg. l. Iam hoc iure, §. Sed si, & ibi Bart. num. 1. ff. de vulgar. Et quamuis adijciat etiam verbum, *Sancimus*, nihilominus hoc ideò facit, quia licèt sit declaratio, tamen est Constitutio; vnde perinde est ac si dixisset, declarando sancimus, vt benè per Gemin. cons. 72. num. 3. vers. Contrarium. Tum quia Constitutio dicit Societatem, & illius personas verè, & non fictè mendicantes fuisse, esse, & fore: si enim ante Bullam fuerunt verè
107 mendicantes: Ergo Bulla non est noui iusis, seu priuilegij inductina, quia sic non respiceret præteritum cap. vltim. de Constit. l. Leges, la seconda, C. de legib. sed est iuris præexistentis declaratina, de cuius natura est, vt retrotrahatur ad principium actus declarati, vt in Auth. De fil. ante doral. instrum. nat. §. 1. Dec. in d. cap. vltim. de Constit. num. 44. Rot. decis. 17. num. 32. par. 4. recent. Declaratio enim nouum ius non inducit, sed quod prius latebat, manifestat, l. Hæredes palam, §. Quod verò, & §. Sed etsi notam, ff. de testam. plenè Philipp. Prob. ad Monach. in c. Volentes, num. 1. de priuileg. lib. 6. exemplo eius, qui excutit spicas, quia nouam speciem non facit, sed eam, quæ est, detegit, text. in l. Adeò, §. Cum quis, de acquir. rer. domin. Fulgos. consil. 157. in fin. vers. Ad secundam.

Hoc posito, Constitutio Pij V. tria facit. Primò asserit Societatem esse Mendicantem, quippe quæ ex eius instituto, & Coustitutionibus Apostolica authoritate confirmatis, bona stabilia possidere nequit, sed incertis eleemosynis, fideliumque largitionibus, & subuentionibus viuit. Secundò dicit id posse aliquando in controuersiam deduci ex eo, quod dicta Societas Collegia habeat secum adiuncta. Tertiò ad huiusmodi ambiguitatem amputandam in §. 2. declarat per hæc formalia verba [Illam (idest Societatem) & illius Præpositum, ac singulas personas Societatis huiusmodi verè, & non fictè Mendicantes fuisse, esse, & fore, &c. declaramus]

108 Quibus ita se habentibus, ostenditur apertissimè non tantùm Professos & Coadiutores, sed etiam scholasticos ex Bulla fuisse declaratos verè, & naturaliter mendicantes. Primum enim cum Pontifex hoc expresè declarauerit de Societate ipsa; vtique hoc idem implicitè declarauit etiam de scholasticis, quia cum ipsi sint pars integralis ipsius, & vna cum Professis, & Coadiutoribus vnum corpus Societatis constituant, vt ostensum est supra in primo fundamento: vna, & eadem Societas non debet diuerso iure censeri, c. Cognonimus, 12. quæst. 2. c. Cum in tua, de decim. Gabr. d. cons. 28. num. 8. lib. 1. Separatis enim partibus, ex quibus Vniuersitas Societatis constar, Vniuersitas Societatis intelligi non potest, dicit textus in l. Eum qui, ff. de vsucap.

109 Et eo magis, quia Collegia in Constitutinne dicuntur adiuncta Societati. Ergo sortiuntur naturam, & instituta Societatis, cui adiuncta sunt, vt est textus clarus in cap. Recolentes, §. Cæterum, ibi, *in Socientatem Ordinis assumpta*, de statu Monachor. & quæ religiosis adhærent, religiosa sunt; l. Quæ religiosis, ff. de rei vendicat. per quem textum Hostiens. supracitatus in 5. fundamento num. 101. firmauit etiam Nouitios esse religiosos.

Præterea Pontifex non modò Societatem, sed etiam singulas illius personas declarauit esse mendicantes. Hæc autem verba includunt etiam scholasticos, cum negari non possit, quin & ipsi sint personæ Societatis, vt similiter patet ex dictis supra in primo, & secundo fundamento. Præsertim ponderando illud vniuersale distributiuum, *singulas*, quod ex sui natura ita includit omnes, vt ne vnus quidem censeatur exclusus, cap. In causis, & ibi Ioan. Andr. num. 5. de elect.

110 Ad hæc Constitutio in fine §. 3. loquitur de Societate prout habet adiuncta secum Collegia. Ego dum postea in §. 2. declarat illam esse Mendicantem, sub relatiuo, *illam*, intelligitur repetijsse nomen Societatis similiter prout habet Collegia adiuncta, ad tex. in l. Pluribus, in princ. ff. de verb. obligat. Rota decis. 687. vers. Et hoc denotat relatiuum illud, par. 2. recent.

Et eodem modo sequentia verba, personas Societatis huiusmodi, referri debent ad Societatem eo modo, quo de ipsa superius facta fuit mentio, cum dictio, *huiusmodi*, sit relatiua præcedentium cum suisqualitatibus, Bart. in l. Si quis seruum, §. fin. num. 1. ff. de leg. 1. Alex. consil. 141. num. 1. vers. Ponderandum, lib. 2. sed superiùs facta fuit mentio Societatis habentis adiuncta Collegia. Ergo verba illa, *personas societatis huiusmodi*, intelligi debent de personis Societatis itidem habentis adiuncta Collegia, & sic etiam de scholasticis, prout arguit Suarez de relig. lib. 4. cap. 4. num. 18. vers. Imo quod.

111 Ac demum Pius V. præmisit suæ intentionis esse amputare ambiguitatem, quæ oriri potuisset ex eo, quod Societas Collegia habeat secum adiuncta. Hanc autem ambiguitatem planè non sustulisset, nisi declarasset Societatem vniuersam, & sic etiam Collegia, & Studentes esse mendicantes. Ergo censeri debet sic declarasse, cum hęc fuerit illius mens, & causa finalis in prooem. Constitutionis expressa, quæ regulat totam dispositionem, l. 1. ff. de orig. iur. & l. fin. de

obiectum si quid probatet, hoc tantùm probaret nempe Scholasticos Societatis non esse religiosos. Sed absit, vt hoc in controuersiam reuocemus, quia Gregor. XIII. in Constitutione 89. incip. Ascendente Domino, non modo in §.16. declarauit eiusmodi dominium non obesse religiosæ paupertati: sed etiam in §.20. & 21. Tria vota Scholasticorum simplicia substantialia esse, eaque emittentes veros religiosos esse decreuit: & amplius in §. 24. præcepit sub pœna excommunicationis latæ sententiæ nequis hoc in controuersiam, aut dubium reuocare quocunque modo præsumat.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. Per tuas.

S V M M A R I V M.

1 *SI qui nominant aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur alteri eorum iuranti contrarium.*

2 *Filiatio etiam ex damnato coitu probatur præsumptiuè ex tractatu, & nominatione parentum.*

Et dissoluit matrimonium cum consanguinea patris. ibid. vers. Secunda conclusio.

3 *Filius ex Presbytero, & coniugata genitus, ex quo genere spuriorum sit.*

Spurij ex damnato coitu patri non succedunt, nec dicuntur agnati, sed tantùm lineam maternam agnoscunt. ibid. vers. Tales.

Proles ex Presbytero est adeo sacris Canonibus exosa, vt nec matri succedat.

4 *Filius natus ex concubina, an & quando præsumatur esse filius illius qui eam domi retinebat. ibid. vers. Secundo idem. & num. 22.*

5 *Vulgò concepti finguntur patrem non habere.*

6 *Vulgò conceptus non venit filiorum appellatione etiam in materia, in qua ius naturæ inspicitur. Declaratur. num. 19. & 22.*

7 *Impedimentum dirimens matrimonium oritur in gradibus probibitis etiam inter illegitimos, & natos ex damnato coitu. & nu. seqq. vsque in fin.*

8 *Consanguinitas, seu cognatio est quid naturale.*

9 *Cognati vnde dicti.*

10 *Consanguinitas quid sit.*

11 *Consanguinitatis vinculum oritur etiam ex complexu infidelium.*

12 *Affinitas est quid naturale, & oritur etiam ex copula illicita, & inter infideles.*

13 *Consanguinitas est fortiùs vinculum, quàm affinitas.*

14 *Dispositio contra filios legitimos multo magis habet locum in spurijs; secus si conferat filijs legitimis aliquod beneficium.*

15 *Filij spurij etiam nefarij quoad effectum matrimonij dicuntur consanguinei, & affines.*

16 *Filij nati ex damnato coitu non reputantur cognati patris quoad effectus ciuiles tantùm; secus quoad naturale vinculum, & iura sanguinis.*

17 *Spurius dicitur cognatus cognatione naturali.*

18 *Ecclesia in impedimentis matrimonij constituendis magis respexit ad ius naturale, quàm ciuile.*

19 *Filiorum appellatione veniunt etiā naturales quando verba dispositionis sonant in nomen potiùs naturale, quàm ciuile.*

20 *Filia etiam nefaria admittitur ad vindicandam necem parentum.*

21 *Filijs ex incestis nuptijs non debentur alimenta de iure ciuili; secus de æquitate Canonica.*

22 *Vulgò quæsitus quomodo intelligatur posse cum omnibus matrimonium contrahere.*

23 *Filiatio vulgò quæsiti probatur per assertionem matris, & tractatum eius, qui eam domi aluit.*

24 *Filius Sacerdotis probatur ex tractatu, & nominatione ipsius.*

25 *Filiatio per solam famam non probatur.*

26 *Fama non probatur per testes deponentes se audiuisse à multis.*

27 *Filiatio præsumpta ex tractatu, & nominatione parentum impedit contrahendum, & dirimit contractum in gradibus probibitis etiam inter illegitimos.*

1 PER TVAS. Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur alteri eorum iuranti contrarium. Hoc dicit, secundum Io. Andr. cum quo cæteri concordant.

2 Nota ex hac Decretali duas conclusiones. Prima est: ex tractatu, & nominatione parentum probatur præsumptiuè filiatio etiam ex cōplexu illicito, prout hic erat: ad quod vide bonam glossam, quæ hoc dicit de filio ex Presbytero, & concubina, in c. Michael, in ver. Constiterit, de filijs Presbyter. nec mirum, quia hoc modo probatur etiam filiatio legitima, vt in c. Per tuas, infra, Qui filij sint legit. & scripsi latissimè in c. Lator, eod. tit.

Secunda conclusio est: Præsumpta hæc probatio filiationis etiam ex damnato coitu surgens ex tractatu, & nominatione parentum, est tantæ efficaciæ, vt dirimat matrimonium contrarium cum consanguinea patris, vt hic patet in vers. Vnde apparet, & sic consanguinitas etiam ex coitu damnato, & reprobato contrahitur, vt hic, & in l. Nihil interest, ff. de rit. nupt. & in pluribus cap. 35. qu. 2. Dec. hic num. 9. & præsumptiuè probata dissoluit matrimonium, vt hic dicit gloss. fin. & Butr. nu. 10. Vtramque conclusionem latiùs prosequor in quæstione sequenti. Facti series sic se habet.

Ioannes Dominicus habuit vxorem Antonellam iampridem defunctam: nunc vult sibi matrimonio copulare Hispolytam neptem ex sorore Ioannis Antonij Presbyteri; & cum iuxta decretum Concilij Tridentini præmitterētur denunciationes, quidam testes reuelarunt inter Ioannem Dominicum, & Hispolytam esse impedimentum affinitatis in secundo gradu ratione Antonellæ prioris vxoris, quippe quæ fuit filia Ioannis Antonij Patrui Hispolytæ, de cuius nuptijs nunc agitur, Antonellam verò esse filiam Ioannis Antonij inde deducunt, quòd Catherina tametsi virum haberet, quo tempore concepit Antonellā erat concubina dicti Ioannis Antonij iam tunc in sacris constituti, & ab eo domi retinebatur. Secundò quia Antonella publicè dicebatur esse filia Ioannis Antonij. Tertiò quia ipsa Catherina dixit se Antonellam

filiam

filiam ex Ioanne Antonio ſuſcepiſſe; & Ioannes Antonius eandem Antonellam ſimul ac nata eſt, domum ſuam afferri curauit, vt filiam tractauit, atque matrimonio cum Ioanne Dominico coniunxit. Contra verò ad huiuſmodi probationes euertendas, ſeu eneruandas Ioannes Dominicus coram loci Ordinario nonnullos teſtes examinari fecit ad perpetuam rei memoriam. Ex quorum dictis habetur dictam Catherinam quo tempore Antonellam concepit fuiſſe publicam meretricem, ad eamque omnibus acceſſum patuiſſe, quamuis in domo Ioannis Antonij degeret, & eum eo frequentius rem haberer, à multiſque tunc dictum fuiſſe eam eſſe filiam Corſini, & a multis alijs eſſe filiam Iulij.

His ita in facto ſe habentibus dubitatur, An ſubſit aliquod impedimentum quominus Ioan. Dominicus poſſit cum Hiſpolyta matrimonium contrahere? Opinioni negatiuæ, ideſt nullum inter prædictos ſubeſſe impedimentum, & declaratoriam ſuper hoc eſſe concedendam, videntur ſuffragari infraſcripta.

3 Primo quia etſi conſtaret Auronellam eſſe filiam Ioannis Antonij; cùm tamen is tempore illius conceptionis eſſet Sacerdos, & Catherina coniugata; non eſt dubium eam eſſe natam damnato coitu, & propterea eſſe ex illo genere ſpuriorum, qui patrem quidem habent, ſed præ pudore illum demonſtrare non poſſunt, ad l. Vulgò concepti, ff. de ſtat. homin. Hoſt. in Sum. tit. qui fil. ſint legit. §. Quæ ſunt genera, verſ. Dicunt autem. Ripa poſt alios in l. Ex facto, §. Si quis rogatus, num. 3. ff. ad Trebell. tales autem ſpurij patri non ſuccedunt, nec eius conſanguineorum agnati dicuntur, nec paternam lineam agnoſcunt, ſed tantùm maternam. DD. in Authen. ex complexu, C. de inceſt. nupt. Abb. in c. Tanta, n. 13. qui fil. ſint legit. Dec. in c. In præſentia, num. 114. de probat. Boer. deciſ. 127. Paleott. in tract. de Noth. & Spur. c. 60. num. 4. Couarr. in 2. par. Epit. de Sponſal. c. 8. §. 5. n. 13. inferens ex hoc duos fratres ex diuerſis concubinis nec iura agnationis, nec cognationis habere, nec ſibi inuicem ſuccedere. Ex quo videtur ſequi, vt vir cum ſpuria contrahens matrimonium non efficiatur affinis patri illius, nec alijs per lineam paternam attinentibus, cùm non ſint ſuæ vxoris agnati, vel cognati; & ſic mortua vxore poſſit cum alia muliere nepte patris vxoris defunctæ matrimonium contrahere.

4 Quod fortiùs videtur procedere hoc caſu, in quo agitur de muliere ſuſcepta ex Presbytero; quæ proles adeò eſt ſacris Canonibus exoſa, vt nec matri ſuccedat. Couarr. in loco ſupracit. num. 17.

Secundo idem deducitur ex eo quod non conſtat hanc Antonellam eſſe filiam Ioannis Antonij; quamuis enim quis præſumatur filius illius, qui matrem domi pro concubina conceptionis tempore retinebat, gloſſ. in cap. Michael, in ver. Conſtiterit, de fil. Presbyter. tamen cùm fit probatum eodem tempore concubinam cum alijs quoque ſe indifferenter commiſcuiſſe, non dicitur conſtare Antonellam tunc ab ea ſuſceptam eſſe filiam dicti concubinarij matrem domi retinentis, vt in terminis declarat Alber, adijciens ſe ita in facto obtinuiſſe in l. Filium diffinimus, nu. 13. ff. De his, qui ſunt ſui vel alien. iur. Cùm enim talis filia ſit vulgò concepta, patrem non haber, d. l. Vulgò concepti, & inſtit. de nupt. §. pen. vbi gl. illos verſus recenſet.

Cui pater eſt populus, Pater eſt ſibi nullus & omnis.

Cui pater eſt populus, non habet ille patrem.

Paria autem ſunt quem patrem non habere; vel propter incertitudinem non liquere quiſnam ille ſit: ad regul. l. Duo ſunt Titij, ff. de teſtam. tutel. & l. In lege, ff. de contrahen. empt. de qua per Bart. conſ. 234. num. 1. lib. 1. Et ideo lex fingit huiuſmodi vulgò conceptum non habere patrem. Bald. in l. Prius, num. 33. qui accuſ. non

6 poſſ. ita vt propterea non veniat filiorum appellatione etiam in materia, in qua ius naturæ inſpicitur, vt ait Bald. d. n. 33. verſ. Quoad ſecundum articulum: & n. 34. adijciens iudicem hoc caſu debere ſequi legis conſcientiam, vt iudicet eum patrem non habere, ſicut lex indicat.

7 His tamen non obſtantibus, nullo pacto videtur declarandum licere huic Ioanni Dominico matrimonium contrahere cum Hiſpolyta amitina vxoris defunctæ; & ſic ſibi coniuncta ſecundo affinitatis gradu comprehenſo in prohibitione cap. Non debet, de conſang. & affinit. nam etiamſi proles ſit illegitima; tamen in gradibus prohibitis oritur impedimentum dirimens matrimonium l. Nuptiæ, la quarta, iuncta l. ſeq. ff. de ritu nupt. nam in l. Nuptiæ, inquit Caius: nuptiæ conſiſtere non poſſunt inter eas perſonas, quæ in numero parentum, liberorumve ſunt, ſiue proximi, ſiue vlterioris gradus ſint vſque ad infinitum. Et ſic ibi agitur de impedimento dirimente. Deinde in l. ſeq. continuatiuè inquit Scæuola: at nihil intereſt ex iuſtis nuptijs cognatio deſcendat, an verò non; nam & vulgò quæſitam ſororem quis vetatur vxorem ducere. Et de iure Canonico eſt textus clarus hic concordant.

8 Ratio eſt quia conſanguinitas, ſeu cognatio, eſt quid naturale, l. Non facile, ff. de gradib. & affin. & eſt nomen naturæ, vt per Ruin. conſ. 9. Quæſtio prima, num. 3. lib. 4. nam ſecluſa etiam omni lege eccleſiaſtica, natura ipſa dictat ex propagatione eiuſdem ſanguinis oriri quandam coniunctionem, & amicitiam naturalem, vt ex Ariſtotele 8. ethic. probat. D. Thom. in 4. diſt. 41.

9 quæſt. 1. art. 1. qu. 1. Et propterea in d. l. Non facile, cognati ab eo dici putantur, quòd quaſi vnà, communiterue nati, vel ab eodem orti,

10 progenitiuè ſint. et conſanguinitas diffinitur eſſe vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum in c. Series, verſ. Deinde, 35. q. 5. & à D. Thom. in 4. diſtin. 40. quæſt. vn. art. 2. & communiter à Theologis, & Iuriſperitis. at deciditur conſanguinitas, quaſi ſanguinis vnitas, gloſ. penult. in cap. primo, de conſang. & affinit. Hæc autem carnis propagatio, & ſanguinis vnitas, cum habeat fundamentum naturale, æquè fit ex complexu damnato, atque ex legitimo; ac proinde etiam inter natos ex prohibito coitu oritur hoc vinculum conſanguinitatis, ſi ab eodem ſtipite deſcendant.

11 Præterea conſanguinitatis vinculum oritur etiam ex complexu infidelium ob eandem rationem

nem propagationis sanguinis, c. Gaudeamus, cũ ibi not. de diuort. Et conuersi ad fidem separantur, si coniuncti fuerint in gradibus lege diuina prohibitis, licet secus sit in prohibitis ex Constitutione Ecclesiæ vt ibi deciditur. Nulla igitur est ratio cur similiter non oriatur ex complexu non coniugali inter fideles, itaut quoad eos, qui Constitutionibus Canonicis arctantur, impediat matrimonium contrahendum, & dirimat contractum, vt per Ioan. Andr. in eod. cap. Gau-
12 deamus, num.3. vers. Patet à contrario. Ad hæc affinitas cum & ipsa sit quid naturale secundum D. Thom. in 4. d. dist. 41. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. oritur etiam ex copula illicita, & dirimit matrimonium postea contractum, cap. Quædam, 32. qu. 7. & toto tit. de eo qui cognou. consang. vxor. su. etiam de iure ciuili d. l. Et nihil, ff. de rit. nupt. Et fuit opinio Azonis, vt not. in l. Non facile, in princ. in glos. in ver. Per nuptias, ff. de grad. & affin. Et hodie restricta est ad primum, & secundum gradum ex Concilio Tridentino cap. 4. sess. 24. de reform. matrim. Quinimo affinitas oritur etiam ex matrimonio consummato inter infideles, vt constat ex cap. final. de diuort. vbi infidelibus ad fidem conuersis præcipitur ne ducant in vxorem relictam fratris sui, quod certè Ecclesia non præciperet, nisi vinculũ aliquod naturale inter eos ex huiusmodi copula oriretur, quidquid contra scripserit Henriq. lib. 11. cap. 3. nu. 5. cui opponitur S. Thom. in 4. dist. 41. quæst. vn. artic. 1. quæst. 1. Durand. ibid. quæst. 1. num. 7. Palud. quæst. 1. artic. 1. num. 10. concl. 2. Sot. quæst. vlt. art. 1. & S. Antonin. in 3. parte Summæ tit. 1. cap. 11. in fin. Ergo multo magis ex propagatione carnis ex illicita copula prouenienti; oritur consanguinitas itidem dirimens matrimonium; quia, vt inquit D. Thom. vbi supra consanguinitas est fortius vinculum, quàm affinitas.

13 Quibus demum accedit, quòd vt spurij non habeantur pro filijs, & consanguineis, introductum est in detestationem criminis, cùm non mereantur tales appellari, Authen. Si quã illustris, C. ad Orfician. & cap. vn. 35. quæst. 7. Abb. d. consil. 50. in princip. lib. 2. Quod si eis liceret matrimonio copulari cum descendentibus ab eodem stipite, essent melioris conditionis, quàm nati ex legitimo matrimonio, cùm tamen oppositum potius esse debeat, vt per Alex. consil. 60.
14 Visa legitim. num. 7. lib. 2. vbi dicit dispositionem legis, vel statuti disponentis aliquid contra filios legitimos; multo magis habere locum in spurijs; Secus autem si conferat aliquod beneficium filijs, quia intelligitur de legitimis tantùm. Ex contrario autem parentes redderentur procliuiores ad huiusmodi crimina perpetranda, & indirectã ad vnum finem operarentur contrarium contra regulam Legatam inutiliter, ff. de adimen. legat. cum vulgar.

15 Vnde filios spurios etiam natos ex Sacerdote, vel Monacho, qui dicuntur nefarij, & patrem demonstrare non possunt, quoad effectum matrimonij esse consanguineos, & affines, tradit notabiliter Bart. in l. 1. num. 4. ff. de accusat. per notata in l. Nec facile, §. Affines, ff. de grad. & affinib. & sequuntur Ruin. d. cons. 9. nu. 2. lib. 4. Grat. consi. 145. num. 9. lib. 2. Capta cons. 108.

Atque ita non obstat quod si Antonella est filia Ioannis Antonij Presbyteri, & consequenter nata coitu damnato, non dicatur coniuncta patri, nec eius lineæ paternæ.

16 Siquidem hæc obiectio diluitur, quia natus ex damnato coitu, sed ex patre certo illa certitudine, quæ potest haberi de patre certo illa certitudine, quæ potest haberi de patre secundum ea, quæ notat Bald. in l. Prius, C. qui accus. non poss. nu. 34. non reputatur cognatus patris quoad effectus ciuiles tantùm; Et ideò illi non succedit, nec ei à patre, vel patris consanguineis succeditur. Et in hunc sensum accipiendi sunt DD. in contrarium citati, & probatur in cap. 1. 35. quæst. 7. in vers. Non deputentur filij, idest nullo parentibus iure succedant. Et ibi notat Turrecrem. nu. 4. At verò quoad naturale vinculum, & iura sanguinis, quæ deleri non possunt, vt in reg. Digestorum, iura sanguinis. Filij spurij non secus ac legitimi sunt verè consanguinei, & agnati patris, nempe quia æqualiter omnes ex illius carne, & sanguine propa-
17 gantur, vt ostensum est supra. Et ita declarat Ruin. cons. 9. num. 4. vers. Nec obstat, lib. 4. vbi dicit non obstare l. Si spurius, ff. Vnde Cognati, quia quantum ad effectum succedendi verum est quod spurius ex parte patris non habet cognationem, sed cognatio adest cum illo in substantia, & ius sanguinis durat, quod tolli non potest, cum sit de iure naturali. Et infra num. 6. ait spurium dici cognatum cognatione naturali, quamuis ex parte patris talis cognatio non habeat effectum successionis. Et idem fusiùs explicat paulò post num. 8. vers. Ad hoc respon-
18 detur. Cum autem matrimonium sit de iure naturæ, Ecclesia in impedimentis constituendis magis respexit ad ius naturale, quàm ad ciuile; & non solùm ad id, quod licet secundum leges, sed etiam quod decet secundum honestatem, l. Semper, ff. de ritu nupt. & declarat Hostiens. in
19 d. tit. de consang. & affinit. Facit quod notat Felin. in cap. In præsentia, num. 23. de probat. vbi ait appellatione filiorum venire etiam naturales, quando versamur in materia, in qua verba sonant in nomen potiùs naturale, quàm ciuile. Quod habere locum etiam in natis ex prohibito complexu, tradit Bald. in d. l. Prius, num. 23. C. Qui accus. non poss. & Alex. consil. 144. Viso statuto per totum, lib. 7. & Ruin. dict. consil. 9. num. 8. lib. 4.

Nec aduersatur Bald. in contrarium citatus in d. l. Prius, num. 33. quia loquitur in filijs illis vulgò conceptis, quorum pater ignoratur; hi enim solùm ex accidenti non veniunt filiorum appellatione, vt mox dicemus, num. 22.

20 Hinc filia spuria etiã nefaria admittitur ad vindicandam necem parentum, vt concludit Bartol. in d. l. Prius, num. 3. C. de accus. quia naturalis dolor eam impellit, vt inquit Bald. in d. l. Prius, nu. 33. circa finem, C. qui accus. non poss. Hinc
21 etiam quamuis natis ex coitu reprobato iura ciuilia denegent alimenta, vt in Authen. Ex complexu, C. de inces. nupt. tamen secus est de æquitate Canonica, quæ vigorem sumit à iure naturali, cap. Cum haberet, in fine, & ibi glofs. final. ad fin. De eo qui duxit in matrim. Abbas consil. 50 in princip. lib. 2.

22 Ad secundum respondetur; Quamuis vulgò quæsitus possit contrahere cum omnibus, id tamen

men ex accidenti contingit, non quia deficiat
ius, sed probatio, vt per Host. in Sum. in tit. Qui
fil. sint legit. §. An inter vtrumque: nam etiam
ipse vulgò quæsitus potest probari esse filius ali-
cuius ex eis, qui tempore conceptionis cum
matre rem habebant, vt fatetur Bald. in dict.
l. Prius, num. 14. ita intelligens c. Michael, de
fil. Presbyt. & admittit etiam Hostien. in dict.
23 §. An inter vtrumque, propè fin. Hoc autem ca-
su satis probatum est Antonellam esse filiam
Ioannis Antonij, primò per assertionem matris,
l. Matrem, C. de probat. secundò per tractatum
Ioan. Antonij, qui eã domi aluit, & matrimonio
copulauit, qui probat filiationem etiam non
24 nati ab vxore, vt per Felin. hic num. 3. Imò so-
lùm tractatum sufficere sentit Felinus post alios
num. 13. & tradunt in terminis nostris Innocen.
Hostiens. & Henr. Boich. in cap. Per tuas, Qui
filij sint legit. vbi volunt vt si certum sit Sacerdo-
tem peccasse cum muliere, & postea filium, qui
ex ea natus est, & ab ea nutritus, vel filium no-
minasse, vel aliàs vt filium tractasse, verè præsu-
mere debeamus esse filium illius. Quæ sanè om-
nia in hoc casu concurrunt. Nec obstat quod
possit probari contrarium, vt per glo. in d. c. Mi-
chael, in ver. Constiterit, & DD. hic & in dict.
cap. Per tuas, Qui fil. sint legit. Et quòd oppo-
situm hic probatum videatur per famã viciniæ, in
25 qua à multis hic filius alijs duobus viris adscri-
bebatur: nam respondetur solam famam non
inducere probationem filiationis, vt hic per Fe-
26 lin. num. 15. Præterea non est probata huiusmo-
di fama cum suis requisitis, et in specie testes
deponunt se audiuisse à multis, non autem à ma-
iori parte populi, seu per verbum *communiter*,
prout requiritur. Verall. decis. 210. par. 2. Regu-
lare enim est, vt in teste indefinita non æquipol-
leat vniuersali, vt per DD. in c. Auditis, de præ-
script. Et tradit Rota in his terminis in causa
Patinen. Status 26. Martij 1618. coram Sacrato
in vers. Quoad tertium genus probationis. In-
super à multis hæc dicebatur esse filia Ioannis
Antonij: atque ita hi rumores contrarij inuicem
conquassantur, vt patet in hoc cap. & per Ro-
tam in præd. decis. Quamobrem cum Hostiens.
in d. §. Ad inter vtrumque sentiat prohiberi ma-
trimonium vulgò concepti, si sit fama quod
maritus sit filius patris sponsæ, & coniuges
id confiteantur, alioquin suæ conscientiæ esse
relinquendos; videtur etiam hoc casu matrimo-
nium prohiberi, in quo licèt fama non benè
probetur, tamen constat de nominatione, con-
27 fessione parentum, & tractatu. Et de hoc vide-
tur casus in hoc cap. vbi quidam R. qui præsu-
mebatur filius T. Tiburtini ex concubina susce-
ptus propter illorum nominationem, & tracta-
tum non potest habere in vxorem neptem eius-
dem l. Vnde ibi glos. in ver. Consobrinus, notat
ex consanguinitate præsumptiuè probata disso-
lui matrimonium, & sequuntur Hostien. num. 3.
Ioan. Andr. in fin. & Cardin. in 2. notab. & alij
communiter. Quod multo facilius procedit hoc
casu, in quo agitur de matrimonio contrahen-
do: nam præsumptio consanguinitatis licèt non
semper dirimat contractum, tamen impedit con-
trahendum, cap. Licet, in fine, de test. c. Super
eo, de eo qui cogn. consang. Host. & Io. Andr.
vbi supra. Ideoque nullo pacto videtur mandan-
dum Episcopo, vt declaret hos posse matrimo-
nialiter copulari, præsertim cum etiam alijs
modis possit lux afferri veritati, si Episcopus
rem diligenter indagauerit.

DE TESTIBVS, & Attestationibus.

Cap. In nomine Domini.

1 *Testium receptio contra non citatum est nulla. & num. 18.*
2 *Inuocatio nominis Domini præmittenda est in actionibus nostris.*
3 *Item in arduis, perpetuisque instrumentis. & n. 7*
4 *Item in sententiis.*
5 *Inuocatio nominis Domini qualiter sit facienda.*
6 *Potest fieri à Notario Christiano etiam in contractibus Iudaeorum.*
7 *An sit de substantia Instrumenti.*
8 *Facta a Notario in principio Protocolli trahitur ad omnia instrumenta in eo comprehensa.*
9 *Inuocatio nominis Machometti in terris Christianorum fieri non debet publicè etiam à Saracenis.*
10 *Priuatim an sit eis prohibita.*
11 *Citari debet pars in receptione testium vt audiat illos iurantes, non autem deponentes. & n. seqq.*
12 *Testes secretò, & singillatim sunt examinandi.*
13 *Citatio ad videndum committi Notario iuramenta testium non suffragatur, nisi etiam dicatur ad videndum iurare.*
14 *Et hic defectus est insanabilis.*
15 *Testium depositiones si pars audierit, non poterit postea super iisdem capitulis testes producere.*
16 *Si Citetur dominus, & non procurator, vel vnus ex duobus procuratoribus in solidum, an valeant attestationes.*
19 *Testes examinati parte non citata an sufficiant pro mandato de manutenendo. & nu. seq. vsque ad num. 48.*
20 *Probatio plena non requiritur in summarijssimo possessorio.*
21 *Sed sufficit summaria, leuis, & qualis qualis.*
22 *Item sufficit fides extraiudicialis, si concurrant adminicula.*
23 *Et admitti solent etiam præsumptiones.*
24 *in Possessorio summarijssimo agitur de modico, & reparabili præiudicio.*
25 *Possessorium summarijssimum est præparatorium possessorij pleni, ad quod se habet, sicut plenum possessorium ad petitorium.*
26 *Manutentio datur ne partes veniant ad arma, & vt sciatur quis sit actor, & quis reus.*
27 *Est remedium summarijssimum, & momentaneum.*
28 *Et interim, appellatur.*
29 *Testes recepti sine citatione, partis præsumptionem faciunt.*
30 *Item faciunt inditium.*
Sed contra. num. 34.
31 *Faciunt saltem adminiculum. & num. 35.*
Fallit. num. 45.
32 *Et sufficiunt pro mandato de manutenendo ex multorum sententia.*

Sed

Sed alij contra num. 36.

33 *Probatio saltem semiplena requiritur ex stylo Rotæ in iudicio manutentionis.*

34 *Verba* nullius momenti, *excludunt inditium quantumcunque leue.*

35 *Adminicula sola non sufficiunt ad obtinendam manumentionem, cum non sint probationes, sed auxilia probationum, & n. 37.*

38 *Testes examinati ad perpetuam rei memoriam sine citatione partis non probant etiam in iudicio manutentionis.*

39 *Testes recepti ante litis contestationem regulariter non probant, nec faciunt inditium.*

40 *Testes recepti citato procuratore non habente mandatum, vel minus sufficiens, non probant etiam in summarijssimo.*

41 *Mandati defectus includit etiam defectum citationis quoad ipsum principalem.*

42 *Et gesta cum falsò procuratore sunt ipso iure nulla.*

43 *Mandati defectus à signatura Papæ sanari non solet, neque ex stylo Rotæ, etiam refectis expensis.*

44 *Testes examinati coram iudice incompetenti fidem non faciunt etiam in summarijssimo possessorio.*

45 *Nec ullum faciunt adminiculum si cum defectu iurisdictionis concurrant defectus citationis, & iuramenti.*

46 *Testes non iurati, & recepti parte non citata æquiparantur.*

47 *Nullitates solas ex defectu citationis, iurisdictionis, & mandati in Vrbe, & in Statu Ecclesiastico iudices debent attendere, & alijs reiectis ad causarum expeditionem procedere.*

48 *Testium receptio an valeat si citatus ob inuitabilem necessitate comparere non potuit: & nu. seq. vsque in finem.*

49 *Impeditus ex iusta causa non potest dici contumax.*

50 *Impedimentum citati notum iudici reddit ipso iure nullam sententiam tam diffinitiuam, quam interlocutoriam, qualis est receptio testium.*
Secus si iudex impedimentum ignorabat, quia tenet processus ipso iure, sed debet retractari. num. 54.

51 *Citatus ad domum, qui non comparuit allegans se citationem ignorasse audiri debet ad opponendum in personas testium, licèt non seruauerit formam c. Præsentium, inf. eod. & n. 53.*

52 *Testes recepti contra citatum legitimè impeditum faciunt saltem indicium.*

54 *Impeditus citari debet vt saltem compareat per procuratorem, nisi esset causa nimis grauis.*

1 IN NOMINE DOMINI. Nulla est receptio testium facta contra non citatum. Hoc dicit, secundum Abb. [Antiq. & omnes post eum. Diuiditur in tres partes. Nam primò ponit dictum. Secundo probat per legem. Tertiò concludit. Secunda ibi, *ne postea.* Tertia ibi. *ecce.*

2 Nota primò ex principio literæ, in actionibus nostris præmittendam esse inuocationem nominis Domini, vt hic, & in cap. In nomine Domini, 23. dist. Nam, vt legitur in cap. Non liceat, 26. q. 5. & habetur originaliter ad Colos-
sen. 3: *Omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite gratias agentes Deo, & Patri per ipsum:*
concordat 1. ad Corinth. 10. & Act. 17. vt c. Non
obseruetis, 26. q. vlt. Omnia enim rectè, & com-
petenter geruntur si principium sit decens, &
amabile Deo, vt in Auth. Quomod. oport. Episc.
circa princip. & vbi Christus non est fundamen-
tum, nullius boni operis superest ædificium,
cap. Cum Paulus, 1. quæst. 1. Hinc Imperator in
sui initio inuocat nomen Domini dicens, *Deo
nobis auxilium præbente, &c.* l. Deo nobis, C. de
3 Episc. & Cleric. & Instrumentum inchoetur au-
thore Deo, vt dicit text. in Authen. Vt præpon.
nom. Imper. §. 1. Vnde hæc innocatio semper
præmittenda est in arduis, perpetuisque instru-
4 mentis. In minoribus autem, & intra tempus
breue duraturis, & in publicationibus actorum
iudicialium, nisi sit sententia diffinitiua, non est
ius eam omitti inchoando sic instrumentum,
Anno Domini, &c. vt inquit Speculat. in tit. de
Instrum. edit. §. Breuiter, nu. 2. & quod in princi-
pio sententiæ imprimendum sit nomen Domini,
est textus in c. Veritatis, supra de dol. & contum.
& notat Gemin. in cap. Præter hoc, nu. 2. 32. dist.
5 Nec est ius an dicatur: In nomine Domini, vt
hic; an in nomine Domini nostri Iesu Christi,
vt l. In nomine Domini, C. de offic. Præfect. Præ-
tor. Aphric. vel in nomine Patris, & Filij, &
Spiritus sancti, vt cap. In nomine Patris, 73. dist.
secundum Specul. vbi supra, vel in nomine San-
ctæ, & indiuiduæ Trinitatis, vt notat Petrus de
Vnzola in sua Pract. Artis Notariatus in 3 part.
num. 17. inter tract. comm. tomo 11. pag. 179.
6 Et potest fieri hæc inuocatio à Notario Christia-
no etiam in contractibus Iudæorum, vt tenent
Bart. & Alexand. in prima Constitutione Dige-
storum, & in prima Constitutione Codicis.
7 Communiter tamen tenetur eam non esse de
substantia instrumenti, nec inter Iudæos, vt no-
tat Angel. in Authen. Iusiurandum, quod præst.
ab his, §. 1. col. 2. nec inter Christianos, Felin.
post Abb. & alios in cap. 1. nu. 2. de fid. Instrum.
& Ias. in rubr. de nou. oper. nunciat num. 7. Et
quamuis ex consuetudine hæc solemnitas effecta
sit substantialis secundum glos. in dicta Auth. Vt
præpon. nomen. Imper. §. Vnde Sancimus, in
ver. Auctore, Felin. loco citato Alex. in addit. ad
Bart. in l. 1. in ver. Instrumentum, C. de nouo,
Cod. facien. tamen Bart. in l. Si quis ex argenta-
rijs, §. Si initium, nu. 7. ff. de eden. Sentit etiam
stante huiusmodi consuetudine ex omissione
8 innocationis contractum non vitiari, Subdit ta-
men ibi innocationem diuini Nominis factam
per Notarium in principio Protocolli trahi ad
omnia instrumenta comprehensa in libro instru-
mentorum. Quod nota ad saluandum instru-
mentum, in quo hæ solemnitas fuit prætermissa.
9 Inuocatio autem nominis Machometti fieri non
debet etiam à Saracenis publicè in tertis Chri-
10 stianorum, Clem. 1. de Iudæis. Sed priuatim
non prohibetur, vt post Paul. de Eleazar. tenet
ibi Cardin. in 5. quæst. plenius Vitalin. num. 18.
& seqq. licèt Zenzelin. contra, cum quo simpli-
citer transit Petr. de Auchar. num. 4 vers. Sed an
isti sint tolerandi.
11 Secundò nota ibi, *venire, & audire testes*, &
ergo practicam citationis in receptione testium

debet enim pars citari vt veniat, & audiat testes,
vt est argumentum hic secundum Anton. de Butr.
in 4. notab. Verumtamen hoc non ita intelligat
vt pars audire debeat testes cùm deponunt dictū
12 suum. Hoc enim est falsum, cum secretò, &
singillatim sint examinandi, vt cap. Venerabili,
infr. eod. & cap. Inquisitionis, §. 1. de accusat. &
l. Nullum, C. de testib. exemplo Danielis, qui se-
cretò examinauit senes accusantes Susannam, &
de falsitate conuicit, Daniel 13. Sed ita intelli-
gas hanc litteram, vt pars venire debeat, & audi-
re testes iurantes, non autem deponentes, licèt
publicatis attestationibus possit etiam videre, &
audire illorum depositiones, vt hic firmant glos.
in verb. Audire, Goffred. & Innoc. num. 2. Qui
supplent verbum testes, scilicet iurantes, Host.
num. 3. in ver. Testes, Ioann. Andr. num. 9. Butr.
nu. 13. Aretin. in 4. notab. glos. in l. Sed & si quis,
in ver. Attestationes, C. de testib. gloss. final. in
§. Et hoc verò, in Authen. de Testibus, & in l. Si
quando, in ver. Noluerint, C. eod. tit. Specul. in
tit. de Teste, §. Nunc tractandum, in princip. Et
quamuis Ioannes Theutonicus in cap. In primis,
in gloss. in ver. Si eo præsente, 2. quæst. 1. dicat
partem posse etiam examini interesse si velit:
idque ob eam rationem, quia pars, quæ nouit
causæ circumstantias melius interrogabit: &
Abb. Antiq. hic num. 1. affirmet in Montepessu-
lano, & in multis alijs partibus ad litteram
obseruat quod hic dicitur, vt scilicet pars cite-
tur vt veniat ad audiendas testium depositiones;
tamen primum intellectum sequuntur omnes hic
teste Felin. num. 17. in gloss. in ver. Iurantes. &
sic seruatur de facto vbique, & benè; ideoque
sic est tenendum, vt formaliter inquit Specul.
loco citato. Et de hac generali consuetudine
attestatur etiā glos. in d. l. Si quando, in ver. Sol-
uerunt, C. de testib. Et ita etiam hunc textum
semper intellexit Rota, quæ propterea sæpissimè
resoluit citationem ad videndum, iurare testes
esse necessariam per hoc capitulum. Ad hoc vt
examen sustineatur, Caputaq. decis. 274. num. 3.
part. 3. Rota in recent. decis. 219. num. 2. par. 7.
13 & alibi passim. Nec suffragatur citatio ad vi-
dendum committi notario iuramenta testium,
nisi etiam dicatur ad videndum iurare, vt cen-
suit decis. 259. num. 4. part. 1. recent. & huoc de-
fectum esse insanabilem dixit decis. 18. num. 12.
14 in recent. par. 7. Nec obstat contraria ratio Ioan-
nis quod interrogationes melius fiant per par-
tes. Quoniam ad hoc habemus remedium vt
interrogatoria dentur in scriptis, vt in cap. 2. hoc
tit. lib. 6. & sic iudex plenè per seipsum inquire-
re poterit, vt notat Barthol. Brixien. in d. c. In
primis in gloss. in verb. Si eo præsente, in fin.
2. quæst. 1. Specul. in dicto §. Nunc tractandum,
num. 1. vers. Nec obstat, & hoc modo testes libe-
rius deponent, vt hic per Ioan. Andr. num. 6. &
Abb. num. 6. in gloss. in ver. Audire.
15 Verumtamen si casu accideret, vt pars dicta
testium audiret, non posset postea super iisdem
capitulis testes producere, ob timorem subor-
nationis, vt in Authen. de Testib. §. Qui verò,
& cap. Vltra tertiam, infr. eod. secundum gloss.
præalleg. in d. cap. In primis, Innoc. hic num. 2.
Hostien. num. 3. in ver. Testes, Ioan. Andr. nu. 9.
Felin. num. 17. vers. Nec obstat. Quod facit con-
tra illos, qui stant ad audiendum post cortinam,
secundum Bald. hic num. 2. & Felin. vbi supra.
16 Quid autem iuris sit si citetur dominus, &
non procurator, qui contestatus est litem? Et
quid si duo procuratores simul sint dati in soli-
dum cum clausula vt occupantis conditio non
fieret melior, quorum alter contestatus est litem,
& alter produxit testes, an valeant attestationes,
plenè hic disputat Ioan. Andr. nu. 2. & 3. & post
eum Butr. num. 8. & 9. & Imol. nu. 7. & 8.
17 Tertio nota ibi, *si non ex ineuitabili necessita-
te*, attestationes receptas absente citato non te-
nere quando ex iusta causa detentus comparere
non potuit, vt hic probatur euidenter per argu-
mentum à contrario sensu: nam cum textus di-
cat testimonia valere contra citatum non com-
parentem si non ex ineuitabili necessitate veni-
re non potuit: ergo à contrario valent si fuit im-
peditus comparere ob ineuitabilem necessita-
tem, & ita hanc litteram inducunt; Abb. hic
num. 11. vers. Sed in alio eam, & Felin. num. 19.
Sed hoc plenius examinabitur infra in glos. In-
euitabili, à num. 48. vsque in finem.
18 Vltimò nota regulam, de qua supra in Sum-
mario, videlicet attestationes parte non citata
esse nullas vtroque iure, & Cæsareo, & Pontifi-
cio, vt in Auth. de Testib. §. Et hæc verò, collat. 7.
Cuius tenor refertur ad litteram in hac Decre-
tali, l. Iudices, C. de fid. instrum. l. Si quando,
C. de testib. cap. In primis, 2. qu. 1. & cap. Charta,
3. qu. 9. cap. 1. de caus. possess. & propriet. c. In-
ter quatuor, de maior. & obed. & hinc pro regula
constituunt, hic glos. in ver. Admouendi, Innoc.
num. 2. Hostiens. num. 5. Abb. Antiq. Ioan. Andr.
& reliqui omnes in Summario textus, & Felin.
num. 3. vbi ex mente Doctorum ad eamdem
regulam ponit quinque declarationes, & qua-
tuordecim limitationes, quas per te videas,
vsque ad num. 17.
19 QVÆRO, vltra alios an testes examinati
parte non citata fidem faciant in summarissi-
mo possessorio; adeo vt vigore talis examinis
Iudex concedere possit, aut debeat mandatum
de manutenendo.
20 Ad partem affirmatiuam facit, quia in hoc
iudicio summarissimo non requiritur plena pro-
batio, l. In lege Aquilia, la prima, ibi, *vt sum-
matim exposita ad suspicionem iudicem adducant*,
ff. ad leg. Aquil. l. 3. §. Causæ, ff. de Carbon.
edict. l. 5. §. Sciendum, ff. ad exhiben. & tradit.
Raph. Cuman. in l. 1. §. fin. ff. de prætor. stipul.
Natta cons. 121. In causa possessorij, n. 9. Rota
apud Gregor. XV. dec. 258. num. 5. nec requi-
ritur probatio exacta. Plot. de in lit. iur. §. 3. n. 43.
Mantic. decis. 178. num. 2. quæ est decis. 152. n. 5.
par. 4. diuers. Rota in recent. decis. 387. num. 2.
21 par. 2. sed sufficit Summaria, d. l. In lege Aqui-
lia, Paul. de Castr. cons. 3. In causa quæ verti-
tur, n. 2. vol. 2. item leuis, Greg. d. decis. 258. n. 3.
Menoch. de retin. possess. remed. vlt. n. 34. imò
leuior solet admitti. Cardin. Seraph. decis. 8. n. 1.
& decis. 190. num. 2. Rot. diuers. decis. 665. n. 4.
par. 3. licèt corruptè ibi legatur plenior, & in
recent. decis. 114. num. 3. par. 1. Item admittitur
probatio qualis qualis. Menoch. d. remed. vlt.
nu. 9. Rota apud Card. Caualer. decis. 75. nu. 4.
22 Et propterea etiam fides extraiudicialis in hoc
iudicio fidem facit si concurrant adminicula, vt
censuit Rota decis. 323. num. 1. post 2. vol. cons.
Fa-

Farin. & in recent. decis. 122. nu. 7. par. 2. & in
Salamantina stipendiorum. 3. Decembris 1607.
coram Card Lancellotto impressa apud Moder.
23 in tract. mand. de manuten. decis. 97. nu. 3. Imò
admitti solent etiam præsumptiones, Boccar. in
tract. de interdic. Vti possid. cap. 14. n. 24. Rota
diuers. decis. 373. num. 1. par. 1. lib. 3. & dicta
decis. 323. n. 2.
24 Et est ratio, quia in manutentione agitur de
modico, & reparabili præiudicio. Cæs. de Graff.
decis. 22. aliàs 2. n. 4. de restit. in integr. Seraph.
decis. 292. in princ. Rota diuers. decis. 641. n. 8.
25 part. 1. Et enim hoc iudicium præparatorium
iudicij possessorij principalis, atque plenarij
Bero, cons. 18. num. 1. lib. 1. & habet se ad iudi-
cium principale possessorium retinendæ, sicut se
habet iudicium proprietatis, quod petitorium
appellamus, vt declarat Paul. de Castr. d. cons. 3.
& post alios Menoch. de retin. possess. remed.
26 vltim. num. 7. & datur manutentio à iudice ne
partes veniant ad arma, l. Quæsitum, ff. de vsufr.
& vt sciatur quis sit actor, & quis reus in iudi-
cio plenario, §. Retinendæ, Institut. de interd.
l. Liberis, §. fin. ff. de liber. cau. Paul. de Castr.
loco citato: & habetur expressè hæc practica
secundum eum in textu, & per Innoc. in c. Cùm
27 venissent, infra, de Instit. & propterea hoc iudi-
cium est summarijssimum. Rota diuers. dicta
dec. 641. n. 8. par. 1. & momentaneum Cagnol. in
l. In pari, n. 6. ff. de reg. iur. Conrard de momen.
possess. in rubr. num. 35. Cæs. de Grass. dicta
decis. 22. aliàs 2. n. 5. de restit. in integr. & ali-
28 cubi nuncupatur, Interim. Rota in Tirasonen.
Decimarum coram Cardinali Marquemontio
impressa apud Marches de Commiss. par. 1. fol.
1262. num. 2. præcipuè in Hispania: sic enim
iudex inter loquitur. *Entre tanto que este pleyto*
se vee, y se determina diffinitiuamentes in perjuyzio
del derecho de las partes en possession, y propriedad,
vt attestatur Couarr. Practic. quæst. cap. 17. in
rubr. & n. 2. Quibus itidem verbis vtuntur Nea-
politani teste Capic. decis. 55. col. vlt. & decis.
289. num. 11. Ad quod bene facit d. c. Cum ve-
nissent, ibi, *possessione tuendum, donec*, &c. de
instit. Non igitur mirum si in iudicio manuten-
tionis sufficiat qualis qualis, leuior, & imper-
fecta probatio etiam ex præsumptionibus, vt di-
ctum est.
29 Testes autem recepti sine citatione partis vti-
que præsumptionem faciunt, vt notat Bart. post
gloss. in l. Res hæreditarias, in princip. ff. de
crimin. expil. hæredit. Dec. cons. 559. In casu
venerabilis, num. 8. & ex multorum sententia
30 faciunt indicium. Alex. cons. 147. in princ. lib. 6.
Aym. cons. 198. in fin. eamque pluribus tuetur
Dec. hic num. 32. vbi addentes litteræ C. citant
31 multos concordantes: & saltem negari non
potest quin faciant adminiculum, vt per Bart. in
l. Admonendi, num. 41. ff. de iureiur. & multo-
ties, censuit Rota. Verall. decis. 206. nu. 6. lib. 2.
Seraph. decis. 525. nu. 1. & in recent. decis. 342.
n. 7. par. 1. & decis. 560. num. 4. part. 2. & sæpe
aliàs.
32 Et in terminis in hoc iudicio summarijssimo
testes sine citatione examinatos sufficere ad ob-
tinendam manutentionem, consuluerunt Rolan.
cons. 80. num. 30. vol. 4. Cephal. cons. 19. in fin.
vol. 1, Neuiz. cons. 86. nu. 7. & contraria opinio
potest procedere in iudicio plenario, non au-
tem in hoc summarijssimo, prout eam limitat,
& declarat Mascard. de probat. conc. 1366. n. 9.
vol. 3. & euidentur tenuisse Domini de Rota in
Bononien. Affictus, 4 Iulij 1629. coram Cardi-
nali Virili impressa apud Modernos, de manuten.
decis. 269. num. 5. in hæc verba [Et licèt testes
sint examinati sine citatione partis, tamen in
hoc iudicio summarijssimo manutentionis, in
quo leuiores probationes sufficiunt, & etiam
vnicus testis, videbantur admittendi] Allegant
Neuiz. Cephal. & Rolan. loc. cit.
33 Sed his non obstantibus contrariam opinio-
nem puto veriorem, & in praxi amplectendam:
nam etsi iudicio manutentionis sufficiat proba-
tio leuior, imperfecta, & qualis qualis secundum
ea, quæ fusè dicta sunt supra à n. 20. necessariò
tamen requiritur aliquis gradus probationis,
vulg. §. Retinendæ, Instit. de interd. & quidem
ex stylo Rotæ probatio debet esse saltem semi-
plena, ex notatis in l. 1. in glos. in ver. Petitor,
& ibi Raph. Cuman. C. quor. bonor. Rot diuers.
decis. 196. num. 6. par. 1. & decis. 375. n. 1. lib. 3.
part. 3. & in recent. decis. 147. n. 1. & decis. 212.
sub n. 1. par. 2. Seraph. decis. 614. in fin. dec. 1113.
num. 1. & decis. 1326. num 1. Caualer. dec. 379.
num. 3. & de hoc stylo Palatij attestatur Put.
decis. 61. lib. 3. & Boccat. de interdict. vti possid.
cap. 14. num. 22. Idem firmant Curt. Senior in
l. Admonendi, num. 323. vers. Secundò moueor,
ff. de iureiur. Alex. cons. 103. num. 3. lib. 7. Dec.
cons. 56. col. 2. Neuiz. cons. 80. n. 11. Plot. de in
lit. iur. §. 3. n. 43. Menoch. de retin. possess. remed.
vlt. n. 34.
34 Testes autem examinati sine citatione partis
tantum abest vt semiplenam probationem con-
stituant, vt nec faciant indicium quantumcun-
que leue, vt euidenter probatur in hoc cap. in
princ. ibi, *nullius momenti*. Pondera enim ver-
bum, *nullius*, quod est vniuersale negatiuum,
& verbum *momenti*, quod excludit indicium
quantumuis modicum: & ita apertissimè hic
probari, affirmat Abb. num. 14. & sequuntur
Aretin. in princ. Felin. n. 3. & communiter Do-
ctores. Bart. in l. Maritus, num. 3. in fin. ff. de
quæst. Alex. cons. 179. In causa, col. 3. lib. 2. Dec.
sibi contrarius cons. 54. In causa, num. 1. Paris.
cons. 83. num. 13. lib. 1. Ruin. cons. 46. num. 2.
lib. 4. Socin. cons. 253. col. 2. in princip. lib. 2.
Guidopap. decis. 231. latè Rimin. Iun. cons. 213.
num. 94. cum seqq. Communem dicit Rolan. à
Valle cons. 12. num. 36. lib. 3. & magis commu-
nem Bursatt. cons. 20. num. 65. & alios quam
plurimos citat Onded. cons. 101. num. 11. & ve-
riorem dicit Crescent. decis. 264. aliàs 2. de
testib. Eamque ex professo amplectitur, & com-
munem dicit Rota decis. 554. per tot. par. 4. di-
35 uers. Et quamuis faciant adminiculum secundum
vnam opinionem, quam sequutus est Bart. post
gloss. in l. Res hæreditarias, ff. de crim. expil.
hæredit. & alij supra citati n. 31. tamen admini-
cula sola non sufficiunt, quia non sunt proba-
tiones per se, sed auxilia probationum, vt inquit
Bald. in cap. Cum causam, num. 10. de probat.
Cuius dictum sequuta est Rota decis. 18. num. 3.
part. 2. recent. Nec suffragantur, nisi præexistat
aliquis gradus probationis, cui coniungi possint.
Rota dec. 558. n. 3. & dec. 768. n. 1. par. 1. recent.

36 Consequens igitur est, vt ex attestationibus receptis parte non citata nullatenus decerni possit à iudice mandatum de manutenendo; & ita in terminis multoties resoluit Rota, & in specie in Hebrien. Beneficij 4. Decembris 1602. coram Cardinali Lancellotto impressa apud modec. in tract. mand. de manuten. decis. 4. per totam, vbi Rota dedit manutentionem vni ex colligantibus, qui probauerat possessionem instrumentalem de certo tempore, illamque denegauit aduersario, quia testes, quos produxerat ad probandam suam anteriorem possessionem, fuerant nulliter examinati, & propterea etiam in illo iudicio manutentionis non erant habendi in consideratione. Idemque resoluit in Veronen. Iurium Parochialium 23. Martij 1629. coram Cardinali Virili impressa post dictum tractatum decis. 260. num. 1. & in Hispalen. Primitiarum 3. Maij 1622. coram Nauarro post eumdem tract. decis. 268. n. 2. & in Leodien. Beneficiorum coram Cardinali Lancellotto apud Marchesf. de Comm. par. 1. fol. 959 & coram Gregor. XV. decis. 268. num. 2. & decis. 267. nu. 7. par. 4. diuers. Idem in hac specie firmant Ruin. cons. 28. nu. 2. lib. 4. Boccat. de Interdic. vti possid. c. 14. n. 44. Scacc. de appellat. cap. 2. q. 17 limit. 6. memb. 2. num. 28. circa fin. Cuiac. controu. forens. controuers. 344. num. 10. Ex quibus puto ab hac opinione in iudicando recedendum non esse, præcipuè in Curia ob Rotæ authoritatem, ad notata per Ioan. Franc. Pauin. in Prælud. extrauag. Ioan. XXII. col. 3. §. Decisiones Rotæ.

37 Non obstat præallegata decisio Rotæ in Bononien. Affictus coram Cardin. Virili. Quoniam dixit in hoc iudicio manutentionis videri admittendos testes examinatos sine citatione partis, non tamquam probationes per se, sed tanquam adminicula, & auxilia probationum: nam in casu illius decisionis præexistebat ciuilis possessio locatoris, quæ concurrentibus alijs adminiculis sufficiens erat ad dandam illi manutentionem pro recuperanda possessione naturali iuxta decis. Seraph. 77. n. 6. cum alijs ibi allegatis. Et propterea Rota postea quam dixit huiusmodi testes in casu illo videri admittendos, immediatè subiunxit rationem, quia testes etiam sine citatione faciunt adminiculum. Stat igitur conclusio, vt soli testes nulliter examinati ob defectum citationis, nisi præexistat aliquis gradus probationis, etiam ex sententia Rotæ in illa decisione, ad obtinendam manutentionem non sufficiant.

38 Ampliatur primò hæc conclusio vt procedat etiam in testibus examinatis ad perpetuam rei memoriam, qui deficiente citatione, similiter fidem non faciunt etiam in iudicio manutentionis, vt fuit decisum in Rota decis. 306. num. 20. & 21. part. 7. recent. Ratio est euidens, quia etiam in examine, quod fit ad perpetuam rei memoriam, necessaria est citatio partis, vt est casus in Auth. Sed & si quis: & ibi Bald. Salic. & omnes, C. de testib. & in cap. Significauit, & gloss. vlt. & Doctores infr. eod. Rota in recent. decis. 530. nu. 2. par. 3. & decis. 439. nu. 8. par. 4. Vnde si testes post litem contestatam examinati in manutentione non sufficiunt deficiente citatione, vt superius firmatum est; Longè minus

39 sufficere debent recepti sine citatione partis ante litis contestationem ad perpetuam rei memoriam, cùm tales recipiantur ab eo, qui futurus erit iudex causæ principalis contra iuris regulas & ex quadam indulgentia ne pereant probationes vbi timor est mortis, vel absentiæ, vt c. Quoniam frequenter, vt lit. non contest. Socin. Iun. cons. 86. n. 14. lib. 2. Rimin. Iun. cons. 213. n. 106. lib. 2. Regulariter enim testes recepti ante litis contestationem non probant, vt in d. cap. Quoniam frequenter, in princ. imò nec faciunt indicium, & pari passu ambulant cum testibus examinatis parte non citata, vt notat Bart. in l. Maritus, num. 3. in fin. ff. de quæstion. Non igitur mirum si concurrente etiam citationis defectu nullam fidem faciant.

40 Ampliatur secundo, vt procedat etiam in testibus receptis citato procuratore non habente mandatum, vel minus sufficiens, quia defectus

41 mandati includit etiam in se defectum citationis quoad ipsum principalem. Vnde processus cum falso procuratore, principali aliter non vocato etiam ex defectu citationis impugnari potest, vt probat Vant. de nullit. ex defect. in

42 habil. vel mand. num. 61. Idemque processus; & omnia inde sequuta sunt ipso iure nulla, l. Licet, C. de Procur. c. In nostra, vers. Attendentes etiam, eod. tit. cap. Licet, de appell. lib. 6. Ioan. de Anan. cons. 104. num. 2. Rota coram Gre-

43 gor. XV. decis. 264. num. 1. Imò defectus huiusmodi sicut citationis, & iurisdictionis dicitur magnus, & à Signatura Papæ sanari non solet, neque ex stylo Rotæ etiam refectis expensis, vt attestatur Sarnen. in compen. vtriusque Signat. num. 72. Vnde quemadmodum testes recepti in iudicio manutentionis non sufficiunt si pars nullo modo citata fuerit, ita nec sufficiunt si fuerit citatus falsus procurator, per prædicta.

44 Ampliatur tertiò, vt locum habeat etiam in testibus examinatis coram iudice incompetenti, quia nec ipsi in hoc iudicio manutentionis sufficiunt, vt resoluit Rota coram Cardin. Mantica

45 decis. 199. nu. 1. præsertim si cum defectu iurisdictionis alij quoque defectus concurrant, puta citationis, & iuramenti. Quo casu nec vllum faciunt adminiculum, vt dixit Rota decision. 129. nu. 17. par. 7. recent. allegando Abb. hic nu. 14. Crescen. decis. 2. de testib. & Ofach. decision. 69. num. 18.

46 Ampliatur quarto, vt procedat in testibus ex quouis capite nulliter examinatis, veluti in testibus examinatis sine iuramẽto, quia testes non iurati, & recepti sine citatione partis æquiparantur, vt notat Bald. in Auth. Hodie, in princ. C. de Iuram. calumn. & post eum Dec. hic nu. 32. & ita indefinitè ex testibus nulliter receptis non esse concedendam manutentionem, firmauit Rota in præalleg Hebrien. Beneficij coram Cardinali Lancellotto, de qua supra num. 36.

47 Sed cautè, quia etsi hoc sit verum in terminis iuris communis, & Rota id generaliter dixerit; tamen hodie restringi debet ad tres nullitates memoratas, videlicet citationis, iurisdictionis, & mandati: alias enim nullitates iudices attendere non debent, sed illis reiectis tenentur ad causarum expeditionem procedere, & ita in Tribunali Rotæ seruari iussit Pius IV. in sua Constitutione, incipien. In throno, §. 13. in Bullar. tom. 2. pag. 59. & hoc ipsum postea idem Pontifex

tifex sanxit quoad omnia Vrbis tribunalia, vt
in alia Constitutione, quæ incipit, Cum ab ipso,
§.13. eod. tomo pag.80. Quam quidem Consti-
tutionem Clemens VIII. tandem extendit ad
quoscunque iudices Ordinarios, & Delegatos
ditionis ecclesiasticæ, vt in Constitutione incip.
Litium dispendijs. in Bullar. tom.3. pag.23.
48 In gloss. Inecuitabili, QVÆRO, an valeat
receptio testium, si citatus ob ineuitabilem ne-
49 cessitatem comparere non potuit. In hoc articu-
lo tres sunt Doctorum opiniones. Prima opinio
est glossæ nostræ in ver. Ineuitabili, quæ absolutè
tenet receptionem non valere, quia ex iusta cau-
sa detentus, non potest dici contumax; & ideò
attestationes contra ipsum absentem non susti-
nentur, necessitate postea probata, l. Si Prætor,
ff. de Iudic. l. Si finita, § Si fortè, ff. de damn. in-
fect. notatur in cap. Cum Bertoldus, §. Post mo-
dum, infra de re iudic. & cum glossa consentiunt
hic Abb. Antiq. in fin. Host. num.4. in ver. Ne-
cessitate, Butr. nu.14. Abb. num.11. vers. Aduer-
te, & num. seqq. Sed & si antea constaret de le-
gitimo impedimento, testes non essent recipien-
di, l. Si quando, C. de testib. secundum Hostiens.
loco citato.
50 Quinimo si iudex nouerit Ineuitabile impe-
dimentum citati, examen est ipso iure nullum,
vt hic firmant Bald. in 3. notab. Butr. num. 14.
Imol. num. 6. in gloss. Ineuitabili, Abb. num. 12.
& Felin. nu. 18. per textum cum glossa in l. Quæ-
situm, ff. de re iudic. qui non reperitur alibi se-
cundum Ioan. de Imol. vbi patet impedimentum
infirmitatis non leuis notum iudici reddere sen-
tentiam ipso iure nullam: & idem dicendum
de alijs impedimentis, vt notat Bart. in l. 2. §. fin.
num. 3. ff. de custod. reor. & in Extrauag. Ad re-
primendum, in ver. Neglexerit, & in l. 2. num. 8.
ff. de in ius vocan. Butr. & Imol. in cap. Quere-
lam, supra de Procur. & hinc collige scientiam
iudicis de legitimo impedimento nullam redde-
re sententiam non tantùm diffinitiuam, vt in lo-
cis proximè citatis, sed etiam interlocutoriam,
qualis est hæc, videlicet receptio testium, secun-
dum Felin. d. num. 18. vers. Et ex hoc dicto.
51 Secunda opinio est Ioann. Andr. hic num. 10.
qui tenet testium receptionem non esse funditus
nullam, ex quo præcessit citatio, sed non vale-
re quoad hoc quin possit absens in personas te-
stium obijcere, sicut potuisset si fuisset præsens;
& sic audietur ad opponendum etiam vltra casus
exceptos in cap. Præsentium, infr. eod. vt remittit
ad notata per eum in cap. Præsumitur, de regul.
Iur. lib. 6. in Mercurial. in fin. quæstionis, vbi post
multa concludit citatum personaliter, qui veni-
re non potuit ad opponendum contra personas
testium restituendum esse ad facultatem oppo-
nendi ea, quæ tunc opponere potuisset, etiamsi
non præcesserit protestatio iuxta formam dict.
cap. Præsentium, & idem concludit in citato ad
domum, qui non comparuit allegans se cita-
tionem ignorasse: auditur enim ad opponen-
dum in personas testium, licèt non seruauerit
formam prædictæ Decretalis Præsentium, sicut
auditur fictus contumax appellans, leg. Ab eo,
C. quom. & quãdo Iudex: & notatur in Clem. vn.
de dolo, & contumac. & cum Ioan. Andr. simpli-
citer transit Card. hic num. 7. Sed hanc opinio-
nem in citato personaliter, & ineuitabili necessi-
tate detento refellunt Doctores crebriori calcu-
lo, maximè Butr. nu.14. & plenius Abb. nu.11.
vers. Aduerte. Tum per hanc litteram, à con-
trario sensu ibi, *Si non ex ineuitabili necessitate*,
quæ verba apertissimè ostendunt attestationes
non valere quando adesse non potuit ex ineui-
tabili necessitate, vt dixi supra in 3. notab. Tum
quia regula est, quod gesta contra absentem
legitimè impeditum sunt nulla, vel retractanda
consito de impedimento, vt c. Cum Bertoldus,
de re iudic. & l. 4. §. Si fortè, ff de damn. infect.
& cap. Querelam, de Procur. Tum denique quia
per restitutionem ad opponendum in personas
testium non est sufficienter consultum indemni-
tati absentis iusto impedimento detenti, cum
potuerit ab initio illos repellere ex toto, vt non
subijcerentur examini, secundum ea, quæ no-
tantur in cap. Ex partes Adæ, & in cap. Cum
52 causam, infr. eod. & examen illud facit saltem
inditium, cum præcesserit citatio, vt notat Bart.
in l. Maritus, num. 3. ff. de quæstion. & potuisset
etiam dare interrogatoria vti melius informa-
tus, quàm Iudex vnde totale interesse meretur
totalem restitutionem secundum eos, cum qui-
bus etiam transit Felin. hic num. 19.
53 Fatentur tamen prædicti veram esse opinio-
nem Ioan. Andr. in secundo casu, vt scilicet ci-
tatus ad domum in illis casibus, in quibus cita-
tio huiusmodi fieri potuit, sit restituendus ad
opponendum contra personas testium si dicat
se citationem ignorasse; quia & si attestationes
ipso iure valeant, cum citatio legitima præcesse-
rit; succurrendum est tamen illi ope restitutio-
nis in integrum, cum non sit verus contumax,
secundum prædicta.
54 Tertia opinio est Abb. hic num. 12. vers. Vnde
dicerem, qui distinguit sic. Aut iudex sciebat
impedimentum citati: & receptio testium est
ipso iure nulla, vt l. Quæsitum, ff. de re iudic.
cap. Si duobus, de appellat. & notatur in c. Que-
relam, de Procur. & in hoc casu procedat prima
opinio glossæ, & sequacium. Aut iudex ignora-
bat impedimentum: & talis receptio mero iure
sustinetur, sed est retractanda saltem ope restitu-
tutionis, si hoc pars postulauerit, & de impedi-
mento docuerit, vt notatur in d. cap. Querelam,
& in d. l. Quæsitum, maximè vbi testes possunt
ex integro examinari, arg. textus in cap. Præ-
sentium, & cap. Cum causam, infr. eod. & videtur
satis æqua distinctio, & fuit originaliter Bart.
in d. l. 1. nu. 8. ff. de in ius vocan. vbi tenet pro-
cessum esse nullum ipso iur. si citatus erat con-
stitutus in carcere, & iudex hoc sciebat; sed si
ignorabat necessariam esse restitutionem, per id,
quod legitur, & notatur in dict. l. Quæsitum, &
consentit Bald. hic num. 12.
55 Aduerte tamen, quia impeditus ex ineuita-
bili necessitate citari debet vt saltem compareat
per procuratorem, nisi esset causa nimis grauis,
vt cap. Querelam, supra de Procur. & notatur in
l. Verum, ff. de minor. secundum Innoc. hic n. 5.
in ver. Ineuitabili, Host. & Ioann. Andr. num. 4.
& Bellam. in princ. in ver. Ineuitabili: licèt Are-
tin. contra in 5. notab. & est simile in Episcopo,
qui tenetur per seipsum statis temporibus limi-
na insitare, vt in cap. Ego N. infra de Iureiur.
Nam quandoque contingunt impedimenta, quæ
eum excusant à personali visitatione tantùm,

non

non autem à visitatione per certum nuncium, vt innuunt Ioann. de Fan. & Præpos. post eum in cap. Iuxta, ad fin. 93. distin. & scripsi pleniùs in d. cap. Ego N. num. 2.

DE TESTIBVS, & Attestationibus.

Cap. Intimauit.

SVMMARIVM:

1 *TEstificari compellitur qui iurauit testimonium non dicere, si attestationes publicatæ non sunt, nec renunciatum testibus. & num. 8.*

2 *Iuramentum temerarium an, & quando repellat à testimonio. & num. seqq. vsque ad num. 8.*

3 *Testis in odium illius, qui eum iuramento astrinxit ad non deponendum, testificari cõpellitur, etiamsi perseueret in crimine, & veritas per alium probari possit. & num. 7.*

4 *Sed contra alium non admittitur, nisi pœnituerit. & num. 7.*

5 *Periurus repellitur à testimonia etiã post peractam pœnitentiam.*

6 *Quod procedit in periuro strictè sumpto, non autem in eo, qui temerè iurauit, qui largè tantùm periurus dicitur.*

7 *Testes publicatis attestationibus vlterius producendi non sunt.*

9 *Nisi per viam restitutionis in integrum.*

10 *Subtrahens aduersario copiam probationum an habeatur pro conuicto, & causam perdat.*

11 *Testis subtractus ab aduersario habetur pro producto, perinde ac si contra eum deposuisset. & num. seq.*

12 *Instrumentum si alicui subtractum fuerit, statur illius iuramento, vel ei arbitrio boni viri iuramentum defertur.*

1 INTIMAVIT, Qui iurauit testimonium non dicere, nec auxilium, nec consilium præbere, testificari compellitur, si attestationes publicatæ non sunt, nec est renunciatum testibus producentis. Hoc dicit, Baldus. In prima ponitur partis querela. In secunda Papæ prouisio, ibi, *Ideoque*.

2 Nota primo ibi, *Qui sunt iuramento adstricti*. Testem, qui temerarium præstitit iuramentum, à testimonio non repelli, prout hic notat glossa post figurationem casus, & in ver. Iuramento, & Bald. num. 2. Verum Innocent. in c. Constitutis, il primo, in princ. infra eodem, tenet hoc procedere in odium accusati, qui iuramentum extorsit; creditur enim ad veritatem celandam hoc procurasse, vel saltem ab alijs procuratum esse de illius voluntate, secundum terminos d. cap. Constitutis: aliàs verò temerarium periurium non repellit à testimonio c. Quisquis, 11. q. 3. l. Eum qui, ff. de iniur. Idem firmant in d. c. Constitutis, Host. num. 2. & Butr. n. 6. quia licèt in criminalibus testes non compellantur, cap. Dilectorum, infra de testib. cogen. & ideo iuramentum de testimonio non prohibendo videatur habere somentum iuris: tamen cum testi liberum sit testificari si voluerit, malum est, & contra bonos mores, & contra ius publicum hanc sibi facultatem adimere, & se iureiurando constringere ad testimonium non ferendum, d. cap. Quisquis, & c. 1. de crim. fals.

3 Sed Abb. in d. cap. Constitutis, nu. 4. & Felin. hic num. 7. sic distinguunt, & bene, videlicet An testis producitur contra partem, quæ illum iuramento seduxit ad non testificandum: aut producitur contra alium. Primo casu in odium extorquentis illicitum iuramentum admittitur testis ad deponendum etiamsi in crimine perseueret: & in hoc primo membro conueniunt Innoc. & omnes, qui si reus excipiat de crimine periurij, seu temerarij iuramenti, competit producenti replicatio de paritate criminis contra eum, qui fuit in causa, & dolo inducendo testem ad temerè iurandum, vt c. penult. & cap. final. infra de adulter. Quinimo hoc casu non tantùm admittitur testis, sed etiam compellitur, vt hic patet in fin, etiamsi veritas per alios probari possit, vt contra Butr. & nonnullos antiquos bene deducit Felin. hic n. 1. respondens ad verba huius textus, *si necesse fuerit*.

4 In secundo autem casu subdistingue: nam aut testis adhuc perseuerat in suo temerario iuramento, & non debet contra alium admitti, quia perseuerat in crimine, cap. Testimonium, infra eodem. Aut est emendatus, & hoc casu post peractam pœnitentiam admitti potest ad testificandum, etiam contra alium, quia huiusmodi crimen non est publicum, sed de grauioribus, vt colligitur ex textu, & glossa in cap. Qui Sacramento, 22. q. 4. & non omne crimen repellit à testimonio, vt in d. c. Testimonium.

5 Et hinc collige notabilem limitationem ad Regulam, quæ habet, periurium indistinctè etiam post pœnitentiam peractam repelli à testimonio, vt in prædicta Decretali Testimonium, & ibi gloss. in ver. Periurij. Procedit enim in periurio strictè, & propriè sumpto, idest in eo, qui falsum iurauit, vt in cap. Homines, 22. q. 2. Aut venit contra licitum iuramentum, iuxta cap. Querelam, de iureiuran. non autem in illo, qui iurauit temerè; quia licèt talis etiam dicatur periurus, vt c. Sicut nostris, de elect. cap. Si aliquid, in fin. & per totam, 22. q. 4. tamen non est periurus strictè, & propriè, sed largè vt dict. cap. Sicut, & hic notant Felin. num. 8. quæ limitatio est ex mente glossæ in c. Venerabilem, in ver. Periurium, supra de elect. quæ notabiliter declarat Regula, quod periurus repellatur à testimonio, vt non procedat in periuro, qui temerè iurauit, iuxta tex. in d. c. Sicut nostris: & ibi

7 similis glossa in ver. In causa, eamdem distinctionem originaliter posuit Host. in d. c. Testimonium, n. 9. & infra eodem: vbi concludit temerarium iuramentum nunquam repellere à testimonio contra eum, qui iuramentum extorsit: sed contra alium ita demum repellere si iurantem non pœnituit: aliàs verò iuramentum temerarium à testimonio non repellit, sicut nec à dignitate: & subdit ita communiter DD. sentire: & eum sequitur Abb. ibidem, num. 3. post medium, vers. Hanc opinionem, & hoc teneas.

Se-

8 Secundò nota, si testimonium eorum publicatum non est. A contrario sensu post publicatas attestationes, dicit ita testificata testes non esse vlteriùs producendos, vt hic, & in cap. Constitutis, il secondo, vers. Cum materia, & inf. Per tuas, supra eodem. Gloss. hic in ver. Borum, &

9 in Clem. 2. in ver. Producere, de testib. Sed hoc limitant hic Innocent. Host. Ioann. Andr. Bald. Butr. & communiter DD. nisi per viam restitutionis in integrum ex clausula generali, *si qua mihi iusta causa esse videbitur*, de qua in l. 1. ff. Ex quibus causis maiores, quia per ipsam succurritur publicationi, ac renunciationi, præsertim præstito iuramento, quod hoc maliciose non petatur, vt hic per eos, quod latius prosequitur Felin. num. 2.

10 Vltimò nota ibi, *Testimonium recipere non postponas*. Eum, qui subtraxit aduersario copiam probationum, non haberi pro conuicto, nec causam perdere, & ita ad hoc pondecat hunc text. Bald. num. 2. nam si perderet causam, non esset opus iterum testes examinari, cuius contrarium hic statuitur, licet fateatur contra subtrahentem oriri præsumptionem, quia conatur veritatem celare, subdens hoc esse bene notandum, & eum sequitur Felin. hic circa finem, vers. Vltimo dicit. Idem voluit gloss. vlt. in l. Prouidendum, C. de postulan. & fuit opinio Vincentij, & Philippi in cap. Peruenit, il primo, infra eodem, quam dicit communem Felin. in cap. Cum venerabilis, num. 21. de except. & Boer. alios citans decis. 198. num. 3.

11 Sed oppositum è diametro tenuit hic Innoc. in princip. per text. in d. cap. Peruenit, vbi idem tenet Host. nu. 1. in ver. Ostendit, infra de testib. cogen. & per §. Tria, 3. quæst. 7. & hoc sequitur Bart. in d. l. Prouidendum, in antiqua lectura, in fin. & Angel. in l. 1. §. Si reus, ff. de eo, per quem factum erit. Et fuit opinio glossæ vltimæ in d. cap. Peruenit, dum dicit, testem ab aduersario subtractum haberi pro producto, perinde ac si contra eum deposuisset. Et eum sequitur ibi Cardin. nu. 2. & 3. ea ratione, quia sicut credendum est iuramento illius, qui volebat producere instrumentum ei subtractum, vel deferendum est illi iuramentum arbitrio boni viri l. Si quando, C. Vnde vi, l. Si de possessione, & ibi Cyn. C. de probat. cap. final. quod metus caus. Eodem modo credendum est illi, cui testes subtracti sunt, vel deferendum est ei iuramentum, quasi testis habeatur pro producto, secundum eum.

Tu vero pro concordia opinionum distingue, vt plene scripsi in quæstione facti in d. cap. Peruenit, à num. 10. vsque ad num. 23. & præcipuè num. 19. infra eodem.

DE TESTIBVS.

Cap. Licet vniuersis.

SVMMARIVM.

1 Iudæus nil potest probare minus quàm per duos testes fideles, & honestos si agat contra Christianum. & num. 13.

2 Testes in multis causis plures quàm duo requiruntur, sed nunquam sufficit vnus. & num. 4. & 13.

Declaratur. num. 7. & num 12. vsque in fin.

3 Iudæi testimoniũ contra Christianum non admittitur.

4 Testes vltra duos in multis casibus sunt necessarij, sed in nullo casu vltra tres, si habeant qualitates à iure requisitas, & explicatur lex Diuina, in ore duorum, &c. & num. 7.

5 Leges ciuiles requirentes maiorem numerum quàm duorum, vel trium testium valent, & censentur approbatæ à Canone.

Contra. num. 7. & num 9.

6 Princeps laicus ex magna causa potest statuere contra præcepta moralia affirmatiua, vel saltem iudicialia.

Contrarium. num. 11.

8 Testes tres in multis casibus requiruntur.

10 Ecclesiæ potestas non extenditur ad peccatum.

12 Lex ciuilis, quæ in diuortio requirit septem testes, non valet ex d. f. Ctu potestatis.

13 Testis vnius quamuis legitimus non probat.

14 Quod locum habet in omnibus causis tam prophanis, quàm spiritualibus.

15 Testimonia vnius creditur vbi de nullius præiudicio agitur, puta an aliquis sit baptizatus, an Ecclesia sit consecrata.

Idem si agatur de modico præiudicio, num. 17.

Idem in pluribus alijs casibus, remissiuè. num. 19.

16 Clericatus potest probari per vnum testem.

18 Testis vnius sufficit ad probandam possessionem in iudicio manutentionis.

20 Testis vnius in iudicio præsumptionem inducit.

1 LICET VNIVERSIS. Iudæus nil potest probare minus quàm per duos testes fideles, & honestos. Hoc, dicit Ioan. Andr. Bellamer. Butr. Cardin. Anchar. Imol. & Ioan. de Anan. vel generaliùs secundum Bald. & Felin. neque Iudæus, neque

2 Christianus fundat probationem ad decisionem causæ per vnum testem, tantum, quia licet aliquãdo requiratur plures, nunquam sufficit vnus.

3 Nota primò, Iudæum, si agat contra Christianum, nihil probare posse per minorem numerum, quàm duorum, testium probatæ vitæ, & laudabilis conuersationis, vt hic est casus secundum Aretin. & alios. Non ergo admittitur testimonium Iudæi, vel criminosi, cap. Si hæreticus, cap. Non potest, & cap. Pagani, 2. quæst. 7. cap. Iudæi, supra eod. & infra cap. Proximo, & cap. Testimonium, & hic notant gloss. 2. Host. num. 1. vers. Fidelis conuersationis, & plerique alij.

4 Secundò nota multas esse causas, quæ plures quàm duos exigunt testes, sed nullam esse causam, quæ vnius testimonio, quamuis legitimo terminari possit, vt dicitur in littera, & sic authoritas diuinæ Scripturæ legis; *In ore duorum, vel trium stat omne verbum*. Deuteron. 17. & 19. Matthæi 18. Ioannis 8. exponi debet, idest non pauciorum, secundum gloss. hic in verb. Duorum, Host. num. 1. in verb. In ore duorum, Bald. nu. 1. vers. Nam illa verba; & sic authoritas Diuina non excludit, quin possint esse plures, similis glo.
5 habetur in Summa 2. quæst. 4. Quinimo ex hac littera colligunt idem Bald. num. 3. vers. In text. ibi, Aretin. num. 6. in 4. notab. & Felin. num. 1.
6 post med. vers. nota secundum Bald. valere leges ciuiles requirentes maiorem numerum, quàm duorum, vel trium testium, & censeri approbatas à Canone. Et ex hoc inferunt Aretin. & Felin. vt Princeps sæcularis ex magna causa possit statuere contra præcepta moralia affirmatiua, vel saltem iudicialia condendo legem.

7 Sed salua reuerentia tantorum Patrum, verius videtur authoritatem illam, *in ore duorum, vel trium*, &c. esse referendam non modo ad minorem numerum, quàm duorum, sed etiam ad maiorem, quàm trium, itaut æquè repugnet iuri Diuino, vt vnicus testis sufficiat, atque vt requirantur plures quàm tres, vt probat irrefragabiliter text. in c. Cum esses, infra de testam. vbi leges humanæ requirentes numerum septem vel quinque testium in vltimis voluntatibus dicuntur esse contra legem Diuinam, qua scriptum est, *In ore duorum, vel trium*, &c. & sic authoritas illa apertè intelligitur etiā de excessu vltra numerum trium. Nec refragatur hæc Decretalis, quia non dicit dari causas, quæ plures, quàm tres exigant testes (hoc enim esset manifestè cōtra ius Diuinum) sed dicit dari causas, quæ plures exigunt quàm duos, quod non repugnat legi Diuinæ, quia Diuina lex non dicit præcisè, *in ore duorum*, &c. Sed alternatiuè *duorum, vel trium*; & sic relinquit legi humanæ determinandum quando non sufficiant duo, sed requiran-
8 tur tres; ideoque lex humana tam ecclesiastica, quàm sæcularis prouidè ordinauit in multis casibus duos testes non sufficere, sed necessariò tres esse adhibendos, vt patet in dicto cap. Cum esses, de testam. vbi in testamento ad non pias causas non sufficiunt duo testes, sed vltra tres requiritur etiam præsentia Presbyteri Parochialis. Idem patet in deposito pecuniæ, vel alterius rei excedentis libram auri, in quo tres testes requiruntur, vt in Auth. de Instrum. caut. & fid. §. Si quis igitur, & in Authen. Si quis vult, C. qui potior. in pignor. habeant. Speculat. in tit. de teste, §. Restat, num. 5. vers. Item in pecuniæ depositione. Idem in confectione inuentarij, vbi similiter non sufficiunt duo testes, sed requiruntur tres, vt in Auth. de hæred. & Falcid. §. Si verò absunt, & §. Sancimus, l. Sancimus, §. Si verò dubius, C. de iure delibet. Specul. vbi supra nu. 5. vers. Item in inuentarij confectione, & in alijs casibus ibi per eum relatis, & per Farinac. in prax. criminal. quæst. 63. cap. 5. per tot. At nullus omnium datur casus, in quo tres testes non sufficiant, dummodo sint omni exceptione maiores, vel habeant qualitates à iure requisitas: Ideoque non obstat cap. Præsul, 2. quæst. 4. vbi ad condemnandum Cardinalem Episcopum requiruntur 27. testes, quoniam ille text. intelligendus est vbi testes sunt suspecti, vt dicit ibi Gratian. in §. seq. Host. hic nu. 3. & Ioan. Andr. nu. 4. vers. In gloss. tertia, Roman. singular. 207. in fin. Abb. in c. Per tuas, in fin. de maior. & obedien. vel certè dispositio d. cap. Præsul, procedit de iuris rigore, qui non est seruandus secundum
9 Host. & Ioan. Andr. vbi supra. Item non obstat quod secundum leges in testamentis de iure ciuili requirantur septem testes, & in codicillis, & donatione causa mortis requirantur quinque, vt hic in gloss. in verb. Quædam. Quoniam huiusmodi leges tanquam aduersantes iuri Diuino, & naturali, ac nutrientes peccatum declarantur irrationabiles in dicto cap. Cum esses, de testam. vt ibi dixi in quæst. de cæco à num. 4. vsque ad num. 14. Vnde patet verum non esse quod dicunt Bald. Aretin. & Felin. leges ciuiles, de numero septem testium esse approbatas à Canone, idest in hoc cap. Imo enim sunt improbatæ in dicto cap. Cum esses, & cum foueant peccatum,
10 approbari non potuissent, quia potestas Ecclesiæ non extenditur ad peccatum, cap. 1. 40. distin. cap. Scripsit, ibi *& ideo per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum*, &c. 17. quæst. 1. & in his terminis tradit Abb. in d. cap. Cum esses, num. 9. Nec eis suffragatur hoc cap. Quia loquitur de testibus vltra duos, sed non vltra tres, vt ostensum est supra num. 7. & sic non respondit tacitæ obiectioni, quæ posset fieri de testamentis, & codicillis. Quemadmodum, nec verum est quod Aretin. & Felin. affirmant de potestate Principis statuendi contra præcepta moralia affirmatiua,
11 aut saltem iudicialia. Imò enim præcepta moralia cùm sint iuris naturalis, immutabilia sunt, §. His itaque, & ibi gloss. 1. 6. dist. S. Thom. in 4. sent. dist. 2. qu. 1. art. 4. qu. 1. ad 2. Præcepta verò iudicialia non est opus vt tollantur statuto Principis, quia sunt euacuata per Aduentum Christi; & quamuis non sint mortifera, sunt tamen mortua, vt idem docet in 1. 2. q. 103. art. 4.
12 & q. 104. art. 3. Minus obstat tex. in l. Nullum, ff. de diuort. vbi in diuortio septem requiruntur testes; & notat speculat. in d. tit. de teste, §. Restat, num. 6. in fin. vers. Item in diuortio, Nell. de testib. n. 84. vers. In diuortio. atenim diuortij causa spiritualis sit, & ad Ecclesiam pertinens, cap. Multorum, 35. q. 6. cap. 1. in fin. de consanguin. & affinit. cap. Accedentibus, de excessib. Prælator. cap. Auditis, de præscription. Concil. Trident. sess. 24. de Sacram. Matrim. cum vltimi illa lex ponit falcem in messem alienam, non valet ex defectu potestatis, secundum communes theoricas Doctorum in cap. primo, infra de noui. oper. nunciat. & in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, supra de Constitut. hæc de prima parte textus.

13 Quo verò ad secundam partem ponitur regula vniuersalis negatiua, videlicet, nullam esse causam, quæ vnius testimonio quamuis legitimo terminetur; & de hac præcipuè loquitur diuinæ legis authoritas secundum illud Deuteron. 19. *Non stabit testis vnus contra aliquem, quicquid illud peccati, & facinoris fuerit; sed in ore duorum, aut trium stabit omne verbum*, concordat cap. Admonere, ibi, [Quoniam nec vlla Diuina, humanaque lex vnius testimonio

etiam

etiam idoneo quempiam condemnat, vel iusti-
ficat] 33. q. 2. cap. In omni, & cap. Veniens, sup.
eod. Imo vox vnius vox nullius, vt dicitur in
l. Iuris iurando, C. de testibus. Specul. in tit. de
teste, §. Restat, num. 7. Roman. singul. 672.
incip. Dictum vnius, Marsil. singular. 47. incip.
14 Trita, & vulgaris: & locum habet hæc regula
in omnibus causis tam prophanis, quàm spiri-
tualibus, vt notat Abb. in cap. Cum dilectus;
n. 4. de success. ab intestat. Anton. de Butr. in
d. cap. In omni, n. 7. & in d. c. Veniens, num. 4.
plenè Tiraquell. de reb. exig. in princ. vers. Se-
cunda ratio est.
15 Cæterùm glos. 3. hic notabiliter declarat pro-
positam regulam, vt locum sibi vendicet in al-
terius præiudicium, in quibus terminis loquitur
lex Diuina vbi suprà, & Deuter. 17. ibi, *Nemo
occidatur contra eum vno testimonio dicente*: &
iura superiùs citata. Secus verò vbi de nullius
præiudicio agitur, quia in his creditur testimo-
nio vnius, puta vtrum aliquis sit baptizatus, cap.
Paruulos, & c. Cum itaque, de consecrat. dist. 4.
An Ecclesia sit consecrata, cap. Solemnitates. &
ibi gloss. in verb. Nec certi testes, de consecrat.
dist. 1. Speculat. in tit. de teste, §. Restat, num. 8.
vers. Nono, glos. final. in c. Nuper, & ibi etiam
Bald. n. 40. infra eod. Et idem Bald. hic num. 4.
16 qui ex hoc infert clericatum posse probari per
vnum testem, quia talis actus de se, & sui natura
nemini præiudicat. Sequitur Felin. nu. 2. in fin.
17 Couarr. practic. quæst. cap. 33. n. 3. Et idem est
si agatur de modico præiudicio. Aymon consil.
282. Videtur, num. 15. vers. Alibi scribit, Anton.
Gabriel. commun. concl. in tit. de testib. concl. 2.
n. 7. & hinc est, vt possessio in iudicio manuten-
tionis per vnum testem sufficienter probetur.
Grat. cons. 510. n. 8. lib. 2. Seraph. dec. 1326. n. 1.
Rota in recent. decis. 511. n. 8. par. 1. & decis. 15.
n. 15. par. 6. at prædictis adde Speculat. in d. tit.
de teste, §. Restat à n. 8. vbi ad propositã regulam,
quod testis vnicus non probet, ponit 30. limitat.
& n. 12. concludit præmissos casus esse speciales,
& sæpe vni fidem adhiberi extra iudicium, puta
18 vbi de nullius præiudicio agitur. In iudicio verò
præsumptionem inducere ad hoc habes iura hic
allegata in glos. vltim.

DE TESTIBVS, & Attestationibus.

Cap. Constitutis, il primo.

1 *IN testibus producendis partem impedientes ex-
communicari possunt.*
2 *Consanguinei si impediant testes actoris puni-
tur reus, de cuius voluntate hoc fieri præsu-
mitur. & n. 5.*
3 *Iuramentum de non testificando contra aliquem,
non est obligatorium. & cur. & n. seq.*
4 *Veritatem in iudicijs occultare est mortale pecca-
tum.*
6 *Delictum consanguinei, amici, vel famuli præsu-
mitur commissum de voluntate illius, in cuius
commodum resultat.*
*Dummodo habeat causam continuam, seu successi-
uam: secus si delictum sit momentaneum.
num. 8.*
7 *Domestici præsumuntur non facere nisi quod placet
maiori suo.*
9 *Hæc tamen præsumptio admittit probationem in
contrarium.*

Prosp. Fagn. in 2. Decret.

1 CONSTITVTIS, il primo, Excom-
municari possunt qui partem impediũt
in testibus producendis. Hoc primo,
& denunciandi sunt testes non teneri
2 iuramento de veritate tacenda. Hoc secundo, &
si consanguinei impediunt testes Actoris, puni-
tur reus, de cuius voluntate, hoc fieri præsumi-
tur. Hoc dicit tertiò secundum Ioan. Andr. &
alios post eum. Secunda pars ibi, *Illos*. Tertia
ibi, *Si quis autem*.
3 Nota primò, ibi, *Iuramento huiusmodi non
teneri*, iuramentum de testimonio contra aliquẽ
non perhibendo non esse obligatorium, & de-
nunciandum esse testem huiusmodi iuramento
minimè teneri. Butr. hic in 2. not. Abb. num. 2.
Ioan. Andr. & omnes in Summ. textus: & ita
hic est casus apertus contra opinionem Lauren-
tij, qui dicebat testem iureiurando adstrictum
à parte ad non testificandum contra ipsam, te-
neri iuramentum suum seruare, nec esse cogen-
dum deponere super negocio principali, sed
tantummodo super coactione, vt notatur in
cap. Peruenit, il primo, in glo. in ver. Commen-
tum, infra de testib. cogen. Sed hoc expressè re-
probatur hic & concordat c. Intimauit, supra
eodem, & c. Olim, vbi de hoc, infra de accusat.
Ratio est, quia licèt in criminalibus testes non
compellantur, cap. Dilectorum, & ibi glossa
magna, & DD. de test. cogen. tamen non pos-
sunt se iuramento adstringere ad testimonium
4 non ferendum, secundum Abb. hic num. 2. hu-
iusmodi enim iuramentum est illicitum, ac te-
merarium, nec seruari potest sine interitu salu-
tis æternæ, quia in iudicijs veritatem occultare
est culpa lethalis, c. Quisquis, 11. q. 3. c. 1. infr.
de crimin. fals. & Reipublicæ interest peccatã no-
centium esse nota, l. Eum qui, ff. de iniur. c. Vt
fame, de senten. excom. quas rationes adducit
glos. vlt. in d. cap. Intimauit, supra eod. & in d.
cap. Olim, in ver. de tacenda veritate. Item
glos. hic in ver. Non teneri, Host. num. 1. Abb.
d. n. 2. & idem Abb. in d. c. Peruenit, in 1. not. de
test. cogend. & Felin. in d. c. Intimauit, in 1. not.
supra eod.
5 Secundò nota, quia verisimile non videtur
præsumptionem esse contra accusatum, si eius
consanguinei accusatorem impediant in testibus
producendis: & ita hic est casus secundum Abb.
Antiq. in princ. Ioan. Andr. & omnes in Summ.
textus. Propterea enim iste Archiepiscopus iu-
betur suspendi ab officio Pontificali, quia id fa-
ctum præsumitur de illius voluntate, nec caret
6 scrupulo societatis occultæ, vt in littera; & hinc
generaliter collige delictum commissum à con-
sanguineo, vel amico, aut famulo in dubio præ-
sumi perpetratum de voluntate ipsius consan-
guinei, amici, vel domini, in cuius commodum,
seu vtilitatem resultat: præsumitur enim contra
ipsum ex quo potuit prohibere, & non prohi-
buit; & ideo est puniendus, vt in textu, & no-

tant glos. in ver. Verisimile. Host. num. 4. Butr.
7 in 3. not. Anchar. n. 6. & Abb. in vlt. not. Nam vt inquit Baldus, num. 2. præsumitur quod illi, de domo non faciant nisi illud, quod placet ma-
8 iori ipsorum. Verum Abb. hic n. 2. hoc intelligit, & bene, dummodo impedimentum, & delictum habeat causam continuam, seu successiuam, prout in casu huius Decretalis; secus verò si delictum sit momentaneum: & ita intelligit c. Quia præsulatus, 2. q. 4. & hanc declarationem Abbatis sequitur Barbosa in l. Si mora, n. 42. ff. solut. matrim.

9 Hæc tamen præsumptio, quæ resultat ex delicto domestici, non est iuris, & de iure, sed iuris tantum, ideo admittit probationem in contrarium, & hic notat gloss. in ver. Verisimile, & Bald. n. 2.

In textu ibi, *Iniquam ostendant se causam fouere.* An subtrahens Aduersario copiam probationum perdat litem, & habeatur pro conuicto, & qua pœna pro subtractione ipsa sit puniendus, scripsi latissimè in quæstione facti in d. c. Peruenit, in 3. quæst. de testib. cogen. vbi plene videas.

DE TESTIBVS.

Cap. Præsentata.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio expirat, si iudex recedat à loco, in quo debet iudicare, & transferat se ad locum, in quo tenetur residere. & num. 6. & 11.*
2 *Collatio beneficij facta à Vicario Episcopali postquam a diœcesi, vbi erat Vicarius, abscessit, & ad locum sui Canonicatus se contulit, an valeat. & num. seqq. vsque in fin.*
3 *Domicilium vt contrahatur, requiritur animus perpetuò habitandi.*
4 *Animus perpetuò habitandi quando præsumatur.*
5 *Domicilij translatio ex quibus probetur.*
7 *Domicilium Clerici facilè præsumitur in loco beneficij residentiam requirentis.*
8 *Ad domicilium contrahendum an sufficiat sola animi declaratio sine alia probatione.*
9 *Procurator alium substituens non remanet amplius procurator.*
10 *Vicarius egrediendo locum Vicariatus animo non redeundi, censetur officio renunciare.*
si Legatus egrediatur prouinciam animo non redeundi an expiret munus legationis. ibid.
11 *Absentia à loco cum obligatione alibi remanendi, morti æquiparatur.*
12 *Vicarius Episcopi habens speciale mandatum ad conferendum beneficia, potest ea conferre etiam extra diœcesim.*
13 *Nisi per absentiam extra diœcesim Vicariatus expirauerit.*
14 *Collatio beneficiorum non potest demandari ab Episcopo nisi Vicario Generali.*
15 *Beneficia conferendi facultas Vicario attributa, non transit in Successorem.*

PRÆSENTATA. Summatur, & diuiditur, vt per Ioann. Andr.

1 In textu ibi, *In Archiepiscopus Ebredunen. assumptus.* Nota iurisdictionem expirare, si iudex recedat à loco, in quo debet iudicare, & transferat se ad locum, in quo tenetur residere ratione beneficij sibi collati, prout hic recessit iste arbiter electus in Archiepiscopum, vt latius dicam infra num. 11.

2 Ex quo infero ad quæstionem, An collatio beneficij facta à Vicario Episcopali, vbi erat Vicarius, recessit, & ad locum sui Canonicatus se contulit, sit valida necne.

3 Contigit hic casus in Vicario Episcopi Placentini, qui beneficium contulit posteaquam recessit è diœcesi Placentina, & migrauit ad Ecclesiam alterius Episcopatus, in qua erat Canonicus. Et responsum est collationem esse nullam, quia constabat eum transtulisse domicilium ad locum Canonicatus, cum haberet animum ibi perpetuò habitandi, vt requiritur ad contrahendum domicilium, l. Ciues, C. de Incol. lib. 10. Abb. in cap. fin. num. 8. infra de Paroch. Felin. in cap. Dilectus filius, il secondo, nu. 12. in 2. limit.
4 vers. Et hoc, supra, de rescript. Tametsi enim talis animus ex sola habitatione non præsumatur, nisi fuerit decennalis, vt notat gloss. vnic. in l. 1. C. de Incol. lib. 10 Angel. consil. 27. Quidam Victor. num. 2. Doctores in d. cap. final. de Paroch. Felin. in d. cap. Dilectus filius, nu. 11. vers. Primus casus, tamen breuis temporis habitatio sufficit ad talem animum præsumendum, si cum habitatione concurrant coniecturæ significatiuæ domicilij, Abb. loc. cit. Marian. Socin. in cap. fin. de for. compet. num. 26. vers. Si verò habitatio. Felin. in d. cap. Dilectus filius, nu. 11. vers. Secundus casus: quæ sanè coniecturæ in casu nostro abundè concurrunt.

5 Primò quidem, quia recessit de diœcesi cum rebus suis, quod demonstrat animum domicilium transferendi, vt notat Bart. in l. Domicilium, num. 1. ff. Ad municipal. & in l. Assumptio, §. Iurisprudentibus, num. 2. eod. tit. Abb. in loco supracit. Marian. Socin. in d. cap. fin. in 5. principali quæstione, num. 54.

6 Secundò, quia transtulit se ad locum valde distantem à diœcesi Placentina, quod magnopere confert ad iudicandum quem non habere animum reuertendi, arg. huius cap.

7 Tertiò, quia Vicarius obtinet in loco, ad quem profectus est beneficiũ obligans ad residentiam: vnde præsumitur ibi mansisse animo perpetuò habitandi: nam iura valde prona sunt ad præsumendam domicilium Clerici in loco beneficij residentiam requirentis, secundum Innocent. & alios in cap. Ex ore, de priuil. Felin. in d. cap. Dilectus filius, num. 2. in 2. conclus. Socin. in dicto cap. final. in 4. principali quæst. in secundo membro principali, num. 22. Cum enim Clericus in tali beneficio ad residentiam teneatur, nisi præsumeretur ibi velle habitare, esset præsumere culpam, & delictum, contra l. Meritò, ff. pro soc. & quamuis hic Vicarius iam visus sit neglexisse residentiam quo tempore Vicariatum exercuit, cum tamen postea resipiscens, de ea diœcesi recesserit, & ad locum beneficij se contulerit: vtique præsumendus est potius voluisse satisfacere obli-

obligationi residentiæ necessariæ, quàm muneri
Vicariatus dependenti à mera voluntate; arg.
l.3.4.& l.Si quid ex famosa, ff.de solut.præsertim
quia quantò diutius aberat à residentia, tantò
grauiores pœnas incurrebat ex decreto Concilij
Tridentini cap.12. sess.24.

8 Quartò, cum hic Vicarius ad locum beneficij
reuersus declarauerit se nolle redire ad diœce-
sim Placentinam, cessat omnis difficultas: nam
in hac materia sola declaratio sufficit ad animi
probationem absque alia exceptione temporis.
Abb. in d. cap.final. de Paroch. in fin. Felin. in
d.cap. Dilectus filius, num.12. vers.Secundus ca-
sus. Quod sine dubio procedit quoties cum de-
claratione concurrit etiam habitatio declaran-
tis, vt in casu nostro, secundum Marian. Socin.
qui ita conciliat opiniones in d.cap.final.de for.
compet. in 6.principali quæst. num.25.

Quintò, quia numquam est reuersus: vnde
præsumitur animum non reuertendi ab initio
habuisse. Crauet. cons.105. Pernoctatio arguit,
num.4.

Neque obstat quod idem Vicarius fuerit pro-
testatus se velle retinere officium Vicariatus.
Quia talis protestatio non est attendenda, cum
sit contraria tot factis, ex quibus resultat tam
animus non recedendi à loco beneficij, quàm
etiam tacita renunciatio muneris Vicariatus, vt
infra dicetur: & ideo renunciatio huiusmodi per
talem protestationem non tollitur, nec impedi-
tur, cap. Cum M. Et ibi dixi num.19. post glos.
in ver.Præiudicio, Innoc. num.1. Compost. nu.6.
& alios communiter supra de Constit. & proba-
tur apertè in c.Sollicitudinem, de appellat. pro-
pe fin. vbi appellans, qui comparet coram Iudi-
ce à quo, & propterea censetur tacitè renuncia-
re appellationis; quamuis compareat, & simul
declaret se velle appellationem prosequi; nihi-
lominus renunciatio inducitur non obstante
prædicta declaratione.

9 Rursus non obstat, quod Vicarius alium sui
loco substituerit: quia inde colligitur potius
habuisse animum non reuertendi, nec perseue-
randi in officio, in quo alium substituebat; sicut
dicimus de procuratore, qui si ex facultate sibi
tradita alium substituat, quasi non habeat ani-
mum negocium prosequendi, non remanet am-
plius procurator, cap.Is qui,de procurator.lib.6.
l.Verò procuratoris, §. Quid ergo, & ibi Bart.
num.4. de solut. Vant. de nullitat. in tit. de nul-
litat. ex defect. inhabilitat. seu mandat. nu.104.

Constat igitur de domicilio in eod. loco per
hunc Vicarium contracto, & de animo ibi per-
petuò manendi, & ex consequenti nunquam re-
deundi ad diœcesim Placentinam, in qua Vica-
riatus officium ante discessum exercebat:

10 Quo posito sequitur, vt per talem discessum
desierit esse Vicarius, eiusque officium, & iu-
risdictio expirauerit. Quod probatur optimo
simili de Legato, qui est Ordinarius, quemadmo-
dum & Vicarius, cap.2. de offic. legat. lib.6. Si
enim is prouincia egrediatur animo non redeun-
di, expirat munus legationis, glos. in cap.Præ-
senti, in ver. Finitur, eod. tit. & lib. Villadieg. de
legat. quæst.16. nu.7. Gambar. eod. tract. lib.9.
num.5. & quamuis Host. in cap.Nouit, de offic.
legat. videatur intelligere gloss. de legato non
tantùm egresso è prouincia, sed etiam reuocato;
quem sequitur Archidiac. in d. cap. Præsenti, in
2.col. in ver. Finitur, & ibi d.Ioan.Andr. in 2.col.
in glos. in ver. Hoc potest tamen ea opinio, quod
reuocatio non requiratur, videtur esse verior;
aliàs hic modus finiendæ legationis per egressũ
de prouincia animo non redeundi non esset di-
uersus à præcedenti relato per gloss. vt conside-
rat ibid. Ioan. de Fant. quem refert, & sequi vi-
detur Gemin. in eod. cap. Præsenti. Verum etsi
opinio Hostiens. & Archid. vera esset in legato;
tamen quatenus pertinet ad casum nostrum
probaret potius nostram sententiam: nam ipsi
dicunt ideo per solum recessum de prouincia
animo non redeundi non expirare legationem;
quia cum legatus possit compelli inuitus ad mu-
nus legationis obeundum, l. Munerum, §.Iudi-
candi, ff.de muner.& honor sequitur vt quemad-
modum expressè renunciare non potest legatio-
ni, ita nec possit renunciare tacitè per huiusmo-
di egressum de prouincia; Vnde Doctores aper-
tè sentiunt eum, qui potest renunciare expressè
suæ iurisdictioni, censeri illi tacitè renunciare
egrediendo è loco vbi eam exercet animo non
redeundi. Et propterea cum Vicarius, de quo
agitur, non solum non posset inuitus compelli
ad suscipiendum officium Vicariatus ab Episco-
po, cui non erat subditus, sed potius cogi debe-
ret ad residentiam in loco beneficij; consequens
est, vt sicut expressè ipse renunciare poterat Vi-
cariatui, ita egressus è diœcesi animo extra eam
perpetuò manendi, eidem Vicariatui tacitè re-
nunciare censeatur.

11 Confirmatur id per text. in hoc cap. Præsen-
tata, quo in terminis nostris probatur, eum, cui
mandata est iurisdictio, si de loco recedat, vbi
erat exercenda, & ad locum, in quo tenetur re-
sidere, proficiscatur, non habere amplius iurisdi-
ctionem, vnde post Cardin. hic notat Felin. n.2.
absentiam à loco cum obligatione alibi residen-
12 di morti æquiparari. Et quamuis Felin. dicat id
intelligendum esse quo ad actus, qui non possunt
explicari extra territorium, collatio autem be-
neficij fieri possit à Vicario habentis speciale
mandatum etiam extra diœcesim, vt resoluunt
Domini de Rota decis.5. incipien. Numquid Vi-
13 carius, de Offic. Vicar. in antiq. tamen quo ad
casum nostrum satis est vt inducatur reuocatio
Officij Vicariatus; inde enim sequitur etiam
reuocatio facultatis conferendi beneficia. Expi-
14 rauit itaque Vicariatus officium, & ita corruit
etiam facultas conferendi beneficia, quæ præsu-
mitur ab Episcopo eidem tributa contemplatio-
nem officij Vicariatus; quia non potest Episco-
pus talem facultatem tribuere alteri, quàm Vi-
cario Generali, glos. in cap.fin. de Offic. Vicar.
lib.6. in ver. Commissa, & in cap. Deliberationi,
in ver. Cuicunque, de offic. Legat eodem libr.
Oldrad. cons.77. Quod verò Episcopus, num.1.
Archid. in cap.Statutum, in 2 col. in ver. Gene-
raliter, de præben. lib.6. Rota decis.287. in anti-
quis. Et ita cum talis facultas posset esse inuti-
lis si censeretur tributa contemplatione perso-
næ, & non officij; præsumitur Episcopus con-
templatus officium vt valeat actus. Decius post
alios in cap. Quoniam Abbas, num.49. de offic.
15 Delegat. & per consequens non transit quidem
in successorem, licèt concessa sit contemplatione
dignitatis, vt communiter tenent Doctores in

Bb 2 d.cap.

d. cap. Quoniam Abbas, vbi Decius nu. 61. sed expirat per reuocationem Vicarij, tanquam accessoria ad eius dignitatem extinctam. Et ita communem opinionem declarat Abb. in dict. cap. Quoniam, nu. 11. in fin. & Feliu. ibid. n. 7. vers. Sed primo, præsertim cùm sine Vicariatu hæc facultas stare non possit, vt per Doctores supracit.

Caruit igitur Vicarius facultate conferendi beneficium, de quo agitur. Et propterea eiusdem collatio facta ab Episcopo, licèt posterior, præualere debet, cap. vlt. suprà de suppl. neglig. Prælator. cap. Congregato, & ibi glos. vlt. de elect. Innoc. in c. Considerauimus, n. 3. vers. De hac electione, eod. tit. Bellam. cons. 10. Factum est tale, Ioannes, in 6. dubio, n. 44. & seq. facit c. Non præstat, de regul. iur. lib. 6.

DE TESTIBVS.

Cap. Venerabili.

SVMMARIVM.

1 *Testes diligenter, & sigillatim sunt examinandi, præsertim si agatur de vita, & miraculis canonizandi. & n. 15.*

2 *Canonizari vt quis possit pro Sancto, copulatiuè requiruntur sanctimonia vitæ, & miracula.*

3 *Miraculum ad hoc vt sufficienter probetur ad effectum canonizationis, quatuor requiruntur.*

4 *Miracula ex vi verborum, aut ex vi parentela ad canonizandum non sufficiunt.*

5 *Testes nisi seorsim examinentur testimonium non valet, & cur.*

6 *Testes deponere non debent per eundem præmeditatum sermonem.*

7 *Testes omnes in publicatione testamenti coadunantur.*

8 *Examen testium super vita, & miraculis canonizandi potest committi in partibus.*

9 *Commissarij ad testes examinandos an subdelegare possint.*

10 *Ecclesia in canonizatione Sanctorum an possit errare. & n. seqq. vsq. in fin.*

11 *Papa in particularibus actionibus potest errare. & n. 29. & 37.*

12 *Errare potest qui nititur medio falsibili. Declaratur. num. 40.*

13 *Opera, quæ sunt communia bonis, & malis, non possunt testimonium perhibere de Sanctitate alicuius. Declaratur. num. 41.*

14 *Iudicium Ecclesiæ aliquando sequitur opinionem, quæ sæpe fallit, & fallitur.*

15 *Quod procedit etiam in Ecclesia vniuersali in his, quæ ad fidem non pertinent. Declaratur. n. 40. & 42.*

16 *Ecclesia quantum potest, debet se conformare iudicio Dei.*

17 *Romana Ecclesia numquam à tramite Apostolicæ traditionis errasse probatur.*

19 *Papa ante actum canonizationis inducit populum ad orandum, vt Deus non permittat ipsam errare in hoc negocio & n. 43.*

20 *Corpora multa Sanctorum veneramur in terris, quorum animæ cruciantur in inferno. Declaratur. num. 44.*

21 *Iudicium aliud est secundum præsentem institutum, aliud secundum æternam sententiam.*

22 *Homo videt quæ foris apparent, Deus autem intuetur cor.*

23 *Credens vt loquitur, etiamsi falsa loquatur, fideliter loquitur, & è conuerso.*

24 *Papa canonizando aliquem secundum informationem sibi factam, quantumcunque vera non approbet, tamen non errat. Contrarium. num. 27.*

25 *Errare nihil aliud est, quàm vnum pro alio putare & num. 26.*

26 *Scire dicimur non solum quæ videmus, sed etiam quæ ab alijs audiuimus, & quæ vehementer opinamur.*

30 *Papa in his, quæ spectant ad fidem, vel ad statum vniuersalem totius Ecclesiæ, errare non potest. & n. 40. & 42.*

31 *Canonizatio Sanctorum est ex his, quæ spectant ad statum vniuersalem totius Ecclesiæ. & num. 38.*

32 *Error damnabilis in Ecclesia esse non potest.*

33 *Mendacium aliquod si in scriptura Canonica admittatur, mutabitur fides nostra, quæ ex illa dependet.*

34 *Hæreticum est sentire contra determinationem Concilij.*

35 *Iudicium eorum, qui præsunt Ecclesiæ potest errare in quibuslibet, si persona earum tantum respiciantur. Secus si consideretur diuina prouidentia.*

36 *Papæ iudicio in determinationibus fidei magis standum est, quàm quorumlibet sapientum in scripturis opinioni.*

38 *Canonizatio Sanctorum est medium inter diffinitiones fidei, & alias sententias, quæ ad particularia facta pertinent. Honor, quem Sanctis exhibemus, est quadam fidei professio. ibid.*

39 *Opinio media eligenda.*

40 *In Canonizatione Sanctorum Diuina Prouidentia præseruat Ecclesiam, ne media falsibili attestationum fallatur.*

43 *Oratio fit ab Ecclesia etiam vt impleantur, quæ Deus promisit, & infallibiliter sunt.*

45 *Error circa Reliquiarum approbationem non est præsumendus maximè in Ecclesia Romana.*

1 VENERABILI. Diligenter, & sigillatim examinandi sunt testes, præsertim si agatur de vita, & miraculis canonizandi, Hoc dicit. In prima parte ponitur petitio. In secunda testium recipiendorum commissio, ibi, *discretioni.*

2 Nota primò ibi, *super vita, & miraculis*: ad hoc vt quis canonizari possit vt Sanctus, duo copulatiuè esse probanda per depositionem testium fide dignorum, nempe sanctimoniam vitæ, & miracula, vt hic per Butr. in 1. notab. Abb. n. 1. vers. Et ex hoc, & Felin. n. 1. & est expressum in Constitutione Gregorij IX. Cum dicat Dominus, §. 3. in Bullar. tom. 1. pag. 53. de quo dic latius, vt scripsi in cap. 1. n. 3. infr. de reliq. &
3 vener. Sanct. Et adde hic quatuor requiri, vt mi-

miraculum sufficienter probetur ad effectum canonizationis. Primum est, vt ex Deo non ex arte procedat, neque ex Diabolo: nam quandoque etiam per malos miracula fiunt, c. Teneamus, 1. qu. 1. & cap. Prophetauit, & cap. Item Balaam, 2. qu. 7. Secundum vt sit contra, idest supra naturam, sicut patet de virga Moysis conuersa in Colubrun. & de Asina loquente ad Balaam, cap. Cum ex iniuncto, §. 1. & 2. infra
4 de hæret. Tertium vt non fiat ex virtute verborum, sicut accidit in Sacramento Eucharistiæ, c. Panis, & c. Quia corpus, & c. In quibus, de cons. dist. 2. c. Cum Marthæ, §. Quæsiuisti, infra de celebrat. Missar. Adde neque ex vi parentelæ, vt in Rege Franciæ secundum Felin. hic num. 1. Sed ex merito hominis hoc contingat. Quartum vt fiat ad corroborationem fidei: herba enim transit in vitium ministerio hominis, sed propter hoc fides Catholica non corroboratur; & ideo ad canonizationē faciendam nisi hæc quatuor simul concurrant facta miracula non prodessent, secundum Host. hic nu. 4. vers. Ad hoc autem, cuius verba ad litteram transtulit glossa in c. vnic. ver. Sedis Apostolicæ post med. vers. Et quantum ad hoc, de reliq. & vener. Sanct. lib. 6. & Troil. Malu. in tract. de canonizat. Sanctor. in 3. dubio principali, num. 38. & num. 46. vbi testatur prædicta quatuor communiter approbari per canonistas.

5 Secundò nota ibi, *sigillatim*, testes præcipuè in causa canonizationis esse sigillatim examinandos, idest non duos simul, sed vnum seorsim ab alio: alioquin testimonium non valeret, vt tenet glos. 2. & Abb. n. 5. in c. Cum causam, supra eod. Specul. in tit. de teste, §. Hunc tractandum, in princ. & vers. Sed pone: & hic notant gloss. in figuratione casus, in fine, Ioan. Andr. num. 2. in ver. Sigillatim. Butr. num. 3. Abb. n. 5. vers. Nota quod testes, & Felin. num. 3. Et hoc multiplici ratione. Primò quia sic liberius proferunt veritatem, vt notatur in c. Quia propter, supra, de elect. vbi habetur simile. Secundò quia melius possunt conuinci de falsitate exemplo Danielis, qui secretò, & separatim examinauit Senes, accusantes Susannam, & de falsitate conuincit. Daniel. 13. 55. arg. c. Ex tenore, supra
6 eod. Si enim essent simul, vnus posset ab alio instrui, & ipsum sequi; & tamen testes deponere non debent per eumdem præmeditatum sermonem, l. 3. ff. de testib. Quæ ratio habetur in hic in glos. 2. hic, & communiter approbatur. Tertiò ne ipsis forsan altercationibus, vox contradictoria foris audiatur, arg. c. In causis, sup. de elect. & sic partes discere possint testificata: in quo casu non esset amplius locus productioni testiū, arg. Vltra tertiam, infr. eod. cap. Constitutus,
7 §. fin. supra, de constit. Et tamen casus in quo omnes coadunantur, in publicatione scilicet testamenti l. Publicati, C. de testam. Ita Hostien. hic, & Ioan. Andr. ambo, num. 2. in ver. Sigillatim, Butr. num. 6. & Abb. num. 3. Qui tamen refellit tertiam rationem, remittens ad notata in d. c. Vltra tertiam, inf. eod.

8 Tertiò nota ibi, *examinare curetis*: ad probandum vitam, & miracula alicuius canonizandi, non requiri vt testes ex longinquo perducantur ad curiam Romanam, sed licitè posse examen committi in partibus, prout Papa hic fecit, secundum Abb. num. 2. & sic seruatur, vt patet in Constitutione Gregorij I X. de qua supra
9 num. 2. & in alijs pluribus. An autem isti Commissarij examen huiusmodi possint alteri subdelegare, Franciscus Boatrinus, aliâs Bonaguida putabat non posse ob arduitatem negotij, & industriam electam, arg. c. fin. supra, de off. deleg. Sed Ioan. Andr. hic n. 3. cum quo Abb. n. 2. Et alij transeunt, dicit in hoc tenendum esse quod habetur, & notatur in Clem. Iudices, de offic. deleg. vbi distinguitur, an sit iudex super receptione testium, & tunc subdelegare possit alteri vices suas, vt ibi in littera: An verò nudus minister ad examen expediendum, & non possit, vt ibi plenè notatur in gl. 1.

10 Dubitari solet; an Ecclesia in Canonizatione Sanctorum possit errare.

Variæ sunt opiniones. Prima opinio est Canonistarum, qui frequentius opinati sunt hunc casum posse contingere vt Ecclesia erret in Canonizatione Sanctorum, licèt non sit credendum. Idque non obscurè supponit Innocent. in cap. 1. num. 4. infra de reliq. & vener. Sanct. & expresse asserunt ibi Host. num. 50. circa fin. vers. Quid si Ecclesia erret, gloss. in cap. vnico, in ver. Sedis Apostolicæ, ante med. vers. Et si Ecclesia, eodem titul. lib. 6. plenè Felin. hic num. 2. & ex Theo-
11 logis, licèt obiter, Card Caiet. in tract. de Indulgent. cap. 8. circa fin. vers. Præsumit enim Ecclesia, vbi sic ait [Sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sācti, vt S. Thomas dicit, ita potest interuenire error humanus in collatione indulgentiæ. Si quis autem putet Romanum Pontificem non posse errare in suis particularibus actionibus, &c. putet quoque ipsum non esse hominem] hæc ille.

12 Primum, & præcipuum huius opinionis fundamentum est, quia qui innititur medio fallibili, potest errare, cap. Lator, & cap. Consanguinei, supra de re iudic. sed Ecclesia in canonizatione Sanctorum innititur iudicio humano, cum inquirat per testes de vita, & miraculis canonizandi, vt hic patet, & iudicium humanum est fallibile, cum testes possint esse falsi, & corrupti, cap. Sicut, supra de testib. Ergo Ecclesia in canonizatione Sanctorum potest errare.

Secundò pro hac opinione arguitur, quia nullus potest esse ita certus de statu alicuius, sicut ipsemet de se, quia quæ sunt hominis, nemo nouit nisi spiritus hominis, qui in ipso est, vt dicitur primo ad Corinth. 2. *Sed homo non potest per certitudinem scire de se ipso, an sit in statu salutis:* dicitur enim Eccles. 9. *Nemo scit vtrum dignus sit odio, vel amore.* Ergo longè minus id potest scire Papa, & consequenter potest in canonizando errare.

13 Tertiò pro eadem opinione arguitur, quia opera, quæ sunt communia bonis, & malis, non possunt testimonium infallibile perhibere de sanctitate alicuius, arg. l. Neque natales, C. de probat. & l. Non hoc, C. Vnde legit: Sed ieiunia, orationes, & eleemosynæ, ac alia multa bona opera sunt communia bonis, & malis, cap. Nihil enim, de Consecr. distin. 5. cap. Odi, 24. quæst. 1. Ergo per opera huiusmodi Papa non potest per certitudinem scire, an aliquis sit canonizandus vt Sanctus, & per consequens in canonizatione errare potest.

Quar-

14 Quartò ad hanc partem inducitur textus in cap. A nobis, il secondo, infra de sent. excomm. quem in proposito adducunt Hostien. Ioan. Andr. & Felin. locis citatis, vbi sic legitur [Iudicium Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quã & fallere sæpe contingit, & falli, propter quod contingit interdũ vt qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus; & qui liber est apud Deum, ecclesiastica sit sententia innodatus]
15 Hæc ibi, quem textum Abb. ibidem nu. 2. intelligit procedere non rantùm in Ecclesia particulari, sed etiam in Ecclesia vniuersali, in his, quæ ad fidem non pertinent, quia eadem est ratio: nam Ecclesia vniuersalis sequitur aliquando opinionem cum de occultis diuinare non possit, cap. vn. infr. vt Eccles. benefic. Vnde etiam Concilium, per quod vniuersalis Ecclesia repræsentatur, errare potest excommunicando fortè prælatum, qui non erat excommunicandus ex causa latente, & sequitur Felin. hic num. 2. vers. Sed fa-
16 cilius. Nec refragatur quod Ecclesia debeat se conformare iudicio Dei, vt dicitur in d. c. vnic. in princ. Dei autem iudicium veritati, quæ nec fallit, nec fallitur, semper innititur, d. cap. A nobis. Quoniam debet se conformare quantum potest; sed interdum non potest, vt in occultis,
17 d. cap. vn. Abb. & Felin. vbi supra. Quod si vrgeas: Ecclesia vniuersalis errare non potest c. A
18 recta, ibi, *numquam errasse probatur*, 24. quæst. 1. Respondent Abb. & Felin. illud debere intelligi in fide, & articulis fidei: nam pro hoc tantùm orauit Christus ad Patrem, Luc. 22. *Ego pro te rogaui Petre vt non deficiat fides tua*. Sed in occultis errare potest vt in iuribus supra citatis.
19 Quintò multum habet ponderis, quod antequam deueniatur ad vltimum actum canonizationis, scilicet diffiniendo illum, de quo agitur, Sanctum esse, & Sanctorum catalogo adscribendum, & tamquam Sanctum esse venerandum, Papa, fratres, & totus Clerus, & Populus conueniunt statuta die ad aliquam certam Ecclesiam, & Summus Pontifex sermonem facit recitans processum, & inducit populum ad orandum, vt Deus non permittat ipsum errare in hoc negocio, vt attestantur Hostiens. in cap. 1. nu. 5. vers. Nonò, & Ioan. Andr. num. 4. eod. vers. Ergo Papa agnoscit se posse errare in negocio canonizationis; alioquin ad quid cum populo deprecaretur Dominum ne hoc permitteret: nam frustra precibus impetratur, &c. l. 1. C. de Thesaur. lib. 10. glos. r. in c. 1. supra de rescript.
20 Vltimò pro hac parte adducitur illud Augustini, *Multa corpora Sanctorum veneramur in terris, quorum animæ cruciantur in inferno*: vt hic per Felin. num. 2. vers. Pro hac parte.
21 Secunda opinio est Augustini Triumphi de potest. Eccles. cap. 14. art. 4. vbi ait duplex iudicium posse dari de homine, vnum scilicet secundum præsentem iustitiam, aliud secundum æternam sententiam. Differunt autem hæc duo iudicia, quia per primum iudicat homo habens pro teste exteriorem euidentiam: Scribitur enim Ioann. 7. *Numquid lex nostra iudicat hominem, nisi ab ipso audierit; & cognouerit prius quid*
22 *faciat?* Per secundum autem iudicium iudicat Deus habens pro teste interiorem conscientiam, quia homo iudicat quæ foris apparent, Deus autem intuetur cor, 1. Reg. 16. Prætereà differunt hæc duo iudicia, quia in primo quatenus nõ inueniatur quid reprehendat homo, seu quid culpabile sit per hominem iudicantem; potest tamen inueniri quid reprehendat Deus, & quid culpabile sit in conspectu Dei. At in secundo nihil inuenitur reprehensibile, nec culpabile, nec
23 per Deum, nec per hominem. Papa ergo canonizando aliquem sanctum secundum præsentem iustitiam non errat, quia sic credit eum esse Sanctum, prout informationem recipit secundum allegata, & probata sibi. Nam, vt inquit Augustin. in epist. 35. ad Seuerum Abbatem, [Qui sic creditur vt loquitur, etiamsi falsa loquatur, fideliter loquitur: qui autem non credit quæ loquitur, etiamsi vera loquatur, infideliter loquitur] Ad hoc cap. Homines, & cap. seq.
24 22. quæst. 2. Quantumcumque igitur Summus Pontifex non vera approbet canonizando, vel approbando aliquem sanctum, ex quo fideliter, & vera approbat secundum informationem sibi factam, non errat: Eamdem opinionem complectitur Troil. Maluet. in tractat. de Canonizat. Sanctor. in 3. dub. principali num. 48. vers. Sed
25 quidquid sit: nam errare nihil aliud est, quàm pro alio putare, cap. In quibus, 22. quæst. 2. & est, glos. 1. relata ad textum in c. Quamuis, 38. dist. præcedente probatione Sanctitatis vitæ, & miraculorum quis non potest putare vnum pro alio, quia hoc esset crassum, & supinum putare, cum ipsa probatio miraculorum concludat violentam præsumptionem sanctitatis; & sic non solum excludat errorem, imò includat scientiam.
26 Scire enim dicimus non solum quæ videmus, sed etiam quæ ab alijs audimus, cap. Hoc videtur, 2. quæst. 5. Item ea, quæ non ambigimus, sed vehementer opinamur, l. 2. §. Idem Labeo, ff. de aqua pluu. arcen. sequitur ergo vt Ecclesia, cui facta fuerit talis probatio sanctitatis vitæ, & miraculorum, non possit putare vnum pro alio; & per consequens errare non poterit, secundum eum; qui tamen remittit se ad Cardin. Turtecr. de potest. Papæ quæst. 41. aliàs 51.
27 Cæterum hæc sententia admittit posse contingere vt aliquis sanctus ab Ecclesia Canonizatus sit in inferno; atque ita quoad rei substantiam non discrepet à prima opinione, licèt dissentiat in hoc, quod putat eo casu Ecclesiam non errare: cuius contrarium asserunt Authores primæ opinionis. Quod & verius videtur: nam si canonizatus esset in inferno, vtique Ecclesia putaret aliud pro alio, licèt fideliter; putaret enim Sanctum esse, qui sanctus non est, & sic erraret, vt in d. cap. In quibus, 22. qu. 2. Prætereà hæc distin-
28 ctio videtur destrui per textum in d. cap. A nobis, il secondo, de sentent. excommun. nam quando Ecclesia absoluit non absoluendum, vel ligat non ligandum, quamuis ritè, & rectè procedat secundum allegata, & probata; tamen illius iudicium dicitur falli, vt illic patet. Ad idem §. His ita, 35. quæst. 9. & cap. Lator, infra de re iudic. vbi Ecclesia dicitur decepta. Facit text. in cap. Cum olim, §. Nos igitur, eod. tit. cap. Tum ex litteris, §. 1. vers. Præsertim, supra de restit. in integr. & cap. Cum olim, de dol. & contum.
29 Tertia opinio primò opposita fuit Ioannis de Neapoli in quodl. 11. relati à S. Antonin. in 3. par. titul. 12. §. 2. qui dixit ea, quæ facit Papa cum Cardinalibus, esse duplicis generis. Quædam enim

enim sunt quæ pertinent ad particularia facta
particularium hominum, huiusmodi sunt colla-
tiones beneficiorum ecclesiasticorum, promo-
tionee ad gradus, dignitates; & sententiæ pro
aliquibus, vel contra aliquos latæ; & in talibus
Papa potest errare: & ratio est, quia cum sit pu-
rus homo, & viator, & non confirmatus in gra-
tia, inordinatè potest affici ad aliquoe, & potest
decipi per falsas probationes, & attestationes,
ex quibus procedit in huiusmodi actionibus; &
sic potest errare, & ad hoc facit quod dicetur
in d.cap. A nobis, videlicet quod iudicium eccle-
30 siæ & fallit, & fallitur. Quædam verò sunt, quæ
facit Papa pertinentia ad Statum vniuersalem
totius ecclesiæ vel quantum ad fidem vt sunt de-
terminationes, & declarationee, quæ spectant
ad fidem, & articulos, & acclesiæ Sacramenta, &
omnia alia contenta in sacta Scriptura; vel quã-
tum ad bonos mores, vt sunt statuta, decreta
& decretales: & in talibue quamuie absolutè
pensatis solis personis Papæ, & Cardinalium,
Papa cum ipsis possit errare; supposita tamen
Diuina Prouidentia, & Spiritum Sanctum loqui
per ecclesiam credendum est Papam non posse
errare, quia Christus orauit pro Ecclesia Luc. 22.
Ego pro te rogaui Petre vt non deficiat fides tua: &
dicere, in huiusmodi Papam errare, esset hæreti-
cũ: & ad hoc facit quod dicitur in c. A recta fi-
31 de, 24 q. 1. & ad istud secundum genus dicit ipse
pertinere canonizationem Sanctorum, qui pro-
ponuntur per canonizationẽ vt exemplar & fidei
& sanctæ vitæ, & ab omnibus adorandi, & in
necessitatibus inuocandi.
32 Huic opinioni suffragatur etiam quod in
Ecclesia non potest esse error damnabilis, d. c. A
recta, c. Hæc est fides, c. In Sede, & cap. Cum
Beatissimus, 24. q. 1. Sed hic esset error damna-
bilis si coleretur tamquam Sanctus, qui fuit pec-
cator, quia aliqui scientes peccata eius, crede-
rent hoc esse falsum, & si ita contingeret, pos-
sent ad errorem perduci. Ergo Ecclesia canoni-
33 zando Sanctos non potest errare. Præterea, vt
inquit Augustin. in apist. ad Hieronym. Si in
scriptura Canonica aliquod mendacium admit-
tatur, mutabitur fidee nostra, quæ ex scriptura
Canonica dependet: ad hoc c. Si ad Scripturas,
34 9. dist. & c. Quid ergo, 23. q. 5. Sed sicut tene-
mur credere illud, quod est in sacra Scriptura
ita illud, quod est communiter per Ecclesiam
determinatum; Vnde hæreticus iudicatur qui
sentit contra determinationem Conciliorum,
cap. Sicut, 15. dist. Ergo commune iudicium
Ecclesiæ erroneum esse non potest. De hac ta-
men tertia opinione vide quod dicam infr. n. 39.
35 Quarta opinio est B. Thomæ in quodl. 9. art. vlt.
qui mediam viam sequutus, docuit aliquid posse
iudicari possibile, secundum se consideratum,
quod relatum ad aliquid extrinsecum impossibi-
le inuenitur [Iudicium ergo eorum, qui præ-
sunt Ecclesiæ, potest errare in quibuslibet, si
personæ earum tantum respiciantur. Si verò Di-
uina consideretur Prouidentia, quæ Ecclesiam
suam Spiritu sancto dirigit, vt non erret, sicut
ipse promisit Ioan. XIV: quod *Spiritus adueniens
docebit omnem veritatem*, de necessarijs scilicet
ad salutem: certum est quod iudicium Ecclesiæ
vniuersalis errare in his, quæ ad fidem pertinent,
36 impossibile est. Vnde magis standum est iudicio
Papæ, ad quem pertinet determinare de fide,
quam in iudicio profert, quàm quorumlibet sa-
pientum in scripturis opinioni; cum Cæphas,
quamuis nequam, tamen quia Pontifex, legatur
37 etiam inscius prophetasse Ioan. XI. In alijs verò
sententijs, quæ ad particularia facta pertinent,
vt cũ agitur de possessionibus, vel de criminibus
vel de huiusmodi, possibile est iudicium ecclesiæ
38 errare propter falsoe testes. Canonizatio verò
Sanctorum medium est inter hæc duo: quia ta-
men honor, quem Sancti exhibemus, quædam
professio fidei est, qua Sanctorum gloriam cre-
dimus; piè credendum est nec etiam in his iudi-
cium Ecclesiæ errare posse] Hæc S. Thomas, cui
consentiunt Cardin. Turrecr. in Summa de Eccl.
seu de potest. Papæ, q. 51. & 73. & hoc præmit-
tit lib. 2. n. 110. S. Antonin. in 3. part. tit. 12. c. 8.
§. 2. Melchior Can. lib. 5. de locis Theolog. c. 5.
Syluest. In ver. Canonizatio, num. 2. circa fin.
Tabiena, in eod. ver. nu. 2. Couarr. var. resolut.
lib. 1. cap. 10. n. 13. & fusiùs omnibus Ambros.
Catharin. in peculiari libello huius quæstio-
nis.
39 Hæc opinio mihi valdè probatur, tum quia
est D. Thomæ, qui in huiusmodi secretis semper
aut ratione, aut reuelatione fuit edoctus ante-
quam scriberet, & cuius doctrina fuit per Eccle-
siam approbata, vt apud Syluestrũ in ver. Omis-
sa primo, num. 9. vers. Et ideò circa istam quæ-
stionem, & in ver. Lex, §. 13. in 3. dicto. Tum
quia est media inter primam, & tertiam opinio-
nem ad inuicem oppositas, arg. l. Antiqui, ff. Si
pars hæredit. petat. Deflectit enim à prima, quia
S. Thomas negat ecclesiam in canonizatione
Sanctorum errare posse, quod prima opinio af-
firmat absolutè, & minus rationabiliter. Defle-
ctit verò à tertia, quia S Thomas docet piè cre-
dendum esse Ecclesiam in hoc errare non posse:
sed tertia opinio asseric, ita credendum ex ne-
cessitate salutis; & sic damnat primam opinio-
nem tamquam hæreticam, quod planè durum
videtur, cùm habeat sectatores primarios Ca-
nonistas, & doctissimum Caietanum, & articu-
lus nondum sit ab Ecclesia diffinitus; per id,
quod habetur, & notatur in c. Cum Christus,
infra, de Hæretic. & per Innoc. in c. Ne inni-
teris, supra, de constit. vbi ait [Si Sancti diuer-
sas opiniones inter se habeant in his, quæ ab ec-
clesia non sunt diffinita, licitum esse cuique quod
vult dicere] Cuius dictum sequuntur ibi Host.
num. 3. & Bart. in l. fin. C. de Pœn. Iud. qui mal.
iudic. Ad hoc c. Neque, 9. dist.
Superest nunc respondere ad argumenta in
contrarium adducta pro prima opinione.
40 Non obstat igitur primum. Quoniam, vt re-
spondet S. Thom. dict. quodlib. 9. art. vlt. ad 1.
Diuina Prouidentia præseruat Ecclesiam ne in
talibus per fallibile testimonium hominum fal-
latur; &, vt inquit Couarr. loco citato, piè cre-
dendum est Summum Pontificem in perscrutan-
dis eius, qui in Sanctos est referendus, & mira-
culis, & gestis, ab ipso Spiritu Sancto instrui:
ad hoc c. Qui contempta, & c. Frustra, 8 distin.
c. Loquitur, 24. q. 1. c. Quis nesciat, 11. dist.
Non obstat secundum, quia Pontifex, cuius
est canonizare Sanctos, potest verificari de statu
alicuius per inquisitionem vitæ & attestationem
miraculorum, & præcipuè per instinctum Spiri-
tus

tus Sancti, qui omnia scrutatur etiam profunda Dei. Ita S.Thom.loc.cit.in respons. ad primum.

41 Nou obstat tertium, quia vt respondet Augustin.Triumph.de potest. eccles. q.14. art.4. ad 2. [Quamuis per ista opera noo possint discerni boni à malis, quia ieiunia, & orationes,& eleemosynæ possunt fieri bono animo,& malo: sunt tameu quædam opera,quæ habent circumuolutam malitiam, nec possunt bono animo fieri, vt opera prohibita à lege diuina, per quæ boni discernuntur à malis,iuxta illud Matth. 7. *A fructibus eorum cognoscetis eos*. A talibus ergo si aliquis homo immunis fuerit inuentus,& comprobatum fuerit in bonis operibus habuisse semper constautiam,& supra modum humanum excelleutiā secundum præsentem iustitiam, potest in Sanctū canonizari cum attestatione miraculorum]Hęc ille. Sed esto bona opera per se non perhibeant testimonium infallibile sanctitatis,tamen diuina Prouidentia præseruat iudicium ecclesiæ ne fallatur, vt dictum est suprà in respons. ad primum.

42 Non obstat quartum,nempe c. A nobis, il secoudo,de sent. excom.Quoniam procedit in his tantùm,quæ pertinent ad particularia facta,non autem in his,quæ concernunt statum vniuersalē totius ecclesiæ,qualis est canonizatio Sanctorum vt constat ex dictis suprà in 3. & 4. opinione, & est ex mente Host.in d. c A nobis,n.3.dum dicit, illum textum non habere locum in ecclesia generali simul congregata, quæ nunquam errare potest c. A recta,24.q.1.consentit ibi Io.Andr. n.4.

43 Non obstat quintum, quia oratio fit ab ecclesia, etiam vt impleantur, quæ Deus promisit, & infallibilia sunt, sicut Samuel in cinere, & sacco postulabat impleri quod promiserat Deus, non quod esset incredulus futurorum,sed ne securitas negligeutem,& negligentia pareret offensam, vt est textus singularis in cap. Prædixerat, de pœn. dist. 1.

44 Non obstat vltimum, Tum quia dictum illud licet passim tribuatur Augustino,tamen hoc negant Couar.& alij. Ac præterea esto illius author fuerit Augustinus, tamen secundum Couarr.vbi supra dum dixit, multa corpora *Sanctorum* veneramur in terris, quorum animæ cruciantur in infernis, hoc tantùm intellexit, videlicet nos venerari multa corpora, quæ putamus esse Sanctorum ab ecclesia canonizatorum, & tamen non sunt illorum,sed potius damnatorum hominum, & fortasse infidelium Latronum, Sicariorum, & huiusmodi. Iudicium ergo ecclesiæ in hoc non fallitur, quia diffinit aliquem esse Sanctum,putà D.Hieronymum;sed non diffinit tale corpus esse D.Hieronymi:& fieri potest vt anima,quæ illud corpus informabat fuerit alterius,& crucietur in

45 Inferno. Licèt nec circa approbationem reliquiarum error sit præsumendus,vt ibi per eum,maximè in Ecclesia Romana. Ad hoc c.1.inf.de reliq. & vener. Sanct.& notat per Io.Andr. in c. A nobis, il secondo, n.4. de sent. excomm.

DE TESTIBVS,

Cap. Non debet.

SVMMARIVM.

1 *ACcusatus criminaliter pendente accusatione non potest in testem produci, nisi in criminibus exceptis.*
2 *Et quæ sint huiusmodi crimina.*
Item non potest alium accusare, nec Ordines suscipere, nec esse alterius procurator. n.1.& 9.
3 *Secus si fuerit accusatus ciuiliter.*
4 *Quod verum est si sit emendatus de crimine, nec eum comitetur infamia.*
5 *Cum accusatur quis de crimine, statim grauatur eius opinio.*
6 *Accusatio ciuilis infamiam non irrogat, nec repellit à promotione.*
7 *Testimonium, accusatio, & Ordo æquiparantur in repellendo.*
8 *Accusationis pendentia præiudicat in quærendis, sed non in quæsitis.*

NON DEBET, Ponit regulam,& casum exceptum, quam secundò probat per duo similia, ibi, *Cum etiam*. Ioan.
1 Andr. Quæsitum fuit vtrum accusatus criminaliter pendente accusatione possit in testem produci. Et respondet Papa non posse,quia nec alium accusare, nec Ordines suscipere po-
2 test, iuxta primum dictum. Fallit in criminibus exceptis, Hoc dicit Baldus. Et quæ sint crimina excepta vide hic plenè per Abbat. Antiq. à n.1. vsque ad n. 6.
3 Nota primo ibi, *De crimine*: Accusatum ita demum repelli à testificando, & alijs, de quibus in littera, si fuerit accusatus criminaliter ad pœnam, seu vindictam; secus ergo si ciuiliter ad interesse, vt hic notant glos. 1. ante medium vers. Præterea ex eo. Innoc. Host. & Io.Andr. omnes in princ. Bald. num.3. Abb. & Ioan.de Anan. in
4 summario textus, & reliqui omnes. Quod verum est, secundum glo. & Host. vbi supra si sit emendatus de crimine, & eum non comitetur infamia, vt in cap. Testimonium, supra eod. & arg.
5 cap. Per tuas, inf. de simon. Ratio differentiæ est, quia cùm aliquis accusatur de crimine, statim grauata est eius opinio, vt hic dicit gloss. 1. in princ. & est textus in c. Tantis Daniel, 81. dist. vbi id notant Archid. Bellam. Turrecr. Gemin.& Præpositus, omnes in princip. Vnde nil mirum si repellatur à testimonio, vt hic, & in c. Testimo-
6 nium, supra eod. At verò accusatio ciuiliter intentata infamiam non irrogat, vt cap. Tuæ, sup. de Procurat. & cap. Super his, infr. de accusat. Vnde nec repellit à promotione, vt notat Innoc. in cap. Qualiter, il secondo, in gloss. magna, vers. Et nota quod tres, eod. tit. & ex facto respondit Gemin. cons. 77. Quia super præmissis, nu.4. vers. Tertiò, ratione causæ, & leg. & not. in d. c. Testimonium, sup. eod.
7 Secundò nota ex hac Decretali testimonium, accusationem, & Ordinem æquiparari in repellendo,

lendo, secundum glos. hic ante medium, vers. ex hac enim Decretali.

8 In glossa magna pro intellectu textus fac regulam, quod pendentia accusationis praeiudicat in quaerendis, sed non in quaesitis, arg. l. Pluribus, §. Et si placeat, ff. de ver. Obligat, l. prima, §. Quamuis autem, ff. de postul. & §. vlt. 15. q. 1. & ita hanc regulam, constituunt in c. Omnipotens, de accusat. Petr. de Anchar. n. 2, Ioan. de Anan. n. 3. Mar. Socin. eodem num. & Felin.

9 in 2. not. Et propterea accusatus non potest esse testis, nec alium accusare, nec ad Ordines, vel dignitates promoueri, nec esse alterius procurator, vt in glossa quia in his agitur de quaerendis, sed bene potest bona sua administrare, testamentum condere, pecunias sibi debitas exigere, instrumenta conficere si sit Tabellio, & alia id genus; quia in his agitur de quaesitis, vt scripsi in praedicta Decretali Omnipotens, n. 7. 8. & 9. de accusat. vbi plene videas.

DE TESTIBVS Cogendis.

Cap. Peruenit, il primo.

SVMMARIVM.

1 *Testis compellitur fraudem illius detegere, qui probationis copiã aduersario subtrahit.*

2 *Testes compelluntur etiam in criminali, quos accusatus maliciosè accusatori subtraxit.*

3 *Accusari quis potest eodem libello de duobus criminibus capitalibus.*

4 *Testis, qui iurauit contra aliquem non testificari, iuramento non obstante debet compelli.*

5 *Iuramentum de testimonio contra aliquem non ferendo est illicitum, ac temerarium.*

6 *Reipublicae interest peccata nocentium esse nota.*

7 *Instrumentorum appellatione veniunt etiam testes.*

8 *Procedit in materia lata; secus in restringibili. Testem occultans domi sua qua poena puniatur. ibidem.*

9 *Testis in criminali compellitur testificari an fuerit adstrictus à parte ad non deponendum.*

10 *Archiepiscopus, qui processum contra se fabricatum subtraxit, an habeatur pro conuicto de criminibus, de quibus fuit accusatus, an ve, & qua poena pro subtractione sit puniendus. & num. seqq. vsque in fin.*

11 *Corpus delicti constare debet etiam si reus verè, vel fictè sit confessus, nec aliàs potest sequi condemnatio. & num. seq.*

12 *Confessio ficta vel praesumpta non potest magis operari, quàm vera.*

13 *Corpus delicti constare debet, vt damnari possit contumax, qui in vim statuti, vel consuetudinis habetur pro confesso.*

14 *Probationes aduersario subtrahens ostendit se iniquam litem fouere.*

15 *Et pro conuicto haberi debet. Sed contra. num. 18. Distinguitur. num. 19.*

16 *Iudicem qui tentat corrumpere, litem perdit, siue* Prosp. Fagn. in 2. Decret. *priuata sit lis, siue publica, siue fiscalis.*

17 *Subtrahens instrumenta praesumitur habere malam causam, nec est opus aliud probare ad eum conuincendum.*

20 *Stupri poena de iure Canonico est depositio.*

21 *Adulterij poena depositio, & perpetua detrusio in monasterium.*

22 *Fornicationis simplicis poena quae sit.*

23 *Subtrahens aduersario probationes experiri debet in se Iudicis auctoritatem clusam.*

24 *Poena surripientis instrumenta, & scripturas publicas est legis Cornelia de falsis.*

25 *Nisi scriptura subrepta sint nulla, & informet.*

26 *Causa commissio contra Episcopos debet esse specialis, & manu Papae signata.*

27 *Auditor Camerae generalem habet facultatem procedendi contra Episcopos, eosque puniendi absque Signatura Papae. & num. seqq. Etiam pro delictis, pro quibus veniret imponenda poena depositionis, vel priuationis. num. 29.*

28 *Monitoria tamen vt personaliter compareant, decernere non potest sine Commissione manu Papae Signata.* 29.

29 *Episcopi citari, vel moneri non possunt ad personaliter comparendum, nisi pro criminibus, pro quibus poena depositionis veniret imponenda.*

30 *Clausula* huc praeiudicio, *vel* dummodo non sit alteri ius quaesitum, *& alia praeseruatiua, intelliguntur praeterquam in expressis.*

1 PERVENIT, il primo, duos habet intellectus: quidam enim, vt Laurent. intelligunt hanc decisionem, vt sonat littera, ita vt testis sit cogendus tantummodo reuelare fraudem accusati, Qui eum adstrinxit iuramento, ad non deponendum contra ipsum; & sic tantùm deponere super coactione, non autem super principali crimine, & secundum hanc lecturam communiter sic summatur, Compellitur testis fraudem illius detegere, qui probationis copiam aduersario subtrahit, ita Ioan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Anchar. & Imol. Alij verò intelligunt hunc textum largiùs, adeò vt testis sit compellendus deponere etiam super principali; & quod hic dicitur ad detegendum tantae fraudis commentum, supplent, & nihilominus ad deponendum super principali. Et secundum hunc intellectum, quem posuit glos. vltima hic, & Abb. dicit esse verum, & communem. Decretalis hoc intendit. Compelluntur testes etiam in criminali, quos accusatus maliciosè accusatori subtraxit. Primò ponitur facti narratio. Secundò Iudicis institutio, ibi, *nos igitur*, vel communis diuisio, vt innuitur ibi, *respondemus*,

3 Nota primo, ibi, *simoniae*, & *adulterij*, posse quem eodem libello accusari de duobus Capitalibus criminibus, prout ex hac littera notat Bald. post princip. vers. In text. ibi, *simonia*, & Anchar. num. 1.

4 Secundò nota ibi. *Iuramento adstrinxit, vt non deponeret contra ipsum*: testem, qui iurauit contra aliquem non testificari, non obstante iuramento, esse nihilominus compellendum ad

5 testimonium ferendum: & est ratio, quia huiusmodi iuramentum est temerarium, & illicitum; & ideo non seruandum, vt cap. Intimauit, & ibi Bald. num. 2. & cap. Constitutus, il primo, supra de testib. & denunciari debet non teneri

tali iuramento, vt dicitur in prædicta Decretali Constitutis, vt in cap. Olim, infr. de accusat. & firmat glos. 1. hic Hostiens. in princ. in ver. Iuramento, & communiter Doctores.

Etenim cum ferre testimonium sit munus publicum, ad quod etiam inuitus quis compellitur, non potest huic iuri publico etiam interecedeote iuramento derogari, cap. Si diligenti, supra de for. compet. & notat Abb. in d. cap. Inti-
6 mauit in principio. Item est contra bonos mores quemquam inducere ad occultandam veritatem, cum Reipublicæ intersit peccata nocentium esse nota, l. Eum qui nocentem, ff. de iniurijs cap. Vt famæ, de sent. excomm. vnde licet testes in criminalibus non compellantur, tamen malum est eos ad testimonium non perhibendum iureiurando adstringere, vt hic in verf. Nemo debet, & clariùs in dicto cap. Constitutis, supra eod. secundum Abbat hic in 1. not.

7 Tertiò nota ibi, *quorum appellationes testes continentur*. Textum expressum, quod testes veniunt appellatione instrumentorũ, nimirũ, quia causam instruunt, vnde meritò appellari possunt instrumenta, l. 1. ff. de fide Instr. & l. In exercend. C. eod. c. Notionem, § Instrumentorum, de verb. signif. secundum Goffred. hic. & not. Bart. in l. Admo-
8 nendi, in fin. ff. de iureiur. quod tamen procedit in lata significatione; Secus in materia strictè intelligenda, cum aliud sit instrumenta, aliud testes, vt hic per Butr. in 2. notab. Abb. num. 1. & Felin. n. 1. & 2. verf. Vbi autem essemus, ideoque licet subtrahens instrumenta teneatur crimine falsi, vt dicam infra num. 24. tamen occultans per vim testem domi suæ, vt veritas non appareat, non punitur pœna falsi, cum hoc non reperiatur iure cautum, sed alia arbitria secundum Bald. hic num. 2.

Quartò nota ibi, *experiri debet in se iudicis auctoritatem elusam*, eum qui probationes aduersario subtrahit, esse puniendum, Butr. hic num. 3. & Abb. in vlt. notab. Sed de hoc latiùs infra in prima quæstione.

9 Vltimò nota ibi, *ad detegendum tanta fraudis commentum*. In criminali causa testem compelli ad testificandum super hoc an fuerit adstrictus à parte ad testimonium non perhibendum, Butr. hic in 1. notab.

10 QVÆRO, de notabili quæstione facti. Quidam Archiepiscopus in Regno Neapolitano inquisitus de homicidio, adulterio, stupro, & alijs excessibus subtraxit processum informatiuum, contra eum per Commissarium Auditoris Cameræ desuper fabricatum. Quæsitum est, an propter huiusmodi subtractionem de talibus excessibus habeatur pro conuicto. An ve, & qua pœna pro eadem subtractione sit puniendus.

11 Circa primam partem quæstionis, quod spectat ad crimen homicidij, palam est Archiepiscopum condemnari non posse, quia non constat de corpore delicti, & cum confessio resultans
12 ex subtractione processus, sit ficta, vel præsumpta, secundum Hostien. hic num. 1. in ver. Ostendit, non potest magis operari, quàm confessio vera, vt per Bald. in l. 2. §. Quod si actor, in fin. nu. 4. verf Nota hic, & verf. Facit ad quæstionem, &c. C. de Iufam. propter calumn. dand. Sed si reus verè confiteretur se homicidium commisisse, non posset ex tali confessione damnari, nisi aliter de homine occiso constaret, Bart. in l. Diuus, nu. 2. ff. de test. milit. Angel. de malefic. in ver. Et vestem cælestem, num. 25. verf. Quid si confitetur, Boss. tit. de delictis, num. 22. Clar. in pract. criminal. §. fin. quæst. 55. verf. Potest etiam Farinacius alios cumulans de inquisitione, quæst. 2. n. 7. Ergo longè minus damnari potest ex præsumpta
13 confessione resultante ex subtractione processus; ideoque stante statuto, vel consuetudine vt contumax habeatur pro confesso, si de corpore delicti non constet, non potest sequi condemnatio, quia si confessus verè non potest condemnari non constito de corpore delicti, multò minus fictè confessus. Ita Guilielm. de Benedict. in cap. Raynutius, part. 2. ver. Mortuo itaque testatore, il primo, num. 162. & seq. de testam. quem refert, & sequitur Farinac. d. nu. 7. verf. Amplia quintam ampliationem.

14 Sed quod pertinet ad alia crimina contra Archiepiscopum inducitur primo hæc Decretalis vbi qui subtrahit aduersario probationes ostendit iniquam à se litem foueri quæ verba desumpta sunt ex l. Prouidendum, C. de postulan. & locum habent etiam in criminali, vt innuit littera huius textus ibi, *de simonia, & adulterij crimine accusatus*: & obseruant Host. in princip. Ioan. Andr. num. 2. Abb. & Felin. in Summario textus. Ponderandum est enim verbum *ostendit*,
15 quod probat accusatum ex hoc solo, quod malitiosè subtraxit probationes fisci, censeri malam causam souere, & haberi pro conuicto; videtur
16 enim confiteri crimen, arg. l. Quoniam, ff. de his qui not. infam. Idque ad exemplum eius, qui tentat iudicem corrumpere, vt l. 1. C. de pœna iudic. qui mal. iudic. vbi qui diffidentia iustæ sententiæ in pecuniæ corruptelam prorumpit, litem perdit, siue priuata sit lis, siue publica, siue fiscalis, vt ibi per Bald. & Salic.

Secundò ad hanc partem inducitur text. in cap. Constitutis, il primo, supra de testibus vbi cum Archiepiscopus esset de simoniæ crimine accusatus, & eius consanguinei probationes accusatori subtraxissent, textus decidit id factum præsumi de voluntate ipsius Archiepiscopi, Ideoque ab officio Pontificali eum suspendi iubet; si igitur Archiepiscopus ibi punitur ex sola præsumptione resultante ex subtractione probationum facta per consanguineos, eodem modo, & fortiùs puniri potest ex præsumptione resultante ex propria ipsius subtractione.

17 Tertiò adducitur tex. in l. Si de possessione, C. de probat. ibi, *ad emptionis probationem non est indicijs alijs opus, sed instrumentorum furtum monstrare sufficit*: & ita subtractio probationum facit plenam fidem contra subtrahentem, vt ibi per Bart. in princ. & n. 2. in secunda lectura, & per Bald. nu. 1. verf. Sed instat quærens, vbi ait subtrahentem instrumenta præsumi habere malam causam, nec esse opus aliud probare ad eum conuincendum.

Quartò adducitur authoritas Hostien. hic n. 1. in ver. Ostendit, qui post Laurentium tenet apertè hunc Archiepiscopum Genuens qui malitiosè fisco, seu accusatori subtraxit probationes, ex hoc haberi pro conuicto, & confesso de criminibus simoniæ, & adulterij, de quibus fuerat accusatus. Idem tenet Cardin hic num. 2. & seq. Bart. in d. l. Prouidendum, in antiqua lectura

in

in fin. C. de postulan. Innocen. in cap. Intimauit, in princ. supra de testibus: dicens eum, qui subtrahere voluit aduersario copiam probationis causam perdere, per hanc Decretalem, & §. Tria, 3. q. 7. Idem voluit Angel. in l. 1. §. Si reus, ff. de eo per quem factum erit Guidopap. sing. 99. Farinac. de testibus, qo. 78. n. 144. & seqq.

18 Sed pro Archiepiscopo videtur glos. vltima in d. l. Prouidendum, quæ exponens litteram ibi, *ostendit iniquam à se litem foueri*, sic ait, [Præsumitur enim contra eum, sed ex tali præsumptione non damnatur; Idemque videtur sentire glos. hic in ver. Ostendit, & Innocent. in princ. dum dicunt subtrahentem aduersario probationes fouere iniustam causam præsumptiuè; & sic videntur innuere, vt pro conuicto non habeatur, quod apertè voluit hic Vincentius, qui tenuit ex sola subtractione quem non haberi pro conuicto, si aliàs foueat iustam causam; & consensit Ioann. Andr. post Philipp. hic onm. 5. dicens talem non eo ipso litem amittere, si bonam habeat causam Bald. in d. cap. Intimauit, n. 2. & in d. l. Prouidendum, nu. 4. in fin. C. de postul. vbi exponendo illum textum in ver. Ostendit, dicit semipleoa probatione, non autem efficaci præsumptione: & sequitur Felin. in eod. cap. Intimauit, in fin. & idem Felin. in cap. Cum venerabilis, nu. 21. de except. vbi de communi Boer. alios referens dec. 192. n. 3.

Pro concordia Henric. Boich. in hoc cap. o. 2.

19 distinguit sic. Aut reus non est conuictus ad plenum de huiusmodi subtractione callida, vel maliciosa, & tunc ex hoc solo non habetur pro conuicto, nec præsumitur contra ipsum in negocio principali: nam etsi præsumptionem probare non oporteat, quia ius illam inducit, tamen factum ipsum, ex quo resultat, concludenter probari debet, cap. Cum inter N, seniorem, supra de elect. cap. Tertio loco, de probat, & c. Illud, & cap. Tertio loco, de præsumpt. Aut de subtractione est plenè conuictus; & tunc aut quæris vtrum talis habeat contra se præsumptionem, quod malam causam foueat: & concludendum affirmatiuè, vt hic patet; & ita intelligas opinionem glos. & Innoc. hic, dum exponunt verbum, *ostendit*, idest præsumptiuè. Aut quæris, an pro conuicto habeatur in negocio principali; & tunc subdistingue: nam aut talis non ostendit claris, & euidentibus documentis innocentiam suam: & tunc pro conuicto habetur; & ita procedat opinio Hostien. arg. d. l. 1. C. de pœn. iud. qui mal. iud. & l. Si de possessione, C. de prob. Aut ostendit claris, & euidentibus documentis iustitiam causæ suæ, & hoc casu non habebitur pro conuicto, sed in sua iustitia auditur; & sic intellige opinionem Vincentij, & sequacium: oam cùm talis propter subtractionem pro mora iudicis extraordinariè puniri debeat, vt mox dicetur in secunda parte quæstionis, iniquum esset ipsum alia pœna, scilicet amissionis causæ, & sic duplici pœna puniri, vt cap. At si Clerici, supra de iudic. & arg. c. Ex parte, infr. de Cler. ægrot. & l. Diuus, ff. de off. Præsid. Quam distinctionem totidem ferè verbis sequitur Bellam. hic n. 1. & Boer. d. dec. 192. n. 9.

Et cùm sit satis æqua, & opiniones conciliet, videtur omnino amplectenda.

Applicando igitur distinctionem Henrici ad casum propositum, cùm Archiepiscopus de subtractione processus violenta, & callida ad veritatem occultandam fuerit plenè conuictus ex compluribus testibus de visu contra ipsum fortiter examinatis, ac repetitis, nec aliunde probauerit innocentiam suam claris, & euidentibus documentis, quin potius constet saltem semiplenè de opposito ex Summario processus ab eodem recognito, & habito pro orginali, consequens est, vt coniungendo probationem saltem semiplenam, quæ resultat ex surreptione processus, cum alia semiplena resultante ex Summario testium, pro conuicto haberi debeat de criminibus, de quibus fuit accusatus. Quare de rigore iuris esset deponendus, & in monasterium detrudendus, quia pœna ordinaria stupri de

20 iure Canonico est depositio, secundum communem opinionem, de qua testantur Diaz in pract. criminal. Canon. cap. 77. & Clar. post alios in

21 pract. crimin. §. Stuprum, vers. Sed quæro, & pœna adulterij similiter est depositio, & perpetua detrusio in monasterium, & est communis opinio, vt dicunt Couarr. in 4. Decretal. 2. par. c. 7. n. 19. Diaz vbi supra c. 79. & alij apud Clarum in §. Adulterium, vers. Sed quæro, & probatur in c. Lator iuncta, glos. 1. 2. q. 7. vbi Episcopus Dyaclinæ ciuitatis depositus fuit propter

22 adulterium, vel incestum. Quinimo etiam pro simplici fornicatione deponitur, & in monasterium detruditur non modo clericus, c. Si quis Clericus; & cap. Presbyter, 71. distin. sed etiam Episcopus, vt patet ex Canone 25. Apostolorum, cuius hæc sunt verba [Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus post Diaconij gradum acceptum fuerit fornicatus, aut mœchatus, deponatur, & ab Ecclesia proiectus, inter laicos agat pœnitentiam] refertur in c. Si quis episcopus, 81. distin. & quamois rigor antiquorum Canonum hodie non sit vsquaque obseruandus, eo quod defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtionis Canonicæ non patitur in omnibus manere censuram, vt legitur in cap. Fraternitatis, 34. distinct. Ideoque pro simplici fornicatione hodie non fiat depositio; vt cap. A multis, de ætat. & qualit. tamen secus est, si sit notoria, vel scandalosa, aut diu continuata, cap. Quam sit, infr. de excess. Prælat. & cap. Ex parte A, supra de testibus, cùm concordan. vt per Butr. in c. At si clerici, n. 13. vers. Per hoc patet, simplex fornicatio: & ibi etiam per Abb. o. 35. de iudic. quia tamen hoc casu Archiepiscopus de huiusmodi excessibus non fuit conuictus, vel confessus per rei veritatem, sed per præsumptionem à iure inductam ex subtractione processus, vt hic; benigniùs agendo, mitiori pœna extra ordinem videtur puniendus.

23 Circa secundam quæstionis partem planum est Archiepiscopum esse puniendum etiam pro subtractione processus text. clarus est hic in illis verbis, *& experiri debet in se iudicij auctoritatem elusam*: & in l. Prouidendum, C. de postul. ibi *authoritatem iudiciariam à se delusam experiatur* scilicet pœna docente, secundum Host. hic n. 2. in ver. In se & Ioan. Andr. eod. n. in verb. experiri debent: & notant Butr. & Imol. n. 3. & Abb. in vlt. not. nempe quia instrui non potuit super meritis causæ illo procurante, l. Nec quicquam,

§. fin. ff. de offic. Proconf. glos. hic in verb. Elu-
24 sam. Hostien. n.2. in cod. ver. Subripiens autem
instrumenta, seu scripturas publicas tenetur cri-
mine falsi. vt l. eum, C. ad leg. Cornel. de fals.
& l. Paulus, ff. eod. Bald. hic nu. 1. & pœna falsi
est deportatio cum publicatione bonorum, l. 1.
§.fin. ff. eod. tit. hæc tamen pœna hodie non est
in vsu, vt attestatur Clar. in pract. crimin. §.Fal-
sum, vers. Sed quæro. Ideoque reus pro subtra-
ctione huiusmodi extra ordinem pro motu iudi-
cis puniri debet. vt hic dicunt Henr. Boich. n.3.
& Felin. eod. num. circa fin. vers. Et adde Bal-
dum.

25 Non obstat quod subripiens scripturas nullas,
& informes nullatenus sit puniendus, vt l. Si quis
aliquid, la seconda, §. Testamentum, ff. de pœn.
vbi dicitur, Testamentum, quod nullo modo va-
let, impunè supprimitur, & per illum text. not.
Bart. in l. Qui testamentum, n.1. ff. ad leg. Cornel.
de fals. Menoch. de arbitr. Iudic. lib.2. cas. 306.
26 num. 15. & casu 311. num. 9. Hoc autem casu
processus fabricatus à Commissario fit nullus
ex defectu iurisdictionis, quia illius commissio
non fuit signata manu Sanctissimi, prout requi-
ritur ex decreto Concil. Trident. cap. 5. sess. 24.
27 quoniam responsum est Auditorem Cameræ esse
iudicem Ordinarium quorumcumque Prælato-
rum, & habere facultatem procedendi etiam con-
tra Episcopos tam per viam inquisitionis, quàm
accusationis, seu denunciationis, & instigatio-
nis, eosque culpabiles repertos puniendi, dum-
28 modo tamen monitoria contra Episcopos ad
comparendum personaliter non nisi prævia com-
missione manu Papæ signata decernat, vt ex-
presè cauetur in Bulla Gregorij XIV. impressa
post practicam Salustij Tiberij §. 12. & in alia
Pauli V. incipien. Eximiæ §.12. & 13. in Bullar.
tom.3. pag.214. Atque ita Signatura Papæ non
requiritur, nisi in casu illo speciali, cum monito-
ria decernuntur ad personaliter comparendum.
Quod etiam statuit Pius IV. in Constitutione 10.
De salute Gregis §.3. tom.2. pag.20. nam illa
exceptio firmat regulam in contrarium in alijs
casibus non exceptis, l. Nam quod liquidæ, §. fin.
ff. de pœn. legat.

29 Rursus cùm Episcopus nisi ex causa, ex qua
deponendus veniret, nequaquam citari possit ad
personaliter comparendum, vt statuitur eiusdem
Concilij decreto sess. 13. cap. 6. exceptio illa
dummodo, &c. declarat regulam de materia
exceptionis; & sic etiam de grauioribus delictis
esse intelligendam iuxta theoricam Bald. con-
sil.401. super facto nu.2. vers. Secundò quæritur,
lib.5. quod etiam innuunt illa verba *Constitu-
tionum*, d. §.12. pro quibuscunque criminibus,
cum dictio, *quibuscunque*, sit effrænata, & vniuer-
saliter omnia includat, c. Solitæ, supr. de maior.
& obed. vnde sensus Constitutionum est; Audi-
tor Cameræ ex generali commissione procedere
possit contra Episcopos pro quibusuis crimini-
bus etiam depositione dignis absque signatura
Sanctissimi, dummodo tamen pro ijsdem crimi-
nibus eos non citet vt personaliter compareant
sine Commissione manu Sanctissimi signata; &
consequenter sublata est Concilij depositio dict.
cap.5. sess.24. quatenus requirit Commissionem
specialem, & manu Sanctissimi signatam in pro-
cessu per A. C. pro grauioribus delictis contra
Episcopos conficiendo. Nec refert quod Con-
cilio Tridentino non fuerit expressè derogatum.
Quia huiusmodi derogatio non requiritur, sed
satis est, vt Pontifex statuat, prout statuit hoc ca-
su, contrarium eius, quod Concilium disponit,
vt declarauit Pius V. & sæpius censuit S. Congre-
gatio eiusdem Concilij Interpres, vt scripsi ple-
nè in cap. Nulla, nu.86. infra de concess. præben.
30 Quemadmodum nec refert, quod in præcitatis
Bullis Gregorij XIV. §. 36. & Pauli V. §. 38.
adiecta sit clausula [Per præsentes tamen non
intendimus Concilij Tridentini decretis in ali-
quo derogare, vel aliàs præiudicare, sed illa
salua esse, & in suo robore permanere, eaque
omnia omnino, & inuiolabiliter seruari manda-
mus] Quoniam cum facultas procedendi con-
tra Episcopos ex generali Commissione absque
signatura Sanctissimi obuiet expressè Concilio
Tridentino, vt ostensum est supra, huiusmodi
clausula præseruatiua decretorum Concilij, vt
euitetur contradictio, intelligi debet, præterquā
in expressis, prout de clausula, *sine alicuius præ-
iudicio*, tradit Oldrad. cons.330. Ad idem vide-
tur in fin. Card. Seraphin. decis.1445. nu.4. Ro-
ta decis.155. nu.2. part.7. recent. Et de clausu-
la, *dummodo non sit alteri ius quæsitum*, Crescen.
decis.7. in fin. de iur. patr.

Ex his cùm Archiepiscopus memoratus per
sententiam diffinitiuam Auditoris Cameræ con-
demnatus fuerit in pœnam extraordinariam re-
legationis in monasterium Nursiæ, suspensio-
nisque à Diuinis, & ab exercitio iurisdictionis
per triennium, ac deinde ad beneplacitum San-
ctissimi: In Congregatione super reuisione præ-
dictæ sententiæ de mandato Sanctissimi D.N.PP.
Innocentij X. habita in ædibus meis die 10. Iu-
lij 1647. cui interfuerunt DD. Auditor Cameræ,
Farnesius Episcopus Patracen. Vitricius Episco-
pus Alatrinus, Procurator Fiscalis, & Locumte-
nens criminalis A. C. re accuratè discussa, & Ar-
chiepiscopo, eiusque Procuratoribus, & Aduo-
catis sæpius auditis, vnanimiter censuimus benè
fuisse per A. C. iudicatum; & ita referendum
Sanctitati Suæ.

DE FIDE INSTRVMENTORVM.

Cap. G. Perpetuus.

S V M M A R I V M.

1 *Appellari potest à iudice, qui parti hoc pe-
tenti non facit edi communia instrumen-
ta.*
2 *Vicarij alij perpetui, alij temporales.*
3 *Vicarij perpetui qui sint.*
4 *Et an habeant Ecclesiam in titulum.*
5 *Vicarius temporalis non est censendus Vicarius, nec
comprehenditur Vicarij appellatione.*
6 *Vicarius perpetuus pro spectantibus ad Vicariam
suam potest agere, & conueniri.*
7 *Reconuentio coram iudice delegato fieri potest etiam
in causa spirituali.*
8 *Instrumenta cōmunia debent edi postulanti ad fun-
dan-*

dandam intentionem etiam in causa reconuentionis.

9 *Appellans si culpa iudicis, vel partis acta primæ instantiæ ad Iudicem appellationis transferre nequit, quo remedio sit ei succurrendum. & n. 20. & seqq. vsque ad num. 31.*

10 *Acta omnia primæ instantiæ tenetur appellans expensis suis producere coram iudice appellationis tam de iure communi, quàm ex Concilio Tridentino.*

11 *Siue procedatur ex officio, siue ad querelam partis & tenetur transferre etiam acta, quæ occasione eiusdem causæ coram alio iudice gesta fuerint.*

13 *Etiamsi acta ad iustitiam causæ non faciant.*

14 *Quod ex Concilio habet locum etiam in prophanis spectantibus ad forum ecclesiasticum.*

Non autem in prophanis per appellationem ad iudicem ecclesiasticum deuolutis. num. 17.

Item locum habet etiam in actis factis coram Delegato Apostolico.

16 *Et iudex, & notarius cogi possunt exhibere acta originalia si de fide exempli sit dubium.*

18 *Item debet locum etiam si causa fuerit euocata ad Curiam.*

19 *Sententia non visis actis etiam probatorijs est nulla.*

21 *Acta tradenda sunt appellanti per iudicem à quo intra triginta dies, aliaquin sine illis causa prout iustitia suaserit terminanda est.*

22 *Et iudex, vel notarius in hoc culpabiles puniuntur vt hic.*

23 *Acta si iudex à quo, vel appellatus negauerit se habere, vel noluerit exhibere, Iudex ad quem absoluet appellantem, & pronunciabis acta si vnquam reperiantur fore cassa, & vana. & num. 29.*

Dummodo appellans velit expensas subministrare. num. 30.

24 *Sententia lata sub conditione extrinseca non valet, secus si conditio dependeat à natura negocij in iudicium deducti.*

25 *Contumacia non est iusta causa, vt quis iure suo priuari debeat.*

26 *Nec audientia propter contumaciam denegatur in perpetuum, sed ad tempus.*

27 *Nisi interueniant etiam contemptus.*

28 *Vel in præcepto fuerit comminata pœna.*

31 *Acta primæ instantiæ iudex à quo quantum in se est tenetur appellanti gratis exhibere: notarius verò congrua mercede accepta.*

32 *Nisi sit Cancellarius Episcopi, & non notarius.*

33 *Appellatus tenetur ad expensas translationis actorum si ipse, non autem appellans, prosequi causam voluerit.*

1 G PERPETVVS. Licitè appellatur à iudice, qui parti hoc petenti non facit edi communia instrumenta. Hoc dicit Ioan. Andr. Bald. Bellam. Butr, Anchar. Imol. Abb. Ioan. de Anan. Barbat. Guidopap. & Felin. Diuiditur in duas partes. In prima appellantis narratio. In secunda appellationis Commissio, ibi, *Ideoque*.

2 Nota primò ibi, *Perpetuus Vicarius*, duas esse Vicariorum species, alij enim sunt perpetui, alij
3 temporales. Vicarij perpetui sunt qui canonicè à persona ecclesiastica, & auctoritate Episcopi sunt instituti, assignata sibi congrua fructuum portione vt hic, & in cap. Ad hæc, & in cap. Ex parte, de officio Vicar. & in cap. Postulasti, de
4 rescript. & notat gloss. 1. in cap. final. eodem tit, & Host. hic num. 1. Et isti habent ius in re, idest in ius Vicariæ, sed non dicuntur habere Ecclesiam quoad titulum: nam solus Prælatus eam habet intitulatam, vt ait glos. in d. cap. Ad hæc, in verb. Remouere. Nisi tamen tota Cura esset in Vicarium perpetuum translata, quia tunc esset curatus actu, & habitu verum habens titulum, & veniret Parochi appellatione vt dixi in cap. Ex parte, nu. 19. & seqq. supra de offic. Ordinarij.

5 Vicarij temporales sunt qui constituuntur ad tempus, vt habetur in cap. Peruenit, de Appellation. & in cap. Cùm ex eo, de elect. lib. 6. & talis Vicarius ad tempus non est censendus Vicarius, vt hic dicit Vincentius, & post eum Butr. nu. 4. Anchar. in 1. notab. & Abb. num. 1. qui ex hoc infert, vt Vicarij appellatione non comprehendatur Vicarius temporalis qui pro tempore necessitatis constituitur ad seruitium Ecclesiæ. De differentijs autem inter Vicarios perpetuos, & temporales egi latissimè in prædicta Decretali, ex parte, de offic. Vicar. vbi plenè videas.

6 Secundò nota ibi, *Eum super Decimis coram iudicibus auctoritate Apostolica conuenissent*, Vicarium Ecclesiæ perpetuum pro spectantibus ad Vicariam suam posse agere, & conueniri, Anchar. hic nu. 2. & Abb. in 2. notab. facit text. in l. Officium, vers. Denique ait, ff. de rei vendicat. Generaliter autem an, & quando Vicarius perpetuus, vel temporalis possit esse in iudicio, & an præiudicet Domino, distingue vt hic per Cardin. nu. 1. & Abbat. nu. 2. circa med. vers. Ego distinguerem latiùs.

7 Tertio nota ibi, *coram ipsis reconuenisset, & eosdem*, coram iudice delegato posse fieri reconuentionem etiam in causa spirituali, Butr. hic in 3. notab. Imol. num. 1. Ad hoc cap. Dispendia, §. Reus quoque, de rescript. lib. 6. & est simile in iudice laico, qui in causa ciuili reconuentionis est iudex competens, etiam contra clericum, vt cap. primo de mutuis petition. & scripsi in cap. vnico, nu. 57. supra de obligat. ad ratiocin.

8 Vltimo nota ibi, *copiam quorundam instrumentorum communium*, Instrumenta communia esse edenda postulanti ad fundandam intentionem, non solum in causa principali, sed etiam in causa reconuentionis, vt hic per Butr. & Abb. in 3. notab. & Imol. num. 2. Generaliter autem circa editionem instrumentorum, vide gloss. hic in verb. Communium, magistraliter distinguentem, & Abb. Antiq. nu. 1. & Hostiens. in summa de fide Instrument. & Legistas in l. 1. §. Editiones, ff. de edendo.

9 QVÆRO quid agendum si sit appellans, vel dicens de nullitate sententiæ culpa iudicis, vel partis acta primæ instantiæ ad iudicem appellationis transferre nequit.

10 Ad euidentiam præmitte appellantem teneri acta omnia primæ instantiæ producere coram iudice appellationis, vt l. Ne causas, l. A Proconsulibus, & l. Præcipimus, C. de appellat. l. 2. & ibi glos. Bart. & alij scribentes, C. de edend. cap. Cupientes, vers. Cum omnibus actis, iuribus, & munimentis suis, & vers. electos, & vers. Si verò in discordia, de elect. lib. 6. & pluribus confirmat Vantius de nullit. in tit. A quo, &

qui-

quibus modis, &c. oum. 21. pag.56. & cenſuit Rota coram Cardinali Caualerio deciſ. 43. n. 1. & ſæpe alibi, & hodie ſancitum eſt à Concilio Tridentino, ſeſſ. 13. cap.3. vbi diſertis verbis ſtatuitur, vt reus in cauſa criminali appellans à ſententia epiſcopi, vel eius Vicarij coram iudice ad quem acta primæ inſtantiæ omnino pro-
11 ducat, & iudex niſi illis viſis ad eius abſolutionem non procedat: & S. Congregatio eiuſdem Concilij Interpres cenſuit nihil hic eſſe diſtinguendum an ex officio iudicis, an ad querelam partis procedatur in cauſa criminali: ſed quia decretum illud loquitur de reo appellante in cauſis criminalibus; Ideo pro cauſis ciuilibus fuit editum aliud decretum ſeſſ.24. c.20. §.Præterea, quo cautum eſt, vt ſi quis in caſibus à iure præmiſſis appellauerit, aut de aliquo grauamine cooqueſtus fuerit, ſeu aliàs ad lapſum biennij ad alium iudicem recurrerit, teneatur acta omnia coram Epiſcopo geſta ad iudicem appella-
12 tionis expenſis ſuis transferre & S. Congregatio cenſuit teneri; tum, quia appellauit, vel ob lapſum biennij cauſam ab Ordinario auocauit, ex Concilio, ſeſſ.24. cap.20. §. Præterea, transferre oon ſolum acta geſta coram Ordinario, à quo appellaoit, vel cauſam auocauit, ſed & alia omnia ſi quæ occaſione eiuſdem cauſæ coram
13 alio iudice geſta fuerint. Item cenſuit appellantem teneri transferre proprijs expenſis omnia acta ad iudicem appellationis, etiam ad iuſtitiam
14 cauſæ non facientia: idque habere locum etiam in cauſis prophanis ſpectantibus ad forum eccleſiaſticum.
15 Item propoſito dubio, an Concilium cap.20. ſeſſ.24. in verſ. Præterea, habeat locum etiam in actis factis in partibus coram iudice delegato Apoſtolico, vt appellans non poſſit audiri in Curia, oiſi dicta acta producantur S.Coogregatio cenſuit habere locum.
16 Imò cum fuerit quæſitum an Epiſcopus, & eius Notarius cogi poſſint per delegatum Sanctiſſimi iudicem appellationis, vt retenta copia exhibeant appellanti acta omnia originalia coram eodem Epiſcopo geſta; an verò integram actorum copiam tantum tradere teneantur, ex cap.20. ſeſſ.24. S. Congregatio cenſuit poſſe iudicem appellationis iubere ſibi originalia exhiberi quatenus de fide exempli ſit dubius.
17 Non me latet decreta illa non comprehendere cauſas prophanas per appellationem deuolutas ad iudicem eccleſiaſticum, vt in ſubiecta declaratione. Cum in cap. 20. ſeſſ.24. decernatur, vt in cauſis appellationum debeat appellãs acta omoia coram iudice ad quem exhibere, quæſitum fuit an comprehendantur cauſæ ad forum eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes, de quibus in principio eiuſdem Decreti an verò etiam & cauſæ prophanæ per appellationem ad iudicem eccleſiaſticum deuolutæ: S.Congregatio cenſuit non comprehendi dicto §.Præterea cap.20.etſi iudici eccleſiaſtico commiſſæ fuiſſent ſiue in prima, ſiue in ſecunda Inſtantia.
18 Verùm etſi de omnibus cauſis id cautum oon ſit decretis Concilij, tamen ſatis eſt cautum eſſe iure communi, quinimo id locum habet etiamſi cauſa fuerit auocata ad Curiam: Nam ille, qui vult vt in cauſa procedatur, tenetur acta tranſportare, vt reſoluit Rota coram Coccino deciſ.424. n.1. & in recent. deciſ.184. n.8. part.7.
19 vbi allegantur aliæ deciſiones concordantes; & eſt ratio, quæ ſecundum iuris diſpoſitionem ſententia non viſis actis etiam probatorijs eſt nulla, vt notat Bart. in l.2. n.5. C.de edend. Rimin. ſen. ibidem num.12. circa med. verſ. Tamen contraria opinio. Felin. in cap.Eccleſia Sanctæ Mariæ, n.17. de Conſtit.
20 Quibus præmiſſis ſi iudex à quo, vel appellatus fuerit in cauſa quominus acta tradantur appellanti, ſeu de nullitate dicenti, quæſtionis eſt quo remedio ſit ei ſuccurrendum.
21 Concilio Tridentino in d. c.3. ſeſſ. 13. decernit ſimpliciter vt iudex à quo intra triginta dies acta ipſa poſtulanti gratis exhibeat; alioqui abſq; illis cauſa appellationis huiuſmodi, prout iuſtitia ſuaſerit, terminetur: ſed non aperit Concilium quo pacto cauſa ſine actis terminari poſſit,
22 aut debeat: ſimiliter in d.cap.20. ſeſſ.24.Statuit, vt ſi notarius in differenda exhibitione actorum fraudem fecerit ab officij adminiſtratione arbitrio Ordinarij ſuſpendatur, & ad dupli pœnam quanta ea lis fuerit inter appellantem, & pauperes loci diſtribuendam compellatur, & iudex in hoc culpabilis ad eandem dupli pœnam teneatur, ſed nec exprimit ſancta Synodus quo remedio ſuccurrendum ſit appellanti in diffinitione cauſæ.
23 Innocentius hic num. 1. format hanc quæſtionem Gulielmus petit ſententiam latam contra ſe pro Petro ſuper fundo ſemproniano caſſari, vel quia nulla eſt, vel quia iniuſta, & ab ea eſt appellatum. Petrus reſpondet, exhibe ſententiam. G. actor reſpondet: ego non habeo eam ſcriptam, quia iudex noluit de ipſa mihi copiam facere, vel quia amiſi eam, ſed tu exhibe, quia ipſam habes: an reus, ſcilicet Petrus, cogendus ſit eam exhibere: & reſpondet Innocentius eſſe cogendum, vt hic, & in l. Is apud quem, C. de edend. Imo ſi reus non dicat ſententiam latam, interrogabitur an talis ſententia pro eo lata ſit. l. penult ff.de interrogat. action.& ſi negauerit, cogetur edere, ſiue renunciare ſententiæ, vel iudex pronunciabit ſi qua ſententia apparuerit pro Petro lata, nullas vires habeat, arg. l. Non alienum eſt, ff. de interrogator. action. Ita Innocentius, quem totidem fere verbis referunt, & ſequuntur hic Hoſt. num.3. in verb. Communium, Ioan.Andr. num.5. Bald. n.3. & communiter Canoniſtæ. Et ex Legiſtis Bartol. in d. l.2. nu.2. verſ. Sed circa hoc, C.de edend. vbi primò notat ex lectura ibi poſita iudicem appellationis iubere primo iudici, vel etiam parti, contra quã appellatur, vt faciat ſibi copiam actorum primæ cauſæ: & mox ſubdit [Sed circa hoc quæro quid ſi iudex, vel ille contra quem appellatur, hoc non faciat, neque producat ſententiam, à qua eſt appellatum, quod erit officium iudicis, ad quem facta eſt appellatio? dicit Innocen.extra de fide inſtrum. cap. G. Perpetuus, quod debet partem interrogare vtrum habeat illud inſtrumentum ſententiæ, vel aliud, de quo agitur, vt ſi dixerit ſe non habere, vel noluerit exhibere, pronunciet, quod ſi aliquo tempore illud inſtrumentum reperiatur, ei non exhibeatur fides, ſed ſit caſſum, & vanum, quod ſatis placet] Hactenus verba Bart. qui eandem practicam repetit in l. Si appellationem, num.5. C.de appell. ibi:

ſi

si aliquis petit rescindi sententiam, vel aliquod
instrumentum, quod aduersarius habeat, & ad-
uersarius non vult exhibere sibi statuto termino
à iudice, quod iudex potest pronunciare, quod
si quo tempore illud instrumentum, vel alio ap-
pareat sententia, non possit illo vti. Et hanc
theoricam Bartoli, vt præfertur ex Innocentio
deductam sequuntur Roman. in d. l. 2. num. 10.
vers. Arbitror tamen verum esse, Alex, vers. Quod
tamen dicit Bart. Curt. Iunior. nu. 25. & nu. 31.
in fin. dicens Doctores communiter eum Bar-
tolo transire, Ripa n. 17. qui similiter dicit hanc
conclusionem communiter teneri, & videri ve-
rissimam non solum propter contumaciam, sed
propter contemptum, Decius num. 30. vers. Ter-
tius est casus, Cagnolus num. 42. vers. Secundus
est casus, Lap. alleg. 10. in fin. Couar. var. resol.
lib. 1. cap. 18. nu. 5. Et quamuis Raphael Fulgos.
Paul. de Castro, Alex. Curt. Iunior, & Crottus
dicant Innocentium id non dicere, ad quod à
Bartolo allegatur, siue vt dicit idem Curtius,
infideliter Innocent. à Bartolo allegetur; quia
Innocentius loquitur quando appellatus negat
fuisse prolatam sententiam: De contumace au-
tem in exibendo nihil dicit: contrarium tamen
innuunt verba illa Innocentij [Cogetur redde-
re, siue renunciare sententiæ] Corruptè enim
in aliquibus Codicibus legitur *cedere*. Et legen-
dum videtur *edere*, prout legunt Butr. hic nu. 3.
& Abb. eod. num. & Petr. de Anchar. in Clem. 1.
§. Cæterum, num. 6. vers. Sextò, & vltimò quæro,
de vsuris; & sic Innocentius loquitur etiam de
contumace in exhibendo quemadmodum eum
intelligunt idem Anchar. hic num. 4. qui relatis
illius verbis dicit sic [Si autem exhibere nolit
iudex contumaciter pronunciabit, quod dictæ
sententiæ non adhibeatur fides imposterum]
& Ioann. de Imol. num. 3. circa med. ibi [Et si
non exhibeat, poterit iudex pronunciare quod
si aliquo tempore appareat sententia pro illo la-
ta, non valeat propter eius contumaciam: &
idem Anchar. in cap. Cordi, num. 6. vers. Sed hic
quæritur, de appell. lib. 6. vbi refert verba Inno-
centij ad eum modum, quo referuntur à Barto-
lo concordant Felin. hic num. 13. Bald. in l. No-
stram, num. 8. vers. Est modus, C. de testam. vbi
dicit valere sententiam, in qua pronunciatur,
vt si nunquam reperiatur bannum, sit cassum, &
nullum, Cagnol. in d. l. 2. num. 49. & 50. C. de
edend. Nam, vt ipse ait, licèt iudex appellatio-
nis non videatur iudex competens, nisi sibi priùs
constito de sententia, de qua pars conqueritur:
nihilominus quando appellans fecit quicquid
potuit, & omnem diligentiam adhibuit, vt ha-
beret copiam sententiæ, & actorum, & non po-
tuit habere, nec appellatus vult edere, & exhi-
bere; & sententia, de qua conqueritur, non est
pro appellāte, sed contra eum, itaut non sit veri-
simile vt id diceret, nisi verum esset: propterea
permissum est, vt iudex appellationis eo modo
possit procedere, & pronunciare, ne appellans
indebitè opprimatur, & ipse iudex appellationis
tueatur iurisdictionem, suam saltem modo præ-
dicto sibi possibili.

24 Nec prædictis obstat quod regulariter non va-
leat sententia sub conditione lata ad l. 1. §. Bi-
duum, ff. quando appellandum sit. Quoniam hoc
vendicat sibi locum quando sententia profertur
sub conditione extrinseca, veluti si nauis ex Asia
venerit, vel simili; secus verò si fertur sub con-
ditione dependente à natura negocij in iudicium
deducti, vt declarat gloss. final. in l. Cum Iudex,
C. de sent. & interloq. omn. Iudic. Rimioald. &
Ripa in d. l. 2. C. de edend.

25 Item non obstat quod contumacia non videa-
tur iusta causa, vt quis iure suo priuari debeat
gloss. notabilis, quæ communiter approbatur,
26 in l. 1. §. Hoc iudicium, in glos. magna ff. Si quis
ius dicen. non obtemp. Bald. in l. Et in multis,
circa finem, C. de appell. vbi allegat text. in auth.
Ei qui, C. de bon. auct. Iud. poss. & ideo audien-
tia, quæ denegatur propter contumaciam, non
in perpetuum, sed ad tempus denegari debet,
Bald. in d. §. Hoc iudicium, quem ibi refert, &
27 sequitur Alex. col. 3. Nam respondetur obiectum
procedere quando versamur in simplici contu-
macia: secus verò si interueniat etiam contem-
ptus, Felin. in cap. Ad petitionem, col. penult.
28 de accusat. Ripa d. l. 2. num. 17. C. de edend. vel
vbi in præcepto facto iudici à quo de transmit-
tendi actis esset comminata pœna, Bart. in l. Au-
sto, num. 2. ff. de iure deliberan. Ripa in d. l. 2.
num. 17. & ibi etiam Decius, qui tribus modis
soluit contrarium, n. 30. vers. Sed ad ista respon-
29 deri potest. Tene igitur theoricam Innocentij à
Canonistis, & Legistis frequentissimè receptam,
quam etiam probauit Sac. Congregatio Conci-
lij exponens verba illa cap. 3. sess. 13. alioquin
absque illis (scilicet actis primæ instantiæ) cau-
sa appellationis huiusmodi, prout iustitia suase-
rit, terminetur, Censuit enim constito de Con-
tumacia iudicis à quo, recusantis exhibere acta,
partes iudicis ad quem esse absoluere partem
appellantem à molestationibus, & pronunciare
acta, & sententiam Iudicis à quo si vnquam re-
30 periantur cassa fore, & vana. Dummodo tamen
petens velit expensas subministrare, vt adnota-
uit Cardinalis Carafa.

31 Vlterius QVERO, an acta appellanti eden-
da sint gratis.

Breuiter distingue, aut quæritur de persona
iudicis, qui sententiam tulit, & à quo appella-
tum fuit: & is quantum in se est, vtique debet
acta primæ instantiæ postulanti gratis exhibere,
itaut nullam mercedem eo nomine capiat, vt
patet in Concilio Tridentino sess. 13. dicto cap. 3.
ibi [Is autem à quo appellatum fuerit intra
triginta dies acta ipsa postulāti gratis exhibeat]
Aut quæritur de persona notarij: & is tenebitur
ipsam actorum copiam exhibere appellanti con-
grua mercede accepta, vt sess. 24. cap. 20. ad fi-
nem ibi [Porrò ipsam actorum copiam tenea-
tur notarius congrua mercede recepta appellan-
ti quanto citiùs, & ad minus intra mensem exhi-
32 bere. Et ita hæc decreta intellexit Sac. Congre-
gatio, quæ tamen hoc limitauit nisi sit Cancel-
larius Episcopi, & non notarius, quia in tali
casu nullam recipit mercedem.

33 Item Sac. Congregatio censuit appellatum
teneri ad expensas translationis actorum, si ipse,
non autem appellans, prosequi causam voluerit:
Quod si postea appellans illis actis voluerit vti,
teneri eum expensas pro sua portione subire,
nisi tamen aliter se habeat loci consuetudo.

DE IVREIVRANDO.

Cap. Ego N.

SVMMARIVM.

1 Iuramenti forma septem capitula continens, secundum quam Papæ iurant Episcopi.
2 Limina Apostolorum visitare de iure tenentur Episcopi singulis annis per seipsos, vel per certum Nuncium, ad idque se iuramento astringunt.
3 Liminum visitatio quo tempore in Ecclesia primùm instituta fuerit.
4 Quibus temporibus sit facienda, & an Episcopi omnes ad id iureiurando se obligare debeant de iure communi.
5 Et quid post Constitutionem Sixti V.
6 Impedimenta, ob quæ Episcopi admittuntur ad Limina per Nuncium visitanda, an probentur iuramento. & num. 9. vsque ad num. 19.
7 Et quæ sint huiusmodi impedimenta. & num. 23. vsque ad num. 33.
8 Liminum visitatio in quibus consistat, & quid facere oporteat Episcopum, vel eius Nuncium pro illa integrè absoluenda. & num. 61. vsque in fin.
9 Impedimenta an testibus, vel instrumentis probari debeant.
10 An vt, & quando probari possint iuramento.
11 Et an hoc pendeat ex arbitrio iudicis.
12 Iuramento impediti standum est quando verisimilis præsumptio est pro iurante.
13 Limina non visitantium impedimenta ex Bulla Sixti V. probari debent ab Episcopis non iuramento, sed legitimis probationibus transmittendis ad primum Cardinalem Diaconum, & & hodie ad Sac. Congregationem Concilij.
14 Probatio per iuramentum non sufficit, vbi Constitutio requirit legitimam probationem.
15 Nec quando fieri potest per Testes.
16 Probatio directa vbi fieri non potest, admittitur indirecta per circumstantias.
17 Impedimentum adesse non sufficit, nisi ob illud quis impediatur.
18 Nec satis est illud in genere allegare, nisi etiam exprimatur factum, & causa impedimenti.
19 Impeditus probare debet se non potuisse impedimentum remouere.
20 Impedimenta legitima quæ sint relinquitur arbitrio iudicis.
21 Liminum visitatio ad quem finem instituta fuerit.
22 Assimilatur hodie Synodo Episcopali.
23 Exempla regulam non restringunt.
24 Infirmitas quando excuset Episcopum à liminibus per se ipsum visitandis.
25 Impedimentum iustum dicitur necessitas præcisa, seu impossibilitas.
26 Regia euocatio non excusat Episcopum à visitatione Liminum.
27 A Liminum visitatione sicut a residentia excusat munus, & Reipublicæ officium Episcopatibus adiunctum.
28 Item ætas grauis.
29 Item Hostilitas, & timor hostium.
30 Item incursus latronum.
31 Item pestis, dummodo non sit leuis.
32 Item itineris, seu viarum impedimentum, siue terræ, siue maris.
33 Ex prædictis impedimentis quædam excusant à visitatione personali tantùm, quædam verò etiam à transmissione procuratoris.
34 Et hoc casu tempus ad visitandū dormit, & subducitur tempus impedimenti, eoque cessante tantundem temporis instauratur.
35 Impedimentū quando absorbet omnem diligentiam prius adhibitam, tota dilatio debet instaurari.
36 Limina visitare quibus temporum interuallis Episcopi teneantur.
37 Et à quo tempore omnibus Episcopis incipiant currere triennia, quadriennia, quinquennia, & decennia. & num. seqq.
38 A præpositio designat principium temporis, & terminum à quo.
39 Liminum visitationis tempora quādo incipiant currere Episcopis Italiæ.
40 Et quando Episcopis Germanis, Gallis, Hispanis, &c.
41 Et quando Episcopis Africanis.
42 Et quando Episcopis Asiaticis.
43 Et quomodo hæc annorum spatia sint computanda. Limina visitationis tempus Episcopis præfixum durat vsque ad vltimum momentum diei supremæ, & dies termini non computatur in termino. ibid. & num. seq.
Imò excusantur Episcopi à Censuris dummodo ad Vrbem perueniant in vltima die termini, licèt Basilicas non visitauerint, nec relationem status Ecclesiæ exhibuerint ante consummationem eius diei. num. 45.
44 Dies cœpta habetur, vel non habetur pro completa, prout fauor, aut odium suadet, vt habeatur, vel non habeatur.
46 Examen testium non potest dici extra terminum, quando testes intra terminum iurarunt.
47 Limina visitandi tempus effluxum Prædecessori quomodo intelligatur excurrisse Episcopo successori.
48 Et quid si spatium sit minus breue ad visitationem perficiendam.
49 Ad Limina visitanda num admittantur Episcopi nuper consecrati priùs quàm se ad residentiam conferant.
50 Liminum visitatio fieri debet in vltimo anno triennij, vel quadriennij, &c.
51 Capitulum prouinciale non sufficit celebrare in fine primi triennij, & statim in principio secundi celebrare aliud.
52 Visitatio facta ab Episcopo in vltima die anni non debet repeti, nec procuratio exigi in principio anni sequentis.
53 Limina visitandi impedimentum, vt sit legitimum quo tempore debeat contingere.
54 Et an obstacula parum duratura legitimum præstent impedimentum.
55 Et quid si incidant in anno visitationis.
56 Et quid si Episcopus in fine vltimi anni de industria visitationem distulerit. & num. seq.
57 Impedimentum superueniens in vltimo momento non excusat quando quis posuit se in necessitate vltimi momenti diei, cùm potuerit antea esse diligens.
58 Limina non visitantes ab ingressu Ecclesiæ, & admini-

ministratione tam spiritualium, quàm temporalium, & perceptione fructuum sunt ipsa iure suspensi.

59 *Non tamen incidunt in has pœnas nisi transacta ultima die ad visitandum præfixa.*

60 *Et post lapsum remanent ligati, etiamsi antea eos pœnituerit.*

61 *Limiuum visitatio tribus actibus perficitur.*

62 *Primus actus est visitatio Basilicarum SS. Petri, & Pauli de Vrbe.*

63 *Quem actum Episcopi non tenentur probare iuramentis, aut testibus, vel fide Sacristæ, sed statur eorum assertioni.*

64 *ad Limina visitanda mandatum speciale requiritur.*

65 *Et procuratores in Curia existentes nunquam admittuntur etiam cum speciali mandato.*

Quod seruatur etiam cum Episcopis Indiarum num 67.

66 *Sed impeditis potiùs dantur dilationes, vel prorogationes ad visitandum.*

68 *Limina visitantium secundus actus est exhibitio debitæ obedientiæ, & subiectionis Romano Pontifici. & num. seqq.*

69 *Limina Apostolorũ ibi esse dicantur, ubi est Papa.*

70 *Nec est securus Episcopus visitans Legatum.*

71 *Iuramentum, quod Episcopi præstant Papæ in actu consecrationis est ligium.*

72 *Limina visitantium tertiùs actus est relatio Ecclesiæ tam materialis, quàm formalis.*

73 *Status materialis Ecclesiæ in quibus consistat.*

74 *Et in qualibet Limiuum visitatione de statu materiali sit referendum.*

75 *Status formalis Ecclesiæ in quibus versetur.*

76 *Limina visitantium relatio Congregationi Concilij exhibenda quid præcipuè continere debeat. & num. seqq. vsque in finem.*

77 *Synodum prouincialem, vel diœcesanam Archiepiscopi, vel Episcopi non celebrantes quas pœnas incurrant.*

79 *Visitatio Diœcesis saltem biennio ab Episcopo perficienda est.*

80 *Congregatio Concilij respondet ad dubia ab Episcopis limina visitantibus proposita, etiamsi Concilij Tridentini interpretationem non concernant.*

81 *Distributiones quotidianæ iubentur dari Canonicis, qui Episcopum limina visitantem comitati sunt, aut eius nomine visitarunt.*

82 *Limina visitare tenentur etiam Episcopi, Archiepiscopi, & Patriarchæ in partibus Infidelium. & num. seqq. vsque in fin.*

83 *Episcopi Titulares, quamuis Clero, et populo Christiano careant, tamen sunt veri Episcopi.*

84 *Loca ab hostibus capta non desinunt esse Religiosa, & sacra. & num. seq.*

85 *Sacramenta Ecclesiæ vera sunt apud hostes.*

1 EGO N. Ponit formam iuramenti septem capitula continentem, secundum quam iurant Papæ Episcopi: & hoc sit pro summario & diuisione.

2 Nota ex vltimo capitulo Episcopos teneri
singulis annis aut per seipsos, aut per certum
nuncium Apostolorum Limina visitare, ad idque
3 iureiurando se obstringere. Quamuis autem
hanc iuramenti formam primus forte omnium
introduxerit D. Gregorius Author huius Decretalis ad Petrum Subdiaconum: tamen institutio ipsa visitandi Apostolorum Limina Spiritu sancto dictante ortum habuit in primitiua Ecclesia post martyrium Beatorum Petri, & Pauli, vt clarè conijci potest ex decreto primo edito ab Anacleto; ac deinde à Zaccharia renouato, quod refertur à Gratiano in cap. Iuxta, 93. dist. in hæc verba [Iuxta Sanctorum Patrum, & Canonum instituta omnes Episcopi, qui huius Apostolicæ Sedis ordinationi subiacent, qui propinqui sunt annuè circa idus Maij Sanctorum Principum Apostolorum Petri, & Pauli Liminibus præsententur omni occasione se posita] Quo verò de longinquo (idest extra Italiam constituti secundum primum Intellectum glossæ ibi, & Turrecr. in princip.) iuxta chirographum suum impleant. Qui autem huius Constitutionis contemptor extiterit, præterquam si ægritudine fuerit detentus, sciat se Canonicis subiacere sententijs] Hæc ibi: nam si Anacletus, qui successit Clementi, & fuit Quintus in ordine Romanus Pontifex, iubet Principum Apostolorum Limina visitari iuxta Sanctorum Patrum, & Canonum instituta: Ergo necesse est fateri id sancitum fuisse illicò post martyrium Apostolorum. Verba enim illa, Sanctorum Patrum, & Canonum, referri non possunt nisi ad Linum, Cletum, & Clementem, qui soli post Petrum præcesserunt Anacleto, vel ad reliquos Apostolos, quorum aliquos non est ambigendum, quin viderit Anacletus, quippe qui ab ipso Petro ordinatus Sacerdos, & instructus fuit, vt constat ex eius epistola secunda ad vniuersos episcopos in Italia constitutos, quæ habetur tom. 1. Concil. par. 1. pag. 46. col. 1. ibi [Prout Dominus tribuit, & vt à Beato Petro Principe Apostolorum sumus instructi, à quo & Presbyter sum ordinatus] Quod quidem institutum cum forte in desuetudinem abijsset, postea renouauit Zaccharias in Synodo
4 Romæ habita can. 4. Quod autem hic sancitur,
vt episcopi iurent se visitaturos singulis annis, recipit declarationem passiuam ex d. c. Iuxta, vt procedat in episcopis propinquis, seu in Italia existentibus, dumtaxat: nam in remotis, extra Italiam non annuè id præstare debent, sed iuxta chirographum suum, idest scripturam, vel cautionem, quam fecerunt Domino Papæ in ordinatione, secundum Archidiaconum, & Præpos.

Neque obstat quod Abbas hic num. 6. sentiat Episcopos in remotis teneri quidem visitare ad præscriptum d. cap. Iuxta, sed non adstringi iuramento, de quo loquitur textus hic, quia iuramentum non extenditur cap. penult. infr. eod. nam respondetur hic non agi de extensione ipsius iuramenti; prout loquitur tex. in d. cap. penult. sed de obligatione ad iurandum, qua æquè omnes adstringuntur: non enim est dare rationem diuersitatis cur episcopi prouinciarum Italiæ teneantur se iuramento obligare ad Limina visitanda, & ad id non teneantur episcopi in longinquis, cùm omnes pariformiter arctentur ad ipsam visitationem, licèt diuersis temporibus peragendam, vt d. c. Iuxta.

5 Sed hodie has omnes ambages sustulit noua Constitutio Sixti V. quæ incipit Romanus Pontifex. Publicata Romæ 13. Kalen. Ianuarij 1585. in Bullario tom. 2. pag. 509. in qua commemo-

ratis grauissimis malis, & incommodis, quæ ex
intermissa sacrorum Liminum visitatione ante-
actis temporibus obuenerunt Ecclesiæ Dei, pro-
uidè statuitur, vt episcopi, & alij maiores accle-
siarum Prælati per vniuersum terrarum orbem
constituti in manibus primi Diaconi Cardinalis
si præsentes in Curia fuerint, si verò absentes in
manibus Antistitis, qui ad impendendum munus
consecrationis, aut ad tradendum Pallium à
Sede Apostolica delegabitur, iurent iuxta for-
mulam in Quinterno Cancellariæ Apostolicæ
descriptum se Beatissimorum Apostolorum Li-
mina præscriptis in ea constitutione temporibus
personaliter visitaturos, aut si legitimè impediti
fuerint per certum nuncium ad id specialiter
ablegandum.
6 Qua constitutione posita de pluribus dubitari
contingit.
Et primò An impedimenta, ob quæ Episcopi
ex prædicta Constitutione admittūtur ad Limina
per nunciū visitanda, iuramento probari valeant.
7 Secundo, quæ in specie sint eiusmodi impedi-
menta, & quo tempore debeant contingere, vt
pro legitimis habeantur, & quomodo annorum
spatia ad visitandum sint computanda.
8 Tertiò, in quibus consistat hæc Liminum visi-
tatio, & quid facere oporteat episcopum, vel
eius nuncium pro illa integrè absoluenda.
9 Quoad primum dubium impedimenta testi-
bus, vel instrumentis probari debere affirmant
multi, quos suppresso nomine refert Ioan. Andr.
in cap. primo, n. 1. vers. Quidam dicunt, de do-
lo, & contumac. lib. 6. & alij apud Menoch. de
arbitr. iudic. cas. 118. n. 1. quorum tamen opi-
nio non procedit nisi quando impedimenta sunt
talia, vt verisimiliter probari possint per testes,
vel Instrumenta, vt declarat Ias. in l. 2. §. Quod
10 diximus, nu. 2. ff. Si quis cautionibus. Alij verò,
vt Innoc. in cap. Ex litteris, in fin. de restitut. in
integr. & Specul. in titul. de appellat. §. Nunc
breuiter, vers. Quid ergo dixerunt impedi-
menta iuramento impediti posse probari, ad-
iuncto maximè vno teste; quam sententiam tue-
tur Socin. Iun. cons. 79. n. 14. vol. 1. quando im-
peditus est persona honesta, & fide digna, &
11 qualitas negocij videtur conuenire. Alij demum
dixerunt hoc totum pendere ex arbitrio iudicis,
qui personæ, loci, & facti qualitate perspecta
interdum admittet loco probationis semiple-
nam probationem, & aliquando etiam iuramen-
tum, vt cap. vlt. §. fin. inf. eod. & in hoc resident
in d. c. 1. de dol. & contumac. lib. 6. Host. nu. 3.
Ioan. Monach. & Arch. ambo n. 1. vers. Sed qua-
liter & Ioan. Andr. eod. num. vers. Tenent præ-
dicti, & videtur de iure verius: nam, vt inquit
Menoch. d. cas. 118. nu. 3. euenit nonnunquam,
vt impedimenta occurrant in remotis regioni-
bus, quæ nec testibus, nec instrumentis probari
possunt iudicis ergo erit prudentia de his statue-
12 re. Vnde Præpos. in in cap. Placuit, in fin. post
alios, quos citat 18. distinct. ait Episcopum, qui
vult excusare se, quare non venerit vocatus ad
Synodum, si eidem impedimentum contigerit,
quia fuit detentus inuitus, admittendum esse
ad probandum impedimentum per solum iura-
mentum, & n. 3. addit: quod si vellet probare
se ob infirmitatem impeditum, posset illud pro-
bare iuramento, accedentibus coniecturis, vt
quia eius facies esset extenuata, tanquam sur-
gentis ab infirmitate. Et est ex mente DD. de
Rota decis. 302. Incipien. Nota quod vbi aliàs 3.
de iureiurand. in antiq. vbi post Archid. in d.
cap. primo, concludunt credendum esse iuramen-
to impediti, quando verisimilis præsumptio est
pro iurante dicente se impeditum.
13 Verumtamen quod pertinet ad præsentem
quæstionem videtur respondendum impedimen-
ta episcoporum, qui admittuntur ad Limina
per certum nuncium visitanda nequaquam iu-
ramento probari posse: nam etsi aliàs statutum
esset in d. cap. Iuxta, 93. distinct. vt omnes epi-
scopi iuxta SS. Patrum, & Canonum instituta
tenerentur temporibus ibi expressis, nisi ægritu-
dine essent detenti, Liminibus Apostolorum
se repræsentare: & postea in hac Decretali San-
citum esset, vt episcopi tenerentur præscriptis
temporibus eadem Limina disiunctiuè per se,
aut per certum nuncium visitare: tamen cum
ex vi Cōstitutionis Sixti V. iam ab omnibus epi-
scopis, Archiepiscopis, Primatibus, & Patriar-
chis exigatur, vt de huiusmodi impedimento
doceant per legitimas probationes per eorum
nuncium transmittendas ad primum S. R. E.
Cardinalem Diaconum, & hodie ad S. Congre-
gationem Concilij, quæ in ipsius Cardinalis lo-
cum subrogata est ab eodem Sixto V. in Consti-
14 tutione edita super ipsius Congregationis ere-
ctione clarè constat de huiusmodi impedimen-
to aliter quam per iuramentum esse docendum
Dec. in rubr. de probat. n. 130. vbi per glos. in
l. Cum de indebito in verb. Legitimis, ff. eod.
concludit non sufficere probationem per iura-
mentum, quando Constitutio, vt in casu nostro
requirit legitimam probationem, & col. penult.
vers. Tertiò est casus, nu. 168. concludit idem
multò magis procedere, cum Constitutio ipsa
legitimam probationem requirit per se, & prin-
cipaliter, vt in hac specie.
Et confirmatur: nam cùm Episcopi vinculo
iuramenti astringantur ex eadem Constitutione
Sixti V. ad eadem Limina in certis annorum
curriculis per seipsos visitanda, nisi essent legiti-
mè impediti, frustra eorundem iuramento stare-
tur de legitimo impedimento. Qui enim sciens
sine legitimo impedimento nuncium transmit-
tendo in periurium incidere non veretur, vtique
nec timebit peierare se legitimè impeditum.
Quod si id faceret ignorans se legitimè impedi-
tum esse, vtique & eadem facilitate iurabit se
legitimè impedimentum. Vnde ne dicamus hanc
Constitutionis particulam *per se, & principaliter*,
seriò appositam ociosam esse, fateri cogimur
Conditoris mentem fuisse, vt de impedimento
aliter doceri oporteat, quàm per iuramentum.
15 Neque huic conclusioni aduersantur opinio-
nes initio relatæ; Siquidem & illæ tunc admit-
tunt probationem per iuramentum quando de
impedimento attentis omnibus circumstantijs
non potest commodè aliter, quàm per iuramen-
tum doceri. Qui casus in materia nostra vix po-
test contingere, cum probationes non debeant
recipi hic Romæ, vbi forte non possent reperiri
testes de impedimento conscij, sed in partibus
ipsis, in quibus sunt Episcopi impediti, qui su-
per ipso impedimento facilè poterunt recipere
attestationes, & in publicam formam redactas
ad

ad præscriptum Constitutionis per nuncium S.Congregationi Concilij exhibere. Et quamuis

16 quædam reperiantur impedimenta, quæ in partibus per testes plenè probari non possunt; atque ita iuramento impediti sit standum: tamen quia circumstantiæ saltem quæ simul debent concurrere cum assertione iurata, possunt per testes probari, vt in exemplo infirmitatis occultæ; Tunc etsi de ea non possit directè fides fieri per testes, potest tamen vt inquit Præposit. loco supracitato, per eosdem testes probari circumstantia; v. g. quod ex aspectu, & macilentia cognoscitur eundem morbo detineri. Accedere etiam potest iudicium Medicorum, qui ex ijs, quæ videntur, vel tanguntur, suum possent proferre iudicium; & sic non videtur dari casus, in quo impedimentum solo possit iuramento probari, & non per testes; si igitur potest testibus saltem adminiculariuè impedimentum probari, vtique non erit talis probatio omittenda.

Sed vrgebis: Imo de præsenti non potest fieri fides, nisi iuramento impediti, eo quod etsi testes possint cognoscere, & habere notitiam, ac deponere de facto: nullo tamen modo possunt iudicare an ex eo facto Episcopus sit censendus legitimè impeditus, nec ne, cùm hoc solus possit affirmare qui se inde impeditum sentit. Præ-

17 sertim quia vt Menochius asserit d.cas.118.in fin. non solum requiritur, vt adsit impedimentum, sed etiam vt ob illud quis impediatur, alioquin non excusaretur.

18 At respondetur hoc argumentum non concludere, cùm non sufficiat impedito in genere allegare se impeditum, sed requiratur, vt exprimat factum, & causam in specie, ob quam putet se legitimè impeditum existere, vt in materia nostra notat Turrecremata in d. cap. Iuxta, 93.distin. Et in simili de Episcopo excusante se cur non accesserit ad Synodum, notat idem Turrecrem. & Præpositus in cap.Placuit, nu.2. post glos. ibi in verb.Ratione, 18.distinct.

Quibus accedit quod, vt dicit glossa in cap.Si quis iusto, in verb.Detentus, de elect.lib.6. cum hæc clausula, *iusto detentus impedimento*, contineat verba iuris, pars ipsa non debet illis generaliter vti, sed tenetur exprimere verba facti, ex quibus postea ius, hoc est index elicit an illud factum iustum inducat impedimentum. Quod satis patet ex cap.Placuit, in fine. Atque ita vt not. Turrecr.Præpos. tenetur factum ipsum, hoc est causam excusantem exprimere, & per testes probare, & factum ipsum sic probatum exhibere iudici, qui iudicabit an illa causa sit sufficiens.

19 Ex quibus concluditur hæc impedimenta aliter quàm iuramento impediti esse probanda. Adde impeditum debere etiam probare se non potuisse impedimentum remouere, aliàs non excusatur c.fin. vbi text. supra de elect. & l. Sed & si per Prætorem, §.1. ff.ex quib. caus. maior. l. Quibus diebus, vbi Bald. ff. de condit. & demonstr. Dec. in cap.In nomine Domini, in 4.notab. supr.de testib. & censuit Rota apud Seraph. decis.1206.nom.2. & in recent. decis.343. nu.1. par.2. & hæc quoad primum dubium.

20 Quoad secundum, cùm idem factum vni possit afferre legitimum impedimentum, quod alteri non afferret, ratione diuersitatis indiuiduorum; difficilè admodum, quin & periculosum videtur aliquid circa hæc generaliter affirmare; ideoque quæ sint iusta impedimenta, tanquam indeterminatum, relinquendum videtur arbitrio iudicis, l.1. ff.de iur. deliber. cap.De causis, §.Illis etiam, supr.de offic. delegat. & in simili materia notat gloss. in d.cap.Si quis iusta, de elect. lib.6. in verb. Iusto, vbi ait hoc esse iudici relinquendum, quia nec numerari possunt. Vnde satius esset ab huiusmodi determinatione, seu enumeratione abstinere: non tamen abs re erit nonnulla per modum exempli recensere, cum exempla regulam non restringant, vt dicam infra nu.23.

21 Itaque præmittendum est primo, & si antiquitus hæc Liminum Apostolorum visitatio exigeretur in signum obedientiæ, reuerentiæ, & subiectionis, vt conijci potest ex s. Episcopi verò, iuncto cap.Iuxta, immediatè seq. 93.dist. tamen vt patet ex procemio extrauagantis Sixti V. dicta visitatio requiritur etiam ad effectum, vt Romanus Pontifex de statu Ecclesiarum certior factus, possit quæ ad onus supremi Apostolatus spectat, quoad omnes Ecclesias adimplere, & omnes Episcopos in partem dictæ solicitudinis assumptos ecclesiasticis monitis solidare, & instructiores remittere. Cui fini videntur etiam adstipulari posse quæ in simili materia ponuntur in c.Si

22 quis in metropolitana, 63.distin. Vnde colligi potest hanc visitationem Liminum nunc aliqua ex parte assimilari Synodis Episcopalibus, quarum mentio habeatur in d. c.Si quis, & in c. Non oporter, cum seq. 15.dist. in quibus quidem Synodis à Curatis exigebatur ratio curæ eisdem commissæ, vt per Bothæum de Synod. Episcop. par.2.num.46. quod conijcitur etiam ex hac Decretali, vbi vnusquisque Episcopus iurat per hæc verba: *Vocatus ad Synodum veniam, nisi præpeditus fuero Canonica præpeditione.* Et paulò infra: *Apostolorum limina singulis annis, aut per me, aut per certum nuncium visitabo, nisi eorum absolutæ licentia.* Vnde infertur, vt quæ in materia accedendi ad Synodum scripta, reperiuntur, congruè applicari possint visitationi Liminū, arg. l.Non possunt, ff. de leg. & cap. Inter corporalia, de transtat. Episcop.

23 Præmittendum secundò, & si text. in d. c.Iuxta, 93.distinct. pro iuxta excusationis causa non visitandi Apostolorum Limina videatur admittere solam infirmitatem ibi: *præterquam si ægritudine fuerit detentus*: tamen, vt ibi nor. Turrecrem. & Præpos. & potest colligi ex glos. ibi, & in d.cap.Si quis metropolitanus, 95.distinct. Hic casus infirmitatis ponitur pro exemplo, quod regulam non restringit l. Damni infecti stipulatio, ff.de damn. infect. cap.Ius naturale, 1.dist. cap. Inter cæteras, supra de rescript. gloss.1. in cap.1. infra ne Clerici, vel Monachi. Ideoque non prohibet quin alia etiam iusta impedimenta admittantur. Et propterea Archidiacon. ibi post Ioan.de Fan. exponit verbum illud, *ægritudine*, idest iusto impedimento.

24 Porrò Canonicæ præpeditiones, seu causæ, quibus Episcopi excusantur ab accessu ad Conuentum Episcopalem, adeoque à personali sacrorum Liminom visitatione, infrascriptæ inter alias recensentur.

Infirmitas in primis prò sufficienti causa à sacris Canonibus in hoc ipso casu visitationis

admittitur in d.cap.Iuxta, dist.93. & habetur in simili materia in cap. Non oportet, 18.dist.tamen infirmitas debet esse grauis ad hoc, vt excuset cap.Si Episcopus, 18.dist. ibi: *excepta graui infirmitate corporis*, glos. in d.c.Placuit, in ver.Ne qui ægritudine. Subdens ex l.1, §.Sed sciendum, ff.de ædilit. edic. leuem febriculam, aut veterem quartanam non excusare, & hoc dictum glossæ etiam approbat Bothæus de Synod. in 2.parte num.57. arg. l.Quæsitum, ff.de re iudicat.

25 De impossibilitate præcisa dubium non est, quin excuset, vt si quis esset inclusus in carcere, vel circumdatus à custodibus; hæc enim excludit omnino voluntarium; ideoque etiam à peccato, ac transgressione excusat cap.Sacris cum materia, de ijsque vi met. caus. cum impossibilium nulla sit obligatio, vt not. Turrecrem. in dict. cap.Peruenit, in fin. & statutum est decreto Concilij Meldensis, cap.23. to.3 Concil. par.1. sect.2. pag.550. col.1. in hæc verba [Vt si quilibet Episcopus ad Synodũ vocatus quacunque occasione venire distulerit, nisi euidens impossibilitas præpedierit, salua censura ex hoc Patrum authoritate decreta, cesset ab officio, donec satisfaciat fratribus. Facit text. in cap.vnic. vers. Seu iusta, & rationabilis corporis necessitas de Cler. non resid. lib.6. & in cap.1. vers.Aut aliqua eum grauis necessitas detinuerit, 5.qu.3. & in cap.Placuit, ibi: *neque alia grauiori necessitate*, 18.dist. in l.Sed & si quis, §.Illud, ff si quis caut. & in l.Succurritur, ff.ex quib. caus. maior.

26 De Regia euocatione est textus in cap.Si Episcopus, dist.18. ibi: *aut præceptione Regia*. Ad idem text. in cap. Cum parati in illis verbis: *quod in legatione Regis esses, & Deo non potuisses ad vocationem prædicti Cardinalis accedere*, de appell. & tradit gloss. in cap.1. in verb. Aliena 5.quæst.3. Verum gloss. in d. cap.Si Episcopus, hanc causam restringit ad Episcopum tenentem feudum, quod etiam sentit glos. in d.cap.Cum parati, in verb.In legatione Regis, dum ait Episcopum teneri obtemperare mandato Regis, si ab ipso teneat Regalia, alias non teneri, cap.Quo ausu, 23. quæst.vlt. cum alijs ibi per glos. alleg. Deinde huiusmodi causa restringitur per vtranque glos. in loco citato, vt non procedat quando Episcopus est vocatus à Papa, vt contingit hoc casu, in quo Episcopi per hanc Constitutionem Sixti vocantur ad Limina visitanda; tunc enim vocatio Principis sæcularis non excusat: & sequitur Præposit. in d.cap.Si Episcopus. De hoc artic. scripsi pleniùs in cap. Qualiter, infra de Cler. non resid.

27 Munus item, & Reipublicæ officium Episcopatibus adiunctum, veluti cum Episcopi electores occupantur in electione Imperatoris, iuxta c. Venerabilem, de elect. vel cum Episcopi actu intersunt Conuentibus, Dietis, vel Assembleis, quibus ecclesiastici interesse solent, iustam præbet excusationem à visitatione Liminum, sicuti præbet à residentia ex decreto Concil. Trident. cap.1. vers.Nisi cum absentia, sess.23.

28 Ætas etiam affert legitimum impedimentum ab hac visitatione, sicuti ab accessu ad Synodum cap.Placuit, 18.distin. glos. in d.cap.1. in verb.Aliena, 5.quæst.3. vbi ait, illum Canonem tria excipere impedimenta, ætatem, ægritudinem, & grauiorem necessitatem. Quod tamen videtur intelligendum, dummodo ætas sit admodum grauis, arg. cap.Nisi cùm pridem, §.Alia verò causa supr. de renunciat. In quo Sac. Congregationis arbitrium maximè versatur perspecta Ecclesiarum distantia, personarum, ac temporum qualitate, atque alijs facti circumstantijs, arg. cap.Quoniam frequenter, §.Quod si forsan, supr. vt lit. non contest. & ibi not. Ioann. Andr. num.6. in verb.Senes, & Felin. sub num.4. col.7. vers.Ad tertiam quæstionem, Bald. in Margarita in verb. Senes, & alij apud Menoch. de arbitr. iudic. lib.1. centur.1. cas.59. num.3.

29 Hostilitas item excusat, arg. c.Ex transmissa, de præscript. Bald. consil.274. Factum tale est, lib.1. seu timor hostium glos. fin. in d.cap.Peruenit, in fin. 18.distin. per text. in cap. Ex parte,
30 il primo, de appellat. Incursus latronum, l.Scire, etiam oportet, §.Sufficit, in verb. Incursu la-
31 tronum, ff.de excusat Tutor. Pestis quoque affert legitimum impedimentum, dum tamen non sit leuis, Præpos.in d.cap.Peruenit in fin. 18.distin. quem refert, & sequitur Bothæus vbi supra num.58.

32 Itineris, seu viæ impedimentum solet pro legitimo admitti, arg. d. cap.Ex parte, l. Si quis, §.Quod diffinimus, ff.Si quis cautio, l. Scire etiã oportet, §.Sufficit, ff. de excusat. Tutor. Et hoc siue sit impedimentum itineris terræ, siue maris, puta si viæ essent obstructæ à grassatoribus, vel piratis, adeo vt accessus ad Vrbem non pateret absque euidenti vitæ periculo, vt patet ex cap.2 sess.24. Concil. Trident. vers.Exceptis ijs, quibus cum imminenti periculo transfretandum esset. Huic enim legi naturali cædit lex positiua, Turrecrem. in d.cap.Peruenit, num.3.

33 Porro ex his impedimentis, vt innuit Ioan.de Ian. & Præpos. post eum in cap. Iuxta, ad fin. 93. distinct. quædam excusant Antistites à visitatione personali tantum, non autem à visitatione per certum nuncium, veluti ægritudo, decrepitas, munus Episcopatus adiunctum, & alia id genus, quæ tangunt personam ipsius episcopi. Quædam verò excusant etiam à transmissione procuratoris, vt pestis, viarum obsessio, hostilitas, & consimilia, dummodo tamen talia sint, quæ impediant accessum Diœcesanorum ad Vrbem: Si enim Episcopus non careat Clero, cæteri Sacerdotes non admittuntur ad Limina visitanda pro non suo episcopo, quia in Constitutione hac Sixti V. Sancitur, vt episcopi legitimè impediti visitare debeant per certum nuncium ex gremio suorum Capitulorum, aut in dignitate ecclesiastica constitutum, seu aliàs personatum habentem, & in eorum defectum, Diœcesanum Sacerdotem; At si clero careant, omnino per aliquem alium presbyterum sæcularem, vel regularem spectatæ probitatis, & Religionis, de Statu Ecclesiæ plenè instructum.

34 Quotiescunque autem impedimentum est tale, vt excuset Episcopum etiam à transmissione procurationis, tempus ad visitandum non currit, sed dormit, & subducitur tempus impedimenti, itaut eo cessante restauretur tantundem temporis Episcopo ad visitandum quantum absorbuit impedimentum, iuxta theoricam Baldi in l. Quod tempore, n. 1. & 2. C.de restit. milit.
35 Quando enim impedimentum absorbet omnem diligentiam adhibitum per prius, tota dilatio

debet

debet instaurari, vt idem Bald. ait in l. Si ita stipulari, num. 2. ff. de verb. obligat. & fit computatio temporum, cumulando tempus lapsum ante impedimentum, & post Roman. conf. 443. Quoad primum in principio. Licet hoc casu si impedimentum absumpserit notabilè anni partem, eo cessante, tutius sit petere prorogationem ad visitandum, antequam triennium, vel quadriennium labatur, si spatium videatur nimis angustum.

36 Cæterum quia in hac materia omnia ferè certam interpretationem habuerunt ex obseruantia, & stylo Sacræ Congregationis Concilij, cui vniuersum hoc negocium excipiendi Præsules Limina visitantes, eorumque postulata audiendi impositum est à Sixto V. in locum primi Cardinalis Diaconi, vt in Bulla institutionis eiusdem S. Congregationis.

Supponendum est primò ex præfata Sixti V. Constitutione de visitandis Liminibus episcopos & alios maiores Antistites Italos, & Italicis insulis, & prouincijs adiacentibus teneri hoc munus obire tertio quoque anno Germanos verò, Gallos, & Hispanos, & cæteros, qui in Europa sunt citra mare Germanicum, & Balticum, quarto anno: remotiores verò, qui intrà fines Europæ sunt, & Africanos quinto anno: Asiaticos demum, & qui extra Asiam sunt ex omnibus mundi partibus decimo quoque anno, vt fusius exprimitur in eadem Constitutione.

37 Hæc autem annorum spatia tam Episcopis Italiæ, quàm cæteris omnibus Christiani ordinis incipiunt currere æqualiter à die publicationis eiusdem Constitutionis, hoc est à die vigesima Decembris anni 1585. Quod quidè quoad Episcopos & Archiepiscopos, qui tempore publicationis præfatæ iam consecrati erant, vel Pallium susceperant, aut ad aliam ecclesiam iam erant translati, est manifestum, quia sic expressè cauetur in ipsa Constitutione, §. Hi verò ex supradictis. Quoad alios autem quamuis Constitutio in §. Hæc autem annorum spatia, statuerit, vt spatia huiusmodi tempore suscepti muneris, consecrationis, vel Pallij traditionis, aut translationis ad aliam ecclesiam incipiant: tamen hæc verba non ita sunt accipienda, vt initium computationis triennij, vel quadriennij, &c. sumi debeat à die consecrationis, susceptionis, vel translationis huiusmodi; sed hunc habent sensum, vt eo ipso quod quis est consecratus, &c. incipiat sibi currere obligatio visitandi Limina, non autem, vt spatia supradicta ab

38 eo tempore computari debeant. Et propterea in Bulla videtur studiosè omissa præpositio, *A*, quæ designat principium temporis, & terminum *à quo*. Clem, Sicut: & ibi Cardin. n. 3. de appell. Felin. in hoc cap. Ego N. in princ. & fuit dictum simpliciter, tempore, &c. Et hanc interpretationem semper habuerunt ea verba in S. Congregatione Concilij.

39 Itaque Episcopis Italis cœpit currere primum triennium à die vigesima Decembris anni 1585. qua Constitutio Sixti V. fuit publicata, & expirauit anno 1588. Similiter die vigesima Decembris, à qua die itidem incœpit secundum triennium, & durauit vsque ad diem vigesimam Decembris anni 1591. & ita ex inde de triennio in triennium; vnde hoc præsenti anno 1636. à vigesima die Decembris incipiet currere decimũoctauum triennium æqualiter vniuersis Episcopis Italiæ, & Insularum adiacentium, & expirabit anno 1639. eadem die vigesima Decembris, nimirum qui à die publicationis Bullæ vsque ad finem prædicti anni 1639. effluxi erunt anni 54. qui constituunt prædicta triennia decem & octo, & successiuè anno 1642. pariter mense Decembris expirabit decimumnonum triennium: anno 1645. expirabit vigesimum, & ita in futurum perpetuis temporibus,

40 Similiter Episcopis Germanis, Gallis, Hispanis, &c. incœpit currere quadriennium primum ab ipsa die publicationis Bullæ, & durauit vsque ad diem vigesimam Decembris anni 1589. Et hac ipsa die incœpit quadriennium secundum, & finiuit anno 1593. in ipsa die vigesima Decembris. Atque ita anno 1637. proximè futuro incipiet illis currere decimumquartum quadriennium duraturum vsque ad diem vigesimam Decembris anni 1641. quia ab anno 1585. quo Bulla fuit publicata vsque ad finem prædicti anni 1641. intercedunt anni 56. qui constituunt quatuordecim quadriennia. Quocirca Europei, qui per totam diè vigesimam Decembris eiusdem anni 1641. Limina non visitarent pro decimoquarto quadriennio, inciderent vtique in

41 pœnas à Constitutione inflictas. Eodem modo pro Africanis primum quinquennium sumpsit initium à die 20. Decembris 1585. publicationis Bullæ, & exiuit anno 1590. in ipsa die 20. Decembris, & inde incœpit quinquennium secundum, & exiuit anno 1595. itidem mense Decembris, adeout anno præterito 1635. inceperit illis vndecimum quinquennium, quod definet anno 1640. & sic deinceps de quinquennio

42 in quinquennium. Sed & Asiaticis à publicatione Constitutionis effluxit primum decenniũ anno 1595. die 20. Decembris; secundum anno 1605. eadem die. Vnde cùm præterito anno 1635. à die 20. Decembris incœperit illis currere sextum decenniũ obstricti erunt omnes æqualiter Limina visitare pro tota die 20. Decembris anni 1645. & sic in perpetuum ab vno aliud decennium.

43 Hæc autem computatio fieri debet ab ipsa die publicationis Bullæ exclusiuè; & sic in fine cuiusque triennij, vel quadriennij integra dies vigesima Decembris cedit commodo Episcoporum, adeout tempus ad visitandum præfixum duret vsque ad vltimum momentum eius diei. Ita enim statuitur pro regula, vt dies termini non computetur in termino, l. 1. ff. Si quis cautionibus, cap. primo cum concordant. de quibus ibi per glos. in verb. Proponitur, de testitut. spoliat. num. 6. gloss. fin. in cap. Super eo, infra de appellat. Socin. regul. 16. latè Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. in gl. 2.

Neque obstat quod annus vbi incipit ibi definat, & resoluatur, vt inquit Bald. conf. 458. nu. 4. in fin. vol. 1. glos. & DD. in l. Ita vulneratus, §. Æstimatio, ff. ad l. Aquiliam. Et quod cum annus naturalis conficiatur diebus 365. & horis ferè sex, glos. in c. Quadragesima in verb. Dies, de consecr. dist. 45. glos. in Clem. 1. §. Licet igitur, de reliq. & venerat. Sanctor. Idcircò triennia, vel quadriennia visitationi præfixa similiter definere debeat eodè momento, quo incœperũt,

Id

Id, inquā, non obstat, quia cùm spatia huiusmodi, vt diximus, incipiāt à die publicationis exclusiuè, vtiq; facta computatione à primo momento diei vigesimæ primæ Decembris, triennium, &c. consummabitur, inde ad tres annos in vltimo momento diei vigesimæ Decembris, in quo momento pertinget ad punctum sui principij, & sic desinet vbi incœpit.

44 Præterea quamuis maxima sit inter DD. altercatio, an, & quando tempus currat de momento ad momentum, & vltima dies anni cœpta habeatur pro completa, vt apud Tiraquell. d. glos. 11. num. 17. & apud Iuristas in l. 1. ff. de manumissis: & Canonistas in c. Cum in cunctis, de election. tamen frequentius recepta est opinio glossæ in l. 3. §. Minorum, in verb. Momentum, ff. de minor. vt distinguendum sit an in materia, de qua agitur, versetur fauor, vel odium, vt dies cœpta impleta, vel non impleta habeatur, prout fauor suadet haberi, vel non haberi. Quam glossæ opinionem sequuntur ibi Bart. & Alberic. qui testatur in hac quæstione semper solere ad eam glossam recurri, & explicat dilucidè diem cœptam non haberi pro completa, vbi est fauor, vt tempus duret; & haberi vbi est fauor, vt tempus finiatur. Idem tradit glos. in cap. Cum in cunctis in verb. Exegerit, de elect. & Abb. nu. 6. testatur eam glossam communiter approbari: & de communi testatur etiam Tiraquell. vbi suprà nu. 44. At certum est hoc casu versari fauorem, vt tempus visitationi præfixum duret vsque ad vltimum momentum diei supremæ, vt sic Episcopi sint immunes à censuris, & pœnis Bullæ. Ergo vltima dies cœpta non debet haberi pro completa: nam, vt inquit Angel. cons. 404. col. fin. vers. Non obstat Decretalis, ea benignitate, & ad excludendam contumaciam totus dies termini cadit in terminum, maximè quia Sedis Apostolicæ nihil interest an Episcopi visitent Limina in ipsa die 20. Decembris, an verò postridie; & de punctis horarum lex non curat, vt Bald. ait in d. c. Cum in cunctis, n. 3. de elect. Tam parua enim horarum momenta non satis digna videri possunt animaduersione Legislatorum, Cuiac. libr. 3. Comment. Iuris ciuilis cap. 12. col. 2. Ad hoc l. 1. ff. Si quis cautionibus, vbi in numero dierum, intra quos absentes, debent se iudicio sistere, dies termini non computatur, & subnectitur ratio, quia talis dinumeratio neutri litigatorum onerosa est. Et ita vsu receptum
45 est. Quinimò Sac. Congregatio consueuit benignè excusare à censuris Antistites venientes ad Limina, dummodo ad Curiam perueniant per totam diem vigesimam Decembris vltimi anni, in quo cadit visitatio, licèt Basilicas Beatorum Apostolorum actu non visitauerint, nec relationem Status ecclesiæ exhibuerint ante consummationem eius diei, eo quod negocium visitationis videatur inchoatum per accessum ad Vrbem arg. cap. In causis, de elect. & eorum quæ in materia visitationis incohoactæ tradit Federic.
46 de Sen. cons. 145. Ioannes Episcopus num. 3. in fine, exemplo etiam examinis testium, quod non potest dici extra terminum, quando testes intra terminum iurarunt. Seraphin. decis. 857. nu. 21. Cum præsertim hoc ipsum suadere videantur verba Constitutionis, quæ tantùm exigunt, vt Antistites tertio, quarto, quinto, & decimo quoque anno iter suscipiant, & Deo concedente perficiant.

47 Supponendum est secundò ex præscripto huius Constitutionis Sixti V. §. Ad hoc autē. vers. Quæ ne longius differantur, &c. tempus qualecunque excursum alicui ex Episcopis, qui siue morte præuentus, siue alia quacunque de causa ob non finitum tempus ei præscriptum Limina non visitauerit, ita intelligi effluxisse, & excursisse illius successori, vt termino ipso iurata Prædecessoris sui ius iurandum completo, debitam visitationem conficere teneatur. Quæ verba non eum habent sensum, vt Episcopus successor teneatur visitare pro omnibus triennijs, vel quadriennijs, &c. pro quibus eius prædecessor non visitauit: alioquin sequeretur, vt si Episcopus prædecessor nunquam Limina visitasset, & diu ecclesiam obtinuisset, & successor teneretur octies, aut decies vno anno visitare, ac de ecclesiæ statu rationem reddere pro octo, aut decem triennijs, quibus antecessor prætermisit visitationem. Quod non est dicendum; sed illa verba ita sunt accipienda, vt Episcopus nuper consecratus si eo triennio, vel quadriennio, quod eo tempore currit, eius Prædecessor non visitauerit, teneatur ipse visitationem perficere; exempli gratia Episcopus Italiæ consecratus est die prima Maij huius præsentis anni 1636. in quo currit tertius annus decimi septimi triennij secundum ea, quæ dicta sunt suprà num. 39. vers. Itaque Episcopis Italis, si eius Prædecessor pro hoc triennio decimoseptimo visitauerit, Episcopus ipse habebit spatium ad visitandum pro 18. triennio vsque ad diem 20. Decembris anni 1639. Atque ita differre poterit visitationem spatio annorum triū, atque octo fere mensium à die prima Maij suæ consecrationis. Sin autem idem Prædecessor non visitauerit pro eodem triennio decimo septimo nunc currente, tenebitur successor visitationem absoluere hoc ipso anno 1636. ante exactā diem 20. Decembris proximè futuri, & sic à die prima Maij Cōsecrationis suæ non habebit spatium ad visitandum nisi septem mensium, ac viginti dierum: & in hunc sensum intelligi debēt sibi excurrisse tempus Prædecessori effluxum.

48 Quod si hoc spatium nimis breue Episcopo videatur ad visitationem perficiendam, & conficiendam relationem Status Ecclesiæ, poterit impetrare à S. Congregatione prorogationem ad
49 hoc munus obeundum: & in casibus in quibus Episcopi consecrantur in Curia paulò ante finem triennij puta mense Octobris, vel Nouembris, quia non subest tempus adeundi Ecclesiam, conficiendi status ecclesiæ relationem, & redeundi ad Vrbem ad Limina visitanda ante exactam diem 20. Decembris immediatè sequentis ex gratia admitti solent ad visitationem prius quàm abscedant à Curia, exhibita aliquali ecclesiæ relatione, puta illa, quæ facta fuit in Consistorio, eisque dantur litteræ testimoniales peractæ visitationis, cùm eo tamen, vt cum ad residentiā se contulerint, & diœcesim visitauerint, infra sex menses, vel aliud tempus eisdem præscribendum vberiorem relationem transmittant ad Sac. Congregationem.

50 Supponendum est tertiò, Episcopos non debere infra tempora superius expressa quandocunque visitare, sed tantùm in vltimo anno trien-
nij,

nij, &c. idque satis aperte indicant verba Cnn-
stitutinnis, quæ non præcipiunt simpliciter visi-
tatinnem infra illa annnrum curricula, sed iu-
bent vt Episcopi Italiæ tertio, Germaniæ quar-
tn, Africæ quintn, Asiæ decimn quoque anno
iter suscipiant, & perficiant. Licet cum Episco-
pis vltra montes, ac præsertim Indiarum ob
ingentem lncorum distantiam benigniùs agi cō-
sueuerit; alioquin si liceret infra dicta tempnrum
interualla visitare quandoque sequerentur duo
iucnnuenientia. Primum, quia Episcopus Italiæ
si exempli gratia visitaret initin anni 1637. prn-
ximè futuri, qui erit annns primus decimi octa-
ui triennij à publicatione Bullæ posset differre
aliam sequentem visitationem vsque ad diem
20. Decembris anni 1642. quo tempore absnlue-
tur decimum nonum trienuium. Atque ita ab
vna visitatione ad aliam intercederet spatium
sex annorum, qund est contra mentem, & verba
Constitutionis, quæ vult, vt tertio quoque anno
51 fiat visitatio. Ita in simili cùm in cap. In singu-
lis de stat. Mnnachor. statutum sit, vt Capitula
pronincialia Religiosorum fiant de triennio in
triennium, Ioan. Andr. ibi in princip. dicit [non
sufficere in fine primi triennij facere vnum Ca-
pitulum prouinciale, & statim in principio se-
cundi triennij facere vnnm aliud, quia id potiùs
esset facere Capitula de sextn in sextum annum,
quàm de triennio in triennium, & multn tem-
pnre posset sic tardari Ordinis refnrmatio; & sic
etiam interpretata est consuetudn] Hæc Ioann,
Andr. quem ibi tntidem verbis sequuntur Anto-
nius de Butr. num. 4. Cardin. num. 3. Anchar. &
52 Abb. & Ioan. de Anan. num. 1. in 1. nntab. Simi-
lem quæstionem prnponit Cnllectar. in cap. Pro-
curatinnes nu. 13. infra de cens. de Episcopo qui
in vltima die anni visitauit Ecclesiam, & in se-
quenti, seu tunc incipienti. Et resnluit Episco-
pum nnn debere hoc facere, etiamsi per annum
integrum esset absuturus, quia hæc nnn est iu-
sta causa grauandi illam Ecclesiam; sed & tunc
vnica videretur visitatin, & continuata, vt c. Cum
venerabilis, de cens. & cap. Visitandi, 18. quæst. 2.
Alterum inconueniens est, quia si Episcopus Ita-
liæ visitaret, verbi gratia die prima Decembris
huius præsentis anni 1636. qui est annus vltimus
decimi septimi triennij à Bullæ publicatione,
si admitteretur ad visitationem ptimo anno se-
quentis triennij decimi octaui, pnsset visitare
iterū hoc ipso anno die vigesima prima eiusdem
mensis decembris, in qua incipiet decimum octa-
uum triennium; & sic infra dies vnum, & vigin-
ti. Quod similiter esset tam cnntra verba, quam
contra mentem prædictæ Cnnstitutionis, quæ
vult, vt Episcopi Italiæ tertio quoque anno red-
dant rationem Episcopalis administrationis, &
contra præallegatam doctrinam Ioann. Audr. &
alinrum in dicto cap. In singulis, de stat Monach.
& Collectar. loc. citat. Itaque Episcnpi præser-
tim Italiæ non cōsueuerunt in primo anno trien-
nij ad visitationem admitti; in secundo autem
anno non nisi raró, & ex aliqua rationabili cau-
sa, & ita censuit sacra Congregatio super resi-
dentia Episcoporum, vt dixi in cap. Qualiter,
num. 42. & 47. infra de Cleric. non residen.
53 His ita Constitutis, cùm de impedimentis fusè
superiùs actum fuerit, considerandum est ante
omnia, quo tempore impedimentum cuique
Episcopo cnntingat, & quandiù verisimiliter sit
duraturum: nam si Episcnpus inciderit in febrim
primn annn currentis triennij, vel quadrien-
nij, &c. hæc nnn esset iusta causa mittendi nun-
cium ad visitationem peragendam, quia eo an-
nn nnn tenetur, nec debet visitare, & verisimile
est, vt ante vltimum annum triennij, vel qua-
driennij cesset impedimētum infirmitatis, atque
ita Episcnpus possit per seipsum præscripto tem-
pore Limina visitare. Quod si impedimentum
inciderit in vltimo anno, quamuis tunc sit iusta
causa abligandi procuratnrem, tamen si impe-
dimentum incideret initin illius anni, quo tene-
tur visitare, & esset eiusmodi, vt verisimiliter du-
raturum non esset vltra paucos aliqunt dies: cer-
tè Episcnpus nnn satisfaceret conscientiæ suæ,
qui huius impedimēti prætextu abstineret à per-
54 sonali visitatione: requiritur enim ad hoc vt im-
pedimentum sit diutinum, vt ait glos. in cap. 1.
in verb. Legatum, 5. quæst. 3. Ioan. de Imnl. con-
sil. 86. num. 9. vers. Circa quintum, aliàs vix da-
retur casus, vt Antistites tenerentur per seipsos
visitare, quia raró accidit, vt integri anni spa-
tio quis nnn reperiatur aliquandiù impeditus.
Vnde impedimenta procellæ maris impetus flu-
minum, transitus piratarum, leuis pndagræ, seu
alterius morbi, vel obstaculi parum duraturi pro
55 legitimis habenda non essent etiamsi inciderent
in annn visitationis; dummndo tamen non inci-
derent circa finem anni, adeo vt cessante postea
impedimento, probabiliter non superesset con-
gruum spatium persnnaliter accedendi ad Vr-
56 bem, & Episcopus de industria in illud tempus
accessum nnn distulisset: nam hoc casu secun-
57 dum Geminian. cnns. 91. in fin. num. 12. vers. Se-
cundn etiam. Si quis ponat se in necessitate,
vel negligentia vltimi mnmenti diei, cum potue-
rit ante esse diligens, quamuis superueniat impe-
dimentum in vltimo momento, non excusatur;
quia imputandum est ei, qui se taliter arctauit,
allegat Speculator. in tit. de dilat. §. Dilationem,
vers. Pnne Iudex, & glos. in dictn cap. Cupientes,
in ver. Cnmparere, de elect. lib. 6. In quibus ta-
men omnibus plurimum exuberat arbitrium,
& æquitas sacræ Congregationis.
58 Cessantibus ergo supradictis impedimentis,
ac si quæ sunt his similia, Episcopi tenentur ipsi
per se iuxta interualla tempnrum superiùs rela-
ta munus visitationis conficere; alioquin ab in-
gressu Ecclesiæ, ac etiam ab administratione
tam spiritualium, qnàm temporalium, necnnn
à perceptione fructuum suarum Ecclesiarum à
Capitulis earum interim liberè exigendorum, &
in opus fabricæ, seu ornamenrorum Ecclesiæ
emptinnem, prout maior exegerit necessitas,
insumendnrum, ipso facto tandiù sunt suspensi,
donec à contumaciæ resipiscentes relaxatinnem
suspensionis à Sede Apostolica meruerint obti-
nere, vt patet in Bulla in §. Si verò quod absit;
59 Non tamen incidunt in has pœnas nisi transacta
vltima die termini ad visitandum præfixi, etiamsi
tantùm temporis effluxerit, vt certum sit, eos
ante præfinitum tempus visitare non posse, vt
optimè probat textus in c. Commissa, in princ.
de elect. lib. 6. & per illum text. in simili casu
tradunt in cap. fin. ne Clerici, vel Monachi, Butr.
num. 8. in 3. quæst. Cardin. nu. 6. in 8. quæst. An-
char. num. 6. in fin. expectandus est enim totius
tem-

temporis lapsus quasi in diem tota obligatio sit
collata l.In illa, ff.de verb.oblig. l.Ita stipulatus,
60 & l.Insulam, ff.si quis cautiou. Lapsa tamen vlti-
ma die termini, remanebont ligati constitutio-
ne, etiamsi ante lapsum eos pœnituerit, quia
imputandum est eis quod se arctauerunt,arg.l.2.
§.Si quis tameo, ff.Si quis cautioo. cap.Consul-
uit, §.1. supra de offic. deleg. cum suis concor-
dan. & not. Host. in d. cap.fin. nu.1. in verb.Re-
dierint ne Cler. vel Monacbi post Goffred. Vin-
cent & Abb. Antiq. ibi nom.3. Butr. Cardin. &
Anchar. supracitat.
61 Porrò eiusmodi munus visitationis Liminuoi
in tribus actibus potissimum consistit, videlicet
in materiali sacrorum Liminum visitatione, in
exhibitione debitæ obedientiæ, ac reuerentiæ
Romano Pootifici, & in relatione Status Eccle-
siæ. Quos tres actus complectitur Bulla in §.Quo
circa: & eorumdem meminit Sac.Congregatio
Concilij in litteris patentibus, quas tribuere
solet Episcopis post peractam visitationem hac,
vel consimili formula,videlicet Nos,&c. S.R.E.
Presbyter Cardinalis, &c. Fidem facimus, &
attestamur Reuerendissimum in Christo Patrem
Episcopū,&c. Constitutioni fel.rec. Sixti V. &c.
cumulatè satisfecisse: nam & sacras Beatorum
Petri, & Pauli Basilicas humiliter, & deuotè
præsens veneratus est; & Sanctissimi D.N. pedi-
bus prouolutus Sanctitati Suæ,& Sac.Congrega-
tioni, &c. ore, scriptoque retulit de statu eccle-
siæ suæ, &c.
62 Itaque primus actus perficitur ab Episcopis
adeundo Basilicas SS. Petri, & Pauli de Vrbe
ibique homiliter venerando Beatorum Aposto-
lorum corpora. Nam & si obligatio quam ha-
beot Episcopi de visitandis Liminibus Apostolo-
rum ex forma ioramenti posita in hac Decretali
non intelligatur de Ecclesijs SS. Petri, & Pauli
situatis in Vrbe, sed de Curia Romana, vt dicit
hic Ioan.de Anan. oum.9.oec de Apostolis mor-
tuis,sed de Papa,vt per Ioan.Andr. in verb.Apo-
stolorum, & dicemus infra num.68. vers. Secun-
dus actoa, tamen obligatio hæc visitandi præ-
dictas Basilicas deducitur ex alijs Canonum, &
Sanctorum Patrum decretis, & præcipuè ex di-
cto cap.Iuxta, 93.distin. ex Leonis apistola 4 ex
Polycarp.lib.4.tit.25. ex Aniceto lib.6.cap.164.
ex hac Sixti V. Constitotiooe, & ex diuturna
obseruantia,vt propterea oon bene Anastas.Ger-
mon. Archiepiscopus Tarantaliæ excludat à vi-
sitatiooe Liminum hunc actum venerationis Ba-
silicarum in suo tractat.de Indolt. Cardio. ad fin.
63 Quem quidem actū Episcopi non tenentur pro-
bare iuramento, aut testibus, vt supra de impe-
dimentis dictum est; sed satis est, vt ipsimet re-
ferant Cardinali Præfectò, vel Secretario S.Con-
gregationis Concilij se personaliter Basilicas vi-
sitasse: nam qui è sua Diœcesi ad Vrbem acces-
sit ad Limina visitanda dubitari non potest,
quin Basilicas præsens veneratus sit, ideoque
eorum assertioni in hoc plena fides habetur;
adeo vt nec per fidem Sacristæ earomdem Basi-
licarom de visitatione docere debeant. Quini-
mo attestationes huiusmodi, quas aliqoando
episcopi exhibuerunt, me Secretario, vel aote
actis temporibus non fuerunt receptæ, vel ad-
missæ. Et hic stylus seruatur est tam quoad epi-
scopos, quàm quoad eorum nuncios, seu pro-
64 curatores. A quibus tamen procuratoribus hoc
amplius exigitur, vt priusquam hoc nomine
adeant Beatorum Apostolorum Basilicas exhi-
beaot mandatum speciale authenticum soi epi-
scopi ad Limina visitanda. Etenim mandatum
generale non consueuit admitti, tum quia ius
cōmune exigit certum nuncium vt hic in textu,
vbi Ioann.Andr. num.8. in fin. & post eum Abb.
num. 6. supplent, idest cum litteris patentibus
episcopi. Tum quia qualitas materiæ hoc de-
poscit, ne tam graoe, ac necessarium negocium
quasi obiter agatur, ac perfunctoriè. Tum de-
nique quia Bulla disertis verbis præcipit, vt si
apiscopi legitimo impedimento detenti fuerint,
iurent se prædicta omnia adimpleturos per cer-
tum nuncium ad id speciale mandatum haben-
tem. Quinimo si aliqua suspicio subsit ab ipsis
Nuncijs exquiritur etiam delato iuramento an
venerint expensis Episcopi: licèt qoando Pro-
curatores ad hoc munus principaliter fuerunt
ablegati, nihil obstet quin postea, etiam nego-
65 cia propria expedire valeant, existentes au-
tem in Curia oumquam, & ex quauis causa ad-
mittuntur ad visitandum etiam cum speciali
66 mandato ab episcopis transmisso; Sed stantibus
legitimis impedimentis viarum, pestis,& alijs id
genus consueuerunt potius dari dilationes, ac
67 prorogationes ad visitaodum;adeo vt ne ab api-
scopis Indiarum qoidem admittantur procura-
tores, nisi specialiter ab eorum Diœcesibus fue-
rint ad Vrbem ablegati. Excipiuntur tamen
apiscopi residentes in partibus Infidelium Sacræ
Coogregationi de propaganda Fide subordina-
ti, qui de hoc habent speciale priuilegium à fel.
rec. Vrbano VIII. concessum 28. Iulij 1626.
68 Secundus actus visitationis, idest exhibitio
obedientiæ, & subiectionis Beatissimo Romano
Pontifici elicitur etiam ex hac Decretali, quæ
dum loquitur de visitatione Liminum Aposto-
lorum intelligitur à Doctoribus de Papa,quia
Apostolorum Limina ibi esse intelliguntur, vbi
Papa est. Et ita hunc textum expooi debere
patet ex verbis immediatè subsequeotibus,idest
nisi eorum absoluar licentia, quæ de necessitate
oportet exponi, idest nisi absoluar per Papam
qui illis Liminibus præest; & eorum vices gerit,
& authoritate fungitur, vt formaliter dicit hic
Innoc. in verb. Apostolorum, & post eum Host.
& Ioan.Andr. ambo o.8. Abb. ou. 6. Ioan. de
Ansn. & Felin. ambo num. 9. Specul. in tit. de
legat. §. Nūoc ostendendum, oum. 88. Cardin.
Turrecr. in c. Iuxta, in verb. Liminibus, 93.dist.
Stephanus de Gaeta in reper. cap. Ad Limina,
num.130. quæst.1.Idipsum constat ex dicto c.Ad
limina, cuius hæc sunt verba [Ad Limina Bea-
torum Petri, & Pauli Apostolorum Principum
hic præsens homo nomine Stephanus orationis
causa veniens, nostro Præsulatui suggerendo in-
notuit, &c. vbi idem Stephanos de Gaeta [No-
ta inquit. Primo quod Limina Apostolorum ibi
esse intelliguntur, vbi est Papa] vt patet dum
dicit, *Ad Limina Apostolorum*: & subdit, *nostro
Præsulatui*: quod ea ratione à Sanctissimis illis
Patribus fuit constitutuoi, vt Episcopi omnes
eam, quam decet reuerentiam exhibereot Ro-
mano Pontifici, tanquam Summo Christianorū,
Capiti, & Pastori; Idque insinuat Gratianus,
qui in cap. 3. 93. distinct. relatis verbis Cypria-
ni

ni de vnitate ecclesiæ, videlicet [Qui Cathedrā Petri super qua fundata est ecclesia, deserit in Ecclesia esse non confidat] addit ipse [Episcopi verò, qui Apostolicæ ordinationi subiacent, etiam hanc reuerentiam debent, vt se se singulis annis Apostolorum Liminibus repræsentent] at
70 immediatè subnectit d. cap. Iuxta. Hinc Specul. in d. §. Nunc ostendendum, in fin. & Anton. de Butr. hic quærunt, An episcopus, qui singulis annis visitare Limina Apostolorum iureiurando se astrinxit, sit securus si visitauerit Legatum: & respondent non esse, quia Limina Apostolorum ibi esse intelliguntur vbi est Papa, & aliud Sedes, aliud Legatus, non tamen requiritur for-
71 male illud iuramentum fidelitatis in hoc textu expressum, quod dicunt esse ligium. Bald. n. 11. vers. Ibi contra, & latiùs Alex. de Neuo nu. 24. vers. Ex quo infert, hoc enim præstatur ab episcopis semel tantum in actu Consecrationis. Sed satis est, & perficitur iste actus, si Antistites sistant se ad pedes Summi Pontificis, eumque edoceant de omnibus, quæ in eorum ecclesijs ad Dei gloriam augendam, ad Christianam Religionem propagandam, & ad animarum salutem procurandam iudicauerint deducenda esse ad notitiam Sanctitatis suæ, & vicissim mandata Apostolica humiliter recipiant, vt in memorata Bulla Sixti V. in §. Quocirca, vers. Ac nobis, & successoribus nostris.
72 Tertius actus perficitur, cum episcopi ore, scriptoque de vniuerso Statu ecclesiæ suæ referūt S. Congregationi Concilij. Ad quam quidem relationem fauendam tenentur etiam ex iuris communis præscripto, vt hic adnotarunt Ioan. Andr. num. 8. in verb. Certum nuncium, & Abb.
73 num. 6. Hic autem Status, aut materialis est, aut formalis materialis dicitur qui versatur circa loca Vrbana, suburbana ruralia, syluestria. Item circa Cathedralem, Collegiatas, Parrochiales, & alias ecclesias, & Oratoria. Item circa monasteria tam virorum, quàm mulierum, Hospitalia, Montem Pietatis, Collegia, Confraternitates, & alia pia loca tam ciuitatis, quàm diœcesis, & circa earundem Ecclesiarum, & locorum situm, fabricam, ornatum, bona, reditus, sacram suppellectilem, personarum, ac ministrorum numerum, & ordinem, & alia his similia.
74 Et quoad hunc statum materialem praxis est, vt vnusquisque Episcopus in prima eius visitatione plenam exhibeat relationem: In sequentibus autem visitationibus super hoc statu materiali simpliciter se referat ad relationem primo exhibitam, & tantum adijciat si quid additum, imminutum, aut immutatum fuerit, quod S. Congregationem scire expediat.
75 Status verò formalis, in quo præcipuè Episcopi eniti debent, versatur circa pastorale officium, atque omnia, quæ ad ipsarum, quibus præsunt, ecclesiarum regimen, & animarum salutē
76 quouis modo pertinent, de quibus Sac. Congregatio peculiariter edoceri vult ad præscriptum Constitutionis ab eodem Sixto editæ super institutione ipsius Congregationis, in §. Patriarcharum, in Bullar. tom. 2. pag. 614. videlicet. Quæ in Ecclesijs eorum curæ, ac fidei commissis Cleri, populique morum disciplina sit, quæ Concilij Tridentini decretorum cum in omnibus, tum præsertim in residentiæ munere executio; quæ item piæ consuetudines; & qui omnium deniq;
77 in via Domini sint progressus. In specie autem An quotannis celebrauerint Diœcesanam Synodum, ac si Archiepiscopi sint an etiam eo triennio congreguerint Concilium prouinciale: nam alioquin si in ijs negligentes forent, pœnas à sacris Canonibus sancitas incurrerent, cum pœna suspensionis de qua in cap. Sicut de actus, æque habeat locum in diœcesana Synodo, atque in prouinciali, vt per Abbatem ibidem in summa: & colligitur ex Concilio Tridentino cap. 2. in fine vers. Si Metropolitani, vel Episcopi negligentes fuerint, &c. sess. 24. quæ verba censuit sacra Congregatio referri tam ad prouincialem, quàm ad diœcesanam Synodum: de quo tamen dicendum, vt scripsi plenius in prædicta Decretali Sicut, in 10. quæstione.
78 Deinde Episcopi referunt S. Congregationi, an diœcesim suam quotannis visitauerint, ac si ob eius latitudinem eam quotannis visitare integrè non potuerint; an saltem biennio visitationem absoluerint. Neque enim permittitur, vt latitudinis prætextu visitatio integra lōgiùs protrahatur vnde cùm in Concilio Prouinciali vltimo Burdegalensi decretum esset, vt si Episcopi integram diœcesim singulis annis pro latitudine visitare nequirent, saltem triennio id perficerent: Sac. Congregatio iussit expungi illud verbum, *Triennio*, & in eius locum reponi verbum *biennio*, ad præscriptum Tridentini Concilij cap. 3. sess. 24 dum autem referunt de visitatione diœce-
79 sis, indicant similiter si quid in ea visitatione reppererint, quod notitia S. Congregationis dignum videtur; veluti an fides orthodoxa vbiq; seruetur inuiolata; An prauæ consuetudines, & ritus superstitiosi alicubi irrepserint: An Parochi iugiter in suis Parochijs resideant, doctrinam Christianam doceant, & suo muneri satisfaciant; An verbum Dei in ciuitate, ac diœcesi consuetis temporibus prædicetur; an graues inimicitiæ, aut dissidia vllibi vigeant, quæ componere, aut sedare nequierint, an reditus ecclesiarum, & piorum locorum fideliter administrentur, & erogentur in vsus à fundatoribus, vel alias legitimè præscriptos; an pœnæ, ac multæ pecuniariæ pijs vsibus applicentur, & an habeant eiusmodi pœnarum depositarium; an diuinus cultus vlla in parte imminutus, an ve Cleri, populique disciplina alicubi sit collapsa, & alia id genus.

Amplius referunt an Sacramentum chrismatis administrauerint; an in ciuitate erectum fuerit Seminarium Clericorum; similiter an erecta sit præbenda Theologalis, ac Pœnitentiarij.

Ad hæc an in monasterijs Monialium inuiolatè clausura custodiatur; an Moniales seruent vitam communem; & an aliqui abusus in ijsdem monasterijs irrepserint, qui consilio, aut auxilio S. Congregationis indigeant.

Item An Cathedrali extent distributiones quotidianæ, & Canonici, & Beneficiati diuinis inserfint ad præscriptum Concilij.

Ac demum an habeant aliquod impedimentum à iudicibus, ac magistratibus sæcularibus, aut Iis aliqua, vel controuersia cum illis intercedat in ijs, quæ ad Episcopale officium, & iurisdictionem, immunitatemque ac libertatem ecclesiasticam pertinent, & quàm plura alia his similia.

Prosp. Fagn. in 2. Decret. Ee Re-

80 Relationi autem Status Ecclesiæ multi Episcopi consueuerunt adijcere dubia, si quæ illis occurrant circa ecclesiarum suarum regimen, super quibus sacram Congregationem consulunt; consueuit enim Congregatio omnibus respondere occasione visitationis Liminum etiamsi dubia eiusmodi non concernant Tridentini Concilij interpretationem, iuxta facultatem, quam ei Sixtus V. attribuit in litteris erectionis eiusdem Congregationis §.1. vers. Patriarcharum.

Demum relatio ab Episcopo, vel eius nuncio, vt proponitur, exhibita legitur in plena Congregatione, quæ singulis capitibus perpensis, pastoralem Episcopi solicitudinem aut laudat, aut excitat salutaribus adhortationibus, & in omnibus prouidet, prout in Domino iudicat salubriter expedire.

81 Ac tandem cum litteris testimonialibus peractæ visitationis admonitos, instructos, & roboratos ad suas ecclesias remittit ad præscriptum eiusdem Constitutionis d. §.1. vers. Ipsisque det litteras, mandatque assignari distributiones totius temporis accessus, mansionis, ac reuersionis Canonicis, qui Episcopum ad Limina comitati sunt, quas iubet etiam assignari Præbendato, qui Episcopi nomine visitauit ad præscriptũ Decreti ab eodem Sixto V. hac de re editi.

82 Vltimo loco omittendo non est ad hanc visitationem ex sententia Sacræ Congregationi teneri etiam Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos Titulares: nam quoad primum, & secundum visitationis actum, certum est ecclesiæ captiuitatem non esse illis impedimento, quominus possint per seipsos Beatorum Apostolorum Basilicas venerari, & Summo Pontifici se præsentare.

83 Quo verò ad tertium actum relationis, tametsi
Ecclesias habeant in partibus Infidelium, & careant Clero, Populoque Christiano: non tamen
propterea desinunt esse illarum ecclesiarum episcopi, c. Pastoralis, vbi id notant Archidiac. sub
num.4. & Præpositus in 1.notab. 7. quæst. 1. Et
84 quamuis lex ciuilis dicat, cum loca capta sunt ab
hostibus, omnia desinere religiosa, & sacra esse,
vt in l. Cum loca, ff. de relig. & sumpt. funer. tamen non est ita, quia ipsa Sacramenta Ecclesiæ
85 vera dicimus esse apud hostes, c. Quod quidam,
1.quæst.1. & quod dicit lex locum desinere esse
sacrum, intelligitur, quia viduatus est sacris ministerijs, vt declarat glos. in dicto cap. Pastoralis,
in vers. Reuertatur. Itaque tenentur prædicti de
illis ouibus esse soliciti, si forte spes vlla diuinæ
miserationis affulgeat aliquam ex eis reducendi
ad Ouile, & super gregem illum quantum eis
datur inuigilare. Et propterea de statu ecclesiarum suarũ pro viribus inquirere debent, & Sanctitati Suæ, ac Sac. Congregationi suggerere si
quid illarum animarum saluti prodesse posse iudicauerint, eiusque Beatitudinis opem, & auxilium super hoc implorare atque ita in specie sacra Congregatio superioribus annis respondit
consulta à Patriarcha Gesualdo, qui per nuncium specialiter ablegatum ex sua diœcesi Barensi visitauit etiam tanquam Patriarcha Constantinopolitanus, statusque eiusdem Patriarchatus relationem exhibuit. Quod ipsum, & antea respondit S. Congregatio ad consultationem
Thomæ de Aualos Patriarchæ Antiocheni.

DE IVREIVRANDO.

Cap. Veniens.

SVMMARIVM.

1 *IVramentum de parendo alicuius mandato non est seruandum si præcipiatur aliquid quod obuiet iuramento prius licitè facto. & n.12. Et quid si obuiet promissioni non iuratæ. num.23.*

2 *Inimicitiæ capitales contrahuntur ex verbalibus iniurijs.*

3 *Conuicium quid, & vnde dictum.*

4 *De iniurijs illatis, & earum satisfactione potest compromitti.*

5 *Compromissum vbi agitur de crimine criminaliter, non potest fieri in priuatum.*

6 *Secus vbi de crimine agitur ciuiliter.*

7 *Compromissum super satisfactione iniuriarum fieri potest non solum in extraneum, sed etiam in ipsum offensum tamquam amicabilem compositorem.*

8 *Secus tamquam in arbitrum.*

9 *De iniurijs vtrinque illatis fieri debet mutua compensatio, si ciuiliter agitur ad pœnam parti applicandam: Secus si criminaliter. & num. seq.*

10 *Compensatio delictorũ non fit vbi pœna venit fisco applicanda, siue sit spiritualis, siue temporalis, siue pecuniaria.*

11 *Iuramentum non extenditur ad ea, de quibus non fuit verisimiliter cogitatum. & num.24.*

13 *Iuramentum licitum transgrediens, est periurus, & mortaliter peccat.*

14 *Iuramentum non est obligatorium quando seruari non potest sine interitu salutis æternæ.*

15 *Iurans parere mandato alicuius, si præcipiatur aliquid, quod non aduersetur priori iuramento, sed tamen sit ita graue, vt de eo verisimiliter non cogitauerit, an teneatur illud seruare. & num. seqq.*

16 *Consensus est de ratione intrinseca iuramenti.*

17 *Casuum fortuitorum renunciatio non validatur iuramento ob defectum consensus.*

18 *Iuramentum non extenditur nisi ad rationabilia, possibilia, & honesta.*

19 *Iurans stare mandato Episcopi, & non appellare, si Episcopus præcipiat, vt renunciet beneficio, appellare potest, nec est opus petere relaxationem à iuramento.*

20 *Iurans non petere reductionem ad arbitrium boni viri, si enormiter lædatur, potest illam petere iuramento non obstante.*

21 *Etiam si dictum fuerit, vt compromissarius possit enormiter lædere.*

22 *Compromissi verba quantumcunque lata relata ad arbitrium tertij proferuntur sub quadam confidentia legalitatis, & bonitatis eius, in quem compromittitur.*

24 *Iuramentum generaliter præstitum de parendo mandatis alicuius non extenditur, nisi ad ea, de quibus cogitatum est, vel debuit meritò cogitari.*

25 *Paria sunt scire, & scire debere.*

26 *Iuramentum specificè præstitũ in foro animæ iuxta intentionem iurantis recipit interpretationem.*

Pro-

Procedit quando iurans dolum non adhibet; alioquin interpretatur secundum sanum intellectum suscipientis. num. 28.

27 *Iuramentum in foro iudiciali recipit interpretationem secundum ius.*

1 VENIENS. Si is, cuius mandato stare iuraui, aliquid mihi præcipit contra iuramentum per me priùs licitè factum, illud seruare non teneor. Hoc dicit; Ioann. Andr. Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. Ioann. de Anan. & Alex. de Neuo. Diuiditur in duas partes, in prima ponitur imperantis querela, in secunda Prouisio ibi *Verum*.

2 Nota primo ibi: *Alternatim conuitia inferendo*, inimicitias graues, seu capitales contrahi ex conuicijs, idest ex verbalibus iniurijs, l. 1. §. Contumelia, & l. Item apud Labeonem, §. Ait Prætor, 3 ff. de iniur. Dicitur enim conuicium, idest conuentus vocum, quasi conuocium, secundum Ioan. Andr. hic num. 2. & Alex. de Neuo. concordat textus in l. Licet, ff. de arbitr. & hic notant Bald. nu. 5. Butr. nu. 2. Anchar. in 1. notab. Imol. in princip. & Ioan. de Anan. num. 3. quod nota pro modo articulandi.

4 Secundò nota ibi, *Obedire mandato*. De iniurijs illatis posse compromitti, vt hic per Bald. num. 5. & Abb. nu. 1. Quòd glossa prima intelligit tanquam in arbitratorem, seu amicabilem compositorem: propterea enim cum isti hic malè fuerint arbitrati, & iniustè compositi, potuit peti reductio ad arbitrium boni viri, iuxta 5 textum in l. Si societatem, ff. Pro Socio. Et sic quamuis vbi agitur de crimine criminaliter, non possit fieri compromissum in priuatum, secundum ea, quæ notantur in cap. penult. §. 1. de in 6 integr. restit. & in l. Non distinguemus, §. Iulianus, ff. de arbitr. tamen secus est vbi agitur de crimine ciuiliter, vt hic, & in cap. Quintauallis, infra eod. in cap. Litteras, de præsumpt. & in l. Quid ergo, §. Et compromisso, ff. de his qui not. infra, secundum Abbatem hic in 2. not. & ita ve 7 idem ait nu. 1. super satisfactionem iniuriæ irrogatæ possunt partes componendo iurare de stando mandato non solum tertij, sed etiam ipsius offensi, de quo est casus in d. cap Quintauallis. 8 Vel dic istos fuisse arbitros in re sua, cùm essent consanguinei partis offensæ, vt in text. quod non licuit tanquam in arbitros, vt l. penult. ff. de arbitr. & hic notatur in glos. Addit, in verb. Mandato.

9 Ex his habes vnam differentiam an pro iniuria illata criminaliter agatur, an verò ciuiliter.

Alia notabilis differentia est, quia si duo sibi mutuò dicant verba iniuriosa, & criminaliter agatur, vterque est puniendus: & in hoc casu intelligendus est Speculat. in tit. de Accusat. §. 1. in fin. 2. col. vers. Quid si te latronem vocaui. Si verò ciuiliter agatur, vt quia vterque agit, vt fiat condemnatio ad pœnam parti applicandam; tunc fieri debet mutua cõpensatio, & neuter est puniendus, & in hoc casu debet intelligi Abb. hic num. 3. ad finem, pro vt eos distingnendo 10 conciliat Alex. de Neuo num. 17. & adde Innoc. in cap. Sicut, il secondo, nu. 7. infra eod. vbi dicit nullam fieri compensationem quando agitur de pœna fisco applicanda, siue sit spiritualis, siue temporalis, siue pecuniaria; secus si pœna veniat applicanda parti, & eum sequitur Socin. in regula 46. Delicta paria mutua compensatione tolluntur. in secunda fallent.

11 Tertiò nota ibi, *Sub tali confidentia præstitisset*, iuramentum non extendi ad ea, de quibus non fuit verisimiliter cogitatum: ad quod quotidie consueuit allegari hoc capitulum, & hic notat glos. in ver. Præsciuisset, Innoc. nu. 1. Host. nu. 2. Butr. in 2. notab. Imol. num. 1. Ioann. de Anan. num. 7. & reliqui omnes, glos. in c. Ad nostram, l'vltimo, in ver. Mente, per il: in text. infra eod. Bart. in l. Si quis pro eo, in 8. casu num. 15. ff. de fideiussor. Bald. in l. 2. in 9. quæst. C. de rescinden. vendit. Federic. de Sen. cons. 199. Quæritur An Domina, nu. 2. & cons. 62. Verius videtur, nu. 2. Angel. cons. 172. Ludouicus, nu. 1. Cardin. consil. 92. Fauendo Pupillis, col. penult. vers. Quæ ad iuramentum, Signorol. de Homod. consil. 61. Quæstio talis est potestas, col. 2. vers. Nunc veniamus, & cons. 250. super dubijs col. 5. vers. Item non videtur, & alibi passim, Doctores, & latius dicetur infra cum glos. penult.

12 Vltimo nota ibi, *si iuramento prius licitè facto repugnat*, iuramentum de parendo mandato alicuius non esse obseruandum, si præcipiatur aliquid, quod obuiet alteri iuramento priùs licitè præstito, prout hic est casus secundum Io. Andr.

13 & omnes supracitatos in summario textus. Ratio est, quia transgrediens primum iuramentum licitum, peierat, & mortaliter peccat, cap. Innouo, & cap. Prædicandum, 22. qu. 1. cap. Qui 14 peierare, q. 5. & c. Si verò, suprà eod. cum multis similibus: & consequenter secundum iuramentum, quod repugnat primo, est illicitum, cum inducat ad peccandum; ideoque non est obligatorium, quia seruari non potest sine interitu salutis æternæ, c. 1. 2. & 3. & per totam, 22. q. 4. d. c. Si verò, &c. Non est obligatorium, de reg. iur. lib. 6. & quoniam non est præsumendum, vt generaliter iurando, quis cogitauerit, vt sibi aliquid mandaretur cõtrarium suo priori licito iuramento, c. Ad nostram, l. Vltimo, infr. eod. & c. Si compromissarij, de elect. lib. 6. Ideo iuramentum hoc intelligitur sub tali confidentia præstitum, ita vt ad honesta restringatur, & ad aliquod contrarium priori licito iuramento non extendatur, vt hic in littera, & in c. 1. infra eod. lib. 6.

15 Et ex hoc à contrario sensu infert glossa vltima hic, vt qui iurauit stare mandato alicuius, si mandatum non aduersetur priori iuramento, teneatur illud seruare, quamuis imponat aliquid graue, & de quo iurans non cogitauit, nec debuit verisimiliter cogitasse, cùm hoc casu seruari possit sine periculo animæ d. cap. Si verò, supra eod. Verum tamen si iurans enormem læsionem hinc pateretur, hæc esset iusta causa petendi relaxationem à iuramento, c. Abbas, sup. quod met. caus. & c. Innocens, §. Illicitum, vltra medium, vers. Quisquis ergo & cætera, 22. q. 4. & in hoc residet glos.

16 Sed eam reprobant hic Doctores præsertim Abbas num. 5. existimantes hoc iuramentum mero iure non obligare, nec esse opus relaxatione: & meritò, quia in hoc casu, deest voluntas se obligandi, quæ est de ratione intrinseca iuramenti.

menti, S. Bonauent. in 3. sent. dist. 39. quæst. 1.
resp. 46. adeo vt lex humana nil contrarium
consensui iurantis adhuc statuerit, c. Quintaual-
lis, infra eod. l. Vltima, C. de non numer. pecun.
l. vlt. ff. Qui satis dar. cogan. Nec verè quoad
Deum iuramentum dici potest absque iurantis
consensu, & mente, c. Humanæ, 22. q. 5. Couar.
in c. Quamuis, de pact. par. 1. §. 5. n. 1. vers. Huic
17 verò authoritati, facit quod notat Ioann. Andr.
in c. vn. n. 26. de commodat. vbi dicit renuncia-
tionem casuum fortuitorum non validari iura-
mento ex defectu consensus: & eum sequitur
18 Abbas loco citato. Vnde ex huiusmodi defectu
iuramentum de parendo alicuius mandato non
extenditur nisi ad rationabilia, & honesta, vt
c. final. §. t. in 1. resp. supra de offic. Archid. &
arg. c. Causam quæ, supra de elect. l. Libertus,
ff. de oper. libertor. c. 2. supra de arbitr. c. Quin-
taualllis, infra eodem, & post glos. 1. hic notant
Host. num. 5. in ver. Mandato, Ioan. Andr. n. 11.
Anchar. num. 5. & plerique alij: non enim in-
telligitur fieri quod lædit verecundiam, & æsti-
mationem, l. Pœnniæ, & ibi not. ff. de alim. &
cibar. legat. l. Si filius, ff. de condit. instit. & ple-
nè per Dyn. in regul. Scienti, de regul. iur.
lib. 6.
19 Hinc deciditur quæstio Dominicalis 36. Barth.
Brixien. inter tractat. comm. tom. 17. fol. 39. de
Clerico, qui iurauit stare omni mandato episco-
pi, qui tandem præcepit Clerico, vt Beneficium,
de quo controuersia erat, perpetuò renunciaret,
neque super hoc appellaret: in qua quæstione
Ioan. Andr. hic num. 12. concludit, Clericum
posse appellare non obstante tali præcepto, pro
vt etiam concludit Brixien. quia beneficium iu-
ris non potuit ei episcopus denegare, & iniquũ
fuit præceptum: ideoque iuramentum ad illud
non extendebatur, cùm de illo iurans verisimili-
ter non cogitasset: & sequuntur hic Butr. nu. 18.
Anchar. n. 5. vers. Facit etiam ad quæstionem, &
Abb. eod. num.
20 Hinc etiam soluitur alia quæstio, vt iurans non
petere reductionem ad arbitrium boni viri, si
enormiter lædatur, non obstante iuramento,
possit illam petere, de quo per Dyn. in d. regul.
Scienti, col. 2. vers. Item videtur facere regula
ad quæstionem, de regul. iur. lib. 6. & per Bart.
21 in l. Quidam, n. 4. ff. de ver. obligat. Quod adeo
verum est, vt si compromisero in aliquem, vt
possit etiam enormiter lædere, & compromissa-
rius omnino irrationabiliter me enormiter læ-
dat, possim petere reductionem ad arbitrium
22 boni viri; quia verba quantumcunque lata re-
lata ad arbitrium tertij proferuntur sub qua-
dam confidentia legalitatis, & bonitatis eius, in
quem compromittitur; vnde si per oppositum
postea comperiatur, & fallatur confidentia, ad
boni viri arbitrium sunt reducenda: ita notabi-
liter firmat Butr. hic num. 4. & post eum Imol.
num. 1.
23 Hinc demum soluitur aliud dubium, vt quam-
uis iuramentum non obuiet priori iuramento,
tamen si aduersetur solemni promissioni antea
factæ, non sit seruandum; quia de hoc iurans
non cogitauit, nec debuit verisimiliter cogitare,
prout contra Innocentiũ irrefragabilibus funda-
mentis firmat hic Host. num. 3. vers. Quid si fiat
præceptum, cum quo transeunt DD. præsertim
Abb. num. 6. reprobata distinctione Anton. de
Butr. inter obligationes dandi, quæ obligant
præcisè, & obligationes facti, quæ præcisè non
obligant, sed ad interesse.
24 In glossa penultima QVÆRO qualiter iura-
mentum sit interpretandum.

Glossa arguit primo, vt sit interpretandum
secundum intentionem iurantis, per c. Humanæ
aures, 22. q. 5. deinde arguit contra, vt sit inter-
pretandum secundum intentionem suscipientis,
per cap. Quacunque arte, ead. caus. & quæst. &
non soluit, sed remittit ad ea, quæ notantur in
c. Ex literis, infr. de Sponsal.

Sed Innoc. hic n. 1. & n. 2. vers. Et hæc vera
sunt, sic distinguit, videlicet, aut iuramentum
præstatur generaliter de parendo mandatis ali-
cuius: & non extenditur nisi ad ea, de quibus
cogitatum est, vel debuit meritò cogitari, vt cap.
Quintauallis, infra eodem, & c. Ex multiplici,
de decimis, c. Audita, de restit. spoliat. c. Ne
quis arbitretur, 22. qu. 2. quam ista sunt paria
25 scire, & scire debere, vt Baldus inquit hic post
casum, vers. Dicit Innocentius, per tex. in l. Quod
26 te, ff. Si certum pet. Aut iuramentum fuit præ-
stitum specificè, & determinatè: & tunc in con-
silio animæ secundum intentionem iurantis re-
cipit interpretationem, c. Quanto, & c. Ad no-
27 stram, il secondo, infra eod. Sed in iudicio reci-
pit interpretationem secundum ius, c. Venientes,
infr. eod. Quam distinctionem sequitur hic Host.
num. 4. & Abb. eod. n. vers. Ex dictis Innocentij,
Barthol. Cepoll. Veronen. in Rubr. Digestorum
de ver. signif. in 7. q. 6. q. principalis, Io. de Selua
in tract. de iureiur. 2. par. q. 2.
28 Sed tu aduerte quia secundum membrum di-
stinctionis Innocentij, quod iuramentum in foro
animæ sit interpretandum iuxta intentionem iu-
rantis, non procedit ita generaliter, & indistinctè.
Obstat enim textus in d. cap. Quacunque arte,
22. q. 5. vbi patet iuramentum in foro conscien-
tiæ intelligendum esse secundum intentionem
eius cui iuratur. Declara igitur dictum Innocen-
tij, vt locum habeat in eo tantum casu, in quo
iurans dolum non adhibet; & in his terminis
intelligendus est textus in d. c. Humanæ aures.
Secus verò si iuret artificiosè, & cum dolo, vt
audientem fallat, quia tunc iuramentum in foro
animæ interpretandum est iuxta sanam intelli-
gentiam suscipientis; & de hoc doloso iuramen-
to loquitur Isidorus in d. c. Quacunque arte. Ita
in effectu distinguit Gratianus post c. Qui peie-
rare, §. Ex his omnibus, 22. q. 5. & clarè S. Thom.
in 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4. Turrecr. post c. Hoc vi-
detur, §. Quæritur, ead. caus. & quæst. & alij, quos
retuli in c. Falsidicus, n. 76. & seqq. inf. de crimin.
fals. vbi etiam latissimè examinaui an sit morta-
le peccatum iurare falsum subaudiendo aliquid
in mente, quod reddat sensum verum à n. 30. vsq;
ad n. 145. maximè à n. 80. & n. 156. vsq. in fin. &
an in iuramento vti liceat verbis amphibologi-
cis, seu æquiuocis tam in iuramento, quàm extra
illud à n. 145. vsque ad n. 156. Illud recurre.

D E

DE PRÆSCRIPTIONIBVS.

Cap. Auditis .

S V M M A R I V M.

1 *Prælatus inferior potest præscribere in certis Ecclesijs totum ius episcopale . Subducitur tamen de præscriptione tempus , quo vacauit Ecclesia Cathedralis .*

Præscriptione eximi potest Ecclesia à potestate Episcopi, si alius præscribat subiectionem, aliàs secus. ibid. vers. Nota secundum .

2 *Præscriptio iuris instituendi inferioris Prælati an sit cumulatiua cum Episcopo, an verò actus Episcopi interrumpant præscriptionem inferioris . & num. seq. vsque in fin.*

Ius instituendi in beneficijs Iurispatronatus de iure non spectat ad inferiorem , sed ad Episcopum , potest tamen præscribi ab inferiore . ibidem .

3 *Præscriptio , vel consuetudo completa non tollitur si semel , aut bis fiat contrarium , sed requiritur contraria præscriptio , vel consuetudo .*

4 *Abbas si incipiat præscribere iura episcopalia contra Episcopum , fit interruptio si Episcopus saltem vna vice ijsdem iuribus vtatur ante completam præscriptionem .*

Declaratur . num.6. & seqq.

Possessio titulata in concursu vbi probationes sunt pares, an, & quando præualeat . ibid. vers. Quorum sententiam .

5 *Intellectus huius capituli .*

6 *Prælatus inferior si solus instituerit spatio annorum quadraginta, præscribit excluso Episcopo .*

7 *Actus iurisdictionis Episcopi etiam vnicus an , & quando interrumpat præscriptionem iurisdictionis inferioris .*

8 *Præpositus Buxeti habet iurisdictionem cumulatiuam cum Episcopo Burgi S. Domnini .*

9 *Executor litterarum Apostolicarum tribuens ius instituendi præter fines rescripti præbet iustam causam præscribendi .*

10 *Iurisdictionis Episcopi exercitium ita demum interrumpit actus inferioris, si inferior præscribat per modum exclusionis Episcopi .*

11 *Præscriptio qualificatur ab animo præscribentis .*

12 *Plebanus si præscripserit institutionem in suo Plebanatu, Episcopus non debet se intromittere , si Plebanus habuit possessionem per exclusionem Episcopi ; alias est cumulatiua potestas .*

13 *Iurisdictio potest esse penes plures in solidum , vt penes Episcopum, Archidiaconum, & Archipresbyterum .*

14 *Possessio vnius non interrumpit possessionem alterius in his, quæ possunt esse penes plures in solidum .*

15 *Nec in diuerso iure possidentibus .*

16 *Interruptio non fit sine animo .*

17 *Sententiæ acquiescit qui non appellat .*

18 *Scientia, & patientia Episcopi elicitur ex illius visitationibus .*

19 *Possessio vnius est exclusiua possessionis alterius in corporalibus , vel in actibus oppositis ; secus in incorporalibus , vel non oppositis .*

1 AVDITIS. Prælatus inferior potest præscribere in certis Ecclesijs diœcesis totum ius episcopale : Subducitur tamen de præscriptione tempus, quo vacauit Ecclesia Cathedralis. Hoc dicit secundum Abbatem Siculum, qui redarguit Ioannem Andr. quod perperam summauerit , Vel plenius secundum Cardinal. Inferior præscribit iura episcopalia:& si contra præscribentem plura iura episcopalia fit interruptio in aliquibus, in alijs fit plenè præscriptio, & de præscriptione subducitur tempus vacantis ecclesiæ, contra quam præscribitur. Baldus comprehendendo singula dicta Decretalis sic notabiliter summat . De præscriptione detrahitur temporis interuallum , quo Ecclesia vacasse probatur, priuilegium obscurum non valet interruptio prodest in capitulis interruptis, non in alijs ; & ita demum si præscriptio priùs completa non sit, potest quis secundum qualitatem probationis in vno Capitulo succumbere , in alio obtinere : nec vtile Capitulum per inutile vitiatur : & qui in vno Capitulo calumniatur non perdit ius in alio, in quo calumnia non probatur . Diuiditur in tres partes . Primò ponit processum , & conclusionem negocij . Secundò indecise narrat restitutionem ab vtraque parte petitam , & concessam, vt patet in cap. Auditis , supra de restit. in integr. Tertiò committit probationes recipiendas super restitutione , & causam diffiniendam . Secunda ibi , *Verum* . Tertia ibi , *Quocirca* .

Nota secundum Anton. de Butr. nu.3. & Ioan. de Imol. num.2. Ecclesiam eximi posse per præscriptionē à potestate episcopi , dummodo alius subiectionem præscribat; secus si Rector ecclesiæ vellet simpliciter præscribere libertatem, quia hoc non licet , c. Cum non liceat, supra eodem .

2 QVÆRO, An ius instituendi , cum tam Episcopus, quàm inferior instituerunt spatio 40. annorum , censeatur cumulatiuè præscriptum ; an verò institutiones eius, qui ius instituendi habet , interrumperint præscriptionem alterius .

Cum ab aliquot mensibus in S. Congregatione Concilij actum esset , An Præposito Buxeti diœcesi Burgi S. Domnini competeret ius instituendi ad Canonicatus, & Ecclesias sibi subiectas in vim priuilegij Eugenij IV. S. Congregatio re diligenter examinata, censuit eidem competere ius huiusmodi, ad Canonicatus , & Ecclesias in litteris Eugenij designatas : quia etsi ex dispositione iuris communis in beneficijs iurispatronatus , qualia sunt hæc, de quibus agitur, ius instituendi ad Prælatum Ecclesiæ, inferioris non spectet , sed ad Episcopum, vt apud Cassad. dec. 21. num. 3. vers. Et in patronali præsentatione, tit. de præben. Et per litteras Eugenij non esset Præposito attributa huiusmodi facultas; fauebat tamen ipsi antiquissima quasi possessio instituendi ; cōstabat enim eum instituisse ab anno 1506. vsque ad annum 1601. Atque ita S. Congregatio existimauit ius instituendi fuisse illi acquisitum præscriptione iuxta doctrinam Cardinalis, in Clemen. 2. sub num. 21. col. 9. in fin. de supplen. neglig. Prælat. Gemin. in cap. 2. num. 6. 21. dist. Abb. post alios hic sub num. 6. vers. Ex quo not. & Cassad. loco cit. Verùm cum Præpositus ab anno 1506. vsque ad annum 1558. per lapsum annorum quadraginta compleuisset præscriptionem .

nem, nec Episcopus intra illud tempus vllam, quod constaret, institutionem fecisset, quo casu grauissimi Authores existimant ius instituendi inferiori competere in priuationem, & exclusionem Episcopi: valdè anceps fuit S. Congregatio. Vtra opinio in hac Decretali esset verior, an Abbatis censentis id ius cumulatiuè præscribi quando vterque vtitur iure instituendi; an Parisij probantis contra Prælatum, qui instituendi ius habet, non posse alium cumulatiuè præscribere, eo quod si idem Prælatus aliquando instituat, ex his actibus institutionum interrumpitur alterius præscriptio nondum completa; ideoque de huiusmodi articulo maturiùs censuit deliberandum. Itaque tum temporis S. Congregatio habuit pro constanti Præposito competere facultatem instituendi quæsitam per præscriptionem, & dubitauit tantùm, an competeret cumulatiuè cum Episcopo, qui post præscriptionem Præpositi completum instituerat vna cum Præposito per spatium quadraginta annorum; an verò priuatiuè quoad ipsum; atque ita tunc certum erat Præposito competere ius instituendi, incertum an competeret Episcopo. Sed in præsentia per contrarium res erit diffinienda: quia certum est Episcopo competere ius instituendi, incertum an competat Præposito: nam episcopus exhibet institutiones quadraginta ab anno 1496. priusquam Præpositus compleuisset præscriptionem instituendi, vsque ad annũ 1613.

3 Vnde episcopo competit instituendi facultas ob assistentiam iuris communis, & continuatam quasi possessionem instituendi, cui Præpositus non potuit præiudicium inferre, tum quia nondum fuerat illi acquisitum ius per præscriptionem, tum quia actus illius nequaquam potuerunt interrumpere, aut imminuere ius Episcopi certum, & radicatum, vt probat textus hic in vers. Si autem, & in l. Nemo alieno, §. Temporalia, iuncta glos. ff. de reg. iur. vbi patet præscriptionem, vel consuetudinem non completam non interrumpi, nec tolli ex eo quod semel, aut bis fiat contrarium, sed requiri contrariam præscriptionem, vel consuetudinem. Quod tenet hic Abb. in vlt. not. num. 10. post Speculat. hoc tit. §. 1. vers. Quid si post completum, & Ioann. Andr. in cap. fin. de consuet. Et quamuis Præpositus exhibeat institutiones supra centum annos; tamen quia hoc spatio episcopus quoque instituit, est dubium an institutiones episcopi interruperint præscriptionem Præpositi.

Quæstio igitur est, vtrum cùm tam episcopus, quàm inferior Prælatus instituerint spatio quadraginta annorum, inferior censeatur præscripsisse cumulatiuè cum episcopo, quæ est opinio Abbatis hic. An verò nullo modo præscripserit, eo quòd illius præscriptio interrupta fuerit per Institutiones episcopi, quæ est opinio Parisij.

Reperio antiquos, & grauiores Canonistas hic probare hanc secundam opinionem: nam Innoc. sub num. 4. vers. Potest etiam, & num. 5. vers. Item fit interruptio, si Abbas, inquit, incipit præscribere contra episcopum iura episcopalia, fit interruptio, si episcopus saltem vna vice eisdem iuribus vtatur ante completam præscriptionem Abbatis. Atque hoc idem sentit Host. col. pen. n. 2. in fin. vers. Potes etiam dicere, & n. 3. vers. Fit etiam. Ioan. Andr. col. 2. n. 5. vers. Et fit etiam in his specialis interruptio. Butr. n. 10. vers. Oppono quod dato, & sub num. 11. vers. Erit etiam. Anchar. sub n. 8. in 5. opposit. Ioan. de Anan. n. 9. & Crauet. cons. 134. Scripsi alias num. 19.

4 Quorum sententia videtur etiam infrascriptis rationibus probari: nam cùm duo sunt in quasi possessione alicuius actus, & vterq; illam probat æqualis temporis, sed vnus probat verum titulũ, & alter non; tunc verum titulum ostendens, obtinet. Bart. in l. Si duo, in princ. n. 4. vers. Sed si vterque, ff. vti possid. Bald. in l. Accusare, circa fin. C. de eden. & alij omnes, vt latiùs apud Menoch. de retinend. remed. 3. n. 733. vers. Decimus est casus, sed tàm Episcopus, quàm Præpositus est in quasi possessione instituendi, & vterque illam probat æqualis temporis, sed episcopus habet verum titulum à iure communi in ecclesijs omnibus suæ diœcesis ex c. Cum ex iniuncto, de hæret. Præpositus verò titulum infectum ab executore Apostolico, qui id ius instituendi reseruauit præter fines delegationis. Ergo episcopus obtinere debet.

5 Deinde hanc opinionem videtur probare efficaciter hæc Decretalis in vers. Si autem exceptionem; vbi episcopus interrumpit præscriptionem exemptionis Abbatis per solum exercitium quorundam actuum iurisdictionalium, nempè suspensionis, interdicti, & aliorum similium; hi enim actus censentur facti ab Episcopo, vt probat littera in vers. Vos super his ius episcopale adiudicetis eidem. Quod autem præter exercitium episcopi etiam actus prohibiturus intercesserit, vt Abb. interpretatur, vel est diuinare, vel redarguere Pontificem, quod diminutè locutus fuerit, vt hic perpendit Paris. vers. Pro opinione tamen.

Neque obstat quod per exercitium episcopi interrumpatur quasi possessio Præpositi ad effectum ne ipsi quæratur ius instituendi priuatiuè, non autem ad effectum ne quæratur cumulatiuè. Quia vt respondet Paris. in hoc tex. circa interruptionem non potest considerari acquisitio cumulatiua, sed priuatiua tantùm; quia in articulis interruptis totum ius fuit adiudicatum Episcopo; atque ita impositum silentium inferiori Prælato.

6 Verùm his non obstantibus videtur respondendum Præpositum præscripsisse ius instituendi cumulatiuè cum episcopo. Quod vt euidentius appareat, recensenda sunt verba Alex. de Neuo hic qui clarius quàm cæteri exposuit glossam Innoc. ac sensum huius textus: & sub n. 25. in hac materia constituit tres conclusiones. Prima inquit, sit conclusio. Si solus præscribens fuit vsus iurisdictione, Episcopus autem infra tempus præscriptionis nullum actum iurisdictionis exercuit, videtur præscripta iurisdictio excluso Episcopo, vt sentit Innoc. in c. Cum olim, de
7 restit. spoliat. Et hic non est casus noster, Quia Episcopus in hac specie sæpiùs instituit ante completam præscriptionem Præpositi. Secunda conclusio, inquit, si appareat ex titulo præscribentis, quod præscribebat iurisdictionem excluso episcopo; per solum exercitium iurisdictionis factum ab episcopo interrumpitur præscriptio, etiamsi non prohibeat præscribentem vti iurisdictione. Casum dicit esse in hac Decretali:

&

& sufficere vnicum actum secundum Innoc. cum quo alij transeunt. Et hic similiter non est casus noster, Quia Præpositus noluit vnquam præscribere excluso episcopo, sed simul cum eo tanquã iurisdictionem habens cumulatiuam ex priuilegio Eugenij IV. vt inferiùs dicetur. Tertia conclusiò, subdit ibi Alex. de Næuo, si ex titulo, vel alio modo non appareat præscribentem præscribere excluso episcopo, iurisdictinnis vsus episcopi, non interrumpit præscriptionem, quia intelligit præscribere cumulatiuè, & non exclusiuè.
8 Et hic propriè est casus, de quo agitur, quia Præpositus ex priuilegio Apostolico habet cum episcopo iurisdictionem cumulatiuam, vt iam censuit S. Congregatio re diligenter examinata, ac propterea non instituit vt episcopum excluderet, sed vt iure suo vteretur, credens id sibi li-
9 cere ob facultatem sibi attributam ab executore litterarum Apostolicarum, quæ sibi iustam causam præbuit cumulatiuè præscribendi, c. Cum dilectus: & ibi Butr. de consuet. qua ratione interdum etiam instituit tanquam Vicarius episcopi existimans hanc potestatem ad vtrumque simul pertinere.

Itaque nec tex. hic nec doctrina Innocent. & aliorum quicquam obstat Præposito, quominus cumulatiuè præscripserit, quia procedunt quando inferior intendebat præscribere in priuatione episcopi. Hunc eundem intellectum ad hanc Decretalem posuerunt, licet subobscurius Ant. de Butr. col. 3. vers. Dic ergo, quod in dubio, & Ioan. de Imol. propè fin. vbi probant ideò hic per exercitium episcopi interrumpi præscriptionem Abbatis, quia Abbas noluit creare nouum ius, idest cumulare iurisdictionem iurisdictioni, sed tantùm vti iurisdictione eo respectu, quo episcopus vtebatur, vt sic ecclesia eximeretur ab episcopo, & sibi subijceretur; idque patere, quia dicebat ecclesiam sibi pleno iure subiectã, & prorsus exemptam à iurisdictione episcopi.
10 Idem apertiùs docuit hic Ægid. Bellam. num. 8. vbi ait ita demum per solum exercitium Episcopi interrumpi præscriptionem inferioris, si inferior præscribat per modum exclusionis episcopi: aliàs secùs. Et infra sub n. 30. vers. Quod dixi, hunc, ait, esse intellectum glossæ Innoc. quia ibi hic agebat Abbas per modum exclusionis episcopi cùm diceret ecclesias à iurisdictione Episcopi prorsus exemptas; ac propterea illo excluso præscribere non potuit; quia cùm episcopus per vnicum actum ius, ac possessionem suam conseruauerit; necessariò etiam impediuit quominus inferior priuatiuè præscriberet. Non enim poterat procedere præscriptio exclusiua illius, qui priusquam inferior præscriptionem compleuisset, eosdem actus aliquando exercue-
11 rat. Præscriptioni autem cumulatiuæ non potuit esse locus, quia defuit animus præscribendi, à quo præscriptio qualificatur, l. fin. ff. Quemadmodum serui. amitt. l. vltim. ff. de itin. actuque priuat. & notat hic Bellam. num. 32. vers. Ad secundam quæstionem. Quod tacitè etiam senserunt hic Anchar. n. 6. & Ioan. de Anan. num. 9. volentes interrumpi præscriptionem Abbatis per solum exercitium episcopi, si Abbas plenè probauerit se ius episcopale exercuisse, idest voluisse præscribere plenam iurisdictionem, excluso episcopo.

12 Consuluit pro eadem opinione Bald. cons. 439. num. 11. vers. De quinta quæstione princ. vol. 3. vbi sic distinguit; Aut quis præscribit tanquam sub alio, aut tanquam super aut tanquam secus ab alio: & primo casu, in quo propriè versatur Præpositus, dicit præscriptionem esse cumulatiuam, & num. 12. [Si Plebanus, inquit, in suo plebanatu præscripsit institutionem, episcopus nullo modo se intromittere debet, quod est verum si habuit possessionem per exclusionem episcopi] Et infra [Licèt Plebanus habeat pro se consuetudinem, non tamen episcopus est factus exul à iure communi; & sic ille, cui præsentabunt Patroni, instituet, quia est cumulatiua potestas, & non absorta] Hæc Baldus, qui amplius testatur sic practicari Florentiæ inter Archiepiscopum, & Plebanos. Præter authores supra relatos allegatur etiam pro Præposito Abb. hic Bald. de præscr. 3. par. 6. par. princ. in 4. quæst. vers. Et primo quæro: & Couarr. in cap. Alma mater, in 1. par. rel. §. 12. sub n. 3. qui simpliciter censet præscriptionem esse cumulatiuam quando episcopus quoque exercuit.

Quamobrem ex his patet hanc magis communiter approbari quando inferior intendit solùm cumulatiuè præscribere, vt hoc casu, & vt est communior, validioribus etiam rationibus fulcitur: nam hic modus interruptionis per solum exercitium Episcopi absque prohibitione, non numeratur inter alios modos interrumpendi præscriptionem, nec Bart. in l. Naturaliter. ff. de vsuc. de eo mentionem fecit dum recensuit dicta Innoc. hic vt animaduertit Abbas, nec habenda est ratio Parisij dicentis ex hoc textu induci hunc modum interruptionis: quia supra ostendimus hunc textum non habere locum in eo, qui intendit tantùm cumulatiuè præscribere.

Præsertim verò quia si esset vera opinio Parisij, nunquam daretur præscriptio cumulatiua, vt Abb. perpendit, cuius tamen contrarium voluerunt glos. & Doct. in cap. Pastoralis, de offic. Ord. Nec tollit obicem responsio Parisij, quod dari poterit huiusmodi præscriptio in duobus Prælatis, quorum neuter habeat verum titulum iuxta terminos l. Si duo, ff. vti possid. Quin imò DD. admittunt præscriptionem cumulatiuam, etiam in Prælato inferiore contra Episcopum, qui verum habet titulum à iure communi, vt ibi per glos. & Felin. in 8. limit.
13 Quibus accedit, quod in his, quæ possunt esse penes plures in solidum, vt est iurisdictio, quæ potest esse penes episcopum, Archidiaconum, & Archipresbyterum, cap. 1. & 2. & cap. final. de
14 offic. Archid. & cap. fin. de offic. Archipresbyteri, possessio vnius non interrumpit possessionem alterius, quia vnusquisque actus facit, vt suo iure vtatur non vt possessionem alterius interturbat. Ita Ægid. hic nu. 31. & probat totus ferè tit. de offic. Archid. nam illa maiori parte spectant ad Archidiaconum ex consuetudine, vt in cap. fin. eod. tit. secundum Abb. loco citat.
15 Et Bellam. in cap. De quarta, nu. 52. vers. Si verò sum in possessione, supra eod. ait in diuerso iure possidentibus actus vnius, possessionem alterius non interrumpere: puta si vnus possideat iure ordinario, alter ex priuilegio, vel consuetudine, vt hoc casu. Ratio est, quia vnusquisque intendit ius suum exercere, non ius alterius præripere,

16 re, & interruptio non fit fine animo, Bald. consil. 267. In causa Petri, in princip. lib. 3. Quod cum generaliter sit verum, specialis tamen apparet in casu præsenti, quia episcopus potiùs voluit approbare, quàm interrumpere præscriptionem cumulatiuam Præpositi.

17 Primò, quia citatus ab executore Apostolico in reseruatione instituendi, acquieuit sententiæ postea latæ ad fauorem Præpositi, cum ab ea non appellauerit, l. final. C. de sent. quæ pro cer. quan.

18 Deinde ob annuas visitationes Episcoporum, ex quibus elicitur eorum scientia, & patientia Rot. diuers. par. a. decis. 166. n. 8.

Tertiò, ob institutiones Præpositi multiplicatas, & effectum sortitas spatio supra centum annorum, Salic. in l. Authoritatem, vers. Quæro, de quæst. facti, C. vnde vi Rot. diuers. decis. 28. num. 7. part. 1.

Quartò, quia Examinatores Synodales Episcopi diuersis temporibus sæpius approbarunt Presbyteros coram Præposito præsentatos, ac postea ab ipso institutos, vt patet ex publicis instrumentis ac exhibitis in fasciculo fol. 45. à tergo, & in fol. 150. & seq.

Ac postremò quia cùm Promotor fiscalis episcopi anno 1601. præcepisset Præposito ne se ingereret in quadam præsentatione facta priùs coram eo, & postea coram Vicario episcopi; idem Vicarius cognita præuentione Præpositi, remisit causam ad eum tanquam iurisdictionem cumulatiuè habentem cum episcopo ex Bulla Eugeniana, & alijs priuilegijs, vt ex authentica scriptura signata littera E. Atque ita elicitur ex parte episcopi animus approbandi potiùs quàm interrumpendi præscriptionem Præpositi, non solùm ex iuris præscriptione, sed etiam ex actibus positi ius, vt dictum est.

19 Ex quibus sublata etiam sunt argumenta, quæ supra in contrarium retulimus; nam quod in controuersia possessionia præferri debeat possessio episcopi tanquam titulata, procedit quando possessio vnius non est compatibilis cum possessione alterius, iuxta l. Si duo, ff. vt possid. tunc enim cum vna, & eadem res non possit à pluribus in solidū possideri, l. Si vt certò, §. Duobus vehiculum, ff. comm. Si probationes vtrinque sint pares, possessio titulata præfertur c. Licèt causam, de probat. At secus est in his, quæ possunt esse apud plures in solidum, vt hoc casu, quia tunc vnusquisque in sua possessione conseruatur, & est locus cumulatiuæ vt iam probauimus.

Et eodem modo respondetur ad id, quod dicitur, suam præscriptionem Præpositum interrupisse, quia aliquando instituit tanquam Vicarius per doctrinam gloss. in l. Cum notissimi, §. Imò, & §. Illud, verb. Innouata, circa fin. vers. Etiam quædam, C. de præscrip. 30. annor. & Put. decis. 188. nu. 6. lib. 2. Nam d. glos. habet locum in rebus corporalibus tantùm, quæ non possunt à pluribus in solidum possideri, vel in actibus de directo contrarijs; tunc enim actus gestus nomine alterius propriam possessionem interrumpit; quia nimirum possessio vnius est exclusiua possessionis alterius, iuxta terminos d. l. Si duo. At verò in incorporalibus, & alijs non oppositis non est ita, quia cum possint esse in solidum apud plures, propria quasi possessio non excluditur per actum alieno nomine gestum, sicut non interrumpitur per solum exercitium alterius, vt abunde diximus, atque ita declarat Put. d. decis. 188.

Cætera verò quod ius instituendi non possit acquiri præscriptione, quod Præpositus non habeat titulum, nec bonam fidem, quod eius institutiones plures patiantur defectus, & quod illas cassauerit sententia arbitramentalis Ormanetti, iam plenè sustulit S. Congregatio in priori decisione huius causæ: & ita resolutum, vt dixi in cap. Cum ecclesia Sutrina, nu. 24. supra de caus. possess. & propriet.

DE PRÆSCRIPTIONIBVS.

Cap. Cum olim.

SVMMARIVM.

1 *Abbas in Capellis præscribere potest iura Episcopalia, sed obtinet in his solis, quæ præscripsit. & num. 10.*

2 *Loca adiacentia præsumuntur de iurisdictione illius ciuitatis, cuius territorio magis adiacent.*

3 *Compromitti potest de iuribus Ecclesiæ in Clericos ipsius.*

4 *Prælatus in iuribus Ecclesiæ suæ potest esse arbiter, & iudex.*

5 *Episcopus fundat intentionem de iure communi super iurisdictione vniuersali in omnibus Ecclesijs sua diœcesis.*

6 *Si iurisdictio spiritualis sit; secus si temporalis.*

7 *Diœcesanus dicitur solus Episcopus.*

8 *Ordinarius dicitur quilibet habens in loco ordinariam iurisdictionem.*

9 *Diœcesani appellatione an, & quando veniat inferior Prælatus.*

10 *Prælatus inferior potest præscribere iura Episcopalia contra Episcopum, licèt non sit exemptus ex priuilegio.*

11 *Præscribere potest inferior Prælatus contra Episcopum ius instituendi, & destituendi.*

12 *Et quid institutione authorizabili.*

13 *Præscribere an possit inferior ius ordinandi Clericos tam per se ipsum, quàm per alium.*

14 *Et quid post Concilium Tridentinum. & nu. seqq.*

15 *Regulares non possunt suos subditos ordinandos dimittere nisi ad Episcopum diœcesanum.*

16 *Et quid si sint nullius diœcesis.*

17 *Baptismus, idest ius tenendi in Ecclesia fontem baptismalem, potest præscribi.*

18 *Prælatus inferior an possit præscribere ius absoluendi à casibus Episcopo reseruatis.*

Et quid post Concilium Tridentinum. num. 21. vsque ad num. 25.

19 *Iurisdictio bassa facilius præscribitur, quàm merum imperium.*

20 *Præscribi possunt per inferiorem Episcopo omnia, quæ sunt iurisdictionis, & dignitatis Episcopalis.*

21 *Casuum reseruatio facta ab Episcopo diœcesano non afficit personas nullius diœcesis.*

22 *Præscriptio iurisdictionis Episcopalis in certa parte diœce-*

diœcesis excluso Episcopo includit etiam facultatem sibi casus reseruandi.

23 *Casus sibi reseruare an, & quando possit inferior Prælatus. & num. seqq.*

24 *Præscriptio non procedit in his, quæ sunt contra disciplinam ecclesiasticam.*

25 *Sepultura, seu ius liberè recipiendi aliquem ad sepulturam potest præscribi.*

26 *QuartaDecimarũ Episcopo debita præscriptibilis est.*

27 *Monachus, qui præest Ecclesiæ sæculari non debet ibi diuina officia celebrare iuxta ritum Monasticum, nisi hoc ius præscripserit.*

28 *Præscribi potest ab inferiori Prælato potestas excommunicandi, interdicendi, & absoluendi.*

29 *Præscribens contra vniuersaliter possidentem in certis articulis etiam animo acquirendi iurisdictionem vniuersalem, illam vniuersaliter non acquirit, sed tantùm præscribit, quantũ exercuit.*

30 *Secus si nemo vniuersaliter possidebat, quia totum præscribit, si ea intentione hoc faciat.*

31 *Possessio fundi vt acquiratur, non oportet omnes glebas circumambulare.*

32 *Iurisdictionẽ exercens in actu, retinet in omnibus, si habeat concessionẽ ab eo, qui ius concedendi habet.*

33 *Præscribens vnum actũ vniuersalem acquirit vniuersam iurisdictionẽ, si habeat causam vniuersalem, seu intentionem fundatam de iure communi.*

34 *Præscribens potestatem excommunicandi an censeatur etiam præscribere potestatem interdicendi, suspendendi, & absoluendi, remissiue.*

35 *Prælatus inferior, qui nititur sola præscriptione, nõ obtinet contra Episcop. nisi illã sufficienter probet.*

36 *Archiepiscopus Theatinus an sit manutenendus in possessione visitandi loca subiecta Abbatiæ Sancti Ioannis in Venere, donec Commendatarius probauerit per rem iudicatam se in illa vtranque iurisdictionem exercere. & nu. seq. vsque in fin.*

37 *Abbatia S. Ioannis in Venere ex sententia Rotæ est intra fines Theatinæ diœcesis.*

38 *Episcopus potest causas matrimoniales, & criminales cognoscere, prædicandi licentias concedere, & Cõfessores approbare in locis intra suæ diœcesis fines existentib⁹, donec probetur status nullius diœcesis,*

39 *Visitationi Episcopi non subsunt loca, in quibus inferior exercet vtramq; iurisdictionem, nisi idẽ Episcopus maiorem in illis auctoritatẽ exerceat.*

40 *Congregatio Concilij quæstiones facti reijcit ad iudices competentes.*

41 *Prælatus inferior ad excludẽdũ Episcopũ à visitatione an docere debeat per rẽ iudicatã de exercitio vtriusq; iurisdictionis in Parochos, & Parochian.*

42 *Episcopus habet assistentiam iuris, & Concilij Tridentini super iurisdictione spirituali in omnibus Ecclesijs etiam regularibus intra fines suæ diœcesis, quamdiu non probentur exempta.*

43 *Concilium Tridentinum cap. 11. sess. 25. de Regular. expenditur. & num. 52.*
Monasteria in his, quæ pertinent ad animarum curam personarum sæcularium, subsunt iurisdictioni Episcopi diœcesani. ibidem.

44 *Nisi Abbas in loco episcopalem, & temporalem iurisdictionem exerceat.*

45 *Non sufficit tamen nudum exercitium, sed requiritur iustus titulus.*

46 *Prælato inferiori an, & quando danda sit manutentio contra Episcopum in exercitio iurisdictionis Episcopalis.*

47 *Monasterij S. Ioannis in Venere priuilegia quæ?*

48 *Iurisdictio episcopalis quibus constet.*

49 *Exemptio non inducitur ex sola receptione sub protectione Sedis Apostolicæ.*

50 *Prælatus inferior non potest iuuari sola possessione contra Episcopum in interdicto retinendæ.*

51 *Possessio titulata, & quæ fomentum habet à iure, præfertur in concursu.*

52 *Abbates allegantes vtranque iurisdictionem onerantur duriori probatione, quàm allegantes statum nullius diœcesis.*

1 CVM OLIM. Abbas in Capellis præscribere potest iura episcopalia obtinet tamen in his solis, quæ præscripsit. Hoc dicit. Diuiditur in tres partes. In prima ponit petitionem Actoris, & ipsius iura. In secunda ponit iura Abbatis ibi, *Ad elidendum*. In tertia diffinit ibi, *Quia prædictus*. Et partim pro Abbate vsque ad vers. *Super alijs*. Et abinde pro Episcopo.

2 Nota primò ibi, *adiacentibus*, loca adiacentia præsumi de iurisdictione illius ciuitatis, cuius territorio magis adiacent, arg. § Insulæ, Instit. de rer. diuis. & hic notat Bald. num. 1. Hinc est vt quamuis visitare loca nullius diœcesis; & illarum personas ordinare, eisque dimissorias ad Ordines suscipiendos concedere, non spectet ad Episcopum viciniorem, sed ad Episcopum intra cuius diœcesis fines eadem loca sita sunt, ad præscriptum cap. 10. sess. 23. Concilij Tridentini: tamen secus sit si loca ipsa sint omninò extra fines cuiusque diœcesis; quia tunc prædicta facultas pertinet ad Episcopum, cuius Cathedralis Ecclesia proximior est ex decreto c. 9. sess. 24. Præsumuntur enim dismembrata à territorio illius ciuitatis, cui magis adiacent; vt ex sententia S. Congregat. Cardinalium ipsius Concilij Interpr. scripsi plenius in c. Nullis, inf. de Paroch.

3 Secundò nota ibi, *Archipresbytero, ac Primicerio Lucanis*, iuncta suprascriptione. In personas ecclesiæ posse de iuribus ipsius ecclesiæ cõpromitti. Nam Pontifex hic arbitrium approbat, vt patet in fine capituli, & notat Io. Andr. num. 4. in ver. Lucanis, dicens cordi tenendum, & remittit ad notata per se in cap. Cum inter, in ver. Subscribimus, de re iudic. & in Specul. in tit. de arbitro, §. Sequitur, vers. Sed numquid Abbas, idem notant Butr. num. 6. in 9. notab. Cardin. nu. 1. Anchar. & Abb. ambo in 5. notab. Quod intellige dummodo compromissum fiat in Clericos vt hic; aliàs secus, vt in cap. Contingit,

4 supra de arbitr. secundum Cardin. Non obstat textus in l. penult. ff. de arbitr. quam Ioan. Andr. allegat in contrarium. Siquidem illa lex secundum Abbatem nihil facit; tantùm enim decidit neminem posse in re propria esse arbitrum; hic verò Archipresbyter, & Primicerius non erant arbitri in re propria, sed in iuribus ecclesiæ, super quibus nedum ecclesiæ Clerici, sed ipse quoque Prælatus potest esse arbiter, vt hic per eum. Et idem voluit Anton. de Butr. in c. Cum inter, §. 1. in 1. col. infra tit. prox. & Florian. in l. Si societatem, §. Arbitrorum, in princ. ff. pro soc. quos refert, & sequitur Felin. hic num. 2. vers. Dum dicit Abbas. Nec mirum; quia in causa ecclesiæ suæ Prælatus potest etiam esse iudex, cap. Si quis ergo, 3. qu. 7. cap. Sicut, 7. qu. 1. & c. Guilisarius, 23 quæst. 4. & tenet glos. vnica in cap. Cum venissent, vers. Sic Episcopus Iudex est in causa ecclesiæ suæ, & ibi Abb. & DD. supra

pra de Iudic.& notat.in c.5. de pœn.lib.6. & hic per Butr. n. 12. verf. Inducitur ad quæstionem.

5 Tertiò nota ibi, *ad fundandam intentionem tuam ius commune, &c.* Episcopum de iure communi fundare intentionem super iurisdictione vniuersali in omnibus Ecclesijs suæ diœcesis, vt hic, & in c. Omnes Basilicæ, 16. qu.7. cum alijs hic allegatis in glos. 1. & per Host. ante num. r. in ver. In tua diœcesi. Idem notant Cardin. in 1. notab. Butr. Anchar.& Abb. omnes in 3. no-

6 tab. & latiùs dicam infra num.42. Intellige in specialibus, in quibus episcopus obtinet en ipso, quod probat Ecclesiam intra suæ diœcesis fines existere, quamdiu non probetur exempta. Secus verò in temporalibus, in quibus succumbit, nisi aliter doceat de iure suo. Textus est, in quo vtrumque membrum probatur, in c. Cum venerabilis, vbi omnes notant, infra, de relig. domib.

7 Quartò nota ibi, *tanquam Diœcesanum Episcopum:* appellatione Diœcesani venire Episcopum tantùm, non autem Prælatum inferiorem, licèt habeat in loco ordinariam iurisdictionem. Quod tenet gloss. 1. in Clem. 1. verf. Item nota verbum Diœcesanis, de vita, & honest. Cleric. & in Clem. 1. in ver. Diœcesanis, de iurepatr. & Abb. hic num. r. in 4. notab. qui hinc colligit differentiam inter Diœcesanum, & Ordinarium:

8 nam Diœcesanus dicitur solus Episcopus; Ordinarius verò etiam quilibet alius habens ordinariam potestatem in loco, vt in cap. Ordinarij, iuncta glos. in ver. Locorum, de offic. Ordin. lib.6. glos. in Clem. 2. in ver. Locorum Ordinarijs, de testam, de quo plenè per Archidiac. in cap. Licèt Canon, nu.6. in ver. Ordinarius, de elect. lib.6. Idque confirmatur etiam ex etymologia, & allusione vocabuli: nam Ordinarius dicitur qui habet ordinariam iurisdictionem; vnde hoc nomen conuenit cuilibet eam iurisdictionem habenti: Diœcesanus verò dicitur, qui præest diœcesi, quod conuenit soli Episcopo, vt in cap. Cum Episcopus, de offic. Ordin. lib. 6.

9 Fatetur tamen Abbas Diœcesani appellatione comprehendi quemlibet habentem in loco ordinariam iurisdictionem vbi subiecta materia pariter est apta concernere tam Episcopum, quàm alium Ordinarium. Et ita saluat quod scripsit Ioan. Andr. in c. Ioannes, super ver. Diœcesanum, de testam. Tu verò adde glossam in Clem. 1. §. Volumus, in ver. Diœcesanis, de foro compet. quæ notabiliter dicit pro Diœcesanis intelligi eos, qui habent in loco Episcopalem iurisdictionem, vel quasi; dummodo tamen illam habeant priuatiuè ad Episcopum. Quam glossam sequitur ibi Cardin. num. 2. in 4. quæst. Imola n. 38. Abb. n. 15. & Vitalin. nu. 4. Similis glos. est in Clem. 1. in ver. Proprij, de reb. eccl. non alien. quam hic sequitur Felin. num. 1. verf. Secundò limita, per hoc enim inferior constituitur in proprio territorio, vt notat Gemin. post Ioan. de S. Georgio in c.2. col.4. verf. Quæro an inferiores Prælati ab Episcopis habeant territoriū, de cōstit. lib.6.& dixi plenissimè in c. Sigoificasti, de off. Archid.& in c. Cū cōtingat, de foro cōpet.

10 Quintò nota Abbatem, & sic inferiorem Prælatum posse præscribere iura Episcopalia contra Episcopum, vt hic est casus secundum Io. Andr. & omnes in Summa: concordat text. in c. Auditis, supra eod. Et quamuis Host. hic in princ. in ver. Abbate, dicat hoc procedere, si Abbas sit exemptus ex priuilegio, quia aliàs non posset præscribere iura Episcopalia: tamen oppositum determinat Innoc. num. 2. Cui consentiunt Butr. n. 10. in vlt. nntab. & Anchar. num. 2. in 2. not. & Innocentij opinionem putat veriorem Abbas n.4 in 7. not. & in d. c. Auditis, & ibi dixi.

11 Sextò nota in verf. *Quia prædictus Abbas,* octo iura, quæ contra Episcopum præscribi possunt ab inferiori Prælato, de quibus hic per Host. nu. 2. verf. Sed hoc nota. Io. Andr. sub n.4. in ver. Ostendit, Butr. n. 10. in 10. notab. & Abb. in 8. not. Primò enim præscribi potest ius instituendi in Ecclesijs, & Capellis, necnon ius destituendi. Et

12 quod dictum est de iure instituendi, Abbas intelligit contra Hostiensem etiam de institutione authorizabili dicens hoc probari apertè in hac Decretali, vbi simpliciter institutio reseruatur Abbati in plebe, & Capellis: & fusiùs hoc prosequitur in d. c. Auditis, supra eod. Tu verò hoc intellige vt dixi in c. Eam te, num.3. supra de ætat. & qualit. & in c. Cum contingat, n.31.37. & seq. de foro compet.

13 Secundò præscribi potest ordinatio Clericorum; quod duobus modis potest intelligi. Vno modo vt ipse Prælatus præscribat ius ordinandi Clericos per se ipsum. Et hoc casu iure communi inspecto, præscriptio procedit tātum quoad illos ordines quos inferior potest cōferre, vt in c. Quo-

14 niam, 69. dist. & in c. Abbates, de priuil. lib.6. Dixi iure communi inspecto, quia ex Conc. Trid. c. 10. sess. 23. Abbatibus, & alijs inferioribus non licet primā tonsurā, vel minores Ordines conferre cuiquā, qui regularis subditus sibi non sit, non obstātibus priuilegijs, præscriptionibus, vel cōsuetudinibus etiam immemorabilibus. Vnde aut Abbas vult ordinare suos subditos regulares, & non eget præscriptione, cùm habeat potestatē eos ordinādi, vt in d. c. Quoniam, Aut vult ordinare sibi non subditos: & ei obstat Concilium, de quo dic latiùs, vt scripsi in c. Cū contingat, de ætat. & qual. in c. 1. de suppl. negl. Præl. & in c. Aqua, de consecr. eccl. Quo verò ad alios ordines, quos inferior nō potest conferre, absolutū est etiā iure cōmuni inspecto, non procedere præscriptionem; quia quæ sunt ordinis apiscopalis nullo vnquam tempore præscribi possunt, cap. Quanto, & ibi dixi, supra de consuet. & d. c. Aqua.

15 Alio modo ordinatio Clericorum potest intelligi vt Prælatus ius ordinandi præscribat non per seipsum, sed per alium, idest vt possit suos subditos ordinandos dimittere ad quem maluerit Catholicum Antistitem. Et de iure communi procedit præscriptio, vt hic, & in c. Veniens, infr. eod. Secundum Host. & alios præallegatos. Verum post Concilium Tridentinum secus dicendum est, quia Abbates, & alij inferiores Prælati Clericis sæcularibus litteras dimissorias nullatenus concedere possunt, vt ab alijs ordinentur, & quamuis possint illas concedere suis subditis Regularibus; non possunt tamen eas dirigere nisi ad Episcopum Diœcesanum, vt in c. 8.

16 sess. 23. Aut si sint nullius diœcesis, ad Episcopum, intra cuius diœcesis fines existunt, vt præcipitur in d. c. 10. vbi derogatur præscriptionibus, & consuetudinibus etiam immemorabilibus, Quod si omninò sint extra fines cuiusque diœcesis, ex sententia S. Congregationis Concilij, dimissoriæ dirigendæ sunt ad viciniorem Episcopum, qui tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus

tus potest eos visitare ex decreto c. 9. sess. 4. vt dixi supra in primo notab. de quo vide quod scripsi latissimè in c. Significasti, supra de offic. Archid.

17 Tertiò præscribi potest baptismus, idest vt inferior Episcopo ius habeat in ecclesia tenendi fontem baptismalem. Simile in c. 2. de Capell. Monach.

18 Quartò præscriptibilis est pœnitentia in leuioribus culpis. Et hinc arguit Anton. de Butr. n. 8. in 11. notab. vt Prælatus inferior non possit præscribere ius pœnitentiæ iniungendæ quoad grauiores culpas, & casus Episcopo reseruatos, de quibus in cap. 2. de pœnit. & remiss. lib. 6. Et
19 videtur ex mente Baldi num. 2. in ver. In leuioribus culpis, qui hinc colligit bassam iurisdictionem faciliùs præscribi, quàm merum imperium, de quo in l. More maiorum, ff. de iurisd. omn.
20 iudic. & in l. Viros, C. de diuers. offic. lib. 12. Sed oppositum tenet Abbas motus ea ratione, quia omnia, quæ sunt iurisdictionis, & dignitatis episcopalis, possunt per inferiorem episcopo nomine suæ ecclesiæ præscribi, vt in c. Auditis, supra eodem. et ad hunc textum respondet propterea hic dictum de leuioribus, quia in illis dumtaxat fuerat præscriptum; non tamen negat Abbatem potuisse præscribere in grauioribus.

21 Verùm hanc controuersiam sustulit Concilium Tridentinum de sacram. Pœnit. sess. 14. c. 7. de cas. reseru. Vnde in hoc articulo hodie sic distin-
22 gue. Aut Abbas, vel alius inferior Prælatus ex priuilegio Apostolico, vel legitima præscriptione habet omnimodam iurisdictionem quasi episcopalem in certa parte diœcesis, excluso episcopo, itaut sit in statu nullius diœcesis, secundum ea, quæ scripsi latissimè in c. Nullus, infra, de Paroch. & tunc non eget præscriptione ad absoluẽdum à casibus episcopo reseruatis, quia reseruatio Episcopi non afficit subditos ipsius Abbatis, cum non sint de sua diœcesi, vt plenè probaui in c. Omnis, infra, de Pœnit. & remiss. & Abbas ipse quoad subditos potest sibi casus reseruare, vt mox patebit. Neque hoc casu est locus decreto Concilij in d. c. 7. de Cas. reseruat. quia loquitur de reseruatione, quam faciunt episcopi in diœcesibus vt patet ibi, *Episcopis omnibus in sua cuique diœcesi.* At locus nullius neque est in diœcesi episcopi, vt dixit Rota decis. 207. num. 2. part. 2. diuers. & fusius notaui in c. Cum contingat, num. 32. 35. & 37. supra de foro compet.

Et in hoc primo casu saluari potest opinio Abbatis. Tunc enim inferiori suffragari potest præscriptio quoad absolutionem à casibus Episcopo reseruatis, quando præscripsit totalem iurisdictionem episcopalem, vel quasi priuatiuè ad Episcopum in certa parte diœcesis iuxta terminos cap. Auditis, supra eodem, & notata per glossam in Clem. 1. §. Volumus, in ver. Diœcesanis, de foro compet. Nam in dicta præscriptione iurisdictionis vniuersalis includitur etiam ius sibi reseruandi casus, vt paulò infra patebit.

23 Aut inferior ex priuilegio, vel præscriptione non est in statu nullius diœcesis, sed est simpliciter exemptus, vel præscripsit iura Episcopalia in aliquibus tantùm capitibus, vt fecerat iste Abbas in octo capitibus, de quibus in textu, et tunc non valet præscriptio absoluendi à grauioribus casibus Episcopo reseruatis: quia cùm inferior hoc casu adhuc remaneat subiectus Episcopo Diœcesano, nec ipse inferior possit quoad subditos casus sibi reseruare; obstat illi reseruatio Episcopi Diœcesani. Vnde ab ipso tantùm absolutio petenda est ad præscriptum Concilij Tridentini in d. c. 7. Quod multò clariùs procedit post Decretum S. Congregationis negocijs, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositæ editum iussu felicis recordationis Clementis VIII. super absolutione à casibus reseruatis. Quod refertur à Stephano Quaranta in Summa Bullarij in ver. Casus reseruati, pag. 165. Et in hoc casu tenenda est opinio
24 Antonij de Butrio: Magnopere enim pertinet ad disciplinam populi Christiani vt in qualibet diœcesi adsit Superior, qui possit grauiora crimina reseruare. Is autem in sua Diœcesi non est nisi Episcopus. Neque enim in hoc suffragatur inferiori aliqua præscriptio; tum quia obstat Concilium; tum quia in his, quæ sunt contra disciplinam ecclesiasticam, præscriptio non procedit, cap. Cum inter, de Consuet. Felin. in cap. Accedentes, num. 6. supra eod. Balb. in tract. de præscript. in 1. par. sextæ partis principalis num. 7. Vnde partes Sacerdotis sunt, cùm extra mortis articulum nihil possit in casibus reseruatis, id vnum pœnitentibus persuadere, vt ad Superiores, & legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant, vt legitur in d. c. 7. Et hanc distinctionem non obscurè probauit S. Congregatio eiusdem Concilij interpres, nam consulta, an inferior aliquis ab Ordinario in ea parte diœcesis, quæ iurisdictioni suæ subiecta est, possit sibi reseruare aliquos casus, quemadmodum Ordinarijs licet in suis diœcesibus: Die 5. Iulij 1582. respondit posse; si tamen habeat iurisdictionem quasi episcopalem in eo loco, & nulli Diœcesano subsit nec ipse, nec eius subditi.

25 Quintò præscribi potest sepultura, idest ius recipiendi aliquem ad sepulturam liberè, vt in cap. Nimis iniqua, §. 1. vers. Et fratres, inf. de excess. Prælat.

26 Sextò Decimarum percepto. Quod intelligi potest, primò vt Abbas præscripserit quartam decimarum Episcopo debitam, vt in c. De quarta, supra eod. secundum Hostien. & Ioan. Andr. Nam in perceptione decimarum Abbas non egebat præscriptione cum de iure communi spectent ad plebem, c. Cum contingat, de decim. Deinde potest intelligi vt Abbas præscripserit decimas, vt caperet ad vtilitatem sui Monasterij secundum Abbatem.

27 Septimò potest præscribi ius celebrandi diuina in Ecclesijs Episcopo subiectis. Quod similiter potest intelligi duobus modis. Primò vt Abbas præscripserit facultatem liberè celebrandi in prædictis Capellis secundum Innocen. in fine in ver. Celebrandis. Et secundum hunc intellectum Prælatus regularis de iure communi non potest liberè celebrare in Ecclesijs sæcularibus sibi subiectis. Secundò modo intelligi potest vt Abbas præscripserit ius celebrandi in Ecclesia sibi subiecta iuxta officium Monachale à nam de iure Monachus, qui præest Ecclesiæ sæculari, non debet ibi officiare iuxta ritum monasticum

arg. c. Illa, 12. dist. & notat glossa vnica in fine
in c. De Monachis, 16. qu. 1. Et hic intellectus
magis placet Hostien. num. 5. in ver. Ac diuinis
officijs, & in ver. sequen. Abb. n. 5. vers. Octauò
ius celebrandi, vbi ait esse mente reoendum hoc
ius esse præscriptibile; & Ioann. de Anan.
num. 3.
28 Octauò, & vltimò præscriptibilis est potestas
excommunicandi, interdicendi, & absoluendi.
Quod intelligunt Doctores respectu Clericorum
& Ecclesiarum sæcularium: nam subditos suos
potest Abbas de iure communi excommunicare
siue alia præsciptione, vt in c. Sicut, de Simon.
& in c. Cum in Ecclesijs, de maior. & obed. se-
cundum Abb. n. 5. in fine.
29 Septimò nota ibi, *Super iam dictis articulis*,
nec non ibi, *Super alijs omnibus*, ad præscriptio-
nem vnius articuli iuris Episcopalis non inferri
ad præscriptionem alterius sub eodem genere,
prout sentit gloss. fin. hic & notat Butr. n. 5. in
6. notab. Calder. cons. 192. circa med. vers. In
omnibus autem, aliàs 2. de præscript. Roman.
cons. 368 n. 8. vers. Vnde videmus, Abb. cons. 71.
Videtur, num. 1. lib. 2. Atque ita alio exercente,
& possidente vniuersalem iurisdictionem in lo-
co, si alius exerceat iurisdictionem in certis ar-
ticulis, etiam animo acquirendi vniuersalem
iurisdictionem; Per hoc tamen illam non acqui-
rit vniuersaliter, sed tantùm præscribit quantū
possedit, & exercuit. Et ita est hic casus pro his,
quæ notat Innocent. in c. Dilectus, de Capell.
30 Monach. Secundum Abb. hic nu. 6. Secus autem
est si nemo vniuersaliter possidebat; quia tunc
ex vno actu infertur ad præscriptionem aliorum
eiusdem generis, vt ibi Innocen. notat, quando
ea intentione hoc facit, vt vniuersalem iurisdi-
ctionem acquirat, vt declarat Alexan. cons. 68.
num. 19. vers. Ad prædicta benè facit, lib. 2. &
probatur optimè in c. 1. de relig. domib. vbi si
31 dubitatur in cuius diœcesi sit Basilica consecran-
da, ille Episcopus consecrabit, qui priùs in illo
loco episcopalia exercebat. Ad idem textus in
l. Possideri, in princ. ff. de acquir. possess. vbi
habetur ad acquirendam fundi possessionem
non esse opus vt quis omnes glebas circumam-
bulet, sed sufficere quamlibet partem fundi in-
troire dummodo mente, & cogitatione hoc
fiat, vt totum fundum vsque ad terminum velit
32 possidere. Et hæc sit prima limitatio ad conclu-
sionem superiùs propositam. Aliam limitationē
ponit Bart. in l. 1. §. Si quis hoc interdicto, n. 1.
ff. de itiner. actuque priuato, vbi in præscriben-
da, inquit, iurisdictione, probata quasi posses-
sione certi actus, in illo tantùm actu præscriber,
non in alijs: secus si haberet concessionem ab
alio, qui habet ius concedendi; tunc enim si
vteretur iurisdictione in actu vno, retineret in
33 omnibus. Itaque ex præscriptione vnius actus
infertur ad præscriptionem alterius sub eodem
genere, quando præscribens habet causam vni-
uersalem, seu fundat intentionem de iure com-
muni, quia tunc ex præscriptione vnius actus
vniuersalis acquiritur vniuersa iurisdictio, se-
cundum theoricam Innocentij communiter ap-
probatam in d. cap. Dilectus, in princ. Oldrad.
cons. 354. nu. 17. vers. Quintò opponitur. Feder.
de Sen. cons. 130. Factum est tale, nu. 2. vers. Sed
contra Bald. cons. 433. n. 7. lib. 3. plenè Alexan.
alios cumulans in cons. 68. Et viso, num. 18.
34 lib. 2. An autem præscribens potestatem excom-
municandi videatur etiam præscribere potesta-
tem interdicendi, suspendendi, & absoluendi
dic vt plenè per Abb. hic n. 7. & Felin. in c. Au-
ditis, in princ. n. 11. supra eodem, vbi declarat
doctrinam Abbatis hic. Et an, & quando qui po-
test excommunicare, possit absoluere, Vide
per eundem Felin. in c. Pastoralis, §. 1. de offic.
Ordin.
35 Vltimò nota ibi, *sufficienter ostendit*, non
sufficere vt inferior Prælatus alleget se legitimè
præscripsisse iura episcopalia ad hoc vt obtineat
contra Episcopum, nisi de præscriptione huius-
modi plenam fecerit fidem, vt hic, & in c. Cum
personæ, de priuil. lib. 6. Quod tamen declara,
vt latiùs dicam infra à n. 46.
36 Ex facto quæsitum est, an Archiepiscopus
Theatinus sit manutenendus in quasi possessione
visitandi loca subiecta Abbatiæ S. Ioannis in
Venere, donec Commendatarius per rem iudi-
catam probauerit se in illa vtramque iurisdictio-
nem Episcopalem, & Temporalem in Parochos,
& Parochianos exercere.
37 Cum die 4. Maij 1611. in Rota decisum fuis-
set Abbatiam S. Ioannis in Venere, circumscri-
pto effectu, intra fines Theatinæ diœcesis existe-
re; ac deinde Archiepiscopus obtinuisset man-
datum de manutenendo in quasi possessione
visitandi ipsam Abbatiam, ac loca ab ea depen-
dentia, atque in illis ea, quæ à Concilio prætri-
38 buntur, exercendi: Postea S. Congregatio Con-
cilij ab eodem Archiepiscopo consulta decla-
rauit, donec per tres sententias conformes, vel
vnicam, quæ in rem iudicatam transierit dictam
Abbatiam, ac loca illi subiecta nullius diœcesis
esse constiterit, spectare ad Archiepiscopum
Theatinum dumtaxat causas ibi matrimonia-
les, & criminales cognoscere, licentias concio-
nandi concedere, ac Sacerdotes approbare ad
confessiones audiendas. Sed cùm Archiepisco-
pus vellet visitare in vim dicti mandati de ma-
nutenendo; oppositum fuit inter alia loca Ab-
batiæ subiecta extare Castrum de Fossacæca, Ca-
strum de Rocca, & Villam S. Eusanij, in quibus
Commendatarij dictæ Abbatiæ exercebant vtrā-
que iurisdictionem Episcopalem, & temporalē
in Parochos, & Parochianos; ac proinde exem-
pta esse ab Archiepiscopi iurisdictione, & visi-
39 tatione in vim c. 11. sess. 25. de Regular. Vnde
super his S. Congregatio consulta respondit, si
Commendatarius dictæ Abbatiæ in prædictis
castris Episcopalem, & temporalem iurisdictio-
nem exerceat, loca huiusmodi minimè subesse
iurisdictioni, & visitationi Archiepiscopi, &
decretum ab ipsa Congregatione iampridem
editum ad hunc casum non pertinere, nisi Ar-
chiepiscopus maiorem in prædicta loca iurisdi-
40 ctionem exerceat. Cæterum an verè Abbas in
supradicta loca vtramque iurisdictionem, aut
Archiepiscopus maiorem exerceat auctoritatē,
non spectare ad iudicium Sac. Congregationis,
sed in Rota, vbi causa pendet, esse discutien-
dum.
41 Nunc itaque cùm ad excludendam Archiepi-
scopi visitationem Commendatarius teneatur
probare se in dicta loca exercere vtramque iu-
risdictionem: Quæritur à S. Congregatione an
de

de huiusmodi iurisdictione constare debeat per tres sententias conformes, vel vnicam, quæ in rem iudicatam transierit, quemadmodum de statu nullius diœcesis iam censuit S. Congregatio, itaut interea Archiepiscopus non sit impediendus vti suo mandato de manutenendo in quasi possessione visitandi: An verò ad impediendam Archiepiscopi manutentionem satis sit incontinenti docere de exercitio vtriusque iurisdictionis per testes, scripturas, & alia eiusmodi genera probationum.

42 Pro solutione supponendum est primò Episcopum habere assistentiam iuris, & Concilij Tridentini super iurisdictione spirituali in omnibus Ecclesijs intra suæ diœcesis fines consistentibus, siue illæ sæculares, siue regulares existant, quamdiù non probentur exemptæ, vt de sæcularibus patet hic, & in c. Omnes Basilicæ, 16.q.7. in c. Cum venerabilis, de relig. domib. & dictũ est supra nu. 5. in 3. notab. & de monasterijs est text. in c. Abbate, vbi notat glos. in ver. Episcoporum, & in c. Monasteria, 18. quæst. 2. in c. Tua nobis, vbi id notat Dec. n.16. de Confir. vtil. vel inut. in c. Cum dilectus, & in cap. De Xenodochijs, de relig. domib. vbi Host. sub n.6. in ver. Per sollicitudinem, hic patet, inquit, manifestè quod monasteria, & alia loca religiosa, & pia ad Diœcesanum pertinent de iure communi, de quo ipse Diœcesanus petens, vel agẽs fundat intentionem suam, vt hic patet, & 16. q.5. c. Si quis Episcoporum, & q.3. c.2. & 18. q. 2. c. Quidam Monachorum, Vnde semper dabitur sententia pro eo, nisi priuilegium, & aliud canonicum quid obsistat, 18. q. 2. c. Abbatibus, de præscr. c. Non liceat, de Instit. c.3. vt c. Cum venissent, cum alijs per eum allegatis; & decidit Rota decis.78 n.1. part. 1. diuers. & statuitur
43 decreto Concilij c.11. sess. 25. de Regul. Nam ibi primò constituitur regula, vt monasteria curata in his, quæ pertinent ad animarum curam personarum sæcularium, subsint iurisdictioni, & visitationi Episcopi, in cuius diœcesi sita sunt.
44 Et quamuis deinde excipiantur loca, in quibus Abbates vtramque iurisdictionem exercent; tamen cùm Regula sit pro Episcopo, exceptio pro Regularibus; Episcopus dicitur habere iuris assistentiam, quamdiu exceptio à Regularibus concludenter probata non fuerit, vt est tex. in c. Cum Episcopus, & ibi glos. in ver. Habere, de offic. Ordin. lib.6. & tradit Bald. in c.1. col.2. de alien. iudic. mutan. cau. facta, & alij apud Dec. in l.1. n.8. ff. de regul. iur.

45 Deinde supponendum est Concilium vbi eximit à iurisdictione Episcopi Abbates vtramque iurisdictionem exercentes, non esse intelligendũ de his, qui nudum habent exercitium iurisdictionis absque vllo titulo, sed de his, qui iustè, & legitimè dictam iurisdictionem exercent: absurdum enim esset vt Concilium voluisset in sua possessione manutenere intrusos, & iurisdictionis Ecclesiæ vsurpatores, quos anathemati subiecit in c.11. sess.22. exclusis Episcopis, qui fundatam habent intentionem de iure communi, vt in præallegatis iuribus. Et fuit sæpius decisum in Rota, vt in causa Valentina iurisdictionis, 9. April. 1590. coram Bubalo. Capit. aq. dec. 201. part. 2. Seraph. decis. 1104. vbi refert ita etiam censuisse S. Congregationem Concilij.

46 Quibus suppositis, videtur respondendum Archiepiscopum Theatinum esse manutenendũ in sua quasi possessione visitandi eiusmodi loca, quamdiu Commendatarius non probauerit per tres sententias conformes, vel vnicam, quæ in rem iudicatam transierit, se in dictis castris iurisdictionem Episcopalem, & temporalem exercere: nam cum decretum d. cap. 11. non tollat, imò potius præseruet iuris assistentiam, quam habent Episcopi in monasterijs suæ diœcesis, vt dictum est; inferior Prælatus non est conseruandus in sua possessione nisi in duobus casibus. Primus est, si exhibeat priuilegium, quod per se sit insufficiens ad dictam iurisdictionem exercendam. Secundus est si dicat se munitum priuilegio, & præscriptione, & priuilegium exhibeat, quod licèt per se non sit sufficiens; tamen iustam causam præbeat præscribendi, & de possessione fidem faciat. His enim duobus casibus dumtaxat datur manutentio inferiori contra Episcopum, tex. est ad litteram in c. Cum personæ, de priuil. in 6.

47 At verò hoc casu nullum quidem exhibetur priuilegium per se sufficiens ad vtramque iurisdictionem legitimè exercendam: si enim de tali priuilegio appareret, lis esset finita iam in possessorio, quàm in petitorio iudicio, c.1. de priuil. lib. 6. & d. c. Cum personæ, c. Quanto, infra eod. tit. c. Institutionis, 25. q. 2. c. Cum dilectus, & ibi Ioan. Andr. num. 3. de relig. domib. cum multis similibus. Similiter nec exhibetur priuilegium, quod præbeat iustam causam exercendi Episcopalem, & temporalem iurisdictionem: nam in priuilegijs exhibitis Alexandri III. & aliorum Pontificum solum cõceditur Monachis dicti monasterij S. Ioannis in Venere, vt ea, quæ sunt Ordinis, possint accipere à quo maluerint Catholico Episcopo; atque vt intra fines Abbatiæ nullus Episcopus nisi vocatus ab Abbate Synodum celebret, aut Clericos constringat, cum hanc curam ad Abbatis sollicitudinem Sedes Apostolica voluerit pertinere; & monasterium sub protectione dictæ Sedis suscipitur. Quę verba ita restricta, & limitata tantum abest vt potuerit præbere iustam causam præscribendi episcopalem, & temporalem iurisdictionem, vt potius ostendant hanc iurisdictionem à Com-
48 mendatarijs vsurpatam fuisse: iurisdictio enim Episcopalis constat cognitione causarum criminalium matrimonialium, & aliarum ciuilium institutione, ac destitutione, alijsque pluribus, de quibus in c. Conquerente, & c. Dilectus, vbi gl. in ver. De lege iurisdictionis, de offic. Ordin. & tamen in dictis priuilegijs conceditur ad summum Abbati sola Clericorum constrictio, ac
49 Synodi celebratio. Et quamuis monasterium recipiatur sub Sedis Apostolicæ protectione; hæc tamen receptio nullam exemptionem importat, vt est casus in c. Ex parte, il secondo, de priuileg.

50 Vnde sequitur vt cùm Abbas sit sola præscriptione munitus, Archiepiscopus, qui fundat intentionem de iure communi, non sit prohibendus visitare, donec Abbas de præscriptione Canonica plenam fecerit fidem, iuxta verba d. cap. Cum personæ, Inferior enim non potest iuuari sola possessione, nec obtinere contra Superiorem in interdicto retinendæ, vt tradit

Bart.

Bart. in l. 1. §. Huius auctoritate interdicti, sub num. 3. vers. Nam interdictum hoc, ff. vti possid. & Verall. decis. 306. nu. 4. par. 1.

51 Idque eo magis, quia Archiepiscopi Theatini bis visitarunt dictam Abbatiam, ac loca eidem subiecta ita vt propterea res videatur sine difficultate, cùm Archiepiscopus præter iuris assistentiam, habeat etiam actus possessorios. Rota decis. 382. nu. 4. & 5. par. 2. in recent. Præfertur enim in concursu possessio titulata, & quæ fomentum habet à iure, c. Licet causam, de probat. Bart. in l. Si duo, col. 2. ff. vti possid. Bald. in l. Qui accusare, col. fin. in vlt. notab. C. de eden. Menoch. de retin. remed. 3. n. 733.

Præterea considerandum est Concilium non resistere, imò potius assistere vt Prælati nullius diœcesis possint causas matrimoniales, & criminales cognoscere, vt sæpiùs fuit resolutum: & scripsi plene in c. Accedentibus, infr. de excess. Prælator. & tamen in hac causa; quia Abbas nititur sola præscriptione, Sac. Congregatio declarauit eiusmodi causas esse ab Archiepiscopo Theatino cognoscendas, donec per rem iudicatam constiterit dictam Abbatiam nullius diœcesis existere. Ergo similiter etiamsi Concilium non resistat, imò potius assistat Regularibus vtramque iurisdictionem exercentibus itaut ab Episcopis visitari nequeant; tamen donec per rem iudicatam de exercitio eius iurisdictionis constiterit non erit Archiepiscopus prohibendus eiusmodi loca visitare; cùm Abbas nullum priuilegium exhibeat, quod saltem præbeat iustam causam præscribendi.

52 Rursus considerandum est duriori probatione onerari Abbates vtramque iurisdictionem exercentes, quàm Prælatos nullius diœcesis: his enim sufficit probare omnimodam iurisdictionem Episcopalem in certa parte diœcesis excluso Episcopo vt in c. Audis, supra eodem: hoc enim includit separationem territorij, & statum nullius diœcesis iuxta gloss. communiter receptam in Clem. 1. §. Volumus, in ver. Diœcesanis, de foro compet. Dixi in c. Nullus, infra de Paroch. & in c. Cum contingat, supra de foro compet. At verè exercentibus vtramque iurisdictionem non sufficit probare Episcopalem, sed requiritur etiam probatio temporalis iurisdictionis, ita vt teneantur probare statum nullius diœcesis, qui includitur in probatione Episcopalis iurisdictionis, ac præterea etiam exercitium iurisdictionis temporalis. Vnde si data est Episcopo manutentio, quando Abbas non tenebatur probare nisi statum nullius diœcesis intra terminis c. 9. sess. 24. longè magis debet illi dari in casu c. 11. sess. 25. de Regul. quando Abbas tenetur probare non solum statum nullius diœcesis, sed etiam temporalis iurisdictionis exercitium.

DE SENTENTIA ET re iudicata.

Cap. Non potest.

SVMMARIVM.

1 *Sacerdos sine iusta causa non est ab Episcopis etiam in vnam sententiam concordantibus deponendus.*

2 *Depositio & degradatio Episcoporum, Presbyterorum, & aliorum clericorum quem numerum Episcoporum requirat.*

3 *Et quid post Concilium Tridentinum.*

4 *Causæ criminales grauiores contra Episcopos à solo Romano Pontifice cognoscuntur, minores verò à Concilio Prouinciali.*

5 *Character Ordinis durat etiam post mortem, & Clericus resuscitatus non esset iterum ordinandus.*

6 *Sententia requirit instantiam causæ, & potestatem iudicantis.*

7 *Regulares excommunicati ob notorium delictum an possint ab Episcopo denunciari. & num. seq. vsque in fin.*

8 *Miles Hierosolymitanus, qui Parochum publicè percussit, non potest ab Episcopo declarari excommunicatus. & n. 12.*

9 *Declaratoria excommunicationis an requirat citationem partis & n. 17.*

10 *Citatio non potest decerni ab Episcopo contra exemptum.*

11 *Citatio est decretum interloquutorium.*

12 *Regulares Sacramenta administrantes sine Parochorum licentia possunt ab Episcopo denunciari excommunicati.*

13 *Denunciatio, seu declaratio circumscripta citatione non est actus iurisdictionis. & n. 15.*

14 *Sententia lata post appellationem est nulla. Declaratio post appellationem est valida ibid.*

16 *Exemptus notoriè excommunicatus potest declarari ab Episcopo.*

18 *Excommunicationis sententia, & declaratoria in quo differant.*

19 *Citatio requiritur in discussione causæ etiam publicæ, ob quã fertur declaratoria.*

20 *Secus si causa sit notoria.*

21 *Citandus non est cui notorium est defensionem non competere.*

22 *Publicum, & notorium in quo differant.*

23 *Citatio pro declaratoria ob notoriam excommunicationem contra exemptum non est arctatoria.*

24 *Citatio quatenus sua putet interesse potest fieri etiam non subditis.*

25 *De notoriis satis est vt constet etiam extraiudicialiter.*

1 NON POTEST. Ioan. Andr. non summat, quia breue est. Sed per alia verba secundum Abb. sic summari potest. Sacerdos sine iusta causa non est ab Episcopis etiam in vnam sententiam concor-

cordantibus deponendus. Hoc dicit : & verbum
Sacerdos intelligas largè pro Epiſcopo, Presby-
tero, Diacono, & Subdiacono, iuxta tex. in c. 2.
2 de cohab. cler. & mul. ſecundum Hoſt. hic in
princ. in verb. A ſacerdotali, & n. 3. & Io. Andr.
n. 1. Quot autem Epiſcopi requirantur in depo-
ſitione Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdia-
coni, vel Clerici in minoribus conſtituti plenè
examinat Abb. hic n. 4. in fin. verſ. Expediendo
materiam, ad quem recurre.
3 Verum etſi de iure in cauſa depoſitionis, &
actualis degradationis certus Epiſcoporum nu-
merus requiratur, vt c. Si quis, cum ſeq. 14. q. 7.
cap. Degradatio, de pœn. lib. 6. tamen quia ſi
omnes adhibere difficile eſſet, debita iuris exe-
cutio differretur, & quando autem interuenire
poſſent, eorum reſidentia intermitteretur; Pro-
uide à Trident. Synod. ſeſſ. 13. cap. 4. Sancitum
eſt, vt Epiſcopo per ſe, vel per eius generalem
Vicarium ad condemnationem, & verbalem de-
poſitionem, & per ſe ipſum tantùm ad actualem
degradationem procedere liceat contra Cleri-
cos etiam in Presbyteratus Ordine conſtitutos,
adhibitis tamen totidem Abbatibus, ſi ibi repe-
riantur, alioquin tot alijs perſonis in dignitate
4 eccleſiaſtica conſtitutis: cauſæ verò criminales
grauiores contra Epiſcopos, quæ depoſitione,
aut priuatione dignæ ſunt, ab ipſo tantùm Ro-
mano Pontifice ſunt cognoſcendæ, & obſeruan-
dæ, & c. 8. ſeſſ. 13. & cap. 5. ſeſſ. 24. Nec Conci-
lium prouinciale cognoſcere poteſt, niſi cauſas
minores Epiſcoporum, vt in d. c. 5. in fin.
5 Nota primo ibi, *A ſacerdotali gradu*, Clericum
per depoſitionem deijci à gradu ſuo, non tamen
per hoc amittit characterem ſemel impreſſum
in anima, quia indelebilis eſt, adeo vt etiam poſt
mortem: vnde Clericus ſi millies reſuſcitaretur,
non eſſet iterum ordinandus, vt notat gloſ. in
c. 1. in verb. Nunquam, 32. q. 7. & Abb. hic n. 1.
& adde quod in propoſito ſcripſi in c. 1. n. 52. de
ſupplen. negl. Prælat. poſt Innoc. & omnes in
c. vlt. de Sacr. non iteran.
6 Secundò nota ex textu duo copulatiuè requi-
ri ad validitatem ſententiæ, ſcilicet iuſtitiam
cauſæ, & poteſtatem iudicantis, vt hic per Butr.
in 1. notab. Quid autem in denunciatione, nun-
quid requiratur poteſtas ſeu iuriſdictio in per-
ſonam contra quam fit denunciatio, dic vt in
quæſt. ſeq.
7 QVÆRO an Regulares exempti, qui ob
notorium delictum in excommunicationem in-
ciderunt poſſint ab Epiſcopo publicè denunciari
excommunicati, vt ab alijs euitentur.
8 Cùm olim quidam Eques Hieroſolymitanus
ſuum Parochum publicè alapa percuſſiſſet, &
citatus ab Ordinario ſua priuilegia oppoſuiſſet,
& quamuis ipſo iure excommunicatus eſſet, cum
omnibus tamen conuerſaretur: re ad Congre-
gationem Concilij delata, S. Congregatio cen-
ſuit non poſſe Ordinarium exercere in eum vl-
lam iuriſdictionem neque excommunicando,
neque declarando excommunicatum, quia ex
priuilegio exemptus eſt, vt in c. 11. ſeſſ. 24. Con-
cilij Tridentini. Tamen ex quo ipſe ob talem
percuſſionem incidit in excommunicationem,
c. Si quis ſuadente, poſſe Epiſcopum præcipere
omnibus Parochis, & Canonicis, & alijs Sacer-
dotibus, ne eum admittant intra Eccleſias ci-
dem Epiſcopo ſubiectas. Atque idem poſtea
reſpondit Sac. Congregatio annis præteritis ab
9 Archiepiſcopo Salernitano conſulta. Quæ qui-
dem declaratio in ea parte, in qua dicit Epiſco-
pum non poſſe exercere vllam iuriſdictionem
in exemptum etiam declarando eum excommu-
nicatum, eam habet rationem, quia huiuſmo-
modi declaratio requirit partis citationem,
gloſſ. in Clem. præſenti, in ver. Conſtiterit,
de cenſ. & in Clem. 2. eod. ver. de pœn. Felin. in
c. Rodulphus, n. 41. de reſcr. & Card. conſ. 132.
num. 4. aut certè requiritur citatio partis in diſ-
cuſſione cauſæ, & verificatione facti, propter
quod fertur declaratoria, licèt in declaratoria
10 ipſa non requiratur, vt inferius dicetur. Citatio
autem cùm ſit actus iuriſdictionis, non poteſt
decerni ab Epiſcopo contra exemptum, cuius
non eſt iudex competens, c. De illicita, 24. q. 3.
c. Ex parte, in verb. Auctoritate iudicis citatus,
de reſcr. & tradit Vant. de nullit. tit. de nullit. ex
11 defectu citationis, n. 27. & 35. eſt enim citatio de-
cretum interlocutorium, vt probatur in l. Cum
Clericis, ibi, *ſententiarum tuarum auctoritate*
pulſantur, atque ibi tradit gloſ. & Bald. C. De
Epiſcopis, & Cler.
12 Ac præterea ſpeciale eſt, vt Religioſi Sacra-
menta adminiſtrantes ſine Parochorum licentia
poſſint a locorum Ordinarijs denunciari ex-
communicati. Clem. Religioſi, de priuil. ergo in
contrarium eſt ius commune, l. Ius ſingulare,
& l. Quod verò, contra ff. de legib. Quod ſatis
innuit in d. Clem. Ioan. de Imol ſub num. 3. his
verbis [Nota benè taliter excommunicatos poſ-
ſe per Ordinarios denunciari non obſtante pri-
uilegio exemptionis] ex quo nota argumentum
à contrario, quod aliàs extra caſum iſtum Reli-
gioſus exemptus excommunicatus non poteſt
denunciari excommunicatus per Ordinarium.
Verùm hæc poſſunt procedere, ſi delictum
ſit ſimpliciter publicum, vt in caſu illius equitis,
qui proprio Parocho publicè alapam impegit;
Nec cum eo caſu requiratur partis citatio, quæ
non poteſt committi in non ſubditum, veriſſi-
mum eſt Epiſcopum non poſſe vllam iuriſdictio-
nem exercere in exemptum etiam declarando
eum excommunicatum. Et hoc modo intelligi
declaratio S. Congregationis ſuperiùs relata.
At verò ſi delictum ſit notorium, vt ſupponitur
in dubio, tunc verius videtur Epiſcopum poſſe
denunciare exemptos excommunicatos, vt ab
13 alijs vitentur. Ratio eſt quia denunciatio ex ſe
circumſcripta citatione non eſt actus iuriſdi-
ctionis. Ideoque qui non poteſt iudicare, poteſt
tamen declarare, ſecundum Cardinalem in
Clem. fin. in 6. q. de pœnit. & remiſſ. Felin. hic
14 num. 3. Et ſimiliter quamuis ſententia excom-
municationis lata poſt appellationem ſit nulla,
c. Cum contingat, de off. deleg. & c. Per tuas,
de ſent. excomm. tamen denunciatio, ſiue de-
claratio eſt valida, c. Paſtoralis, in fin. de appell.
15 Rom. conſ. 482. propè finem, verſ. 2. Et denun-
ciatio fieri poteſt ab Ordinario etiam in cauſa,
in qua iuriſdictionem non habet, vt tradit Imol.
in Clem. 1. nu. 19. de ſequeſtr. poſſ. & fruct. Ad
idem eſt gloſ. notabilis in c. Si Papa, in ver. Ne-
mine, 40. diſt. quæ in vltima ſolutione vult, vt
qui dicit alium poſſe actus facere, non cenſeatur
16 alium iudicare. Atque ex illa gloſſ. in proprijs
ter-

terminis huius quæstionis post Gemin. colligit
Ptæpos. num 13. Episcopum posse declarare ex-
communicatos exemptos, qui ex facto suo no-
torio excommunicationem incurrunt, nec per
hoc censeri eos iudicare. et idem tradit Guil. in
Clem. fin. in fin. de pœnit. & remiss. & Gemin.
in c. episcoporum, de priuil. lib. 6. vers. Sed pos-
set saluari, vbi si delictum, inquit, exemptorum
esset notorium, & ex tali delicto ipso facto in-
currerent excommunicationem ex iuris disposi-
tione, tunc Ordinarij, locorum possent illos de-
nunciare excommunicatos ad finem, vt per suos
subditos euitentur; nec potest dici, quod tunc
imponant eis pœnam, quia illa est à iure indu-
cta, nec denunciatio aliquid addit. Ad hoc bonus
textus in l. Hæredes palam, §. Quod verò ibi:
nihil enim nunc dat, sed datum significat; ff. de
testam. cum similibus vt scripsi in c. Quoniam
à nu. 15. supra de constit. & seq. in d. c. episco-
porum. Franc. vers. Si tamen ex delicto. Marian.
Socin. in c. Accepimus, 11. col. vers. Secundum
Lapum de priuil. & Felin. hic n. 3. qui dicit de
hoc esse textum valdè apertum in d. Clem. 1. post
princ. de priuileg. ibi: *locorum Ordinarij excom-
municatos faciant publicè denunciari.*

17 Nec obstat hoc casu quod dictum est supra
de citatione, quæ non potest decerni in non
subditum: nam respondetur in declaratione ex-
communicationis à iure inflictæ non requiri ci-
tationem, secundum opinionem, quæ verissima
est, & pro qua consuluit Roman. cons. 482. à n. 5.
vsq. in finem.

18 Prima ratio est secundum eum, quia qui ex-
communicatus est, per declarationem amplius
non ligatur, cum à principio ligatus fuerit, sed
solùm declaratur, vt ab alijs euitetur. Vnde ex
declaratione non infertur pœna grauissima, quæ
infertur ex sententia excommunicationis; ideo-
que tanta solemnitas non exigitur, per tex. in
d. c. Pastoralis, §. Verùm, ad fin. de appell.

Secunda ratio est, quia iura in fauorem ani-
mæ personæ excommunicati, maiorem, vt Ro-
manus ait, accelerationem, & minorem solem-
nitatem exigunt in declaratione excommunica-
tionis, quàm in ipsa excommunicatione infe-
renda, ad hoc vt declaratus excommunicatus
postquam ex notitia excommunicationis ex de-
claratione insurgente videt se vitari, dum cupit
hominum habere commercium, festinet citius
reconciliari ei, qui est, & per hoc redeat ad sa-
lutem, quæ sunt verba textus in c. Si inimicus,
93 dist. & in c. 1. de except. lib. 6.

19 Ac demum quia etsi in discussione causæ, pro-
pter quam quis dicitur in excommunicationem
incidisse, citatio requiratur secundum glos. ini-
tio citatas, quas quidam non intelligentes ali-
ter allegant, vt dicit in eod. cons. Roman. n. 6.
tamen in declaratione quod quis inciderit in
excommunicationem propter aliquid illicitum
commissum citatio, aut monitio non requiritur
secundum Romanum ibidem, qui de hoc dicit
esse textum singularem in cap. Itreprehensibilis,
20 vbi Abb. not. de appell. Quamuis autem, vt di-
ctum est in discussione facti, propter quod quis
pœnam incurrit, requiratur citatio, vt in casu
dicti Equitis, in quo delictum erat simpliciter
publicum: hoc tamen non habet locum, si factū
ipsum sit notorium, vt in dubio supponimus. Ita
tradit Gemin. & Franc. in d. c. Episcoporum, de
21 priuil. lib. 6. Neque enim est citandus, cui no-
torium est defensionem non competere. Alex.
cons. 6. col. fin. lib. 3. vbi testatur de communi
opinione, & alij relati à Vant. de nullit. tit. de
22 nullit. ex defectu cit. n. 20. et hanc distinctionem
inter publicum, & notorium in hac materia
denunciationis ponit expressè Vital. in d. Clem. 1.
n. 51. de priuil.

23 Posset etiam responderi secundum Felin. post
Abb. hic d. n. 3. vers. Imò vult, ibi, Abb. Ordi-
narium posse hoc casu decernere citationem
etiam contra exemptum: nam cùm iura velint,
vt ad eiusmodi denunciationem pars citetur,
concesso consequenti, videtur etiam concessum
antecedens, c. Præterea, de off. Deleg. Neque
hoc modo secundum Felinum dicitur violari
exemptio, quia talis citatio non est arctatoria,
sed similis illi, quæ habet clausulam, *si tua putas*
24 *interesse*, quæ non arctat nolentem comparere,
& potest fieri etiam non subdito. Bart. in l. Te-
stamenta, col. 2. C. de testam. Fel. in c. Ecclesia
S. Mariæ ad fin. 1. quæst. de Constit.

25 Ac denique satis erit, vt de facto notorio con-
stet Episcopo per extraiudicialem informatio-
nem, de qua in c. Cum contingat, de rescript. vt
post Abb. trad. Fel. hic eod. num. 3. vers. Vel po-
terit sibi constare.

DE SENTENTIA ET re iudicata.

Cap. Cum olim.

S V M M A R I V M.

1 *SVbreptitia dicitur collatio, & non tenet, si Papa contra pronunciationem suam confert beneficium hoc tacito.*

2 *Papa si veniat contra factum proprium concedendo alicui officium, vel beneficium à se prius alteri concessum, præsumitur circumuentus, & secunda concessio non valet. & n. 11.*

Et hæc est præsumptio iuris, & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium. n. 17.

Etiamsi Papa disponat motu proprio n. 21.

Et per viam declarationis. n. 15.

3 *Iudicia sua non præsumitur quis velle impugnare.*

4 *Variatio & inconstantia reprobatur maximè in personis ecclesiasticis.*

Et præcipuè in Papa. n. 6.

5 *Episcopus si mandet vni beneficium conferri, non potest variare etiam re integra.*

7 *In Principe tanquam iustitiæ fonte debet esse constans, & perpetua voluntas.*

8 *Cælestinus Papa de mane conferebat gratiam, & de sero auferebat, & alteri conferebat.*

9 *Mutationes, quæ sine rationabili causa fiunt in officijs, & beneficijs ecclesiasticis sunt contra dignitatem Apostolicam.*

10 *Gratia secunda nunquam præsumitur præiudicare primæ alteri concessæ.*

11 *Et potiùs præsumitur circumuentio, quàm variatio.*

Et probatio in contrarium non admittitur. n. 17.

Etiam

Etiam in gratia motu proprio. n. 28.

12 *Principis actus debent esse stabiles, & perpetuò mansuri.*

13 *Gratia secunda etiamsi videatur reuocatoria primæ tamen si de mente Papæ non appareat clarè, nunquam præsumitur reuocatio.*

14 *In dominio potior habetur, cui res primò tradita est, licèt alius in titulo præuenerit.*

Sed hoc non procedit in Clericis. ibid.

15 *Declaratio Apostolica alicuius concessionis, si non conueniat actui declarato, habendus est Pontifex pro circumuento.*

16 *Declaratio Papæ iniqua est ipso iure nulla, & tribuenda circumuentioni, vel importunitati, aut errori.*

18 Credimus *verbum exponitur idest* scimus.

19 *Princeps quando reuocat suam concessionem præsumitur circumuentus, & contrarium probari non potest.*

20 *Et an hoc procedat in actibus de proximò gestis.*

22 *Motus proprius non firmat gratiam contra præsumptam mentem concedentis.*

23 *Maximè in præiudicium tertij. & n. 40.*

24 *Citatio in impetratione gratiæ tertio præiudicialis non requiritur.*

Dummodo Princeps procedat de plenitudine potestatis. n. 31.

Et aduersarius non sit præsens in Curia. n. 32.

Declaratur. n. 33.

25 *Vbi priuilegium conceditur non est de more, nec de iure, vt aliquis citetur.*

26 *Princeps sicut solus legem condit, ita solus priuilegium concedit nullo citato.*

27 *Dispensationes, & priuilegia conceduntur nemine citato.*

28 *Citatio generalis in litteris præiudicialibus non sufficit quando aduersarius est præsens in Curia, sed procurator eius ad hospitium.*

29 *Procedit in litteris iustitiæ, non autem in litteris gratiæ.*

30 *Citatio quamuis non requiratur in impetratione gratiæ tertio præiudicialis, tamen ius illi quæsitum non aufertur.*

34 *Stylus Curiæ quoad citationem in impetrationibus litterarum est seruandus.*

35 *Citatio quamuis non requiratur in impetratione gratiæ præiudicialis requiritur tamen in processu ad vlteriora; etiamsi citatio per Principem fuerit remissa n. 36.*

36 *Spoliatus auctoritate propria, & in vim clausulæ motu proprio potest agere remedio restitutorio contra talem spoliatorem.*

37 *Motus proprius Principis facere non potest vt quis minus legitimè excludatur à possessione.*

38 *Citatio est de iure diuino, & naturali, ideo per Principem tolli non potest. & n. 47.*

39 *Si Papa det alicui facultatem capiendi possessionem propria auctoritate, hoc intelligitur nisi possessio sit plena.*

41 *Clausula*, amoto quolibet detentore, *intelligitur iuris ordine seruato.*

42 *Citatio requiritur etiam in notorijs, nisi constet reo nullam defensionem competere.*

43 *Notorium licèt non constet iudici, tametsi verè sit tale, sententia irreuocabiliter tenet, sed iudex peccat.*

44 *Sententia non est reuocanda si ex post facto constat iudici factum esse notorium, & absenti nullam defensionem competere.*

45 *Citatio requiritur quantumcunque factum sit notorium vbi pœna corporalis debet infligi.*

46 *Notorij dicuntur multi qui non sunt, & ideo tutius est nullum quantumcunque notorium fore damnandum sine citatione.*

47 *Super notorio potest procedi in absentia partis cognoscendo, sed non exequendo.*

Prosp. Fagn. in 2. Decretal.

1 CVM OLIM. Si Papa contra pronun-
ciationem suam confert beneficium,
hoc tacito, subreptitia dicitur colla-
tio, & non tenet. Hoc dicit. Abb. An-
tiqu. Ioann. Andr. Bald. Collect. Bellam. Butr.
Card. Anchar. Abb. Sicul. Io. de Anan. Guidop.
& Alex. de Neuo.
2 In textu ibi *contra pronunciationem suam sicut
credimus circumuentus*, Nota singulariter hanc
litteram, & nunquam obliuiscaris, quod si Pa-
pa veniat contra factum proprium concedendo
alicui officium, vel beneficium super quo priùs
ordinationem fecerat in fauorem alterius præ-
sumitur circumuentus, & secunda concessio non
tenet, & ita hic esse casum expressissimum dicit
Ludouicus Roman. cons. 298. Circa præmissam,
num. 1 vers. Secundò eadem conclusio, quem
secuti sunt Ruin. cons. 98. Quia per priuilegium
num. 22. vol. 4. Dec. cons. 588. Viso puncto n. 18.
Ferrett. cons. 6. Factum tale est aliàs n. 4.
3 Rationem reddit Gemin. cons. 36. Incipien.
Quo collatio n. 5. quia non præsumitur quis velle
4 sua iudicia impugnare: notaretur enim de va-
riatione, inconstantia, & illusione, quæ repro-
batur à iure, maximè in omnibus ecclesiasticis.
Clem. Cum illusio, de renunc. Card. cons. 136.
5 Factum sic se habet vacantibus, n. 16. Ideoque
Episcopus, qui mandauit vni beneficium con-
ferri, non potest variare etiam re integra, vt
dixit Rota dec. 1. nu. 1. de præbend. & decis. 27.
de concess. præbend. in Antiq. Felin. hic num. 5.
6 col. 4. circa med. vers. Et dixit Rota, Præcipuè
autem variatio, & inconstantia reprobatur in
7 Papa vt per Gemin. vbi supra. Nam, vt elegan-
ter inquit Bald. cons. 327. Incip. In die enim in
1. vol. n. 4. [In Principe tanquam iustitiæ fonte
debet esse constans, & perpetua voluntas, & con-
uenit ei illud verbum, *semel locutus est Deus, &
iterum, Quod scripsi scripsi.* Vnde Princeps debet
vnum calamum, & vnam linguam, & non plu-
res linguas, quia scriptum est. *quæ procedunt de
labijs meis non faciam irrita*: & ideo debet esse
immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus in
8 cælo] Hæc Bald. & loquitur de Papa Cælestino
vt patet num. 3. vers. Item Cælestinus, sicut de
alio Cælestino loquitur hæc Decretalis. Et illud
eundem inuehit ipsemet Bald. in c. 1. n. 1. de
natur. feud. quod de mane conferebat gratiam,
& de sero auferebat, & alteri conferebat. Cuius
dictum refert Andreas Barbatia cons. 1. num. 1.
9 vol. 1. Porrò vt inquit Cardin. cons. 142 Punctus
S. D. N. nu. 5. Summa est vilificatio dignitatis
Apostolicæ, & Status ecclesiastici, vt ex nulla
rationabili causa fiant mutationes in officijs, &
beneficijs ecclesiasticis, cap. Querimoniam, de
10 iurepatr. Et ideo gratia secunda nunquam præ-
sumitur præiudicare primæ alteri concessæ. Et
potiùs præsumitur circumuentio, quàm varia-

11 tio per istum tex. Sed & Gemin. d. cons. 36. n. 2.
§. Non præsumitur, inquit, quod D. Papa ita de
facili reuocet ea, quæ fecit; imo dispositio facta
per eum contra ea quæ fecit, censetur subreptitia,
& non valet, quia præsumitur circumuentus
contra ea, quæ leguntur, & notantur in
cap. Ex parte, il primo, de off. Deleg. & in hoc
12 cap. Similiter Rota decis. 33. col penult. nu. 18.
de præben. in antiq. dicit actus Principis debere
esse stabiles, & perpetuò mansuros, vt in c. Decet,
13 de reg. iur. in 6. adeo vt etiamsi secunda gratia
videretur reuocatoria primæ, tamen si de mente
Papæ non apparet clarè, nunquam præsumatur
14 tur reuocatio. Quinimo Hostien. in cap. Continebatur,
num. 1. in verb Robur firmum, de ijs,
quæ fiunt à Præl. sine consens. capituli In tantum
dixit varietatem esse execrandam in personis
ecclesiasticis, vt putauerit dispositionem,
l. Quoties, C. de rei vendicat. quia cautum est,
vt in dominio is potior habeatur, cui res primò
tradita est, licet alius in titulo præuenerit, non
vendicet sibi locum quando diuersæ concessiones
fiunt ab Ecclesia seu ecclesiastica persona.
vt consentiunt Roman. d. cons. 298. Circa præmissam,
nu. 2. vers. Vltimò videtur, & cons. 70.
Visis themate, col. 3. n. 3. vers. Vel secundò, in
Clem. 1. nu. 1. de renunc. & Felin. hic d. num. 5.
15 vers. Et in tantum, qui in hanc rem de more
plura congerit: & vers. Et adduci potest, notabiliter
ad hoc ponderat hunc textum quod si
Papa declaret in aliqua concessione qualis fuerit
sua intentio, prout quotidie facit, si talis declaratio
non consonet verbis actus declarati, habendus
est Pontifex pro circumuento, cum tollat
16 ius alteri quæsitum. Allegat Bellam. decis. 724.
etiam extra Rotam. col. 6. vers. Sexta ratio, qui
dicit declarationem Papæ iniquam esse ipso iure
nullam, & tribuendam circumuentioni, vel importunitati,
aut errori.

17 Amplia conclusionem superius firmatam dupliciter.
Primò scilicet, vt huiusmodi præsumptio
circumuentionis potius, quàm variationis
in Summo Pontifice sit præsumptio iuris, & de
iure non admittens probationem in contrarium,
ita singulariter voluit hic Innocent. in princ. in
verb. Circumuentus, dicens [Hoc ita violenter
præsumimus, quod in contrarium probationem
non admittimus]. Quam totidem verbis sequuntur
Host. num. 5. Ioan. Andr. hic nu. 4. Bellam.
18 num. 2. Alex. de Neuo num. 22. & Cardin. nu. 9.
vers. Et dicit Innocent. subdens non obstare,
quod Papa hic dicat, *sicut credimus*: nam verbum
credimus, exponitur, id est *scimus*, prout
etiam exponunt Host. n. 5. Bellam. n. 2. & plerique
alij. Idem voluit Bald. in præalleg. cons. 327.
19 num. 4. vol. 1. vbi dicit Principem fingi circumuentum
quando reuocat suam concessionem,
adeo vt contrarium probari non possit, quasi
hæc sit præsumptio iuris, & de iure, quæ probationem
in contrarium non admittit. & ita
secundum eum ampliatur hæc Decretalis, quod
secunda concessio contraria primæ non valeat,
allegat bonum text. in l. Prædia, Cod. de locat.
ciuil. lib. 11. & illud consilium, fere ad litteram
transcribunt; & sequuntur Dec. cons. 193.
pro senui facultate num. 9. & cons. 580. Quæritur
an petitio num. 4. in fin. vers. Ex hoc idem
comprobatur, & d. cons. 588. Viso puncto n. 19.
& in l. Nemo potest mutare, n. 3. ff. de reg. iur.
Ferrett. d. cons. 5. Factum tale est aliàs, num. 4.
Gozzad. cons. 63. n. 19. Ruin. cons. 98. Quia per
priuilegium num. 22. dicens ita tenere Innocen.
& omnes hic. Quod etiam asserit Felin. hic n. 5.
20 col. 5. vers. Amplia ista. Et quamuis eos intelligat
in actibus ex interuallo gestis, non autem
de proximo, & putet eos ita sentire; tamen
hæc limitatio non colligitur ex Innocent. vel
alijs proximè citatis, qui tantùm dicunt in hoc
puncto præcisa verba, quæ supra retuli, & nihil
prætera.

21 Amplia secundò etiamsi Princeps disponat
motu proprio, quia nihilominus præsumitur
circumuentus, & contrarium probari non potest.
22 at in concessione motu proprio loquuntur Bald.
Dec. Ruin. & Ferrett. loc. citat. prout etiam loquitur
Cardin. d. cons. 136. vt patet in themate,
& hic tenent Abb. n. 5. vers. Amplia secundò, &
Alex. de Neuo n. 23. reddentes rationem, quia
motus proprius non firmat gratiam contra
præsumptam mentem concedentis, vt notat Io.
Andr. in c. Si motu proprio, de præb. lib. 6. &
Ioan. Cald. in c. Cùm dilectus, de iurepatr. &
pluries firmauit Rota, vt dixi in cap. Causam
23 quæ, n. 18. & seqq. supra de rescript. Quod maximè
procedit vbi secunda dispositione tendit
in præiudicium alterius. Princeps enim non
præsumitur velle tertio præiudicare, l. 2. §. Si
quis à Principe, ff. Ne quid in loc. pub. & in
cap. Super eo, de off. deleg. cum pluribus concordantijs,
quas dedi in d. cap. Causam quæ,
num. 11. & seqq. post Bolognett. cons. 2. nu. 37.
38. & 39. multò autem fortiùs hæc locum habet
stante regula Cancellariæ de non tollendo ius
quæsitum, vt ibi dixi nu. 35. & fusiùs in c. Cæterum,
n. 18. de rescript.

24 In glos. Circumuentus: nota secundum Bald.
hic nu. 3. In impetratione gratiæ nullum esse citandum,
quia est quædam donatio: Item non
est actus, qui debeat expediri in contradictorio
iudicio argum. illius notab. glos. quæ est in l. 3.
§. pen. in verb. Pro tribunali, ff. de bon. possess.
vnde quando proceditur ad collationem, nemo
est citandus cap. Licet Episcopus, de præbend.
lib. 6. & cum Bald. consentiunt hic Abb. nu. 16.
Ioan. de Anan. circa fin. vers. Nota secundum
Host. Alex. de Neuo n. 5. & Felin. n. 6. Et idem
25 Bald. in l. Nam ita Diuus, col. 1. num. 2. ff. de adoption.
vbi ait [Quando priuilegium conceditur,
non esse de more, nec de iure, quod aliquis
citetur, quia est donum Superioris allegat.
l. Libertus, ff. de in ius vocand. & cap. Eum qui,
26 de præb. lib. 6. Sicut enim solus Princeps legem
condit, ita solus priuilegia concedit nullo citato,
vt idem dixit in l. fin. C. quib. res iud. non
obst. Item actus priuilegiandi est supremæ potestatis,
quam alterius præsentis contradictio
non impediret, vt per eundem Bald. in l. fin. ad
fin. vers. Extra oppo. C. de fruct. & lit. expens.
Ideoque dispensationes, & priuilegia conceduntur
nemine vocato, vt dicit Innoc. in c. Albericus;
propè fin. de testib. & post eum Archidiac.
in cap. Contra morem post princ. 100. distinct.
Butr. in c. Debitores, col. penult. n. 7. vers. Secus
si iuramentum, de iureiur. Imol. in c. Cum dilecta,
n. 28. vers. Sed quia, de confirm. vtil. vel
inutil. Mill. in repert. verb. Citatio non requiritur,

tur, quos refert, & sequitur hic Felin. alios en-
28 mulans num.6. & quamuis Hostien. hic num. 4.
dicaret litteras præiudiciales non debet transire
sine audientia; & quando aduersarius est præsens
in Curia citationem generalem non sufficere, sed
procuratorem citandum esse ad hospitium, &
29 ita Curiam seruare: tamen hic stylus Curiæ
procedit in litteris iustitiæ dumtaxat, non au-
tem in litteris gratiæ, vt declarat Gasp. de Cald.
hic, & post eum Abb. num. 16. vers. Sed de iure
puro, Io. de Anan. circa fin. vers. nota secundum
Host. Guidopap. num. 2. vers. Ibi debuit requi-
ri, & Alex. de Næuo num. 24. vers. Gasp. Calder.
dicit. & num. 25.
30 Declara hæc primò, vt quamuis in impetra-
tione gratiæ tertio præiudicialis non oporteat
aliquem citari, non tamen propterea ius illi
quæsitum vllatenus aufertur, vt post Io. de Li-
gnan. & Butr. declarat, Abb. in c. At si Clerici
§. de adulterijs, col. 11. num. 18. vers. & per hoc
dicit Io. de Lignan. de iudic. & Felin. hic
num. 7.
31 Declara secundò dummodo in concessione
gratiæ in præiudicium alterius non vocati appa-
reat Principem vti velle plenitudine potestatis,
glos. & Bart. in l. nam ita diuus, ff. De adopt.
& Felin. hic num. 8. Sed hodie an hoc procedat
stante regula Cancellariæ de non tollen. Iure
quæsito, dixi in c. Cæterum, in 4. ampliar. n. 23.
de rescriptis.
32 Declara tertiò nisi is, cuius interest, sit præ-
sens in Curia, quia tunc citari debet, vt notat
glos. præallegat, in l. Nam. ita diuus, ff. de
adoption. quam dicit ibi Barr. bene notandam,
& ita obseruat Curia Romana, vt dicit glos. in
auth. Offeratur in verb. petierit C. De Litis con-
testat. Item glos. 2. in fin. in l. Obseruandum,
ff. de iudicijs, & sequuntur ibi Bart. Ang. &
Bald. qui addit glos. in verb. Nolle, in clem. Con-
stitutionem, de elect. & Innoc. in c. Significan-
te, in verb. Inhibitio de appell. Alios refert Fe-
lin. hic num. 9. qui ab hac declaratione num. 10.
excipit tres casus, quos per te videas. Sed certè
33 præcitatæ glos. & DD. quos allegat Felin. lo-
quuntur in litteris iustitiæ, & rescriptis ad lites,
non autem in litteris beneficialibus, & gratiosis.
Et in Curia quotidie à piscatoribus fiunt impe-
trationes certo modo, & supplicationes signan-
tur indistinctè nemine vocato, nulla habita di-
stinctione an is, qui læditur, sit præsens in Cu-
ria, an non. Et ego ipse plurimas signaui in
officio meo Signaturæ per Concessum. Si tamen
34 stylus Curiæ aliter se haberet, seruandus esset.
c. Ex litteris, de Constit. & c. Quam graui. de
crimin. fals. & hic notant Abb. num. 16. vers. ego
relinquo hoc stylo Curiæ, & Alex. de Næuo
num. 25.
35 Declara quartò, vt quamuis citatio partis non
sit de essentia, nec requiratur in ipso actu im-
petrationis gratiæ tertio præiudicialis: bene ta-
men requiritur postea in processu ad vlteriora,
Bald. in l. 2. num. 2. vers. Item nota. C. de temp.
36 appell. Felin. hic nu. 6. Quod locum habet etiam
si citatio per Principem fuerit remissa, vt deci-
dunt DD. de Rota apud Mohedan. decis. 7. de
restitut. spoliat. vbi Papa primò concesserat vni
Officium Custodiæ pontis, & portæ Salariæ, vr-
bis, ac deinde idem officium alteri concesserat
motu proprio, ac de plenitudine potestatis non
obstante concessione alteri facta, & cum clausu-
la, vt propria auctoritate posset capere posses-
sionem remoto exinde quocunque alio Custode,
& detentore, & Rota resoluit primum officia-
lem spoliatum debere restitui, quia sine ordine
iuris per secundum fuit capta possessio, & spo-
liatio facta adnot. in l. 3. ff. Quod vi, aut clam,
& in l. extat ff. Quod metus caus. & in c. Ex
transmissa de rest. spoliat. nec motus proprius
37 Principis potuit præiudicare, vt legitimè exclu-
deretur à possessione, ad l. Meminerint, C. vn-
38 de vi. Nec etiam Principis possessionem vacan-
tem sine maxima causa potuit mandare capi, ad
l. 2. cum glos. ff. Ex quib. caus. seruit. amitt. nec
id potuit facere sine citatione, nec eam potuit
tollere, cùm sit de iure diuino, & naturali ad
notat in c. 1. de caus. poss. & propriet. Felin. in
39 c. quæ in Ecclesiarum num 43 de Constitut. vbi
quod si priuat aliquem sua possessione, tenetur
dare recambium. Nec visum fuit obstare, quod
secundo officiali in litteris fuerit data potestas
capiendi possessionem propria auctoritate, quia
intelligitur nisi possessio esset plena, quia non
potest tolli. Allegat Alex. cons. 83. col 2. vol. 2.
40 Dec. cons. 95. & 96. par. 1. col. 7 Nec etiam vir-
tute clausulæ motus Proprij, & de plenitudine
potestatis potuit primus Officialis priuari iure
suo. Innoc. in c. Innotuit de elect. & ibi Abb.
Bald. in l. fin. col. 2. C. De quadrienn. præscrip.
41 Et infra dicit non suffragari clausulam, *amoto
quolibet detentore*, quia intelligitur iuris ordine
seruato. Bald. in rubr. de off. deleg Felin. in c.
De cætero, col. 3. supra eodem. Item dicit ob-
stare regulam de iure quæsito non tollendo, &
sic fuit conclusum. Et hic iunge quæ in propo-
sito scripsi in c. Cæterum à num. 35 vsque in fin.
de rescript.
42 In glos. in verb. Licèt absenti, ex ipsa nota in
notorijs non requiri citationem. Nam glos. in
fine dicit hic potuisse ferri sententiam in absen-
tem etiam non citatum, quia constabat de sur-
reptione. Vnde ex hac glos. limitari possunt
aliæ glosæ, quæ dicunt in notorijs requiri ci-
tationem, & sententiam, vt in c. ad nostram, il
3. in glos. in verb. obseruandis de iureiurand.
& in c. Porrò in verb. notoria de diuortijs. Nam
debent intelligi, vbi non constat absenti nullam
defensionem competere sicut etiam intelligi de-
bet, c. fin. §. Vices de off. deleg. lib. 6. vbi tex-
tus videtur innuere, vt Conseruatores teneantur
citare, & tamen non possunt cognoscere nisi de
causis notorijs, vt in c. 1. eod. tit. & lib. Nam
illud intelligitur quando non constat absenti
nullam defensionem competere. Et eodem mo-
do intelligi debet Innoc. in c. Tua, num. 3. in
fin. de cohabitat. cler. & mulier. dum dicit, ci-
tationem semper esse in quolibet notorio neces-
sariam; alioquin sententiam esse nullam, cuius
oppositum dixit in c. Quantò num. 1. de translat.
Prælat. & in c. ex Insinuatione in fin. de appell.
vbi ait in notorijs sententiam ferri non citata
parte. Et idem sensit Archid. in c. Qui Lotha-
rius, num. 2. 2. q. 1. & Bart. in l. 2. §. Quod si de
frumentaria num. 1. ff De administr. rer. ad ci-
uit. pertinent. Et probatur in c. Venerabilem
vers. Sunt enim notoria iuncta glos. in verb. Pu-
blica, & in c. 60. me. Moguntinæ ibi: *excessus*

notorius examinatione non indiget. Supra de elect.
hoc enim debet intellligi, vbi certum est absen-
ti nullam competere defensionem, & hoc mo-
do dicta glossarum, & Innoc. conciliant hic
Doctores maximè Alex. de Næuo n. 29. & 30.
Abb. dicens hanc esse veritatem in cons. 68. Quá-
quam super vacatione, num. 4. vers. Quinimo plus
voluit, lib. 2. Socein. sen. cons. 4. super quæstio-
ne num. 24. vers. Nec habet obstare, & cons. 87.
Visis inuestitura, num. 22. vers. Sextò quatenus
lib. 3. Paris. cons. 1. visa facti serie num. 39 lib. 1.
Decian. cons. 19. num. 355. lib. 1. & latiùs Curt.
sen. cons. 20. Sæpenumero, num. 12. & 17. qui-
43 nimo, vt formaliter inquit Innoc. in d. c. Tua
in fin. de cohab. cler. & mulier. etiamsi iudici
non constet factum esse notorium, dummodo
verè sit notorium, licèt iudex peccet si ferat sen-
tentiam, antequam probetur factum sibi noto-
tium: tamen eius sententia irreuocabiliter te-
44 net. Quarè indistinctè teneas sententiam non
esse reuocandam, si saltem ex post facto constet
factum esse notorium, & reo nullam defensio-
nem competere, vt hic per Butr. num. 14. &
Alex. de Næuo num. 36. in fine.
45 Hæc tamen notabiliter limitat Collectarius
hic num. 1. vt locum non habeant si pœna cor-
poralis deberet infligi, quia tunc reus esset vo-
candus, quantumcunque factum esset notorium.
Allegat. Guil. de monte Lauduno in clem. Pa-
storalis, de re iudicat. & Archidiac. in c. 1. in
glos. in verb. Præterquam de offic. deleg. lib. 6.
46 Dicunt etiam Host. & Io. Andr. In c. Cum sit
Romana in fin. de appellat. iustius, & tutius
esse nullum quantumcunque notorium fore dam-
nandum sine citatione, vel admonitione, quia
multi dicuntur notorij, qui non sunt c. Consu-
47 luit de appell. vnde dicebat Petrus de Sampso-
ne super notorio posse procedi in absentia partis
cognoscendo, sed non exequendo: sequitur
collect. hic post medium vers. Licèt idem Ho-
stien. & ad prædicta adde Iulium Clarum in
pract. criminal. §. fin. q. 9. num 4. vers. Quæro
nunquid in notorijs, & Anton. Gomes, tom. 3.
var. resol. c. 1.
48 An autem, & quando citatio possit tolli per
Principem, vide plenissimè per Curt. Senior. d.
cons. 20. per tot.

DE SENTENTIA ET re iudicata.

Cap. Cum inter vos.

SVMMARIVM.

1 *Sententia contra ius litigatoris valet si ab ea infra decem dies non fuerit appellatum.*
2 *Ecclesia per sententiam, à qua non fuit appellatum, potest subijci inferiori Prælato.*
3 *Abbas in Ecclesijs sibi pleno iure subiectis potest primam tonsuram conferre suis subditis etiam sæcularibus, & num. 5.*
Secus post Concilium Tridentinum num. 6.
4 *Ecclesia dicitur pleno iure subiecta inferiori, cum Episcopus nullum ius Episcopale ibi exercet, sed tota iurisdictio ad inferiorem pertinet.*
7 *Abbas an possit nouitio sui monasterij primam tonsuram conferre, & num. seqq. vsque in fin.*
8 *Nouitius contrahit domicilium in loco, vbi agit annum probationis.*
9 *Canonica portio nouitij decedentis non debetur Ecclesiæ, cuius erat Parochianus ante ingressum religionis.*
10 *Potestas rectè ordinandi pendet à Iurisdictione.*
11 *Nouitius est sub iurisdictione Ecclesiæ, & conueniri debet coram iudice Ecclesiastico.*
12 *Nouitium percutiens est excommunicatus.*
13 *Tonsura monachalis, de qua in c. Monasterium 19. q. 3. incautè accipitur à Summistis pro Tonsura clericali, & num seqq.*
14 *Tonsura magna in Nouitio inducit tacitam professionem.*
15 *Professio tacita non inducitur per susceptionem primæ Tonsuræ, vel minorum Ordinum.*
16 *Nouitij mores pro collatione primæ Tonsuræ, & minorum Ordinum qualiter præcogniti esse debeant & num. seq.*
17 *Episcopus potest ordinare eum, qui momento temporis declaratione sua acquisiuit domicilium in Diœcesi.*
18 *Abbas potest absoluere Nouitium ab excommunicatione Canonis, si quis suadente, nisi clericum percusserit ante ingressum religionis.*
19 *Nouitius an, & quo respectu religiosus sit iudicandus, & num. 21.*
20 *Actus perfectè gesti à Nouitio non resoluuntur per egressum è religione.*

1 CVM INTER. Valet sententia contra ius
litigatoris lata si ab ea infra decem
dies non fuerit appellatum, Io. Andr.
Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anch.
Io. de Anan. Guidopap. & Alex. de Næuo vel
2 aliter secundum Abb. Per sententiam à qua non
fuit appellatum, potest Ecclesia subijci Prælato
inferiori Episcopo, seu ad aliam Ecclesiam per-
tinere. Hoc dicit.
3 In textu ibi, *Tonsuratione*. Nota Abbatem
in Ecclesijs sibi pleno iure subiectis posse pri-
mam clericalem conferre tonsuram, prout hunc
tex. ad hoc ponderat Host. in Summa de tem-
por. ordinat. §. & à quo num. 5. & sic tonsurare
potest non tamen Monachos sui Monasterij,
dummodo sit Presbyter, & Benedictus, c. Quo-
niam 69. distinct. & c. Cum contingat, supra
de ætat. & qualit. Sed etiam sæculares, in quos
habet ordinariam, & quasi Episcopalem iuris-
4 dictionem: Tales enim dicuntur Ecclesiæ sibi
subiectæ pleno iure, de quibus loquitur ista lit-
tera, idest cùm Episcopus nullum ius Episcopa-
le ibi exercet, sed tota iurisdictio ad Abbatem
pertinet, vt notat Abb. in c. In Lateranensi, n. 4.
de præben. & in c. Auditis, in 4. notab. & ibi
etiam Felin. num. 4. de præscription. glos. in c.
Quoniam; in verb. Vtroque iure vbi etiam
5 Host. ante num. 1. in eodem verb. de priuileg.
& est expressum in c. Abbates, eodem tit. lib. 6.
ibi [nec eis (scilicet Abbatibus) licitum sit alijs
quàm monasteriorum suorum Conuersis, & qui
ad illa conuolauerint, & in quos ecclesiasticam,
& quasi Episcopalem iurisdictionem obtinent,
pri-

6 primam clericalem conferre Tonſuram.] Licet hodie hæc facultas reſtricta ſit (à Concilio Tridentino ad ſubditos regulares dumtaxat, vt in c.10. ſeſſ.23. de quo die vt ſcripſi in c.Nonnulli, num.24. & ſeqq. de reſcr. & latiùs in d. c. Cum contingat, à nu.1. & in c.Statuimus, de ſupplen. neglig. Prælat.

7 Sed nunquid Abbas poſſit nouitio ſui monaſterij primam Tonſuram conferre.

Contigit hic caſus in quodam Antonio, qui ingreſſus religionem Ordinis S. Benedicti in monaſterio, quod per Abbatem Benedictum regebatur, habitum ſuſcepit, atque intra annum probationis ab eo ad primam Tonſuram promotus, anno deinde probationis non expleto, atque ita profeſſione non emiſſa, ad ſæculum reuerſus eſt.

Quæſitum eſt an dictus Abbas intra annum probationis potuerit ei primam tonſuram conferre, adeo vt ordinatus non ſit ſuſpenſus.

Hæc quæſtio nullam habet dubitationem quo ad impreſſionem characteris: nam etiamſi Abbas Benedictus contuliſſet primam tonſuram ſæculari, qui habitum religionis non aſſumpſiſſet, quamuis id facere non debuiſſet, tamen contuliſſet Ordinem, & characterem impreſſiſſet, licèt ordinatus careret executione, vt notat Archid. in c. Quoniam, 69. diſt. Lap. alleg. 138. n. 5. & aliàs cenſuit Sac. Congregatio Concilij. Quod tamen intelligendum eſt de Abbate ſolemniter benedicto iuxta textum in d. c. Quoniam, & in cap. Cum contingat, de ætat. & qual. & declarat ibid. Lap. & ſcripſi pleniùs in dicto c. Nonnulli, n.24. & ſeq. de reſcr.

Sed dubium eò reſpicit, an ſic ordinatus rectè ordinatus fuerit, adeo vt in ſuſpenſionem non inciderit.

Hoc dubium ſi Summiſtis ſit deferendum, negatiuè decidendum fuerit; ita enim ſenſerunt Raym. Goffred. & ſumm. confeſſ. quos refert, & ſequitur Sylueſt. in verb. Religio, 5. n. 10. Angel. in verb. Nouitius, num.19. Tabien. in eod. verb. num. 24.

Hi omnes nullam aliam rationem adducentes, nituntur textu cap. Monaſterium, 19. qu.3. vbi habetur ad conuerſionem ſuſceptos ante biennium non eſſe tonſurandos, quod biennij tempus ad annum poſtea fuit coarctatum, vt notat Veruec. relatus per Syluestr. vbi ſupra. Ratio huius opinionis Summiſtarum colligitur ex d. c. Monaſterium, quia ante huius temporis lapſum vita, moreſque nouitij non ſatis poſſunt eſſe perſpecti.

Verum neque tanta eſt Summiſtarum authoritas, neque textus, ac ratio, quibus mouentur vſque adeo hanc ſententiam comprobant, vt contraria non videatur potius ſequenda, quæ grauiſſimos authores Canoniſtas habet, & grauioribus eſt rationibus munita.

Quod enim nouitius poſſit à ſuo Abbate ſuſcipere primam tonſuram, ac minores Ordines apertè ſcripſerunt gloſſ. in cap. Abbates, in verb. Conuolauerint, de priuil. lib. 6. dum exponit verb. Conuolauerint, ideſt vt conuertantur, & fiant Monachi. Idem ibi clarè tradit Io. Andr. tametſi conſulat, vt Abbas abſtineat à tali ordinatione intra annum, quia poſſet poſtea exire, & ita fraus fieret ſuo Diœceſano. Ioann. Andr. ſequuntur ibidem Lapus Abbas eius diſcipulus, Anchar. Gemin. & Franch. Idem ſentit Archidiaconus in c. Nullus, de tempor. ordinat. lib. 6. in verb. Infanti ibi [Et tunc poſſet etiam Abbas conferre clericalem tonſuram infanti ingreſſo religionem.]

Hæc opinio probatur primò per text. in dicto
cap. Abbas in verb. Conuolauerint iuncta expo-
ſitione gloſſæ ibi probata à Doctoribus; deinde
per textum in c.fin. de temp. ordin. lib.6. dum
ibi diſponitur, infanti poſſe conferri Clericalem
tonſuram, ſi ingrediatur Religionem, quia
Ordinarius ad effectum ordinationis dicitur ra-
tione originis, beneficij, vel domicilij, cap. Cum
8 nullus vbi omnes, eod. tit. & libro. At Nouitius
contrahit domicilium in loco, in quo agit annū
probationis, ex notatis per Doctores in dicto
cap. Cum nullus, §. fin. quo textu cùm decerna-
tur, vt Religioſi in non exemptis monaſterijs
manētes poſſint ordinari à Diœceſano loci mo-
naſterij quamuis aliunde originem ducant, Do-
ctores hoc ius ordinandi tribuentes domicilio,
inferunt idem procedere in Nouitio, vt & ipſe
à Diœceſano loci, in quo eſt in probatione po-
ſitus, debeat ordinari: quod ibi notat Lapus,
Petr. de Anchar. & Franch. Quorum opinio ca-
ſui noſtro optimè congruit: nā ſicut ibi contra-
hitur domicilium reſpectu Epiſcopi, quia Prio-
ratus, in quo nouitius morabatur, non erat
exemptus, ſed ſubiectus Diœceſano; ita in ca-
ſu noſtro, in quo agimus de nouitio manente
in monaſterio exempto, cui præeſt Abbas habēs
ordinandi facultatem, is contrahit domicilium
quoad Abbatem; & ita illius ratione illi ſubdi-
tus efficitur ad effectum ordinationis: & quod
Nouitius videatur voluiſſe mutare domicilium,
tradit etiam poſt Goffred. Hoſt. Arch. & Guil.
de Monte Laudun. Henric. Boyec. in c. De his,
9 in 2. col. in fin. de ſepultur. Quod etiam probant
omnes, qui exiſtimant canonicam portionem
Nouitij ante profeſſionem decedentis non debe-
ri Priori Eccleſiæ, cuius erat ante ingreſſum Pa-
rochianus, quia ſcilicet eſſe deſijt per talem in-
greſſum, Ioann. Andr. Barbatia, & alij congeſti
per Tiraquell. de retract. lignag. §.1. glo.8. n.23.
& quamuis nouitius exire poſſit, tamen ſatis eſt,
vt poſſit etiam in monaſterio manere, & quidē
perpetuò ad effectum ordinationis iudicetur, vt
notat Lap. Anchar. & Franch. in d.c. Cum nullus
§. fin. in fin.

10 Tertiò poteſtas rectè ordinandi pendet à iu-
riſdictione, vt habetur in d. c. Cum nullus, &
in c. 1. & per tot. 9. qu. 2. & in c. 3. de Paroch.
11 Nouitius autem etiam durante anno probatio-
nis quamuis non ſit Religioſus cum effectu, ne-
gari tamen non poteſt quin interim ſit ſub iu-
riſdictione eccleſiaſtica, adeout perpetuò ſit cō-
ueniendus coram iudice eccleſiaſtico Hoſtienſ.
Arch. & Ioann. Andr. in c. Religioſo, §. fin. de
ſent. excomm. lib. 6. quo textu ait Archid. cor-
rigi ſententiam Innocentij, qui negabat perſo-
nam huiuſmodi eſſe religioſam in c. Statuimus,
12 de regul. Hinc, & rectè adnotauit Lapus, quem
Gemin. & Franc. ſequuntur in d. c. Abbates, &
ſi Ioan. Andr. poſtquam expreſſit nouitium poſ-
ſe ordinari ab Abbate, ſubijciat eum facere con-
tra cap. Religioſo, tamen re vera d. cap. Facit
prò; nam quamuis eo textu dicatur non eſſe
re-

religiosus eum effectu, idque videatur aduersari sententiæ nostræ; tamen reuera potius faciet dum disponit, vt si quis in eum manus violentas injiciat, incidat in excommunicationem latæ sententiæ.

Huic opinioni adstipulatur etiam cons. Feder. de Sen. 32. incipien. Quæstio talis est, Quidam de populo, vbi respondit eum, qui cùm esset de populo interdicto, ingressus erat religionem, posse in anno probationis ordinari ab Episcopo, quamuis in statu laicali non posset absque absolutione à sententia interdicti: & sic Federic. sentit ad effectum ordinationis nouitium censeri vel Religiosum, & iudicari talem qualem præsens tempus demonstrat, tametsi postea consultius esse censeat à tali ordinatione abstinere, quàm tamen de iure licitam putat.

Hinc patet posteriorem hanc sententiam grauiores habere authores nempe Canonistas in d. c. Abbates, atque eos, qui in cap. Cum nullus, sentiunt nouitium esse ordinandum à Diœcesano loci monasterij: nam & hi vt supra ponderari pro hac sententia numerari possunt, patet etiam firmiores habere rationes.

13 Nec obstat tex. in d. c. Monasterium, 19. q. 3. quia illud verbum, Tonsurari, incautè acceptum est à Summistis pro prima tonsura, cum tamen ibi significet tonsuram Monachalem, ex qua professio inducebatur, vt ibi notauit Turrecrem. & videre est ex his, quæ tradunt Doctores in c. Non solum, de regul. lib. 6. dum cauentes No-
14 uitio, monent illi esse periculosum facere sibi magnam tonsuram, quia ex illa inducitur tacita professio, quod in specie tradit ibi Franch. in 2. col. vers. Quartò quandò; & hanc interpretationem validè comprobat textus in c. 2. de regul. vbi cùm disponitur, vt quis tonsurari non debeat ante ætatem legitimam, Doctores ita accipiunt, vt non debeat tonderi, vt fiat Monachus per professionem, vt notat ibi Abb. n. 2. in fin. quod etiam indicat d. c. Monasterium, dum subdit, ne quis eorum non sit contentus, eo quod noluit, aut ratum non habeat quod elegit. Quæ
15 ratio congruit professioni inducendæ per tonsuram Monachalem, non autem susceptioni primæ tonsuræ, quia nec per illius, nec per minorum Ordinum susceptionem inducitur in religione tacita professio, vt per DD. in d. c. Abbates, quæ tamen inducitur per Tonsuram Monachalem DD. in d. c. Non solum, & in d. c. 2.

16 Non obstat, quod Abbas nosse eo tempore non potuerit mores nouitij: nam respondetur, quamuis non satis eos nouerit ad effectum professionis, ad quam maior, & diuturnior probatio requiritur ob mutuam, & indissolubilem obligationem ex parte religionis, & nouitij insurgentem iuxta cap. Ad Apostolicam, de Regularibus, potuit tamen sufficienter nosse ad effectum conferendi primam tonsuram, cum indole illius non cognita non sit verisimile, vt illum admiserit ad Religionem cap. Priscis, 55. distinct. Ac præterea dummodo Abbas in eum iurisdictionem habeat, quamuis vndequaque sibi non sit notus, eum potest ordinare, cùm notitia non sit necessaria ex commoratione, sed
17 aliunde desumi possit. Quod satis liquet ex eo, quod Episcopus potest ordinare eum, qui declaratione sua momento temporis acquirit domicilium in Diœcesi. Franch. in d. c. Cum nullus, vbi etiam alij super glos. in verb. Domicilium, de tempor. ordin. lib. 6.

Item ex eo, quod Episcopus potest statim ordinare eum, cui beneficium contulerit, vt ibidem per DD. & tamen vtroque casu ordinandus incognitus esse potest ordinatori: sic etiam Episcopus ordinat eum, cuius pater in diœcesi originem habet, quamuis ipse alibi natus sit, vt tradunt ibi DD. & hic tamen incognitus esse potest. Innumera alia exempla colligi possunt, quibus abundè liqueat ordinantem, dum in ordinatum habeat iurisdictionem, non excludi à facultate illum ordinandi ob notitiæ defectum, dum tamen illam debitis modis assumat; licet congruentius fortassis esset, si talem ordinationem ad Episcopum, in cuius diœcesi ordinandus vixit, & notior est, reijceret, licet Episcopo loci beneficij, & huic nostro Abbati prudenter consuluerunt DD.

18 Minus obstat quod si quis injiciat manus violentas in clericum, & deinde religionem ingrediatur, non possit absolui ab Abbate, quasi ei non subiectus durante anno probationis. Innoc. in cap. Cum illorum, de senten excomm. Ioan. Andr. Lap. Anchar. & alij cumulati à Tiraquel. dict. loco num. 31. Nam præterquam quod huic opinioni contradicunt nedum Archid. in dicto cap. Religioso, quem solum ab ea dissentire falsò ait Tiraquell. sed etiam Raym. & Host. ibid. ab Archid. citati: quatenus tamen eadem opinio vera esset, intelligeretur cùm quis incidisset in Canonem ante ingressum; quod si incidisset durante anno probationis, ab Abbate posset absolui. Ita conciliando Innoc. qui in c. Monachi, de sent. excomm. scribit contrarium eius, quod tradiderat in d. c. Cum illorum, docuit Ioann. Andr. ibid. Franch. in d. c. Religioso, dicens ita ibi sentire DD. ex quo sequitur vt Abbas habeat iurisdictionem absoluendi, dum tamen in Canonem non inciderit ante ingressum.

19 Tandem non aduersatur huic opinioni quod hic nouitius vel sit religiosus sub conditione, adeout ante conditionis implementum religiosus non sit, vel saltem sit purè religiosus sub conditione resolutiua, adeo vt eo postea ad sæculum remeante, & sic non impleta conditione, nunquam videatur fuisse religiosus: quod traditum est ab Anchar. in cons. 69. num. 8. & 9. Nam vtcunque se res habeat, tam quoad veritatem huiusmodi opinionis, quàm aliarum multarum traditionum, quæ habentur in hac materia apud Tiraquell. vbi supra & DD. in c. Beneficium, de regul. lib. 6. & d. c. De his, de Sepultur. & Feder. de Sen. d. cons. 32. An scilicet ex quo nouitius est in statu dubio, de eo sit iudicandum ac si sit Religiosus, vel Secularis: certè quantum ad nostram quæstionem pertinet, omissis alijs effectibus, satis est vt subsit iurisdictioni Abbatis, & in eius monasterio domicilium contraxerit, cùm ex horum altero proueniat ius
20 illum interim ordinandi. Et quamuis hic status postea resoluatur per egressum nouitij, non tamen resoluuntur actus perfecti medio tempore gesti, vt patet ex plenè notat. per Tiraquell. de retract. conuent. §. 2. gl. vn. n. 74.
21 Nec cum ita se habeant, apertè sequitur vt hoc ius duret etiam post Concilium; cum decretum

tum

tum c.10. sess.23. adimens Abbatibus ius ordinandi alios, quàm Regulares sibi subditos, Nouitium non excludat, de quo tanquam de regulari ad hunc effectum iudicatur, vt sentit Feder. d. cons.32. in fin. præsertim cum Nouitius etiã absolutè Regularis, & Religiosus dici possit saltem largo modo, Io. Andr. Franc. & alij in d. c. Beneficium ex communi Nauarr. cons.5. & 6. de foro comperen. Rebuff. in prax. de dispensat. cum Regularibus facta, num. 23. & sufficit vt sint tales largo modo, vt non excludantur à Concilio, & minusquam fieri possit corrigatur ius antiquum, c. Cum expediat, de elect. lib.6. cum concordantibus.

DE APPELLATIONIBVS

Cap. Ad nostram.

S V M M A R I V M.

1 *Regularibus à correctione Prælatorum suorum applare non licet.*
2 *Appellationis remedium ad quid institutum, & num.4.*
3 *Prelatus regularis corrigens subditorum excessus recusari non potest.*
4 *Appellatio à correctione legitima non admittitur.*
5 *Appellatio in his, quæ ad visitationem, & morum correctionem spectant admittitur ad effectum deuolutiuum tantùm, non suspensiuum, & num. seqq.*
6 *Appellare non licèt in causis visitationis, & correctionis ante diffinitiuam sententiã à quocumque grauamine.*
7 *Nisi a diffinitiua appellari non possit, aut grauamen sit irreparabile.*
8 *Appellari potest post diffinitiuam in causis visitationis, & correctionis, sed appellatio non suspendit executionem.*
9 *Concilium Tridentinum à decretis visitationis, & correctionis sustulit appellationem suspensiuam non deuolutiuam.*
10 *Metropolitanus potest cognoscere de excessu, si Episcopus carceret subditos in materia correctionis, dummodo non impediat executionem.*
11 *Appellari potest ad vtrumque effectum, si Prælatus excedat modum in corrigendo, & procedat tela iudiciaria, & n. seq. vsque in finem.*
12 *Monachus, sicut & Clericus appellare potest à correctione si fiat in forma iudicij.*
13 *Correctio fit ad pœnitentiam.*
14 *Blasphemiæ, seu adulterij punitio non comprehenditur correctionis morum appellatione, quando Episcopus iudicialiter processit.*
15 *Corrigere quid sit.*

AD NOSTRAM. A correctione non appellatur, nisi modus excedatur. Hoc dicit. Diuiditur in duas partes. Primò ponit causam mandati. Secundò ipsum mandatum ibi, *mandamus.*

1 Nota ex textu à correctione Prælati regularis non dari appellationem. Et pondera rationem in littera expressam, quia remedium
2 appellationis non ideo est inuentum, vt alicui à religionis, & Ordinis obseruantia exorbitanti, id est quasi per cæcitatem mentis deuianti secundum Host. num. 5. debeat in sua nequitia patrocinium exhibere, concordat c. Reprehensibilis, ibi [Ne Religiosi cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati sui, & Capituli disciplinam appella-
3 re præsumant] at ob eamdem rationem non admittitur recusatio, cap. Cum speciali, vbi id notant Innoc. Host. Io. Andr. & alij infra eod. glossa fin. hic, & Guidopap. num. 2. vers. Qua de causa.

4 Cæterum etsi hæc Constitutio loquatur in Regularibus tamen inspecta mente vendicat sibi locum etiam in alijs subditis, prout illam Doctores communiter intelligunt, præsertim Innocen. post princ. [Et quod dicimus, inquit, in corrigendis excessibus Regularium, idem intelligemus etiam de excessibus aliorum subditorum] & Host. num.3. in vers. A religionis Bald. num.2. Abb. num.7. & 8. Alex. de Næuo n.13. & 14. at propterea in prædicta decretali, Reprehensibilis, dicitur hoc præcipuè in religiosis esse obseruandum: quia scilicet in eis viget peculiaris ratio propter obedientiam, & regularia instituta. Sed tamen superiùs ponitur generalis prohibitio, ne subiecti contra disciplinam ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant. Concordat c. Licèt, & c. Irrefragabili in princ. supra de Offic. Ordin. & c. Peruenit, il 1. infra eod. remedium namque appellationis non ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ est institutum, vt legitur in d. c. Cum speciali, §. Porrò, & vnaquaque re vtendum est ad suũ vsum, in quẽ fuit instituta c. Is autem 22. qu.2. c. Licèt, il 2. 45. dist. cum alijs allegatis per glossam primam, & Host. in princ. Præterea appellatio inducta est, vt sententiæ in melius reformentur, licèt aliquando in deterius fiat per iudicem ad quem, vt dicit tex. in l.1. in princ. ff. de appell. & ideò cum per appellationem debeant sententiæ in melius reformari, & iniquitas primi iudicis corrigi, non debet eius contrarium operari, arg. l. Legata inutiliter ff. de adimen. legat. in l. Cum tale §. Falsam legati ff. de condit. & demonstr. & obseruat hic Guidopap. num. 2. Vnde hanc regulam videlicet à correctione legitima non appellari generaliter ponunt hic glossa fin. & Host. vbi supra Io. Andr. Butt. Cardin. Bald. Abb. & alij omnes in principio.

5 Declaratur hæc regula, vt procedat quoad effectum suspensiuum tantùm, vt satis innuũt verba d. c. Irrefragabili de off. Ordin. ibi [executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire.] & apertiùs hodie sancitum est à Tridentina Synodo in c. 1. vers. Nec appellatio, sess. 22. & fusiùs in c.10. sess. 24. vbi vt Episcopi aptiùs quem regunt populum possint in officio, atque obedientia continere statuitur, vt omnibus ijs, quæ ad visitationem, ac morum correctionem subditorum suorum spectant ius habeant etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati ea ordinandi, & exequendi, quæ illis pro subditorum emendatione, & Diœcesis suæ vtilitate necessaria videbuntur. Nec in his, vbi de visitatione, & morum correctione agitur exemptio, aut vlla inhibitio

bitio, appellatio seu querela etiam ad Sedem
Apostolicam interposita, executionem quoquo
modo impediat, aut suspendat.

6 Sed ad effectum deuolutiuum benè admitti-
tur appellatio etiam à correctione, vt patet ex
alio eiusdem Concilij decreto, nempe ex c. 1.
sess. 13. vbi statuitur, vt in causis visitationis, &
correctionis ab episcopo, seu illius Vicario an-
te diffinitiuam sententiam ab interlocutoria, vel
alio quocumque grauamine non appelletur.
7 Nec Episcopus seu Vicarius appellationi huius-
modi tamquam friuolæ deferre teneatur, nisi
grauamen huiusmodi per diffinitiuam senten-
tiam reparari, vel ab ipsa diffinitiua appellari
non possit. Quibus verbis apertè admittitur in
causis correctionis licere appellare post diffini-
tiuam sententiam, vel antea si grauamen sit ir-
8 reparabile. Hoc autem intelligi debet quoad
effectum deuolutiuum, non autem suspensiuum,
& ita Sacra Congregatio Concilij hoc decretũ
intellexit, & conciliauit cum præallegatis de-
cretis c. 1. sess. 22, c. 10. sess. 24. Nam consulta
an in causis visitationis, & correctionis appella-
ri possit post diffinitiuam: respondit posse: ita
tamen, vt appellatio non suspendat executionẽ,
9 vt sancitum est c. 10. sess. 24. & c. 1. sess. 22. Item
consulta an decretum c. 10. sess. 24. sustulerit ap-
pellationem deuolutiuam: censuit non sustulisse
deuolutiuam, sed suspensiuam tantùm; et quam-
uis episcopus id faciat tanquam Sedis Aposto-
licæ delegatus, prout habetur in d. c. 10. tamen
cum iurisdictio iure suo ordinario ei etiam ante
Concilium competeret; non impedire appella-
tionis deuolutiuam ad Metropolitanum.

10 Et iterum suborta dubitatione an in materia
correctionis, vbi Episcopus etiã sine processu, &
sine scriptis carcerat subditos, & tenet diu car-
ceratos, possit Metropolitanus cognoscere de
excessu in corrigendo, si carcerati appellauerint
ad eum: censuit posse, dummodo interim non
impediat, aut suspendat executionem eorum,
quæ ab Ordinario decreta fuerint.

11 Cæterum si Prælatus regularis excederet mo-
dum in corrigendo, tunc liceret subdito appel-
lare ad vtrumque effectum; & ita procedit tex-
tus in c. De priore, infra eod. in c. Super quæ-
stionem. §. nos autem, supra de off. deleg. sicut
appellatur ab executore, cum modum excedit;
c. Quod ad consultationem, in fine, supra de re
iudic. à quo aliàs appellari non potest, c. nouit.
infra eod. c. si qui, §. sune quorum vers. Ab exe-
cutore 2. qu. 6. & notat hic glossa fin. Innoc. in
princ. vbi dicit hodie non esse differentiam in-
ter Regulares, & alios, & inter correctionem,
& alium processum, cum semper liceat appella-
re si excedat, seu grauet per c. Licèt, de off. or-
din. & c. Inquisitionis, de accusat. sequitur Host.
num. 3. in ver. A religionis, & num. 6. in vers.
Corrigas, & Bald. num. 8. Vnde infertur; vt si
Prælatus in causa visitationis, seu correctionis
procedat seruata tela iudiciaria, liceat appel-
lare etiam ad effectum suspensiuum; vt colligi-
tur ex c. Irrefragabili, in princ. ibi, *nisi formam*
in talibus excesserint obseruandam, de off. Ordin.
& tenent hic Tancred. & Vincen. & post eos Io.
12 Andr. num 6. in glos. vlt. ibi, *iudicij*; vbi dicit
posse Monachum sicut, & Clericum appellare,
si correctio fiat in forma iudicij, & est mens
13 gloss. vlt. hic, & Host. num. 8. dum dicunt idcir-
co à correctione non posse appellari, quia fit ad
pœnitentiam, & extra formam iudicij, innuen-
tes per hoc secus dicendum esse, si procedatur
seruato ordine iudiciario.

14 Et hanc sententiam aliàs probauit Sac. Con-
gregatio Concilij. Consuluit enim Auditor
Cameræ, an cum episcopi seruata tela iudicia-
ria ferunt sententiam diffinitiuam contra de-
linquentes, habeant locum decreta Concilij de
visitatione loquentia, & præcipuè c. 10. sess. 24.
adeo vt appellatio ad effectum suspensiuũ nul-
latenus debeat admitti etiamsi sententia lata
fuerit ad puniendum delictum blasphemiæ, vel
adulterij, Sac. Congregatio censuit appellatio-
ne correctionis morum non comprehendi blas-
phemiæ, & adulterij correctionem, seu puni-
tionem, quando Episcopus iudicialiter proces-
15 sit, cognouit, & pronunciauit. Ita omnes ex-
cepto Cardinali Carafa, quia correctio vltra
quod videtur respicere tantùm ea, quæ concer-
nunt regulam, & institutum Ordinis: cap. Ad
nostram, de appell. vbi Abb. Videtur etiam sen-
tire Concilium c. 1. sess. 22. vbi exprimendo, qui-
buscumque criminibus ecclesiasticis, tamen re-
quirit etiam aliud, vt fiat extra formam iudi-
cij, & ad pœnitentiam, glossa etiam d. c. Ad no-
stram, Anchar. Butr. Imola, Gemin. & Abb. in
c. Si quis contra Clericum, in repet. num. 50. &
c. Cum contingat, num 39. de foro compet. vbi
constituit differentiam an episcopus processerit
correctionaliter, vel iudicialiter, & corrigere est
id quod aliquando tenuit transmutare. Cardi-
nal. in Clem. si Romanus, in princ. de præben.
Archiepiscopus Florentinus in Summa 3. par. de
correctione. Et condonare blasphemum, vel
adulterum est punire delictum, non corrigere
mores. Et quamuis d. c. 10. vtatur ver. punien-
di, & sic extra pœnitentiam, & vtatur etiam
verb. iudicata, & sic etiam in forma iudicij: ta-
men quia loquitur de visitatione, & correctione,
ad visitationem, & correctionem debent refer-
ri. Ideoque si Episcopus in dictis duobus cri-
minibus iudicialiter processit, admittendam
esse appellationem etiam ad effectum suspensi-
uum; Tamen Cardinalis Moronus dixit agen-
dum cum Sanctissimo.

Sanctitas sua Congregationis sententiam ap-
probauit, vt si episcopus iudicialiter processit
ad diffinitiuam non comprehendatur hic ca-
sus appellatione correctionis morum, & detur
appellatio etiam suspensiua nedum in prædictis
duobus casibus blasphemiæ, & adulterij, sed
etiam in omnibus alijs similibus vbicumque
Episcopus iudicialiter processit.

DE

DE APPELLATIONIB.

Cap. Super eo, il secondo.

S V M M A R I V M.

1 *Appellari potest secundum Canones tam ante, quàm post litis contestationem, in actu probationis sententiæ, & post; secundum leges verò post sententiam dumtaxat. & n. 16. & seqq.*

2 *Et ratio differentiæ triplex assignatur.*

3 *Instantia causarũ de iure ciuili perit triennio, sed de iure canonico causæ instantiã non habent. & eur. Et quid post Concilium Tridentinum. n. 29. in fin.*

4 *Appellans temerè punitur de iure ciuili, non autem de iure canonico.*

5 *Appellari potest secundum Canones etiam extra iudicium, non secundum leges.*

6 *Sententia appellatione venit diffinitiua.*

7 *Appellatione remota an, & qualiter intelligatur remota recusatio. & n. 14. & seq.*

8 *Recusatio iurisdictionem suspendit, sicut appellatio.*

9 *Terminus iudici assignatus in rescripto ad causam diffiniendam currit à tempore præsentationis litterarum, & non ante.*

10 *Quod procedit quoad exercitium iurisdictionis, non autem quoad vires rescripti.*

11 *Item procedit si tempus fuerit limitatum per numerum dierum, hebdomadarum, mensium, vel annorum. Secus si ad certum diem.*

12 *Et facta assignatione per numerum mensium quot dies sint computandi.*

13 *Et an dies assignationis cõputetur in termino, remiss.*

14 *Executor potest recusari; & tamen ab eo appellari non potest nisi excedat fines mandati.*

15 *Clausula* appellatione remota, *quid operetur.*

16 *Appellari potest post sententiam diffinitiuam, etiam nulla causa expressa, & sufficit dicere,* Appello.

17 *Quod procedit etiam in causis electionum, licet in his tutius sit causam exprimere.*

18 *Item procedit etiam in appellatione, quæ fit à iudice extra iudicium.*
Et quid in appellatione extraiudiciali, quæ fit à parte contra partem, remissiuè. n. 20.

19 *Appellatio à diffinitiua cum expressione causæ manifestè friuolæ non tenet.*

21 *Appellari non potest à diffinitiua nisi grauet.*

22 *Sufficit tamen qualecunq; grauamen etiam modicũ.*

23 *In appellationibus recipiendis à diffinitiua, & inhibitionibus decernendis seruari debet forma c. Romana, de appellat. lib. 6. & Decretum S. Congregationis Episcoporum.*

24 *Appellatio admittitur secundum Canones ab interlocutoria, vel grauamine aliquo, dummodo concurrant decem, quæ hic exprimuntur.*

25 *Appellatio sub conditione quatenus proposita petitio non admittatur, non valet.*

26 *Appellari potest ab interlocutoria de iure ciuili quando non expectatur alia sententia diffinitiua. Item à grauamine, quod per diffinitiuam, vel per appellationẽ à diffinitiua reparari nõ potest. n. 28.*

27 *A sententia, qua quis pronunciat se iudicem incompetentem appellari potest etiam secundũ leges.*

29 *Appellatio ab interlocutoria vel alio grauamine ante diffinitiuã in quibus casibus admittatur ex Concil. Trid. & n. seqq. vsque 51.*

30 *Appellari potest post sententiam diffinitiuam etiam in causis visitationis, & correctionis, sed ad effectum deuolutiuum tantum, non suspensiuum, nisi grauamen sit irreparabile.*

31 *Sententia diffinitiua, quæ sit.*

32 *Et quæ sententia quasi diffinitiua. & n. 34.*

33 *Sñtẽtia lata super possessorio, dicitur quasi diffinitiua.*

35 *Appellatio à diffinitiua in multis casib⁹ nõ admittitur.*

36 *Metropolitanus non potest cognoscere de grauamine ante diffinitiuam, nec simpliciter mandare vt sibi trãsmittatur copia processus expẽsis appellãtis.*

37 *Appellari potest à grauamine etiã irreparabili, quãdo iudex extraiudicialiter procedẽdo grauat partes.*

38 *Sententia interlocutoria quæ dicatur.*

39 *Tortura infert grauamen irreparabile, & ideo ab illius comminatione datur appellatio.*

40 *Carcer infert onus, & grauamen continuũ, & nũquã transit tẽpus appellandi à grauamine carcerationis.*

41 *Carcer regulariter institutus est ad custodiam, & locus sanctus est.*

42 *Carceratus etiam custodiæ causa dicitur luere pœnam in corpore.*

43 *Carcer infamiã irrogat; & dãnũ irreparabile. & n. s.*

44 *Appellationi ab indebita carceratione Ordinarius tenetur deferre, & processũ transmittere ad Metropolitanũ, reo tamẽ interim manente in carceribus.*

45 *Iudex appellationis iustificato grauamine ante diffinitiuam an debeat principalem causam remittere ad Ordinarium.*

46 *Censura Ecclesiastica trahit secum executionẽ, & ab ipsa appellatur ad effectum deuolutiuum tantum, non suspensiuum.*

47 *Sed à comminata censura datur appellatio ad vtrumque effectum.*
Sententia excommunicationis est potius interlocutoria, quàm diffinitiua. ibid.

48 *Appellatio in iudicio non admittitur à futuro grauamine, nisi illud sit irreparabile.*

49 *Citatus ad dicendam causam quare non debeat excommunicari, potest appellare.*

50 *Secus si citetur ad dicendam causam quare non debeat declarari excommunicatus.*

51 *Appellari an possit viua voce dum sententia excommunicationis profertur. & n. seq.*

52 *Actus spiritualis est penetrabilior, quã act⁹ humanus.*

SVPER EO. Ipsum se summat, sed per alia verba sic sũmari potest. Secundũ Canones appellatur etiam ante sentẽtiam. Secundũ leges non, nisi in quibusdam casibus. Hoc dicit primò. Appellatio, & recusatio parificantur in hoc, quod sicut in appellatione requiritur causa probabilis, ita & in recusatione. Hoc secundo iuxta verum, & cõmunem intellectum. Terminus, iudici assignatus ad causam decidendam non incipit currere nisi à tempore præsentationis rescripti. Hoc tertiò diuiditur in tres partes prout sũt tria dicta. Secũda ibi, *In causis.* Tertia ibi, *Si autẽ.*

1 Nota primò, ex prima part. textus insignẽ differentiã inter ius canonicũ, & ius ciuile in materia appellationis: nã de iure canonico appellari potest quatuor temporibus. Primò scil. ante litis cõtestationem. Secundò post litẽ contestatã. Tertiò in ipso actu prolationis sententiæ, idest dũ sententia legitur, de quo est casus hic, qui non repetitur alibi, secundũ Bald. n. 6. Quartò post sentẽtiæ promulgationẽ, concordat §. Pater ergo, vers. Tẽpus verò, qui habetur post c. Qui scit, 2. q. 6. & c. Cum sit Romana, sup. eod. De iure ciuili autẽ exceptis quibusdam casibus ante sententiam non appellatur, vt hic l. Apertissimi, C. de iudic. l. fin. C. de sentent. interlocut. omn. iudic. & l. Ante sententiæ tempus, C. Quorum appell. non recipian.

2 Prima ratio differentiæ est, quia de iure ciuili per appellationẽ à diffinitiua reparantur omnia grauamina in processu illata. Vnde cum leges ciuiles inspiciant solum grauamẽ, & pars in effectu nõ remaneat grauata; quia aut obtinebit indefi-

nitiua, & pari remanebit lęsa ea interlocutoria;
aut succũbet, & per appellationem à diffinitiua
grauamina illa remanebunt emendata: ideò nil
mirum si secundũ leges talis appellatio non per-
mittatur: quę ratio colligitur ea teatu iũcta gl. 1.
in l. 2. & ibi per Bald. C. De Episcopali Audient.
At ius Pontificium non tantũ respexit grauamẽ,
sed etiam iniustitiã, cũ potissimũ inuigilet super
correctione peccatorum, vt c. Nouit, supr. de iud.
Vnde quãuis grauamẽ sit modicũ eo quod repa-
retur, vel per diffinitiuam, vel appellationem ab
ipsa; tamẽ per hoc nõ tollitur quin à iudice sit fa-
cta iniustitia, & sic peccatũ. meritò sacri Canones
admittũt appellationẽ à quocunq; grauamine. Et
hanc rationẽ differentiæ assignat Præpos. hic n. 6.

Secunda ratio est, quia ius ciuile magis studet
fini instantię litiũ, quàm ius Canonicũ, ex notatis
in c. peu. sup. de iud. quã rationem differentiæ cõ-
stituit Bald. in d. l. 2. & in l. Ante sententię, C. quor.
3 appell. non recip. Et hæc est ratio, quare de iure
Canonico causę non habeant instantiam, nimirũ
proptèr amplam facultatem appellandi conces-
sam, vt d. cap. penult. nam cùm tot appellationes
à quouis grauamine admittãtur instantia si esset
conclusa triennio plerumq; periret ante diffiniti-
uam. At de iure ciuili cessat huiusmodi inconue-
niens propter restrictam facultatem appellandi,
& ideò instãtia finitur triennio l. Properandum,
in fin. princ. C. de iudic, prout innuunt hic Host.
num. 3. in ver. Leges autem: & Io. Andr. nu. 5.
& apertius Abb. n. 5. & Præpos. n. 6. in fin.
4 Tertia differentiæ ratio est, quia sacri Canones
mitius procedũt, quàm leges sæculi: & propterea
secundũ Canones indistinctè appellari potest, nõ
secundũ leges, vt ait gl. notab. in l. 1. in ver. Ab eo
prouocare, C. A quib' appellare nõ liceat: & Abb.
hic n. 3. vs. Itẽ dic. Quo fit, vt iure ciuili puniatur
temerè appellans, nõ iure Canonico, vt l. Ab exe-
cutione §. fin. C. quor. appell. non recip. & not. glo.
præalleg. sed an hoc sit verum vide per Abb. in d.
5 c. Vt debitus, inf. eod. Inde etiã fit vt secundũ Ca-
nones liceat appellare etiã extra iudiciũ, quãuis
non liceat secundũ leges, vt not. in c. Cum in Ro-
mana, sup. eod. & in prædicta Decr. Vt debitus, &
per Host. hic n. 3 vers. Sed & extra iudiciũ, Io. An-
dr. n. 1. & Abb. n. 2. vers. Adde & quintum tempus.
6 Secundò nota ibi, in probatione sententię, iũctis
verbis præcedentibus: sententiæ appellatione in-
telligi de diffinitiua, ad idem c. Cum olim, & ibi
gl. vlt. sup. de test. & hic notant Abb. n. 6. Franc. in
2. notab. & Præpos. n. 4. facit Rubrica C. de sent.
& interlocut. omnium iudicum ponderando co-
pulam, &, quæ ponitur inter diuersa l. Si duo,
C. Per quas personas nobis acquiritur: & no-
tat Bart. in l. 1. n. 1. ff. De pactis.
7 Tertiò nota ex secũda parte textus Appellatio-
nem, & recusationẽ æquiparari; quia sublato ap-
pellationis remedio cẽsetur etiã sublatũ remediũ
recusationis, vt hic videtur casus, si verba inspi-
ciãtur, & not. But. in 2. not. & Abb. n. 6. in §. In cau-
sis. Quod procedit siue appellatio tollatur per ius
cõmune, vt c. 3. & c. Cũ sit, in fin. sup. eod. siue per
speciale rescriptum Principis, vt c. 1. de rescr. & c.
Super quæstionũ, de off. Deleg. vtroq; enim casu
& recusatio intelligitur sublata, secundum Host.
n. 3. in ver. Tollitur, Io. Andr. n. 2. in eod. ver. & But.
n. 4. vers Quæro an procedat, sed an hoc sit verũ
8 latiùs dicã inf. in gl. pen. n. 14. Æquiparantur etiã
in hoc appellatio, & recusatio, quia sicut per ap-
pellationem suspenditur iurisdictio, c. Venientes,
supr. de iureiur. ita & per recusationem, vt voluit
gl. notab. in c. Quoties Episcopi, in ver. Appellent,
2. q. 6. quæ dicit, quicquid fit post recusationem
æquè cassari ac si fieret post appellationem, per
tex. in c. Cum sicut, in fin. supr. de eo qui mit. in
possessionẽ: & sequitur Philipp. Franc in 3. not. &
in c. Cũ speciali, inf. eod. Adde Bald. cõs. 26. incip.
Dum lis, & quæstio, n. 1. & 5. v. Nõ repetẽdo, lib. 1.
9 Vltimò nota ex tertia parte textus, Terminum
assignatũ iudici in rescripto ad causã diffiniendã
currere à tempore pręsentationis litterarũ, & non
antea, vt hic est casus. Ratio est, quia ante rece-
ptas literas iurisdictionẽ nõ habet; ac proinde illã
exercere non potest, vt c. Pastoralis, ad fin. sup. de
10 rescr. Vnde limita primò hunc textũ vt procedat
quoad exercitiũ iurisdictionis, in quo attenditur
tẽpus præsẽtationis litterarũ, vt hic dicitur. Secus
verò quoad vires rescripti impetrati, quia inspi-
citur tẽpus impetrationis, seu datę, vt per Collect.
hic n. 3. Super quo remittit ad Archid. in c. Is qui,
11 de Procur. lib. 6. Limita secundò, vt locũ habeat
si tempus huiusmodi diffinitum fuerit per nu-
merum dierum, hebdomadarum, mensium, vel
annorum. Secus si fuerit limitatum ad certum
diem, puta intra festum Assumptionis, vel in-
tra tales Calendas; tunc enim certum est tempus
post datam currere, & semper labi, secundum Io.
Andr. hic n. 2. in ver. Certum tempus, & Butr. n. 5.
12 Sed hic incidit dubitatio si tẽpus fuerit diffinitũ
per numerũ mensiũ indeterminatè, quo modo sit
facienda computatio dierũ. Dic breuiter tot dies
fore computandos, quot habet ille mensis, in quo
assignatur ipsa dilatio, quod si quid lapsum fuerit
de illo mẽse supplebitur in mẽse sequenti; & ideo
si dilatiò vnius mensis assignetur in mẽse Augusti
computabuntur dies vnus & triginta: si in mense
Septembri, dies triginta: si in mense Febr. dies 28.
vt post Guliel. declarat gl. notab. in c. Quam sit, in
ver. Mẽsẽ, de elec. lib. 6. dicens hoc probari aper-
tissimè, in c. Licet, sup. de supplen. negl. Præl. indu-
cendo illud, vt ibi per gl. & sequuntur Præpos. hic
n. 28. Bart. plenè in l. Cũ Bissextus, n. 1. ff. de verb.
signif. & Mar. Soc. cõs. 99 Serenissimus Rex, col. 1.
vol. 3. Non obstat textus in l. Vbi lex, ff. de reg. iur.
vbi pro duobus mensibus computãtur dies vnus
& sexaginta; quoniã, vt inquit Bart. intelligi de-
bet secundũ distinctionẽ suã, & de intellectu illius
legis vide Signor. de Homodeis, cons. 38. Si quæ-
ratur, in princ. & Alex. cons. 114. Visa scriptura,
13 n. 10. & seq. vers. Et si diceretur, li. 5. An autẽ dies,
assignationis termini cõputetur in termino, vide
hic pro, & contra in gl. vlt. per Host. n. 6. in ver. Cũ
iudices. Ioan. Andr. n. 10. Collectar. n. 3. Bald. n. 1.
Butr. n. 12. & Præpos. n. 27. dixi in c. Ad nostram,
n. 9. 21. 22. & 23. inf. de regul.
14 In glossa penultima QVÆRO cùm textus
dicat sublato appellationis remedio, sicut non
est deferendũ appellationi, ita nec recusationi, an
hoc sit verum simpliciter, & absolutè, vt appella-
tione remota intelligatur remota & recusatio.

Dicunt Doctores, & præsertim Hostien. n. 3.
in ver. Sicut appellationi. Verba textus esse
sanè intelligenda: non enim sequitur, Non
potest appellari à sententia iudicis: ergo iudex
non potest recusari: nam ab Auditore, siue ab
Executore appellari non potest nisi excedat fi-
nes mandati, & tamen potest recusari, vt leg.
& not. in cap. Super quæstionum, §. Verum,
suprà de offic. Delegat. Similiter à iudice non
appellatur, nisi grauet; vt dicam infra num. 21.
at bene potest recusari etsi non grauet. Rursus
appellare possum à iudice in quem consensi, &
nihi-

nihilomioua eum recusare non possum, nisi no-
ua causa superueniat, vt cap. Insinnante, de
offic. Delegat. Sed & notoriè delinqneos ptobi-
betur appellare, qui tameo fortè non prohibetur
recosare, vt leg. & notatue in c. Cum speciali,
15 §. r. infr. eod. Quid ergo sibi volunt verba tex-
tus? Dic secundum gloss. penult. & Host. hanc
esse mentem; vt quemadmodum secundum Ca-
nones non admittitur appellatio sine rationabili
causa cap. Cùm in Ecclesia, & cap. Vt debitus,
infra eod. ita nec recusatio, vt cap. Secuodo re-
qnitis, §. final. & cap. Cum speciali, §. r. infra
eod. Quaptopter illa verba respiciunt tantum-
modo formalitatem, & modum, quasi dicat Si-
cut appellatio feiuola oon admittitur, ita nec
friuola eecusatio: & sicut deferendum est ratio-
nabili appellationi, ita & rationabili recusatio-
ol: sed in reliquis hæc non æquiparantur, nec
remota appellatione censetue recusatio remota.
Et hic intellectus Glossæ, & Hostiensis placee
etiam Io. Andr. nu. 9. in glos. pennlt. Butr. n. 11.
Præpos. nu. 12. & communitee Doctoeibus, ve
dicit Abbas nu. 9. Verum communis intellectus
videtur litteram corrumpere; quia textus deci-
dit apertè vt vbi tollitur remedium appellatio-
nis, ibi & recusationis, nec vllam facit mentio-
nem de causa, quare noo discesserim ab alio
iotellectu Abbatis, vt hæc decretalis procedat
secundum antiqua tempora quando licebat ap-
pellare indistinctè; tnoc enim omnis appellatio,
nisi esset manifestè friuola deferebat causam ad
superiorem, vt in cap. Ad Romanam, 2. q. 6. &
notatur in c. Vt debitus, insr. eod. Et ideo tunc
eemota appellatione sicut non intelligebatnt re-
mota appellatio cum ista causa, ita nec recusatio.
Et hoc sensit etiā Bald. qui in 2. par. sic summat
hanc Decretalem, videlicet, Remota appellatio-
ne intelligendum est de friuola, etiam iudicis re-
cusatio friuola videtnr esse remota. Sed hodie
secns; quia remotio appellationis tollit omnem
appellationem, quæ in iure non reperitur speci-
ficè permissa, vt est textus in cap. Pastoralis, &
ibi omnes ootant, inf. eod. Vnde remota appel-
latione non censebitur remota recusatio, ita vt
non liceat iudicem recusare nisi ex causa in iure
expressa; immo enim licebit etiam ex alia simi-
li, vt probatur in c. Postremo, ibi *vel alia iusta
causa*, infr. eodem. Nimis enim durum essar vt
Princeps eemouendo appellationem cogeeet
qnem litigare coram iudice suspecto, arg. c. Cum
inter, supra de except. Hæc igitur sit conclusio,
vt per clausulam, *appellatione remota*, non intel-
ligatue exclusa recusatio, quod teoet glo. in l. 1.
§. Interdum, in vee. Ab eo prouocare, ff, A qui-
bus appell. non lic. & videtur textus in l. fioal.
C. de sent. & interloc. omn. iud. cootr. gl. ibi, quæ à
Doctoribus cōmunitet reprobatur, teste Præposi-
to hic n. 12. Fallit hæc conclnsio si in eescripto re-
mota sit appellatio respectu causæ; quia tunc sicut
intelligitur remota friuola appellatio, & ita fri-
uola recusatio, vt declarāt Abb. & Præpos. suprac.
An autem hæc procedant de iure ciuili, vide per
Abb. negatiuè eesoluentem n. 10. vers. Puto tamē,
quod de iure ciuili. Itē super prædictis vide Aut.
de Butr. plenius distinguentē in c. Pastoralis, n. 7.
vers. Si est dubiū an eemota appellatiooe, inf. eod.
16 Secnndò QVÆRO cùm hic dicatur secun-
dum Canooes posse appellari tam ante, quàm
post sententiam diffinitiuam; secundum leges
verò post sententiam dumtaxat, an vtraque re-
gula sit vera generaliter, & iodistinctè.

Et quidem post sententiam diffinitiuam mani-
festum est vtroque iure posse appellari indistin-
ctè, etiam nulla causa expressa: sufficit. n. dicere,
Ab iniqua sentia appello aut etiam simpliciter *ap-
pello*, vt l. Scio, ff. de appell. c. Cordi, §. His quæ
vbi hoc notaot Archid. & Io. Andr. inf. eod. lib. 6.
c. Post appellatiooem, §. Si vero post datam, 2. q. 6.
vbi ponitur forma appellationis interponendæ à
sententia diffinitiua, & hic notant gl. 1. Host. n. 3.
in ver. Et post Butr. num. 10. & alij communiter.
Henr. Boich. in c. Constitutis, col. 2. vers. Si quæ-
ras, de appell. iudic. inf. eod. Et est ratio secun-
dum eum, quia in causa appellationis à tali dis-
finitiua interpositæ appellans potest quibuscun-
que modis seoteotiam impugnare, vt in d. l. Scio,
in fin. ideoque quando appellatur à diffinitiua,
iudex tenetur omnino appellationi deferre, arg.
c. Non solum, inf. de appell. lib. 6. & notat gl. in d.
c. Cordi, in ver. Statuit, li. 6. & notat Zenz. in Clem.
17 vn. de dolo, & contum. Quod procedit etiam in
causis Electionum, licèt tutius sit in talibus cau-
sam exprimere, ve notat Io. Monach. in c. Quam-
uis, il secondo, de elect. lib. 6. in glo. Dicunt qui-
dam: & Io. Andr. ibidem. In glos. dicit Garzias: &
18 Henr. Boich. vbi supra de quo tamen vide Rot.
dec. 2. n. 2. de elect. in nouis. Rursus hoc proce-
dit etiam in appellatione quæ fit à iudice extra
iudicium, io qua idem per omnia quod in iudi-
ciali, vt in d. c. Cordi, in princ. secundum Hent.
Boich. in d. c. Constituris, col. 2. vers. Aut Quæris.
19 Aduerte tameo, quia si appellans à diffioitiua,
expeimeret causā manifestè friuolam, vt si dice-
ret appello, quia digito cælum non tangis, non
teneret appellatio, vt sic impossibilis causæ adie-
ctio vitiet appellationem, sicut regulariter vitiat
cootractum, vt c. vlt. inf. de cōdit. appos. cum con-
cord. ibi alleg. Nec refragatur, quod noo tenere-
tue causam exprimete, quooiam talia expressa
nocent, nō expressa nō nocent, vt l. Expressa, ff. de
reg. inr. dixi talia, quia si exprimetet causā non
manifestè friuolam, tunc posset aliam prosequi,
vt in d. l. Scio, & notat glos. in c. Cum causam, inf.
eod. Ioan. Andr. in d. c. Cordi, §. His quæ, & Henr.
Boich. in d. c. Constitutis, col. 2. vers. Tamen si ap-
pellans, inf. eod. Quid autem iuris sit in appella-
20 tione extraiudiciali, seu potius prouocatione,
quæ fit à parte contra paetem, & non à iudice, an
scilicet in tali necesse sit causam exprimete, vide
plenè per Henr. ibid. col. 1. vers. Et tunc aut quæ-
21 ris. Cæterum io huiusmodi appellatione, quæ à
diffinitiua interponitur, licet non oporteat causā
exprimere in specie, requiritne tamen grauamē;
alioquin non licet appellare, secundum Innoc. &
Host. hic n. 3. in ver. Appellandi, & Butr. in 1. oot.
22 Licèt sufficiat qualecunq; grauamen etiam mo-
dicum, vt c. prox. supr. eod. & hic notat Franc. in
23 1. ootab. Præterea in appellationibus recipieodis
à diffinitiua, & inhibitionibos decernēdis seruari
debet forma c. Romana, de appell. lib. 6. quacunq;
consuetudine, aut stylo, vel priuilegio in contra-
rium non obstantibus; alioquin inhibitiones, &
processus, & inde sequuta quæcunque sunt ipso
iure nulla, vt statuitue à Concil. Trid. sess. 22. c. 7.
item seruari debent decretū à S. Congregatione
Episcoporum sanctæ memoriæ Clem. VIII. iussu
editum die 16. Octob. 1600. Quod hic non tran-
scribo, quia haberi potest à Steph. Quaranta in
summa Bullae. in ver. Archiepiscopi auctoritas,
24 vers. Sciendum est denique, pag. 68. At verò ante
sententiam diffinitiuam secundum Canones po-
test quidem appellari ab interlocutoria, vel gra-

uamine aliquo, vt hic & in d. c. Cordi, infr. eod.
lib.6. Sed tamen in huiusmodi appellatione, fa-
cta in iudicio decem requiruntur, quorum si vel
vnum defuerit non valebit appellatio. Primũ est
causa grauaminis illati, vel comminati, vt c. Cum
cessante, inf. eod. Secundum vt causa huiusmodi
sit probabilis, idest talis vt si foret probata debe-
ret legitima reputari, vt in d. c. Vt debitus, & c.
Cum speciali, §. Excessu, infr. eod. & c. Romana,
§. Cum autem, eod. tit. lib. 6. Tertium vt sit vera,
c. Interposita, inf. eod. Quartum vt sit expressa, c.
Cum causam, inf. eod. vt d. c. Vt debitus. Quintum
vt appellantis petitio non sit admissa, vt in d. c. In-
25 terposita. Sextum vt propterea, quod petitio non
admittebatur extiterit appellatum, cap. Dilecto,
§. vlt. inf. eod. quod est contra quosdam Iuris im-
peritos, qui proposita exceptione dicunt *& appel-
lamus si eam non admittatis*: nam talis appellatio
non impedit quin valeat quicquid fit postea. Se-
ptimum, vt appellatio fiat in scriptis. Octauum,
vt petantur Apostoli, quia non petens Apostolos
dicitur non appellasse. Rota dec. 50. n. 2. & 3. de
appell. in nouis. Nonum, vt si appellatus hoc pe-
tierit veniat instructus appellans, & hęc tria pro-
bantur in d. c. Cordi, infr. eod. lib. 6. Decimum vt
appellatio fiat intra decem dies, c. Romana, & c.
Concertationi, inf. eod. lib. 6. c. Bonæ, de confirm.
vtil. vel inut. c. Cum inter, & c. Quod ad consulta-
tionem, de re iudic. ita Host. in summ. eod. tit. §.
Qualiter, sub §. Ego Martinus, & in c. Dilecto, inf.
eod. & in d. c. Cordi, Archid. ibid. in ver. Permissis,
& in c. Non ita, in gl. 3. 2. q. 6. & Henr. Boich. in d.
c. Vt debitus, col. 4. vers. Super eod. c. Si quæris
vtrum in appellatione, inf. eod.

26 Sed de iure ciuili etiamsi prædicta decem con-
currant, appellari non potest ante diffinitiuam ab
interlocutoria, vel grauamine aliquo, nisi in qui-
busdam casibus vt hic dicitur & hoc pro regula
constituunt Abb. & Franc. ambo in 1. not. Ad di-
gnoscendum verò qui sint huiusmodi casus in
quibus de iure ciuili licitum est appellare, & ad
quos respexit hæc littera in prędicta exceptione,
communiter traduntur à Doctoribus duæ re-
gulæ.

27 Prima regula est, vbi post interlocutoriam non
expectatur alia diffinitiua; tunc licet ab huius-
modi interlocutoria appellare, etiam secundum
leges: ita colligitur ex gl. fin. in Auth. Habita, C.
Ne filius pro patr. dum ait à sententia qua quis
pronunciat se non esse iudicem competentem li-
citum esse appellare, quia non expectatur alia
diffinitiua, & hanc regulam tradunt hic Abb.
n. 3. vers. Et qui sint isti casus, Franc. in 2. not. vers.
Et communis conclusio est, Præpos. n. 7. vers. Est
& alia regula.

28 Secunda regula est, quotiescunque grauamen
ante diffinitiuam illatum per ipsam diffinitiuam
vel per appellationem à diffinitiua reparari nõ
potest, tunc ab huiusmodi grauamine etiam de
iure ciuili licitum est appellare: hanc theoricam
ponit gl. in Clem. 1. in ver. Ipso iure, de hæret. &
probatur in l. 2. ff. de appell. recip. & hoc similiter
pro regula tradũt Abb. Franc. & Præp. loc. suprac.

29 Tu vero aduerte, quia hodie ex Decretis Conc.
Tridẽt. ius Canonicum in his exæquatum est iuri
ciuili: nam S. Synodus animaduertẽs reos crimi-
num plerumque ad euitandas pœnas, & subter-
fugienda iudicia Episcoporum, grauamina simu-
lare; & appellationis diffugio iudicis processum
impedire ne remedio ad innocentiæ præsidium
instituto, ad iniquitatis defensionem abutantur,
statuit, vt in causis visitationis, & correctionis,
siue habilitatis, & inhabilitatis, necnon crimina-
libus ab Episcopo, seu illius Vicario ante diffini-
tiuam sententiã ab interlocutoria, vel alio quo-
cunque grauamine non appelletur: nec Episco-
pus, seu Vicarius appellationi huiusmodi, tanquã
friuolæ deferre teneatur; nisi grauamen huius-
modi per diffinitiuam sententiam reparari, vel
ab ipsa diffinitiua appellari non possit, vt latius
habetur in c. 1. sess. 3. ac deinde hoc decretum ex-
tendendo ad causas omnes ad forum ecclesiasti-
cum pertinentes in c. 20. sess. 24. decreuit vt ap-
pellationes per superiores quoscunque non reci-
piantur, nisi à diffinitiua, vel diffinitiuæ vim ha-
bente, & cuius grauamen per appellationem à
diffinitiua reparari nequeat: & quia sic restrin-
xit facultatem appellandi; propterea causis ec-
clesiasticis instantiam biennij præfixit in eo d. c.
20. in princ. ad quod vide quæ dixi supra n. 3.

30 Ex quibus decretis collige in iudicio posse in
vniuersum appellari in quatuor casibus dumta-
xat. Primò scilicet à sententia diffinitiua, vt in
d. c. 20. quod procedit etiam in causis visitationis
& correctionis, vt in d. c. 1. sess. 13. licet in his ap-
pellatio executionem non suspendat, vt statuitur
in c. 1. in fin. sess. 22. & in c. 10. sess. 24. & ita in cau-
sis prædictis post diffinitiuam sententiam admit-
titur appellatio deuolutiua, sed non suspensiua,
nisi grauamen esset irreparabile, quia tunc lice-
ret appellare ad vtrumq; effectum, vt declarauit
S. Congregatio eiusdem Concilij interpres. Dici-
31 tur autem sententia diffinitiua, quæ principali
quæstioni finem imponit, vt diffinit gl. in Clem.
vn. in ver. Diffinitiua, de sequest. possess. & fruct.
post Specul. in tit. de sent. prol. col. 1. vel quæ finẽ
imponit toti causæ in iudicium deductæ, secundũ
Abb. in Rubr. de sent. & re iud. n. 4. in fin. sed ma-
gis placet diffinitio glossę, quia quando pronun-
ciatur super aliquo articulo, super quo facta fuit
principalis petitio, sententia dicitur diffinitiua,
licet finem toti causæ non imponat, vt ex Bart.
accuratè deducit Imola in l. 1. §. fin. col. vlt. ff. de
prætor. stipul. & sequitur Felin. in Rubr. de sent.
& re iudic. nu. 2. vers. Et adde. Idem tenet Bald.
cons. 378. Pro parte cuiusdam, in princ. lib. 1. &
Romanus, cons. 357. Dicitur, in princ.

32 Secundò appellari potest ex Concilio à senten-
tia habente vim diffinitiuæ, quæ ab alijs appella-
tur quasi diffinitiua, vt colligitur ex gl. magna in
c. Consultationibus, post medium, vers. Quasi dif-
finitiuè procederetur, sup. de offic. deleg. & notat
33 Abb. loc. cit. n. 6. vers. Reperitur quædam quasi
diffinitiua, qualis est sententia lata super posses-
sorio: nam habito respectu quod potest deinde
intentari petitorium, non dicitur ex toto diffini-
34 tiua. Vnde sententia quasi diffinitiua generaliter
illa dici potest, quæ expectat aliam diffinitiuam
post se, vt notat gl. in Clem. vlt. in ver. Repulsione,
post med. vers. Item si sententia super perempto-
rio, de appellat. & ita in hoc secundo casu à pari
procedunt Concilium, & ius ciuile.

Tertiò appellatur ex Concilio ab interlocuto-
ria, vel alio quocunque grauamine quando gra-
uamen huiusmodi per diffinitiuam sententiam
reparari non potest, vt in d. c. 1. in fin. vers. Nisi
grauamen, sess. 13. & d. c. 20. post princ. sess. 24.
quod etiam licet secundum leges, vt dictum est
supra in 2. reg. n. 28. Exempla grauaminum huius
generis habebis inf. n. 39. & seq.

35 Quartò ex Concilio appellari potest ab inter-
locutoria quotiescunque à sententia diffinitiua
appel-

appellari non potest, vt expressè habetur in d.c. 1. in fin. putà à sententia super manifesto, & notorio crimine, vel de quo quis in iudicio confessus extitit, iuxta textum in c. Romana, §. Si autē, inf. eod. lib. 6. & in quampluribus alijs casibus, quos ad n. 45. post Specul. in tit. de appell. recenset Maranta in vltima parte Speculi: & hic quartus casus coincidit cum illo, qui ponitur in d. c. 20. sess. 24. videlicet quando grauamen per appellationem à diffinitiua reparari non potest: nam vbi ab ipsa diffinitiua non potest appellari, vtiq; non potest reparari grauamen per appellationē ab ipsa diffinitiua, vt ex se patet. Vnde hoc casu admittitur appellatio ex vtroque decreto Concilij Tridentini, sicut admittitur de iure ciuili, vt firmatum est sup. ead. 2. reg. Extra hos casus ab interlocutoria, vel quouis alio grauamine ante diffinitiuam sententiam hodie in iudicio appellare non licet, quemadmodum licebat de iure veteri; atque ita hæc Decretalis, & c. Cordi, inf. eod. lib. 6. cum concordant. supra c. in 1. not. quatenus permittunt appellationem ante diffinitiuā à quocunque grauamine, hodie modificata, & restricta sunt à Concilio, & redacta ad terminos iuris ciuilis ex rationabilibus causis in prælle-

36 gato c. 1. exaratis. Vnde Metropolitanus ex S. Cōgregationis sententia non potest cognoscere de grauamine ante diffinitiuam, nec potest ad effectum prædictum absque vlla inhibitione mandare simpliciter, vt sibi transmittatur copia processus expensis appellantis.

37 Hæc vendicant sibi locum, vt prædixi, in appellationibus, quę interponuntur in iudicio, alias secus vt ead. S. Cōgregatio declarauit nam proposito dubio an decretum Concilij sess. 24. c. 20. in princ. locum habeat quando Ordinarius extraiudicialiter procedendo grauat partes, adeo vt non liceat partibus à tali actu extraiudiciali ad alios Superiores iudices appellare, seu reclamare, quatenus id ius permittat; sed omnino causa grauaminis in prima instantia coram eod. Ordinario cognosci debeat: Responsum est, Hoc casu non habere locum decretum Concilij. Vnde iura, quæ permittunt appellationem extra iudicium à quocunque grauamine etiam reparabili per diffinitiuam sententiam vt in d. c. Cordi, in hoc non sunt correcta à Concilio, sed in ea tantum parte, in qua concedunt posse appellari ab interlocutaria, vel alio granamine iudicia-

38 liter illato, est autem sententia interlocutoria, quę inter principium, & finem causæ fertur super his, quæ incidunt, vel emergunt, vt diffinit glo. in Clem. 1. in ver. Diffinitiua, de sequest. possess. & fruct. & dicitur interlocutoria vel quia iudex causam non diffinit; sed interloquitur inter principium, & finem; vel quia inter partes loquendo sine solēnitate scripturæ pronunciat, vt post Gosfred. inquit Host. in summ. hoc tit. §. 2. in princ. Plene Ant. de Butr. cons. 6. Per totum, & Abb. in Rubr. de sent. & re iudic. n. 6. vers. Interlocotoria est, sed de hac, & alijs diffinitionibus interlocotoriæ, & de ratione dignoscendi an sententia sit interlocutoria, vel diffinitiua vide plene per Felin. in d. Rubr. de sent. & re iudic. n. 2. Alex. Iaf. & Doctor. in Rubr. & in l. Quod iussit, de re iudic.

39 Ex conclusionibus vt suprà firmatis infertur primo, vt à decreto torturæ, vel illius comminatione ex Concilio Tridentino detur appellatio ad vtrumque effectum, sicut datur de iure ciuili, vt tex. notab. in l. 2. ff. de appell. recip. vbi si iudex interloquitur aliquem esse torquendum, admittitur appellatio, nempe quia grauamen huiusmodi postea reparari non posset per appellationem à sententia diffinitiua. & ita ibi notant Bart. & omnes. Franc. hic in 2. not. & alij communiter. Nauar. cons. 2. o. 2. de appell. vbi tenet ius ciuile in hoc concordare cum dispositione Conciliari.

40 Infertur secundò, vt ob eandem rationem detur appellatio ab indebita carceratione; quia scilicet cum grauamen illatum cohæreat personæ, postea reparari non posset: Carcer enim dicitur mala mansio, vt est textus com gl. in l. Si hominē, ff. Depositi, & in l. Apud Labeonem, §. Quęstionis, ff. de iniur. & grauior pœna est in carcere detineri, quàm laborare in agro seu in opere publico, vt probat textus in l. In seruorum, ff. de pœnis & ibi notat gl. 1. Imò carcer dicitur species seruitutis in l. 1. & 2. ff. de liber. homin. exhibendo: & species tormentorū, vt notatur in Clem. 1. de hæret. & per Bald. in l. Si clericus, n. C. de Episc. audien. Non igitur mirum vt sicut à decreto torturæ, ita & à captura personæ detur appellatio, prout cōcludit ibi Bald. & seq. hic Abb. n. 3. Franc. in 2. not. & Præpos. n. 7. Guidop. dec. 236. vbi dicit onus, & grauamen continuum inferri ex carceratione; ideoq; nunquā transire tempus appellandi à grauamine carcerationis, & semper posse appellari.

41 Non obstat quod carcer sit regulariter ordinatus ad custodiam, non autem ad pœnam, vt l. Aut damnum, §. Solent, ff. de pœn. ideoque locus sanctus sit, sicut muri ciuitatis, l. Sacra, §. Propriè, & l. fin. ff. de rer. diuis. Raph. Cuman. cons. 106. Ca-

42 sus talis est, in fin. quoniam id verum est inspecta principali intentione, sed nihilominus pœnam infert secundariò, quia detentus in carcere etiā custodiæ causa dicitur luere pœnam in corpore, vt notat Angel. in l. Si quis, id quod, ff. de iurisd.

43 omn. iud. & quamuis relaxari possit, tamē incurrit aliquam infamiæ notam, & damnum ex toto irreparabile, vt tradit Alex. cons. 17. Requisitus, col. 3. n. 7. lib. 1.

44 Demum hanc sententiā aliās probauit Curia: nam cùm Episc. Brundus. inter cætera consuluisset S. Congreg. Concilij, An quod decreto Conc. Trid. sess. 13. c. 1. & alio sess. 24. c. 20. de refor. dicitur de grauamine quod per appellationem à diffinitiua reparari non potest intelligi possit, & debeat de grauamine indebitę carcerationis: S. Cōgregatio respondit, ita esse intelligendum; & ideo ab huiusmodi granamine appellari posse, & Ordinarium teneri huic appellationi deferre, & teneri processum trāsferre ad iudicem appellationis; Interim tamen reo manente in carceribus, donec iudex appellationis causa cognita aliud iusserit: carceratio enim irrogat infamiā, & damnum irreparabile. Bald. Castrens. & Alex. in l. 4. §. Condemnatū, ff. de re iud. Præpos. in c. Super eo, il 2. col. 3. de appell. & Franc. ibid. in 2. col. Quod

45 si iudex appellationis pronunciauerit carceratū esse grauatū, debebit relaxari à carcere, sed non ideo tota causa anocanda, puta carceratus propter cōcubinatum, si appellat cognoscet Metropolitanus si legitima indicia erant ad carcerandū, si non erant iubebit excarcerari, si erant debebit pronūciare vt maneat in carcere, sed neutro casu debebit prosequi causam in meritis cōcubinatus, sed relinquere Episcopo. Quā sententiam Congregationis Sanctiss. probauit: ita reperi ad notatū in libris publicis S. Congr. quiolim penes me asseruabantur: sed decretū fuit postea editum nomine Sanctiss. vsq; ad vers. Carceratio enim, Omissa etiā posteriori clausula, quæ loquitur

tur de remissione causæ ad Episcopū super negotio principali: fortè quia de iure, quando appellatur à grauamine ante sententiā diffinitiuā, iudex appellationis datur quasi sub conditione quoad principalē causā; vnde primò cognoscet de grauamine; & tunc si inuenerit appellationem minus legitimā pronunciabit malè fuisse appellatū, & remittet partes ad priores indices appellantem in expensis condemnando: sed si inuenerit appellationem legitimā esse, pronunciabit benè appellatū fuisse, & hoc casu non remittet partes ad iudicem grauantē, sed ipse procedet super principali, Hic est casus in c. Vt debitus, vers. Cū autem, inf. eod. vbi sic declarat gl. pen. communiter approbata. Vnde Abb. ibi n. 8. ex textu colligit iustificata appellatione ab interlocutoria iudicem ad quem succedere loco iudicis à quo: & Præpos. n. 12 Similiter ex eo textu colligit regulā quod appellatione legitima pronunciata deuoluitur ad iudicem ad quem negotiū principale: & propterea procedit in illo. Idem probat tex. à contrario sensu in c. Romana, §. fin. inf. eod. lib. 6. licet S. Congr. alias voluerit hoc dubium declarare; etenim cōsulta, an si pendente causa in prima instantia coram ordinario, ante diffinitiuā à grauamine per eum illato appelletur ad Metropolitanum debeat iustificato grauamine ad Ordinarium causa remitti, vel potius apud eundem Metropolitanum in eadem instantia terminari, non obstante decreto Concilij c. 20. sess. 24. Respōdit quoad causas ex iuris communis dispositione ad Ordinarium necne remittendas, nihil innouasse Tridentinum Concilium.

46 Infertur tertiò, vt cum à censura ecclesiastica, qualis est excommunicatio, suspensio, & interdictum, c. Querenti, de verbor. signif. non appelletur ad effectum deuolutiuū; quia trahit secum executionem, c. Pastoralis, §. Verum, inf. eod. c. Ad reprimendam, sup. de off. Ordin. & c. Is cui, de sent. excom. Innoc. in c. Per tuas, n. 3. in verb. Absolue.

47 re, eod. tit. licitū sit appellare à comminata censura; quia etiā illius sententia sit potius interlocutoria, quàm diffinitiua; vt notat Innoc. in d. c. Per tuas, gl. in sum. 2. q. 1. Io. Andr. in c. Venerabilibus, de sent. excom. lib. 6. & Doct. in Rub. de re iud. tamen semper infert grauamē quod per appellationem reparari nō potest; & ideo ante sententiā admittitur appellatio ab hoc futuro grauamine ex his, quæ dicta sunt sup. n. 29. ita vt si à cōminata excommunicatione appellatum fuerit excōmunicatio postea lata sit ipso iure nulla, vt

48 c. 1. & ibi gl. 2. sup. eod. & d. c. Per tuas. Quamuis enim regulariter in iudicio non detur appellatio à futuro grauamine, vt hic, & in c. Vt debitus, inf. eod. & notat Felin. in c. Significauerunt, n. 9. de testib. tamen hoc fallit, si comminatum grauamen sit irreparabile, qualis est censura ecclesiastica, vt per Fel. in c. Cū non ab homine, n. 12. sup. de iud.

49 & Dnen. in reg. 42. n. 8. Quamobrē citatus ad dicendam causam quare non debeat excommunicari potest appellare, & Ordinarius debebit huic

50 appellationi deferre, vt ex dictis constat; secus est si quis citetur ad dicēdā causā quare non debeat declarari incidisse in excommunicationem, quia cùm à declaratoria detur appellatio etiā suspensiua præterquam in iudicialibus, c. Solet, in fin. de sent. excom. lib. 6. Rot. dec. 2. n. 5. de dol. & cōtum. in nouis. Roman. consl. 481. In casu permisso, n. 9. vers. Præterea videmus, Fel. in c. Rodulphus, n. 43. de rescr. illius comminatio non infert grauamen quod reparari non possit per appellationē à diffinitiua; & ideo à Concilio prohibita est appellatio. Quam differentiam inter comminationem excōmunicationis ferendæ, & comminationem declaratoriæ excommunicationis iam latæ ponunt Fel. & Duenn. vbi supra, & sæpius probauit S. Congregatio eiusdem Concilij Interpres.

51 QVÆRO, an viua voce possit appellari dum sententia excommunicationis profertur.

Format hanc quæstionē Host. in sum. de sent. & re iud. §. Qualis, sub § Pura, vers. Quid si excōmunico te, & disputat egregiè Io. Andr. in c. Cum sunt partiū, n. 2. de reg. iur. li. 6. in Mercur. Quoad effectum deuolutiuum non cadit dubitatio; quoniam appellatio deuoluit, etiamsi fuerit interposita post latā excommunicationem, vt dictum est sup n. 46. sed quęstio est quoad effectū suspensiuū.

Pro solutione sic distingue, aut constat verbū, *appello*, fuisse pronunciatum ante prolationē verbi, *excommunico*; & excōmunicatio non tenet tanquā lata post interpositam appellationem, c. Per tuas, inf. de sent. excom. Aut constat verbum, *appello*, fuisse pronunciatum post verbum, *excommunico*, & non valet appellatio tanquā interposita post excōmunicationem, cùm censura trahat secum executionem, d. c. Pastoralis, §. Verum, inf. eod. cum alijs supr. alleg. n. 46. Probatur hæc distinctio in c. Si duo, de procur. li. 6. vbi non ponderatis præambulis litis, illc ex pluribus procuratoribus censetur occupasse, vel præuenire, qui prius litem est contestatus; sic in proposito non considerantur præambula, vel exordia sententiæ vel appellationis, sed solū quis in substantialibus illorū actuum præuenerit: quod probant iura ibi allegata in gl. in ver. Litis contestationem, & in his conueniunt Doctores. Aut est dubium quis præuenerit, an sc. reus in prolatione verbi, *appello*, an Episcopus in prolatione verbi, *excōmunico*, & sunt opiniones. Io. Andr. in d. reg. Cū sunt partiū, n. 11. in fin. vers. Secundo vero casū, cum quo trāsit hic Io. de Imol. n. 2. concludit reū esse ligatū & præsumi excōmunicationem præcessisse. Ratio est, quia de iurisdictione Episcopi, & de communicatione cōstat; de præcedente verò appellatione non constat. allegat. c. Venerabilibus, in fin. &

52 quod ibi not. de sent. excom. li. 6. præsertim quia excōmunicatio est medicinalis, c. 1. eod. tit. & lib. & actus spiritualis est penetrabilior, quàm actus humanus, secundū quod notat Innoc. in c. Præterea, il 2. inf. hoc tit. & pro hac opinione optimè facit gl. vlt. vt in d. c. Venerabilib. in ver. Postquā.

Contrarium tenet Bald. hic n. 7. qui videtur sentire in dubio præsumi appellationem præcessisse per l. Si quis id quod, vers. Quod si dum proponitur, ff. de iurisd. omn. iud. & per l. Arethusa, in principio nasci, ff. de stat. hominum: nam reus per appellationem incipit liber esse.

Placet mihi distin. Præpos. hic n. 3. vers. Et fortè, quæ colligitur ex dictis Innoc. in c. Cū ra, sup. de testib. videlic. vt prima opinio Io. Andr. procedat in foro conscientiæ, in quo debet quis in dubio sequi partē tutiorē, & æstimare se censura innodatum. Ad quod allego textū optimū in c. Illud, infr. de Cler. excom. minist. Host. & Io. Andr. in c. fin. n. 3. supr. de bigam. facit c. Ad audientiā, c. Significasti, il 2. & c. Petitio, de homic. Secūda autē opinio Baldi obtineat in foro cōtentioso, in quo iudex in dubio non debet iudicare quē excommunicatum, arg. c. Si quid; 86. dist. & c. Innocens, 21. q. 4. pro qua distinctione vide bonam gl. in c. vn. in ver. Æstimare, supr. de ferut. S. Tho. 2. 2. q. 60. art. 4. & quod scripsi in c. Ne innitaris, n. 140. & 164. de constit.

DE AP-

DE APPELLATIONE

Cap. De Priore.

S V M M A R I V M.

1 *APpellationi interposita ad Papam non deferens mittitur cum litteris Ordinarij, ad Curiam puniendus.*
2 *Subditus potest Pralatum suum propter eius excessus manifestos appellare ad Superiorem.*
3 *Appellari potest à correctione Pralati & Regularis si sit manifestè criminosus.*
Contrarium. num. 5.
4 *Pealatus notoriè criminosus non potest subditum corrigere.*
Contrarium. num. 5.
5 *Pralatus quantumcunque notoriè criminosus, & irregularis ante depositionem potest iurisdictionem in subditos exercere.*
6 *Notabilis, idest infamis redditur quis propter delicta, & malos mores. & n. seq.*
7 *Fama potest se habere ad bonum, & ad malum.*
8 *Appellationi etiam extraiudiciali non deferens puniendus est.*
9 *Si appellatio sit iusta, & rationabilis: aliàs secus.*
10 *Iudex peccat deferendo appellationi manifestè friuola.*
11 *Et quid in appellatione ab interlocutoria.*
12 *Appellatio in dubio prasumitur iusta, eique est deferendum.*
13 *Appellatio à correctione morum non admittitur. & n. 28. 29 & 34.*
14 *Nisi Pralatus etiam Regularis modum excedat in corrigendo.*
15 *Auditor Camera an in causis Regularium possit concedere monitoria, & inhibitiones, & cum quibus clausulis, distinguitur. & n. seqq. vsque in fin.*
16 *Quid in causis Regularium Episcopis subiectorum.*
Et quid in causis Ordinarijs, qua vertuntur inter diuersas Religiones. n. 20.
Et quid in causis inter Regulares, & Saculares siue Clericos, siue laicos. n. 21.
Et quid in causis Pralatorum Regularium Sedi Apostolica immediatè subiectorum. n. 22.
Et quid si agatur de debito, salario, vel contractu in Curia inito. n. 23.
Et quid si agatur de executione litterarum Apostolicarum, vel decretorum sacrarum Congregationum. n. 24.
Et quid si rei sponte se constituant in carceribus. num. 26.
Et quid in criminibus atrocioribus. n. 27.
Et quid si agatur de Regularium disciplina, & morum correctione. n. 28.
17 *Appellari potest vel ad Metropolitanum, vel ad Papam omisso medio à sententijs per Ordinarios latis in causis Regularium sibi subiectorum. & num. 37.*
18 *Appellare non potest de iure ciuili ad Imperatorem omisso medio, sed gradatim est procedendum.*
19 *Auditor Camera est iudex appellationum, qua à sententijs quorumcunque Ordinariorum ad Sedem Apostolicam deuoluuntur, & n. 36.*
20 *Congregatio Episcoporum, & Regularium cognoscit causas vertentes inter diuersas Religiones, dummodo formam iudiciariam non requirant.*
21 *Causa inter Regulares, & Saculares siue Clericos, siue laicos, à quibus sint cognoscenda.*
22 *Causas Pralatorum Regularium Sedi Apostolica immediatè subiectorum cognoscere possunt tam Legati, & Nuncij Apostolici, quàm Auditor Camera, & inter eos est locus prauentioni.*
23 *Curiales etiam Regulares pro debitis, & contractibus in Curia initis, & pro salario conueniri possunt coram Auditore Camera.*
24 *Auditor Camera pro executione litterarum Apostolicarum, & Decretorum, seu Declarationum Congregationum dat monitoria etiam in causis, & negotijs Regularium.*
Et quid in hoc fuerit prouisum per Congregationem à Sanctissimo deputatam. n. 25.
25 *Monitoria pro executione litterarum Apostolicarum, &c. in negotijs Regularium qualiter ab Auditore Camera sint concedenda.*
28 *Monachorum etiam Episcopo subiectorum correctio spectat ad Abbatem.*
29 *Appellatio non admittitur vbi de Regulari disciplina, & morum correctione agitur, nisi adsit excessus.*
30 *Auditor Camera an possit procedere in prima instantia in causis Ordinarijs tam ciuilibus, quàm criminalibus inter Religiosos eiusdem Ordinis.*
Et quid in gradu appellationis, n. 36. & seqq. vsq. in fin.
31 *Auditor Camera potest cognoscere de excessibus exemptorum priuatiuè quo ad omnes.*
32 *Declaratur si exempti sint Sedi Apostolica immediatè subiecti, & alium Iudicem non habeant.*
33 *Causa inter Religiosos ab illorum superioribus sunt terminanda iuxta quorumcunque Religionum Instituta.*
34 *Auditor Camera prohibetur quidquam decernere, quod locorum Ordinarios impedire possit, ne ad executionem Decretorum Concilij Tridentini, & correctionem morum liberè procedant.*
35 *Et eius facultates limitantur, vt non obuient Concilij Decretis.*
37 *Prouinciales sunt Ordinarij in Prouincia, & comparantur Pralatis habentibus quasi Episcopalem iurisdictionem.*

1 DE PRIORE. Legitur quatuor modis, vt hic per Abbatem n. 2. in fin. vers. In glo. 1. sed communiter sic summatur. Qui non detulit appellationi interpositæ ad Papam, mittitur cum litteris Ordinarij ad Curiam puniendus. Hoc dicit.

2 Nota primò ibi, *Priorem propter has enormitates manifestas*. Secundum intellectum Innocentij, quod subditus potest Prælatum suum propter eius excessus manifestos appellare ad Superiorem: & huiusmodi appellatio est quædam prouocatio ad causam, vt in cap. Cum sic Romana, suprà eod. dicunt Abb. & Alex. de Næuo hic in 1. not. de hoc mirandum non esse, quia subditus potest accusare Prælatum suum, & eius crimen denunciare Superiori, vt c. Licet Hely, de

simonia, cap. Ex parte, & cap. Veniens, de accus.
Vnde eodem modo potest eum prouocare ad
causam. Interest enim cuiuslibet subditi habere
bonum Prælatum, c. Audacter, & cap. Qualis,
8. quæst. 1.

3 Secundò nota in eisdem verbis, *Propter suas
enormitates manifestas.* Secundum intellectum
Ioan. Andr. in c. 1. num. 9. ad fin. vers. Dicit au-
tem, de censib. lib. 6. Host. & Ioan. Andr. in
cap. Licet in corrigendis, supra de offic. Ordin.
quod vbi Prælatus etiam Regularis est notoriè,
& manifestè criminosus, si corrigat subditos, po-
test ab eius correctione appellari, dicendo *Amice
4 eijce trabem de oculo tuo*: nam ex quo notoriè est
criminosus, vel famosus non potest alium corri-
5 gere c. Iudicet, 3. qu. 7. secundum eos. Sed in
contrarium est veritas, quia Prælatus quantum-
cunque notoriè criminosus ante depositionem
potest iurisdictionem in subditos exercere etiam
si sit irregularis ex homicidio, vt est textus no-
tabilis in c. Veritatis, supra de dolo, & contum.
& tenet glossa in cap. Cum non liceat, in ver. Re-
cedere, supra de præscript. Innoc. in cap. Cum
nostris, num. 2. infra de concess. præben. Abbas
in c. Sciscitatus, num. 9. supra, de rescript. & ibi
DD. & in c. Nonne, 8. q. 2. Vnde meritò prædi-
ctam lecturam reprobant hic Abb. nu. 5. Franc.
col. 2. in fin. vers. Sed aduerte, Præpos. n. 2. vers.
Sed in contrarium. Alex. de Næuo, num. 20. &
Dec. num. 10. vers. Sed iste intellectus reproba-
tur communiter. Nec obstat dictum cap. Iudi-
cet, 3. q. 7. quia non loquitur de potestate iudi-
ciali exercenda, sed quoad meritum vitæ, &
damnationem Prælati, qui magis delinquit cor-
rigendo alium, & non se, sed nihilominus potest
corrigere, secundum Abbatem, & alios prælle-
gatos.

6 Tertiò nota ibi, *Quæ ipsum notabilem reddunt.*
Delicta, & malos mores reddere quem notabi-
lem, idest infamem. Vnde expone textum, ibi,
7 *notabilem*, idest infamia notatum: sicut enim fa-
ma potest se habere ad bonum, & ad malum, vt
in l. Capitulum, §. Famosos, ff. de pœn. & per
Bart. in l. De minore, §. Plurium, num. 5. ff. de
quæstion. Ita & hoc ver. Notabilis, quia potest
referri ad virum moribus, & origine generosum,
& ad virum criminibus infectum; quia ille red-
dit se notum ex bonis operibus, hic verò ex pra-
uis, vt in tex. & in c. Ex parte A. ibi, Infames,
& notabiles ad testimonium dicitur produxisse;
supra de testib. & ita exponunt hanc litteram
Host. ante num. 1. in ver. Notabilem. Ioan. Andr.
num. 1. Abb. Alex. de Næuo, in 2. notab.

8 Quartò nota ex textu, non deferentē appella-
tioni etiam extraiudiciali esse puniendum, vt hic
patet, & notant Abbas nu. 2. Franc. in 1. notab.
Præpos. n. 2. in fin. vers. Et ideo intelligit, Dec.
9 num. 6. Alex. de Næuo in vlt. not. Quod verum
est si appellatio sit iusta, & ex rationabili causa
interposita; secus verò si iusta sit, aut friuola, vt
hic probatur ibi, *ipse*, tali à contrario sensu: nam
ex quo punitur hic non deferens appellationi
iustæ: Ergo si iniusta est appellatio non deferens
non punitur, vt distinguit Bald. in l. Iudicibus,
num. 1. C. de appellat. Abbas, & alij proximè
10 citati. Quinimo peccat deferendo, quia decla-
ratio huiusmodi est interlocutoria, quæ debet
esse iusta. Si ergo appellatio est manifestè friuo-
la, peccat iudex eam admittendo: facit tex. in
cap. 1. de re iudicat. lib. 6. Et quemadmodum
peccat non deferendo appellationi iustæ, ita
peccat deferendo iniustæ, cum contrariorum
eadem sit disciplina, cap. Hospitiolum, 32. dist.
c. Intellectum, de iureiur. & hic firmant Card.
num. 6. vbi quod mortaliter peccat. Abb. Franc.
& Alex. de Næuo locis citatis: & Præpos. nu. 3.
11 qui tamen limitat hoc procedere in appellatio-
ne à diffinitiua: secus verò in appellatione ab
Interlocutoria, quia non peccat iudex illi non
deferendo, nisi à die inhibitionis factæ per iudi-
cem ad quem c. Non solùm, & cap. Romana,
§. Quod si obijciatur, eodem tit. lib. 6. & notat
Angel. in l. Quoniam iudices, nu. 4. C. de appell.
12 In dubio tamen appellationi potius est deferen-
dum, quia præsumitur iusta glos. notabilis in
l. 1. in ver. Locupletiorem, C. si aduers. credit.
Specul. eod. tit. §. Nunc dicamus, post medium,
vers. Vincentius dixit, Archidiac. in c. Si à iudi-
ce, num. 1. vers. Nota tamen quod vbi dubium
est, eod. tit. lib. 6. Franc. hic col. 1. in fin. vers. Et
ideo à quo. Alex. de Næuo num. 14. & Præposi-
tus num. 3. in fin. vers. In dubio tamen, & adde
quod scripsi in cap. Pastoralis, num. 25. infra
eodem.

In glossa prima nota bene intellectum glossæ
nam ille Prior fecerat spoliari Canonicum Re-
gularem sibi subiectum vsque ad interulam, &
sic excesserat modum in corrigendo: vnde Ca-
nonicus à tali excessu appellauit ad Papam, &
quia Prior non obstante appellatione processit
enormiter contra eum, Papa mandat Priorem
ad Curiam vocari de tanto excessu satisfactorũ.
Et ita casum hic formant Bernardus, Baldus, &
alij: & colligitur hic intellectus ex antiqua: nam,
vt dicit Abb. Antiq. num. 1. In antiqua conti-
nebatur, quod vsque ad effusionem sanguinis ille
Canonicus fuit verberatus, & castigatus, & ob
hoc appellauerat: & verba antiquæ sunt infra-
scripta, videlicet [de Priore, qui non deferens
protectioni nostræ, & appellationi ad Sedem
Apostolicam factæ, quemdam Canonicũ suum
vestibus fecit omnibus vsque ad camisiam spo-
liari, & accusationi, & appellationi renunciare
coegit, quia de suis, & quorumdam fratrum
enormitatibus murmurauit] refertur integra ab
Antonio Augustino in 2. Collect. Decretal. lib. 2.
13 tit. 19. c. 3. & ex hac lectura, & ex textu collige
notabiliter, quod etsi à correctione non appella-
tur, cap. Ad nostram, & c. Reprehensibilis, in
vlt. respons. supra eodem, & c. Cum speciali, in
fin. infr. eodem, & patet ex antiqua, vt præfer-
tur, relata ab Antonio Augustino, vbi dicitur à
Sacrosanctam Romanam Ecclesiam non consue-
uisse huiusmodi appellationem admittere, ne
Monachis, vel Canonicis Regularibus præbea-
tur audacia delinquendi: & ex Concilio Triden-
14 tino, sess. 13. cap. 1. vers. In causis visitationis, &
correctionis, sess. 22. c. 1. in fin. Tamen si Præla-
tus etiam Regularis modum excesserit in corri-
gendo, benè admittitur appellatio, & tenetur
Prælatus huiusmodi appellationi deferre, aliàs
punitur, vt hic est textus, qui ad hoc quotidie
à Doctoribus allegatur: & notant gloss. 1. Abb.
Antiquus n. 1. Host. eod. n. Io. Andr. n. 4. Butr.
nu. 6. & plerique alij. Calder. cons. 209. in princ.
aliàs 3. de appellat. vers. Sed prædicta sunt vera,
con-

concordat textus in c. Licèt in corrigendis, & ibi notat glos. vlt. supra de offic. Ordinar. & in c. sequenti circa princ. ibi *Nisi formam in talibus excesserint*, & in c. Vniuersitatis infra de sent. excom. & hoc casu Religiosus episcopo subiectus potest ab illius sententia appellare, vel ad Metropolitanum, vt est casus in d. c. Licèt in corrigendis, vel ad Papam, vt hic est expressum.

15 Ex facto quæsitum est, An in causis Regularium concedenda sint monitoria, & inhibitiones à Tribunali Auditoris Cameræ, vel Commissiones à Signatura Iustitiæ: & quatenus concedenda quomodo, & cum quibus clausulis.

Die 5. Aprilis 1650. In Congregatione Cardinalium; & Prælatorum super appellationibus, & inhibitionibus Tribunalis Auditoris Cameræ & aliorum Tribunalium Curiæ Romanæ à san. mem. Vrbano VIII. deputata; & à Sanctiss. D. N. Innocentio X. nunc renouata conceptum fuit dubium vt supra propositum, per manus transmissum, & in sequenti Congregatione discutien-
16 dum. Pro cuius faciliori solutione videntur excludendi aliquot casus non dubij, in quibus Auditor Cameræ potest concedere monitoria, & inhibitiones io causis, & negotijs Regularium.

Primus casus non dubius est in Regularibus Monasteriorum Episcopis subiectorum, prout sunt plures Abbatiæ, & Monasteria in Germania, Belgio, & Polonia in Congregationem non redacta, quæ nulla potiuntur prærogatiua exemptionis, sed episcopis Diœcesanis sunt subiecta quemadmodum erant Monasteria omnia de iure veteri, c. Si quis Abbas, & c. Abbates 18. q. 2. cap. Qui verè, in fin. 16. qu. 1. c. Cum dilectus, & ibi dixi nu. 1. & 12. infra de Relig. domib. Nam
17 si in eorum causis ordinarijs Episcopus pronunciauerit, à tali sententia potest appellari, vel ad Metropolitanum, c. Licèt in corrigendis de offic. Ordinar, vel ad Papam omisso medio, c. Ad Metropolitanum, 2. q. 7. c. Ad Romanam, 1. & 2. & c. Si quis, 2. q. 6. glos. 1. in c. Si duobus su-
18 pra eodem. Licèt de iure ciuili non possit immediatè appellari ad Imperatorem, sed gradatim sit procedendum, l. Imperatores ff. de appellat.
19 Gemin. cons. 73. Quia subtiliter num. 2. ita si appelletur ad Papam, poterit procedere, & inhibitiones concedere Auditor Cameræ, qui est iudex ordioarius appellationum, quæ à sententijs per quoscunque Ordinarios latis etiã extra statum Ecclesiasticum ad Sedem Apostolicam interponuntur, vt in Bulla 28. Pauli V. Ad eximiæ fidelitatis §. 10. in Bullar. tom. 3. pag. 212.

20 Secuodus casus itidem non dubius est in causis ordinarijs, & telam iudiciariam requirentibus, quæ vertuntur inter diuersas Religiones: nam Sac. Congregatio Episcoporum, & Regularium in huiusmodi causis se non ingerit, cum in Bulla Sixti V. super institutione Congregationis Regularium, §. 2. statutum sit per hæc formalia verba, [Audiant itidem, ac decidant prædicti Cardinales causas, & controuersias inter prædictos Ordines vertentes siue in vniuersum, siue ratione particularium locorum, dummodo formam iudiciariam non requirant] in Bullar. tom. 2. pag. 615. Quare in causis prædictis vna Religio conuenienda erit coram suo Conseruatore si illum habeat; alioquin coram loci Ordinario ad præscriptum Constitutionis Gregorij XV. de exemptorum priuilegijs. & Auditor Cameræ erit iudex competens in causa appellationis ad Sedem Apostolicam interpositæ à sententia per Conseruatorem, vel Ordioarium lata, vt io d. §. 10. Bullæ Pauli V.

21 Tertius casus non dubius est cùm lis, & causa vertitur inter Regulares, & Sæculares, siue Clericos, siue Laicos: nam si Regulares sint conueniendi sunt coram suo Conseruatore, vel Ordinario, vt dictum est in casu præcedenti: si verò sint auctores, & agant contra laicum, tenentur sequi forum rei, c. Si Clericus Laicum, de foro compet. & tunc extra statum Ecclesiasticum à sententia iudicis Laici appellatur ad superiores iudices laicos gradatim, vt in d. l. Imperatores, ff. de appellat. non autem ad Curiam, seu ad Auditorem Cameræ; sed in statu Ecclesiastico potest appellari ad Sedem ex dicta Bulla 28. Pauli V. §. 10. Si verò reus sit Clericus, conueniendus erit coram suo Ordinario in prima instantia vt in Concilio Tridentino sess. 24. c. 20. & in secunda instantia appellari poterit omisso medio ad Papam, vt dictum est supra num. 17. & in vtroque casu in gradu appellationis ad Sedem interpositæ Auditor Cameræ est iudex competens ex d. §. 10.

22 Quartus casus similiter non dubius est in causis Prælatorum Regularium, qui generalibus Capitulis, aut episcopis nõ subsunt, nec suos habent Ordinarios Regulares visitatores, sed sub immediata Sedis Apostolicæ protectione existunt, de quibus in Concilio Tridentino c. 8. sess. 25. de Regular. Has enim causas in prima instantia cognoscere possunt tam Legati, & Nuncij Apostolici, quàm ipse Auditor Cameræ, tanquam iudex ordinarius exemptorum, vt in d. Bulla 28. Pauli V. §. 12. & quamuis in hoc casu facultatem habeat priuatiuè quoad omnes, vt ibi disponitur, tamen io his procedunt etiam Legati, & Nuncij ex speciali facultate, quam habent à Sede Apostolica, ideoque inter eos, & Auditorem Cameræ, cum iurisdictio sit cumulatiua, est locus præuentioni, arg. c. Præposuisti, de iur. compet. cum concordan. de quibus ibi in glos. 1. & c. Cum sit generale, cum ibi notatis per Abbatem, & DD. eod. tit. & notat Paul. de Castro in l. Si quis in hoc genus, num. 4. vers. Item nota, C. de Episc. & Cleric. & in Monitorijs apponenda esset clausula, *quatenus lis non pendeat*. alioquin præsentes litteræ minimè suffragentur. Quod si Legati, vel Nuntij in causa præuenerint, ab eorum sententijs appellabitur ad Sedem Apostolicam, & in secunda instantia Auditor Cameræ erit Iudex competens iuxta suas facultates.

23 Quintùs casus pariter nõ dubius est cùm agitur de debitis in Curia contractis, aut de salario seu contractu in ipsa inito: nam Auditor Cameræ potest citare, & monere ad satisfaciendũ Curiales, Ecclesiasticos sæculares, vel Regulares etiam ab ipsa Curia absentes pro quibusuis rebus, & pecuniarum summis ad instantiam quorumuis etiam absentium, vt disertis verbis cauetur in eadem Bulla, §. 16.

24 Sextus casus adhuc non dubius est vbi agitur de executione litterarum Apostolicarum, vel de-

eretorum seu declarationum Congregationum, quia Auditor Cameræ pro huiusmodi executione dat monitoria etiam in causis,&negotijs Regularium ex ead. Bulla 28. Pauli V. § 14. & expedit, vt hæc facultas ei conseruetur, quia fauorabilis est Religiosinibus, quæ hoc præsidio se tuentur aduersus eos, qui eorum priuilegia conuellere, aut lædere moliuntur. Hinc tamen in dies oriuntur multa inconuenientia, quia cùm Religiones ferè omnes habeant Constitutiones à Sede Apostolica confirmatas,& innumera quasi priuilegia, & monitoria concedantur in genere contra quoscunque nullaque expressa causa: inde fit, vt nullum sit negotium,in quo prætextu executionis alicuius statuti, vel priuilegij, aut declarationis extorqueri non possit monitoriũ. Vnde multoties contigit,vt in actu celebrationis Capituli, vel electionis etiam in partibus vltramontanis præsentata fuerint monitoria non sine graui turbatione, & scandalo. & sæpe etiam Ordinarijs, & Nuncijs manus ligatæ fuerunt in causis in eorum Tribunali pendentibus, & in
25 calculo ferendæ sententiæ. Quare prouisum est expedire,vt de cætero pro executione huiusmodi non dentur monitoria nisi expressis personis, contra quas, & ex qua causa, & cum clausula, *Quatenus lis non pendeat*: lite autem pendente dari quidem possint sine prædicta clausula, sed
26 non nisi parte citata, & audita. His additi fuerunt duo alij casus, in quibus Auditor Cameræ procedit in causis Regularium, videlicet cum rei sponte se constituunt in illius carceribus, & in criminibus atrocibus, in quibus procede-
27 re potest ex particulari oraculo Sanctissimi eidem notificato per Secretarium Sac. Congregationis. Hic tamen vltimus casus non est ex vi suarum facultatum, sed ex speciali commissione.
28 Rursus excludendus est alius casus non dubius in quo vice versa Auditor Cameræ non procedit in causis Regularium,nempe vbi de Regulari disciplina, & morum correctione agitur: hæc enim spectant ad Abbatem, etiam si Monasteriũ esset Episcopo subiectum, c. Corripiantur,24.q. c.Reprehensibilis, in fin. supra eodem glos. in c. Quanto, in ver. si Prælati, de Offic. Ordinar.vnde Auditor Cameræ in his non potest se ingere-
29 re in prima instantia; sed neque in gradu appellationis. quia in prædictis nisi adsit excessus, vt in hoc c.Non datur appellatio, vt in d.c.Reprehensibilis. ibi, [Nec subiecti contra disciplinam Ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant]& infra ibi[Præcipuè verò hoc in Religiosis volumus obseruari, ne Religiosi cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra Regularem Prælati sui, & Capituli disciplinam appellare præsumant,sed humiliter,ac deuotè suscipiant quod pro salute sua fuerit eisdem iniunctum.] Concordat c. Ad nostram, supra eod. cum alijs supracitatis in glos. t. num. 14.
30 Itaque exclusis casibus.in quibus nulla est dubitatio,propositum dubium restringitur ad causas ordinarias tam ciuiles,quàm criminales,quæ vertuntur inter Religiosos eiusdem Ordinis, vel inter subditos, vel inter subditum,& Prælatum, vel inter subditos, & Capitulum, vel inter monasterium, & monasterium,vel inter prouinciam, & prouinciam, vel aliàs quomodolibet.

Pro solutione examinandum est, an Auditor Cameræ possit in his causis se immiscere vigore suarum facultatum siue in prima instantia, siue in gradu appellationis.
31 Et quidem pro iurisdictione Auditoris Cameræ respectu primæ instantiæ facit Bulla 28. Pauli V. §.12. vbi datur ei facultas cognoscendi tam per se, quàm per Notarios suos, eorumque substitutos de excessibus commissis per quoscũque exemptos à iurisdictione Ordinarij, & Sedi Apostolicæ immediatè subiectos, & culpabiles repertos puniendi. Tales enim videntur esse etiã Regulares cum Religiones ferè omnes ex amplissimis priuilegijs ab omnimoda Ordinariorũ iurisdictione sint exemptę, ac Sedi Apostolicæ immediatè subiectæ,vtplenè scripsi in c.Tuarum, infra de priuileg. & cum supradicta Bulla Pauli V. loquatur de exemptis per verba vniuersalia, & geminata, videlicet cuiuscumque status,gradus, Ordinis, vel conditionis fuerint, videtur includere etiam Regulares, licèt de illis expressam mentionem non faciat, ad glos. in c.Pastoralis,in ver.Temporaliter, infr.de donation. cum similibus, vt dixi in c.ex parte, n. 31. & 44. de priuileg. præsertim ponderando verba *cuiuscunque ordinis*, quæ propriè conueniunt Regularibus, vt c. Vnico de Religios. domib. lib. 6. & Clement. 1. de Regular. cum similibus.

Sed nihilominus in Congregatione habita die 5 Iulij 1650. contrarium fuit resolutum, videlicet in causis Regularium eiusdem Religionis siue sint inter subditos, siue inter subditum, & Prælatum, siue inter Monasterium, & Monasterium, siue aliàs quomodolibet, Auditorem Cameræ se immiscere non posse in prima instan-
32 tia. Nam præcitata Bulla Pauli V. in d. §. 12. debet intelligi de illis exemptis,qui sunt immediatè subiecti Sedi Apostolicæ,& alium Iudicem non habent, quales sunt plures Abbates in Germania in Congregationem non redacti, qui nec Episcopis, nec Capitulis subsunt, nec suos habent Ordinarios visitatores, de quibus loquitur Concilium Tridentinum c.8. sess.25.de Regular. quales etiam sunt multi Prælati inferiores, & Commendatarij nullius Diœcesis, de quorum criminibus, & excessibus Auditor Cameræ potest inquirere, & in culpabiles animaduertere. Sed Bulla non procedit in exemptis Regularibus in Congregationem redactis,qui subsunt Prælatis suis, c.In singulis, de stat. Monach. c.Reprehensibilis,supra eod.cum multis similibus.Quod ex eo conuincitur manifestè, quia in d §. 12. datur facultas Auditori Cameræ cognoscendi de criminibus exemptorum priuatiuè quoad omnes. ergo non potest hoc verificari in Regularibus, qui suis Prælatis, Visitatoribus, & Capi-
33 tulis subsunt: aliàs sequeretur,vt Superiores Regulares non possent punire excessus suorum subditorum, quod esset intolerabile, & contra Sacros Canones, Generalia Concilia,& Decreta Apostolica, Statuta Ordinum, & communem obseruantiam, & signanter contra Bullam Sixti V. erectionis Sac.Congregationis Regularium in Bullar. tom.2, pag.613.vbi in §. 1. sic legitur: [Causas verò, quas inter ipsos Religiosos oriri contigerit,iuxta quarumcumq; Religionũ institutà, eorumque dispositionem Superiores illorum definiant, atque terminent.

Præ-

Prætetea Concilium Tridentinum, sess. 24.
cap. 20. statuit vt causæ omnes ad forum eccle-
siasticum quomodolibet pertinentes in prima
instantia coram Ordinarijs locorum cognoscan-
34 tur, & terminentur: & in Bulla 113. Pij V. su-
per reformatione Tribunalis Auditoris Cameræ
§. 16. in Bullar. tom. 2. pag. 319. disponitur, vt
nihil sine speciali commissione Pontificis Audi-
tor Cameræ decernat, aut mandet, quod Episco-
pos, & alios locorum Ordinarios impedire pos-
sit, ne ad executionem Decretorum S. Concilij
35 Tridentini, correctionemque morum liberè pro-
cedant: & in dicta Bulla 28. Pauli V. post facul-
tates Auditori Cameræ attributas, in §. 38. Legi-
tur clausula infrascripta, videlicet [Per præsen-
tes autem non intendimus Decretis Concilij
Tridentini in aliquo derogare, vel aliàs præiu-
dicare, sed illa salua esse, & in suo robore per-
manere.

36 Quo verò ad causas Regularium in gradu ap-
pellationis ex eadem Bulla 28. Pauli V. §. 10.
Auditor Cameræ potest cognoscere causas ap-
pellationum, quæ à sententijs quorumcunque
Ordinariorum etiam extra statum ecclesiasticum
37 ad Sedem Apostolicam deuoluuntur. Prouincia-
les autem sunt Ordinarij in prouincia, & com-
parantur Prælatis habentibus quasi Episcopa-
lem iurisdictionem: & ita obseruatur teste Car-
dinale cons. 89. Casus super quo, n. 2. vers. Nam
tales ministri: & ab eorum sententijs de iure
communi appellari potest ad Papam omisso
medio, vt hic, & in concordantijs, de quibus
suprà in primo casu non dubio num. 17. & ita
si appelletur ad Papam, Auditor Cameræ vide-
tur posse appellationes recipere, & inhibitiones
decernere in vim suarum facultatum.

38 Cæterum Sac. Congregatio Episcoporum, &
Regularium anno 1587. decreuit, vt infra, vide-
licet.

Quoniam nonnulli Regulares vagandi studio secundum imminentem admissorum criminum pœnam ex suis Constitutionibus, aut aliàs debitam, sibi metuentes falsa, & commentitia grauamina causari, non ad immediatos sui Ordines Superiores, scilicet à grauamine Prioris ad Prouincialem, à Prouinciali ad Generalem, à Generali ad Protectorem, prout per cuiuscunque Religionis Constitutiones disponitur, sed ad hanc Romanam Curiam sæpius fugiunt, potius quàm recurrant: ex quo Ordinum disciplina relaxatur, Prælati contemnuntur, & ipsi in dies audaciores euadunt: Placuit S. Congregationi Regularium ex ordine Sanctissimi statuere, vt si quis Regularium imposterum temerè, leuique ex causa hanc almam Vrbem, seu Curiam absq; sui Superioris licentia, & supradicta forma prætermissa adire præsumpserit ad suos eosdem Superiores seueriori pœna plectendus remittatur.

Et sanè expedire non videtur, vt Religiosi in suis causis litigent extra Ordinem; quia sic datur eis materia vagandi extra claustra, & discurrendi per Curias contra Canones, vt cap. Si cupis, & c. Placuit communi, 16. q. 1. c. Quanto, de offic. Ordin. c. Monachi, de stat. Monachor. Clem. Ne in agro, §. Quia verò, eodem titulo cum multis concordantibus; tum quia propter ingentes sumptus, qui fiunt in litibus prosequendis, coguntur pecunias quandoque etiam illicitis medijs sibi comparare, & proprietatem habere, contra cap. Cum ad Monasterium, de stat. Monachor. tum quia eorum delicta sic publicantur in sæculo cum ignominia Religionum, & scandalo sæcularium, contra cap. In scripturis, 96. dist. vbi refertur Constantinum dixisse: verè si proprijs oculis vidissem Sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui Monastico habitu circumamicti sunt, peccantem, chlamydem meam expoliarem, & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur. Tum denique quia ex hoc eneruatur Monastica disciplina, & Prælatis Regularibus debita subtrahitur obedientia, contra textum in c. Reprehensibilis, supra eodem. Quam ob causam multæ Religiones obtinuerunt à Sede Apostolica, vt ab ordinationibus Superiorum non liceat subditis appellare, & in specie Sixtus IV. dicitur concessisse Generali Ordinis S. Augustini, & Carmelitarum, vt possint sua officia exercere reiecta quacumque appellatione. Et Iulius II. dicitur prohibuisse Fratribus Prædicatoribus sub pœna excommunicationis appellare à mandatis, & ordinationibus Prælatorum dicti Ordinis, vt refertur in Compendio Priuilegiorum Mendicantium in ver. Appellare.

Et ex his resultat etiam resolutio ad tertium dubium superiùs propositum de Commissionibus Signaturæ Iustitiæ, quia videtur non expedire, vt causæ Religiosorum extra Ordines committantur.

Verumtamen in Sac. Congregatione desuper habita die 19. Iulij 1650. tantummodo fuit prouisum, vt in casibus, in quibus Auditor Cameræ potest appellationes recipere à sententijs, & grauaminibus Prælatorum Regularium, Inhibitiones minimè decernat, nec Præfectus Signaturæ Iustitiæ dat Commissiones, nisi citato Procuratore Ordinis.

DE APPELLATIONE.

Cap. Constitutis, il secondo.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio contra electum, & confirmatum non admittitur ad impediendum electionis, vel confirmationis effectum. & n. 17.*

Fallit primò in appellatione iudiciali. n. 18. & 19.

Fallit secundò in confirmatione clandestinè facta num. 20.

Fallit tertiò si in loco vigeat consuetudo confirmandi, non positis edictis. n. 21.

Fallit quartò in collatione, seu prouisione. ibidem num. 22.

2 *Electio an, & quando possit restringi ad duos.*

3 *Electio honestius est vt fiat de idoneo de eodem Collegio, quàm vt fiat transitus ad magis idoneum alterius Collegij.*

4 *Electoribus deferri potest iuramentum à Superiore, vt magis idoneum eligant.*

5 *Patronis potest Episcopus deferre iuramentum de præsentando magis idoneum, si subsit suspicione mo-*

moueantur aliquo in ordinato effectu.

6 *Fallit si contra Patronos esset præsumptio periurij.*

7 *Iuramentum nunquam est deferendum illi, contra quem vehementer præsumitur de transgressione.*

8 *Electio in foro conscientiæ debet fieri de magis idoneo.*

9 *Eligens dignum posthabito digniore mortaliter peccat.*

Et magis idoneus dicitur non tantùm respectu sui, sed etiam in ordine ad vtilitatem Ecclesiæ. num. 14.

10 *Electio de digno, omisso digniore, in foro externo valida est, nec debet retractari.*

11 *Quod procedit non obstante iuramento de eligendo magis idoneum.*

12 *Et quid si à contraria electione fuerit appellatum.*

13 *Et quid in concursu Parochialium Ecclesiarum.*

14 *Prælatus eligendus est melior non simpliciter, sed in ordine ad Ecclesiam regendam. & n. seq.*

Et an diues, & potens pauperi, & litterato sit præferendus, vel è conuerso. n. 16.

15 *Episcopi non debent esse tantummodo reuolutores chartarum, sed etiam factores operum.*

19 *Confirmatio facta iudiciali ordine obseruato habet vim diffinitiuæ.*

20 *Confirmatio electionis clandestinè facta quando dicatur.*

21 *Consuetudo confirmandi electum non positis edictis valida est.*

1 CONSVETVDO, il secondo. Appellatio frustratoria possessionem confirmati non impedit. Hoc dicit. Ioan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Anch. & Imol. Vel aliter secundum Abb. Franch. Præpos. & Alex. de Neuo. Contra electum, & confirmatum nullum aliud ius expectantem non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maximè frustratoria ad impediendum electionis, & confirmationis effectum, sed possessione habita poterit accusari, vel denunciari. Hoc dicit: & est casus notabilis. Diuiditur in tres partes. In prima narrat factum, In secunda diffinit, ibi *Nos ergo*. In tertia protestatur, ibi, *Si quid tamen.*

2 Nota primo ibi, *Vnum eligerent de duobus*. Electionem posse restringi ad duos: quod verum est in duobus casibus, secundum Imol. hic n. 2. & Ioann. de Anan. num. 3. & Præpos. num. 11. Primus est quando ipsimet eligentes in tractatu ad hoc se restrinxerunt: hoc enim non est contra formam Concilij generalis in cap. Quia propter, de elect. cum nusquam inueniatur prohibitum, quin de duobus tantùm possit fieri scrutinium, vel compromissum, arg. c. 2. §. Sed ne-

3 que, de translat. Episc. Secundus est quando non essent nisi duo idonei de Collegio: nam de suo potius, quàm de extraneo debet fieri electio, cap. Nullus inuitis, 61. dist. & interdum ex gremio certæ Ecclesiæ c. Cum dilectus, de consuet. cap. Abbate, de ver. signif. Honestiùs enim est, vt idoneus eligatur de eodem Collegio, quàm vt fiat transitus ad magis idoneum alterius Collegij, secundum Abb. hic num. 8. vers. Et intellige prædicta, & Præpos. num. 18. vers. Si tamen in Ecclesia illa, & in hoc resident Innoc. in princ. Abb. Antiq. num. 1. Host. nu. 2. in ver. Vnum. Ioan. Andr. num. 5. Bellam. num. 2. in ver. De duobus. Butr. num. 3. Anchar. num. 4. Imol. & Ioan. de Anan. Præpos. locis citatis. Aliàs verò electio per superiorem restringi non potest, cùm debeat esse libera, secundum ea, quæ leguntur, & notantur in cap. Cum terra, de elect. Vnde sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum consulta à Generali Ordinis S. Augustini, An ei liceat in electione Prouincialium, Priorum, aliorumque Officialium facienda aliquos nominatim proponere, ex quibus vnus canonicè per secreta suffragia ad officium eligatur: Respondit nón licere.

4 Secundò nota ibi, *magis idoneum, & vtilem reputarent*. Superiorem, ad quem spectat ius cōfirmandi, posse deferre Sacramentum electoribus; & sic eos iureiurando adstringere, vt secundum Deum, & conscientiam suam eligant magis idoneum: nam obtestatio, seu adiuratio, de qua in textu loco iuramenti habetur glos. 2. hic Host. 0. 2. Abb. Præpos. & Alex. de Neuo omnes in 1. notab.

5 Et ex hoc, ex textu deducitur primo notabilis theorica secundum Abb. vbi supra, videlicet quod vbi Episcopus timeret, ne patroni mouerentur aliquo inordinato affectu, posset eis deferre iuramentum de præstando magis idoneum:

6 & sequuntur Præpos. oum. 2. Alex. de Neuo, num. 3. & Dec. in 1. notab. Qui tamen intelligit hoc verum esse, nisi contra Patronos esset præsumptio periurij, quia tunc non deberet adiuratio fieri, seu iuramentum deferri. Quod satis placet per tex. in c. Clericos, de cohabitat. Clericor. & mulier. vbi non debet Prælatus deferre iuramentum Clericis concubinarijs de non redeundo ad concubinas, ne in periurij reatum

7 incurrant. Ex quo textu Abb. num. 2. generaliter infert, vt nunquam iuramentum sit deferendum illi, contra quem vehementer præsumitur de trasgressione: imò deferens peccat, vt est tex. optimus in c. Ille, 22. q. 5. Vbi Augustinus ait [Ille, qui hominem prouocat ad iurationem, & scit eum falsum iuraturum, vincit homicidam, quia homicida corpus occisurus est, ille animam, imo duas animas, & eius, quem iurare procurauit, & suam.

8 Secundò ex textu deducitur manifestè electores in foro conscientiæ teneri digniorem eligere, nec suæ obligationi satisfacere dignum eligendo; nam si adhuc teneretur, nullatenus posset eis iuramentum deferri, vt in text. concordat cap. Licet ergo, 8. q. 1. vbi qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior: & qui in omni virtute eminentior; ille eligitur ad Sacerdotium, c. Illud, ead. caus. & quæst. c. Vnum omnium, §. Nunc autem ibi [Sed talis eligatur, cuius comparatione cæteri grex dicantur,] 25. dist. c. Vilissimus, 1. qu. 1. cap. Metropolitano, 63. dist. in fin. vbi [ex Presbyteris eiusdem Ecclesiæ, vel Diacouis optimus ordinatur.] c. Quoniam, de iurepatr. ibi [Ille præficiatur Ecclesiæ qui maioribus iuuatur meritis] cap. final. de offic. custod. ibi, [Vt ad hoc opus tales ordinentur, quales & meliores, & sanctiores esse viden-

9 tur.] Et quamuis gloss. in d. cap. Licet ergo, in ver.

ver. Qui præstantior, 8. qu. 1. relatis aliorum opinionibus concludat cũ Hugone eligentes nõ peccare si eligant dignum, licèt potuerint eligere digniorem, & cum gloss. consentiunt hic Io. de Imol. & Philippus Franchus: tamen opinio gloss. procedit in voluntarijs tantùm; sed in necessarijs, vt in electione, oportet meliorem eligere, vt ibidem declarat Archidiac. num. 3. Et hæc opinio communiter tenetur, & videtur etiã de iure verior, vt attestatur hic Decius num. 6. & 12. Itaque eligentes dignum vulnerant conscientiam, si potuerunt eligere meliorem, vt ait Federicus de Senis cons. 95. Super dubitationum articulis, num. 1. & Abbas hic num. 7. Imò peccant mortaliter, & est orandum pro eis, quia multi incidunt in hunc laqueum, vt formaliter inquit Butr. in c. Inter cætera, n. 5. de offic. Ord. Idem pluribus relatis tenet Couar. in reg. Peccatum, par. 2. §. 7. n. 4. vers. Is verò, qui dignum: subdeos ita communi omnium consensu receptum esse in hoc Cap. Et est sententia D. Thom. in 2. 2. qu. 63. art. 1. & qu. 185. art. 3. & quol. 8. artic. 6. & quol. 6. art. 9. quam etiam probauit Rota decis. 65. num. 8. par. 1. recent. & in Toletana Canonicatus 18. Maij 1584. coram san. mem. Clem. VIII. impress. apud Marches. de Commiss. par. 1. cap. 7. fol. 287. Hodie hæc opinio in ijs, qui maioribus Ecclesijs præficiuntur, est indubitata, quia Concilium Tridentinum, in c. 1 sess. 24. [Omnes, & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcunque ius à Sede Apostolica habent, aut alioquin operam suam præstant, hortatur, & mouet, vt imprimis meminerint nihil se ad Dei gloriam, & populorum salutem vtiliùs posse facere, quàm si bonos pastores, & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoueri studeant, eosque alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis vtiles ipsi iudicauerint, non quidem precibus, vel humano fauore, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curauerint.]

10 Hæc ibi, Cæterum in foro externo, & post factum electio de digno posthabito digniore valida est, nec debet retractari. c. Monasterium, 16. q. 7. c. Cum terra, cap. Cum nobis olim, & c. Cum in cunctis, iuncto cap. Quia propter, de elect. cap. Nisi cum pridem, §. Pro defectu, de renunc. c. fin. de præsumpt. & hic firmat gloss. in ver. Magis vtilem. Butr. nu. 15. Cardin. sub nu. 3. Abb. n. 6. & 7. Præpos. n. 2. & 18. Dec. n. 12. & reliqui omnes. Rota in d. Toletana Canonicatus n. 3. & d. decis. 65. n. 8. par. 1. recent. S. Thom. in 2. 2. q. 63. art. 1. ad 3. dicens quantum ad hoc, vt electio impugnari non possit in foro iudiciali satis esse eligere bonum, nec oportere eligere meliorem, quia sic omnis electio posset habere calumniam. Et idem repetit quol. 8. art. 6. ad 5. vers. Vel dicendum, & quolib. 6. art. 9. vers. Sed contra, Syluest. in ver. Electio, in 1. quæst. n. 26. & alij plures tam Theologi, quàm Canonistæ, quos cumulat Couar. in d. reg. Peccatum, 2. par. 2. §. 7. num. 3.

11 Quod procedit etiam stante iuramento, de eligendo magis idoneo, quia nihilominus electio de digno non retractatur, vt probatur hic, & tenet Cardin. d. n. 3. & Præpos. eod. num. Couar. vbi supra, vers. Secundo probatur, & Rota in dicta Toletana Canonicatus, dicto num. 3.

12 Fallit hæc conclusio si ab initio Electoribus denunciatum fuisset, vt digniorem eligerent, & à contraria electione fuisset appellatum, quia tunc electio de digno prætermisso digniori non valeret, vt hic Abb. n. 7. vers. In hac materia, idest irritanda esset per viam attentati, quasi contra appellationem facta, non quia nulla esset ipso iure secundum Præpos. nu. 18. Et quamuis Franchus col. 2. circa med. vers. Sed aduerte, post Imol. oppositum sentiat, putans etiam hoc casu electionem de digno validam esse, nec retractari posse, eiusque opinionem in practica admittendam putet, Couar. in d. reg. Peccatum num. 3. vers. Contra Imol. ob eam rationem, quia alioquin qualibet electio reuocari posset in discrimen, & omnia litibus inuoluerentur: tamen primam opinionem Abb. complectitur, & bene ab obiectis tuetur Dec. hic num. 12. quæ etiam mihi magis placet, nec videtur vrgere consideratio Couarruuiæ, quia hic casus denunciationis, & appellationis à futura electione de digno omisso digniori est admodum rarus, & rarò etiam contingit in Parochialibus Ecclesijs non obstante, quod ex Constitutione Pij V. sint conferendæ magis idoneo in concursu, & reiecto licitum sit appellare à prælectione facta de digno, & constito de irrationabili iudicio, prælectio sit retractanda, vt plenè dixi in c. Eam te, supra de ætat. & qualitat.

13 Et hinc collige secundam fallentiam ad regulam superius propositam, quod electio de digno omisso digniori valida sit in foro iudiciali: fallit enim in Ecclesijs Parochialibus, quæ conferuntur præuia forma examinis per concursum ad præscriptum Concilij Tridentini c. 18. sess. 24 Nam in his Episcopus inter probatos ab Examinatoribus Synodalibus debet omnino eligere magis idoneum; alioquin licebit postposito appellare, & prouocare prælectum ad nouum examen, & electio per iudicem appellationis erit retractanda, constito de irrationabili iudicio Episcopi, & Parochialis magis idoneo erit conferenda, vt in præcitata Constitutione Pij V.

14 Tertio nota in eisdem verbis *magis idoneum, & vtilem reputarent*. Eligendum in Prælatum debere esse magis idoneum, non tantum respectu sui, sed etiam in ordine ad vtilitatem Ecclesiæ vt hic per Abb. in 3. not. concordat Concilium Tridentinum in d. cap. 1. sess. 24. ibi: [Nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis vtiles iudicauerint] neque enim Episcopi debent esse tantummodo reuolutores chartarum, vt in c. In canonibus 16. q. 1. & alibi simplicitus repellitur à promotione, vt c. Petrus 39. dist. Itaque non oportet, vt ad Prælationem semper eligatur, qui est melior simpliciter; Possibile est enim, vt illi, qui est in charitate perfectior, deficiant multa, quæ requiruntur ad hoc, vt aliquis sit Prælatus idoneus, quæ in alio, qui est minoris charitatis inueniuntur, vt sunt scientia, industria, potentia, & alia huiusmodi. Vnde non oportet semper eligere meliorem simpliciter, sed eum, qui sit melior ad Ecclesiam regendam, ita S. Thom. d. quodlib. 8. art. 6. & d. quodlib. 6 art. 9. Considerandum est igitur, an persona sit sufficiens etiam respectu ipsius beneficij, an verò non.

non, vt hic per Imol. num.8. & Præpos. num.6. puta si beneficium habeat possessiones inter inimicos, eligetur potius primas in ciuitate, & Dux factionum, vel homo potens, & robustus, quàm litteratus, c.Officij supra de elect. & innuit text. noster in illis verbis: *In quibus Præpositura possessiones*, similiter si beneficium esset ære alieno grauatum, potius eligeretur Diues, & potens, quam pauper, & Doctor arg. cap. Hoc ius porrectum 10. q. 2. Quod si beneficium vel inter hæreticos, vel inter abhorrentes à cultu, præferendus esset Theologus, vel Canonista diuiti, & potenti adnotata in c. 5. infra de consangu. & affinit. Quod latius discurrendo per singulas qualitates prosequitur hic Host.n.7.10. Andr. num.21. licèt glos. notabilis in c. Quoniã vetus, in ver. Inuidia 24.q.1. referat, cum duo certarent de electione, & vnus alleget ignobilitatem, & paupertatem alterius, alium exaduerso respondisse: Piscatori Petro fabri filio successorem quærimus non Augusto; vnde glos. additionalis ibi:

Nobilitas fastum, fastus litem parit, & armat
Lis odium, capiunt hae tria mortis iter.

Facit c.Venerabilis, & c. de multa in fin. cum vtrobique notatis per DD. insra de præben. qua de re plura cumulat hic Io. Andr. num.21. & adde quod de qualitatibus concurrentium scripsit in d. c. Eam te, in vlt. quæst. de ætat. & qualit.

17 Vltimò nota, ibi, *Confirmationis effectum*. Appellationem interpositam post confirmationem electionis non impedire quominus confirmatus possessionem consequi debeat, vt hic est casus secundum Abb. & alios supracitatos in Sum.tex. Ratio quia possessio illa est quid facti, & effectus consecutiuus iuris præcedentis; ac proinde ob interpositam appellationem differri non debet, vt hic in glos. vlt. ad fin. & notat Imol.nu. 6. & 13. Abb. num.6. & Præpos. num.52.

18 Declara primo tex. nostrum, vt procedat in appellatione extraiudiciali, prout intelligunt communiter DD. nam confirmatio, de qua tex. loquitur, facta fuit absq; solẽni causæ cognitione & ideo causa etiam rationabilis appellationis emissæ extra iudicium non cassat, quod factũ est ante appellationẽ, nec impedit illius executionẽ,
19 vel effectum, vt in tex. At secus est in appellatione emissa in iudicio, quando scilicet confirmatio sit oblato libello, lite contestatã, & alio iudiciali ordine obseruato, quia tunc confirmatio habet vim diffinitiuæ; & idcirco appellatio iudicialis suspendit sententiam, & effectum eius, secundum Innoc. hic num.2. cum quo transeunt Abb. num.14. & communiter DD.

20 Declara secundò tex. nostrum, vt locum habeat in confirmatione, in qua fuerit seruata forma c. fin de elect. lib. 6. secus autem in confirmatione clandestinè facta, veluti quia edictum inspici non potuit, vel quia fuit appositum tempore incongruo, vel in loco, vnde potuit de facili auferri, vel quia fuit à pluuijs corruptum, hoc enim casu appellatio etiam extraiudicialis bene impedit confirmationis effectum, quia cessat ratio, de qua infra in quarta declaratione, ita determinat Innoc. in c. penult. num.3. supra de caus. poss. & propriet. & sequitur Præpos. hic num.14.

21 Declara tertiò, vt non procedat si in loco vigeat consuetudo de non ponendo edictum iuxta formam dicti c. fin. de elect. lib. 6. talis enim consuetudo valida est, vt ibi notatur per DD. nihilominus appellatio extra iudicium suspendit effectum confirmationis, vt per Præpositum vbi supra vers. Vel pone quod consuetudo: nam & hoc casu cessat ratio, de qua infra proximè.

22 Declara quartò hunc textum, vt locum non habeat in collatione seu prouisione: nam appellatione extraiudicialis bene impediet, ne prouisus possessionem assequatur, vt cap. Accedens, infra de Accusat. & post Innoc. firmat Butr. & alij in d. c. penult. de caus. possess. & propriet. & Præpos. hic num.13. Ratio differentiæ inter confirmationem, & collationem est, quia in confirmatione citatur pars, vel saltem per edictum fit citatio generalis, vt in d. c. final. de elect. lib.6. Vnde verisimile est, vt si quid esset discutiendum illud fuisset discussum in ipsa confirmatione, ideoque exceptio, seu appellatio videtur postea calumniosè interponi ad impediendum, ne confirmatus possessionem adipiscatur. At secus est in collatione, quia licèt habeat vim confirmationis, vt notat glos. in c.1. de elect. lib.6. Tamen in ea non requiritur citatio illa, seu propositio edicti, quæ requiritur in confirmatione, vt est glos. communiter approbata in d. c. fin. in ver. Electione circa fin. Vnde nil mirum si volens opponere sit admittendus antequam tradatur possessio, cùm non potuerit contradicere in collatione, vt bene hic per Præpos. d. n. 13. Eamdem differentiam inter confirmationem electionis, seu institutionem, & liberam collationem, seu prouisionem ponit Lambert. de Iurep. lib.2. par. 2. qu.11. art.5. num.5. Quamobrem non videntur audiendi Gonzalez ad regulam de mensibus, glos.9. §.1. in Annotat. num.27. & Lancellot. de Attentat. 2. par. cap. 12. limit.5. num. 4. & 5. & limit.40. num. 5. citati à modernis Collectoribus hic, dum dixerunt quando proceditur extraiudicialiter, nullam appellationem exaduerso interpositam suspendere collationem, nec possessionis traditionem: Etenim tex. noster, & DD. ab eis citati non loquuntur in collatione, sed in confirmatione, in qua diuersa militat ratio, vt dictum est.

DE APPELLATIONE

Cap. Pastoralis.

SVMMARIVM.

1 C*lausula*, appellatione remota, *tollit omnem appellationem, quæ à iure non est expressè permissa.*

2 *Et datur à summo Pontifice tantùm in terris Ecclesiæ indistinctè; sed in terris Imperij in causis spiritualibus, vel mixti fori, aut inter personas Ecclesiasticas, & n.4.*

3 *Clausula*, appellatione remota, *non datur à Congregationibus Cardinalium, nec à Signatura iustitiæ.*

Datur

4 *Datur ab Imperatore in locis imperio subiectis in causis temporalibus, & inter laicos.*

5 *Item à Regibus, & Principibus non recognoscentibus Superiorem in temporalibus.*

6 *Appellatio cùm sit species defensionis, quæ est de iure naturali, qualiter tolli possit à Principe.*

7 *Clausulam*, appellatione remota, *à sententia interlocutoria an Iudices inferiores dare possint in subdelegatione causarum.*

8 *Clausula vtcunque adiosa in rescripto apposita debet intelligi, vt aliquid operetur vltra ius commune, & num. seqq.*

9 *Appellationis remedium nulli denegandum.*

10 *Priuilegio frustra impetratur quod de iure communi competit.*

11 *Expressio eius, quod tacitè inest, debet aliquid augere.*

12 *Statutum debet interpretari; vt non sit de casu indubitabili, & à iure communi deciso.*

13 *Verba Statuti debent impropriari, vt aliquid operentur.*

14 *Appellationi friuola deferendum non est, licèt appellatio in rescripto non sit inhibita, & num. 20.*

15 *Clausula*, appellatione remota, *tollit appellationem, quæ à iure non indulgetur expressè ad effectum suspensiuum tantum, non autem deuolutiuum.*

16 *Ex stylo Curiæ quoad partes nihil operatur, sed tantùm quoad iudicem ne teneatur deferre.*

17 *Et grauamina à iudice illata post appellationem non reuocantur per viam attentati, sed per viam querelæ, & num. 30.*

18 *Clausula*, appellatione remota, *an hodie aliquid operetur, & quid & num. sequen. vsque in fin.*

19 *Appellationi quatuor sunt species.*

20 *Appellatio manifestè friuola semper inhibetur à iudice, & à iure.*

21 *Clausula*, appellatione remota, *nihil operatur respectu appellationis, quæ à iure indulgetur expressè, & num. 23.*

22 *Et quando appellatio dicatur à iure expressè indulgeri.*

24 *Clausula*, appellatione remota, *non impedit appellationem vbi manifestè quis grauatur.*

25 *Appellatio latens friuola inhibetur à iure, sed non à Iudice quamdiu falsitas latet.*

26 *Iudex datus cum clausula appellatione remota, an hodie teneatur deferre appellationi ex causa probabili, quæ à iure non indulgetur expressè, & an hoc cap. sit correctum per cap. Vt debitus, infr. eod.*

27 *Intellectus c. Edoceri de rescript.*

28 *Appellatio ex causa probabili non expressa in iure non suspendit Iurisdictionem iudicis procedentis appellatione remota quin possit sententiam exequi.*

29 *Fallit in tribus casibus hic expressis.*

31 *Clausula*, appellatione remota, *effectus octodecim, remissiuè.*

32 *Clausula*, appellatione remota, *nihil operatur de consuetudine si apponatur in litteris Executorialibus, quæ expediuntur per Contradictas; secus si in litteris Commissionis.*

1 PASTORALIS. Per clausulam, *appellatione remota*, omnis appellatio prohibetur, quæ à iure non est expressè permissa. Hoc dicit vsque ad §. Verum. Communis diuisio, Consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Respondemus*.

2 Nota primò ibi, *inhibetur appellatio in rescripto*, appellationem tolli non posse nisi per rescriptum Apostolicum siue bullatum, vt cap. Si, supra de rescript. siue in corpore iuris clausum, vt in cap. Ad nostram, supra eod. & in cap. Licet, de Offic. Ordin. & in cap. Pastoralis, §. final. de Offic. deleg. cum simil. de tali enim rescripto intelligitur hæc littera, vt notant Host. & Ioann. Andr. ambo in princ. Inferior autem à Papa non rescribit appellatione remota, quia non potest tollere ius alterius, cap. Super quæstionum, §. 1. cum ibi notat. de Offic. deleg. & ita transeunt communiter Doctores hic, vt
3 testatur Abb. num. 4. Vnde non semel audiui Sanctissimum Dominum nostrum Vrbanum VIII. dicentem Congregationes Cardinalium non posse dare clausulam *appellatione remota*, quam nec Signatura Iustitiæ dare potest, vt affirmat Marches. de Commiss. par. 1. cap. 10. in tit. de Commiss. cum clausul. *appellatione remota*, in princ. & dixit Rota apud Cardin.
4 Seraph. decis. 857. num. 2. Hanc conclusionem declarat Abb. hic eod. num. 4. vt habeat locum in causis ad iurisdictionem Ecclesiasticam pertinentibus, in quibus solus Papa remouet appellationem, in alijs verò solus Imperator. Tu dic in locis, quæ sunt de temporali iurisdictione Ecclesiæ, solum Romanum Pontificem appellationem tollere etiã in causis prophanis, & inter Laicos. In terris autem Imperij in causis Ecclesiasticis tantùm; vel mixti fori, aut inter personas Ecclesiasticas, ex his, quæ notat glos. in cap. 2. in ver. Lex ciuilis, vers. Sed quid dices de arbitr. lib. 6. & Bart. in l. Priuilegia, num. 2. Cod. de Sacrosanct. Eccles. Sed in causis temporalibus inter Laicos, & in terris Imperio subiectis solus Imperator dat iudices appellatione remota, vt est textus in l. 1.
5 §. final. ff. à quib. appellar. non lic. Per hoc tamen non excluditur quin idem possint alij Reges; & Principes non recognoscentes Superiorem in temporalibus, quia est eadem ratio, vt firmat Bart. in d. §. fin. num. 3. Anton. de Butr. in cap. Venientes, num. 8. supra de iureiur. Felin. in hac rubr. num. 2. & in cap. 1. in princ. de rescript. plenè Roland. à Vall. cons. 29. Quæritur an à sententia num. 13.
6 & 15. vol. 1 Prædictis non aduersatur, quod appellatio sit defensio, cap. Cum speciali, §. Porrò infr. eod. & defensio sit de iure naturali. l. Vt vim §. ff. de inst. & iur. Clem. Pastoralis, de re iudic. ius autem naturale à Principe tolli non possit, vt in Summa 5. dist. & §. Sed naturalia, Instit. de iur. natur. gent. & ciuil. & notant Innoc. & alij in cap. Quæ in Ecclesia-

rum, supra de constitut. Nam, vt respondet
hic Præpos. num. 7. Quamuis defensio ipsa
tolli non possit, tameo modalitas, seu forma
se defendendi bene potest tolli, cùm fuerit in-
ducta de iure positiuo, vt io simili notat Bart.
in Extrauag. Ad reprimendum, in ver. Sine
figura, & tenet hic Butr. on.4. & in c. 1. col. 1.
supra de rescript.
7 Limitat conclusionem superiùs firmatam
gloss. 1. in l. fin. Cod. de sentent. & interlocut.
omn. Iudic. vt procedat taotummodo in ap-
pellatioue à sententia diffinitiua; secus in
appellatiooe ab ioterlocutoria, quam remo-
uere possunt etiam inferiores iudices in sub-
delegatione causarum: & illam glossam se-
quitur, & extollit ibi Bartol. num. 4. dicens
neminem posse oisi solum Principem commit-
tere causam appellatioue remota à diffiniti-
ua, sed bene ab interlocutoria: & subdit de
hoc esse ibi casum uotabilem. Hanc etiam
limitatiouem dicit esse mirabilem Abb. hic d.
nnm. 4 vers. Vide ad prædicta.
Cootrarium teoet idem Bartol. io præalleg.
§. fin. num. 2. vbi concludit iudices nec à dif-
finitiua, oec ab interlocutotia posse appella-
tiouem reoiouere. Idem teocot Alber. in dict.
l. fin. in princip. Cod. de sentent. Præpos, hic
num. 13. vers. Secundus casus: & Dec. n. 11.
Probatur hæc opinio duplici fundameoto. Pri-
mum est, quod adducit Bartol. nempe quia
hoc esset tollere ius Superioris, ad quem ap-
pellatur, quod nou potest inferior. argum.
l. penult. ff. de aqua pluu. arcen. & est textus
optimus in cap. Venientes, de iureiur. Alte-
rum fundamentum est, quia cùm iudex oon
possit uoo deferre appellationi legitimæ, vt
notat Abb. in cap. De priore, supra eodem.
consequenter nec potest hanc facultatem al-
teri subdelegare, cap. Nemo potest plus iu-
ris, de regul. iur. lib. 6. Et ita teneas. Non
obstat textus in dicta leg. fin. Cod. de sentent.
Quoniam intelligi debet de appellatione fri-
uola, quam iudex potest remouere in subde-
legatione causæ secundum Bartol. in dict. §. fin.
& ad obiectum Abbatis, qood secundum
hunc intellectum illa lex esset superua-
cua, quæ tamen videtur edita cum magna
solemnitate; responde vt hic per Dec. n. 11.
post Alber. in d. l. fin. in princ.
8 Secundò nota in vers. *Nos igitur attendentes*, clausulam vtcumque odiosam, & restrin-
gibilem appositam in rescripto ita esse intelli-
gendam, vt aliquid operetur vltra ius com-
9 mune. Clausula enim, *appellatione remota*,
est valdè odiosa, quia appellationis remedium
nec Diabolo denegandum foret si esset in
iudicio, vt dixit Rota decis. 16. oum. 3. de dol.
& contumac. io nou. per textum in cap. Cum
inter, suprà, de except. & cap. Cum speciali,
infra eodem: & tamen quia si intelligere-
tur de appellatione friuola oullius esset effe-
ctus, cùm talis appellatio iam remota esset
de iure antiquo, vt notatur io cap. Ad Roma-
nam, & cap. sequeot. 2. quæst. 6. idcircò io-
telligitur, vt locum habeat etiam in appella-
tione legitima, vt sic aliquid operetur vltra
10 terminos iuris communis, vt hic patet. Fru-
stra enim precibus impetratur quod de iure
communi competit, vt leg. 1. Cod. de thesaur.
lib. 10. & leg. 1. §. Qood beneficium, ff. de
municipal. & notat gloss. 1. in cap. 1. supra,
de rescript. & ita ex hac littera deducit Abb.
Antiqu. num. 5. quem sequontur communiter
11 Doctores. Vnde Baldus num. 2. similiter col-
ligit ex textu expressionem eius, qood tacite
inest, habere aliquid augere; allegat concor-
dantem leg. 3. Cod. si pend. appellat. mors
interuen. & Butr. oum. 3. notat clausulam pri-
uilegiatam sonantem contra ius io dubio de-
bere intelligi vt in aliquo detrahat iuri, vel
addat: ad hoc cap. Si Papa, de priuileg. lib. 6.
leg. Si quando, Cod. de inoffic. testamen. &
dict. leg. 1. in fin. ff. ad municipal. sequitur
Abbas Siculus in secuodo notab. Quod nota
perpetuò pro statutis, vt hic per Bald. num. 3.
12 Facit quod notat Dyous consil. 32. Quæstio
talis est, Ordinamus: in princip. & per to-
tum, vbi pluribus firmat statutum debere
interpretari vt noo sit de casu indobitabili, &
à iure communi deciso. Idem voluit Federicus
de Senis coosil. 109. Quæstio, ou. 2. vers. Nec
est verisimile: cùm enim, inquit, lex debeat
esse vtilis, & necessaria, cap. Erit autem lex,
4. distinct. quam vtilitatem sequimur si solum
ius commune contineat? vt quid membrauas
occupat? Eamdem theoricam posuit Bartol.
in leg. 4. §. Prætor ait, num. 15. ff. de damn.
infec. vbi dicit statutum debere intelligi vt
aliquid addat iuri communi, quia aliàs nihil
operaretur: & sequuntur Roman. consil. 83.
Licèt iure communi, num. 2. vers. Nec præ-
missæ senteotiæ. Alexand. consil. 196. Per-
spectis, num. 2. lib. 6. & alibi passim Docto-
13 res. Quinimò secundum Abb. hic nom. 2.
vers. Et adde ad prædicta: & Præpos. num. 3.
vers. Et ideò infert, quando dispositio statuti
esset prorsus inutilis intelligendo verba vt ia-
cent, debent verba impropriari vt aliquid
operentur, licèt dispositio sit odiosa, & pœ-
nalis, vt singulariter probat textus in cap. Si
sententiam, in fioe, de sentent. excommun.
libr. 6. Et idem voluit hic Baldus, dicens de
hoc esse textum meliorem de iure in l. Hære-
dibus, §. fin. ff. ad Trebell.
14 Tertiò nota ibi, *Etsi non fuisset inhibita*,
appellationi friuolæ deferendum non esse, li-
cet appellatio in rescripto non sit remota; &
est ratio, quia cessat causa finalis appellatio-
nis, quæ fuit ad remouendum grauamen, vt
cap. Suggestum, supra eodem. Frustratoriè
autem appellans noo ccosetur grauatus, vt hic
per Præpos. iu 1. notab. de quo latiùs dicam,
infr. num. 20.
Quartò oota ex textu per clausulam, *appellatione remota*, prohiberi appellationem
probabilem, & ex iusta causa ioterpositam,
dummodò tamen causa huiusmodi nou sit in
iure expressa, vt hic est casus secundum om-
nes, qui non reperitur alibi. Sed an hodie
hoc sit correctum per Decretalem Vt debitus,
ius. eod. plene dicam ius. in glos. 1.
15 Vltimo nota ibi, *grauamen huiusmodi per Superiorem poterit emendari*. Quod etiamsi
clausula, *appellatione remota*, tollat appella-
tio-

tionem legitimam, quæ à iure non indulgetur expresſè; tamen ſi iuſta ſit cauſa grauaminis, poterit grauatus adire Superiorem, etiam per modum appellationis: nam etſi aliqui, præſertim Hoſtienſ. numer. 1. in fine, verſ. Aut ex cauſa non expreſſa in iure, & Ioan. Andr. num. 4. in ver. Emendari, magis probauerint intellectum vt hoc caſu grauatus adire poſſit Superiorem per viam ſupplicationis, ſeu querelæ. Argum. l. 1. ff. de offic. Præfec. Prætor. iuncta Authen. Quæ ſupplicatio, Cod. de precib. Imperat. offeren. & cap. Tum ex literis, cùm ibi notat, ſupra de in integr. reſtitut. Verior tamen intellectus habet vt id liceat etiam per viam appellationis, vt clarè innuit hæc littera dum dicit, ſed ſi appellans fuerit grauatus, poterit grauamen huiuſmodi per Superiorem emendari; & ſic apertè ſupponit eum fore audiendum per viam appellationis: non enim diceretur appellans, niſi appellaret, vt inquit Abb. Antiqu. numer. 3. in eodem, verſ. Sed ſi appellans. & hanc opinionem dicit magis communem Abb. nu. 15. verſ. Sed opinio. Hunc etiam intellectum communem eſſe atteſtatur Prepoſ. numero ſexto.

Quod ſi obijcies: Quid ergo operabitur clauſula, *appellatione remota*, ſi etiam in caſibus non expreſſis in iure grauatus poteſt appellare? Reſpondeo, hæc appellatio non operabitur reſpectu iudicis à quo, ſed reſpectu iudicis ad quem, vt ſic deuoluat negocium ad eum, ſed non ſuſpendat iuriſdictionem primi iudicis, vt hic declarant Butrius num. 2. & numer. 5. verſ. Alius eſt effectus, & Abbas num. 9. & hoc intendunt Abb. Antiqu. nu. 5. Hoſtienſ. numer. 1. verſ. Tu dicas expreſſè, & num. 4. in ver. Iniuſtè. Ioann. Andr. eodem num. verſ. Ex hoc ſecundo, dum dicunt iudicem à quo non teneri hoc caſu appellationi deferre, docentes practicam, videlicet vt iudex tradat libellos, ſeu Apoſtolos refutatorios, in quibus exprimat; & ideò non detuli, quia cauſa non erat expreſſa in iure, & appellatio remota fuerat in reſcripto, vt cap. Cordi, §. 1. infra eodem libr. 6. Qui intellectus poteſt etiam confirmari ex eo quod etiam Concilium Tridentinum in multis caſibus remouet appellationem, puta in cauſa viſitationis,
& correctionis, & ante diffinitiuam, vt in
cap. 1. ſeſſ. 13. & cap. 20. ſeſſion. 24. & tamen
Sacra Congregatio eiuſdem Concilij interpres
declarauit in illis caſibus eſſe inhibitam appel-
lationem ad effectum ſuſpenſiuum tantum,
ſed non deuolutiuum, vt ſcripſi plenius in
cap. Super eo, il ſecondo, num. 29. & 30. ſu-
16 pra eodem: & ita ſe habet ſtylus Curiæ, vt
hic atteſtatur Collectar. numer. 1. vbi ait Cu-
riam tenere vt clauſula, *appellatione remota*,
quoad partes nihil operetur quominus ſemper
ex cauſa iuſta poſſit appellari, ſed bene quo-
ad iudicem ne teneatur deferre; & ita remo-
uet appellationem ſuſpenſiuam, ſed non de-
17 uolutiuam. Hinc autem reſultat notabilis ef-
fectus: nam etſi appellatio admiſſibilis ad
vtrumque effectum ſuſpendat iuriſdictionem
iudicis à quo, itaut quidquid fit per ipſum
post interiectam appellationem reuocari de-
beat tanquam attentatum, vt cap. Non ſolum,
infra eodem lib. 6. tamen ſecus eſt quando iu-
dex à quo non tenetur appellationi deferre,
& ſic inhibita eſt appellatio ſuſpenſiua, ſed
non deuolutiua: nam tunc grauamina per
ipſum illata poſt appellationem non reuoca-
buntur per viam attentati, ſed per viam que-
relæ, cum illius iuriſdictio non ſit ſuſpenſa,
vt hic benè per Abb. dict. num. 15. verſ. Et
intellige, & latiùs dicam infra, nume-
ro 30.

18 In gloſſa prima QVÆRO, An clauſula, *appellatione remota*, hodie aliquid operetur, & quid.

19 Ad euidentiam præmitto (quod ſpectat ad rem præſentem) quatuor eſſe ſpecies appellationis ſecundum Petrum de Sampſon. & Abb. Antiq. hic num. 2. & Ioan. Andr. nu. 5. Prima eſt manifeſtè fruſtratoria, ſeu friuola, veluti cùm quis appellat à ſententia ſuper notorio crimine, vel de quo in iudicio confeſſus eſt, vt cap. Romana, §. Si autem poſt ſententiam, infra eodem libr. 6. Secunda eſt latens fruſtratoria, vt cùm appellatur ex cauſa legitima, ſed non vera, putà ſi quis appellet quia trahitur vltra duas dietas extra diœceſim, quod tamen non eſt verum, vt cap. Olim, ſuprà, de except. Tertia eſt latens probabilis, veluti cùm appellatur ex cauſa probabili, & vera, non tamen expreſſa in iure, vt in dict. cap. Romana, §. Quod ſi obijciatur. Quarta eſt manifeſtè probabilis, veluti cum appellatur ex cauſa expreſſa in iure, cuius veritas eſt notoria, vt patet in cap. Accedens, il ſecondo, ſupra Vt lite non conteſt. & in c. Cum R. de offic. deleg. cum concord. de quibus infra num. 23.

20 His præmiſſis ad aperiendam quæſtioni veritatem ante omnia excludam caſus non dubios, & erit bonus modus ſoluendi ne ſit prolixa diſtinctio, vt docuit Ioann. Andr. in cap. Cum ſunt partium, numer. 8. verſ. Ad aperiendam, de regul. iur. libr. 6. in Mercurial.

Primum igitur extra dubium eſt, clauſulam, *appellatione remota*, nihil operari reſpectu primæ ſpeciei appellationis, ſcilicet manifeſtè fruſtratoriæ, quia tali appellationi nec iuſtitia defert, nec eſt à iudice deferendum, etiamſi appellatio in reſcripto non ſit inhibita, vt hic patet apertè in verſ. Nos igitur attendentes: & in cap. Cum appellationibus, infra eodem, lib. 6. & notatur in cap. Ad Romanam, il primo, 2. quæſt. 6. Atque ita hæc ſpecies appellationis ſemper inhibetur à iudice, & à iure, vt inquit Abb. Antiq. dict. num. 2.

21 Similiter extra dubium eſt hanc clauſulam,
appellatione remota, nihil operari reſpectu ap-
pellationis quartæ ſpeciei, quæ ſcilicet à iure
indulgetur expreſſè, vt hic eſt caſus ſecundum
22 Ioann. Andr. & omnes in ſumma. Vnde ta-
lis appellatio ſecundum Abb. Antiq. ſemper
admittitur à iudice, & à iure, ad hoc autem,
vt appellatio dicatur expreſſe à iure indulge-
ri, non requiritur vt ius permittat appellatio-

nem in eo casu, in quo remota est appellatio in scripto iuxta terminos, cap. Ex parte, & cap. Postremò, supra eod. & cap. Ex conquestione, supra de restit. spoliat. vt putauit glos. 1. hic, quæ nimis restrinxit dispositionem huius Decretalis. Sed satis est, vt appellatio sit expressè in iure approbata, licèt iura non loquantur in casu appellationis in rescripto inhibitæ, secundum Host. num 3. in vers. Tu dicas expressè, cum quo transeunt communiter
23 Doctores, vt testatur Abb. num. 14. Exempla patent in cap. Significante, in cap. Rodulphus & cap. Significauit, supra de rescr. in cap. Exhibita, de iudic. in cap. Dilecti, cap. Dilectæ, & cap. Significauerunt de except. & in cap. Significauit, supra eod. In his ergo, & consimilibus casibus in quibus iura expressè indulgent appellationem, nihil operabitur clausula,
24 *appellatione remota*, et est ratio secundum Abb. num. 14. quia ex quo iura permittunt expressè appellare, grauamen censetur notorium; ac proinde nihil debet operari remotio appellationis, arg. cap. Secundò requiris, supra eod. & est textus singularis in d. cap. Ex conquestione de restit. spoliat. vbi glos. penult. ex eo textu colligit remotionem appellationis in litteris non impedire appellationem, vbi manifestè quis grauatur, quam glossam sequuta est Rota apud Puteum decis. 414. lib. 3.
25 Rursus extra dubium est appellationem secundæ speciei, scilicet latentis frustratoriæ, etiamsi in rescripto non sit remota appellatio, non esse admittendam vbi constat de falsitate causæ. Ratio est, quia tunc desinit esse latens frustratoria, & transit in primam speciem manifestè frustratoriæ, quæ semper reijcitur, vt dictum est supra in prima specie num. 10. Oportet enim causam in appellatione exprimendam nedum esse probabilem, sed etiam veram, vt cap. Interposita: supra eod. & dixi in cap. Super eo, il 2. num. 24. supra eod. Sed antequam constet de falsitate causæ, quamuis huiusmodi appellatio non admittatur à iure, à quo nulla falsitas approbatur; tamen admittitur à iudice, secundum Abb. Antiq. Atque ita hæc appellatio latens frustratoria, quamdiu non appatet falsitas respectu iudicis regulatur perinde ac si esset latens probabilis. Vnde in solutione quæstionis omissa appellatione latenter friuola, agemus tantùm de tertia specie latenter probabili, sub qua respectu iudicis includitur latenter friuola. Qua ratione, & Innocentius hic num. 1. posuit tres tantùm species appellationis, videlicet friuolam, cui nunquam est deferendum; & expressè concessam à iure, cui semper est deferendum; & mediam; vt cùm quis grauatur in casu, in quo appellatio non est à iura expressè concessa, veluti si dentur dilationes, vel nimis breues, vel non tot, quot sufficiant.

Demum extra dubium est non obstante clausula, *appellatione remota*, appellationem probabilem, quæ à iure non indulgetur expressè, admittendam esse ad effectum deuolutiuum, quia talis clausula appellationem deuolutiuam non tollit, vt diai supra in vlt. notab. num. 15.

26 Quibus ita constitutis, dubium ad hoc restringitur, videlicet an iudex datus cum clausula, *appellatione remota*, teneatur deferre appellationi probabili, & ex iusta causa interpositæ, quæ tamen à iure non indulgetur expressè.

Glossatores hic, & in cap. Vt debitus, infr. eod. & alibi vbicumque attingunt hunc articulum, communiter in ea sunt opinione, vt hodie clausula, *appellatione remota*, nullius sit effectus. Et quidem respectu appellationis manifestè friuolæ, & respectu appellationis, quæ exptesse indulgetur à iure, hoc est clarum. Quo verò ad appellationem probabilem mouentur, quia prædicta clausula non tollit appellationes in iure expressas, vt hic deciditur Sed hodie in iure expressum est, vt liceat appellare ex quacumque causa probabili, vt in d. cap. Vt debitus, infr. eod. Ergo huiusmodi clausula non tollit appellationem ex quacumque causa probabili interpositam. Atque ita in effectu glossæ sentiunt hanc Decretalem esse correctam per illud cap. Vt debitus, & consensit Innoc. hic num. 1. vers. Sed hodie remota est hæc Decretalis, & in d. cap. Vt debitus dicens hoc esse tenendum, licèt alii aliter somniauerint. Et pro hac opinione videtur textus in cap. Edoceri, supra de rescript. vbi quamuis inhibita sit appellatio, tamen potest ex rationabili causa appellari.

Sed his non obstantibus in oppositum est magis communis opinio, quam tenent hic Abb. Antiqu. num. 3. & 4. Host. num. 8. vers. Sed si bene aduertas, Ioann. Andr. num. 13. Collectar. in princip. Bellam. num. 3. in 2. & 3. quæst. Butr. num. 5. & 7. & communiter Doctores sequentes, vt testatur Abb. Sicul. num. 8. & sequitur Philipp. Franch. col. 3. vers. Sit ergo conclusio, dicens ita residere communiter omnes Doctores hic, vt in d. cap. Vt debitus. Hæc igitur sit conclusio, vt iudex procedens cum clausula, *appellatione remota*, non teneatur deferre appellationi ex causa probabili interpositæ, quæ in iure expressè non approbatur, & hoc cap. nō sit correctū per Decret. Vt debitus, quod euidenter probatur triplici consideratione. Prima consideratio est, quia textus in cap. Inquisitioni, infra eodem, qui emanauit post Decretalem. Vt debitus, decidit clausulam, *appellatione remota*, in medio litterarum appositam referri ad præcedentia, quibus annectitur, non autem ad sequentia. Quod vtique ille textus non fecisset, si huiusmodi clausula post cap. Vt debitus, nihil operaretur. Secunda consideratio est, quod illud cap. Vt debitus, non loquitur de appellatione interponenda à sententia diffinitiua, sed ab interloquutoria tantùm. Hoc autem cap. loquitur indefinitè; & sic de appellatione tam à diffinitiua, quàm ab interloquutoria. Ergo non est verisimile, vt illa Decretalis voluerit hanc corrigere indistinctè. Tertia, & validior consideratio est, quia prædictum cap. Vt debitus non loquitur in iudice dato cum clausula *appellatione remota*, hic verò deciditur casus, in quo specialiter remota est

est appellatio in rescripto eo. argo (vt verbis Host. vtar) quæ necessitas, quæ æqualitas, quæ vtilitas [quæ iustitia, quæ ratio, imò potius, quæ insania est, vt quæstionem specialem tam seriosè, tam rationabiliter cum distinctione hic solutam per illam generalem Constitutionem cogar dicere abrogatam? Nec est hæc sana doctrina, secundum quam speciei per genus detrahitur; imò potius edocemur in omni parte iuris generi per speciem derogari, l. In toto, ff. de reg. iur. & notatur in cap. 1. ad fin. supra de rescript. & in cap. Studuisti, §. 1. in princ. de Off. legat. Ita Host. Cuius verba transcripserunt Io. Andr. num. 13. Bellam. in tertia quæst. & alij præcitati.

27 Non obstat textus in d. cap. Edoceri, de rescript. quia dum decidit à sententia iudicis procedentis appellatione remota posse appellari ex rationabili causa, intelligi debet idest in iure expressa, vt sic illa Decretalis declaretur per istam, vt l. non est nouum, cum l. seq. ff. de legib. secundum Host. hic num. 2. in ver. Expressè, & Ioaon. Andr. eodem num. & vec.

Ex his habes primum effectum huius clausulæ, *appellatione remota*, quia tollit omnem appellationem, quæ expressè non reperitur à iure concessa, vt fusè ostensum est supra.

28 Secundus effectus est, quia iudex à quo non tenetur huiusmodi appellationi deferre, vt similiter patet ex dictis, vnde & poterit sententiam suam executioni demandare, vt colligitur ex cap. Pastoralis, §. Præterea, de Offic. deleg. & hic notat Abb. num. 9. cum enim appellatio aliàs suspendat iurisdictionem iudicis à

29 quo, hunc effectum tollit clausula, quia iurisdictio non suspenditur nisi iudex à quo deferat appellationi, vel nisi fuerit inhibitus à iudice ad quem, vt cap. Roman. de appell. lib. 6. vel nisi Superior deliberet de appellationa admittenda, tunc enim primi iudicis iurisdictio suspenditur ab eo tempore, quo ex certa scientia appellationem admittit, vt d. §. Præterea, & notat Butr. hic n. 5. vers. Primò enim appellatio.

Tertius effectus, qui ex præcedenti consequitur est, quia iudex non deferens appellationi quantuncunque probabili non incidit in pœnam cap. Decreto 2. quæst. 6. ex quo appellatio à iure non indulgetur expressè: hoc enim facit iuris authoritate; vnde Principis maiestatem non contemnit, nec peccat, cap. Qui peccat, 23. quæst. 4. & l. Gracchus Cod. ad leg. Iul. de adulter. secundum Host. hic num. 9. Butr. num. 5. vers. Ex hoc secundo, & Abb. num. 10.

30 Quartus effectus est, quia cum innouata post appellationem interpositam ante omnia reuocari debeant per iudicem appellationis tamquam attentata, vt cap. Non solum infra eodem lib. 6. Hoc operabitur clausula *appellatione remota*, vt non reuocentur per viam attentati, vel nullitatis, & ita tenent omnes teste Franch. hic col. 3. & Put. decis. 328. in princ. lib. 2. Quoniam cum iurisdictio iudicis à quo non sit suspensa, processus non est irritus nisi in casibus, quos posui supra proximè in secundo effectu. Per Superiorem tamen poterit reuocari per viam querelæ, vt concludunt Host. num. 9. vers. Quartò quod si pendente, Ioann. Andr. num. 4. in ver. Emendari, Butr. num. 5. vers. Tertius effectus, Abb. num. 11. & plerique alij.

31 Hi sunt præcipui effectus clausulæ *appellatione remota*. Sed in vniuersum Philip. Franc. hic col. 3. circa med. vers. Operatur ergo primò, prosequitur septemdecim effectus, quos prædicta clausula operatur, & octodecim Præpos. num. 32. vers. Succedit tertia quæstio principalis.

32 Aduerte tamen ad id, quod idem Præpos. dixit num. 22. videlicet de consuetudine clausulam, *appellatione remota*, nihil operari, allegando Host. in Summ. de Off. deleg. §. Quod sit eius Officium vers. Quod autem hæc clausula, Specul. eod. tit. §. In quibus, vers. Ego dico, Lap. alleg. 128. Angel. in l. fin. Cod. de senten. & interlocutor. omn. iudic. & Butr. hic circa fin. Aduerte, inquam, ne decipiaris, quia hoc intelligi debet quando huiusmodi clausula apponitur in litteris executorialibus, quæ expediuntur per contradictas, ex quo dantur sine aliqua cognitione causæ, & passim in omnibus clausula apponitur: & hoc casu tenenda est opinio Host. vbi supra: nam, vt ait Bald. hic in 1. oppos. [cùm hodie dicta clausula apponatur potius de stylo generali (intellige in litteris executorialibus) quam de ministerio speciali, sonat potius in quamdam monitionem, videlicet, vt non deferatur appellationi frustratoriæ, quam quod in aliquo deroget, & iuri communi] Hæc Bald. Secùs verò si dicta clausula apponatur in rescripto commissionis, quia cum Princeps vel Signatura talem clausulam non apponat nisi cum causæ cognitione; tunc benè operatur effectus suos. Ita singulariter declarat Rota apud Put. decis. 328. incip. In vna Hispalen. lib. 2. De quo dic latiùs, vt scripsi in cap. Studuisti, in 1. quæst. num. 40. supra de Offic. leg.

DE APPELLATIONIBVS.

Cap. Cum causam.

SVMMARIVM.

1 *ADuocati confessionem eadem die reuocatam, si iudex velit habere pro lite contestata, vel processum subdelegati ratificet, ab eo licitè appellatur.*

2 *Delegatus ab alio quàm à Principe non potest causam alteri delegare.*

3 *Delegatus ab inferiore à Principe ad vniuersitatem causarum potest vnam causam subdelegare.*

4 *Delegatus ad vniuersitatem causarum Ordinario æquiparatur, & n. 15.*

5 *Et idem potest quod Ordinarius.*

Et ab eius sententia non appellatur ad Delegantem, sed ad Superiorem ipsius Delegantis num. 7.

6 *Ordinarius dicitur cui causarum vniuersitas est commissa.*

8 *Auditor Nuncij an possit cognoscere causas ad Nuncij forum pertinentes, quamuis non habeat requisita c. Statutum, de rescriptis lib. 6. & Concil. Trident. cap. 10. sess. 24. & n. seqq. vsque in fin.*

9 *Auditores Nunciorum non possunt cognoscere causas appellationum à sententia Episcopi, vel eius Vicarij in criminalibus lata.*

10 *Et sententia ab eis lata in causis appellationum huiusmodi non sustinentur ex communi errore.*

11 *Auditores Legatorum an habeant iurisdictionem ordinariam, vel delegatam. & n. seqq.*

12 *Legati æquiparantur Proconsulibus Prouinciarum.*

Legati Proconsulis delegatam habent non ordinariam iurisdictionem ibidem.

13 *Auditores Legatorum an censeantur Ordinarij, licèt causas cognoscant ex delegatione speciali.*

14 *Ordinarius ex speciali commissione non efficitur Delegatus.*

1 CVM CAVSAM. Si index confes-
sionem Aduocati eadem die reuo-
catam pro lite contestatâ velit habe-
re, vel processum à Subdelegato fa-
ctum ratificet, ab eo licitè appellatur. Hoc di-
cit secundum Ioan. Andr. & omnes.
2 In Glossa in verb. Delegatus, circa finem,
vers. Et quod dicitur nota bene hanc glos-
sam, quia etsi Delegatus ab alio quàm à Prin-
cipe non possit causam alteri delegare, vt
dicitur hic in textu circa finem: tamen vt di-
3 cit gloss. hoc intelligitur de eo, qui est Dele-
gatus ab inferiori à Principe ad vnam causam
tantùm: secus verò si ei esset delegata vniuer-
sitas causarum, quia tunc bene posset vnam
causam alteri subdelegare, leg. Cum Prætor.
§. 1. ff. De iudic. leg. Legatus, secundum
vnam lecturam, de qua ibi in glos. vnic. ff. de
off. Proconsul. & Legat. & voluit Barthol. in
leg. More, num. 11. ff. de iurisdict. omn. iudic.
dicens id communiter teneri, & pondera ra-
4 tionem in gloss. nostra expressam, quia talis
Delegatus ad vniuersitatem causarum quasi
Ordinarius videtur: & cum gloss. concordant
hic Hostiens. num. 3. Ioann. Andr. numer. 6.
Butr. numer. 11. vers. Hæc vera dicit: & Reli-
qui omnes; & sic non est verè, & propriè Or-
narius, sed Ordinario similis, vt per Iason. in
dict. l. More, num. 19. circa medium, vers. Et
ideo respondendo, & tenet vmbram Ordinarij,
vt inquit Butr. vbi supra: & Ordinarium, &
Delegatum ad vniuersitatem causarum æqui-
parat gloss. 1. in l. fin. Cod. de iudic. Bart. in
dict. l. More, num. 5. vers. Venio ad fin.
ff. de iurisdict. omn. iudic. & ibi etiam Iason.
dicto num. 19. Alexand. consil. 12. Viso pro-
cessu, num. 4. lib. 6. Felin. alios cumulans in
5 cap. Qualiter, & quando, il primo, num. 40.
de accusat. Bald. in l. Si vt proponit, la prima,
num. 10. Cod. quomod. & quand. iud. vbi ait
Delegatum ad vniuersitatem causarum, cùm
6 remaneat in essentia iurisdictionis vniuersalis,
idem posse quod Ordinarius. Quinimo gloss.
appellat eum Ordinarium in cap. Statutum,
§. Insuper, in verb. Moderatas, de rescript.
libr. 6. prout illam gloss. ad hoc ponderat Ias.
loco citato. Item Speculat. in titul. de offic.
Ordinar. num. 2. ait Ordinarium dici cui vni-
uersitas causarum est commissa: & idem dixit
Petr. de Ancharan. in cap. Licet vndique, col.
2. ad finem, vers. Nec mirum, de offic. De-
7 legat. Quo fit vt à sententia Delegati ad vni-
uersitatem causarum non appelletur ad De-
legantem, quasi idem sit tribunal, sed ad Su-
periorem ipsius Delegantis, vt leg. 1. in finem
ff. Quis & à quib. appellat. & argum. cap. 2.
de consuetud. lib. 6. & leg. final. Cod. de offic.
Vicar. & notat Iason in dict. l. More, num. 19.
circa med. vers. Et ideo respondendo, ff. de
iurisd. omn. iudic.
8 Hinc sumpta occasione QVÆRO, An
Auditor Nuncij Sedis Apostolicæ possit co-
gnoscere causas ad Nuncij forum pertinentes,
quamuis non habeat qualitates requisitas in
cap. Statutum, de rescriptis libr. 6. nec sit de-
putatus in Synodo diœcesana iuxta Decretum
Concilij Tridentini c. 10. sess. 25.
Si quæratur de causis appellationum à sen-
tentia Episcopi, vel eius Vicarij in crimina-
libus lata, iam Sacra Congregatio declara-
9 uit Auditorem Nuncij non posse eas cogno-
scere, obstareque c. 2. sess. 13. Ac postea adie-
cit sententias Auditoris in causis huiusmodi
10 appellationum latas ex communi errore non
sustineri: & hæ declarationes auditis parti-
bus editæ missæ fuerunt ad Nuncium Floren-
tiæ.
Quoad alias causas appellationum non
comprehensas in dicto cap. 2. remanet du-
bium, an Auditor Nuncij eas possit co-
gnoscere, quamuis nec sit in dignitate eccle-
siastica constitutus, nec in Synodo Diœcesa-
na deputatus iuxta dictum cap. Statutum, &
Decretum Concilij dict. cap. 10. In qua diffi-
cultate Corneus in consil. 48. Repetito Diui-
no Numine, latissimè discussa in 2. dubio,
num. 3. volum. 1. apertè sentit Auditores Le-
11 gatorum etiam de latere non habere ordina-
riam iurisdictionem, sed tantùm delegatam,
redditque optimas rationes, inter quas ea
12 est præcipua, quod Legati æquiparantur Pro-
consulibus Prouinciarum, cap. 2. de offic. Le-
13 gat. lib. 6. Legati autem Proconsulis delega-
tam habent, non ordinariam iurisdictionem,
leg. Legati Proconsulis, ff. de offic. Procon-
sul. Quæ opinio si vera sit inde sequitur, vt ipsi
Auditori causæ committi non possint, nisi con-
currant in eo qualitates d. c. Statutum, & de-
creti d. cap. 10.

Verum quia hæc opinio totum fere orbem commoueret ob innumeras propemodum sententias latas, & quæ passim feruntur ab Auditoribus Nunciorum non habentibus has qualitates, videtur potius adhærendum sententiæ, vt Auditores Nunciorum sint Ordinarij, & sic neque comprehendantur in cap. Statutum, neque in Decreto Concilij. Ad

quod

quod probandum adducitur Bald. in l. final. num.4. Cod. vbi Senat. vel claris, qui tamen id magis præsupponit, quam discutit; non enim ibi quærit an sint Ordinarij, sed præsupponens duos Auditores Cardinalis Sabinensis esse Ordinarios, quærit an ex eo, quod non cognoscebant causas nisi ex delegatione speciali, censerentur delegati, & putat non censeri Delegatos, sed Ordinarios, quia illa est potius distractio causarum, ac partitio curę, quam vera delegatio. Quæ doctrina vera quidem est posito quod sint Ordinarij: Nam ex illa speciali commissione non efficiuntur delegati. Quod scripserunt Panin. in tract. de Offic. & potestat. cap. Sed. vacant. in 2. quæst. primæ partis princip. num.4. Vant. in tractat. de nullit. tit. Coram quo, num.14. Verum Bald. vt dictum est, ibi non disputat an sint Ordinarij, vel Delegati sed tantū supponit esse Ordinarios, sētiēs ex speciali commissione nō effici ex Ordinarijs Delegatos, sed remanere Ordinarios, vt prius erāt. Quod potuit contingere, quia forte à Principe essent constituti Ordinarij, & deputati Auditores Nuncij, sed quia hoc est diuinare, ideo Bald. pro hac sententia simpliciter referunt Ias. in l. ex hoc iure, ff. de iust. & iur. num. 8. in quarta limitation. Felin. in cap. Sunt, & alij, vel in cap. Nonnulli, §. sunt & alij num. 49. vers. Pro ista opinione de rescript. Ioann. Bapt. Ferrett. cons.204 num.10. 20. & sequen. & Pauin. dicto loco num. 3. in fin. Hæc itaque opinio videtur esse communior, & certè tutior est, quàm vsus, & praxis quotidiana comprobauit; licet opinio Cornei in puncto iuris forte videri possit verior, & solidioribus nixa rationibus, ex qua opinione communi sequitur resolutio ad dubium: Nam cum Auditores Nunciorum ex prædicta opinione sint Ordinarij, in eis non potest habere locum cap. Statutum, nec tex. Concilij loquens de de ijs, quibus delegandæ sunt causæ; quamuis enim Nuncius ei specialiter causas committat, ex Ordinarijs non effici propterea delegatos sentiunt Doctores citati à Vant. & Ioann. Franc. Pauin. in locis supra allegatis.

14 Præterea etiamsi huiusmodi Auditores essent delegati, non tamen videntur in eis habere locum cap. Statutum, & Decretum Concilij loquentis de causis delegandis: nam Delegatus ad vniuersitatem causarum æquiparatur ordinario, & tenet glos. penult. hic, & fusè ostensum est supra num. 4. Concilium verò iure voluit, vt tam Sedis Apostolicæ Nuncij, quàm Legati causas in partibus committendas personis designatis in Synodo committerent, ne ex ignorantia personarum rudes, & ignari ad causas cognoscendas delegarentur. Quæ ratio non procedit in Auditore Nuncij, qui ab ipso ad causarum vniuersitatem deligitur.

Ad hæc ita Concilium videtur esse intelligendum ex consuetudine ita obseruata, quæ est optima Concilij interpres, l. si de interpretatione ff. de legib. cap. Cum dilectus de Consuetudin. Nam semper Auditores etiam non designati in Synodo, & non præditi qualitatibus requisitis in cap. Statutum, causas cognouerunt, & deciderunt. Quæ omnia in dubium reuocarentur, si exceptio nullitatis ex hoc capite esset admittenda. Validæ igitur, nisi aliud obstet, esse videntur huiusmodi sententiæ ab Auditoribus Nunciorum latæ. sed ad tollendam omnem difficultatem expedire videtur, vt Sanctitas sua, si ita ei visum fuerit, per Breue eidem Nuncio directum declaret licuisse Auditori prædicto à Nuncio electo, & deputato huiusmodi causas cognoscere, quamuis non haberet qualitates requisitas in cap. Statutum. Nec esset in Synodo Diœcesana deputatus. Atque ex hoc capite sententias ab eo latas, ac ab eo, alijsue Auditoribus de cætero ferendas minimè impugnari, aut nulla dici posse, vel debere.

DE CONFIRMATIONE

Vtili, vel inutili.

Cap. Si quis.

S V M M A R I V M.

1 *DE re scienter confirmata per Papam iudex inferior non cognoscit, nisi tempore confirmationis res esset litigiosa, vel confirmatio aliàs subreptitia.*

2 *Confirmatio rei litigiosæ etiam ex certa scientia, non facta mentione litis, est ipso iure nulla, nec impedit iudicem in causa procedere.*
Declaratur num.17.

3 *Impetratio subreptitia priuilegij, vel beneficij, nō valet.*

4 *Iudex potest in causa procedere non obstante priuilegio post motam litem impetrato, si in eo litis mentio facta non fuerit. Aliàs secus, & num.17.*

5 *Possidere quis non dicitur rem pacificè, si super ea quæstio sibi moueatur.*

6 *Litigiosa res est, de cuius dominio causa mouetur inter petitorem, & possessorem iudiciaria conuentione.*

7 *Idem si causa moueatur de quasi dominio directo, vel vtili.*

7 *Litigiosi vitium non nascitur super bonis, si actio personalis fuerit intentata.*

9 *Litigiosi vitium non inducitur super proprietate, si lis moueatur super possessione.*

10 *Possessio tamen efficitur litigiosa.*

11 *Confirmatio ex certa scientia quando dicatur, & num.28. & 29.*

12 *Confirmatio in qua inseritur tenor rei confirmatæ, dicitur in forma specifica.*

13 *Confirmatio, in qua exprimitur substantia rei, probat absque eo, quod doceatur de confirmato.*

14 *Confirmatio ex certa scientia ligat manus iudicis, quominus possit cognoscere de quæstione exorta super re confirmata.*

15 *Nisi constat notoriè confirmationem esse subreptitiam, & num.17.*

16 *Iudex inferior non cognoscit de quæstione, an confirmatio Apostolica sit valida, necne.*
Et quid post Conc. Trid. num. 56.

Con-

18 *Confirmatio in forma communi, quæ sit.*
19 *Parum, aut nihil operatur.*
20 *Non impedit iudicem cognoscere de re confirmata.*
Ad quid impetretur, num. 22.
Dat causam, & titulum legitimum præscribendi num. 23.
21 *Confirmatio sine causæ cognitione an sit vera, vel falsa, solus Papa cognoscit. & numero 26.*
24 *Concordia à Sede Apostolica confirmata non sunt sublata à Concilio Tridentino c. 6. sess. 25. & n. 34.*
25 *An hoc procedat tantùm in confirmationibus ex certa scientia, an verò etiam in confirmationibus in forma communi. & num. seqq. vsque in fin.*
26 *Confirmationum Apostolicarum Concilium Tridentinum non meminit, nisi in cap. 14. session. 24.*
27 *Confirmatio in forma communi, & ex certa scientia in quibus differant.*
28 *Confirmatio an sit ex certa scientia, si fiat cum clausula,* sicut iustè possides.
29 *Et quid si cum clausula,* ex certa scientia.
30 *Confirmatio vt suos producat effectus, duo requiruntur, idest vt fiat ex certa scientia, & cum causæ cognitione vocatis partibus.*
31 *Iuramentum est fortius vinculum, quàm confirmatio in forma communi, & firmat actum inualidum.*
32 *Concordia, vt sint reales, & obligent successores, debent esse confirmata ex certa scientia: aliàs sunt personales.*
33 *Per Confirmationem in forma communi Papa non censetur præiudicare Ordinarijs.*
35 *Confirmationis appellatione in dubio venit illa, quæ fit ex certa scientia.*
37 *Concordia à Sede Apostolica confirmata in forma communi intelligitur derogatum à Concilio Tridentino etiamsi cum ea concurrat immemorabilis consuetudo.*
38 *Consuetudines à Sede Apostolica confirmatas an Concilium Tridentinum sustulerit.*

1 SI QVIS. De re scienter confirmata per Papam iudex inferior non cognoscit, nisi tempore confirmationis res esset litigiosa, vel confirmatio alias subreptitia. Hoc dicit cum cap. seq. & sunt duo dicta, secundum ibi, *Sed si*.

2 Nota primò ex prima parte textus, confirmationem à Sede Apostolica impetratam lite pendente, nullam esse ipso iure, adeo vt ea non obstante possit iudex causam cognoscere, ac diffinire perinde, ac si confirmatio non emanasset, vt hic notant Abb. & Decius ambo in primo notab. Quod verum est etiam si confirmatio emanauerit à Papa ex certa scientia, & cum causæ cognitione; de hac enim intelligunt hunc textum Abb. Antiqu. Ioann. Andr. Bald. Bellam. Cardin. Anchar. Abb. & Ioano. de Anan. omnes in princip. & benè, quicquid dicat Decius hic in 3. not. nam cùm textus dicat iudicem posse cognoscere, si confirmatio sit rei litigiosæ, & non posse cognoscere, si sit rei pacificè possessæ; vtique necessariò supponit vtroque casu confirmationem emanasse ex certa scientia; aliàs enim si sub communi forma, siue res esset litigiosa, siue non, indistinctè posset iudex in causa procedere, vt tangetur in glos. vlt. num. 14. &
hoc est ex mente Innoc. dicentis hunc intellectum esse planiorem, num. 1. vers. Planior est intellectus. Prædicta tamen procedunt dummodo in litteris confirmationis non sit facta mentio litis pendentiæ; tunc enim confirmatio respectu illius rei, super qua lis vertitur est subreptitia, & ipso iure nulla, cap. Ad nostram, ibi *denunciatis irritas, & inanes*. & cap. Porrecta, ibi, *Denuncies non valere*,
3 infra eod. Et est communis regula non solum in confirmationibus, sed etiam in priuilegijs, beneficijs, vt impetratio subreptitia non valeat, vt notat Calderin. in cons. 1. de feud. Dec. hic num. 3. & scripsi plenè in cap. Ad audientiam il secondo post Abb. & Felin. supra
4 de rescript. et tenet hic Innocen. num. 1. vers. Imo quod plus est, dicens, iudicem posse procedere non obstante priuilegio post motam litem impetrato, in quo litis mentio facta non fuerit, per cap. Causam, il 2. supra de testam. secus verò si in confirmatione, vel priuilegio diceretur, *non obstante quod res sit litigiosa*; quia tunc illa causa eriperetur à iurisdictione iudicis inferioris, vt cap. fin. ibi *de dicta quæstione facta mentio non fuisset*, supra, Vt lite pendent, secundum Innoc. hic num. 1. cui subscribunt Host. eodem num. vers. Sed secundum Dominum nostrum, Ioann. Andr. num. 5. Butr. Imol. Abb. & Dec. omnes in primo not.

5 Secundò nota ibi, *sed si rem tunc pacificè possidebat*, quem non dici pacificè rem possidere, si super ea quæstio sibi moueatur, vt hic notant Butr. & Imol. ambo in vlt. notab. Abb. num. 3. & Decius num. 19. Cardinal. in Clem. Gratiæ, in 13. quæst. de rescript. Archid. Io. Andr. & Gemin. in cap. Commissa, de elect. lib. 6.

6 Aduerte tamen, quia per hoc res ipsa non efficitur litigiosa, nisi quæstio, seu lis moueatur inter petitorem, & possessorem iudiciaria conuentione dicit text. in auth. Litigiosa, Cod. de litigios. & ibi notant Iacob. Butricar. Bald. & Salycet. omnes in Summario, Oldrad. Cyn. vterque num. 1. Petr. de Bellapert. vers. Dicit enim, Host. in cap. Ec-
7 clesia S. Mariæ num. 2. supra vt lit. pendent. et idem dicendum si lis moueatur super quasi dominio directo, vel vtili, puta per Publicianam in rem actionem, vel aliquam vtilem rei vendicationem, vt notat glos. in d. auth. Litigiosa, in ver. Dominio, Odofred. Bellapert. & Host. locis citatis. Secus verò si actio per-
8 sonalis fuerit intentata, quia ex hoc super bonis vitium litigiosi non nascitur, vt est textus in l. Quamquam, §. Iulianus, ff. de aqua pluu. arc. & voluit Rota decis. 173. num. 6. par. 7.
9 Recent. Item secus si quæstio moueatur super possessione, quia per hoc vitium litigiosi non inducitur super proprietate, & ita intelligas glossam primam. hic secundum Abb. num. 5. Albetic. in d. auth. litigiosa num. 1. Cassador. decis.

decis.6. num.2. de rescript. Sarnen. in regul.
10 de Triennal. quæst. 53. num.8. Sed tamen pos-
sessio ipsa, super qua mouetur contrŏuersia,
efficitur litigiosa, & ita procedit huc cap. vt
declarat Abb. d. num.5. vers. Secundò potest,
Crauet. in cons.279. Scripsi aliàs num. 3. vers.
Præsupposito; & fuit resolutum in Rota, vt re-
fert Lancellott. de Attentat. par.2. cap. 4. in
præfat. num.493.

11 In glossa vltima nota confirmationem esse
in duplici differentia. Alia est, quæ concedi-
tur ex certa scientia, & cum causæ cognitio-
ne, veluti, cùm totum negocium fuit Papæ re-
seruatum, & ipse nulla conditiune adiecta sim-
plsciter confirmat; tunc enim intelligitur con-
firmare ex certa scientia, vt hic firmat glos.
nostra post medium vers. Et hoc intelligitur
12 Abb. antiq. num.3. & Abb. Sicul. num.6. vers.
& dicitur ex certa scientia, & idem est si in
litteris inseratur tenor rei confirmatæ, cap.
Venerabilis, infra eod. Rot. in Recentior. de-
cis.157. num.8. part. 6. quo casu dicitur con-
firmatio in forma specifica, vt per Rotam
decis. 221. num. 12. & 13. part.7. Recent. &
13 vbi fuit expressa substantia rei, confirmatio
probat absque eo, quod doceatur de confir-
mato, vt decidit Rota decis.36. num. 1. & se-
quen. part.2. diuers. & decis.226. num.21. par.
7. Recent. Et talis confirmatio habet tres effe-
ctus, quos notat glos. in cap. Cùm accessissent,
in fier. Confirmatum, supra de Constitut. &
fusiùs prosequitur Abb. hic num. 6. & 7. Sed
14 quod pertinet ad textum nostrum, hæc confir-
matio ligat manus iudicis, quominus possit
cgnoscere de quæstione exorta super re con-
firmata, sine mandato Papæ, vt hic est ca-
15 sus in fine: & ita intelligi debet Vincentius
hic allegatus in glossa vltima, nisi tamen con-
firmatio esset subreptitia, puta, quia fuit ob-
tenta super re litigiosa non facta mentione de
lite, vel alio modo peccat in subreptione;
16 tunc enim quamuis iudex inferior non possit
cognoscere de quæstione orta, an ipsa confir-
matio valeat, necne, secundum opinionem
Laurentij, quam dicit veram Bernardus hic
in vltim. gloss. ante medium, vers. Et Lauren-
tius dicit: & tacitè approbauit Tridentina
Synodus in cap. 14. sess. 24. vt dicam infra,
num. 26. tamen non impeditur cognoscere
de re confirmata, quia si certum esset confir-
mationem fuisse obtentam per falsi suggestio-
nem, impetratio non valeret, vt cap. proxim.
infra eodem: & probatur hic in prima parte
textus, & fuit opinio Tancredi, quam hic
sequitur gloss. vltim. in fine, & Rota decis.
17 351. num. 14. part. 6. Recentior. Ad hoc ta-
men requiritur, vt notoriè constet de vitio
subreptionis, puta ex partis confessione, vel
ex tenore ipsius Bullæ, secundum Innocent.
in cap. sequent. in fine, & Abb. num. 8. vers.
Et hoc intellige, & vide quod legitur, &
notatur in cap. Cum venissent, supra de
Iudic.

18 Alia est confirmatio, quæ conceditur in for-
ma communi, videlicet adiecta conditione,
si instè, canonicè, aut prouidè factum sit,
vel alia consimili, vt per Abb. hic num.6. vers.
Et dicitur, quæ hodie in confirmationibus
statutorum, & priuilegiorum ex stylo consue-
uit exprimi per illam clausulam, *Dummodo
sacris Canonibus, Tridentini Concilij Decretis, &
Constitutionibus Apostolicis non aduersentur*: &
19 talis confirmatio, seu innouatio nihil noui iuris
tribuit iuribus hic allegatis in glos.2. eamque
parum, aut nihil valere asserunt hic gloss. vlt.
Abb. Antiq. num. 2. vers. Aut non apponitur.
Bald. num.2. Abb. Sicul. num.6. & passim alij.
20 Cassador. decis. vnic. hoc titul. Rota decis. 84.
num. 8. part. 7. Recent. Vnde per huiusmodi
confirmationem non præcluditur via iudici
ordinario cognoscendi de validitate iuris con-
firmati, cap. Bonæ, infra eod. & c. Quia diuer-
sitatem, de concess. præben. & in hoc conue-
niunt omnes; & est ratio secundum glo.2. quia
Summus Pontifex censetur hæc facere sine ali-
cuius præiudicio, vt patet in iuribus præallega-
tis: & in c. final. vbi gloss. vn. infr. eod. Bald.
hic num.10. Rota decis. 356. nu.19. par.6. Re-
21 cent. Cæterum etsi iudex, vt prædixi, non im-
pediatur cognoscere de validitate iuris confir-
mati, tamen si quæstio sit an confirmatio ipsa
obtenta siue causæ cognitione sit vera, vel fal-
sa, solus Papa cognoscit, vt post Innoc. firmat
Bald. hic num.5.

22 Sed dices, Ad quid ergo prodest talis impe-
tratio? Respondeo cum gloss. 2. & Abb. nu. 6.
parum prodesse, & impetrationem fieri ad cau-
telam, ne videatur sine scientia Papæ proces-
sisse, & ad hoc vt ob illius reuerentiam magis
23 timeatur, arg. c. Quamquam, 23. dist. Adde
tu alium effectum valde notabilem huius con-
firmationis, vel priuilegij sub communi for-
ma, quem tangit Abb. Antiq. hic n.2. vers. Sed
dic, & in c. Dudum, num. 2. vers. Et est nota-
dignum, infr. de decim. quia scilicet dant cau-
sam, & titulum legitimum præscribendi: ad
hoc c. Cum personæ, §. Quod si tales, de priuil.
lib. 6.

24 QVÆRO, posita decisione S. Congrega-
tionis Concilij, qua declaratum fuit, concor-
dias à Sede Apostolicas confirmatas non esse
sublatas decreto Concilij Trident. c. 6. sess. 25.
25 An huiusmodi decisio vendicet sibi locum in
confirmationibus tantùm, quæ emanarunt ex
certa scientia, & cum causæ cognitione; an
vero etiam in confirmationibus in forma com-
muni.

26 Confirmationes Apostolicæ ex certa scien-
tia emanatę nullo casu per Conc. Trid. videntur
sublatæ: obseruandum est, enim de confirma-
tionibus Apostolicis expressam mentionem ha-
beri dumtaxat in ca.4. sess.24. vbi solum tribui-
tur facultas Ordinarijs tanquam Sedis Apo-
stolicæ Delegatis cognoscendi de earum sub-
reptione, & obreptione, & intentionis defectus
quæ facultas alijs Episcopis non competebat,
in cap. prox. infr. eod. & dictum est supr. n.16.
& 21. Quippe Patres Concilij pro debita reue-
rentia de prouisionibus Apostolicis iudicari
noluerunt, nisi maturè, & Apostolica authori-
tate, quæ reuerentia in plurimis eiusdem Con-
cilij decretis elucet.

27 Pro solutione dubij præmittend nm videtur,
hanc distinctionem Confirmationum esse lega-
lem

lem, vt patet in c. Quia diuerſitatem de con-
ceſſ. præben. & in cap. Illa, ne Sed. vacan. qui-
bus in locis fit expreſſa mentio de confirmatio-
nibus in forma communi ad differentiam alia-
rum, quæ emanant ex certa ſcientia, & cum
cauſæ cognitione. Item eſſe realem, & diuer-
ſos inter ſe effectus producere, vt per gloſ. in
dictis iuribus, & in cap. Paſtoralis, §. Præterea
de Offic. deleg. Hoſt. in ſumma de confirm. vtil.
vel inutil. Caſſador. deciſ. vn. eod. titul. & patet
ex dictis ſupra num. 11. & 18.

28 Præmittendum ſecundo ad diſcernendas in-
uicem has confirmationes, tradi à Doctoribus,
& gloſſis regulas; nec eſſe tutum dicere illas
eſſe in forma communi, in quibus appoſi-
ta eſt clauſula, *ſicut ſine prauitate*, vel *ſicut iuſtè
poſſides*, vt dicebat Abb. Antiq. hic num. 2. quia
hæc verba poſſunt ſumi conditionaliter, & cau-
ſaliter, vt notat alter Abb. in cap. Venerabilis,
& in c. Examinata, in fin. infra eodem. Quem-
29 admodum neque omnes, in quibus ponitur
clauſula, *ex certa ſcientia*, negant eſſe in forma
communi, vt per eundem Abb. & apertiùs Pa-
riſ. conſ. 19. num. 42. volum. 1. poſt Aretin.
30 conſ. 15. Nam duo copulatiue requirun-
tur, vt confirmatio Apoſtolica ſuos produ-
cat effectus, nempe vt fiat ex certa ſcientia, &
cum cauſæ cognitione vocatis partibus, vt ple-
nè per Rotam deciſ. 166. num. 45. 8. & 14 par.
5. Recent. Denique præmittendum, quantum
attinet ad propoſitam quæſtionem, confirma-
tiones in forma communi illas intelligi, quæ
nouum ius tribuunt, nec firmant ea, quæ aliàs
ſunt ex ſe inualida, iuxta communes traditio-
nes, & conſtat ex dictis ſupra num. 19.

His præmiſſis ad propoſitam quæſtionem
reſpondetur, has confirmationes in forma com-
muni cenſeri ſublatas, ſiue afficiant concordias
ſiue ſtatuta, ſeu alia, quæ per Concilium Tri-
dent. expreſsè tolluntur tam in c. 4. ſeſſ. 6, quàm
alibi.

31 Probatur primò iuramentum eſt fortiùs vin-
culum, quàm confirmatio in forma communi;
ſiquidem illud firmat actum inualidum. Auth.
Sacramenta puber. C. ſi aduerſ. vendit. Pariſ.
conſil 33. num. 24. lib. 1. poſt gloſ. & Doctores
hic, & in c. dilecta infra eod. At Concilium
tollit vinculum iuramenti, non obſtante, quod
præſupponat aliud vinculum præcedens, ſiue
ſit ſtatutum, ſiue concordia, ſuper qua inter-
ponitur. ergo etiam confirmationem in forma
communi.

32 Secundò Concilium ſecundum declaratio-
nem Sac. Congregationis præſeruat illas con-
cordias, quæ alioqui reales ſunt, & aptæ liga-
re ſucceſſores, aliàs præſeruatio nulla eſſet ea-
rum concordiarum, quæ perſonales ſunt, &
obligant tantùm auctores, ſecundum ea, quæ
leguntur, & notantur in cap. Veniens ſupra de
tranſact. At ſolæ confirmationes emanatæ ex
certa ſcientia reddunt concordias reales, vt
obligent Succeſſores d. cap. Veniens, vbi ex-
preſsè Innocen. Rota deciſ. 2. de confirm. vtil.
vel inutil. in addit. in nouis ergo &c.

33 Tertiò illa interpretatio facienda eſt, quæ
proximior eſt menti ſtatuentis, & per quam
omnia conciliantur, & vitiantur abſurda. Talis
autem eſt hæc, quæ non ſolum ſequitur inten-
tionem confirmantis Papæ, qui per confirma-
tiones in forma communi non intendit præiu-
dicare Ordinarijs, cap. final. infra eod. cap. Ex
parte de Conſtitut. cap. Dudum §. final. de de-
cim. & dictum eſt ſupra num. 20. Sed deſeruit
etiam menti Patrum in Concilio, qui volue-
runt tolli funditus omnia obſtacula impedien-
tia Capitulorum viſitationes, ſcientes rata eſ-
ſe Capitula, quæ non poſſent iuuari huiuſmo-
di confirmationibus in forma communi, vt ex
inſpectione actorum eiuſdem Concilij planè
34 colligitur. Nec diſcrepat à ſententia Sac. Con-
gregationis, quæ difficilè deſcendit in hanc
partem, per quam confirmationes Apoſtolicæ
præſeruantur, ex rationibus, & effectibus mili-
tantibus dumtaxat in confirmationibus ex cer-
ta ſcientia.

Accedit, quod gloſ. antepenult. in Clem.
Dudum de ſepult propter quam primum Ro-
ta, deinde Sac. Congregatio mota fuit, loqui-
tur in pacto ex ſententia confirmata ex certa
ſcientia, vt ex lectura, & ijs, quæ Doctores ibi-
dem dicunt, facilè deducitur, Bellam. deciſ.
514. Quare in eiſdem terminis tum deciſionis
Rotæ, tum Sac. Congregationis declaratio erit
intelligenda ad tex. in l. 1. & ibi Bart. in princ.
ff. de coniung. cum emancip. liber. cum ſimilib.
vt dixi in c. Quoniam, n. 23. ſupra de conſtitut.
ſi ſola ratio duplicis vinculi talem declaratio-
nem perſuaſiſſet, eadem ratione intelligi debe-
rent præſeruatæ illæ concordiæ, quæ iuramen-
to vallatæ, & inſuper ſententijs eſſent confirma-
tæ; quia triplex funiculus difficiliùs rumpitur,
c. 1. de treug. & pac. quod tamen alienum eſt à
ſententia tum Rotæ, tum Sac. Congregationis.

35 Ad hæc verba declarationis debent accipi
in potentiori ſignificatu, l. 1. ff. Si ager vect. vel
emph. pet. Ideoque in dubio appellatione con-
firmationis intelligitur illa, quæ fit ex certa
ſcientia. Io. Andr. in c. penult. in fin. Abb. in c.
Examinata nu. 5. verſ. Conclude infra eod. per
tex. in c. Inter dilectos, de fid. inſtr. & in c. Con-
ſtitutus, iuncta gloſ. in verſ. Confirmauit, de re-
ligioſ. domib. Ergo declaratio Sac. Congre-
gationis non eſt intelligenda de ea, quæ fit in
forma communi.

36 Quod verò dicitur Conciliū tollere concor-
dias, quæ ſuos tantùm ligent auctores, c. 4. ſeſſ.
6. & c. 6. ſeſſ. 25. directè aduerſatur diſpoſitioni
Concilij, quod imò præſeruat concordias quo-
ad hunc effectū, vt ſuos obligent auctores pro-
cederet propoſitio, quando Concilium loque-
retur modo indicatiuo, quę ſuos tantum ligant
auctores. Cæterum cùm loquatur modo impe-
ratiuo, quæ ſuos tantum ligent auctores oſten-
dit verba hæc accipienda eſſe non demonſtra-
tiuè, ſed potiùs limitatiuè, quaſi Concilium de-
rogando omnibus concordijs, etiam illis, quæ
aptæ erant ligare Succeſſores, reſtringat obli-
gationem ad earum auctores dumtaxat, & ſe-
cundum hunc intellectum textus inducitur ad
probandum ſublatas eſſe, vel ſaltem modifica-
tas concordias confirmatas etiam ex certa
ſcientia; aliàs enim ſuperflua videri poſſet de-
rogatio Concilij: Siquidem omnes aliæ con-
cordiæ, præter has confirmatas ex certa ſcien-
tia,

tia, sunt personales, c. Veniens de transact. Postremò Concilium intelligendum de vinculo Confirmationis valido, quod sit simile alijs expressis in Concilio, quæ fiunt cum matura consideratione. Vnde sequitur vt sit intelligendum potius de vinculo Confirmationis ex certa scientia, quod est validius, & sit cum maiori deliberatione: Confirmatio enim in forma communi ex se debile vinculum est, imò nec vinculum, quia non vincit, nec fit ad vinciendum, sed vt magis timeatur ob reuerentiam Sedis Apostolicæ, vt fusiùs dictum est supra, num. 19. & 22.

37 Et hanc sententiam in fortioribus terminis olim probauit Sac. Congregatio Concilij in propostio dubio, An decreto c. 6. sess. 25. intelligatur derogatum concordiæ confirmatæ à Papa in forma communi, si simul cum ea concurrat immemorabilis consuetudo: Sac. Congregatio censuit intelligi derogatum.

38 Porrò cum Rota decidisset in vna Salamantina iurisdictionis cap. 9. sess. 24. & c. 10. sess. 23. loquentia de visitatione, & concessione dimissoriarum, non sustulisse consuetudines à Sede Apostolica confirmatas, Sac. Congregatio die 22. Ianuarij 1581. censuit decisionem Rotæ reuocandam per ipsammet Rotam, tanquam decretis Concilij non congruentem, & permanendum in decretis aliàs ab hac S. Congregatione in huiusmodi materia editis, rationibus adductis in duobus votis: & id significandum Rotæ Auditori, coram quo causa pendet in tertia instantia. Sed priùs omnia referenda S. D. N. si Sanctitas sua id fieri probauerit.

Die 16. Ianuarij 1581. in Consistorio Sanctissimus respondit audiendum Episcopum: & institit propter duplex vinculum.

Hanc decisionem videtur sequuta Rota coram Fineito in vna Palentina in qua quærebatur, an Archidiaconus de Cauore posset visitare in territorio sui Archidiaconatus non seruata forma decreti Concilij; & Episcopum visitantem impedire: & Rota sensit non posse nisi seruata forma, non obstante vinculo simplici, scilicet consuetudinis, sententiarum Rotalium, & Confirmationis Apostolicæ.

Explicit Commentarius in Librum secundum Decretalium.

